Δ' 6 13/5
Αρ 1376

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ Η "ΖΩΗ" — Α. Ε.

# ΕΚΛΕΚΤΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΣΜΑΡΙ 13 19 ΨΥΧΗΣ

ΤΕΥΧΟΣ Δ'.

## 9. Η ΦΑΒΙΟΛΑ

ἤ

Ἡ Ἐκκλησία τῶν Κατακομβῶν.

ΑΘΗΝΑΙ

1927

Ν. 6
Δωρεὰ τῆ λεσχῃ υἱοῦ
Εἰρηναίου Χρηστ Χαριλάου
Στεφανίδη

# ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Ἓν ἀπὸ τὰ πλέον ἐπιτυχῆ καὶ τὰ μᾶλλον δόκιμα καὶ ἐπαγωγὰ συγγραφικὰ ἔργα, δημοσιευθὲν πρὸ καιροῦ διὰ τοῦ περιοδικοῦ «Ζωή», τίθεται ἤδη εἰς κυκλοφορίαν καὶ διὰ τοῦ παρόντος τεύχους. «Ἡ Φαβιόλα»· οὕτως ἐπιγράφεται τὸ κλασικὸν τοῦτο ἔργον, ὅπερ ἐσημείωσεν ἐποχὴν καὶ τὸ ὁποῖον ἔχει μεταφρασθῆ εἰς πλείστας γλώσσας.

Εἶνε ἔργον, τὸ ὁποῖον συγκινεῖ, διδάσκει, ἐμπνέει, νουθετεῖ, παρορμᾷ εἰς πράξεις εὐγενεῖς, συναρπάζει καὶ ἐνθουσιάζει τὸν ἀναγνώστην καὶ διακρατεῖ ζωηρὸν τὸ ἐνδιαφέρον αὐτοῦ.

Ἡ ὑπόθεσις τοῦ ἔργου αὐτοῦ ἔχει ληφθῆ ἀπὸ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς ἐκκλησίας μας, κατὰ τοὺς ὁποίους τὸ αἷμα τῶν χριστιανῶν ἐχύνετο ἀφθόνως κατὰ τοὺς διαφόρους ἀγρίους καὶ σκληροὺς διωγμούς, ὁπότε καὶ ἡ χριστιανικὴ πίστις ἐσημείωνε θαυμασίως τὰ πρῶτα βήματα τῆς ἐξαπλώσεως αὐτῆς.

Ὁ συγγραφεὺς κατορθώνει μὲ πολλὴν χάριν καὶ μὲ πολλὴν ζωηρότητα νὰ ἀναπαραστήσῃ τοὺς χρόνους ἐκείνους. Ἐξιστορῶν πῶς ἡ Φαβιόλα, Ρωμαία

εὐγενής, πλουσία καὶ πολὺ πεπαιδευμένη, εἵλκύσθη ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρείας εἰς τὴν χριστιανικὴν ἀλήθειαν, λαμβάνει συγχρόνως τὴν εὐκαιρίαν νὰ μᾶς ἀπεικονίσῃ τὸ τί ὑπέφερεν ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους ἀπὸ τοὺς σκληροὺς διώκτας τῆς πίστεως. Καὶ ἐνῷ ἀπὸ τὸ ἕν μέρος μᾶς ζωγραφίζει μὲ ζωηρότατα χρώματα τὴν πανουργίαν καὶ δολιότητα, μὲ τὴν ὁποίαν οἱ κατάσκοποι τῶν εἰδωλολατρῶν προσεπάθουν ν' ἀνακαλύψωσι καὶ νὰ συλλάβωσι τοὺς χριστιανούς, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος μᾶς περιγράφει τὴν φρόνησιν καὶ τὴν σύνεσιν, μὲ τὴν ὁποίαν τὰ πρόβατα τοῦ Χριστοῦ διεξέφευγον τὰς παγίδας τῶν κατασκόπων τούτων, ἀλλὰ καὶ τὴν εὐστάθειαν συγχρόνως καὶ τὸ θάρρος τὸ ἀκατάβλητον καὶ τὸν ἡρωϊσμὸν τὸν ἀνυπέρβλητον, μὲ τὸν ὁποῖον ἀντεμετώπιζον τοὺς διωγμοὺς καὶ τὰ βασανιστήρια, ὁσάκις ἤθελον ἀνακαλυφθῇ καὶ συλληφθῇ ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρας.

Εἰς τὸ διήγημα αὐτὸ θὰ ἴδῃ ὁ φίλος ἀναγνώστης, πῶς εἷς ἕκαστος ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς τῆς ἐνδόξου ἐκείνης ἐποχῆς ἦτο συγχρόνως καὶ εἷς ἀπόστολος τῆς νέας πίστεως καὶ τῆς νέας θρησκείας τοῦ Χριστοῦ καὶ μετεβάλλετο, ὅταν αἱ περιστάσεις τὸ ἀπῄτουν, εἰς ἥρωα ὑπεράνθρωπον μὴ δειλιῶντα πρὸ οὐδενὸς κινδύνου καὶ μὴ καμπτόμενον πρὸ οὐδεμιᾶς ἀπειλῆς. Ἐκεῖ θὰ ἴδωμεν πῶς οἱ χριστιανοὶ δοῦλοι, μὲ τὴν εὐαγγελικὴν καὶ ἐνάρετον συμπεριφοράν των κατέ-

κτων τὰς καρδίας τῶν εἰδωλολατρῶν κυρίων των, ἐπὶ τῶν ὁποίων καρδιῶν ἐντὸς ὀλίγου ἐκυριάρχουν καὶ δὲν ἤργουν νὰ τὰς ἐλκύσουν εἰς τὴν πίστιν.

Θὰ μᾶς μεταφέρῃ ἀκόμη τὸ διήγημα αὐτὸ μέσα εἰς τὰ ἀμφιθέατρα, θὰ μᾶς εἰσαγάγῃ κάτω εἰς τὰς κατακόμβας καὶ θὰ μᾶς ζωγραφίσῃ ζωηρῶς πῶς οἱ ἀρχαῖοι χριστιανοὶ ἐλάτρευον τὸν Θεὸν εἰς ἐκεῖνα τὰ ὑπόγεια σπήλαια καὶ πῶς Τὸν ἐδόξαζον ὑπὸ τὰ ὄμματα τοῦ εἰδωλολατρικοῦ ὄχλου μέσα εἰς τοὺς στίβους τῶν ἀμφιθεάτρων ὑπὸ τὰς ἀγρίας κραυγὰς τῶν θηρίων καὶ ὑπὸ τὴν τραχεῖαν λάμψιν τῶν μαχαιρῶν καὶ λοιπῶν βασανιστικῶν ὀργάνων.

Ἀκριβῶς δὲ διότι τοιοῦτον εἶνε τὸ περιεχόμενον τοῦ ἔργου τούτου, διὰ τοῦτο καὶ ὁ συγγραφεὺς ἐπεξηγῶν τὴν ἐπιγραφὴν «Φαβιόλα» προσέθεσεν ὡς συμπλήρωμα αὐτῆς καὶ τὰ ἑξῆς· «ἡ ἡ ἐκκλησία τῶν Κατακομβῶν».

# Η ΦΑΒΙΟΛΑ

## Ἢ

## Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΩΝ ΚΑΤΑΚΟΜΒΩΝ

---

### ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

#### *Χριστιανικὴ κατοικία.*

Εἷς ἓν ἀπόγευμα τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 302 προσκαλοῦμεν τὸν ἀναγνώστην νὰ μεταφερθῇ διὰ τῆς φαντασίας καὶ νὰ μᾶς συνοδεύσῃ κατὰ μῆκος τῶν ὁδῶν τῆς Ρώμης.

Ὁ ἥλιος ἔβαινε πρὸς τὴν δύσιν του καὶ δὲν ὑπελείποντο παρὰ μόνον δύο ὧραι ἡμέρας. Ὁ οὐρανός, καθαρὸς ἀπὸ πᾶν νέφος, ἤρχιζε νὰ ῥίπτῃ λεπτήν τινα καὶ εὐχάριστον δρόσον. Ἀπὸ τὰς οἰκίας ἐξήρχοντο τώρα πλήθη πολιτῶν, τὰ ὁποῖα διηυθύνοντο πρὸς τοὺς κήπους τοῦ Καίσαρος ἀφ' ἑνός, ἢ πρὸς τοὺς κήπους τοῦ Σαλλουστίου ἀφ' ἑτέρου, διὰ νὰ κάμωσιν ἐκεῖ τὸν βραδυνόν των περίπατον καὶ νὰ συζητήσωσι μεταξύ των ἐπὶ τῶν νέων τῆς ἡμέρας.

Κατὰ τὴν ὥραν αὐτὴν ἐντὸς μιᾶς οἰκίας, κειμένης παρὰ τὸν λόφον τοῦ Κυριναλίου, εὑρίσκεται Ρωμαία

δέσποινα, ἡ ὁποία ἀκόμη δὲν ὑπερέβη τὰ ἡμίση τῶν ἐτῶν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, ἀλλ' ἡ ὁποία παρουσιάζει εἰς τὰ εὐγενῆ καὶ γλυκέα χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου της ἀρκετὰ ζωηρὰ τὰ ἴχνη παλαιῶν δοκιμασιῶν καὶ πικριῶν. Κάποια ἰσχυρὰ ἐπίδρασις ἐν τούτοις φαίνεται, ὅτι τὴν ἔχει παρηγορήσει καὶ εἰς τὴν δεινῶς δοκιμασθεῖσαν καρδίαν της φαίνεται νὰ ἐπέχυσε βάλσαμον παρηγορίας καὶ ἐλπίδος.

Ἡ ἁπλότης καὶ ἡ ἀφέλεια, μὲ τὴν ὁποίαν εἶνε ἐνδεδυμένη ἡ κυρία αὕτη, ἀντιτίθεται ζωηρῶς πρὸς τὴν πολυτέλειαν, μὲ τὴν ὁποίαν εἶνε ἐπιπλωμένον τὸ δωμάτιον, εἰς τὸ ὁποῖον αὕτη εὑρίσκεται τώρα. Τὰ ἐνδύματά της ἦσαν κατεσκευασμένα ἀπὸ ὕφασμα μὲ χρωματισμοὺς ἁπλουστάτους καὶ δὲν εἶχαν κανένα κέντημα, παρὰ μόνον εἰς τὸ ἄκρον ἔφεραν προσερραμένον πορφυροῦν κορδόνιον, τὸ ὁποῖον ἐφανέρωνε, κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅτι ἡ φοροῦσα τὸ τοιοῦτον ἔνδυμα ἦτο χήρα.

Κανὲν κόσμημα καὶ οὐδὲν πολύτιμον καὶ ἀδαμαντοκόλλητον στολίδι ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα αἱ Ρωμαῖαι ἔφερον ἐπάνω τους κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ διακρίνῃ τις ἐπὶ τῆς χήρας ταύτης, περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλοῦμεν. Τὸ μόνον πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἴδῃ τις, εἶνε λεπτή τις ἅλυσις χρυσῆ, τὴν ὁποίαν φέρει αὕτη περὶ τὸν τράχηλόν της καὶ τῆς ὁποίας τὸ κατώτερον μέρος εἶνε κεκρυμμένον ἐπιμελῶς ἐντὸς τοῦ κόλπου τῆς Ρωμαίας δεσποίνης.

Κατὰ τὴν ὥραν αὐτὴν καθημένη πλησίον μιᾶς τραπέζης εἶνε ἀπησχολημένη μὲ κάποιον ἐργόχειρον, τὸ ὁποῖον δὲν φαίνεται νὰ προορίζεται διὰ κοινὴν καὶ συνήθη χρῆσιν. Ἡ Ρωμαία δέσποινα ἔχουσα ἐνώπιόν της τεμάχιον χρυσοϋφάντου ὑφάσματος (στόφας) κεντᾷ ἐπ' αὐτοῦ διαπερῶσα μετὰ τέχνης καὶ μετ' ἐπιμελείας λεπτὰ νήματα χρυσοῦ καὶ προσαρμόζουσα ἑκάστοτε ἐπὶ τοῦ κεντήματός της λίθους πολυτίμους.

Ἀλλὰ καθ' ὅσον ἐπροχώρει ἡ ὥρα, κάποια ἀνησυχία ἤρχιζε νὰ εἰσχωρῇ εἰς τὰς γαληνίους καὶ εἰρηνικὰς σκέψεις τῆς Ρωμαίας δεσποίνης. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐσήκωνε τοὺς ὀφθαλμούς της πρὸς τὴν εἴσοδον ἢ ἐτέντωνε τὸ αὐτί της διὰ νὰ ἀκούσῃ μήπως ἤρχετό τις, ἢ παρετήρει πρὸς τὸν δύοντα ἥλιον προσπαθοῦσα νὰ ὑπολογίσῃ τὴν ὥραν.

Τέλος κτύπημα περιχαρὲς ἠκούσθη ἐπὶ τῆς θύρας τῆς εἰσόδου ἀναγγέλλον τὴν ἔλευσιν τοῦ μετὰ τόσης ἀνησυχίας ἀναμενομένου ἐπισκέπτου.

Ποῖος νὰ ἦτο οὗτος;

Εἶνε υἱὸς ἑνὸς μάρτυρος καὶ τῆς Ρωμαίας αὐτῆς χήρας, περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλοῦμεν.

Νεανίας πολὺ χαριτωμένος, ἡλικίας ὄχι μεγαλειτέρας τῶν 14 ἐτῶν, ἀλλὰ μὲ ἀνάστημα πολὺ ἀνεπτυγμένον καὶ μὲ μορφὴν περισσότερον ἀνδρικὴν παρὰ νεανικήν. Τὰ χαρακτηριστικά του μαρτυροῦσι καρδίαν θερμὴν καὶ εἰλικρινῆ, ἐνῷ ἐξ ἄλλου εἰς τὸ μέτωπόν του ἀντικατοπτρίζεται ἡ ὀξύτης τῆς διανοίας του·

Ἦτο ἐνδεδυμένος ἁπλούστατα καὶ ἀφελέστατα, ὅπως ὅλοι οἱ ὁμήλικές του. Ἕνας ρόλος ἀπὸ χαρτιά, τὸν ὁποῖον ἔφερεν εἷς γηραιὸς δοῦλος, παρακολουθῶν τὸν νεανίαν αὐτόν, μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ἐπανήρχετο οὗτος ἐκ τοῦ σχολείου. Παγκράτιος ἦτο τὸ ὄνομα τοῦ νεαροῦ τούτου χριστιανοῦ καὶ Λουκίνη ὠνομάζετο ἡ ὡσαύτως Χριστιανὴ μήτηρ του.

Ἂς παρακολουθήσωμεν τώρα τὴν μακρὰν συνδιάλεξιν, ἡ ὁποία διημείφθη κατὰ τὴν ὥραν αὐτὴν μεταξὺ τοῦ Παγκρατίου καὶ τῆς μητρός του.

— Ποῖος σ᾽ ἔκαμε νὰ βραδύνῃς σήμερον τόσον πολύ, ἀγαπημένο μου παιδί, εἶπεν ἡ Ρωμαία χήρα. Ἀναμφιβόλως κἄτι κακὸν θὰ σοῦ συνέβη.

— Ἄ! ὄχι, σὲ βεβαιῶ, καλή μου μητέρα· τοὐναντίον ὅλο εὐχάριστα συμβάντα ἔχω νὰ σοῦ ἀναγγείλω... Ξεύρεις ὅτι δὲν μπορῶ νὰ ἡσυχάσω ἢ νὰ κοιμηθῶ, χωρὶς νὰ σοῦ εἴπω ὅ,τι καλὸν ἢ κακὸν μοῦ συνέβη κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας. Εἰπέ μου μόνον τί θέλεις τώρα νὰ σοῦ εἴπω, ὅλα ὅσα μοῦ συνέβησαν σήμερον, ἢ μόνον τὴν αἰτίαν διὰ τὴν ὁποίαν ἐβράδυνα νὰ ἔλθω;

— Πές μού τα ὅλα, ἀγαπητέ μου Παγκράτιε, ἀπεκρίθη ἡ Λουκίνη, διότι τίποτε ἀπὸ ὅσα ἀφορῶσι σέ, δὲν μοῦ εἶνε ἀδιάφορον.

— Καλά, ἀπεκρίθη ὁ νεανίας. Πρωτίστως κατὰ τὴν σημερινὴν ἡμέραν ἐπηνέθην πολὺ εἰς τὸ σχολεῖον διὰ μίαν ἔκθεσιν, τὴν ὁποίαν ὁ καλός μας διδά-

σκαλος Κασσιανὸς μᾶς εἶχεν ὁρίσει νὰ συντάξωμεν. Ὡς θέμα τῆς ἐκθέσεως μᾶς εἶχε δώσει τὸ ὅτι «ὁ ἀληθὴς φιλόσοφος πρέπει νὰ εἶνε πάντοτε ἕτοιμος νὰ ἀποθάνῃ διὰ τὴν ἀλήθειαν». Δὲν ἤκουσά ποτε ψυχρότερα καὶ ἀνοητότερα ἀναγνώσματα ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀνέγνωσαν σήμερον οἱ συμμαθηταί μου ἐκθέτοντες τὰς σκέψεις των ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρω θέματος. Δὲν ἔπταιον ὅμως διὰ τοῦτο εἰς τίποτε οἱ καϋμένοι! Αὐτοί, οἱ ὁποῖοι δὲν ἠξεύρουν ἀκόμη τί εἶνε ἀλήθεια, οἱ ὁποῖοι δουλεύουσιν εἰς τὸ σκότος τῆς εἰδωλολατρικῆς πλάνης, πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ ποθήσωσι τὸν θάνατον διὰ τὰς ψευδεῖς τῆς θρησκείας των διδασκαλίας; Δι' ἕνα χριστιανὸν ὅμως! Τί ὡραῖον θέμα! Ὁποίας σκέψεις ὑψηλὰς καὶ ὁποῖα αἰσθήματα εὐγενῆ δύναται νὰ προκαλέσῃ ἐν αὐτῷ! Ἀκριβῶς αὐτὸ συνέβη καὶ εἰς ἐμέ. Καθ' ἣν στιγμὴν ἔγραφον τὴν ἔκθεσίν μου ἐκείνην, ἠσθανόμην, ὅτι αἱ σκέψεις μου καὶ ἡ καρδία μου ἦσαν γεμάτα ἀπὸ πῦρ, χάρις εἰς τὰ ὑψηλὰ διδάγματα καὶ τὰ καθημερινὰ ὑποδείγματα, τὰ ὁποῖα μοῦ παρέχεις—ἀγαπητή μου μητέρα. Ὁ υἱὸς ἑνὸς χριστιανοῦ μάρτυρος δὲν ἦτο δυνατὸν κατ' ἄλλον τρόπον νὰ σκεφθῇ. — Ἀλλ' ὅταν ἦλθεν ἡ σειρά μου διὰ ν' ἀπαγγείλω καὶ ἐγὼ τὴν ἔκθεσίν μου, παρετήρησα ὅτι τὰ αἰσθήματά μου μὲ εἶχον σχεδὸν προδώσει. Χωρὶς καὶ ἐγὼ νὰ τὸ καταλάβω, ὅταν ἀνεγίνωσκον, κατὰ λάθος ἀντὶ νὰ εἴπω τὴν λέξιν φιλόσοφος ἀπήγγειλα τὴν λέ-

ξιν χριστιανὸς καὶ ἀντὶ νὰ ἀναγνώσω τὴν λέξιν μεταξὺ αὐτῶν ἀλήθεια ἐπρόφερα τὴν λέξιν πίστις. Καὶ οὕτω πως ἀνεπαισθήτως πως διεκήρυττον τὴν ἀλήθειαν, ὅτι «ὁ ἀληθὴς χριστιανὸς πρέπει νὰ εἶνε πάντοτε ἕτοιμος νὰ ἀποθάνῃ διὰ τὴν πίστιν». Εὐτυχῶς ὁ διδάσκαλός μου Κασσιανὸς εὐθὺς ἀμέσως ὡς ἀντελήφθη τὸ λάθος μου, ἀνεπήδησεν ἐκ τοῦ καθίσματός του καὶ ἀφοῦ ἐπλησίασε πρὸς ἐμέ, πλήρης συγκινήσεως μοῦ ἐψιθύρισεν εἰς τὸ αὐτί: «Πρόσεχε, παιδί μου, κακὰ καὶ πονηρὰ αὐτιὰ μᾶς ἀκούουν. Μὴ προδίδεσαι, ὅτι εἶσαι χριστιανός».

— Μπᾶ ! διέκοψεν ἡ Λουκίνη, εἶνε λοιπὸν καὶ ὁ Κασσιανὸς χριστιανός; Ἐγὼ προετίμησα τὸ σχολεῖόν του διὰ σέ, ἐπειδὴ φημίζεται διὰ τὴν μάθησιν καὶ ἠθικότητα τῶν διδασκόντων εἰς αὐτό. Δὲν ἐγνώριζα ὅμως, ὅτι ὁ Κασσιανὸς εἶνε χριστιανός. Ἂς εἶνε δοσμένος ὁ Θεός. Ἄχ ! ἀλλοίμονον ! Ζῶμεν εἰς ἡμέρας, αἱ ὁποῖαι εἶνε γεμᾶται ἀπὸ κινδύνους καὶ εἴμεθα διὰ ταῦτο ἠναγκασμένοι νὰ κρυπτώμεθα διαρκῶς· νὰ ζῶμεν ὡς ξένοι μέσα εἰς αὐτὴν τὴν πατρίδα μας καὶ νὰ μὴ δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν τοὺς ἰδίους μας ἀδελφούς..... Ἀλλ' ἐξακολούθησε, ἀγαπητόν μου τέκνον. Ἀρά γε οἱ φόβοι, τοὺς ὁποίους ἐξέφρασεν ὁ Κασσιανός, νὰ ἦσαν βάσιμοι;

— Ἔτσι φαίνεται. Διότι ἐνῷ ὅλοι οἱ συμμαθηταί μου μὲ ἐπεκρότουν διὰ τὴν ζωηρὰν καὶ παραστατικὴν ἀπαγγελίαν, μὲ τὴν ὁποίαν ἀνεγίνωσκον τὴν ἔκ-

θεσίν μου, εἰς εἶχε στηρίξει ἐπάνω μου ἀπειλητικοὺς τοὺς ὀφθαλμούς του καὶ συγχρόνως ἐδάγκωνεν ἀπειλητικῶς τὰ χείλη του.

— Ποῖος εἶνε αὐτός, Παγκράτιέ μου, διὰ νὰ δεικνύεται τόσον ἐναντίος πρὸς σέ; ἠρώτησεν ἡ Λουκίνη.

— Ὀνομάζεται Κορβῖνος καὶ εἶνε ὁ πλέον ἡλικιωμένος καὶ ὁ πλέον δυνατός, ἀλλὰ καὶ ὁ ὀλιγώτερον εὐφυὴς μεταξὺ τῶν συμμαθητῶν μου. Δὲν δύναμαι ὅμως νὰ γνωρίζω διὰ ποῖον λόγον φαίνεται τόσον θυμωμένος ἐναντίον μου.

— Μήπως σοῦ ἔκαμε τίποτε ὕστερα, ὅταν ἐβγήκατε ἀπὸ τὸ σχολεῖον;

— Μάλιστα· ἀκριβῶς δὲ καὶ δι' αὐτὸ ἐβράδυνα. Ὅταν δηλαδὴ ἐτελείωσε τὸ μάθημα καὶ ἐπανηοχόμην πρὸς τὰ ἐδῶ μαζὺ μὲ πολλοὺς ἄλλους συμμαθητάς μου, μὲ ἐπλησίασε καὶ μοῦ εἶπε μὲ ἕνα τόνον ὑβριστικὸν καὶ περιφρονητικόν:

— Ἔμπρός, Παγκράτιε, σᾶν σοῦ βαστάῃ, δεῖξε ἐδῶ τὴν ὑπεροχήν σου ἀπέναντι ἐμοῦ. Μέσα εἰς τὴν τάξιν μοῦ ἀνεγίνωσκες μὲ κομπασμὸ, τὴν ἔκθεσίν σου καὶ μοῦ ἔκαμνες ἐκεῖ μέσα ὅτι κἄτι εἶσαι. Ἤκουσα κἄτι λέξεις νὰ προφέρῃς μπροστὰ στὸν διδάσκαλόν μας πολὺ ὑπόπτους. Ξεύρεις ὅτι εἶμαι παιδὶ τοῦ δημάρχου τῆς Ρώμης καὶ διὰ τὰς λέξεις αὐτὰς ἠμπορῶ νὰ σε ὁδηγήσω στὸ δικαστήριον. Πρὸς τὸ παρὸν ὅμως δὲν ἔχω καμμίαν ἄλλην ἐπιθυμίαν παρὰ νὰ σὲ ταπεινώσω ἐδῶ χάμου, ἐμπρὸς εἰς τοὺς συμμαθητάς

μας. Ἔλα, σᾶν θέλης, νὰ παλαίσωμεν μαζὺ καὶ νὰ δείξωμεν ἐδῶ, ποῖος ἀπὸ τοὺς δύο ἀξίζει.

— Μπᾶ! ὥστε λοιπὸν ὁ Κορβῖνος εἶνε υἱὸς τοῦ δημάρχου; ἠρώτησεν ἡ Λουκίνη.

— Μάλιστα, ἀπεκρίθη ὁ Παγκράτιος.

— Καὶ σὺ τί ἀπήντησες εἰς τοὺς προκλητικοὺς αὐτοὺς λόγους; ἠρώτησεν ἐκ νέου ἡ Ρωμαία δέσποινα.

— Τοῦ ἀπήντησα μὲ ἱλαρότητα καὶ γλυκύτητα, ὅτι οὐδέποτε ἐγὼ ἠθέλησα νὰ παραστήσω τὸν ἑαυτόν μου ὑπεροχώτερον καὶ ὑπέρτερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους συμμαθητάς μου, καὶ ὅτι οὐδέποτε ἐν γνώσει ἔπραξα κἄτι, διὰ τοῦ ὁποίου νὰ θέλω ὅπως προσβληθοῦν καὶ ταπεινωθοῦν οὗτοι πρὸς διάκρισιν καὶ ἐξύψωσιν ἰδικήν μου. Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὴν πρότασιν τὴν ὁποίαν μοῦ ἔκαμεν, ὅπως παλαίσωμεν διὰ τῶν χειρῶν καὶ δείξωμεν μὲ τὴν δύναμιν τῶν χειρῶν μας ποῖος ἦτο ὑπέρτερος, τῷ προσέθεσα, ὅτι τὰ τοιούτου εἴδους ἀστεῖα δὲν ἔχουν πάντοτε καλὰς συνεπείας, ἀλλὰ γίνονται πολλάκις ἀφορμαὶ μεγάλων δυστυχημάτων, προκαλοῦσι δὲ συχνότατα ἔριδας καὶ μίση, τὰ ὁποῖα πάντοτε πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ τις.

Ἐπειδὴ δὲ ἔβλεπα, ὅτι κατώρθωσε νὰ συμπαρασύρῃ καὶ τοὺς ἄλλους συμμαθητὰς μὲ τὸ μέρος του, καὶ ἐπεκρότουν οὗτοι τὰ λεγόμενά του, διὰ καταλλήλου τρόπου ἐζήτησα νὰ ἀπομακρυνθῶ.

— Καὶ τώρα, φίλοι μου, τοῖς εἶπον, χαίρετε. Σᾶς χαιρετίζω καὶ ἀποχωρίζομαι ἀπὸ σᾶς ὅπως ἔζη

σα μαζύ σας ἕως τώρα, δηλαδὴ μὲ ἀγάπην καὶ μὲ εἰρήνην.

— Τί εἶπες; ἠρώτησε τότε πλήρης ὀργῆς ὁ Κορβῖνος. Ὄχι, δὲν θὰ φύγῃς. Δὲν θὰ ἀπομακρυνθῇς ἀπὸ ᾽δῶ πέρα, πρόστυχε καὶ ἐλεεινέ. Εἶσαι ἄθεος καὶ ἀσεβής. Καὶ ὡς μόνον Θεὸν λατρεύεις τὴν κεφαλὴν ἑνὸς γαϊδάρου, ἄθλιε ὑποκριτά.

Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον ὥρμησεν ἐναντίον μου καὶ μοῦ κατέφερεν ἕνα τόσον ἰσχυρὸν ράπισμα εἰς τὸ πρόσωπον, ὥστε ὀλίγον ἔλειψε νὰ πέσω κάτω.

Τοὺς τελευταίους αὐτοὺς λόγους ὁ Παγκράτιος ἐπρόφερε μὲ πολλὴν συγκίνησιν, ἡ ὁποία ἐπὶ τέλους ἐξεδηλώθη εἰς λυγμοὺς καὶ εἰς χείμαρρον δακρύων. Ἀφοῦ δὲ ἐπ᾽ ὀλίγας στιγμὰς διέκοψε τὴν ἀφήγησίν του, διὰ νὰ σπογγίσῃ τὰ δάκρυά του καὶ διὰ νὰ κατορθώσῃ νὰ ἐπανακτήσῃ τὴν ἠρεμίαν του, ἐξηκολούθησε νὰ διηγῆται τὰ ἐπακολουθήσαντα.

— Ὤ! πῶς ἠσθάνθην τὸ αἷμά μου νὰ βράζῃ κατ᾽ ἐκείνην τὴν στιγμήν. Μοῦ ἐφαίνετο ὅτι ἡ καρδία μου ἐπήγαινε νὰ διαρραγῇ καὶ ἠσθανόμην, ὅτι ἡ ὀργή μου μὲ ὤπλιζε μὲ ἱκανὴν δύναμιν διὰ νὰ ἁρπάξω τὸν ἀντίπαλόν μου καὶ νὰ τὸν τινάξω κατὰ γῆς. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἤκουα τὸν θόρυβον τῶν ἐπιδοκιμασιῶν, τὰς ὁποίας ἀπηύθυνον πρὸς τὸν Κορβῖνον οἱ συμμαθηταί μου, καὶ ἠρεθιζόμην ἀκόμη περισσότερον. Ἕνα πνεῦμα ἐκδικήσεως μὲ ἔπνιγε καὶ μὲ ἐξώθει νὰ τὸν ἐξευτελίσω ᾽μπροστὰ εἰς τὰ μάτια ἐκεί-

νων, οἱ ὁποῖοι τόσον πολὺ τὸν ἐπεκρότουν. Οὐδέποτε ἕως τώρα ἐδοκίμασα ἰσχυροτέραν πάλην μέσα εἰς τὴν ψυχήν μου. Ποτὲ ἡ σὰρξ καὶ τὸ αἷμα δὲν μοῦ ἐφάνησαν ἰσχυρότερα.

— Καὶ τί ἔκαμες τότε, παιδί μου; ἠρώτησε μετ' ἀγωνίας ἡ Λουκίνη.

— Ὁ ἀγαθός μου ἄγγελος ἐνίκησε τὸν δαίμονα, ὅστις μὲ ἐπείραζεν, ἀπήντησεν ὁ Παγκράτιος. Μοῦ ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν ἡ εἰκὼν τοῦ Κυρίου μας εὑρισκομένου ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Καϊάφα, περικυκλωμένου ἀπὸ τοὺς δούλους τοῦ ἀρχιερέως, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐνέπαιζον καὶ τὸν ἐκολάφιζον, καὶ ὑπομένοντος ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἐξευτελισμοὺς μὲ ἀπάθειαν καὶ μὲ ἠπιότητα. Ἠδυνάμην λοιπὸν καὶ ἐγὼ νὰ πράξω ἄλλως παρ' ὅπως ἔπραξεν ὁ Κύριός μας; Ἔτεινα λοιπὸν τὴν χεῖρα πρὸς τὸν Κορβῖνον καὶ τοῦ εἶπα: «Εἴθε ὁ Θεὸς νὰ σὲ συγχωρήσῃ, ὅπως σὲ συγχωρῶ καὶ ἐγὼ μὲ ὅλην μου τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν. Εἴθε νὰ σὲ εὐλογήσῃ δαψιλῶς καὶ νὰ σὲ πληρώσῃ παντὸς ἀγαθοῦ καὶ πάσης χαρᾶς καὶ τιμῆς.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ διδάσκαλός μας Κασσιανός, ἐξηκολούθησεν ὁ Παγκράτιος, κατέφθασεν ἐκεῖ καὶ διέλυσεν ὅλην ἐκείνην τὴν συρροὴν τῶν συμμαθητῶν μου. Εἶχε παρακολουθήσει μακρόθεν τὰ διατρέξαντα καὶ εἶχεν ἴδει τὸ ράπισμα, τὸ ὁποῖον μοῦ κατέφερεν ὁ Κορβῖνος. Τὸν παρεκάλεσα λοιπόν, ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ὁποίου ἀνεγνωρίσθημεν κατὰ τὴν στι-

μὴν ἐκείνην ὅτι εἴμεθα πιστοὶ ὀπαδοί, νὰ μὴ τιμωρήσῃ τὸν Κορβῖνον δι' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μοῦ ἔκαμε καὶ μοῦ τὸ ὑπεσχέθη.

— Καὶ τώρα, καλή μου μητέρα, δὲν εἶχα δίκαιον, ὅταν σοῦ ἔλεγα, ὅτι τίποτε κακὸν δὲν μοῦ συνέβη; ἠρώτησε συνεσταλμένως ὁ Παγκράτιος.

---

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

### *Ἡ καθιέρωσις.*

Καθ' ὃν χρόνον διημείβετο ἡ ἀνωτέρω συνδιάλεξις, τὸ φῶς τῆς ἡμέρας εἶχεν ἀρχίσει νὰ ὑποχωρῇ καὶ τὸ σκότος τῆς ἐπερχομένης νυκτὸς ἐφήπλωνε βαθμηδὸν τὴν μελανήν του σκέπην ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος. Μία δούλη, ἀρκετὰ ἡλικιωμένη, εἰσῆλθε διὰ τοῦτο εἰς τὸ δωμάτιον τῆς Λουκίνης καὶ ἤναψε τὴν λυχνίαν.

Βαθεῖα σιγὴ ἐπεκράτει κατὰ τὰς στιγμὰς ἐκείνας εἰς τὸ δωμάτιον τοῦτο. Ὁ νεαρὸς Παγκράτιος εἶχε τελειώσει ὅσα εἶχε νὰ εἴπῃ. Ἡ μήτηρ του δὲ ἡ Λουκίνη συγκεκινημένη ἐκ τῆς ἀφηγήσεως τοῦ υἱοῦ της εἶχε βυθισθῇ εἰς βαθεῖαν καὶ σοβαρὰν σκέψιν.

Σύζυγος τοῦ μάρτυρος Κουϊντίνου ἀπὸ ἕνα πόθον διεφλέγετο ἡ Ρωμαία αὕτη χριστιανή, νὰ ἀναθρέψῃ τὸν υἱόν της χριστιανικῶς καὶ νὰ ἀναδείξῃ αὐτὸν μίαν ἡμέραν ἀντάξιον τοῦ πατρός του. Πόσον εὐτυχὴς θὰ ἦτο ἡ Λουκίνη, ἐὰν ἠξιοῦτο νὰ ἔβλεπε τὸν

Παγκράτιον ἀκολουθοῦντα τὰ ἴχνη τοῦ πατρός του καὶ ἀποθνήσκοντα ἐνδόξως, ὅπως ἐκεῖνος!...

— Ἦλθεν ἐπὶ τέλους ἡ ὥρα, ἀγαπητέ μοι υἱέ, εἶπεν ἡ Λουκίνη διακόπτουσα τὴν σιγήν. Κατὰ τὴν παροῦσαν στιγμὴν βλέπω τὴν πραγμάτωσιν ὅλων ἐκείνων τῶν πόθων μου, διὰ τοὺς ὁποίους προσηυχόμην θερμῶς πρὸς τὸν Θεὸν νύκτα καὶ ἡμέραν. Περιέμενον ἀνυπομόνως νὰ ἴδω καρποφορούσας εἰς τὴν καρδίαν σου ὅλας τὰς χριστιανικὰς ἀρετάς. Παρετήρουν καθ' ἑκάστην τὴν εὐπείθειάν σου, τὴν ἐπιμέλειάν σου, τὴν εὐσέβειάν σου, τὴν ἀγάπην σου πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Ἔλαβα ἀφορμὴν νὰ ἴδω τὴν ἔνθερμον πίστιν σου καὶ τὴν ἀδιαφορίαν σου πρὸς τὰ ἐγκόσμια καὶ τὴν συμπάθειάν σου πρὸς τοὺς πτωχούς. Ἀλλ' ἐπερίμενα μετ' ἀγωνίας τὴν ὥραν, ἡ ὁποία θὰ μοῦ ἐδείκνυεν, ἐὰν ἡ καρδία σου ἔχῃ τὸν πόθον νὰ ἀναδειχθῇ ἄξιος κληρονόμος καὶ μιμητὴς τοῦ μάρτυρος πατρός σου. Ἡ ὥρα αὐτή, δοξασμένος νὰ εἶνε ὁ Θεός, ἦλθε σήμερον.

— Καὶ τί ἔκαμα ἐγὼ σήμερον, τὸ ὁποῖον σὲ ἔκαμε νὰ ἀλλάξῃς γνώμην περὶ ἐμοῦ; ἠρώτησεν ὁ Παγκράτιος.

— Ἄκουσε, παιδί μου. Ἡ ἡμέρα αὐτή, ἡ ὁποία πλέον εἶνε ἡ τελευταία τῆς εἰς τὸ σχολεῖον φοιτήσεώς σου, μοῦ ἀπέδειξεν, ὅτι ἀπέκτησες φρόνημα ἀνδρικόν. Πᾶν ὅ,τι μοῦ εἶπες περὶ τῆς ἐκθέσεώς σου, τὴν ὁποίαν συνέταξες εἰς τὸ σχολεῖον, μὲ πληροφορεῖ

περὶ τοῦ ὅτι ἡ καρδία σου εἶνε γεμάτη ἀπὸ εὐγενῆ καὶ γενναῖα αἰσθήματα. Διὰ νὰ γράφῃς ὅτι εἶνε ἔνδοξον καθῆκον τὸ νὰ ἀποθνήσκῃ τις ὑπὲρ τῆς πίστεώς του, σημαίνει βέβαια, ὅτι αἰσθάνεσαι καὶ φρονεῖς τοῦτο.

— Ἀληθῶς, μητέρα μου, καὶ τὸ πιστεύω καὶ τὸ αἰσθάνομαι, εἶπεν ὁ Παγκράτιος. Ποίαν ἄλλην μεγαλειτέραν εὐτυχίαν μπορεῖ νὰ περιμένῃ ἕνας χριστιανός ;

— Ναί, ἀλήθειαν λέγεις, τέκνον μου, προσέθηκεν ἡ Λουκίνη. Ἀλλ' ἐγὼ δὲν ἱκανοποιήθην μόνον ἀπὸ τὰ λόγια σου. Ὅ,τι ἐπηκολούθησεν, ὅταν ἐβγήκατε ἀπὸ τὸ σχολεῖον, μοῦ ἀπέδειξεν, ὅτι θὰ ἠδύνασο ἀτρομήτως νὰ ὑποφέρῃς ὄχι μόνον δεινά, ἀλλὰ καὶ κάτι ἄλλο, τὸ ὁποῖον εἶνε πολὺ σκληρὸν δι' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι κατάγονται ἀπὸ εὐγενῆ οἶκον πατρικίου, ὅπως σύ. Θὰ ἠδύνασο δηλαδὴ νὰ ὑπομείνῃς τὴν ἀτιμίαν ἑνὸς ραπίσματος, τοὺς λόγους τοὺς προσβλητικοὺς καὶ τὰ βλέμματα τὰ ἐμπαικτικὰ ἑνὸς πλήθους ἐχθρικοῦ. Ἀκόμη περισσότερον, θὰ ἠδύνασο νὰ συγχωρήσῃς ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου τὸν ἐχθρὸν καὶ ἀντίπαλόν σου καὶ νὰ δεηθῇς ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἡ συμπεριφορά σου αὐτὴ σὲ ἀναδεικνύει ἄξιον υἱὸν τοῦ μάρτυρος Κουϊντίνου. Αἴ ! παιδί μου, τί λές ; θὰ ἤθελες νὰ τοῦ ὁμοιάσῃς κατὰ πάντα ;

— Μητέρα μου, καλή μου μητέρα, πῶς θὰ μποροῦσα νὰ μὴ ἐπιθυμῶ, ὅπως ὁμοιάσω κατὰ πάντα

πρὸς τὸν πατέρα μου; ἠρώτησεν ὁ νεαρὸς Παγκράτιος. Ἂν καὶ δὲν εἶχα τὴν εὐτυχίαν νὰ τὸν γνωρίσω, διότι μὲ ἀφῆκε πολὺ μικρόν, ἓν τούτοις ἡ εἰκών του παρουσιάζεται πάντοτε ζωντανὴ εἰς τὴν καρδίαν μου. Εἰς ἕκαστον ἑορτασμὸν τοῦ μαρτυρίου του ἡ καρδία μου ἀνασκιρτᾷ ἐκ χαρᾶς. Τὸν παρακαλῶ δὲ διαρκῶς νὰ ἐπιτύχῃ ὑπὲρ ἐμοῦ ὄχι τὰς δόξας καὶ τὰς ἀπολαύσεις τοῦ κόσμου τούτου, ἀλλὰ νὰ ἀφιερώσω καὶ ἐγώ, ὅ,τι ἐκεῖνος μοῦ ἀφῆκε, πρὸς τὸν αὐτὸν εὐγενῆ, ἅγιον καὶ ὑψηλὸν σκοπόν, πρὸς τὸν ὁποῖον τὸ ἀφιέρωσε καὶ ἐκεῖνος.

— Καὶ τί εἶνε αὐτό, υἱέ μου; ἠρώτησεν ἡ Λουκίνη.

— Τὸ αἷμά του, τὸ ὁποῖον ρέει εἰς τὰς φλέβας μου. Εἰξεύρω, ὅτι ἐπιθυμεῖ ἐκεῖνος, ἵνα χυθῇ καὶ τὸ αἷμα αὐτό, ὅπως ἐχύθη καὶ τὸ ἐκ τῶν φλεβῶν του αἷμα, πρὸς βεβαίωσιν τῆς ἀγάπης καὶ τῆς πίστεως πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν καὶ Λυτρωτήν.

— Ἀρκεῖ, ἀρκεῖ, υἱέ μου, ἀνέκραξεν ἡ μήτηρ τοῦ Παγκρατίου, τρέμουσα ἀπὸ ἱερὰν συγκίνησιν. Βγάλε ἀπὸ τὸν τράχηλόν σου τὴν ἁλυσίδα αὐτὴν μὲ τὴν μικρὰν χρυσῆν σφαῖραν, ἡ ὁποία κρέμαται εἰς τὸ ἄκρον. Ἦτο στολίδι αὐτὸ διὰ τὴν μικρὰν παιδικήν σου ἡλικίαν. Ἔχω τώρα κάτι ἄλλο σπουδαιότερον καὶ πολυτιμότερον νὰ σοῦ δώσω νὰ φορέσῃς....

— Ἐκληρονόμησες ἀπὸ τὸν πατέρα σου, ἐξηκολούθησεν ἡ Λουκίνη, τὸ ἔντιμον ὄνομα τοῦ Πατρικίου. Σοῦ ἀφῆκεν ἀκόμη ἐκεῖνος θέσιν κοινωνικὴν

διακεκριμένην, πλούτη ἄφθονα, καὶ ἐν γένει πᾶν εἶδος κοσμικῆς δόξης καὶ εὐμαρείας. Ὑπὲρ πάντα ὅμως ταῦτα ὑπάρχει κάποιος θησαυρός, τὸν ὁποῖον ἐγὼ ἔκρυπτα μέχρι σήμερον, διὰ νὰ ἴδω ἐὰν εἶσαι ἄξιος νὰ τὸν παραλάβῃς εἰς τὴν κατοχήν σου. Χαίρω καὶ συγκινοῦμαι μεγάλως, διότι βλέπω, ὅτι εἶνε πλέον καιρὸς νὰ σοῦ τὸν ἐμπιστευθῶ.

Μὲ χεῖρας τρεμούσας ἀπὸ συγκίνησιν ἀνέσυρεν ἡ Λουκίνη τὴν ἁλυσίδα, ἡ ὁποία ἐκρέματο εἰς τὸν τράχηλόν της. Διὰ πρώτην φορὰν ὁ Παγκράτιος ἔβλεπε τότε, ὅτι ἡ ἁλυσίδα ἐκείνη ὑπεβάσταζε μίαν μικρὰν σακκοῦλαν γεμάτην ἀπὸ πλούσια καὶ πολυτελῆ κεντήματα καὶ στολισμένην μὲ λίθους πολυτίμους. Ἤνοιξεν ἡ μήτηρ τὸ σακκίδιον ἐκεῖνο καὶ ἀνέσυρεν ἐξ αὐτοῦ ἕνα σπόγγον, ξηρὸν πολύ, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐπιμελῶς προφυλαγμένον.

— Τοῦτο, παιδί μου, εἶνε ἀπὸ τὸ αἷμα τοῦ πατρός σου, εἶπεν ἡ Λουκίνη μὲ φωνὴν ὑποτρέμουσαν καὶ μὲ ὀφθαλμοὺς γεμάτους ἀπὸ δάκρυα. Τὸ περισυνέλεξα ἐγὼ ἡ ἰδία, καθ' ὃν χρόνον ἱστάμην παρὰ τὸ πλευρόν του κατὰ τὰς τελευταίας του στιγμάς, ὅταν ἀπέθνησκεν ἀπὸ τὰ τραύματα καὶ τὰς πληγάς, τὰ ὁποῖα ἔλαβε διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ Λουκίνη τὸ παρετήρησε περιπαθῶς καὶ τὸ ἠσπάσθη μετὰ θέρμης, καθ' ὃν χρόνον χείμαρρος δακρύων τὸ ὕγραινεν ἐκ νέου. Τοιουτοτρόπως ἀφοῦ ὑγράνθη τὸ ἀπεξηραμένον αἷμα, παρουσιάσθη θερ-

μόν, κίκκινον, πρόσφατον, ὡς νὰ ἐξῆλθε τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἀπὸ τὴν καρδίαν τοῦ μάρτυρος.

Ἡ χριστιανὴ κυρία τὸ ἔθεσεν εἰς τὰ χείλη τοῦ υἱοῦ της, τὰ ὁποῖα ἐκοκκίνησαν βαφέντα ἐκ τῆς ἐπαφῆς πρὸς τὸν σπόγγον ἐκεῖνον. Ὁ Παγκράτιος ἠσπάσθη τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο κειμήλιον μετὰ βαθείας συγκινήσεως, τὴν ὁποίαν ἐδοκίμασε τόσον ὡς χριστιανὸς ὅσον καὶ ὡς υἱός, καὶ ἠσθάνθη τὴν στιγμὴν ἐκείνην μίαν δύναμιν νὰ τὸν ἐπισκιάζῃ.

Ὁλόκληρος ἡ οἰκογένεια ἐφαίνετο ἐκ νέου ἑνουμένη καὶ συνδεομένη κατὰ τὰς συγκινητικὰς ἐκείνας στιγμάς. Ἡ Λουκίνη ἐπανέθεσε τὸν θησαυρόν της ἐκεῖνον εἰς τὸ πολυτελὲς καὶ χρυσοκέντητον σακκίδιον καὶ τὸν ἐκρέμασε περὶ τὸν τράχηλον τοῦ υἱοῦ της λέγουσα:

— Εἶθε ὁ σπόγγος αὐτός, ὁ ὁποῖος κρατεῖται ἀπὸ τὴν χρυσῆν ταύτην ἅλυσον, νὰ ὑγρανθῇ προσεχῶς ἀπὸ μίαν ἄλλην πηγὴν εὐγενεστέραν καὶ τιμιωτέραν ἀπὸ ὅ,τι εἶνε ἐκείνη, ἥτις ἐκρέει ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς μιᾶς ἀσθενοῦς καὶ ἐλεεινῆς γυναικός.

---

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

### *Κατοικία ἐθνική.*

Καθ' ὃν χρόνον ἐξετυλίσσετο ἡ σκηνὴ αὐτή, μία ἄλλη ἐντελῶς διαφορετικὴ ἐλάμβανε χώραν ἐντὸς μιᾶς οἰκίας εὑρισκομένης ἐν τῇ κοιλάδι, ἥτις ἐκτείνεται

μεταξὺ τοῦ Κυρηναλίου καὶ τοῦ Ἐσκιλίνου λόφου. Ἡ οἰκία αὐτὴ ἀνῆκεν εἰς τὸν Φάβιον, ἱππότην ἔλκοντα τὴν καταγωγὴν ἐξ Ἀσίας καὶ ἔχοντα ὑπὸ τὴν κατοχήν του μεγάλους θησαυρούς. Διὰ νὰ μὴ ἐνδιατρίβωμεν πολὺ εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς οἰκίας ταύτης καὶ τῆς πολυτελείας, ἡ ὁποία ἐπεκράτει ἐκεῖ, περιοριζόμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ὁ οἶκος αὐτός, ἀληθὲς ἀνάκτορον, ἦτο πολὺ ὡραιότερος καὶ πολὺ εὐρυχωρότερος τοῦ οἴκου τῆς Λουκίνης, τὸν ὁποῖον ἐπεσκέφθημεν.

Ὅ,τι ἐνδιαφερόμεθα νὰ παρουσιάσωμεν εἰς τὸν ἀναγνώστην εἶνε τὸ μόνον τέκνον τοῦ ἱππότου Φαβίου, ἡ μόνη κληρονόμος τῶν θησαυρῶν αὐτοῦ, ἡ μοναχοκόρη αὐτοῦ, ἥτις κατὰ τὴν Ρωμαϊκὴν συνήθειαν φέρουσα τὸ ὄνομα τοῦ πατρός της, ἐκαλεῖτο Φαβιόλα.

Κατὰ τὴν ἑσπερινὴν ταύτην ὥραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπρόκειτο νὰ παρατεθῇ δεῖπνον εἰς τὸν οἶκον τοῦ Φαβίου, εὑρίσκομεν τὴν Φαβιόλαν ἀπησχολημένην εἰς τὸ νὰ στολισθῇ καὶ καλλωπισθῇ διὰ νὰ κάμῃ τὴν ἐμφάνισίν της εἰς τοὺς ξένους ὅσον τὸ δυνατὸν λαμπροτέραν.

Μείνασα ὀρφανὴ ἐκ μητρὸς λίαν ἐνωρὶς ἡ Φαβιόλα, στερουμένη δὲ καὶ ἀδελφῶν, μόνη σχεδὸν ἀπολειφθεῖσα ἐν τῷ πατρικῷ οἴκῳ, εἶχεν ἐπιδοθῇ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν βιβλίων φιλοσοφικῶν καὶ ἀπέβη ὀπαδὸς τῆς ἐπικουρείου φιλοσοφίας. Περὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ δὲν ἐγνώριζε τίποτε ἐκτὸς μόνον τῶν ψυδαίων

ἐκείνων συκοφαντιῶν καὶ παρανοήσεων, αἵτινες διεδίδοντο μεταξὺ τοῦ εἰδωλολατρικοῦ ὄχλου κατ᾽ ἐκείνην τὴν ἐποχήν. Ὅσον διὰ τὴν εἰδωλολατρείαν κατὰ βάθος τὴν περιεφρόνει καὶ δὲν εἶχε καμμίαν ὑπόληψιν οὔτε πρὸς τοὺς μύθους της οὔτε πρὸς τοὺς θεούς της. Ἠρέσκετο καθ᾽ ὑπερβολὴν εἰς τοὺς ἐπαίνους καὶ τὰς ἐπιδοκιμασίας μέχρι σημείου ὥστε νὰ τὴν θεωρῶσι ψυχράν, ὑπερήφανον καὶ ἐγωΐστριαν. Τὸ ἦθός της ὅμως ἐν γένει ἦτο σεμνόν, σοβαρόν, ἀνεπίληπτον καὶ ἄσπιλον.

Κατὰ τὴν ὥραν λοιπὸν ἐκείνην ἡ Φαβιόλα κατακεκλιμένη ἐπὶ τῆς κλίνης της ἐκράτει διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς ἕνα ἀργυροῦν κάτοπτρον (καθρέπτι) καὶ διὰ τῆς ἄλλης ἕνα ὄργανον πολὺ παράδοξον δι᾽ ἕνα τέτοιο χέρι· τὸ ὄργανον αὐτὸ ἦτο στυλέτο, μαχαῖρι μυτερό, διὰ τοῦ ὁποίου αἱ Ρωμαῖαι δέσποιναι ἐτιμώρουν τὰς δούλας των.

Τρεῖς δοῦλαι περιεστοίχιζον τότε τὴν Φαβιόλαν Ἀνῆκον ἡ κάθε μία εἰς ξεχωριστὴν φυλὴν καὶ εἶχον ἀγορασθῇ ἀντὶ μεγάλου τιμήματος. Ἡ μία ἐξ αὐτῶν ἦτο μαύρη κατιγομένη ἐκ Νουμηδίας. Ἦτο ἔμπειρος διὰ τὰ καλλυντικὰ τοῦ προσώπου καὶ τοῦ δέρματος καὶ κατεγίνετο εἰς τὴν κατασκευὴν ψιμμυθίων καὶ ἄλλων καλλωπιστικῶν χρησιμοποιοῦσα πρὸς τοῦτο καὶ διαφόρων εἰδῶν δηλητηριώδη φάρμακα. Ἦτο γνωστὴ ἡ δούλη αὐτὴ μὲ τὸ ἐθνικόν της ὄνομα Ἄφρα.

Ἔπειτα ἤρχετο ἡ δευτέρα δούλη, ἥτις ἦτο Ἑλληνὶς καλουμένη Γραῖα, πολὺ ἐπιτηδεία διὰ τὴν κατασκευὴν ἐνδυμάτων, χρησιμοποιοῦσα ὅλην τὴν τέχνην της εἰς τὸ ράψιμο τῆς τοαλέττας τῆς Φαβιόλας.

Τελευταία ἤρχετο ἡ Σύρα, Ἀσιατικῆς καταγωγῆς, διακρινομένη διὰ τὴν ἰδιαιτέραν ἰδιοφυΐαν της εἰς τὰ κεντήματα καὶ διὰ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ φιλοπονίαν της. Ἦτο ἥσυχος, σιωπηλή, ἀπησχολημένη ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὸ ἔργον της.

Αἱ ἄλλαι δύο ἦσαν φλύαροι καὶ δὲν ἄφηναν εὐκαιρίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν νὰ μὴ ἀπευθύνουν λόγους κολακευτικοὺς πρὸς τὴν κυρίαν αὐτῶν.

— Πόσον θὰ ἤμην εὐτυχής, εὐγενεστάτη κυρία, ἔλεγεν ἡ μαύρη δούλη, ἐὰν ἠμποροῦσα ἀπόψε νὰ ἤμην εἰς τὴν τραπεζαρίαν κατὰ τὴν ὥραν ποῦ θὰ ἔμβαινες εἰς αὐτήν, διὰ νὰ ἴδω τί ἐντύπωσιν θὰ ἔκαμνον εἰς τοὺς προσκεκλημένους τὰ φρείδια σου, τὰ ὁποῖα ἐκαλλωπίσθησαν μὲ τὸ νέον αὐτὸ καλλυντικόν, τὸ ὁποῖον τόσον καιρὸν βασανίζομαι διὰ νὰ παρασκευάσω!

— Ὅσον δι' ἐμέ, πρσέθεσεν ἡ Ἑλληνὶς δούλη, θὰ ἤθελον νὰ εὑρίσκωμαι στὴν πόρτα διὰ νὰ ἴδω τὴν ἐντύπωσιν ποῦ θὰ ἔκαμνεν ὁ θαυμάσιος αὐτὸς χιτών, ὁ ἐκ μετάξης ὑφασμένος. Τίποτε δὲν ἠμπορεῖ νὰ φθάσῃ τὴν ὡραιότητά του καὶ τὴν χάριν του, διὰ τὴν ὁποίαν τόσον πολὺ καὶ ἐγὼ ἐκοπίασα.

— Καὶ σύ, Σύρα, διέκοψε τότε ἡ Φαβιόλα μὲ αὐ-

τάρεσκον καὶ ἀλαζονικὸν μειδίαμα, τί θὰ ἐπεθύμει;, καὶ τί ἔργον θὰ εἶχες νὰ ἐπαινέσῃς;

— Δὲν ἐπιθυμῶ τίποτε, κυρία μου, παρὰ μόνον νὰ σὲ βλέπω πάντοτε εὐτυχῆ, ἀπήντησε μετριοφρόνως ἡ Σύρα. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ διὰ τὰ ἔργα μου, δὲν ἔχω τίποτε νὰ ἐπαινέσω, ἁπλούστατα διότι δὲν ἔχω κάμει μέχρι τοῦδε παρὰ μόνον τὸ καθῆκόν μου.

Ἡ ἀπάντησις αὐτὴ τῆς Σύρας, ἡ τόσον μετρημένη καὶ τόσον λογική, δὲν ἤρεσεν εἰς τὴν κυρίαν αὐτῆς συνειθισμένην πάντοτε νὰ δέχεται τὸ θυμίαμα τῆς κολακείας καὶ τῶν ἐπαίνων.

— Μοὶ φαίνεται, σκλάβα, ὅτι δὲν σοῦ ἀρέσει νὰ ἐπαινῇς· εἶπε μὲ τόνον ἐπιτιμητικὸν ἡ Φαβιόλα. Πολὺ σπανίως ἀκούει κανεὶς νὰ πίπτῃ ἀπὸ τὸ στόμα σου λέξις τις εὐχάριστος.

— Καὶ ποίαν ἀξίαν θὰ εἶχε τοῦτο ἀπὸ τὸ στόμα μιᾶς περιφρονημένης δούλης διὰ μίαν κυρίαν, ἡ ὁποία εἶνε συνειθισμένη νὰ ἀκούῃ καθημερινῶς ἀπὸ χείλη εὔγλωττα καὶ ἔπίσημα τὰ ἐγκώμια τῶν χαρίτων της καὶ τῶν προτερημάτων της; Δὲν εἶνε οἱ ἰδικοί μας ἔπαινοι καὶ τὰ ἰδικά μας ἐγκώμια ἄξια πάσης περιφρονήσεως; ἀπήντησε μετὰ τῆς αὐτῆς μετριόφρονος συστολῆς ἡ Σύρα.

Ἡ ἀπόκρισις αὐτή, καθ' ὃν χρόνον δὲν ἱκανοποίει τὴν κυρίαν τῆς Σύρας, ἐκίνει τὴν δυσαρέσκειαν τῶν ἄλλων δύο συνδούλων αὐτῆς, τῆς Γραίας καὶ τῆς Ἄφρας, αἱ ὁποῖαι τῆς ἔρριψαν εἰς ἀπάντησιν βλέμματα ἄγρια καὶ ἀπειλητικά.

— Γιὰ νὰ σοῦ πῶ, Σύρα, εἶπε τότε ἡ Φαβιόλα μὲ ὕφος ἔντονον καὶ ἐπιπληκτικόν· Ἀκόμη δὲν ἔχεις μάθει, ὅτι εἶσαι δούλη μου καὶ ὅτι ἀνήκεις ἐξ ὁλοκλήρου εἰς ἐμέ, διότι σὲ ἠγόρασα, ἀρκετὰ ἀκριβὰ μάλιστα, διὰ νὰ μὲ ὑπηρετῇς κατὰ τὴν ἀρέσκειάν μου; Ὅ,τι λοιπὸν ἐγὼ θέλω, εἶσαι ὑποχρεωμένη νὰ τὸ κάμῃς. Καὶ ἐὰν ἐγὼ ἀκόμη εὐχαριστοῦμαι νὰ μὲ ἐπαινῇς, σύ, εἴτε θέλεις εἴτε δὲν θέλεις, ὑποχρεοῦσαι νὰ μὲ ἐπαινῇς. Περίεργον πρᾶγμα! Μία σκλάβα νὰ ἔχῃ θέλησιν ἐντελῶς διαφορετικὴν ἀπὸ τὴν θέλησιν τῆς κυρίας της, καθ' ὃν χρόνον αὐτὴ ἡ ζωή της, αὐτὴ ἡ ὕπαρξίς της κρέμαται ἀπὸ τὰς χεῖρας τῆς κυρίας της αὐτῆς! Αὐτὸ εἶνε πρωτοφανὲς καὶ πρωτάκουστον πρᾶγμα!

— Ὦ! ναί, κυρία μου, τὸ ὁμολογῶ, τὸ ἀναγνωρίζω· ἀνήκει ὁλόκληρος ἡ ζωή μου εἰς σέ, ὅλη μου ἡ δύναμις, ὅλον μου τὸ σῶμα, πᾶσά μου πνοή. Τὰ ἠγόρασες ὅλα καὶ εἶνε διὰ τοῦτο ἰδιοκτησία σου. Μοῦ ἀπομένει ἐν τούτοις κάτι, τὸ ὁποῖον ὅλαι αἱ δυνάμεις ἑνὸς αὐτοκράτορος καὶ ὅλαι αἱ ἁλύσεις τοῦ κόσμου δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ δεσμεύσουν.

— Καὶ τί εἶνε αὐτό, Σύρα; Πέ μού το, σὲ παρακαλῶ, γρήγορα.

— Ἡ ψυχή μου, ἀπεκρίθη μὲ τόνον εὐσταθῆ ἡ νεαρὰ δούλη.

— Ἡ ψυχή σου! ἐπανέλαβε ξενισθεῖσα κάπως ἡ Φαβιόλα, διότι πρώτην φορὰν ἤκουε μίαν δούλην νὰ

προβάλῃ τοιαύτην ἀξίωσιν. Πολὺ καλά! Ἡ ψυχή σου! Καὶ δὲν μᾶς λές, τί ἐννοεῖς μὲ τὴν λέξιν αὐτήν;

— Δὲν γνωρίζω, κυρία μου, τὴν φιλοσοφικὴν διάλεκτον, ἀπεκρίθη ἡ δούλη. Ἐννοῶ ὅμως διὰ τῆς λέξεως ψυχὴν τὴν ζῶσαν αὐτὴν συνείδησιν, ἡ ὁποία ὑπάρχει μέσα μου καὶ ἡ ὁποία μὲ κάμνει νὰ προαισθάνωμαι ἕνα ἄλλον κόσμον αἰώνιον καὶ πνευματικόν, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει καὶ ἡ ψυχή μου καὶ εἰς τὸν ὁποῖον δὲν ἔχει καμμίαν θέσιν ἡ φθορὰ καὶ ἡ καταστροφή. Μιὰ φορὰ δέ, ὅπου ἡ ψυχή μου ἀποστρέφεται τὴν κολακείαν καὶ βδελύττεται τὸ ψεῦδος, μοῦ εἶνε ἐντελῶς ἀδύνατον, ἐφ' ὅσον ἔχω τὴν ψυχὴν αὐτήν, νὰ ὑποπέσω εἰς τὰς παρεκτροπὰς αὐτάς.

Αἱ δύο δοῦλαι ἔμειναν ἀπολελιθωμέναι πρὸ τῆς εὐθαρσοῦς ταύτης ἀπαντήσεως τῆς νεαρᾶς συναδέλφου των, χωρὶς βέβαια νὰ δύνανται νὰ ἐννοήσουν τὴν βαθεῖαν ἔννοιαν τῶν λόγων αὐτῆς. Ἡ Φαβιόλα ὡσαύτως ἐξεπλάγη καὶ παραφερομένη ἀπὸ τὴν ἀλαζονείαν της εἶπε μετὰ προφανοῦς ἀνυπομονησίας τὰ ἑξῆς·

— Ποῦ ἐδιδάχθης καὶ ποῦ ἔμαθες ταῖς ἀνοησίαις αὐταῖς; Ὅσον δι' ἐμέ, κατόπιν μακροχρονίων μελετῶν, τὰς ὁποίας ἔκαμα, ἔφθασα εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ ἰδέα περὶ ὑπάρξεως ψυχῆς δὲν εἶνε παρὰ ἓν ὄνειρον ποιητικὸν ἢ σοφιστικόν, δι' αὐτὸ δὲ καὶ τὴν περιφρονῶ. Ἔχεις τὴν ἀξίωσιν κατόπιν αὐτοῦ σύ, μία δούλη ἀμαθὴς καὶ ἀγράμματος, νὰ ἔχῃς τὴν

ἰδέαν, ὅτι ξεύρεις περισσότερα ἀπὸ τὴν κυρίαν σου ; Ἢ μήπως φρονεῖς, ὅτι ὅταν θὰ καῇ μεθαύριον ποῦ θὰ πεθάνῃς τὸ πτῶμά σου καὶ θὰ γίνῃ στάκτη, ὅτι εἶνε δυνατὸν ἔπειτα νὰ ζήσῃς σὺ εὐτυχὴς καὶ ἐλεύθερα ;

— Ὦ ! ναί ! ἐλπίζω καὶ ἔχω τὴν πεποίθησιν ὅτι θὰ ζήσω. Ὅ,τι δήποτε καὶ ἂν γίνῃ τὸ σῶμά μου μετὰ τὸν θάνατόν μου, πιστεύω ὅτι θὰ ἔλθῃ μία ἡμέρα, καθ' ἣν μία χεὶρ παντοδύναμος θὰ τὸ ἀναστήσῃ·

— Τί ἀλλόκοτα καὶ ἀνόητα παραληρήματα, τί φλυαρίαι γελοῖαι εἶνε αὐτὰ τὰ ὁποῖα λέγεις, Σύρα; ἠρώτησε μὲ περιφρόνησιν ἡ Φαβιόλα. Φαίνεται πῶς δὲν εἶσαι καλὰ καὶ πρέπει νὰ ὑποβληθῇς εἰς θεραπείαν. Λὲν μοῦ λές, εἰς ποίαν σχολὴν ἔμαθες ταῖς ἀνοησίαις αὐταῖς ;

Εἰς μίαν σχολὴν τῆς πατρίδος μου, ἀπεκρίθη ἠρέμως ἡ Σύρα, εἰς τὴν ὁποίαν σχολὴν δὲν ὑπάρχει καμμία διάκρισις μεταξὺ Ἕλληνος καὶ βαρβάρου, ἢ μεταξὺ γυναικὸς καὶ ἀνδρός, ἢ μεταξὺ ἐλευθέρου καὶ δούλου. Ὅλοι θεωροῦνται ἴσοι.

— Πῶς εἶπες; ἠρώτησε μετ' ὀργῆς ἡ Φαβιόλα. Εἴμεθα ἴσοι; Ἐγὼ ἡ κυρία σου καὶ σὺ ἡ δούλη εἴμεθα ἴσοι; Δός μου γρήγορα ἀπόκρισιν ἐπ' αὐτοῦ, διότι ἐνδιαφέρομαι νὰ μάθω ποῖον εἶναι τὸ φρόνημά σου.

— Εὐγενεστάτη μου κυρία, ἀπεκρίθη μὲ πολλὴν ἱλαρότητα ἡ Σύρα, εἶσαι ἀσυγκρίτως ὑπεροχωτέρα

καὶ κατὰ τὰ σωματικὰ προτερήματα καὶ κατὰ τὰ πνευματικὰ χαρίσματα ἀπὸ ἓν εὐτελὲς καὶ ἀσήμαντον ὄν, ὅπως εἶμαι ἐγὼ ἡ δούλη σου. Ἐπειδὴ ὅμως μοῦ ζητεῖς νὰ σοῦ εἴπω τὴν ἀλήθειαν ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ἂς κρίνῃ ἡ ὀξεῖα καὶ φωτισμένη κρίσις σου, ἐὰν μία δούλη, ἡ ὁποία ἔχει ὡσαύτως, ὅπως καὶ πᾶσα κυρία, ψυχὴν ἐλευθέραν, ἀθάνατον, πνευματικήν, ἡ ὁποία ὡς μέλλουσαν κατοικίαν της θὰ ἔχῃ τὸν οὐρανόν, ὅπως θὰ τὸν ἔχῃ καὶ κάθε κυρία, ἐὰν ἡ δούλη αὐτὴ ὑπὸ ἠθικὴν ἔποψιν δὲν εἶνε ἴση πρὸς τὴν κυρίαν της.

Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς Φαβιόλας ἤστραψαν ἐκ μανιώδους ὀργῆς. Διὰ πρώτην φορὰν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς της ᾐσθάνετο ἑαυτὴν ἐξευτελιζομένην ὑπὸ μιᾶς δούλης. Ἔσφιξε λοιπὸν τὸ στυλέτο, ποῦ ἐκράτει εἰς τὸ χέρι της, καὶ τὸ διηύθυνε τυφλῶς πρὸς τὸ μέρος τῆς δούλης της.

Ἡ Σύρα ἐσήκωσεν ἐξ ἐνστίκτου τὸν βραχίονα διὰ νὰ προστατευθῇ καὶ ἐδέχθη τὴν αἰχμὴν τοῦ ἐγχειριδίου ἀρκετὰ βαθειά. Δάκρυα ἤρχισαν νὰ ῥέουν ἀπὸ τὰ μάτια της, ἕνεκα τοῦ πόνου, τὸν ὁποῖον ἡ μεγάλη πληγὴ τῆς ἐπροξένει. Τὸ αἷμα ἔτρεχεν ἀφθόνως. Καὶ ἡ Φαβιόλα αἰσθανθεῖσα εὐθὺς τὴν σκληρὰν πρᾶξιν, εἰς τὴν ὁποίαν παρεσύρθη, χωρὶς καὶ αὐτὴ νὰ τὸ ἐννοήσῃ, ἤρχιζε νὰ ἐντρέπεται καὶ νὰ ἀηδιάζῃ τὸν ἑαυτόν της. Ἔβγαλεν εὐθὺς τὸ μανδύλιόν της καὶ σεπογγίζουσα τρυφερῶς τὴν πληγὴν τῆς Σύρας, τῆς ἶπε μὲ τόνον γλυκύν,

— Πήγαινε, πήγαινε, τρέξε γρήγορα πρὸς τὴν Εὐφροσύνην. Ἐκείνη θὰ μπορέσῃ νὰ σοῦ περιποιηθῇ καλὰ τὴν πληγήν. Δὲν ἤθελά ποτε νὰ σὲ πληγώσω τόσον βαρειά. Ἀλλὰ στάσου λιγάκι. Πρέπει νὰ σὲ ἀποζημιώσω διὰ τὸ κακὸν ποῦ σοῦ ἔκαμα.

Ἡ Φαβιόλα διηυθύνθη τότε πρὸς τὸ κοσμηματοφυλάκιόν της, ἐπῆρεν ἀπ' ἐκεῖ ἕνα πολύτιμο δακτυλίδι, τὸ ἔδωκεν εἰς τὴν Σύραν καὶ τῆς εἶπε.

— Πάρε αὐτὸ τὸ δακτυλίδι. Πήγαινε καὶ ἀπόψε δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ξαναέλθῃς ἐδῶ νὰ μὲ ὑπηρετήσῃς. Μεῖνε μέσα νὰ περιποιηθῇς τὴν πληγήν σου.

Ἡ συνείδησις τῆς Φαβιόλας ἤρχισε κάπως νὰ ἡσυχάζῃ. Ἔκαμε πᾶν ὅ,τι ἐνόμιζεν ὡς ἀρκετὸν διὰ νὰ ἐπανορθώσῃ τὸ προξενηθὲν κακόν.

Εἰς τὸν φίλον ἀναγνώστην δὲν εἶνε, νομίζομεν, ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἡ Σύρα ἦτο χριστιανή.

Τὴν εὐθὺς ἐπακολουθήσασαν Κυριακὴν θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἴδῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Ποιμένος, κειμένην οὐχὶ μακρὰν τῆς οἰκίας τοῦ Φαβίου, μεταξὺ τῶν ἐλεημοσυνῶν τῶν προωρισμένων διὰ τοὺς πτωχούς, ἕνα δακτύλιον πολύτιμον. Ὁ καλὸς ἱερεὺς τῆς Ἐκκλησίας ἐκείνης, ὁ πατὴρ Πολύκαρπος, ἐνόμισεν ὅτι τὸ δακτυλίδι αὐτὸ προήρχετο ἀπὸ κάποιαν χριστιανὴν Ρωμαίαν τῆς ἀνωτέρας τάξεως. Μόνος ὁ Χριστός, ὅστις ἄλλοτε εἶχε παρατηρήσει μὲ βλέμμα συμπαθὲς τὴν πτωχὴν χήραν νὰ ῥίπτῃ τὸ ὑστέρημα αὐτῆς εἰς τὸ γαζοφυλάκιον τοῦ ναοῦ τῶν Ἱεροσο-

λύμων, μόνος Ἐκεῖνος εἶδεν ἀοράτως τὸν βραχίονα τὸν πληγωμένον καὶ ἐπιδεδεμένον μιᾶς σκλάβας ξένης νὰ ῥίπτῃ κρυφὰ εἰς τὸν σάκκον τῶν ἐλεημοσυνῶν τὸ πολύτιμον ἐκεῖνο κόσμημα.

---

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

### *Ἡ ἐπίσκεψις.*

Καθ' ὃν χρόνον ἐξετυλίσσετο εἰς τὸ δωμάτιον τῆς Φαβιόλας τὸ αἱματηρὸν τοῦτο ἐπεισόδιον, εἶχεν εἰσέλθει ἐκεῖ ἐπισκέπτριά τις, τὴν ὁποίαν ἐὰν ἀντελαμβάνετο ἐγκαίρως ἡ Φαβιόλα, θὰ συνεκρατεῖτο καὶ δὲν θὰ ἐκακοποίει τὴν δούλην της.

Συνηθέστατα αἱ θύραι τῶν Ρωμαϊκῶν ἀνακτόρων ἔκλειον διὰ παραπετασμάτων ἐξ ὑφάσματος, διὰ τῶν ὁποίων ἠδύνατο νὰ εἰσχωρήσῃ τις ἐντὸς τοῦ δωματίου, χωρὶς νὰ γίνῃ ἀντιληπτός. Αὐτὸ ἀκριβῶς εἶχε συμβῆ καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου.

Ἡ Σύρα, παρ' ὅλους τοὺς πόνους, τοὺς ὁποίους τῇ προὐξένει ἡ πληγή της, ἀνεσκίρτησεν, ὅταν εἶδε πλησίον τοῦ παραπετάσματος ἱσταμένην σιωπηλὴν καὶ ἤρεμον τὴν προσφιλεστάτην ἐκείνην ἐπισκέπτριαν.

Ἦτο ἕνα κορίτσι δέκα ἓξ ἕως δέκα ἑπτὰ ἐτῶν, τὸ ὁποῖον ἐφόρει λευκὴν ἀμφίεσιν, ἄνευ οὐδενὸς κοσμήματος. Ἡ ἔκφρασις τοῦ κορασίου αὐτοῦ συνήνωνε τὴν παιδικὴν ἁπλότητα καὶ ἀφέλειαν μὲ τὴν σκεπτι-

κὴν σοβαρότητα ἑνὸς ἀνδρὸς ἡλικιωμένου. Ὠνομάζετο Ἁγνή, ἦτο συγγενὴς τῆς Φαβιόλας, πολὺ ἀγαπημένη καὶ πολὺ ἔμπιστος. Μὲ τὴν Σύραν ἡ Ἁγνὴ συνεδέετο διὰ συνδέσμου ἐγκαρδίου καὶ ἀδελφικοῦ καὶ συνηνοῦντο αἱ καρδίαι τῶν δύο αὐτῶν παρθένων μὲ τὸ πῦρ τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης!

Ὅταν ἡ Σύρα εἶδε τὴν Ἁγνὴν πλησίον τοῦ παραπετάσματος, ἐσταμάτησεν. Ἡ νεαρὰ χριστιανὴ ἥρπασε τότε τὴν χεῖρα τῆς δούλης καὶ ἠσπάσθη αὐτὴν μετὰ σεβασμοῦ, λέγουσα:

— Τὰ εἶδα ὅλα. Πήγαινε καὶ περίμενέ με νὰ συναντηθῶμεν εἰς τὸ μικρὸν δωμάτιον, τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται πλησίον τῆς εἰσόδου.

Εἶνε περιττὸν νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἡ Φαβιόλα ἠγνόει ὁλοτελῶς, ὅτι τόσον ἡ δούλη της, ὅσον καὶ ἡ ἐξαδέλφη της Ἁγνὴ ἦσαν χριστιαναί.

Ἀφοῦ ἡ Ἁγνὴ ἀντήλλαξε τοὺς ὀλίγους αὐτοὺς λόγους μὲ τὴν Σύραν, προυχώρησε πρὸς τὰ ἐμπρός. Ὅταν ἡ Φαβιόλα τὴν ἀντελήφθη, αἱ παρειαί της ἔγιναν κατακόκκιναι ἀπὸ ἐντροπήν, διότι ἐφοβεῖτο μήπως ἡ Ἁγνὴ εἶχεν ἀντιληφθῆ τὴν ἐπισυμβᾶσαν σκηνήν.

Μὲ ἕνα κίνημα τῆς χειρὸς ἀπεδίωξε τότε τὰς δύο δούλας της καὶ ἔμεινε μόνη μετὰ τῆς προσφιλοῦς της ἐξαδέλφης.

Ὁ ἀλαζονικὸς χαρακτὴρ τῆς Φαβιόλας καὶ ἡ σοβαρότης αὐτῆς, ἡ ἐνίοτε ἐπαχθής, μόνον ἐνώπιον ὡρι-

σμένων προσώπων ἐπραΰνετο καὶ ὑπεχώρει. Εἰς τὰ πρόσωπα αὐτὰ συγκατελέγετο ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ Ἁγνή, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ Εὐφροσύνη, ἡ ὁποία ὑπῆρξε τροφὸς (παραμάνα) τῆς Φαβιόλας καὶ ἠγάπα ὑπερβαλλόντως αὐτήν.

— Σὲ μιὰ πολὺ καλὴ ὥρα ἦλθες, ἀγαπημένη μου ἐξαδέλφη, εἶπεν ἡ Φαβιόλα. Ὁ πατέρας μου ἀπόψε ἔχει καλέσει εἰς δεῖπνον κἄποιους ξένους, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταλέγεται καὶ ἕνας πολὺ νεαρὸς καὶ πολὺ χαριτωμένος κύριος, ὁ Φούλβιος. Θὰ πᾶμε λοιπὸν μαζὺ εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ φαγητοῦ διὰ νὰ σὲ ἔχω κοντά μου νὰ συνομιλῶμεν κἄποτε. Θὰ ἔχω μπροστά μου ὅλο πρόσωπα ἄγνωστα. Θὰ ἤθελα λοιπὸν νὰ ἔχω πλησίον μου καὶ ἕνα πρόσωπον προσφιλὲς καὶ ἠγαπημένον, ὅπως εἶσαι σύ.

— Ἀγαπητή μου Φαβιόλα, ξεύρεις, ὅτι εἶμαι εὐτυχής, ὅταν εἶμαι κοντά σου καὶ σὲ βλέπω. Ὅ,τι λοιπὸν ἐπιθυμεῖς, θὰ γίνῃ χωρὶς καμμίαν ἀντίρρησιν.

— Καὶ μοῦ ἦλθες ἀπόψε, εἶπεν ἡ Φαβιόλα, καθὼς συνειθίζεις; μὲ τὴν λευκήν σου στολήν, σὰν τὴν λευκὴν καὶ δροσερὰν χιόνα, χωρὶς κανένα στολίδι, χωρὶς κανένα διαμαντικό. Ἀλλὰ δυστυχία μου! Τί εἶνε αὐτὸ ἐκεῖ; Μήπως εἶσαι πληγωμένη; Νά! ἐπάνω εἰς τὸ ἔνδυμα, τὸ ὁποῖον ἐπικαλύπτει τὸ στῆθός σου, φαίνεται μία κηλὶς κοκκίνη, τὴν ὁποίαν θὰ ἐνόμιζέ τις ὡς σταλαγματιὰν αἵματος. Ἄφησέ με νὰ διορθώσω μιὰ στιγμὴ τὸ ἔνδυμά σου, ὥστε νὰ μὴ φαίνεται ἡ κηλὶς αὐτή.

— Ἄ! ὄχι, ὄχι, Φαβιόλα μου, εἶπεν ἡ Ἁγνή. Ἡ κηλὶς αὐτὴ μοῦ ἀρέσει. Εἶνε ἀσυγκρίτως πολυτιμοτέρα ἀπὸ κάθε στολίδι καὶ βαρύτιμον διαμαντικόν. Εἶνε τὸ μόνον κόσμημα, τὸ ὁποῖον μοῦ ἀρέσει, διότι εἶνε ἀπὸ τὸ αἷμα μιᾶς σκλάβας, τὸ ὁποῖον γιὰ μένα εἶνε πολὺ εὐγενέστερον ἀπὸ τὸ αἷμα, τὸ ὁποῖον ῥέει εἰς τὰς φλέβας μας.

Ἡ Φαβιόλα ἐνόησεν εὐθὺς περὶ τίνος ἐπρόκειτο. Ἡ Ἁγνὴ εἶχεν ἴδει ὅλην τὴν σκηνήν. Τεταπεινωμένη λοιπὸν καὶ καταντροπιασμένη, μὲ τόνον θλιβερὸν καὶ συμπαθῆ·

— Θέλεις λοιπὸν νὰ φανερώσῃς εἰς ὅλους τὴν ἀπόδειξιν τοῦ ζωηροῦ μου καὶ παραφόρου χαρακτῆρος ; ἠρώτησεν ἡ Φαβιόλα.

— Ὄχι, ἀγαπητή μου ἐξαδέλφη, ἀπήντησεν ἡ Ἁγνή. Θέλω ἁπλῶς νὰ διατηρήσω τὴν αἱματηρὰν αὐτὴν κηλίδα ὡς ἀνάμνησιν ἑνὸς μαθήματος ὑπομονῆς καὶ γενναίας ἐγκαρτερήσεως, τὸ ὁποῖον μᾶς ἔδωκεν ἀπόψε ἡ δούλη σου Σύρα.

— Ποία μοναδικὴ ἰδέα ! παρετήρησε μετ᾽ ἐλαφρᾶς εἰρωνίας ἡ Φαβιόλα. Παρατηρῶ ὅτι προσέχεις πάρα πολὺ εἰς τὴν τάξιν αὐτὴν τῶν δούλων. Μᾶ ἐπὶ τέλους τί εἶνε αὐτοὶ οἱ δοῦλοι ;

— Εἶνε ἄνθρωποι, καθὼς ἡμεῖς, ἀπήντησεν ἡ Ἁγνή. Εἶνε τέκνα τοῦ Θεοῦ, καθὼς εἴμεθα ὅλοι, καὶ συνεπῶς εἶνε ἀδελφοί μας.

— Ἀδελφοί μας οἱ δοῦλοι; ἠρώτησε μετ᾽ ἐκπλή-

ξεως ἡ Φαβιόλα. Μὴ χειρότερα! Αὐτοὶ εἶνε ἰδιοκτησία μας καὶ δὲν ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ἐργάζωνται παρὰ μόνον διὰ τὸ ἰδικόν μας ὄφελος.

— Ἔλα, ἔλα, ἐμπρός, εἶπε μὲ ἕνα τόνον τρυφερὸν ἡ Ἁγνή. Ἂς μὴ συζητῶμεν πλέον. Ὅ,τι καὶ ἂν λές, εἶσαι εἰς θέσιν νὰ ἀναγνωρίσῃς, ὅτι μία δούλη ἀπόψε σὲ ὑπερέβαλεν ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ὑπομονῆς, τῆς λογικότητος καὶ τῆς λογικῆς εἰλικρινείας. Ἐδείχθη ἐκείνη ὑπερτέρα ἀπὸ σέ. Μὴ μοῦ εἴπῃς τίποτε. Θέλω ὅμως νὰ σὲ ἀπαλλάξω πάσης εἰς τὸ μέλλον ἐνοχλήσεως, τὴν ὁποίαν θὰ ἐλάμβανες ἀπὸ τὴν Σύραν. Λοιπὸν σὲ παρακαλῶ νὰ δώσῃς εἰς ἐμὲ τὴν δούλην αὐτὴν καὶ ἐλπίζω νὰ τὴν καταστήσω εὐτυχεστέραν ἀπὸ ὅ,τι εἶνε ἐδῶ.

— Ἀναμφιβόλως μπορεῖς νὰ τὴν κάμῃς εὐτυχῆ, εἶπεν ἡ Φαβιόλα. Διότι ἔχεις τὴν δύναμιν νὰ καθιστᾷς εὐτυχεῖς ὅλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι σὲ πλησιάζουν. Δὲν μπορῶ νὰ καταλάβω τὸ μυστικόν, τὸ ὁποῖον σὲ κάμνει ἀξιαγάπητον εἰς ὅλους καὶ διὰ τοῦ ὁποίου σκορπίζεις πανταχοῦ τὴν ἱλαρότητα καὶ τὴν γαλήνην. Ἂν ἤσουν χριστιανὴ καὶ σ' ἔρριπταν καμμιὰ φυρὰ εἰς τὰ ἄγρια θηρία, δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι καὶ αὐταὶ αἱ τίγρεις καὶ αἱ λεοπαρδάλεις θὰ κατεπραΰνοντο, μόλις σὲ ἀντίκρυζον.

Αἱ τελευταῖαι αὐταὶ λέξεις ἀνεκίνησαν ἕνα σφοδρὸν καὶ διάπυρον πόθον εἰς τὴν καρδίαν τῆς Ἁγνῆς. Ἐσκέφθη αὐτὴ ἐπί τινας στιγμὰς καὶ προσέθεσε μὲ ἕνα τόνον τρυφερόν.

— Ἂν πρόκειται κανείς, Φαβιόλα μου, νὰ ῥιφθῇ εἰς τὰ θηρία τοῦ ἀμφιθεάτρου, ἡ Σύρα θὰ ἦτο ὡρισμένως τὸ πλέον κατάλληλον πρόσωπον, τοῦ ὁποίου θὰ ἤξιζεν εἰς τὰς ἀγωνιώδεις αὐτὰς στιγμὰς ἡ πολύτιμος συντροφιά.

— Τί λές, Ἁγνή! εἶπε μετ' ἐκπλήξεως ἡ Φαβιόλα. Πέρνεις τοὺς λόγους μου στὰ σοβαρά; Δὲν εἶμαι τόσο κουτή, ὥστε νὰ φαντασθῶ ποτέ, ὅτι μπορεῖ νὰ σοῦ συμβῇ ἕνα τέτοιο πρᾶγμα! Ὅσον ἀφορᾷ διὰ τὴν ἀφοσίωσιν τῆς Σύρας, ἔχεις δίκαιον. Ὅταν ἤμην σοβαρῶς ἀσθενὴς ἀπὸ τὸν μολυσματικὸν ἐκεῖνον πυρετόν, ἐνῷ ἐχρειάζετο νὰ χρησιμοποιήσῃ τις τὸ μαστίγιον διὰ τοὺς ἄλλους δούλους, οἵτινες ἐφοβοῦντο νὰ πλησιάσουν εἰς τὸ κρεββάτι μου, ἡ Σύρα δὲν ἀπεμακρύνετο ἀπὸ κοντά μου, ἀλλὰ παρέμενε πλησίον μου νύκτα καὶ ἡμέραν παρέχουσα εἰς ἐμὲ πᾶσαν βοήθειαν καὶ πᾶσαν περιποίησιν.

— Ἀγαπητή μου Φαβιόλα, ἡ Σύρα μοῦ χρειάζεται. Πές μου πόσα θέλεις, διὰ νὰ τὴν ἀγοράσω.

— Αἴ! καλά, ἂς γίνῃ κι' ἔτσι, ἀφοῦ τὸ ἐπιμένεις. Ἀλλὰ δὲν θὰ συζητήσωμεν ἡμεῖς διὰ τὴν ἀγοράν. Στεῖλε αὔριον τὸ πρωῒ εἰς τὸν πατέρα μου καὶ βολιδοσκόπησέ τον. Τώρα εἶνε καιρὸς νὰ πηγαίνωμεν πρὸς τοὺς προσκεκλημένους μας.

— Ναί! ἀλλ' ἐλησμόνησες τὰ κοσμήματά σου, εἶπεν ἡ Ἁγνή.

— Ἄ! δὲν πειράζει. Δὲν θὰ τὰ φορέσω ἀπόψε. Δὲν ἔχω καμμίαν ὄρεξιν δι' αὐτὰ σήμερον.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

### *Τὸ συμπόσιον.*

Ὅταν κατῆλθεν ἡ Φαβιόλα μετὰ τῆς Ἁγνῆς, εὗρον τοὺς προσκεκλημένους ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς εἰσόδου. Ἀφ' οὗ δὲ ὁ Φάβιος ἐχαιρέτησε τὴν θυγατέρα αὐτοῦ, ἀνέκραξεν:

— Ἀλλὰ πῶς, κόρη μου, ἦλθες χωρὶς νὰ εἶσαι τελείως ἐστολισμένη; Διατί ἐλησμόνησες τὰ κοσμήματά σου;

Ἡ Φαβιόλα ἐσυγχύσθη ἐκ τῆς ἀπροσδοκήτου ἐρωτήσεως καὶ δὲν εἶξευρε τί νὰ ἀποκριθῇ.

Ἡ Ἁγνὴ ὅμως περισσότερον ψύχραιμος παρενέβη καὶ ἀνέλαβε νὰ τὴν δικαιολογήσῃ.

— Εἶνε ἰδικόν μου τὸ σφάλμα, θεῖε, εἶπεν ἡ Ἁγνή. Ἐγὼ ἀπησχόλησα τὴν ἐξαδέλφην διὰ τῆς πολυλογίας μου καὶ ἐπειδὴ εἶδεν, ὅτι καὶ ἐγὼ δὲν ἔφερα κοσμήματα, ἐνόμισεν, ὅτι ἔπρεπε νὰ μὲ μιμηθῇ.

— Καὶ διατί καὶ σὺ δὲν ἔβαλες τὰ κοσμήματά σου; ἠρώτησεν ὁ Φάβιος. Ὅταν ἦσουν νεωτέρα, ἐμποροῦσε νὰ ἥρμοζεν ἡ παράλειψις αὐτή. Τώρα ὅμως ποῦ ἐμεγάλωσες καὶ εἶνε καιρὸς νὰ ἀποκατασταθῇς, πρέπει νὰ στολίζεσαι, διὰ νὰ καθίστασαι ἀρεστὴ εἰς ὅσους σὲ παρατηροῦσιν. Ἢ μήπως ἔχεις ἤδη ἐκλέξει σύζυγον καὶ δὲν ἐνδιαφέρεσαι πλέον διὰ τὸ ζήτημα αὐτό;

Ἡ Ἁγνή, ἥτις ὡς νυμφίον της εἶχεν ἐκλέξει τὸν

Χριστόν, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχε παραδώσει ὁλόκληρον τὴν καρδίαν της, εἰς τὴν ἐρώτησιν αὐτὴν τοῦ θείου της Φαβίου ἀπήντησε μὲ αἰδήμονα συστολὴν καὶ μὲ ἐντροπαλὸν μειδίαμα·

— Ὦ! ναί, θεῖε μου! Κάποιος μοῦ ἔχει δώσει τὸν ἀρραβῶνά του καὶ μὲ ἔχει κοσμήσει μὲ ἀπαστράπτοντα κοσμήματα.

Ὁ Φάβιος, ὅστις δὲν ἐνόησε τί ἤθελε νὰ εἴπῃ ἡ ἀνεψιά του, οὔτε ἐφαντάζετο ποῖος ἦτο ὁ νυμφίος τῆς Ἁγνῆς, ἐξεπλάγη ἀπὸ τὴν αἰφνιδίαν ἐκείνην ἀνακοίνωσιν καὶ προσέθεσε τὰ ἑξῆς·

— Ἀλήθεια, ἀγαπητή μου Ἁγνή; Καὶ πῶς δὲν μοῦ τὸ εἶπες ἕως τώρα τὸ μυστικόν σου; Μίαν συμβουλὴν ἔχω νὰ σοῦ δώσω. Νὰ προσέξῃς πολύ, μήπως τὸ πρόσωπον αὐτό, μὲ τὸ ὁποῖον συνεδέθης, σὲ ἐμπαίζει καὶ εὑρεθῇς εἰς τὸ τέλος διεψευσμένη εἰς τὰς ἐλπίδας σου.

— Ἄ, ὄχι! αὐτὸ δὲν εἰμπορεῖ νὰ γίνῃ ποτέ, εἶπεν ἡ Ἁγνή. Ὁ νυμφίος μου νὰ μὲ ἐγκαταλείψῃ; Ἀλλὰ αὐτὸς μὲ ἠγάπησεν ἀγάπην τελείαν, πρὶν ἢ ἀκόμη ἐγὼ τὸν γνωρίσω καὶ τὸν ἀγαπήσω...

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅλοι οἱ προσκεκλημένοι μετὰ τῶν οἰκοδεσποτῶν εἰσήρχοντο εἰς τὴν τραπεζαρίαν. Ἡ Φαβιόλα ἀπησχολημένη εἰς τὸ νὰ δεχθῇ ἐκεῖ τοὺς ξένους δὲν εἶχεν ἀκούσει τὴν τελευταίαν αὐτὴν στιχομυθίαν τοῦ πατρός της μετὰ τῆς Ἁγνῆς. Ἀναμφιβόλως ἐὰν τὴν ἤκουε, θὰ ἐθλίβετο καὶ θὰ ἐπικοαίνετο πολύ.

Διότι μὴ δυναμένη νὰ ἐννοήσῃ τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τῶν λόγων τῆς Ἁγνῆς, ἡ ὁποία νυμφίον της εἶχε τὸν Χριστόν, θὰ ἐξεπλήσσετο μεγάλως καὶ δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ πῶς ἡ ἀγαπημένη της ἐξαδέλφη δὲν τῆς εἶχεν ἀκόμη ἀνακοινώσει τὸ μυστικόν της τοῦτο.....

Ὁ μᾶλλον διακρινόμενος μεταξὺ τῶν προσκεκλημένων τῆς ἑσπέρας ἐκείνης ἦτο ὁ Φούλβιος. Νεαρώτατος, στολισμένος μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν, μὲ μίαν ὄψιν ἐκτεθηλυμένην, μὲ πολλὰ δακτυλίδια στὰ χέρια, λίαν ὑποχρεωτικὸς εἰς τοὺς τρόπους, εἶχε προσελκύσει τὴν προσοχὴν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μᾶλλον ἐπισήμων κύκλων τῆς Ρώμης. Ἦτο ξένος. Ὅταν ἦλθεν εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν πρωτεύουσαν, συνωδεύετο ἀπὸ ἕν μόνον πρόσωπον, ἀπὸ ἕνα ἄνδρα ἡλικιωμένον, μὲ τραχέα χαρακτηριστικά, τοῦ ὁποίου ἡ ὄψις ἐνέπνεε τρόμον.

Ἐὰν κανεὶς ἔδιδε μικρὰν προσοχήν, θὰ ἔβλεπε τὸ περίεργον βλέμμα τοῦ Φουλβίου νὰ περιστρέφεται ἐταστικῶς καὶ ἀκορέστως εἰς ὅλα τὰ πρόσωπα, τὰ συμμετέχοντα τοῦ συμποσίου. Διεφαίνετο εἰς πάντα ἔμπειρον παρατηρητὴν ἡ πανοῦργος προσπάθεια τοῦ νεαροῦ τούτου ξένου, ὅπως ἀνακαλύψῃ κἄτι νέον καὶ ὅπως μαντεύσῃ κἄτι μυστικόν.

Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀντικειμένων, περὶ τὰ ὁποῖα ἐστράφη ἡ συζήτησις τῶν προσκεκλημένων, ὑπῆρξε καὶ ὁ χαρακτὴρ τῶν ὀπαδῶν τοῦ νέου θρησκεύματος,

τὸ ὁποῖον πρὸ ὀλίγων ἐτῶν τότε εἶχε σημειώσει τὴν ἐμφάνισίν του. Τῶν χριστιανῶν δηλαδή.

Κάποιος ἐκ τῶν παρακαθημένων εἰς τὴν τράπεζαν ἀνεκοίνωσεν ὅτι ὁ Διοκλητιανὸς εἶχε διατάξει, ὅπως ἐντὸς τριῶν ἐτῶν περατωθῶσι τὰ μεγάλα οἰκοδομήματα τῶν θερμῶν, ὅπου οἱ κάτοικοι τῆς Ρώμης θὰ ἐλάμβανον ἀνέτως τὰ θερμὰ λουτρά των.

— Εἶνε ἀδύνατον ἐντὸς τριῶν ἐτῶν νὰ ἔλθῃ εἰς πέρας ἕνα τόσον μεγάλον ἔργον, παρετήρησεν ἄλλος τις.

— Ναί, εἶνε ἀληθές, ποοσέθεσεν ὁ Φούλβιος. Λάβετε ὅμως ὑπ' ὄψει σας, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ διέταξεν ἐκτὸς τῶν ἄλλων καταδίκων νὰ προσληφθῶσιν εἰς καταναγκαστικὰ ἔργα καὶ ἀρκετὸς ἀριθμὸς χριστιανῶν, καὶ θὰ πεισθῆτε ὅτι δὲν εἶνε τότε δύσκολον νὰ τελειώσῃ τὸ ἔργον αὐτὸ εἰς διάστημα τριῶν ἐτῶν.

— Καὶ εἰς τί θὰ συντελέσωσιν οἱ χριστιανοὶ περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους καταδίκους; ἠρώτησε μὲ κάποιαν περιέργειαν ἡ Φαβιόλα.

— Οἱ ἄλλοι ἐγκληματίαι, ἀπήντησεν ὁ Φούλβιος, ἐργάζονται μὲ τὴν βίαν, ἐξαναγκαζόμενοι διὰ τοῦ μαστιγίου. Ἐπὶ πλέον δὲ εἶνε φιλέριδες, μεμψίμοιροι, κτηνώδεις, βίαιοι, πείσμονες καὶ δυσπειθεῖς. Ἐνῷ ὅσοι ἐκ τῶν χριστιανῶν ἔχουσι καταδικασθῇ εἰς καταναγκαστικὰ ἔργα, ἐργάζονται μετὰ πάσης προθυμίας θεωροῦντες, καθὼς τοὐλάχιστον φαίνεται, εὐτυχίαν των τοῦτο. Εἶδον εἰς τὴν Ἀσίαν πολλοὺς ἐκ τῆς τάξεως τῶν πατρικίων καὶ εὐγενῶν, οἵτινες οὐδέποτε εἰς τὸν

βίον των εἶχον ὑποβληθῆ εἰς τραχείας καὶ βαρείας ἐργασίας, οὐδὲ εἶχον σηκώσει ποτὲ μὲ τοὺς ὤμους των φορτίον τι καὶ οἱ ὁποῖοι ἐν τούτοις καταδικασθέντες ὡς χριστιανοὶ εἰς ἔργα καταναγκαστικά, εἰργάζοντο μεθ' ὅλης των τῆς ἐπιμελείας καὶ δυνάμεως, παρὰ πάντα τὸν κόπον, τὸν ὁποῖον ἐδοκίμαζον.

Ἀκολούθως ἡ συζήτησις ἐστράφη περὶ τὰ ἀμφιθεατρικὰ θεάματα, τὰ ὁποῖα παρεῖχον αἱ ξιφομαχίαι καὶ αἱ θηριομαχίαι.

Μεταξὺ τῶν συνδαιτημόνων συγκατελέγετο καὶ διάσημός τις ἀξιωματικὸς τοῦ Ρωμαϊκοῦ στρατοῦ, ὀνόματι Σεβαστιανός. Πρὸς τὸν γενναῖον λοιπὸν τοῦτον στρατιώτην ἀπευθυνόμενος ὁ Φούλβιος εἶπε τὰ ἑξῆς:

— Εἷς ἀνδρεῖος στρατιώτης, καθὼς σύ, Σεβαστιανέ, ἀναμφιβόλως θὰ δοκιμάζῃ μεγάλην τέρψιν εἰς τὰ εὐγενῆ ταῦτα θεάματα τοῦ ἀμφιθεάτρου, πρὸ παντὸς ὅταν ταῦτα χρησιμεύουν διὰ νὰ τιμωρῶνται οἱ χριστιανοί, οἱ ἐχθροὶ οὗτοι τοῦ Αὐγούστου καὶ τῆς Ρώμης!

Ὁ ἀξιωματικὸς ἀνεκάθησεν ἐπ' ὀλίγον, παρετήρησε τὸν συνομιλητήν του μὲ ἔκφρασιν ἤρεμον καὶ μεγαλοπρεπῆ καὶ ἀπεκρίθη ἡσύχως:

— Φούλβιε, δὲν θὰ ἤμην ἄξιος τοῦ τίτλου, τὸν ὁποῖον μοῦ ἀπένειμες, ἐὰν ἠδυνάμην νὰ παρατηρῶ μετ' εὐχαριστήσεως καὶ ψυχραιμίας τὸν ἀγῶνα, ἐὰν βεβαίως ἐπιτρέπεται νὰ τὸν ὀνομάσω οὕτω, μεταξὺ

ἑνὸς θηρίου ἀγρίου καὶ μιᾶς γυναικὸς ἢ ἑνὸς παιδίου ἀόπλου. Ὄχι. Θὰ σύρω τὸ ξῖφός μου ἐναντίον παντὸς ἐχθροῦ τῶν βασιλέων ἢ τοῦ Κράτους, ἀλλὰ θὰ τὸ σύρω ὡσαύτως μὲ ὅλην μου τὴν θέλησιν καὶ ἐναντίον τοῦ λέοντος ἢ τῆς λεοπαρδάλεως, ἢ ὁποία θὰ ἐρρίπτετο, ἔστω καὶ κατ' αὐτοκρατορικὴν διαταγήν, ἐναντίον ἀθώου τινὸς ἀόπλου.

Ὁ Φούλβιος ἐν τῷ μεταξὺ ἐσηκώνετο ἀπὸ τὸ κάθισμά του, διότι τὸ δεῖπνον εἶχε πλέον περατωθῆ. Ἀλλ' ὁ Σεβαστιανὸς τὸν ἐκράτησε διὰ τῆς χειρός του καὶ ἐξηκολούθησεν:

—Ἄκουσέ με, Φούλβιε, ἐπ' ὀλίγον ἀκόμη. Δὲν εἶμαι ὁ πρῶτος ἐκ τῶν Ρωμαίων, οὔτε ὁ εὐγενέστερος, ὅστις ἐσκέφθην κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Ἐνθυμήσου τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους εἶπεν ὁ Κικέρων: «Μεγαλοπρεπεῖς εἶνε οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἀναμφιβόλως, ἀλλὰ ποίαν τέρψιν δύναται νὰ δοκιμάσῃ πνεῦμά τι λεπτόν, ὅταν βλέπῃ ἕνα ἀσθενῆ ἄνθρωπον νὰ ξεσχίζεται ἀπὸ ἄγριόν τι θηρίον, ἢ εὐγενές τι ζῶον νὰ διαπερᾶται ὑπὸ ἀκοντίου τινός;» Δὲν εἶνε εἰς ἐντροπήν μου, Φούλβιε, νὰ εὑρίσκωμαι σύμφωνος μὲ τὸν μεγαλείτερον ἐκ τῶν ρητόρων τῆς Ρώμης.

—Καὶ δὲν θὰ σὲ ἴδωμεν λοιπὸν ποτὲ εἰς τὸ ἀμφιθέατρον; ἠρώτησε μὲ τόνον σκωπτικὸν ὁ Φούλβιος.

—Ἐὰν μὲ ἴδῃς ἐκεῖ, ἀπήντησεν ὁ Σεβαστιανός, ἔσο βέβαιος, ὅτι θὰ συγκαταλέγωμαι μεταξὺ τῶν θυμάτων καὶ οὐχὶ μεταξὺ τῶν κτηνῶν ἐκείνων, τὰ

ὁποῖα ἐπιζητοῦσι τὸν κατασπαραγμὸν τῶν θυμάτων αὐτῶν!

— Ὁ Σεβαστιανὸς ἔχει δίκαιον, ἀνεφώνησεν ἡ Φαβιόλα κτυπῶσα τὰς παλάμας αὐτῆς. Τελειώνω τὴν συζήτησίν σας χειροκροτοῦσα τὸν γενναῖον καὶ εὐγενῆ ἀξιωματικόν, ὅστις μᾶς ἔκαμε τὴν τιμὴν νὰ παρακαθήσῃ εἰς τὴν τράπεζάν μας. Δὲν ἤκουσα ποτὲ τὸν Σεβαστιανὸν παρὰ μόνον νὰ ἐκφράζῃ αἰσθήματα γενναῖα καὶ εὐγενῆ.

Ὁ Φούλβιος ἐδάγκωσεν ἐν σιγῇ τὸ χεῖλός του καὶ ὅλοι ἐσηκώθησαν διὰ νὰ ἀναχωρήσουν.

---

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

### *Πλουσία καὶ πτωχή.*

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν τελευταίων συνομιλιῶν, ὁ Φάβιος ἦτο σκεπτικὸς καὶ ἀπησχολημένος μὲ ὅσα τοῦ εἶχεν εἴπει ἡ Ἀγνή. Πῶς εἶχε κατορθώσει νὰ τηρήσῃ τὸ μυστικόν της κρυφὸ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης τὸ κορίτσι αὐτό; ἐσκέπτετο ὁ Φάβιος. Καὶ ποῖος ἆρά γε νὰ ἦτο ὁ ἀρραβωνιαστικός της; Ποῖος ἆρά γε νὰ ἦτο ὁ πλούσιος αὐτὸς μνηστήρ, ὁ ὁποῖος εἶχε γεμίσει μὲ πλούσια δῶρα τὴν Ἀγνήν; Ὁ Φάβιος ἐβασάνιζε τὸν νοῦν του. Αἴφνης μία ὑπόνοια εἰσῆλθεν εἰς τὴν διάνοιάν του. Ὁ Φούλβιος ὁ ὁποῖος καθ' ἑκάστην ἐλάμβανεν ἐξ Ἀσίας ἀποστελλομένους λίθους πολυτίμους, ὁ νέος αὐτὸς ὁ ὁποῖος καθ'

ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ συμποσίου δὲν εἶχε παύσει νὰ ῥίπτῃ διαρκῶς φλογεραῖς ματιαῖς εἰς τὴν Ἀγνήν, αὐτὸς καὶ μόνος ἦτο ἱκανὸς νὰ χρηματίσῃ μνηστὴρ γενναιόδωρος. Αὐτὸς θὰ εἶνε, εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ Φάβιος, ὁ ἀρραβωνιαστικὸς τῆς ἀνεψιᾶς μου. Πόσον ἐν τούτοις ἐπλανᾶτο!

Ἀλλ' ἂς ἀφήσωμεν τώρα τοὺς συμποσιαστὰς καὶ ἂς παρακολουθήσωμεν τὴν Σύραν πλησίον τῆς Εὐφροσύνης.

Ἡ Εὐφροσύνη, καθὼς εἴπομεν, ὑπῆρξεν ἡ παραμάνα τῆς Φαβιόλας καὶ ἦτο ἓν ἀπὸ τὰ πλέον ἀγαπημένα πρόσωπα αὐτῆς. Ἡ καλὴ λοιπὸν αὐτὴ παραμάνα ἐφοβήθη καὶ ἐταράχθη μεγάλως, ὅταν εἶδε τὸ σκληρὸν τραῦμα, τὸ ὁποῖον ἔφερεν ἡ Σύρα εἰς τὸν βραχίονα.

— Πτωχὸ κορίτσι, εἶπεν ἀποπλύνουσα καὶ μαλάσσουσα γλυκὰ γλυκὰ τὴν πληγήν, εἶνε φοβερὸν καὶ μεγάλο τὸ τραῦμά σου αὐτό. Κάτι πολὺ ἀσυγχώρητον σφάλμα θὰ διέπραξες διὰ νὰ σὲ τιμωρήσῃ τόσον σκληρὰ ἡ καλή σου κυρία. Ὦ! πόσον θὰ σὲ ἐπόνεσε! Σὺ κοντεύεις νὰ ξεματώσῃς ἀπὸ τὴν αἱμορραγίαν τὴν ἀδιάκοπον τῆς πληγῆς σου. Πίε τὸ δυναμωτικὸ αὐτὸ διὰ νὰ στηριχθῇς... Μὰ πῶς ἔγινεν αὐτό; Τὸ σφάλμα θὰ εἶνε ἰδικόν σου.

— Ἀναμφιβόλως, εἶπεν ἡ Σύρα, ἰδικόν μου ἦτο τὸ σφάλμα. Ἐτόλμησα νὰ φιλονεικήσω μετὰ τῆς κυρίας μου,

— Νὰ φιλονεικήσῃς μὲ τὴν κυρίαν σου; Νὰ φιλονεικήσῃς; Ὦ ὕψιστοι θεοί! Ποῖος ἤκουσέ ποτε μίαν σκλάβαν νὰ φιλονεικῇ μὲ τὴν κυρίαν της, καὶ μάλιστα μὲ τόσον πεπαιδευμένην καὶ γραμματισμένην κυρίαν, μὲ τὴν ὁποίαν καὶ οἱ σοφοὶ ἀκόμη τῆς Ρώμης δύσκολα θὰ μποροῦσαν νὰ τὰ βγάλουν πέρα! Τὴν ἐτάραξες λοιπὸν πολὺ καὶ δι' αὐτὸ ἐν τῇ παραφορᾷ της δὲν ἤξευρε τί ἔκαμνεν. Ἀλλὰ τώρα πρέπει νὰ τὸ κρύψωμεν αὐτό. Δὲν πρέπει νὰ φαίνεται ἡ πληγὴ αὐτή, διότι θὰ ἐκτεθῇ ἡ καλή σου κυρία. Πᾶμε μέσα στὸ δωμάτιό σου νὰ δοῦμε, μήπως ὑπάρχει κανὲν κατάλληλον κάλυμμα, μὲ τὸ ὁποῖον νὰ σκεπάσωμεν καταλλήλως τὴν πληγήν σου. Ἐμπρός.

Ἡ Εὐφροσύνη τότε παρακολουθουμένη ἀπὸ τὴν Σύραν εἰσῆλθεν εἰς τὸ διαμέρισμα τῶν δούλων καὶ ἤρχισε νὰ διερευνᾷ τὸ πενιχρὸν καὶ πτωχὸν περιεχόμενον τοῦ μπαούλου τῆς Σύρας. Διέκρινεν ἀμέσως μίαν ἐσάρπαν ἐκ πολυτίμου ὑφάσματος, στολισμένην μὲ μεγαλοπρεπῆ καὶ θαυμάσια κεντήματα, τὴν ὁποίαν καὶ ἀνέσυρεν ἐκεῖθεν.

Ἡ Σύρα ἐκοκκίνησε, παρεκάλεσε τὴν Εὐφροσύνην νὰ μὴ χρησιμοποιήσῃ τὴν ἐσάρπαν αὐτὴν διὰ τὸν μελετώμενον σκοπόν, ἀλλὰ νὰ τὴν ἐπαναθέσῃ εἰς τὸ μπαοῦλον.

— Αὐτὴ ἡ ἐσάρπα εἶνε πρᾶγμα ἱερὸν δι' ἐμέ, εἶπεν ἡ χριστιανὴ δούλη. Εἶνε ἀνάμνησις τῶν καλλιτέρων ἡμερῶν τῆς ζωῆς μου καὶ δὲν ἁρμόζει τώρα νὰ περιτυλιχθῇ εἰς τὸ χέρι μιᾶς σκλάβας.

Ἀλλ' ἡ Εὐφροσύνη, ἐπιθυμοῦσα ὅπως ἀποκρύψῃ τὴν παρεκτροπὴν τῆς κυρίας της, ἐδείχθη ἀμετάπειστος καὶ ἡ πλουσία ἐσάρπα περιετυλίχθη μὲ χάριν πέριξ τοῦ πληγωμένου βραχίονος τῆς Σύρας.

Μόλις ἐτελείωσεν ἡ περιτύλιξις αὐτή, ἡ Σύρα κρατοῦσα εἰς τὰς χεῖράς της ἕνα καλάθι σκεπασμένο μὲ μίαν πετσέταν διηυθύνθη πρὸς τὴν μικρὰν ἐκείνην αἴθουσαν, ἡ ὁποία ἦτο ὡρισμένη διὰ νὰ εἰσάγωνται ἐκεῖ αἱ γνώριμοι τῶν δούλων, ὁσάκις ἤθελον ἐπισκεφθῇ αὐτάς. Μόλις εἰσῆλθεν ἐκεῖ καὶ ἠκούσθη τὸ ἐλαφρόν της βῆμα, μία νεαρὰ κόρη ἀνεπήδησεν ἐκ τοῦ καθίσματός της πρὸς ὑπάντησιν αὐτῆς. Ἡ κόρη αὐτὴ θὰ ἦτο 16—17 ἐτῶν. Τὰ πτωχικά της ἐνδύματα ἦσαν πλυμένα καὶ καθαρά.

Ἐνηγκαλίσθη εὐθὺς μὲ ἐγκαρδιότητα τὴν Σύραν καὶ μὲ ὅλον ὅπου ἦτο τυφλή, θὰ ἐνόμιζέ τις ὅτι εἰς τὰ κατεστραμμένα μάτια της ἀπήστραπτεν ὅλη ἡ χαρά, τὴν ὁποίαν ἐδοκίμαζεν ἡ καρδία της ἀπὸ τὴν ἀγαθὴν ἐκείνην συνάντησίν της μετὰ τῆς Σύρας.

— Κάθησε, ἀγαπητή μοι Καικιλία, εἶπεν ἡ Σύρα μὲ τόνον γλυκύν, ὁδηγοῦσα τὴν νεαρὰν τυφλὴν ἐπὶ ἑνὸς ἀναπαυτικοῦ καθίσματος. Σήμερον σοῦ ἔφερα ἄφθονον καὶ μεγαλοπρεπὲς δεῖπνον.

— Πῶς τὸ λέγεις αὐτό; ἠρώτησεν ἡ τυφλὴ Καικιλία. Μήπως κάθε μέρα δὲν μοῦ φέρνεις ἄφθονον καὶ πλούσιον φαγητόν;

— Ναί, ἀλλὰ σήμερον ἡ κυρία εἶχε τὴν καλωσύνην

νὰ μοῦ στείλῃ μία ὁλόκληρη πιατέλλα ἀπὸ τὸ τραπέζι της, τὴν ὁποίαν καὶ σοῦ ἔφερα, ἀπεκρίθη ἡ Σύρα.

Ἄ! ὄχι, ἀγαπητή μου Σύρα. Ὁ Θεὸς μὲ ἔκαμε πτωχήν. Ἂς εἶνε δοξασμένον τὸ ἅγιον Ὄνομά Του. Ὀφείλω λοιπὸν ἐγὼ μεθ' ὑπομονῆς πολλῆς νὰ ὑποτάσσωμαι εἰς τὸ θέλημα Αὐτοῦ. Προτιμῶ διὰ τοῦτο νὰ μοιρασθῶ μαζύ σου τὸ κρίθινον ψωμί, τὸ ὁποῖον τρώγεις. Οὕτω σοῦ παρέχω τὴν εὐκαιρίαν νὰ κάμῃς ἐλεημοσύνην εἰς ἐμὲ παρέχουσα πρὸς διατροφήν μου μέρος ἐκ τῆς ἰδικῆς σου τροφῆς, δὲν λησμονῶ δὲ καὶ ἐγώ, ὅτι εἶμαι ἡ τυφλὴ καὶ πτωχὴ κόρη, τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς οὐδέποτε ἐγκαταλείπει.

Ὅπως θέλεις, ἀγαπημένη μου, ἀπήντησεν ἡ Σύρα, θὰ δώσω τὴν πιατέλλα εἰς τὰς συνδούλας μου καὶ θὰ σοῦ φέρω μετ' ὀλίγον τὸ σύνηθες καὶ πτωχικὸν φαγητόν σου.

— Εὐχαριστῶ, εὐχαριστῶ, προσφιλεστάτη μου ἀδελφή, ἀπήντησεν ἡ Καικιλία. Θὰ ἀναμείνω ἐδῶ τὴν ἐπάνοδόν σου.

Ἡ Σύρα διηυθύνθη πρὸς τὸ διαμέρισμα τῶν δούλων καὶ ἔθεσε πρὸ τῶν ζηλοτύπων καὶ λαιμάργων συναδέλφων της τὴν ἀργυρᾶν πιατέλλαν μὲ τὸ περιεχόμενόν της. Ἠσθάνετο ὅμως μεγάλην ἐντροπὴν ἡ δυστυχισμένη αὐτὴ δούλη, νὰ φέρῃ εἰς τὸ χέρι τυλιγμένην μίαν τόσον πολύτιμον ἐσάρπαν. Πρὶν ἢ λοιπὸν εἰσέλθῃ εἰς τὸ διαμέρισμα ἐκεῖνο τὴν ἀπέσυρε. Μὴ θέλουσα ὅμως νὰ παρακούσῃ εἰς τὴν Εὐφροσύ-

νην τὴν ἐπανέθεσεν ὅπως ὅπως εἰς τὸ χέρι της, τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἐξήρχετο ἀπὸ τὰς συναδέλφους της.

Δὲν εἶχε προφθάσει νὰ ἐπιστρέψῃ πρὸς τὴν Καικιλίαν, ὅταν διασχίζουσα τὸν διάδρομον τοῦ κάτω πατώματος διέκρινεν ἕνα ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς προσκεκλημένους τοῦ κυρίου της νὰ διευθύνεται μόνος πρὸς τὴν θύραν τοῦ οἴκου. Διωλίσθησεν ἀμέσως ὀπίσω μιᾶς κολόνας διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὴν μετ' αὐτοῦ συνάντησιν.

Ἦτο ὁ Φούλβιος. Ἡ Σύρα τὸν ἀνεγνώρισεν, ἐκεῖνος ὅμως δὲν τὴν εἶχεν ἐννοήσει οὔτε ἦτο δυνατόν ποτε νὰ φαντασθῇ ὅτι ἡ Σύρα ἔζη ἀκόμη καὶ εὑρίσκετο μάλιστα ἐν Ρώμῃ.

Ὁ Φούλβιος!... Μόλις ἡ Σύρα τὸν ἀντελήφθη, ἐκαρφώθη σὰν ἀπολιθωμένη ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ἡ καρδία της ἤρχισε νὰ πάλλῃ δυνατὰ καὶ ἐφαίνετο, ὅτι θὰ διερρήγνυε τὸ στῆθός της. Φρίκη τὴν κατέλαβεν ὁλόκληρον καὶ τὰ γόνατά της ἤρχισαν νὰ τρέμουν, καθ' ὃν χρόνον ψυχρὸς ἱδρὼς ἐπεκάλυπτε τὸ μέτωπόν της. Ἐσήκωσε τὸ χέρι της μέχρι τοῦ στήθους της, ἐσημείωσεν ἐκεῖ μὲ τὰ τρία δάκτυλά της τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, ἀνύψωσε τοὺς ὀφθαλμούς της πρὸς τὰ ἄνω ἐπικαλουμένη τὴν θείαν βοήθειαν καὶ ᾐσθάνθη τὸν ἑαυτόν της νὰ τονώνεται καὶ νὰ ἀναλαμβάνῃ.

Χωρὶς νὰ γίνῃ διόλου ἀντιληπτὴ ἀπὸ τὸν Φούλβιον, ἐκρύβη ὀπίσω ἀπὸ τὸ παραπέτασμα τῆς σκάλας

καὶ ἐκεῖθεν ἔφυγε δρομαίως διευθυνομένη πρὸς τὴν Καικιλίαν.

Ὁ Φούλβιος προχωρῶν σκεπτικός, μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω, παρετήρησε σὲ μιὰ στιγμὴ τὸ μέρος, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀφήσει πρὸ ὀλίγου ἡ Σύρα. Τρόμος τὸν κατέλαβε. Κάτι, τὸ ὁποῖον τοῦ ὑπενθύμιζε μίαν ἱστορίαν θλιβεράν, φρικαλέαν, σκληράν, τραγικήν, εὑρίσκετο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους.

Ἔρριψε μετ' ἀγωνίας ἓν βλέμμα βιαστικὸν πέριξ αὐτοῦ, διὰ νὰ ἴδῃ μήπως τὸν ἔβλεπέ τις. Ἐπείσθη ὅτι ἦτο μόνος. Δὲν τὸν ἔβλεπε κανείς, παρὰ μόνον Ἐκεῖνος, τὸν Ὁποῖον ὁ Φούλβιος δὲν ἐλογάριαζε διόλου, ἀλλ' ὁ Ὁποῖος διέκρινεν ὅλα τὰ αἰσθήματα καὶ ὅλας τὰς σκέψεις τῆς μαύρης καρδίας τοῦ Φουλβίου.

Ἔσκυψε λοιπὸν βιαστικά, ἥρπασεν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον τόσον τρόμον τοῦ εἶχεν ἐμποιήσει, τὸ ἐδίπλωσε μὲ χεῖρας τρεμούσας καὶ τὸ ἔκρυψεν εἰς τὴν τσέπην του.

Ἦτο ἡ ἐσάρπα τῆς Σύρας!

Ὠχρὸς καὶ τρέμων ἔφθασεν εἰς τὸ δωμάτιόν του, ὅπου προσεκάλεσε τὸν ἔμπιστον ἐκεῖνον γέροντα, ὅστις τὸν εἶχεν ἀκολουθήσει καὶ ὅστις ὠνομάζετο Εὐρώτας. Μία λυχνία ἀναμμένη εὑρίσκετο ἐπὶ τῆς τραπέζης διαχύνουσα τὸ ὑποτρέμον φῶς της καθ' ὅλον τὸ δωμάτιον. Ὁ Φούλβιος ἔβγαλε τότε τὴν ἐσάρπαν ἀπὸ τὴν τσέπην του καὶ τὴν ἔρριψεν ἐπὶ τῆς τραπέζης.

Ὁ Εὐρώτας δὲν εἶπε τίποτε. Ὠχρίασε μόνον, καθ' ὃν χρόνον καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ κυρίου του προσελάμβανε τὸ χρῶμα τῆς στάκτης.

— Εἶνε ἡ ἰδία, ἡ γνωστή σου καὶ γνωστή μου ἐσάρπα, εἶπεν ἐπὶ τέλους ὁ Εὐρώτας. Ἀλλὰ πῶς; Ἐκείνη ἀσφαλῶς ἔχει ἤδη ἀποθάνει...

— Εἶσαι βέβαιος περὶ αὐτοῦ, Εὐρώτα; Ἠρώτησεν ὁ Φούλβιος μετ' ἀγωνίας.

— Βεβαιότατος. Τόσον βέβαιος, ὡς νὰ τὴν εἶδα μὲ τὰ μάτια μου νεκράν. Ποῦ λοιπὸν εὗρες τὴν ἐσάρπαν αὐτήν; Καὶ πόθεν προέρχεται τὸ πρόσφατον αἷμα, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει ἐπάνω της;

— Θὰ σοῦ εἴπω αὔριον. Ἀπόψε εἶμαι πολὺ τεταραγμένος. Ὅσον ἀφορᾷ διὰ τὸ αἷμα αὐτό, δὲν ἠξεύρω πόθεν προέρχεται. Ἐκτὸς πλέον καὶ εἶνε τοῦτο ἀπειλὴ ἐκδικήσεως κατ' ἐμοῦ.

— Σιώπα, ἡσύχασε, ἀνόητε, εἶπεν ὁ Εὐρώτας. Σὲ ἐρωτῶ μοναχά, μήπως σὲ εἶδε κανεὶς τὴν στιγμὴν ποῦ ἐπεριμάζευες τὴν ἐσάρπαν αὐτήν;

— Ὄχι, κανείς, ἀπολύτως κανείς, ἀπεκρίθη ὁ Φούλβιος.

— Αἴ! τότε ἐσώθημεν, παρετήρησεν ὁ ἀπαίσιος γέρων. Εἶνε προτιμότερον ἡ ἐσάρπα αὐτὴ νὰ εὑρίσκεται εἰς τὰ χέρια μας, παρὰ νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὰ χέρια ἄλλου τινός. Τίποτε, ἡσύχασε καὶ κοιμήσου χωρὶς κανένα φόβον.

— Ναί, Εὐρώτα, ἀλλ' ἀπόψε θὰ κοιμηθῇς ἐδῶ εἰς

τὸ δωμάτιόν μου, διὰ νὰ σὲ ἔχω συντροφιά, προσέθεσεν ὁ Φούλβιος.

Καὶ οἱ δύο ἔπεσαν ἐπὶ τῶν στρωμάτων των. Ὁ Φούλβιος ἔπεσεν ἐπὶ μεγαλοπρεποῦς κλίνης, ἐνῷ ὁ Εὐρώτας ἔρριψεν ἐπὶ τοῦ πατώματος παχύ τι στρῶμα καὶ κατεκλίθη. Ἀπὸ τὸ στρῶμα ἐκεῖνο, ὅπου παρέμεινεν ἄϋπνος κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος τῆς νυκτός, παρηκολούθει ὑπὸ τὸ ὑποτρέμον φῶς τῆς λυχνίας τὸν τεταραγμένον ὕπνον τοῦ Φουλβίου, τοῦ ὁποίου ἦτο ἐν ταὐτῷ ὁ ἄφωσιωμένος φύλαξ, ἀλλὰ καὶ ὁ κακὸς δαίμων.

Ὁ νεαρὸς Ἀσιάτης ἐφαίνετο ἐν τῷ ὕπνῳ του ταραττόμενος ἀπὸ ἀγωνιῶδές τι καὶ τρομερὸν ὄνειρον. Τί ἆρά γε νὰ ἔβλεπεν; Εἰς τὰ διαυγῆ καὶ κρυστάλλινα ὕδατα ἑνὸς ποταμοῦ διέκρινεν ἠγκυροβολημένον ἕνα πλοῖον, ἐπὶ τῆς γεφύρας τοῦ ὁποίου εὑρίσκετο ἓν πρόσωπον κρατοῦν εἰς τὰς χεῖράς του τὴν γνωστὴν ἐσάρπαν καὶ κινοῦν αὐτὴν ἐν σημείῳ χαιρετισμοῦ. Μετ' ὀλίγον ἡ σκηνὴ μετεβλήθη. Τὸ πλοῖον εὑρίσκεται ἐν μέσῳ θαλάσσης τεταραγμένης κλυδωνιζόμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων καὶ σαλευόμενον ὑπὸ τῆς καταιγίδος. Ἐν τούτοις ἐν μέσῳ τοῦ καταστρώματος αὐτοῦ διακρίνεται μακρόθεν τὸ αὐτὸ πρόσωπον σεῖον τὴν ἐσάρπαν, ἥτις εὑρίσκετο ἐπὶ τῶν χειρῶν του, χωρὶς ὁ σφοδρὸς ἄνεμος, ὅστις ἔπνεε, νὰ δύναται νὰ τοῦ τὴν ἀποσπάσῃ.

Ἀκολούθως τὸ πλοῖον ῥίπτεται ἐπὶ βράχων ἀπο-

λόμων καὶ συντριβὲν καταποντίζεται μεθ' ὁλοκλήρου τοῦ πληρώματος αὐτοῦ. Αἴφνης ἓν πτηνὸν θαλασσινὸν μὲ μαῦρα πτερὰ διακρίνεται ἱπτάμενον ὑπεράνω τοῦ ναυαγίου. Τὸ πτηνὸν βυθίζει τοὺς γαμψοὺς ὄνυχάς του ἐντὸς τοῦ θαλασσίου ὕδατος καὶ ἀποσπᾷ ἐκεῖθεν τὴν γνωστὴν ἐσάρπαν, τὴν ὁποίαν φέρει ἐκτετυλιγμένην πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Φουλβίου. Μία λέξις ἀπειλητικὴ εἶνε ἐπιγεγραμμένη μὲ γράμματα πύρινα ἐπὶ τῆς ἐσάρπας ταύτης, ἡ λέξις:

ΝΕΜΕΣΙΣ

. . . . . .

Ἀλλ' εἶνε τώρα καιρὸς νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Φαβίου.

Εἴδομεν ὅτι ἡ Σύρα διαφυγοῦσα τὴν μετὰ τοῦ Φουλβίου συνάντησιν καὶ ἀποκρυβεῖσα ὄπισθεν τοῦ παραπετάσματος τῆς σκάλας, ἔσπευσεν ἐκεῖθεν πρὸς τὴν τυφλὴν Καικιλίαν.

Ἀφοῦ τῆς ἔδωκε τὸ σύνηθες φαγητόν, τὸ ὁποῖον καθ' ἑκάστην τῆς παρεῖχε, καὶ ἀφοῦ ἡ δυστυχὴς τυφλὴ τὸ ἔφαγεν εὐχαρίστως, μετ' αἰσθήματος εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὴν ἀγαθὴν δούλην, ἥτις τὴν ἐφιλοξένει, ἡ Σύρα ἤρχισε νὰ συμπληρώνῃ τὸ ἔργον τῆς φιλοξενίας. Ἔφερε νερὸ μὲ τὸ ὁποῖον ἔνιψε τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας τῆς τυφλῆς, ἥτις ὑπέκυπτε ταπεινῶς εἰς τὰς ἀξιώσεις τῆς Σύρας

καὶ ἐκτένισεν ἀκολούθως τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς της μετὰ στοργῆς τοιαύτης, ὡς νὰ ἦτο ἡ δυστυχὴς τυφλὴ πραγματικὴ της θυγάτηρ.

Κατὰ τὴν στιγμὴν ἀκριβῶς ἐκείνην κατέφθανεν ἐκεῖ καὶ ἡ Ἁγνή, συνοδευομένη ἀπὸ τὴν Φαβιόλαν. Ὅταν ἡ Ἁγνὴ ἀνεσήκωσε σιγὰ σιγὰ τὸ παραπέτασμα καὶ παρετήρησε τὴν ἐκτυλισσομένην σκηνήν, χωρὶς νὰ γίνῃ ἀντιληπτὴ ἀπὸ τὴν Σύραν, προσεκάλεσε σιωπηλῶς καὶ διὰ νεύματος τὴν Φαβιόλαν νὰ πλησιάσῃ, διὰ νὰ ἴδῃ καὶ αὐτὴ τὸ κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐπισυμβαῖνον.

— Αὐτὸ τὸ κορίτσι μοῦ ἀπέδειξεν ἀπόψε ὅτι μία δούλη ἠμπορεῖ νὰ ἔχῃ κεφαλὴν σκεπτομένην σοβαρῶς καὶ λογικῶς. Αὐτὴν δὲ τὴν στιγμὴν μὲ διδάσκει, ὅτι δύναται μία δούλη νὰ ἔχῃ καὶ καρδίαν εὔσπλαγχνον καὶ συμπαθῆ. Προηγουμένως ἐξεπλησσόμην, ὅταν μοῦ ἔλεγες, ὅτι ἡ καρδία σου ἠδύνατο νὰ ἀγαπήσῃ μίαν δούλην. Τώρα αἰσθάνομαι καὶ ἐγώ, ὅτι καὶ ἡ ἰδική μου καρδιὰ θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἀγαπήσῃ τὴν Σύραν. Λυποῦμαι δὲ τώρα πολύ, διότι συγκατετέθην νὰ ἐξαγοράσῃς ἀπὸ τὸν πατέρα μου τὴν δούλην μου αὐτήν.

Ἀφοῦ εἶπεν αὐτὰ ἡ Φαβιόλα, ἀπεσύρθη εἰς τὰ ἰδιαίτερα διαμερίσματά της καλονυκτίσασα καὶ ἀποχαιρετίσασα ἐγκαρδίως τὴν ἀγαπημένην της ἐξαδέλφην.

Ἡ Ἁγνὴ ἀποχωρισθεῖσα τῆς Φαβιόλας δὲν ἔφυγεν

ἀμέσως ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ θείου της Φαβίου, ἀλλ' ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὸ δωμάτιον, ὅπου εὑρίσκετο ἡ Σύρα μετὰ τῆς Καικιλίας. Ἐμβῆκε μέσα γελαστὴ καὶ ἀπευθυνομένη πρὸς τὴν νεαρὰν τυφλὴν τῆς εἶπε μὲ τόνον φιλικὸν καὶ ἱλαρόν:

—Ἔτσι λοιπόν, Καικιλία! Νά! ἔμαθα τώρα τὸ μυστικόν σου! Αὐτὴ εἶνε λοιπὸν ἡ φιλενάδα σου, περὶ τῆς ὁποίας μοῦ ἔλεγες, ὅτι ἡ τροφή, τὴν ὁποίαν σοῦ δίδει, εἶνε καλλιτέρα καὶ προτιμοτέρα ἀπὸ ἐκείνην, τὴν ὁποίαν θέλω νὰ σοῦ παρέχω ἐγώ; Δὲν ἀρνοῦμαι ὅτι τὸ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον σὲ φιλοξενεῖ, εἶνε ἀσυγκρίτῳ λόγῳ καλλίτερον ἀπὸ τὴν ἰδικήν μου ἀθλιότητα!

—Ὦ! μὴ τὸ λέγετε αὐτό, καλή μου κυρία, εἶπεν ἡ τυφλὴ πρὸς τὴν Ἀγνήν. Ἐδῶ ἀναπαύομαι καλλίτερα, διότι εἶνε φυσικὸν μία πτωχὴ τυφλὴ νὰ ἔχῃ περισσότερον θάρρος, ὅταν συναναστρέφεται μίαν πτωχὴν δούλην.

—Ἔχεις δίκαιον νὰ ἀγαπᾷς τόσον πολὺ τὴν Σύραν, εἶπεν ἡ Ἀγνή. Ἐπειδὴ δὲ τὴν ἀγαπᾷς τόσον πολύ, θὰ εὐχαριστηθῇς ἀπόψε μεγάλως, ὅταν θὰ ἀκούσῃς μίαν εὐχάριστον εἴδησιν, τὴν ὁποίαν φέρω εἰς τὴν Σύραν. —Ἡ Φαβιόλα, Σύρα μου, συγκατετέθη νὰ σὲ ἐξαγοράσω καὶ νὰ γίνω οὕτως ἐγὼ ἡ κυρία σου. Αὔριον λοιπὸν θὰ εἶσαι ἐλευθέρα. Θὰ εἶσαι πρόσφιλεστάτη ἀδελφή μου.

Ἡ Καικιλία ἐκτύπησεν ἐνθουσιωδῶς τὰ δύο

της χέρια καὶ ἐναγκαλισθεῖσα τὴν Σύραν ἀνέκραξε:

— Ὦ! πόσον θὰ γίνῃς εὐτυχής, ἀγαπητή μου Σύρα.

Ἀλλ' ἡ Σύρα ὅλως τοὐναντίον ἐφάνη σοβαρῶς ταραχθεῖσα καὶ μὲ φωνὴν ὑποτρέμουσαν εἶπε τὰ ἑξῆς:

— Ἀγαπητή μου Ἁγνή, ἡ μεγάλη σου καλωσύνη σὲ ἔκαμε νὰ σκεφθῇς καὶ ἐμὲ τὴν πτωχὴν δούλην. Σὲ εὐχαριστῶ πολὺ καὶ σὲ εὐγνωμονῶ. Σὲ παρακαλῶ ὅμως πολύ, καὶ συγχώρησέ με δι' αὐτό, νὰ μὴ ἐπιμείνῃς εἰς τὴν ἀξίωσίν σου ταύτην. Σὲ ἐξορκίζω νὰ μὲ ἀφίσῃς εἰς τὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκομαι. Σὲ βεβαιῶ, ὅτι θὰ εἶμαι πολὺ εὐτυχεστέρα, ἐὰν μείνω δούλη τῆς Φαβιόλας, παρὰ ἐὰν ἀπελευθερωθῶ.

— Ἀλλὰ διατί ἐπιθυμεῖς νὰ μείνῃς δούλη; ἠρώτησεν ἀποροῦσα ἡ Ἁγνή.

— Διότι, ἀπήντησεν ἡ Σύρα, εἶνε καλύτερον νὰ μένῃ ἕκαστος «ἐκεῖ ὅπου ἐκλήθη». Παραδέχομαι, ὅτι δὲν ἐγεννήθην δούλη. Ἄλλοι μὲ περιήγαγον εἰς τὴν κατάστασιν τῆς δουλείας....

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἡ Σύρα δὲν ἠδυνήθη νὰ συγκρατηθῇ. Ἡ συγκίνησίς της εἶχε φθάσει εἰς τὸ κατακόρυφον καὶ λυγμοὶ διέκοψαν τὴν φωνήν της. Γρήγορα ἐν τούτοις κατώρθωσε νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τὸν ἑαυτόν της καὶ κατασιγάσασα τελείως συνεπλήρωσε τὴν διακοπεῖσαν ὁμιλίαν της.

— Ὁ Θεός, εἶπεν, οὕτως ἠθέλησε. Μὲ ἔταξε νὰ

εἶμαι δούλη τῆς Φαβιόλας. Πῶς εἶνε λοιπὸν δυνατὸν νὰ ἀφήσω τὴν θέσιν τῆς δούλης, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ μὲ ὥρισεν;

— Αἴ! καλά· ἀπήντησεν ἡ Ἁγνή. Δὲν εἶνε καθόλου δύσκολον νὰ τακτοποιήσωμεν καὶ τὸ ἐμπόδιον αὐτό. Ἀφοῦ ἐγὼ σὲ ἐξαγοράσω, δὲν σὲ καθιστῶ ἐλεύθεραν. Σὲ ἀφήνω εἰς τὴν αὐτὴν τῆς δουλείας κατάστασιν. Ἡ μόνη διαφορὰ θὰ εἶνε ὅτι, ἀντὶ νὰ εἶσαι δούλη τῆς ἐξαδέλφης μου Φαβιόλας, θὰ εἶσαι δούλη ἰδική μου.

— Ὄχι, ὄχι, ἀπήντησεν ἡ Σύρα ὑπομειδιῶσα. Αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατόν. Ὁ μέγας ἀπόστολος παραγγέλλει, ἡμεῖς οἱ δοῦλοι νὰ εἴμεθα «ὑποτασσόμενοι ἐν παντὶ φόβῳ τοῖς δεσπόταις, οὐ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς καὶ ἐπιεικέσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς σκολιοῖς». Δὲν θέλω ποτὲ νὰ εἴπω μὲ τοῦτο ὅτι ἡ Φαβιόλα εἶνε σκληρά τις καὶ διεστραμμένη κυρία. Ἀλλ' ἔχω ὑπ' ὄψει μου, ὅτι σύ, ἀγαπημένη μου Ἁγνή, θὰ εἶσαι δι' ἐμὲ μία καθ' ὑπερβολὴν ἀγαθὴ καὶ γλυκεῖα δέσποινα· θὰ διατρέχω δὲ οὕτω τὸν κίνδυνον νὰ βλαβῶ ἐν τῇ ἰδικῇ σου ὑπηρεσίᾳ, καθ' ὃν χρόνον πλησίον τῆς Φαβιόλας τηροῦμαι ἐν ταπεινώσει καὶ ἐξασκοῦμαι ἐν τῇ ὑπομονῇ.

Σιγὴ διεδέχθη τοὺς λόγους τούτους τῆς Σύρας.

Ἔκπληκτος ἡ Ἁγνὴ ἀπὸ τὸν θησαυρὸν τῆς ἀρετῆς, ὅστις ἀνεκαλύπτετο ἤδη κεκρυμμένος εἰς τὴν καρδίαν τῆς Σύρας, δὲν εὕρισκε λόγους μὲ τοὺς

ὁποίους νὰ ἐκφράσῃ τὴν μεγάλην συμπάθειαν καὶ ἐκτίμησιν, τὴν ὁποίαν ἤδη, περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλην φοράν, ἠσθάνετο εἰς τὴν καρδίαν της διὰ τὴν δούλην τῆς Φαβιόλας.

Τὴν σιγὴν αὐτὴν διέκοψε μετ' ὀλίγον ἡ Σύρα προσθέσασα τὰ ἑξῆς:

— Ὄχι· δὲν θὰ ἀφήσω ποτὲ τὴν κυρίαν μου, τὴν Φαβιόλαν. Τὴν γνωρίζεις, Ἁγνή μου. Τὴν ξεύρεις πολὺ καλλίτερα ἀπὸ ἐμέ. Ποία εὐγενὴς ψυχή, ποία μεγάλη καρδία, ποία λαμπρὰ ἀντίληψις καὶ ποία διαυγὴς κρίσις! Φαντάσου τὸ μεγάλο αὐτὸ μυαλὸ νὰ χρησιμοποιηθῇ πρὸς δόξαν τοῦ Χριστοῦ! Καὶ ἡ ψυχὴ αὐτή, ἡ προικισμένη μὲ τόσαις καλωσύναις, νὰ ἐξαγιασθῇ ἀπὸ τὴν θείαν χάριν!

Ἡ Ἁγνὴ ἀνεπήδησεν ἀπὸ ἐνθουσιασμόν.— Ἐξακολούθησε, ἀγαπητή μου Σύρα, ἀνεφώνησε μὲ ἐνδιαφέρον αὕτη. Ἔχεις ἆρά γε καμμίαν ἐλπίδα νὰ γίνῃ αὐτό;

— Ὤ! ναί, τὸ ἐλπίζω, ἀπήντησεν ἡ δούλη. Εἰς αὐτὸ ἀποβλέπει ἡ καθημερινὴ προσευχή μου, αὐτὸς εἶνε ὁ διάπυρος πόθος μου, αὐτὸς κατήντησε νὰ εἶνε ὁ σκοπὸς τῆς ζωῆς μου. Νὰ συντελέσω καὶ ἐγώ, ὅπως ἡ καλὴ Φαβιόλα ἐπιστραφῇ εἰς τὸν Χριστόν. Θὰ ἐξαντλήσω εἰς τοῦτο ὁλόκληρον τὴν καρτερίαν καὶ τὴν ἐπιμονήν μου. Καὶ ὅταν πλέον αὐτὰ ἐξαντληθῶσι χωρὶς κανὲν ἀποτέλεσμα, θὰ καταφύγω εἰς τὸ τελευταῖον μέσον.

— Εἰς ποῖον; ἠρώτησαν συγχρόνως καὶ ἡ Ἁγνὴ καὶ ἡ τυφλὴ Καικιλία.

— Νὰ φθάσω μέχρι τοῦ νὰ μαρτυρήσω διὰ τὴν ἐπιστροφήν της. Ἀκούω, ὅτι μελετᾶται τώρα σκληρὸς νὰ κηρυχθῇ διωγμὸς κατὰ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Χριστοῦ. Ὦ! εἴθε, ἐὰν τὸ αἷμά μου ἦτο δυνατὸν χυνόμενον νὰ συντελέσῃ ὑπὲρ τῆς ἐπιστροφῆς μιᾶς τόσον εὐγενοῦς ψυχῆς, εἴθε νὰ ἐχύνετο μέχρι καὶ τῆς τελευταίας ρανίδος του.

— Ἐνίκησας, ἀδελφή μου Σύρα, προσέθεσεν ἡ Ἁγνή. Ἀποσύρω τὴν ἀξίωσίν μου καὶ σὲ ἀφήνω ἐλευθέραν νὰ μείνῃς εἰς τὴν θέσιν σου. Εἴθε ὁ Κύριος νὰ εὐοδώσῃ τὸν ἅγιον σκοπόν σου καὶ νὰ πληρώσῃ τὸν ἱερὸν πόθον σου.

Κατὰ τὴν στιγμὴν αὐτὴν εἷς ὑπηρέτης ἀνήγγειλεν εἰς τὴν Ἁγνήν, ὅτι ἡ καμαριέρα της ἀνέμενεν εἰς τὴν θύραν διὰ νὰ τὴν συνοδεύσῃ κατὰ τὴν ἐπάνοδόν της εἰς τὸ σπίτι.

Αἱ τρεῖς λοιπὸν χριστιαναὶ προκειμένου νὰ χωρισθῶσιν ἀντήλλαξαν θερμὸν τὸν ἀδελφικὸν χαιρετισμόν. Ὅστις δήποτε ἤθελεν ἴδει τὸν ἀποχαιρετισμὸν ἐκεῖνον τῶν τριῶν τούτων προσώπων: τῆς πατρικίας καὶ εὐγενοῦς Ἁγνῆς, τῆς δούλης Σύρας καὶ τῆς ἐπαίτιδος Καικιλίας, θὰ ἀνεφώνει ἔκπληκτος ὅ,τι καὶ τόσοι ἄλλοι πρότερον εἶχον εἴπει: «Ἴδετε, πόσον οἱ Χριστιανοὶ οὗτοι ἀγαπῶσιν ἀλλήλους»!

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῆς Ἁγνῆς καὶ τῆς τυφλῆς

Καικιλίας ἀπὸ τὸν οἶκον τοῦ Φαβίου, δὲν παρῆλθον πολλαὶ στιγμαὶ καὶ ὁ οἶκος αὐτὸς ἀνεστατώθη κυριολεκτικῶς ἀπὸ τὰς ἐρεύνας, τὰς ὁποίας μὲ λαμπάδας εἰς τὰς χεῖρας ἐνήργουν δοῦλοι καὶ δοῦλαι μαζύ.

Ὁ φίλος ἀναγνώστης δύναται βέβαια νὰ μαντεύσῃ περὶ τίνος ἐπρόκειτο. Ὅταν ἡ Σύρα ἀπεχωρίσθη ἀπὸ τὰς δύο ἐκείνας ἐν Χριστῷ ἀδελφάς της, συνήντησε τὴν Εὐφροσύνην, ἡ ὁποία, καθὼς ἦτο ἐπόμενον, ἠθέλησε νὰ παρατηρήσῃ ἐκ νέου τὸ τραῦμα τῆς δούλης. Τότε ἀνεκαλύφθη καὶ ἡ ἀπώλεια τῆς ἐσάρπας.

Εἰς τὴν Εὐφροσύνην ἡ ἀπώλεια αὐτὴ δὲν ὑπῆρξεν ἀδιάφορος. Ἐνθυμουμένη τὰς παρακλήσεις, τὰς ὁποίας τῆς εἶχε κάμει ἡ Σύρα διὰ νὰ μὴ περιτυλίξῃ μὲ τὸ πολύτιμον ἐκεῖνο κόσμημα τὴν πληγήν, καὶ συλλογιζομένη ὅτι ἐξ αἰτίας τῆς ἐπιμονῆς της ἡ ἐσάρπα ἐχάθη, ἐλυπήθη ὑπερβαλλόντως τοσούτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον ἡ ἐσάρπα αὐτὴ ἦτο ἀριστούργημα τέχνης, τὸ ὁποῖον πωλυύμενον θὰ ἠδύνατο νὰ προσπορίσῃ εἰς τὴν Σύραν σημαντικώτατον ποσὸν χρημάτων, ἱκανὸν ἴσως νὰ ἀποδώσῃ εἰς αὐτὴν καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἀκόμη. — Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Σύραν ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἐκόστισεν ὄχι ὀλίγον ἡ ἀπώλεια αὐτή. Δὲν ἐσκέπτετο οὐδόλως ἡ δυστυχισμένη δούλη τὴν χρηματικὴν ἀξίαν τοῦ ἀπολεσθέντος κοσμήματος, ὅσον ἐσυλλογίζετο ἄλλο τι, τὸ ὁποῖον καθίστα εἰς αὐτὴν τὴν ἐσάρπαν ἐκείνην πολυτιμοτάτην (Τί ὑπῆρξε

τοῦτο, ὁ φίλος ἀναγνώστης θὰ τὸ μάθῃ εἰς τὸ τέλος τοῦ διηγήματος).

Ἡ Εὐφροσύνη δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξηγήσῃ, πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ χαθῇ ἡ ἐσάρπα ἐκείνη ἐντὸς τοῦ οἴκου τοῦ Φαβίου.

Νὰ κλαπῇ; ἀλλὰ ἀπὸ ποῖον; Ἀπὸ τοὺς ξένους, οἱ ὁποῖοι εἶχον φιλοξενηθῇ τὸ ἑσπέρας ἐκεῖνο εἰς τὴν τράπεζαν, δὲν ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ τὸ φαντασθῇ. Ἀπὸ τοὺς δούλους ἢ τὰς δούλας νὰ κλαπῇ; Ἠρωτήθησαν ὅλοι καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἠρευνήθησαν ἐπιμελῶς. Μία μόνον ἐξήγησις ἀπέμεινεν. Ὅτι ἡ ἐσάρπα εἶχε χαθῇ διὰ μαγείας.

Ὄντως ἡ δούλη Ἄφρα, ἡ ὁποία δὲν ἠμποροῦσε κατ' οὐδένα λόγον νὰ ἀγαπήσῃ τὴν Σύραν, κατεγίνετο εἰς τὰς μαγείας, ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν φαρμακῶν καὶ τῶν μάγων.

Ἐν τούτοις ἡ ἀλήθεια δὲν ἤργησε νὰ φανερωθῇ εἰς τὸν νοῦν τῆς Σύρας.

Ὅταν αὕτη ἀπεσύρθη διὰ νὰ κοιμηθῇ, ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν της ὁλόκληρος ἡ σειρὰ τῶν περιστατικῶν, ὑπὸ τὰ ὁποῖα ἀπωλέσθη ἡ ἐσάρπα. Ἐνεθυμήθη τὸν Φούλβιον, τὴν συγκίνησιν, ἡ ὁποία τότε τὴν κατέλαβε, καὶ ἐσχημάτισεν εὐθὺς τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἡ ἐσάρπα εὑρίσκετο εἰς τὰς χεῖρας ἐκείνου. Ἀφοῦ ἐσυλλογίσθη ἐπ' ὀλίγον τὶ ἠμποροῦσε νὰ συμβῇ, ἀφοῦ ἡ ἐσάρπα αὐτὴ περιῆλθεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Φουλβίου, ἐνεπιστεύθη ἑαυτὴν εἰς τὴν Πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκοιμήθη ἥσυχος.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Φαβιόλα εὑρίσκετο ἄγρυπνος εἰς τὰ διαμερίσματά της.

Ἐξαπλωθεῖσα ἐπὶ τῆς κλίνης, διέκρινεν ἐπ᾽ αὐτῆς τὸ στυλέτο μὲ τὸ ὁποῖον εἶχε πληγώσει τὴν δούλην της. Ἤνοιξεν ἕνα συρτάρι καὶ τὸ ἔρριψεν ἐκεῖ μετὰ φρίκης, μὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ μὴ τὸ ξαναπάρῃ πλέον εἰς τὰ χέρια της διὰ νὰ τὸ χρησιμοποιήσῃ, ὅπως εἰς τὸ σῶμα τῆς Σύρας.

Ὅταν ἔπεσεν ἐκ νέου ἐπὶ τῆς κλίνης της, ἡ διάνοιά της παρεδόθη εἰς σειρὰς ἀτελευτήτων σκέψεων. Ἐσυλλογίσθη πρωτίστως τὴν Ἄγνήν. Πόσον ἦτο ἀθῶα, ἀφελὴς καὶ ἀνιδιοτελής! Ἀλλὰ καὶ πόσον φρόνιμος καὶ συνετὴ ἦτο συγχρόνως! Ἠσθάνετο τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὴν καρδίαν της νὰ ἀγαπᾷ ἀκόμη περισσότερον τὴν Ἄγνὴν καὶ ἀπεφάσισεν ἀπὸ τὴν νύκτα ἐκείνην νὰ τὴν ἔχῃ ὄχι ἁπλῶς προσφιλῆ ἐξαδέλφην, ἀλλὰ μεγαλειτέραν ἀδελφήν, τὴν ὁποίαν πάντοτε νὰ συμβουλεύεται.

Ὅπως ὁ πατήρ της Φάβιος, οὕτω καὶ ἡ Φαβιόλα εἶχεν ἀντιληφθῆ ταῖς πονηραῖς καὶ φλογεραῖς ματιαῖς, τὰς ὁποίας ὁ Φούλβιος κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ δείπνου ἔρριπτε πρὸς τὴν Ἄγνήν. Δὲν συνέλαβεν ὅμως τὴν ψευδῆ καὶ ἄδικον ὑπόνοιαν τοῦ πατρός της. Ἀντελήφθη τὸ πρᾶγμα, ὅπως ἦτο. Διότι εἶχεν ἴδει τὴν Ἄγνὴν ὄχι μόνον μὲ ἀδιαφορίαν πλήρη, ἀλλὰ καὶ μὲ ἀποστροφὴν πολλάκις προφανῆ νὰ ἀντιμετωπίζῃ τὸν ἐνοχλητικὸν αὐτὸν νέον. Ἐν τούτοις ἡ

Φαβιόλα ἐσχημάτισε τὴν ἰδέαν, ὅτι ὁ αὐθάδης αὐτὸς κύριος δὲν θὰ ἐσταμάτα ἕως ἐδῶ, ἀλλὰ θὰ ἐξηκολούθει καὶ εἰς τὸ μέλλον νὰ ἐνοχλῇ τὴν ἐξαδέλφην της. Καὶ ἤρχισε νὰ σκέπτεται, πῶς θὰ ἀντέδρα κατὰ τῶν πονηρῶν καὶ ἀχρείων σχεδίων του καὶ σκοπῶν του.

Ἀκολούθως ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν της κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἐλεεινὸν αὐτὸν ἄνθρωπον ἡ εἰκὼν τοῦ Σεβαστιάνου. Ἡ Φαβιόλα ἠγνόει, ὅτι ὁ γενναῖος αὐτὸς ἀξιωματικὸς ἦτο χριστιανός. Τὸν εἶχεν ὅμως ἐκτιμήσει μεγάλως διὰ τὴν εὐγένειάν του, διὰ τὴν κοσμιότητα τῆς συμπεριφορᾶς του, διὰ τὴν καλωσύνην τῶν τρόπων του, διὰ τὸ μετρημένον ἐν γένει παντὸς ὅ,τι οὗτος ἔλεγε καὶ ἔπραττεν. Οὔτε ἕνας λόγος ἐλαφρὸς εἰς τὰ χείλη του οὔτε μία ἀταξία εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του!...

Ἔπειτα ἐνεθυμήθη τὴν συνδιάλεξίν της μὲ τὴν Σύραν. Ἠσθάνετο, ὅτι ἐσημειοῦτο ἀπὸ τῆς ἑσπέρας ἐκείνης μία νέα περίοδος εἰς τὴν ζωήν της. Ὁ ἐγωϊσμός της καὶ ἡ ἀλαζονεία της εἶχε ταπεινωθῇ ἀπὸ μίαν δούλην καὶ ἡ ψυχή της εἶχε πραϋνθῇ κατὰ τρόπον, τὸν ὁποῖον καὶ ἡ ἰδία δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ.

Ὦ! ἐὰν ἠδύνατο τὴν στιγμὴν ἐκείνην νὰ ἴδῃ τί ἐλάμβανε χώραν εἰς τὸ δωμάτιον τῆς δούλης της Σύρας! Ἐὰν ἠμποροῦσε νὰ διακρίνῃ τὴν θέρμην, μὲ τὴν ὁποίαν ἡ δούλη ἐκείνη προσηύχετο πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῆς κυρίας της, ἡ ὁποία μόλις πρὸ ὀλίγων ὡρῶν τὴν εἶχε πληγώσει!...

Ἐπὶ τέλους ἡ Φαβιόλα ἀπεκοιμήθη. Ἀλλ' ἓν ὄνειρον ἀγωνιῶδες ἦλθε πάλιν νὰ τὴν ταράξῃ. Τί νὰ ἔβλεπεν; Ἕνα κῆπον θελκτικόν, φωτισμένον θαυμασιώτατα, καθ' ὃν χρόνον πᾶν ὅ,τι περιέβαλλε τὸν κῆπον ἐκεῖνον, ἦτο βυθισμένον εἰς τὸ σκότος. Ἄνθη καὶ δένδρα διαχύνοντα εὐωδίαν ἄρρητον καὶ δροσερότητα ζωογόνον ἐπλήρουν τὸν κῆπον αὐτόν.

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἐκτεταμένου αὐτοῦ κήπου διέκρινεν ἡ Φαβιόλα ἐν τῷ ὁράματί της τὴν πτωχὴν τυφλὴν Καικιλίαν καθημένην, καθ' ὃν χρόνον ἡ Ἁγνὴ μὲ τὸ ἁπλοῦν καὶ συμπαθητικόν της βλέμμα καὶ ἡ Σύρα μὲ τὸ μειδίαμά της τὸ ὑπομονητικὸν τὴν περιεστοίχιζον.

Ἡ Φαβιόλα ᾐσθάνετο ἀκατανίκητον ἐπιθυμίαν νὰ εὑρίσκεται μαζύ των· τῆς ἐφαίνετο, ὅτι ἀπελάμβανον αὗται εὐχαρίστησιν καὶ εὐδαιμονίαν ἀνέκφραστον καὶ ἀφάνταστον. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐκεῖναι τῆς ἔκαμνον νεῦμα νὰ ἔλθῃ μαζύ των, ἡ Φαβιόλα ἤρχισε νὰ τρέχῃ πρὸς τὸ μέρος αὐτῶν. Ἀλλὰ πρὸς μεγάλην θλῖψίν της, ὅταν ἐπλησίασεν ἀρκετὰ πρὸς τὸν κῆπον, εἶδεν ὅτι τὴν ἐχώριζεν ἀπ' αὐτοῦ χάσμα βαθὺ καὶ μέγα, εἰς τὸ βάθος τοῦ ὁποίου ἠκούοντο τὰ ὕδατα ρέοντός τινος χειμάρρου. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰ ὕδατα τοῦ χειμάρρου τούτου ἀνυψώθησαν μέχρι τοῦ σημείου, ὥστε νὰ ἐπικαλύψουν τὰς ὄχθας τοῦ χάσματος ἐκείνου.

Ὦ! ποῖος θὰ τῆς ἔδιδε τώρα τὸ θάρρος νὰ ριφθῇ εἰς τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ τούτου καὶ νὰ φθάσῃ

κολυμβῶσα εἰς τὸ κατέναντι μέρος, ὅπου θὰ συνήντα τὴν προσφιλῆ τριάδα τῶν φιλενάδων της; Ἐκεῖναι τὴν προσεκάλουν καὶ τὴν ἐνεθάρρυνον, αὐτὴ ὅμως ἐδειλία καὶ ἔμενεν ἀναποφάσιστος.

Ἀλλά, καθὼς ἐβράδυνε, μία νέα εἰκὼν ἐνεφανίσθη ἐνώπιόν της, ἡ ὁποία τὴν ἐστενοχώρησε πολύ. Ἀπὸ τὰ σκοτεινὰ μέρη, τὰ ὁποῖα ἐξετείνοντο πέριξ τοῦ θελκτικοῦ κήπου, ἐφάνη ἐρχόμενος γνωστός τις εἰς τὴν Φαβιόλαν λόγιος τῆς Ρώμης, ἐθνικὸς καὶ εἰδωλολάτρης. Ἐκράτει εἰς τὰς χεῖράς του διπλωμένον κάποιον παραπέτασμα, τὸ ὁποῖον ἤρχισε νὰ ἐκτυλίσσῃ. Εἰς τὸ παραπέτασμα αὐτὸ παριστάνοντο διάφοροι εἰκόνες ἐκ τῆς μυθολογίας καὶ ὑπῆρχον διάφοροι παραστάσεις, συνδεόμεναι πρὸς τὴν θρησκείαν τῶν εἰδώλων. Ὅταν δὲ τὸ παραπέτασμα ἐξετυλίχθη ὁλόκληρον, ἠμπόδιζε τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς Φαβιόλας νὰ ἴδωσι τὸ ἐξαίρετον θέαμα, τὸ ὁποῖον προηγουμένως ἀπελάμβανον.

Ἡ Φαβιόλα διὰ τοῦτο ἤρχισε νὰ στενοχωρῆται καὶ νὰ κλαίῃ μέχρι τοῦ νὰ εἶνε ἀπαρηγόρητος.

Εἷς ἄγγελος φωτεινὸς παρουσιάσθη ἱστάμενος ἐνώπιόν της, ἄγγελος τοῦ ὁποίου ἡ ὄψις ὡμοίαζε πολὺ πρὸς τὴν τοῦ Σεβαστιανοῦ. Ὁ ἄγγελος αὐτὸς τὴν ἐπλησίασε, διέχυσε πέριξ αὐτῆς μὲ τὸ κτύπημα τῶν πτερύγων του μίαν δρόσον ἐξαίρετον καὶ οὐράνιον, καὶ τὴν ἐνέπλησε παρηγορίας οὐρανίου.

Ἐκοιμήθη τότε ἡ Φαβιόλα ὕπνον ἤρεμον καὶ ἀνα-

παυτικόν, καθ' ὃν χρόνον τὸ ὅραμα εἶχε πλέον ἐξαφανισθῆ.

---

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

### *Συναντήσεις.*

Ἐπὶ τοῦ λόφου Παλατίνου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου οἱ κατὰ καιροὺς αὐτοκράτορες εἶχον οἰκοδομήσει μεγαλοπρεπῆ ἀνάκτορα, ὁ Σεβαστιανός, ὁ γνωστός μας γενναῖος καὶ εὐγενὴς ἀξιωματικός, διέμενεν ἐπὶ ἑνὸς διαμερίσματος, τὸ ὁποῖον ἔκειτο ἀπέναντι τοῦ Καιλίου λόφου. Τὸ οἰκοδόμημα αὐτὸ εἶχε κτισθῆ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Σεβήρου, πρὸς τιμὴν τῆς μητρός του Μαμμαίας, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα καὶ ἔφερεν.

Τὸ διαμέρισμα τοῦ γενναίου στρατιώτου ἀπετελεῖτο ἀπὸ σειρὰν δωματίων, σεμνῶς ἐπιπλωμένων, ὅπως ἥρμοζεν εἰς στρατιώτην καὶ μάλιστα χριστιανόν. Ἡ ὑπηρεσία του ἀπετελεῖτο ἀπὸ δύο δούλους, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ Σεβαστιανὸς εἶχεν ἀποδώσει τὴν ἐλευθερίαν, καὶ ἀπὸ μίαν σεβαστὴν γυναῖκα, ἥτις τὸν εἶχεν ἀναθρέψει καὶ τὸν ἠγάπα ὡς υἱόν της πραγματικόν.

Ὅλοι αὐτοὶ ἦσαν χριστιανοί, ὅπως καὶ ὅλοι οἱ στρατιῶται οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν κοχόρτιν (εἰς τὸν λόχον) τοῦ Σεβαστιανοῦ, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλοι μὲν εἶχον ἐπιστραφῆ εἰς τὸ Εὐαγγέλιον διὰ τῶν φρονίμων προσπαθειῶν τοῦ συνετοῦ ἀξιωματικοῦ, ἄλλοι δὲ ἐ-

χον προσληφθῆ κατ' ἐκλογὴν αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἀπὸ ἄλλα σώματα, εἰς τὰ ὁποῖα πρότερον ἀνῆκον.

Ἡμέρας τινὰς μετὰ τὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα περιεγράψαμεν ἀνωτέρω, ὁ Σεβαστιανὸς κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἑσπέρας συνοδευόμενος ἀπὸ καλοιον νέον ἀνήρχετο τὴν κλίμακα τῆς οἰκίας του συνομιλῶν μὲ πολὺν ἐγκαρδιότητα καὶ ἐμπιστοσύνην μετὰ τοῦ συνοδοῦ του. Ὁ νέος αὐτός, μετὰ τοῦ ὁποίου ἦτο τὴν ὥραν ἐκείνην ὁ Ρωμαῖος ἀξιωματικός, δὲν εἶνε δύσκολον νὰ μαντεύσῃ ὁ φίλος ἀναγνώστης ποῖος ἦτο. Ἦτο ὁ Παγκράτιος.

Πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν μας, ὅτι πλησίον τοῦ οἰκοδομήματος ἐκείνου, εἰς τὸ ὁποῖον ἔμενεν ὁ Σεβαστιανός, εἶχεν ἀνεγερθῆ ἀψίς τις πρὸς τιμὴν τοῦ Τίτου, ὅταν οὗτος ἐπανῆλθεν ἐκ τῆς κατὰ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐκστρατείας αὐτοῦ.

— Κάθε φορὰ ποῦ περνῶ ἀπὸ τὸ μέρος αὐτό, ἔλεγεν ὁ Σεβαστιανὸς πρὸς τὸν Παγκράτιον, μοῦ ἔρχεται εἰς τὸν νοῦν τὸ εὐλογημένον ἔργον τῆς θείας Προνοίας, ἡ ὁποία ἔφερε τὰ πράγματα οὕτως, ὥστε νὰ ἀνοικοδομηθῆ ἐδῶ, πρὸ τῶν πυλῶν τῶν αὐτοκρατορικῶν ἀνακτόρων, τὸ ἔνδοξον αὐτὸ μνημεῖον, τὸ ὑπενθυμίζον τὴν πτῶσιν τοῦ πρώτου μεγάλου συστήματος, τὸ ὁποῖον ἐξ ἀρχῆς ἐκηρύχθη ἐχθρὸν πρὸς τὸν χριστιανισμόν, καὶ τὴν πλήρωσιν μιᾶς στουδαιοτάτης προφητείας τοῦ Εὐαγγελίου — Τὴν καταστροφὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τῆς Ρωμαϊκῆς

ἰσχύος. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ μὲ ἐνισχύει εἰς τὴν πίστιν, ὅτι μία ἄλλη ἀψὶς θριάμβου θὰ ἀνεγερθῇ κἄποιαν ἄλλην ἡμέραν, διὰ νὰ ὑπενθυμίζῃ τὴν νίκην τοῦ χριστιανισμοῦ κατὰ τοῦ δευτέρου ἐχθροῦ του, κατὰ τοῦ εἰδωλολατρικοῦ ἐθνισμοῦ τοὐτέστιν.

— Αἴ! καὶ τί φρονεῖς; ἠρώτησεν ὁ Παγκράτιος. Ἡ νίκη αὐτὴ θὰ συντελεσθῇ δι' ἀτόμου τινός; Διὰ νὰ περιμένῃς, ὅτι θὰ ἀνεγερθῇ θριαμβευτική τις ἀψίς, θὰ ἐλπίζῃς βέβαια, ὅτι ἡ θεία Πρόνοια θὰ μεταχειρισθῇ κἄποιον ἄνθρωπον ὡς ὄργανόν Της, ὅπως ἄλλοτε μετεχειρίσθη τὸν Τίτον διὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Ἱερουσαλήμ.

— Ἀληθῶς, Παγκράτιε· αἱ ἐλπίδες μου στρέφονται περὶ ἕν μέλος τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας, τὸ ὁποῖον δεικνύει διαθέσεις τινὰς εὐμενεῖς διὰ τὸν χριστιανισμόν. Τὸ πρόσωπον αὐτὸ εἶνε Κωνσταντῖνος ὁ Χλωρὸς [ὁ πατὴρ τοῦ Μεγάλου καὶ ἰσαποστόλου Κωνσταντίνου].

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ δύο χριστιανοὶ εἶχον φθάσει εἰς τὴν κεντρικὴν αἴθουσαν τοῦ οἰκήματος, ἥτις ἦτο πλουσίως φωτισμένη καὶ μετ' ἐπιμελείας ἀλλὰ καὶ σεμνότητος ἠὐτρεπισμένη, διότι ὁ Σεβαστιανὸς ἐτοιμάζετο κατὰ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην συνάθροισίν τινα προσκεκλημένων.

Ἀκριβῶς ἀπέναντι ἀπὸ τὴν θύραν τῆς αἰθούσης εὑρίσκετο ἓν παράθυρον, τὸ ὁποῖον ἔβλεπε πρὸς τὴν ταράτσαν, ἡ ὁποία ἐξετείνετο μεγαλοπρεπὴς πέριξ τῆς οἰκίας.

Ἡ ἑσπέρα ἦτο μαγευτική. Ὁ οὐρανὸς ἐξετείνετο αἰθριώτατος καὶ ἡ ἀναρίθμητος πληθὺς τῶν ἄστρων ἐξέπεμπε τὸν ἱλαρὸν φωτισμόν της προσδίδουσα ἀπερίγραπτον μεγαλοπρέπειαν εἰς τὸν οὐράνιον θόλον.

Ὁ Σεβαστιανὸς καὶ ὁ Παγκράτιος ἀφήσαντες τὴν αἴθουσαν ἐξῆλθον ἐκεῖ διὰ νὰ ἀπολαύσουν τὸ μεγαλεῖον τῆς δημιουργίας.

Εἶχον συζητήσει ἐπ᾽ ἀρκετόν, ὅταν ἕνας μυκηθμὸς ἀγρίου θηρίου ἔφθασεν εἰς τὰς ἀκοάς των. Ὡρύετο λέων τις, ἀπὸ ἐκείνους τοὺς ὁποίους διέτρεφον διὰ τὰ θεάματα τῶν ἀμφιθεάτρων.

— Ἰδού, εἶπεν ὁ Παγκράτιος, ἡ σάλπιγξ, ἥτις μᾶς προσκαλεῖ. Ἰδοὺ ἡ μουσική, ἥτις, ἐὰν εἶνε θέλημα Θεοῦ, θὰ συνοδεύσῃ τὸν θρίαμβόν μας.

Ἐσίγησαν πρὸς στιγμὴν καὶ οἱ δύο, μετὰ τοῦτο δὲ ὁ Παγκράτιος εἶπε τὰ ἑξῆς:

— Αὐτὴ ἡ φωνὴ μοῦ ὑπενθυμίζει κάποιο ζήτημα σπουδαῖον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔχω ἀνάγκην ν᾽ ἀκούσω τὴν συμβουλήν σου, ἀγαπητὲ Σεβαστιανέ. Μήπως πρόκειται νὰ ἔλθουν τώρα γρήγορα οἱ προσκεκλημένοι σου;

— Ὄχι· ἀπήντησεν ὁ Σεβαστιανός. Πάντως αὐτοὶ θὰ ἀργήσουν νὰ ἔλθουν· θὰ ἔλθουν δὲ ὄχι ὅλοι μαζύ, ἀλλ᾽ ἕνας ἕνας. Ὥστε, ἕως ὅτου συγκεντρωθοῦν, θὰ περάσῃ ἀρκετὴ ὥρα. Πᾶμε εἰς τὸ δωμάτιόν μου, ὅπου θὰ ἔχωμεν ἡσυχίαν, καὶ ἐκεῖ συνομιλοῦμεν.

Πράγματι ἐβάδισαν καὶ οἱ δύο ἐπὶ τῆς ταράτσας καὶ ἔφθασαν εἰς τὸ τελευταῖον δωμάτιον μέχρι τοῦ ὁποίου ἔφθανεν αὔτη. Εἰσῆλθον εἰς αὐτό, καὶ ὁ μὲν Σεβαστιανὸς ἐστάθη παρὰ τὸ παράθυρον, τὸ ὁποῖον ἦτο ἀνοικτόν, ὁ δὲ Παγκράτιος ἐκάθισεν ἐπὶ τῆς στρατιωτικῆς κλίνης τοῦ Σεβαστιανοῦ.

— Ποῖον εἶνε τὸ σοβαρὸν αὐτὸ ζήτημα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπιθυμεῖς νὰ ἀκούσῃς τὰς σοφὰς συμβουλάς μου; ἠρώτησεν ὑπομειδιῶν ὁ Σεβαστιανός.

Ὁ Παγκράτιος κατέρυθρος ἀπὸ συστολὴν ἤρχισε μετὰ πολλῆς δυσκολίας νὰ ἐκφράζεται μὲ φωνὴν διακοπτομένην.

— Ξεύρεις Σεβαστιανέ, εἶπεν ὁ χριστιανὸς νεανίας, ὅτι ἔχομεν μίαν ἀργυρᾶν τραπεζοσκευήν, ἡ ὁποία μᾶς εἶνε ἐντελῶς ἄχρηστος τώρα. Εἰς τί θὰ ἐχρησίμευον ἀληθῶς τὰ ἀσημένια πιάτα καὶ κουτάλια εἰς ἕνα χριστιανόν; Ἐκτὸς τούτου ἡ μητέρα ἔχει εἰς τὴν κατοχήν της πλῆθος πολυτίμων κοσμημάτων, τὰ ὁποῖα ἔπαυσε πλέον νὰ τὰ φορῇ. Ὅλα αὐτὰ μένουν κλεισμένα καὶ κλειδωμένα χωρὶς νὰ ἐξυπηρετοῦν κανένα σκοπόν. Εἶμαι ὁ τελευταῖος ἀπόγονος ἐκ τῆς οἰκογενείας μας. Ποῖος λοιπὸν μετ' ἐμὲ θὰ εἶνε ὁ κληρονόμος τῆς περιουσίας αὐτῆς; Μοῦ ἔχεις εἴπει πολλάκις, ὅτι εἰς τὰς τοιαύτας περιστάσεις οἱ μόνοι φυσικοὶ κληρονόμοι τοῦ χριστιανοῦ πρέπει νὰ εἶνε αἱ χῆραι καὶ τὰ ὀρφανά, οἱ ἀσθενεῖς καὶ οἱ ἀδύνατοι. Ἀλλὰ διατί νὰ περιμένωσιν οὗτοι τὸν θάνατόν μου,

ὅπως ἀνακουφισθῶσιν ἀπὸ τὰ δεινὰ τῆς πτωχείας των διὰ τῆς ἀχρήστου εἰς ἐμὲ περιουσίας ταύτης; Ἔπειτα διωγμὸς προμηνύεται σφοδρὸς κατὰ τῆς ἐκκλησίας μας. Ἐὰν λοιπόν, ὅπερ εὔχομαι, ὁ Θεὸς μὲ ἀξιώσῃ νὰ χύσω καὶ ἐγὼ τὸ αἷμά μου πρὸς δόξαν τοῦ Υἱοῦ Του, διατί τὰ κοσμήματα αὐτά, ἅτινα ἀποτελοῦσιν ὁλόκληρον περιουσίαν, νὰ διατρέξουν τὸν κίνδυνον νὰ δημευθῶσιν ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρας καὶ νὰ περιέλθουν εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι θὰ μὲ προδώσουν ὡς χριστιανόν;

— Αἴ! καὶ τί σὲ ἐμποδίζει νὰ τὰ διαθέσῃς ἀπὸ τώρα ὑπὲρ τῶν πτωχῶν ἀδελφῶν μας; ἠρώτησεν ὁ Σεβαστιανός.

— Μοῦ ἐφαίνετο πολὺ ἐγωϊστικὸν καὶ ἀλαζονικὸν νὰ παρουσιασθῇ ἕνας νεανίας τῆς ἡλικίας μου καὶ νὰ καταθέσῃ ἐνώπιον τῆς ἐκκλησίας τῶν πιστῶν τὸν γήϊνον αὐτὸν θησαυρὸν ὑπὲρ τῶν χηρῶν καὶ τῶν ὀρφανῶν, ἀπήντησεν ὁ Παγκράτιος. Φοβοῦμαι μήπως εἰς τὴν πρᾶξίν μου αὐτὴν ἀποδοθῇ ἀξία, τὴν ὁποίαν δὲν ἔχει αὕτη. Διότι δι' ἐμὲ καὶ διὰ τὴν μητέρα μου τὰ κοσμήματα αὐτὰ εἶνε ἐντελῶς ἄχρηστα.

— Ἡ μητέρα σου Λουκίνη θὰ εἶνε βέβαια σύμφωνος διὰ τὴν διάθεσιν τῶν κοσμημάτων αὐτῶν, προσέθηκεν ἐταστικῶς ὁ Σεβαστιανός.

— Βεβαίως ἀπήντησεν ὁ Παγκράτιος. Δὲν θὰ ἠμποροῦσα, οὔτε θὰ ἤθελα χωρὶς τὴν συγκατάθεσίν της οὔτε ἕνα κόκκον χρυσοῦ νὰ διαθέσω. Ἀλλ' ἰδοὺ

δμως, ὅτι ἔχω ἀνάγκην ἐπὶ τοῦ προκειμένου τῆς βοηθείας σου. Ἐγὼ δὲν θέλω νὰ φανερωθῶ. Θὰ ἀναλάβῃς σὺ νὰ διενεργήσῃς τὴν διανομὴν αὐτὴν ὅπου καὶ ὅπως θέλεις, τηρῶν μυστικὸν τὸ ὄνομά μου.

Θὰ σὲ ὑπηρετήσω μετὰ πάσης εὐχαριστήσεως, καλόν μου καὶ γενναῖόν μου παιδί, εἶπεν ὁ Σεβαστιανός... Ἀλλά, σούτ! Δὲν ἤκουσες; Δύο πρόσωπα περνοῦν ἀπὸ κάτω καὶ προέφεραν τὸ ὄνομα τῆς Φαβιόλας, μὲ τόνον δὲ φωνῆς ὄχι τόσον εὐμενῆ.

Ὁ Παγκράτιος ἐπλησίασε πρὸς τὸ παράθυρον καὶ μετὰ τοῦ Σεβαστιανοῦ παρηκολούθησε τοὺς ὑπὸ τὸ σκότος τῆς νυκτὸς συνομιλοῦντας.

Ἦσαν καὶ οἱ δύο γνωστοί. Ὁ εἷς ἦτο ὁ Κορβῖνος, ὁ τέως συμμαθητὴς τοῦ Παγκρατίου, ὁ υἱὸς τοῦ δημάρχου τῆς Ρώμης, τὸ ἄλλο πρόσωπον ἦτο ἡ Ἄφρα ἡ ἐκ Νουμιδίας δούλη τῆς Φαβιόλας.

Οἱ δύο χριστιανοὶ ἐνόησαν εὐθύς, ὅτι κακόν τι ἐτεκταίνετο τὴν στιγμὴν ἐκείνην κατὰ τῆς Φαβιόλας. Ἐπειδὴ δὲ θὰ ἠδύναντο νὰ προλάβωσι διὰ τῆς παρεμβάσεώς των τὸ κακὸν τοῦτο, δι' αὐτὸ ἐνόμισαν ὅτι εἶχον καθῆκον νὰ παρακολουθήσωσι τὴν συζήτησιν ἐκείνην, ἀφοῦ ἄλλως τε, χωρὶς καὶ αὐτοὶ νὰ τὸ θέλωσιν, εὑρέθησαν νὰ εἶνε μάρτυρες καὶ ἀκροαταὶ αὐτῆς.

Ὁ Κορβῖνος, ζηλεύων τὰ πλούτη τῆς Φαβιόλας, ἐπεζήτει νὰ καταστῇ σύζυγος αὐτῆς, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι θὰ ἀπέβαινε κύριος ἐφ' ὅλης τῆς περιουσίας τοῦ Φαβίου.

Ἡ Ἄφρα, χωρὶς νὰ προδίδῃ τὴν κυρίαν της, ἐξεμεταλλεύετο τὸν ἀνόητον αὐτὸν πόθον τοῦ Κορβίνου καὶ ὑποσχομένη εἰς αὐτόν, ὅτι θὰ συνετέλει νὰ πείσῃ τὴν Φαβιόλαν, ὅπως εὐμενὴς στραφῇ πρὸς τὸν Κορβῖνον, κατώρθωνεν ἡ πονηρὰ ἐκείνη δούλη ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ τραβᾷ ἀπὸ τὸν υἱὸν τοῦ δημάρχου τῆς Ρώμης γενναῖα χρηματικὰ ποσά.

Κατὰ τὴν συνομιλίαν αὐτὴν ὁ Κορβῖνος διετύπωνε φοβερὰ παράπονα πρὸς τὴν Ἄφραν, διότι μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης οὐδένα καρπὸν εἶχον ἀποδώσει αἱ ἐνέργειαί της.

—Ἄχ! τόσον ἐπιθυμῶ τὸν πλοῦτόν της, εἶπεν ὁ Κορβῖνος.

—Ἀλλ' ἐὰν ἐπιθυμῇς μόνον τὸν πλοῦτον τῆς Φαβιόλας, διατί δὲν φροντίζεις νὰ ἀποκτήσῃς πολὺ περισσότερα πλούτη μεταχειριζόμενος καὶ σὺ τὸ μέσον, τὸ ὁποῖον καὶ ὁ Φούλβιος; ἠρώτησεν ἡ Ἄφρα.

— Καὶ μὲ ποῖον μέσον ὁ Φούλβιος ἀποκτᾷ πλούτη; ἠρώτησεν ὁ Κορβῖνος.

— Διὰ τοῦ αἵματος, εἶπεν ἡ δούλη.

— Δηλαδή, τί ἐννοεῖς μὲ αὐτό; ἠρώτησεν ὁ Κορβῖνος.

— Ἐγνώρισα, ἀπήντησεν ἡ δούλη Ἄφρα, τὸν γέροντα ὑπηρέτην του. Ἐκεῖνον τὸν κατηραμένον Εὐρώταν. Ἐὰν αὐτὸς εἶνε ὀλιγώτερον μαῦρος ἀπὸ ἐμὲ κατὰ τὸ πρόσωπον, ἡ καρδία του ὅμως εἶνε πάρα πολὺ μελανή. Ἡ γλῶσσα, τὴν ὁποίαν ὁμιλεῖ, ὁμοιά-

ζει πολὺ πρὸς τὴν ἰδικήν μου, δι' αὐτὸ δὲ κατορθώνομεν νὰ συνεννοούμεθα μαζύ. Μοῦ ἔχει κάμει πολλὰς ἐρωτήσεις περὶ τῆς ἐνεργείας τῶν δηλητηρίων. Ἀλλὰ καὶ ἐγὼ ὅμως δὲν τοῦ ἀπέτεινα ὀλιγωτέρας ἐρωτήσεις, διὰ τῶν ὁποίων κατώρθωσα νὰ μάθω, ὅτι ὁ Φούλβιος κατώρθωσε ν' ἀνακαλύψῃ κἄποιαν μεγάλην συνωμοσίαν κατὰ τοῦ Διοκλητιανοῦ καὶ ὅτι ἦλθεν ἐδῶ εἰς τὴν Ρώμην μὲ θερμὰ συστατικὰ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα διὰ νὰ χρησιμοποιηθῇ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ὡς κατάσκοπος.

— Ναί, ἀλλὰ ἐγὼ δὲν ἔχω ὄρεξιν διὰ νὰ ἀνακαλύπτω συνωμότας καὶ στασιαστάς, εἶπεν ὁ Κορβῖνος.

— Ὑπάρχουσιν ἐν τούτοις μερικοί, τοὺς ὁποίους μὲ πολλὴν εὐκολίαν καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα πολλῶν κερδῶν θὰ ἠμποροῦσες νὰ καταδιώξῃς, παρετήρησεν ἡ πονηρὰ δούλη.

— Καὶ ποῖοι εἶνε αὐτοί; ἠρώτησεν ὁ υἱὸς τοῦ δημάρχου.

— Οἱ Χριστιανοί, κατὰ τῶν ὁποίων μάλιστα πρόκειται νὰ κηρυχθῇ καὶ διωγμὸς κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτάς, ἀπήντησεν ἡ δούλη. Βάλε δύο, τρεῖς ἀπὸ αὐτοὺς εἰς τὸ μάτι, παρακολούθησέ τους καὶ ὅταν κατορθώσῃς νὰ τοὺς συλλάβῃς ἐπ' αὐτοφώρῳ ὡς χριστιανούς, τότε θὰ καρπωθῇς ἀρκετὰ γενναῖον μερίδιον ἀπὸ τὴν περιουσίαν τους.

— Ἄ! σὲ εὐχαριστῶ, ἀπήντησεν ὁ Κορβῖνος. Ἐννοῶ καλά, τί θέλεις νὰ μοῦ εἴπῃς. Τὴν συμβουλήν

σου θὰ θέσω εἰς ἐνέργειαν. Δὲν πρέπει ὅμως καὶ σὺ νὰ παύσῃς τὴν ἐργασίαν σου πλησίον τῆς Φαβιόλας. Ὅσα περισσότερα ἀποκτήσω, τόσῳ τὸ καλλίτερον δι' ἐμέ. Πάρε ἀπόψε τὴν ἀνταμοιβήν σου. Νὰ ἰδῶ ἕως πότε θὰ σοῦ δίδω χρήματα, χωρὶς ἐγὼ νὰ πέρνω οὐδὲ λεπτόν.

— Ἡ μαύρη ἔτεινε τὴν χεῖρα καὶ ἐδέχθη εἰς τὴν παλάμην τὸ ὑπὸ τοῦ Κορβίνου προσφερόμενον χρῆμα. Καθ' ὃν δὲ χρόνον ἐχωρίζοντο, ἐψιθύρισεν ἐκείνη μὲ φωνὴν χαμηλὴν διὰ νὰ μὴ γίνῃ ἀντιληπτὴ ἀπὸ τὸν υἱὸν τοῦ δημάρχου.

— Ἀνόητε! Πιστεύεις ὅτι θὰ προδώσω μίαν κυρίαν τόσον καλήν, ὅπως εἶνε ἡ Φαβιόλα!

---

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

### *Ἄλλαι συναντήσεις.*

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ προσκεκλημένοι τοῦ Σεβαστιανοῦ προσήρχοντο ἕνας ἕνας. Εἰς τρόπον ὥστε, ὅταν αὐτὸς καὶ ὁ Παγκράτιος ἐξῆλθον ἐκ τοῦ δωματίου, εἰς τὸ ὁποῖον εὑρίσκοντο καὶ διὰ τῆς ταράτσας εἰσῆλθον εἰς τὴν αἴθουσαν, εὗρον ὅλους τούτους συνηθροισμένους.

Ἐκάθηντο οὗτοι πέριξ τῆς τραπέζης, ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶχε παρατεθῇ πρόχειρόν τι δεῖπνον, τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευε μᾶλλον διὰ νὰ ἀφαιρῇ κάθε ὑ..οψίαν ἀπὸ

πάντα ξένον, ὅστις ἀπρόσκλητος καὶ ὅλως ἀπροσδόκητος θὰ ἐμφαίνεν ἐκεῖ μέσα. Ὅταν βέβαια οὗτος θὰ ἔβλεπε τόσα πρόσωπα συνηθροισμένα ἐκεῖ χωρὶς κανένα λόγον, ἐπόμενον ἦτο νὰ τῷ γεννηθῇ ἡ ὑπόνοια ὅτι συνωμοσία τις θὰ κατηρτίζετο. Τὴν στιγμὴν ὅμως ὅπου θὰ ἔβλεπε τοὺς παρακαθημένους δειπνοῦντας, πᾶσα τοιαύτη ὑπόνοια θὰ τῷ διεσκεδάζετο.

Οἱ προσκεκλημένοι ἀνῆκον εἰς πᾶσαν τάξιν. Ἦσαν ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ καὶ ἄνθρωποι τοῦ κλήρου. Ἦσαν ἄνδρες καὶ γυναῖκες. Ἦσαν ἐπίσημοί τινες, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι τῆς κατωτέρας κοινωνικῆς τάξεως. Ὅλοι ὅμως ἦσαν χριστιανοί.

Ὁ σκοπὸς τῆς χριστιανικῆς ταύτης συνελεύσεως ἦτο νὰ σκεφθῇ περὶ τῶν μέτρων, τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ ληφθῶσιν ἐν σχέσει πρὸς συμβάν τι, τὸ ὁποῖον προσφάτως εἶχε λάβει χώραν εἰς τὰ ἀνάκτορα. Διὰ νὰ λάβῃ πλήρη γνῶσιν αὐτοῦ ὁ φίλος ἀναγνώστης, πρέπει νὰ τῷ δοθῶσι μερικαὶ ἐξηγήσεις.

Ὁ Σεβαστιανός, ὅστις ἀπήλαυε τῆς ἀπεριορίστου ἐμπιστοσύνης τοῦ αὐτοκράτορος, ἐχρησιμοποίει ὁλόκληρον τὴν ἐπιρροήν του διὰ νὰ διαδώσῃ τὴν χριστιανικὴν πίστιν εἰς τὰ ἀνάκτορα. Χάρις εἰς τὰς ἐνεργείας του ταύτας πολλαὶ ἐπιστροφαὶ εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν ἐπετεύχθησαν. Ὀλίγον μάλιστα χρόνον πρὸ τῆς περιόδου ταύτης, περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλοῦμεν, μία ἐπιστροφὴ ὁμάδος ὁλοκλήρου ἐπισή-

μῶν καὶ ἀνεπισήμων εἰ δὲ συντελεσθῇ, περὶ τῆς ὁποίας διηγεῖται τὸ βιβλίον τῶν Πράξεων τοῦ ἐνδόξου τούτου ἀξιωματικοῦ.

Συμφώνως πρὸς τὴν διήγησιν τοῦ βιβλίου τούτου, δύο ἀδελφοί, ὁ Μάρκος καὶ ὁ Μαρκελλῖνος, κατηγορηθέντες ὡς χριστιανοὶ ἐρρίφθησαν εἰς τὰς φυλακὰς καὶ ἀνεμένετο ἡ καταδίκη των καὶ ὁ μαρτυρικὸς θάνατός των.

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ γονεῖς τῶν δύο τούτων χριστιανῶν ἐλθόντες εἰς τὸ δεσμωτήριον τοὺς παρεκάλουν μετὰ δακρύων νὰ ἀποστατήσωσι τῆς πίστεως διὰ νὰ σώσωσι τὴν ζωήν των. Αἱ ἐπίμονοι καὶ θερμαὶ παρακλήσεις τῶν γονέων ἤρχισαν νὰ κάμπτωσι τοὺς νεαροὺς ὁμολογητάς, οἵτινες οὕτω διέτρεχον τὸν ἔσχατον ψυχικὸν κίνδυνον.

Ὁ Σεβαστιανὸς πληροφορηθεὶς ταῦτα δὲν ἐδίστασε νὰ τρέξῃ εἰς βοήθειάν των. Ἦτο πολὺ γνωστός, ὥστε κανεὶς δὲν ἠμποροῦσε νὰ τοῦ ἀπαγορεύσῃ τὴν εἴσοδον εἰς τὸ δεσμωτήριον.

Ὡς ἄγγελος φωτὸς εἰσεχώρησεν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ τούτῳ ὁ Σεβαστιανός, ἀπεσταλμένος νὰ κομίσῃ τὴν σωτηρίαν ὄχι μόνον εἰς τοὺς δύο κινδυνεύοντας ἀδελφούς, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας ψυχάς, αἵτινες μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης εὑρίσκοντο εἰς τὸ σκότος.

Τὸ δεσμωτήριον, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Μάρκος καὶ ὁ Μαρκελλῖνος ἦσαν ἐγκεκλεισμένοι, ἦτο διαμέρισμά τι καλῶ, ἠσφαλισμένον τῆς οἰκίας τοῦ δικαστοῦ Νικο-

στράτου. Κατὰ παράκλησιν τοῦ Τραγκυλίνου, — οὕτως ὠνομάζετο ὁ πατὴρ τῶν δύο τούτων χριστιανῶν —εἶχον ὁδηγηθῆ τὰ δύο αὐτὰ παιδιὰ εἰς τὸ διαμέρισμα ἐκεῖνο, πρὸς τὸν σκοπὸν ἵνα ὁ πατήρ των ἐντὸς ὡρισμένης προθεσμίας τὰ μεταπείσῃ διὰ νὰ θυσιάσωσιν εἰς τὰ εἴδωλα.

Τὸ διάβημα λοιπὸν τοῦ Σεβαστιανοῦ ἀπέβαινε καθ' ὑπερβολὴν ριψοκίνδυνον. Ἐν πρώτοις, ἐκτὸς τῶν δύο αὐτῶν χριστιανῶν, εὑρίσκοντο ἀκόμη ἐντὸς τοῦ δεσμωτηρίου ἐκείνου καὶ ἄλλοι δεκαὲξ φυλακισμένοι. Πρὸς τούτοις εὑρίσκοντο ἐκεῖ οἱ ἀτυχεῖς γονεῖς τῶν δύο νέων κλαίοντες καὶ ὀδυρόμενοι, ὁ δεσμοφύλαξ Κλαύδιος καὶ ὁ δικαστὴς Νικόστρατος μετὰ τῆς συζύγου του Ζωῆς, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἔλθει ἐξ οἴκτου καὶ συμπαθείας πρὸς τοὺς δύο νέους, μὲ τὸν σκοπὸν ἵνα συντελέσωσι καὶ αὐτοί, εἰς τὸ νὰ ἐξομώσωσιν οὗτοι. Ὁ Σεβαστιανὸς λοιπὸν τί ἐπερίμενεν ἀπὸ τὸ πλῆθος ἐκεῖνο τῶν παρισταμένων; Δὲν θὰ εὑρίσκετο ἔστω καὶ εἷς νὰ τὸν προδώσῃ ὅτι εἶνε καὶ αὐτὸς χριστιανὸς καὶ νὰ τὸν ὁδηγήσῃ οὕτω εἰς τὸ μαρτύριον;

Ὁ γενναῖος ἀξιωματικὸς διέγνωσεν εὐθὺς ὅλους τούτους τοὺς κινδύνους, ἠδιαφόρησεν ὅμως πρὸς αὐτούς. Χωρὶς διόλου νὰ ἀναχαιτισθῇ ἀπὸ τὴν παρουσίαν ὅλων ἐκείνων τῶν προσώπων, ἤνοιξε πεπαρρησιασμένως τὸ στόμα του καὶ ἀπηύθυνε τοὺς ἑξῆς λόγους πρὸς τοὺς κλονιζομένους εἰς τὴν πίστιν νέους.

— Ἀξιοσέβαστοι ἀδελφοί, σεῖς οἱ ὁποῖοι ἔχρησι-

μεύσατε μάρτυρες εἰς τὸν Χριστόν· οἵτινες ἐφυλακίσθητε διὰ τὸ ὄνομά Του· τῶν ὁποίων τὰ μέλη φέρουσι τὰ στίγματα τῶν ἁλύσεων, μὲ τὰς ὁποίας ἐδέθητε πρὸς δόξαν Του· σεῖς, οἱ ὁποῖοι ἐδοκιμάσατε βυσάνους δι' Αὐτόν — θὰ ἔπρεπε μᾶλλον νὰ πέσω εἰς τοὺς πόδας σας καὶ νὰ σᾶς ἀποδώσω σεβασμόν, παρὰ νὰ ἵσταμαι ἐνώπιόν σας διὰ νὰ σᾶς ἐνθαρρύνω καὶ ἐνισχύω, ὅπως μείνετε πιστοί.— Τί λοιπὸν ἤκουσα; Θὰ ἦτο δυνατόν, τὴν στιγμὴν καθ' ἣν οἱ ἄγγελοι ἑτοποθέτουν τὸ τελευταῖον ἄνθος ἐπὶ τοῦ ἀμαράντου στεφάνου, τὸν ὁποῖον ἡτοίμαζον διὰ τὰ μέτωπά σας, θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ τοῖς ἀναφωνήσητε σεῖς. Σταματήσατε· δὲν θέλομεν τὸν στέφανον· χαλάσατέ τον καὶ διασκορπίσατε τὰ ἄνθη του εἰς τοὺς ἀνέμους; Πῶς νὰ πιστεύσω, ὅτι καθ' ἣν στιγμὴν τὸ ἕνα σας πόδι ἐπάτησεν εἰς τὸν Παράδεισον, σκέπτεσθε νὰ ἀπομακρυνθῆτε ἀπὸ τὸν μακάριον αὐτὸν τόπον διὰ νὰ ἐπανέλθετε εἰς τὴν κοιλάδα αὐτὴν τοῦ κλαυθμῶνος καὶ τῆς ἐξορίας;

Οἱ δύο νέοι ἔρριψαν πρὸς τὰ κάτω τὰς κεφαλὰς καὶ ἤρχισαν νὰ κλαίωσι.

Ὁ Σεβαστιανὸς ἐξηκολούθησε.

— Δὲν δύνασθε νὰ ὑποφέρετε τὸ βλέμμα ἑνὸς πτωχοῦ καὶ ἀδυνάτου στρατιώτου, ὁποῖος εἶμαι ἐγώ, ὁ ἔσχατος τῶν δούλων τοῦ Χριστοῦ· πῶς λοιπὸν θὰ ἀντικρύσητε τοὺς ὠργισμένους ὀφθαλμοὺς τοῦ Κυρίου μας, τὸν Ὁποῖον κινδυνεύετε νὰ ἀρνηθῆτε ἔμπροσθεν τῶν

ἀνθρώπων καὶ ὁ Ὁποῖος θὰ σᾶς ἀρνηθῇ ἐν τῇ φοβερᾷ ἐκείνῃ ἡμέρᾳ ἔμπροσθεν τοῦ Πατρός Του καὶ τῶν ἀγγέλων Του;

— Ὦ! παῦσε, παῦσε ἐξ οἴκτου, ὁστισδήποτε καὶ ἂν εἶσαι, νέε μου, ἀνεφώνησεν ὁ Τραγκυλῖνος, ὁ πατὴρ τῶν δύο δεσμίων χριστιανῶν. Μὴν ὁμιλῇς πλέον μὲ τόσην αὐστηρότητα εἰς τοὺς υἱούς μου. Ὦ! ἐὰν ἐφάνησαν καμπτόμενοι, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὰ δάκρυα ἐμοῦ καὶ τῆς μητρός των. Ὄχι εἰς τὸν φόβον τοῦ μαρτυρίου καὶ τῶν δεινῶν βασάνων. Διατί νὰ ἐγκαταλείψωσι τοὺς δυστυχεῖς των γονεῖς εἰς τὴν ἀθλιότητα καὶ εἰς τὴν κάμινον τῆς ὀδύνης; Ἡ θρησκεία σου ἐπιτρέπει τοῦτο; Ἐὰν τὸ ἐπιτρέπῃ, τότε πῶς τολμᾷς νὰ ὀνομάζῃς αὐτὴν ἁγίαν;

— Περίμενε, καλέ μου γέροντα, εἶπε μὲ πολλὴν καλωσύνην ὁ Σεβαστιανός. Ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον νὰ ὁμιλήσω πρὸς τὰ παιδιά σου. Ἐννοοῦσιν αὐτὰ τί θέλω νὰ τοῖς εἴπω, καθ' ὃν χρόνον σὺ δὲν δύνασαι νὰ μὲ ἐννοήσῃς, καίτοι μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἐλπίζω ὅτι μετ' ὀλίγον θὰ φωτισθῇς καὶ θὰ δυνηθῇς νὰ ἐννοήσῃς τὴν γλῶσσαν ἑνὸς χριστιανοῦ.

Ὁ πατήρ σας, ἐξηκολούθησεν ὁ Σεβαστιανὸς ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς δύο νέους, ἔχει δίκαιον νὰ ὁμιλῇ ὅπως ὁμιλεῖ. Ἀλλὰ σεῖς, πῶς ἐλησμονήσατε τοὺς θείους ἐκείνους λόγους τοῦ Κυρίου, κατὰ τοὺς ὁποίους, «Ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος»; Συνεκινήθητε λοιπὸν ἀπὸ τὰ δά-

κρυα καὶ τοὺς στεναγμοὺς τῶν γονέων σας; Ἀλλὰ κατὰ τί θὰ ὠφεληθῶσιν οἱ γονεῖς σας, ἐὰν σεῖς γίνετε ἀρνηταὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀποφύγετε πρὸς τὸ παρὸν τὸν πρόσκαιρον θάνατον, ὅστις μᾶς ἀναμένει ὅλους; Μήπως πρόκειται μὲ τὸ παράδειγμά σας αὐτὸ νὰ ὠφελήσετε τὰς ψυχάς των καὶ νὰ ἑλκύσετε τὰς καρδίας των εἰς τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου; Ἐὰν τοιοῦτό τι πρόκειται νὰ συμβῇ, ἀπορρίψατε τότε τὸν στέφανον, τὸν ὁποῖον οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ σᾶς ἑτοιμάζουν, διὰ νὰ λάβωσιν αὐτὸν οἱ γονεῖς σας. Ριφθῆτε σεῖς εἰς τὴν κόλασιν, διὰ νὰ κληρονομήσουν αὐτοὶ τὸν παράδεισον. Ἀλλὰ πῶς εἶνε δυνατὸν τὸ παράδειγμά σας αὐτὸ νὰ ὠφελήσῃ τοὺς γονεῖς σας καὶ νὰ διδάξῃ αὐτούς, ὅτι σὶ διδασκαλίαι τῆς χριστιανικῆς πίστεως εἶνε πολυτιμότεραι παντὸς ἀγαθοῦ, πολυτιμότεραι καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς; Πῶς ἡ ἰδική σας ἄρνησις εἶνε δυνατὸν νὰ στηρίξῃ τούτους εἰς τὴν πίστιν;

— Ἀρκετά, ἀρκετά, Σεβαστιανέ, ἀνεφώνησαν οἱ δύο νέοι. Εἴμεθα πλέον ἀκλόνητοι.

— Κλαύδιε, εἶπεν ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν πρὸς τὸν δεσμοφύλακα, ἔλα νὰ ἐπαναθέσῃς τὰς ἁλύσεις, τὰς ὁποίας δι' ὀλίγον καιρὸν μᾶς ἀφῄρεσες.

— Νικόστρατε, συνεπλήρωσεν ὁ ἕτερος, δόσε τὴν τελευταίαν διαταγήν. Εἶνε καιρὸς πλέον ἡ ἀπόφασίς σου νὰ ἐκτελεσθῇ.

Ἐν τούτοις καὶ ὁ Κλαύδιος καὶ ὁ Νικόστρατος δὲν ἐκινήθησαν,

— Χαῖρε, ἀγαπητὲ πατέρα. Χαῖρε, ἀγαπημένη μας μητέρα, ἀνεφώνησαν καὶ οἱ δύο ἐναγκαλιζόμενοι τοὺς γονεῖς των.

— Ὄχι, ὄχι, ἀπήντησεν ὁ πατήρ. Δὲν θὰ χωρισθῶμεν πλέον. Θὰ ἀποθάνωμεν μαζύ. Νικόστρατε, πήγαινε νὰ εἴπῃς εἰς τὸν Χρωμάτιον ὅτι ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς εἶμαι Χριστιανός, ὅπως καὶ τὰ παιδιά μου. Θὰ ἀποθάνω μαζύ των διὰ τοιαύτην θρησκείαν, ἡ ὁποία ἔχει τὴν δύναμιν ὥστε νὰ μεταβάλῃ τὰ δύο μου τέκνα εἰς ἥρωας.

— Καὶ ἐγώ, προσέθεσεν ἡ μήτηρ, δὲν θέλω νὰ χωρισθῶ ἀπὸ τὸν σύζυγόν μου καὶ ἀπὸ τὰ τέκνα μου.

Ἡ ὀκηνή, ἡ ὁποία ἐπηκολούθησεν, ὑπερβαίνει πᾶσαν περιγραφήν. Ὅλοι ἦσαν συγκεκινημένοι. Ὅλοι ἔκλαιον. Οἱ φυλακισμένοι κατενύγησαν βαθέως ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Σεβαστιανοῦ καὶ ὁ γενναῖος στρατιώτης ἐντὸς ὀλίγου εὑρέθη περικυκλωμένος ἀπὸ ἕνα ὅμιλον ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, εἰς τὰς καρδίας τῶν ὁποίων εἶχεν ἐπιδράσει ὁ φωτισμὸς τῆς θείας χάριτος ἑλκύων αὐτὰς εἰς τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου. Ἄλλοι εἶχον κρεμασθῇ ἀπὸ τοὺς βραχίονάς του. Ἄλλοι εἶχον ἐναγκαλισθῇ τὰ γόνατά του. Ἄλλοι κατεφίλουν τοὺς πόδας του.

Ἐν τούτοις τὸ πᾶν ἦτο χαμένον, ἐὰν ἔστω καὶ εἷς μόνον δὲν ἐπίστευεν. Ὁ Σεβαστιανὸς τὸ εἶχεν ἐννοήσει καλῶς. Δὲν τὸν ἔμελλε τόσον διὰ τὸ σαρκίον του, ὅσον ἐλογάριαζε τὴν ἐντύπωσιν, τὴν ὁποίαν θὰ

ἔκαμνεν εἰς τοὺς ἐθνικοὺς ἡ σκηνὴ ἐκείνη, καὶ τὴν μανίαν, ἡ ὁποία θὰ κατελάμβανεν αὐτοὺς ἕνεκα τῆς ἐπιστροφῆς τόσων ψυχῶν. Ἡ μανία αὐτή, ἐσκέπτετο ὁ Σεβαστιανός, θὰ ἐκσπάσῃ ἀσφαλῶς ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας τὰ πρόβατα θὰ ἤγοντο ἐπὶ τὴν σφαγήν.

Μόνον δύο ἐκ τῶν παρισταμένων δὲν εἶχον ἐκφράσει ἀκόμη γνώμην. Ὁ Νικόστρατος, ὅστις ἐφαίνετο μὲν συγκεκινημένος, ἀλλ᾽ αἱ εἰδωλολατρικαὶ πεποιθήσεις του παρέμενον ἀδιάσειστοι. Καὶ ἡ σύζυγός του Ζωή, ἥτις ἦτο γονατισμένη ἔμπροσθεν τοῦ νεαροῦ στρατιωτικοῦ, ἀλλ᾽ ἡ ὁποία δὲν ὡμίλει διόλου.

— Ἔμπρός, Σεβαστιανέ, εἶπεν ὁ ἀρχειοφύλαξ, (διότι αὐτὸ ἦτο τὸ ἀξίωμα τοῦ Νικοστράτου ἐν τῷ δικαστηρίῳ). Ἔμπρός, εἶνε καιρὸς νὰ ἀποσύρεσαι. Δὲν μπορῶ νὰ μὴ θαυμάσω τὴν εἰλικρίνειαν τῆς πίστεώς σου καὶ τὴν γενναιότητα τῆς καρδίας σου, ἡ ὁποία σὲ ὤθησε νὰ ἐνεργήσῃς ὅπως ἐνήργησες, ἀλλὰ τὸ καθῆκόν μου εἶνε ἐπιτακτικὸν καὶ ὀφείλει νὰ κυριαρχῇ τῶν αἰσθημάτων μου.

— Καὶ δὲν πιστεύεις λοιπὸν καὶ σὺ εἰς τὸν Χριστὸν μαζὺ μὲ αὐτούς;

— Ὄχι, Σεβαστιανέ. Δὲν μεταβάλλω τόσον εὔκολα πεποιθήσεις. Διὰ νὰ πιστεύσω, χρειάζονται ἀποδείξεις ἰσχυρότεραι ἀπὸ τὴν ἀρετήν σου.

— Ὦ! ὁμίλησε λοιπὸν σύ, εἶπεν ὁ Σεβαστιανὸς ἀπευθυνόμενος πρὸς τὴν Ζωήν, τὴν σύζυγον τοῦ Νι-

κοστράτου. Ὁμίλησε σύ, σύζυγε πιστή, ὁμίλησε εἰς τὴν καρδίαν τοῦ συζύγου σου, διότι, καθὼς μο φανερώνει ἡ στάσις σου, σὺ τοὐλάχιστον πιστεύεις.

Ἡ Ζωὴ ἔκρυψε τὸ πρόσωπόν της εἰς τὰς χεῖράς της καὶ ἐξέσπασεν εἰς λυγμούς.

— Τὴν ἔθιξες ζωηρῶς, Σεβαστιανέ, εἶπεν ὁ σύζυγός της. Ἀγνοεῖς ὅτι εἶνε βωβὴ καὶ δὲν δύναται νὰ ὁμιλήσῃ;

— Δὲν γνωρίζω τίποτε περὶ αὐτοῦ, εὐγενέστατε Νικόστρατε, διότι ὅταν τὴν εἶδον διὰ τελευταίαν φορὰν εἰς τὴν Ἀσίαν, ὡμίλει.

— Ναί· ἀλλ' ἀπὸ ἓξ ἐτῶν, προσέθεσε μετ' ἄλγους καὶ φωνῆς διακοπτομένης ὁ Νικόστρατος, ἔπαθε παράλυσιν τῆς γλώσσης καὶ ἔκτοτε δὲν ἐξεστόμισεν οὐδὲ μίαν λέξιν.

Ὁ Σεβαστιανὸς ἔμεινεν ἐπί τινας στιγμὰς σιωπηλός. Ἔπειτα αἰφνιδίως ἐξέτεινε τοὺς βραχίονας, κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν χριστιανῶν, ἐγονυπέτησε καὶ ὑψώσας τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν Οὐρανὸν εἶπε μετὰ ζωηρότητος.

— Θεὲ Οὐράνιε, ὁ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡ ἀρχὴ τοῦ ἔργου αὐτοῦ εἶνε ἰδική Σου! Ἂς ἀποτελειώσῃ λοιπὸν τοῦτο ἡ παντοδύναμός Σου δεξιὰ πρὸς δόξαν τοῦ Ἁγίου Σου Ὀνόματος! Ἐξαπόστειλον τὴν δύναμίν Σου τὴν ἀκαταγώνιστον ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου Σου. Ἂς ἐνεργήσῃ αὕτη τώρα εἰσακουομένης τῆς παρακλήσεως ἑνὸς ἐκ

τῶν ἀσθενεστέρων καὶ ἁμαρτωλοτέρων δούλων Σου, οἵτοιος εἶμαι ἐγώ. Ἐνίσχυσέ με, Πάτερ Οὐράνιε, ἐνδυνάμωσέ με; ἂν καὶ ἀνάξιον, διὰ νὰ δυνηθῶ νὰ βαστάσω τὸν Σταυρόν Σου νικηφόρον πρὸς καταισχύνην τοῦ διαβόλου καὶ πρὸς σωτηρίαν ὅλων τῶν παρισταμένων.

Ἀπευθυνόμενος δὲ εἶτα πρὸς τὴν Ζωὴν εἶπε:

— Ζωή, παρατήρησέ με.

Ὅλοι ἐτήρουν βαθυτάτην σιγὴν καὶ παρηκολούθουν μετὰ μεγάλης προσοχῆς τὰ διατρέχοντα.

Μετὰ πάροδον στιγμῶν τινων, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ Σεβαστιανὸς ἀπηύθυνε νοερῶς καὶ ἄλλην προσευχὴν πρὸς τὸν Θεόν, ἀνεφώνησεν οὕτως:

— Ζωή, ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ λάλησον! Πιστεύεις;

— Πιστεύω εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ἀνέκραξεν ἐκείνη μὲ φωνὴν διαυγεστάτην.

Ὁ Νικόστρατος ἔκπληκτος ἐξέβαλε κραυγὴν ὀξεῖαν καὶ ριφθεὶς εἰς τὰ γόνατα καθύγραινε μὲ τὰ δάκρυά του τὰς χεῖρας τοῦ Σεβαστιανοῦ.

Ἡ νίκη ἦτο πλήρης. Ὅλοι οἱ ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ εὑρισκόμενοι εἶχον κερδηθῇ, εὐθὺς δὲ ἐλήφθησαν τὰ κατάλληλα μέτρα, ἵνα μὴ ἀνακαλυφθῇ ἡ εἰς Χριστὸν ἐπιστροφὴ τῶν ψυχῶν τούτων.

Ὁ Σεβαστιανός, χωρὶς νὰ χάσῃ καιρόν, προσήγαγε τοὺς νεοφωτίστους εἰς τὴν Χριστιανικὴν ἐκκλησίαν. Καὶ ἐπειδὴ οἱ καιροὶ ἦσαν ἀπειλητικοὶ καὶ δὲν ἐγνώ-

βιζέ τις, τί εἴδους διωγμοὺς ἦτο δυνατὸν νὰ γεννήσῃ ἡ ἐπαύριον, ἡ κατήχησις αὐτῶν ἐπεσπεύσθη καὶ ἐγέ-νοντο συντόμως δεκτοὶ εἰς τὸ βάπτισμα.

Τότε ἀκριβῶς νέον ἔκτακτον γεγονὸς ἐσημειώθη ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ὁμάδος μας, ἥτις διὰ τοῦ Σεβαστιανοῦ ἐπεστράφη εἰς Χριστόν. Ὁ Τραγκυλῖνος, ὁ πατὴρ τῶν δύο νεῶν, ὑποφέρων ἐκ χρονίας ἀρθρίτιδος, ἐθεραπεύθη. Εἴτε διότι ὁ νέος βίος, εἰς τὸν ὁποῖον εἰσῆλθε, κατέστησεν αὐτὸν ἐγκρατῆ, εἴτε διότι ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἐθαυματούργησε, τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ὅτι ὁ Τραγκυλῖνος ἐν τῇ νέᾳ θρησκείᾳ εὗρεν ὄχι μόνον τὴν θεραπείαν τῆς ψυχῆς του, ἀλλὰ καὶ τὴν ἴασιν τοῦ σώματός του. Τὸ γεγονὸς τοῦτο, ὡς ἦτο ἐπόμενον, ἐνεποίησεν ἐξαίρετον ἐντύπωσιν εἰς ὁλόκληρον τὴν ὁμάδα τῶν νεοφύτων χριστιανῶν.

Ὁ Νικόστρατος, ὑποχρεωμένος καὶ ἐκ τοῦ ἀξιώματος, ἀλλὰ καὶ διότι διέγνωσε καλὰς διαθέσεις εἰς τὸν τότε προϊστάμενον αὐτοῦ Χρωμάτιον, δήμαρχον τῆς Ρώμης κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, δὲν παρέλειψε νὰ ἀνακοινώσῃ ἐν καταλλήλῳ εὐκαιρίᾳ καὶ μὲ τὸν προσήκοντα τρόπον τὰ συμβάντα τοῦ δεσμωτηρίου.

Ὁ Χρωμάτιος, εἰδωλολάτρης μὲν ἀλλὰ κατ' οὐσίαν δίκαιος καὶ ἀγαθὸς ἄνθρωπος, ἤκουσε μετ' ἐνδιαφέροντος τὴν ἐξιστόρησιν ταύτην, ἐξεπλάγη δὲ μεγάλως, ὅταν ἤκουσε τὴν ἐντελῆ καὶ θαυμασίαν θεραπείαν τῆς Ζωῆς. Τὸ ἐνδιαφέρον του ὅμως ἀνεπτύχθη περισσότερον, ὅταν ἐπληροφορήθη περὶ τῆς ἰά-

σεως τοῦ Τραγκυλίνου. Τοῦτο δὲ ὠφείλετο εἰς τὸ ὅτι καὶ αὐτός, ὁ Χρωμάτιος δηλαδή, ὑπέφερε πολὺ ἀπὸ τὴν αὐτὴν τῆς ἀρθρίτιδος νόσον. Ἐζήτησε διὰ τοῦτο ἐπιμόνως νὰ ἴδῃ τὸν Σεβαστιανὸν καὶ νὰ συνομιλήσῃ μετ' αὐτοῦ.

Εἰς τὸν Σεβαστιανὸν ὁ Χρωμάτιος προέτεινε νὰ δεχθῇ τὸ βάπτισμα καί, ἐὰν ἐθεραπεύετο ἀπὸ τὴν σωματικήν του νόσον, τότε τοῦ ὑπέσχετο, ὅτι θὰ ἀπέβαινεν ἔνθερμος τῆς νέας πίστεως ὀπαδός.

Ἐννοεῖται, ὅτι ὁ Σεβαστιανὸς δὲν ἦτό ποτε δυνατὸν νὰ δεχθῇ εὐμενῶς τὴν τοιαύτην πρότασιν. Τὸ ἅγιον Βάπτισμα δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ χορηγῆται μόνον διὰ νὰ δοκιμάσῃ τις τὴν ἰαματικήν του δύναμιν. Ἐν τούτοις ὁ πιστὸς ἀξιωματικὸς μετεχειρίσθη ἄλλο μέσον, τὸ ὁποῖον θὰ ἐξιστορήσωμεν βραδύτερον καὶ διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Χρωμάτιος ἐθεραπεύθη τελείως. Ὀλίγον δὲ μετὰ τὴν θεραπείαν του, ἔλαβε καὶ τὸ ἅγιον Βάπτισμα μετὰ τοῦ υἱοῦ του Τιβερτίου. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἦτο πλέον δυνατὸν νὰ συμβιβάσῃ τὴν χριστιανικὴν συνείδησίν του μὲ τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ εἰδωλολατρικοῦ του ἀξιώματος, ὑπέβαλεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα τὴν παραίτησίν του. Ταύτης δὲ γενομένης ἀποδεκτῆς, ὁ Τέρτυλλος, ὁ πατὴρ τοῦ Κορβίνου, διωρίσθη ὡς ἀντικαταστάτης του.

Ὁ ἀναγνώστης πρέπει νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψει ὅτι τὰ γεγονότα ταῦτα, περὶ τῶν ὁποίων ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω, μαρτυροῦνται ὑπὸ ἀρχαιοτάτης ἱστορίας, ἥτις

φέρει τὸν τίτλον «Πράξεις τοῦ ἁγίου Σεβαστιανοῦ». Ἔλαβον δὲ χώραν τὰ γεγονότα αὐτὰ ὀλίγον χρόνον προτίτερα ἀφ' ὅτου ἤρχισε τὸ διήγημά μας, ἀφοῦ εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον αὐτοῦ γίνεται λόγος περὶ τοῦ Κορβίνου ὡς υἱοῦ τοῦ δημάρχου τῆς Ρώμης.

Ἂς ἐπανέλθωμεν τώρα εἰς τὴν σειρὰν τοῦ λόγου μας, καὶ ἂς ἴδωμεν τί συνέβη κατὰ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην, καθ' ἣν ὁ Σεβαστιανὸς μετὰ τοῦ Παγκρατίου εἰσελθόντες εἰς τὴν αἴθουσαν εὗρον συγκεντρωμένην τὴν συνέλευσιν τῶν Χριστιανῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων εὑρίσκοντο τὰ περισσότερα ἐκ τῶν προσώπων, τὰ ὁποῖα ἐν τῇ διηγήσει τῶν συμβάντων τοῦ δεσμωτηρίου ἐμνημονεύσαμεν. Εὑρίσκοντο ἀκόμη ἐκεῖ καὶ πολλὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα κατεῖχον θέσεις μεγάλας εἰς τὰ ἀνάκτορα, ὅπως ἦτο ὁ Κάστουλος καὶ ἡ σύζυγός του Εἰρήνη.

Κατὰ τὴν ἑσπέραν λοιπὸν ἐκείνην, καθὼς καὶ εἰς ἄλλας προηγουμένας συναντήσεις, ἐπρόκειτο νὰ συζητήσουν οἱ χριστιανοί, ποῖα μέτρα ἔπρεπε νὰ λάβουν ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ νὰ ἐξακολουθήσουν τόσον εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν αὐλήν, ὅσον καὶ εἰς κάθε ἄλλο κέντρον, τὸ προσηλυτιστικόν των ἔργον, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ εἵλκυον καὶ νέους ὀπαδοὺς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ νὰ κατορθώσουν νὰ μὴ κινήσουν οὐδενὸς εἰδωλολάτρου τὴν περιέργειαν, ἀλλὰ μετὰ φρονήσεως νὰ διατηρήσουν ἀθόρυβον τὴν ἐξάπλωσιν τῆς νέας πίστεως, χωρὶς νὰ ἀνακαλυφθῶσιν ἀπὸ

κανένα οὔτε ποῖοι εἶνε χριστιανοὶ οὔτε ὁποῖαι εἶνε αἱ ἐνέργειαί των.

Ὁ Σεβαστιανὸς εἶχεν ἐπιτύχει ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα τὴν ἄδειαν, ἵνα ὁ Χρωμάτιος ἀποσυρθῇ ἐκ τῆς Ρώμης εἰς τὴν ἐξοχήν του, ἡ ὁποία εὑρίσκετο ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἰταλίᾳ πλησίον τῆς Καπούης. Ἐκεῖ, εἰς τὴν ἐξοχὴν αὐτήν, θὰ συνεκεντροῦτο ἀρκετὸς ἀριθμὸς ἐκ τῶν νεοφύτων χριστιανῶν, καὶ μακρὰν παντὸς βλέμματος θὰ ἐπεδίδοντο ἐν τῇ ἡσιχίᾳ τῆς ἐρημίας εἰς τὸν πνευματικὸν καταρτισμόν των, χωρὶς νὰ διατρέχωσι τὸν κίνδυνον νὰ σκανδαλίσωσί τινα ἢ κινήσωσι τὴν προσοχὴν οὐδενὸς διὰ τῆς ἀποτόμου μεταβολῆς τοῦ βίου των καὶ τῆς προτέρας συμπεριφορᾶς των.

Ἡ μετάβασις εἰς τὴν ἐξοχὴν τοῦ Χρωματίου συνεφωνήθη νὰ γίνῃ διὰ πολλῶν ὁδῶν. Ἄλλοι θὰ μετέβαινον ἐκεῖ διὰ τῆς Ἀππίας ὁδοῦ, ἄλλοι διὰ τῆς Ματίνης ὁδοῦ καὶ ἄλλοι διὰ τῆς ὁδοῦ, τὴν ὁποίαν ἀκολουθεῖ ὁ ροῦς τοῦ Τιβέρεως. Οὕτω δὲν θὰ ἔκαμνον ὄγκον οἱ ταξειδιῶται καὶ δὲν θὰ ἐκίνουν οὐδενὸς τὴν περιέργειαν.

Τὰ κατὰ τὸ ταξείδιον τοῦτο συνεζητήθησαν καὶ ἐκανονίσθησαν λεπτομερῶς κατὰ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς συζητήσεως ταύτης ὁ Τουρκουάτος, εἷς ἐκ τῶν ἀρχαίων φυλακισμένων, ὅστις εἶχεν ἐπιστραφῇ εἰς τὸν Χριστὸν κατὰ τὴν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἐπίσκεψιν τοῦ Σεβαστιανοῦ, ἔδειξε

πολλὰ σημεῖα αὐθαδείας, θρασύτητος καὶ ἀνυπομονησίας. Πάντοτε εἶχε κάτι ν' ἀντιλέξῃ εἰς ἑκάστην λαμβανομένην ἀπόφασιν· ἐφαίνετο δυσαρεστούμενος ἐκ τῶν συμβουλῶν καὶ τῶν ὑποδείξεων, αἵτινες τοῦ ἐγίνοντο· ὡμίλει μὲ κάποιαν περιφρόνησιν διὰ τὴν φυγὴν αὐτήν, ὅπως ὠνόμαζε τὸ ταξείδιον ἐκεῖνο· καὶ ἐκαυχᾶτο, ὅτι ἦτο ἕτοιμος νὰ μεταβῇ τὴν ἑπομένην εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ νὰ ἀνατρέψῃ οἱονδήποτε εἰδωλολατρικὸν βωμὸν διὰ νὰ μαρτυρήσῃ ἀκολούθως.

Τοῦ ἀπηύθυναν πολλὰς συμβουλὰς διὰ νὰ τὸν καθησυχάσουν καὶ ἐν τέλει ἐκρίθη, ὅτι δι' αὐτόν, ὑπὲρ πάντα ἄλλον, παρίστατο ἀνάγκη νὰ μεταβῇ εἰς τὴν ἐξοχὴν τοῦ Χρωματίου. Ἐν τούτοις αὐτὸς ἐπέμεινε νὰ πράξῃ ὅπως ὁ ἴδιος θὰ ἔκρινε καλλίτερον.

Ἀκολούθως ἠγέρθη τὸ ζήτημα, ποῖος θὰ ἐτίθετο ἐπὶ κεφαλῆς τῆς χριστιανικῆς ταύτης ἀποικίας, ἥτις θὰ ἐγκαθίστατο εἰς τὴν ἐξοχὴν τοῦ Χρωματίου. Ὁ Σεβαστιανὸς ἐπέμενε νὰ μείνῃ εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἀντ' αὐτοῦ νὰ συνοδεύσῃ τὸν ἀπερχόμενον χριστιανικὸν ὅμιλον ὁ ἐνάρετος ἱερεὺς Πολύκαρπος. Ἀλλὰ καὶ ὁ Πολύκαρπος ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ποθῶν, ὅπως καὶ ὁ Σεβαστιανός, νὰ μαρτυρήσῃ τὸ ταχύτερον, ἐπέμενε νὰ μείνῃ εἰς τὴν Ρώμην. Εὐτυχῶς κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἐκομίζετο ἐπιστολὴ τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης πρὸς τὸν «περιπόθητον αὐτοῦ υἱὸν Πολύκαρπον», ἐν τῇ ὁποίᾳ παρηγγέλλετο, ἵνα ἀναχωρήσῃ οὗτος μετὰ τῶν ἐπιστραφέντων νεωστὶ εἰς τὸν Χριστὸν

καὶ νὰ συνοδεύσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν ἐξοχὴν τοῦ Χρωματίου, νὰ ἀφήσῃ δὲ τὸ ἔργον τῆς ἐνισχύσεως καὶ προστασίας τῶν ἐν Ρώμῃ χριστιανῶν εἰς τὸν Σεβαστιανόν.

Οὕτω τὸ ἀντικείμενον τῆς συζητήσεως ἐξηντλήθη καὶ οἱ συνελθόντες χριστιανοί, ἀφοῦ προηγουμένως ἀπηύθυναν ἀπὸ κοινοῦ θερμὴν πρὸς τὸν Θεὸν προσευχήν, διελύθησαν καὶ ἀπῆλθον εἷς ἕκαστος ἐξ αὐτῶν εἰς τὰ ἴδια.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν ὅλων, προκειμένου καὶ ὁ Παγκράτιος νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸν οἶκόν του, ὁ Σεβαστιανὸς ἐνόμισεν, ὅτι ἦτο πρέπον νὰ τὸν συνοδεύσῃ καὶ οὕτω ἐξῆλθον μαζὺ καὶ οἱ δύο χριστιανοί.

— Σεβαστιανέ, δὲν ἀγαπῶ αὐτὸν τὸν Τουρκουάτον· φοβοῦμαι μήπως προξενήσῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν μας κακόν τι, εἶπεν ὁ Παγκράτιος.

— Νὰ σοῦ εἰπῶ τὴν ἀλήθειαν, εἶπεν ὁ Σεβαστιανός, καὶ εἰς ἐμὲ δὲν ἀρέσει τὸ πρόσωπον αὐτό. Ἂς λάβωμεν ἐν τούτοις ὑπ' ὄψει ὅτι εἶνε νεόφυτος καὶ ὅτι μὲ τὸν καιρὸν διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ θὰ μεταβληθῇ.

Ἕως ὅτου φθάσουν εἰς τὸ σπίτι τῆς Λουκίνης, τῆς μητρὸς τοῦ Παγκρατίου, ἀντήλλαξαν ἀκόμη μερικὰς σκέψεις περὶ τοῦ ἐπικειμένου κατὰ τῶν χριστιανῶν διωγμοῦ, ἐξέφρασαν ἀμφότεροι τὸν φλογερόν των πόθον νὰ μαρτυρήσουν ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ

καὶ ἐπὶ τέλους ἀπεχωρίσθησαν ἀπ' ἀλλήλων ὡς ἀδελφοί, τοὺς ὁποίους συνδέει διάθερμος καὶ ἄδολος καὶ εἰλικρινὴς ἀγάπη.

---

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

### *Ὁ λύκος καὶ ἡ ἀλώπηξ.*

Ὁ φίλος ἀναγνώστης ἐνθυμεῖται τὴν σύστασιν, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ἡ Ἄφρα, ἡ μαύρη δούλη τῆς Φαβιόλας, εἰς τὸν Κορβῖνον, τὸν υἱὸν τοῦ δημάρχου τῆς Ρώμης. Ἡ σύστασις αὕτη ἦτο νὰ ἐπιδοθῇ οὗτος εἰς τὴν καταδίωξιν τῶν χριστιανῶν.

Ἡ συμβουλὴ τῆς δούλης ἐγένετο ἀποδεκτὴ ἀπὸ τὸν Κορβῖνον καὶ ἐπεζήτει οὗτος τὴν εὐκαιρίαν νὰ συνδυασθῇ μετὰ τοῦ Φουλβίου καὶ συνεργαζόμενος μετ' αὐτοῦ νὰ ἐπιτύχῃ ἐπικερδῶς τὴν καταδίωξιν τῶν ὀπαδῶν τοῦ Χριστοῦ. Εἶχε δοθῇ πολλάκις ἀφορμὴ εἰς τὸν Κορβῖνον νὰ θαυμάσῃ τὸν Φούλβιον διὰ τὴν εὐγλωττίαν καὶ τὴν ἄλλην ἱκανότητα αὐτοῦ καὶ εἶχε σκεφθῇ ὅτι, ἐὰν ἡ εὐφυΐα τοῦ Φουλβίου συνεδυάζετο μὲ τὴν ἰδικήν του σωματικὴν δύναμιν καὶ τὴν ριψοκίνδυνον τόλμην του, θὰ ὡδήγει ἀμφοτέρους εἰς λίαν ἐπικερδεῖς ἐπιχειρήσεις, εἰς βάρος ἐννοεῖται τῶν δυστυχῶν προβάτων τοῦ Κυρίου. Ἐπεζήτει λοιπὸν τὴν εὐκαιρίαν νὰ γνωρισθῇ καὶ νὰ σχετισθῇ μετὰ τοῦ εὐφυοῦς καὶ πανούργου τούτου Ἀσιάτου.

Δέκα ἡμέρας μετὰ τὴν νυκτερινὴν συνδιάλεξιν τῆς

Ἄφρας καὶ τοῦ Κορβίνου, ὁ τελευταῖος οὗτος εἶχεν ἐξέλθει εἰς περίπατον ἀνὰ τοὺς κήπους τοῦ Πομπηΐου. Καθ' ὃν δὲ χρόνον περιεπλανᾶτο ἀφῃρημένος ὑπὸ τοὺς πλατάνους τῶν κήπων ἐκείνων, παρετήρησεν αἴφνης τὸν Φούλβιον, πρὸς τὸν ὁποῖον καὶ διηύθυνε τὰ βήματά του.

— Τί θέλεις; ἠρώτησεν ὁ ξένος μὲ βλέμμα ἐκπλήξεως καὶ περιφρονήσεως, καθὼς εἶδεν ἀμελῶς καὶ ἀτάκτως ἐνδεδυμένον τὸν Κορβῖνον.

— Θέλω νὰ συνδιαλεχθῶ μαζύ σου ἐπὶ μιᾶς ὑποθέσεως, ἡ ὁποία θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξυπηρετήσῃ τόσον τὰ ἰδικά μου ὅσον καὶ τὰ ἰδικά σου συμφέροντα, ἀπήντησεν ὁ Κορβῖνος.

— Περὶ τοῦ ὅτι ἡ ὑπόθεσις αὐτὴ ἐξυπηρετεῖ τὰ ἰδικά σου συμφέροντα, δὲν ἀμφιβάλλω βέβαια. Θὰ ἤθελον ὅμως νὰ μάθω, κατὰ τί δύναται νὰ προαγάγῃ καὶ τὰ ἰδικά μου συμφέροντα, ἀπήντησεν ὁ Φούλβιος.

— Φούλβιε, εἶμαι ἕνας ἄνθρωπος στερούμενος τοῦ λόγου. Δὲν ἔχω δὲ τὴν ἀξίωσιν νὰ παραβάλω τὸν ἑαυτόν μου πρὸς τὴν εὐφυΐαν καὶ τὴν ἐν γένει ὑπεροχήν, τὴν ὁποίαν ἔχεις σύ. Ἔχω ὅμως καὶ ἐγὼ μερικὰ προσόντα, τὰ ὁποῖα ἠμποροῦν νὰ μὲ ἀναδείξουν συνεργάτην σου ἄξιον ἐπὶ κοινῷ καὶ ἀμοιβαίῳ συμφέροντι. Σοῦ προτείνω λοιπὸν νὰ συνεργασθῶμεν.

Ὁ Φούλβιος ἀνετινάχθη καὶ ἠρυθρίασεν ἀπὸ τὴν πρότασιν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἐθεώρησε πολὺ αὐθάδη καὶ λίαν προσβλητικὴν δι' αὐτόν. Καὶ μὲ ἕνα ὕφος

περιφρονητικὸν εἶπε πρὸς τὸν Κορβῖνον, καθ' ὃν χρόνον προέτεινε πρὸς αὐτὸν συνεσφιγμένην τὴν πυγμήν.

— Τί θέλεις νὰ εἴπῃς μὲ αὐτά, γελοῖε;

— Ἐὰν σφίγγῃς τοὺς δακτύλους σου, ἀπήντησεν ὁ Κορβῖνος, διὰ νὰ μὲ κάμῃς νὰ θαυμάσω τὰ δακτυλίδια, ποῦ φορεῖς, ἔχει καλῶς· ἐὰν ὅμως θέλῃς δι' αὐτῶν νὰ μὲ ἀπειλήσῃς, καλὰ θὰ κάμῃς νὰ συμμαζεύσῃς τὰ δάκτυλά σου μέσα εἰς τὰς πτυχὰς τῆς τόγκας σου. Αὐτὸ θὰ ἦτο προτιμότερον γιὰ σένα.

— Ἔλα, ἂς τελειώνωμεν μιὰ ὥρα προτίτερα, ἀπήντησεν ἠπιώτερος ὁ Φούλβιος. Εἰπέ μοι, σὲ παρακαλῶ, τί ἐννοεῖς μὲ ὅσα εἶτες;

— Φούλβιε, ἐννοῶ αὐτό: ὅτι εἶσαι κατάσκοπος, ἐψιθύρισε σιγά, σιγὰ εἰς τὸ αὐτὶ ὁ Κορβῖνος.

Ὁ Φούλβιος ἀνετινάχθη, ἀλλ' εὐθὺς ἀνακτήσας τὴν ψυχραιμίαν του εἶπε:

— Ποῦ στηρίζεσαι, διὰ νὰ μοῦ ἐπιρρίπτῃς μίαν τόσον φοβερὰν καὶ μισητὴν κατηγορίαν;

— Δὲν ἀνεκάλυψες σύ, ἀπήντησε μετ' ἐμφάσεως ὁ Κορβῖνος, μίαν συνωμοσίαν ἐν τῇ Ἀνατολῇ, καὶ ὁ Διοκλητιανός...

Ὁ Φούλβιος τὸν ἐσταμάτησεν ἀπευθύνας πρὸς αὐτὸν τὴν ἐρώτησιν:

— Ποῖον εἶνε τὸ ὄνομά σου καὶ ποῖος εἶσαι;

— Εἶμαι ὁ Κορβῖνος, ὁ υἱὸς τοῦ Τερτύλλου, τοῦ δημάρχου τῆς πόλεως.

Ὁ Φούλβιος ἐνόμισεν, ὅτι ὁ Κορβῖνος εἶχε μάθει

ἀπὸ τὸν πατέρα του ὁλόκληρον τὴν ἀπόκρυφον ἱστορίαν του, καὶ τοῦ εἶπε μὲ φωνὴν χαμηλήν.

— Δὲν θέλω περισσότερα. Ἀρκεῖ. Βλέπω, ὅτι ἀρχίζουν νὰ ἔρχωνται πρός με φίλοι καὶ συνεργάται τολύτιμοι· χαίρω πολύ, Κορβῖνε, διὰ τὴν γνωριμίαν. Σὲ περιμένω αὔριον κατὰ τὴν χαραυγὴν νὰ ἔλθῃς μετημφιεσμένος εἰς τὴν ὁδὸν Πατρικίας ὑπὸ τὴν στοὰν τῶν λουτρῶν τοῦ Νοβάτου· θὰ ἔχωμεν τότε τὴν εὐκαιρίαν νὰ συνομιλήσωμεν διὰ μακρῶν.

Ὁ Κορβῖνος ἐπανῆλθεν εἰς τὸν οἶκόν του ἱκανοποιημένος ἀπὸ τὴν πρώτην του αὐτὴν διπλωματικὴν ἐπιτυχίαν. Ἀφ' ἑσπέρας ἐδανείσθη ἀπὸ δοῦλόν τινα τοῦ πατρός του ἕνα παλαιὸν καὶ ξεσχισμένον ἔνδυμα καὶ λίαν πρωΐ τὴν ἑπομένην φορῶν τὸ ἔνδυμα ἐκεῖνο εὑρέθη εἰς τὸν συμφωνηθέντα τόπον.

Ἐπερίμενεν ἐκεῖ ἐπ' ἀρκετόν, καὶ τὴν ὥραν καθ' ἣν εἶχε χάσει πλέον τὴν ὑπομονήν του, εἶδε νὰ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν ὁ ἀναμενόμενος φίλος καὶ συνεργάτης.

Ὁ Φούλβιος ἦτο περιβεβλημένος μὲ ἕνα πολὺ εὐρύχωρον μανδύαν, τοῦ ὁποίου τὴν κουκοῦλαν εἶχε ρίψει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του, εἰς τρόπον ὥστε ἐκαλύπτετο καὶ τὸ μεγαλείτερον μέρος τοῦ προσώπου του.

— Καλὴ μέρα, καλέ μου σύντροφε, εἶπεν ὁ Φούλβιος. Φοβοῦμαι μήπως σὲ ἔκαμα νὰ περιμένῃς ἐπὶ πολὺ ἐδῶ χάμω καὶ μάλιστα εἰς αὐτὴν τὴν πρωϊνὴν ὥραν ἐνδεδυμένος μὲ τὸ λεπτὸν αὐτὸ ἔνδυμα.

— Σὲ βεβαιῶ, ὅτι θὰ ἔχανα τὴν ὑπομονήν μοῦ, ἀπήντησεν ὁ Κορβῖνος, ἐὰν δὲν ἐπρόσεχα εἰς ἀξιοπαρατήρητόν τι συμβάν, τὸ ὁποῖον πρέπει καὶ μαζὺ νὰ παρακολουθήσωμεν.

— Τί εἶνε αὐτό; ἠρώτησεν ὁ Φούλβιος.

— Νά, ἰδού· ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμὴν ποῦ ἤλθα ἐδῶ, ὑποπτεύω δὲ ὅτι καὶ πολὺ προτίτερα ἀκόμη, συνηθροίσθησαν ἐκεῖ μέσα παντὸς εἴδους ἄθλιοι καὶ ἐλεεινοὶ ἄνθρωποι· τυφλοί, χωλοί, συγκύπτοντες, καὶ παντὸς εἴδους σακάτηδες. Ἔμβαιναν εἰς τὸ σπίτι ἐκεῖ ἀπὸ τὸ παραπόρτι, ποῦ βλέπει πρὸς τὸν στενὸν ἐκεῖνον δρόμον, καθ' ὃν χρόνον ἀπὸ τὴν θύραν τῆς κυρίας εἰσόδου ἐμβῆκαν μέσα διάφορα πρόσωπα καλλιτέρας κοινωνικῆς τάξεως.

— Γνωρίζεις εἰς ποῖον ἀνήκει τὸ σπίτι αὐτό; ἠρώτησεν ὁ Φούλβιος.

— Εἰς ἕνα γέροντα πατρίκιον πολὺ πλούσιον, ἀλλὰ καὶ πολὺ φιλάργυρον! ἀπήντησεν ὁ Κορβῖνος. Γιὰ δὲς ὅμως! ἐξακολουθοῦν νὰ ἔρχωνται ἀκόμη καὶ ἐμβαίνουν καὶ ἄλλοι μέσα.

— Παράδοξον πρᾶγμα! ἀνεφώνησεν ὁ Φούλβιος. Θὰ ἐπεθύμουν πολὺ νὰ ἀνακαλύψω τὸ μυστήριον αὐτό. Ἀναμφιβόλως κἄποιαν καλὴν καὶ συμφέρουσαν ὑπόθεσιν θὰ ἐγκρύπτῃ. Εἶπες ὅτι ὁ γέρων πατρίκιος εἶνε πλούσιος;

— Πάρα πολὺ μάλιστα.

— Χμ! Πῶς θὰ ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ ἔμβαινεν

ἐκεῖ μέσα αὐτὴν τὴν ὥραν ; ἠρώτησε διαπορῶν ὁ Φούλβιος.

— Δὲν εἶνε δύσκολον, ἀπήντησεν ὁ Κορβῖνος. Θὰ βγάλω τὰ ὑποδήματά μου· θὰ συμμαζεύσω τὸ ἕνα πόδι μου ὥστε νὰ φαίνωμαι, ὅτι εἶμαι κουτσὸς καὶ μὲ τὸ πρῶτο μπουλοῦκι τῶν σακάτηδων θὰ εἰσχωρήσω καὶ ἐγὼ μέσα, προσποιούμενος ὅτι εἶμαι καὶ ἐγὼ ἕνας ἀπὸ αὐτούς.

— Αὐτὸ δὲν θὰ ἐπιτύχῃ, παρετήρησεν ὁ Φούλβιος. Πρέπει νὰ ἔχῃς ὑπ' ὄψει σου, ὅτι ὅλοι ὅσοι ἐμβαίνουν ἐκεῖ μέσα, δὲν ἠμπορεῖ παρὰ νὰ εἶνε γνωστοί.

— Αὐτὸ ποῦ λές, δὲν εἶνε σωστό, ἀπήντησεν ὁ Κορβῖνος. Διότι πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ποῦ ἠμπῆκαν μέσα, δὲν ἤξευραν τὸ σπίτι. Ἦλθαν καὶ ἠρώτησαν ἐμέ: Αὐτὸ εἶνε τὸ σπίτι τῆς εὐγενοῦς Ἀγνῆς ;

— Τίνος ; ἠρώτησεν ὁ Φούλβιος συνταραχθεὶς ὁλόκληρος.

— Τί ἔχεις, ἀδελφέ ; ἠρώτησε μὲ ὕφος περιφρονήσεως ὁ Κορβῖνος. Εἶνε τὸ σπίτι τῶν γονέων τῆς Ἀγνῆς, καὶ ἐπειδὴ αὐτὴ εἶνε περισσότερον γνωστὴ ἀπὸ τοὺς γονεῖς της, εἶνε δὲ καὶ ἡ μόνη κληρονόμος τῆς μεγάλης των περιουσίας, δι' αὐτὸ πολλοὶ ὀνομάζουν τὸ σπίτι αὐτὸ σπίτι τῆς Ἀγνῆς.

Ὁ Φούλβιος ἐσταμάτησε πρὸς στιγμήν. Μία ὑποψία διῆλθεν ἀπὸ τὸν νοῦν του, διὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἐθεώρησεν ἄξιον τὸν Κορβῖνον νὰ τοῦ τὴν ἐμπιστευθῇ. Περιωρίσθη μόνον νὰ τοῦ εἴπῃ :

— Ἐὰν εἶσαι βέβαιος, ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ δὲν εἶνε γνωστοὶ εἰς τὸ σπίτι αὐτό, ἐκτέλεσε τὸ σχέδιόν σου. Ἔμβα, ὅπως εἶπες, προσποιούμενος τὸν ἐπαίτην καὶ χωλόν. Ὅσον ἀφορᾷ ἐμέ, ἐπειδὴ ἔχω κἄποτε συναντήσει τὴν εὐγενῆ αὐτὴν νέαν, θὰ ἀποπειραθῶ νὰ εἰσέλθω εἰς τὴν οἰκίαν της διὰ τῆς κεντρικῆς εἰσόδου. Οὕτω θὰ ἔχωμεν διπλοῦν τὸ κέρδος.

— Ξεύρεις, τί σκέπτομαι, Φούλβιε; ἠρώτησεν ὁ Κορβῖνος. Σκέπτομαι, ὅτι ὅταν θὰ συναντηθῶμεν ἐπάνω διὰ τὴν ἐπιχείρησίν μας, θὰ ἔχωμεν πάντοτε δύο τύχαις.

— Ποίαις; ἠρώτησεν ὁ Φούλβιος.

— Ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἔχει ὁ λύκος καὶ ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ ἀλεποῦ, ὅταν συμφωνοῦν νὰ ἐρημώσουν ἕνα κοπάδι.

Ὁ Φούλβιος τοῦ ἔρριψεν ἕνα βλέμμα περιφρονήσεως, πρὸς τὸ ὁποῖον ὁ Κορβῖνος ἀπήντησε μὲ ἕνα μορφασμὸν χλευαστικόν, καὶ ἐχωρίσθησαν διὰ νὰ συναντηθῶσιν ἐντὸς τοῦ οἴκου τῆς Ἀγνῆς.

Πρὶν ἢ προχωρήσωμεν εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν ἐν τῷ οἴκῳ τῆς Ἀγνῆς ἐπακολουθησάντων κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Φουλβίου καὶ τοῦ Κορβίνου, εἶνε ἀνάγκη νὰ παράσχωμεν ἐξηγήσεις τινὰς εἰς τὸν φίλον ἀναγνώστην.

Καὶ ἐκ μόνης τῆς ἀνωτέρω ἱστορίας δύναται βέβαια πᾶς τις νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι ὄχι μόνον ἡ Ἀγνή, ἀλλὰ καὶ οἱ γονεῖς αὐτῆς ἐπίστευον εἰς τὸν Χριστὸν καὶ ἀπετέλουν μέλη τῆς Ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας. Ὅ,τι

εἶνε ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν ἡμεῖς, εἶνε τοῦτο μόνον: ὅτι ὄχι μόνον οἱ γονεῖς, ἀλλὰ ὁλόκληρος σειρὰ ἐκ τῶν προγόνων τῆς Ἁγνῆς ἀνῆκον εἰς τὸν Χριστόν, καὶ πολλὰ μέλη ἀνήκοντα εἰς τὸν μέγαν οἶκον αὐτῶν εἶχον μαρτυρήσει ἐνδόξως εἰς παρελθούσας ἐποχὰς ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τῆς ἀληθοῦς πίστεως. Ἤδη δὲ ὁ πλούσιος καὶ Ἀβραμιαῖος ἀληθῶς οἶκος τῆς Ἁγνῆς εἶχε μεταβληθῇ εἰς ἄσυλον ὅλων τῶν πτωχῶν καὶ πασχόντων Χριστιανῶν τῆς Ρώμης. Οἱ οἰκοδεσπόται εἶχον περιορισθῇ εἰς τὸ ἐμπρόσθιον διαμέρισμα τοῦ ἐκτεταμένου ἐκείνου καὶ μεγαλοπρεποῦς οἴκου. Τὰ ἐνδότερα διαμερίσματα αὐτοῦ, χωρισμένα ἐντελῶς τῶν ἐμπροσθίων, ἦσαν τελείως ἀπρόσιτα εἰς τοὺς εἰδωλολάτρας ἐπισκέπτας τῆς Ἁγνῆς.

Τὸ κάτω μέρος τῶν διαμερισμάτων τούτων ἀποτελούμενον ἀπὸ μίαν μεγάλην αἴθουσαν, ἥτις συνείχετο μὲ μίαν εὐρύχωρον αὐλὴν καὶ μὲ ἕνα ὡραῖον κῆπον, εἶχε μεταβληθῇ εἰς ἐκκλησίαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐγίνοντο διανομαὶ ἐλεημοσυνῶν, αἵτινες, ὡς γνωστόν, συνελέγοντο τακτικῶς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐκκλησίᾳ πρὸς βοήθειαν τῶν ἀπόρων καὶ ἐνδεῶν χριστιανῶν. Ἡ ἐκκλησία αὐτή, ἡ ὡρισμένη διὰ τὸν ὡς ἄνω σκοπὸν μόνον, διηυθύνετο ὑπὸ τοῦ διακόνου Ροπαράτου, βοηθουμένου ὑπὸ τοῦ ἐξορκιστοῦ Σεκούνδου.

Ἄλλα δωμάτια πρὸς τὸ ἐπάνω μέρος ἦσαν προωρισμένα νὰ δέχωνται τοὺς ξένους, οἱ ὁποῖοι ἤρχοντο ἀπὸ μέρη μακρυνὰ μὲ συστατικὰ τῶν ἐκεῖ χριστιανι-

κῶν Ἐκκλησιῶν· τράπεζα λιτὴ τοῖς ἐπεφυλάσσετο ἐκεῖ. Τὰ ὑψηλότερα καὶ εὐαερώτερα δωμάτια ἀπετέλουν ὁλόκληρον, θὰ ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ, νοσοκομεῖον, τὸ ὁποῖον ἦτο τεταγμένον νὰ δέχεται τοὺς ἐκ τῶν χριστιανῶν ἀσθενεῖς, τοὺς γέροντας καὶ τοὺς ἀδυνάτους, καὶ τὸ ὁποῖον διηυθύνετο ἀπὸ σεβαστὰς καὶ ἡλικιωμένας διακονίσσας βοηθουμένας εἰς τὸ ἔργον των ἀπὸ ἐκείνους ἐκ τῶν ἀσθενῶν, οἵτινες ἦσαν εἰς θέσιν νὰ προσφέρωσιν ὑπηρεσίαν τινά. Εἰς τὸ μέρος αὐτὸ ἔμενε καὶ ἡ τυφλὴ Καικιλία ἡ ὁποία ἠρνεῖτο νὰ τρέφεται ἐν τῷ οἴκῳ τῆς Ἁγνῆς, μὴ θέλουσα νὰ δαπανῶνται δι' αὐτὴν ὅσα θὰ ἠδύναντο δι' ἄλλους νὰ χρησιμοποιηθῶσι.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω δύναται πᾶς τις νὰ ἐννοήσῃ, διατί οἱ γονεῖς τῆς Ἁγνῆς ἐξελαμβάνοντο ὡς φιλάργυροι ἄνθρωποι. Ἀποφεύγοντες τὰς ματαίας συναναστροφὰς καὶ τὰ περιττὰ ἔξοδα, ἐδαπάνων ἀφειδῶς προκειμένου νὰ ὑπηρετήσωσι τὰς ἀνάγκας τῶν χριστιανῶν ἀδελφῶν των. Ὁ εἰδωλολατρικὸς κόσμος δὲν ἠδύνατο βέβαια νὰ ἀντιληφθῇ τοῦτο. Καὶ ἀδικῶν ὑπέπιπτεν εἰς τὴν παρανόησιν νὰ θεωρῇ τοὺς γονεῖς τῆς Ἁγνῆς ὡς φιλαργύρους.

Περὶ τίνος τώρα ἐπρόκειτο, κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτήν, καθ' ἣν ὁ Κορβῖνος μὲ τὸν Φούλβιον λαμβάνουν τὴν ἀπόφασιν νὰ εἰσχωρήσουν εἰς τὸν οἶκον τῆς Ἁγνῆς, ὁ φίλος ἀναγνώστης δύναται νὰ τὸ μαντεύσῃ. Ὁ Παγκράτιος εἶχεν ἐκτελέσει τὸ μελετώμενον σχέ-

διον. Εἶχε παραδώσει τοὺς γνωστοὺς θησαυροὺς εἰς τὸν Σεβαστιανόν, ὅστις ἐξέλεξε τὸν οἶκον τῆς Ἁγνῆς ὡς τὸ καταλληλότερον μέρος διὰ νὰ γίνῃ ἡ διανομὴ αὐτῶν. Ὅλοι οἱ ἐκ τῶν χριστιανῶν πτωχοί, χωλοί, πάσχοντες εἰδοποιήθησαν ὑπὸ τῶν διακόνων ἑκάστης ἐνορίας καὶ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν αὐτῶν προσῆλθον ἐκεῖ διὰ νὰ λάβωσι τὸ ἀναλογοῦν εἰς αὐτοὺς βοήθημα καὶ νὰ εὐχηθῶσιν ὑπὲρ τοῦ ἀγνώστου παραμείναντος εὐεργέτου των.

---

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι΄.

### *Τὰ ἄκρα συναντῶνται.*

Ἕνας ὅμιλος πτωχῶν πλησιάσας πρὸς τὴν θύραν ἔδωκε τὴν εὐκαιρίαν πρὸς τὸν Κορβῖνον νὰ εἰσχωρήσῃ ἐντὸς αὐτῆς. Ἐμιμεῖτο θαυμασιώτατα τὸν σακάτην, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ἔλειπεν ἀπὸ πάνω του καὶ τὸ τελευταῖον ἴχνος σεμνότητος καὶ συστολῆς.

Ἀναμιχθεὶς μαζὺ μὲ τοὺς ἄλλους ἀντελήφθη εὐθύς, ὅτι ἕκαστος ἐξ αὐτῶν εἰσερχόμενος ἀπήγγελλε λέξεις τινάς, ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τῶν ὁποίων ὁ θυρωρὸς ἄφηνεν εἰς αὐτὸν ἐλευθέραν τὴν δίοδον. Ὁ Κορβῖνος ἐνέτεινε τὴν προσοχήν του καὶ κατώρθωσεν ἐγκαίρως νὰ ἀκούσῃ τὰς λέξεις ταύτας. Ἦσαν αἱ ἑξῆς δύο λατινικαί: Ντέο γκράτσιας, ἤτοι τῷ Θεῷ εὐχαριστίας. Προὐχώρησε λοιπὸν μετὰ θάρρους, ἀπήγ-

γειλεν ἀφελῶς τὰς δύο ταύτας λέξεις καὶ εὑρέθη μετ' ὀλίγον ἐντὸς μιᾶς αὐλῆς, ἥτις ἦτο γεμάτη ἀπὸ πτωχοὺς καὶ πάσχοντας. Εἰς τὸ ἓν μέρος εὑρίσκοντο χωριστὰ οἱ ἄνδρες καὶ εἰς τὸ ἄλλο εὑρίσκοντο χωριστὰ αἱ γυναῖκες.

Εἰς τὸ μέσον τῆς αὐλῆς ταύτης ἀνηγείρετο μεγαλοπρεπὴς στοά, κάτωθεν τῆς ὁποίας εὑρίσκονται τοποθετημέναι ἀρκεταὶ τράπεζαι. Ἦσαν κυριολεκτικῶς σκεπασμέναι αἱ τράπεζαι αὐταὶ ἀπὸ πολύτιμα ἀργυρᾶ σκεύη καὶ ἀπὸ στίλβοντα ἀδαμαντοκόλλητα κοσμήματα. Δύο χρυσοχόοι πεπειραμένοι ἐζύγιζον καὶ ἐξετίμων εὐσυνειδήτως τὴν περιουσίαν αὐτήν· πλησίον των δὲ εἶχε τοποθετηθῆ σωρὸς νομισμάτων, ἀντιπροσωπεύων τὴν ἀξίαν τῶν ἀργυρῶν ἐκείνων σκευῶν καὶ τῶν πολυτίμων κοσμημάτων, ἡ ὁποία ἀξία προωρίζετο ἵνα διανεμηθῆ ἐξ ἴσου πρὸς τὸ παρευρισκόμενον πλῆθος τῶν πτωχῶν.

Ὁ Κορβῖνος παρετήρει τὴν σκηνὴν ἐκείνην μὲ βλέμμα ἄπληστον. Θὰ ἔδιδε τὸ πᾶν εἰς τὸν κόσμον διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν πλοῦτον αὐτόν. Ἐσκέφθη μάλιστα πρὸς στιγμὴν νὰ ἐφορμήσῃ καὶ νὰ ἁρπάσῃ μέρος τι ἐκ τῶν κοσμημάτων ἐκείνων. Ἀλλ' εὐθὺς ἀντελήφθη πόσον τρελλὸν θὰ ἦτο ἓν τοιοῦτο διάβημα καὶ εἰς πόσους κινδύνους θὰ ἐξέθετεν ἑαυτόν. Ἐκάθησε λοιπὸν σιωπηλὸς παρακολουθῶν ἐν ὑπομονῇ τὰ γινόμενα.

Δὲν ἐπέρασεν ἐν τούτοις πολὺς καιρὸς καὶ ἤρχισε

νὰ αἰσθάνεται τὸ καθ' ὑπερβολὴν δύσκολον τῆς θέσεώς του. Καθ' ὃν χρόνον οἱ πτωχοὶ ἐπήγαινον καὶ ἤρχοντο, αὐτὸς ἔμενε μεμονωμένος χωρὶς κανεὶς νὰ τοῦ δίδῃ προσοχήν. Ἄνδρες νεαροί, ἐνδεδυμένοι δαλματικοὺς χιτῶνας, κοντοὺς καὶ μὲ πλατεῖα μανίκια [εἶδος στιχαρίου ἢ φελονίου] ἔτρεχον ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, δεικνύοντες ὅτι εἶχον κάποιαν ἐξουσίαν καὶ περιεβάλλοντο μὲ κάποιο ἀξίωμα. Οἱ ἀξιωματικοὶ οὗτοι ἦσαν ἐκ τῆς τάξεως τοῦ κλήρου, ἱερεῖς ἢ διάκονοι, καὶ συνεκέντρωνεν ἕκαστος ἐξ αὐτῶν τοὺς πτωχοὺς τῆς ἐνορίας του, τοὺς ὁποίους ὡδήγει εἰς τὴν δι' ἑκάστην ἐνορίαν ὡρισμένην θέσιν.

Καθὼς ἦτο ἐπόμενον, ὁ Κορβῖνος δὲν ἀνεγνωρίσθη οὔτε προσεκλήθη ἀπὸ οὐδένα ἐκ τῶν διακόνων καὶ κατήντησεν οὕτω, ὅταν ἐτακτοποιήθησαν οἱ ἐν τῇ αὐλῇ ἐκείνῃ πτωχοί, νὰ μείνῃ μόνος, κατάμονος εἰς τὸ μέσον τῆς αὐλῆς, ἄγνωστος ἐν μέσῳ ἀγνώστων, ἐκτεθειμένος εἰς τὰ βλέμματα αὐτῶν καὶ κινδυνεύων ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν νὰ γελοιοποιηθῇ. Αὐτός, ὁ υἱὸς τοῦ δημάρχου τῆς Ρώμης, τὸ παιδὶ ἐκείνου ὅστις εἶχεν ὡς ἔργον καὶ ὡς ὑποχρέωσιν νὰ τιμωρῇ τοὺς παραβιάζοντας τὸ οἰκογενειακὸν ἄσυλον, εἶχεν εἰσδύσει δι' ἀπάτης, ὑποκριθεὶς τὸν ἐπαίτην καὶ πάσχοντα, ἐντὸς τοῦ οἴκου ἑνὸς πατρικίου, καὶ τοῦτο πρὸς σκοπὸν ὄχι βέβαια ἔντιμον, διὰ τὸν ὁποῖον δὲν θὰ εἶχε τὸ θάρρος νὰ εἴπῃ λέξιν. Ὁ Κορβῖνος ἤρχιζε τώρα νὰ σκέπτεται τὴν πρᾶξίν

του αὐτὴν καὶ νὰ ἀναμετρᾷ τὰς συνεπείας της.

Διηύθυνε λοιπὸν τὰ βλέμματά του πρὸς τὴν θύραν, ἀναζητῶν τὴν εὐκαιρίαν, ὅπως φύγῃ ἐκεῖθεν καταλλήλως, χωρὶς νὰ ὑποπέσῃ εἰς οὐδενὸς τὴν ἀντίληψιν. Παρετήρησεν ὅμως, ὅτι αὐτὴ ἐφυλάσσετο ἐπιμελῶς ἀπὸ ἕνα γέροντα ὀνομαζόμενον Διογένη, παρὰ τῷ ὁποίῳ ἵσταντο καὶ οἱ δύο υἱοί του, δύο νέοι ἀρκετὰ εὔρωστοι καὶ ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένοι. Συγχρόνως ὅμως ἀντελαμβάνετο, ὅτι οἱ διάκονοι ἤρχιζαν νὰ ρίπτουν βλέμματα ἐπ' αὐτοῦ καὶ διερωτῶσι μὲ χαμηλὴν φωνὴν ἀλλήλους. Ἀναμφιβόλως θὰ ὡμίλουν περὶ αὐτοῦ. Τοῦ ἐφαίνετο ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ τυφλοὶ τὸν εἶχον ἀντιληφθῆ καὶ παρηκολούθουν τὰ κινήματά του. Δὲν εἶχε παρὰ μόνον τὴν παρηγορίαν, ὅτι κανεὶς ἀπὸ αὐτοὺς δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀντιληφθῆ τὴν ταὐτότητά του, καὶ κανεὶς δὲν ἐγνώριζεν, ὅτι ἦτο ὁ υἱὸς τοῦ δημάρχου τῆς Ρώμης.

Ἐπὶ τέλους ὁ διάκονος Ρεπαρᾶτος τὸν ἐπλησίασε καὶ μὲ τρόπον πολὺ κολακευτικὸν τῷ εἶπε:

— Φίλε, δὲν ἀνήκεις ἀναμφιβόλως εἰς οὐδὲν ἐκ τῶν διαμερισμάτων τῆς πόλεως, ἅτινα προσεκλήθησαν ἐδῶ. Ποῦ κατοικεῖς;

— Εἰς τὴν συνοικίαν Ἄλτα Σέμιτα, ἀπήντησεν ὁ Κορβῖνος.

Αὐτὴ ἡ ἀπόκρισις ἀνταπεκρίνετο εἰς τὴν πολιτικὴν διαίρεσιν, καὶ οὐχὶ εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν διαίρεσιν τῆς Ρώμης. Ἐν τούτοις ὁ Ρεπαρᾶτος ἐξηκολούθησεν:

— Ἡ Ἄλτα Σέμιτα ἀνήκει εἰς τὸ ἰδικόν μου διαμέρισμα. Δὲν ἐνθυμοῦμαι ὅμως νὰ σὲ ἔχω ἴδει πουθενά.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ νεαρὸς διάκονος ἔλεγε τοὺς λόγους αὐτούς, ἐξεπλάγη βλέπων τὸν ἐνώπιον αὐτοῦ ξένον νὰ ὠχριᾷ καὶ νὰ κλονίζεται εἰς στιγμήν, καθ' ἣν διηύθυνε τὰ βλέμματά του πρὸς τὴν θύραν, ἡ ὁποία συνεκοινώνει μὲ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς οἰκίας. Ὁ Ρεπαρᾶτος παρηκολούθησε τὸ βλέμμα τοῦ ξένου καὶ εἶδε τὸν Παγκράτιον νὰ εἰσέρχεται καὶ νὰ ἀνταλλάσσῃ λέξεις τινὰς μὲ τὸν Σεκοῦνδον.

Ἡ τελευταία οὕτω ἐλπὶς καὶ παρηγορία τοῦ Κορβίνου ἔσβυνε καὶ ἐχάνετο. Μετ' ὀλίγας στιγμὰς ὁ Παγκράτιος τὸν ἐπλησίασε καὶ παρεκάλεσε τὸν Ρεπαρᾶτον νὰ ἀποσυρθῇ. Ἀμέσως τότε διῆλθεν ἀπὸ τὸν νοῦν τοῦ Κορβίνου ἡ σκηνή, τὴν ὁποίαν πρὸ ὀλίγου μόλις χρόνου εἶχε δημιουργήσει οὗτος εἰς βάρος τοῦ Παγκρατίου, ὅταν εἶχον ἐξέλθει ἐκ τοῦ σχολείου. Ποία μεταβολὴ τῶν συνθηκῶν! Ὅπως τότε ὁ Παγκράτιος ἦτο μόνος, περικυκλωμένος ἀπὸ τοὺς συμμαθητάς του, οἵτινες εὑρίσκοντο μὲ τὸ μέρος τοῦ Κορβίνου, οὕτω καὶ τώρα μόνος ὁ Κορβῖνος περιστοιχίζεται ἀπὸ πλῆθος ἀνθρώπων, διακειμένων φιλικῶς πρὸς τὸν Παγκράτιον, μὲ τοῦ ὁποίου τὸ μέρος ἦσαν ἕτοιμοι νὰ ταχθῶσιν. Ἐπερίμενε λοιπὸν τώρα ὁ Κορβῖνος νὰ τοῦ ἀποδώσῃ ὁ Παγκράτιος ὁλόκληρον τὴν ὕβριν, τὴν ὁποίαν αὐτὸς τοῦ εἶχεν ἀπευθύνει

τότε ἐμπρὸς εἰς τοὺς συμμαθητάς του, καὶ νὰ τὸν πληρώσῃ ἀκριβὰ διὰ τὰ ραπίσματα, τὰ ὁποῖα τοῦ εἶχε καταφέρει. Ποία ὅμως ὑπῆρξεν ἡ ἔκπληξίς του, ὅταν ὁ Παγκράτιος ἀπηυθύνθη πρὸς αὐτὸν μὲ λέξεις γλυκυτάτας καὶ μὲ ὕφος φιλικώτατον.

— Κορβῖνε, ὑποφέρεις πραγματικῶς; Μήπως σοῦ συνέβη ἀτύχημά τι, διὰ τὸ ὁποῖον νὰ ἔχῃς ἀνάγκην βοηθείας; Ἢ μήπως ἔφυγες ἀπὸ τὸ πατρικόν σου σπίτι;

Ὁ Κορβῖνος ἀνεθάρρησε καὶ ἀναλαβὼν τὴν διακρίνουσαν αὐτὸν θρασύτητα ἀπήντησεν ὡς ἑξῆς:

— Ὄχι· κανὲν τοιοῦτον δὲν μοῦ συνέβη, ἂν καὶ σὺ θὰ εὐχαριστεῖσο μεγάλως, ἐὰν ἐμάνθανες, ὅτι μὲ ἔπληξεν ἀτύχημά τι.

Ἄ! οὐδέποτε, σὲ διαβεβαιῶ, ἀπήντησε μὲ πλεονάζουσαν ἀγαθότητα ὁ Παγκράτιος. Δὲν θὰ ἤθελά ποτε νὰ μάθω, ὅτι διατελεῖς ὑπὸ δυστυχίαν τινά. Καὶ δι' αὐτὸ ἀκριβῶς, ἐὰν τώρα σοῦ συμβαίνῃ τίποτε, δύνασαι νὰ μοῦ ὁμιλήσῃς ἐλευθέρως καὶ θὰ σὲ ὁδηγήσω εἰς ἰδιαίτερόν τι δωμάτιον, ὅπου θὰ λάβῃς πᾶσαν συνδρομήν, ἡ ὁποία εἶνε δυνατὸν νὰ σοῦ παρασχεθῇ.

— Αἴ! τότε θὰ σοῦ εἴπω τὴν ἀλήθειαν, προσέθεσεν ὁ Κορβῖνος. Δὲν ἐμβῆκα ἐδῶ μέσα παρὰ μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ διασκεδάσω, καὶ θὰ σοῦ ἤμην λίαν ὑπόχρεως, ἐὰν ἠδύνασο νὰ μὲ βγάλῃς τώρα ἔξω χωρὶς κανένα θόρυβον,

— Κορβῖνε, εἶπε τότε ὁ Παγκράτιος μὲ κἄποιαν αὐστηρότητα, αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἔκαμες εἶνε μία μεγάλη ὕβρις. Τί θὰ ἔλεγεν ὁ πατήρ σου, ἐὰν παρήγγελλον εἰς τοὺς νέους αὐτούς, οἵ ὁποῖοι θὰ μὲ ὑπήκουον ἀμέσως, νὰ σὲ ἁρπάξωσιν ἔτσι καθὼς εἶσαι, μὲ γυμνοὺς τοὺς πόδας, μετημφιεσμένος εἰς δοῦλον, προσποιούμενος τὸν χωλόν, καὶ νὰ σὲ ὁδηγήσουν εἰς τὴν ἀγορὰν ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου, ἐπιρρίπτοντες κατὰ σοῦ τὴν κατηγορίαν, ὅτι ἐπεζήτησες νὰ παραβιάσῃς τὸ οἰκογενειακὸν ἄσυλον ἑνὸς πατρικίου;

— Παγκράτιε, ἐν ὀνόματι τῶν ὑψηλῶν θεῶν, σὲ παρακαλῶ πολύ, μὴ θελήσῃς νὰ μοῦ ἐπιβληθῇ μία τόσον αὐστηρὰ τιμωρία! εἶπε περίτρομος ὁ Κορβῖνος.

— Δὲν ἀγνοεῖς βέβαια, Κορβῖνε, ὅτι αὐτὸς ὁ πατήρ σου δὲν θὰ ἠμποροῦσεν οὐδεμίαν ἐπιείκειαν νὰ ἐπιδείξῃ πρὸς σέ, ἀλλὰ θὰ ἦτο ἠναγκασμένος ἢ νὰ παραιτηθῇ τοῦ ἀξιώματός του ἢ νὰ παίξῃ ἀπέναντι σοῦ τοῦ υἱοῦ του τὸν ρόλον, τὸν ὁποῖον ἄλλοτε καὶ ὁ Ἰούνιος Βροῦτος πρὸς τὰ ἴδιά του τέκνα, τὰ ὁποῖα παρέδωκεν εἰς θάνατον.

— Σὲ ἐξορκίζω εἰς ὅ,τι ἀγαπᾷς, ἐν ὀνόματι παντὸς ὅ,τι λατρεύεις ὡς ἱερόν, νὰ μὴ ἀτιμάσῃς ἐμὲ καὶ τὸν οἶκόν μου τόσον σκληρῶς, εἶπεν ὁ Κορβῖνος.

Ὄχι ἐγώ, ἀλλ' ὁ πατήρ μου καὶ ἡ οἰκογένειά μου θὰ προσβληθῇ. θὰ καταρρεύσῃ διὰ παντὸς ἐκ τοῦ γεγονότος αὐτοῦ. Θὰ συρθῶ εἰς τὰ γόνατα ἐνώπιόν σου διὰ νὰ σοῦ ζητήσω συγγνώμην δι' ὅσας ὕβρεις

σοῦ ἀπηύθυνα, ἐὰν θὰ ἤθελες μόνον νὰ δειχθῇς εὔσπλαγχνος πρὸς ἐμέ.

— Ἡσύχασε, ἡσύχασε, Κορβῖνε, παρετήρησεν ὁ Παγκράτιος. Σοῦ εἶπα, ὅτι τὸ ἐπεισόδιον ἐκεῖνο τὸ ἔχω πλέον ἀπὸ πολλοῦ λησμονήσει. Ἄκουσέ μου ὅμως. Ὅλοι ἐδῶ μέσα, πλὴν μόνον τῶν τυφλῶν, εἶνε μάρτυρες τῆς ὑβριστικῆς σου ταύτης πράξεως. Ἑκατὸν ὅλαι μαρτυρίαι εἶνε δυνατὸν νὰ προσαχθῶσι διὰ νὰ ἀποδειχθῇ αὕτη. Ἐὰν λοιπὸν καμμίαν φορὰν θελήσῃς νὰ ὁμιλήσῃς περὶ αὐτῆς τῆς συναθροίσεως, ἢ ἐὰν ἀποπειραθῇς νὰ κακολογήσῃς ἢ νὰ κατηγορήσῃς τινὰ ἀπὸ αὐτοὺς ἐδῶ μέσα, διότι ἔλαβε μέρος εἰς αὐτὴν τὴν συνάθροισιν, θὰ εἴμεθα ἐλεύθεροι νὰ σὲ ὁδηγήσωμεν εἰς τὸ δικαστήριον ἐνώπιον τοῦ πατρός σου. Τὸ κατάλαβες, Κορβῖνε;

— Ναί, ἀλήθεια, ἀπήντησεν ὁ αἰχμάλωτος μὲ ἕνα τόνον θρηνώδη. Ποτέ, ὁσονδήποτε πολλὰ χρόνια καὶ ἂν ζήσω, δὲν θὰ ἀνοίξω τὸ στόμα μου εἰς οὐδένα περὶ τῆς ἐπισκέψεώς μου εἰς τὸν τόπον αὐτόν. Σοῦ τὸ ὁρκίζομαι εἰς . . .

— Σούτ, σούτ! Δὲν ἔχομεν ἀνάγκην τοιούτων ὅρκων ἐδῶ, παρετήρησεν ὁ Παγκράτιος. Πάρε τὸν βραχίονά μου καὶ βάδισε μαζύ μου.

Στραφεὶς δὲ ἀμέσως ὁ Παγκράτιος πρὸς τοὺς περὶ αὐτὸν εἶπε.

— Γνωρίζω τὸ πρόσωπον αὐτό. Ἡ παρουσία του ἐδῶ ὑπῆρξεν ἀποτέλεσμα πλάνης καὶ παρανοήσεως.

Οἱ θεαταί, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἀντιληφθῆ τὰ κινήματα καὶ τὸ ὕφος τὸ παρακλητικὸν τοῦ ξένου, ἐνόμησαν, ὅτι οὗτος ἀπηύθυνε παρακλητικήν τινα αἴτησιν ἐλεημοσύνης πρὸς τὸν Παγκράτιον. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς, ὅταν τοὺς εἶδον ἀποχωροῦντας, ἀνεφώνησαν.

— Παγκράτιε, μὴ διώχνῃς τὸν ξένον ἄνευ βοηθείας τινός.

— Ἀφήσατε εἰς ἐμὲ τὴν φροντίδα αὐτήν, ἀπεκρίθη ὁ Παγκράτιος.

Οἱ θυρωροὶ τοῦ ἀφῆκαν ἐλευθέραν τὴν δίοδον, καὶ ὡδήγησε τὸν Κορβῖνον, πάντοτε προσποιούμενον τὸν χωλόν, μέχρι τῆς ὁδοῦ, ὅπου τῷ εἶπε τὰ ἑξῆς:

— Κορβῖνε, ἰδοὺ εἶσαι ἐλεύθερος. Μὴ λησμονήσῃς ὅμως οὐδέποτε τὴν ὑπόσχεσίν σου.

Ἂς ἔλθωμεν τώρα εἰς τὸν Φούλβιον.

Εἶχεν οὗτος ἀποπειραθῆ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν οἶκον τῆς Ἀγνῆς διὰ τῆς κυρίας εἰσόδου. Εὗρε τὴν εἴσοδον ταύτην ἀνοικτήν, κατὰ τὴν παρὰ Ρωμαίοις κρατοῦσαν συνήθειαν, καὶ ἐπειδὴ κανεὶς δὲν θὰ ἐπερίμενε κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην τῆς πρωΐας ἐπίσκεψιν ξένου τινός, διὰ τοῦτο δὲν εὗρεν ἐκεῖ ὁ Φούλβιος κανένα, παρὰ μόνον ἀντὶ θυρωροῦ μίαν μικρὰν κόρην 12—13 ἐτῶν, μὲ ὕφος ἀφελέστατον καὶ μὲ ἐνδύματα χωρικῆς. Δὲν εὑρίσκετο κανεὶς ἄλλος κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐκεῖ. Ἐνόμισε λοιπὸν κατάλληλον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐξακριβώσῃ κατὰ πόσον ἡ ὑπόνοια, ἡ ὁποία τοῦ εἶχεν ἔλθει καὶ τὴν ὁποίαν δὲν

ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν Κορβῖνον, ἦτο βάσιμος.

— Ποία εἶσαι κόρη μου, καὶ πῶς ὀνομάζεσαι; ἠρώτησε μὲ τρόπον κολακευτικὸν ὁ Φούλβιος.

— Ὀνομάζομαι Ἐμερεντιάνα καὶ εἶμαι κορίτσι τῆς παραμάννας τῆς εὐγενοῦς κυρίας Ἀγνῆς, ἀπήντησεν ἡ μικρά.

— Εἶσαι χριστιανή; τὴν ἠρώτησεν ἐκ δευτέρου ὁ Φούλβιος.

Ἡ μικρὰ χωρική, μὴ ἐννοήσασα τὴν ἐρώτησιν, ἤνοιξεν ἔκπληκτος τοὺς ὀφθαλμούς της καὶ ἀπήντησεν:

— Ὄχι, κύριε.

Ὁ Φούλβιος δὲν ἐδυσκολεύθη νὰ διακρίνῃ τὴν εἰλικρίνειαν τοῦ μικροῦ αὐτοῦ κοριτσιοῦ. Ἀληθῶς δὲν ἐγνώριζεν ἀκόμη τὸ πτωχό, τί εἶνε ὁ χριστιανισμός. Ἦτο κορίτσι ἑνὸς χωρικοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ σύζυγος εἶχε χρηματίσει τροφὸς τῆς Ἀγνῆς. Ἐπειδὴ δὲ ἡ τροφὸς αὕτη εἶχεν ἀποθάνει πρό τινος, ἡ Ἀγνὴ ἐζήτησε τὴν μικρὰν ὀρφανὴν διὰ νὰ τὴν προστατεύσῃ καὶ διὰ νὰ τὴν κατηχήσῃ εἰς τὴν ἀληθῆ πίστιν. Ἐπειδὴ ὅμως μόλις πρὸ δύο ἡμερῶν εἶχε φθάσει εἰς τὸν οἶκον τῆς Ἀγνῆς, δὲν εἶχε δοθῇ καιρὸς ὅπως ἀκούσῃ τι περὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ὁ Φούλβιος ἔμεινεν ἀναποφάσιστος. Ἡ μόνωσις, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκετο, τὸν ἔκαμε νὰ αἰσθάνεται τὸ δύσκολον τῆς θέσεώς του, ὅπως ἀκριβῶς καὶ τὸν Κορβῖνον κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον εἶχε περιαγάγει εἰς στενοχωρίαν τὸ πλῆθος τῶν ἀγνώστων ἀνθρώπων, ἐν

μέσῳ τῶν ὁποίων εὑρίσκετο. Ἐσκέπτετο λοιπὸν ὁ Φούλβιος νὰ ἀποσυρθῇ, ἀλλ' αὐτό, ἐσυλλογίζετο, θὰ τοῦ ἐματαίωνεν ὅλας τὰς ἐλπίδας. Ἐπὶ τέλους, ἀφοῦ ἔβλεπεν, ὅτι ἐπ' ἀρκετὴν ὥραν δὲν ἐφαίνετο πλέον κανείς, ἀπεφάσισε νὰ φύγῃ. Τὴν στιγμὴν ὅμως κατὰ τὴν ὁποίαν σηκωθεὶς ἡτοιμάζετο ν' ἀποσυρθῇ,ἐφάνη καταφθάνουσα ἡ νεαρὰ οἰκοδέσποινα, ὅλη χαρά, ὅλη λαμπρότης καὶ ὡραιότης, φωτεινὴ ὡς ὁ ἥλιος.

Εὐθὺς ὡς τὴν εἶδεν ὁ Φούλβιος, ἐσταμάτησε, τὴν ἠτένισε μὲ περιχαρὲς μειδίαμα καὶ μὲ ἕνα τόνον γλυκὺν καὶ ἐπαγωγὸν τῆς εἶπεν:

— Ἤλθον εἰς μίαν ὥραν ἀκατάλληλον, εὐγενεστάτη Ἁγνή, καὶ ἴσως φανῶ διὰ τοῦτο ἀδιάκριτος. Πιστεύω ὅμως νὰ μὲ δικαιολογήσῃ ἡ εὐγένειά σου, ἐὰν πληροφορηθῇ ὅτι προέβην εἰς τοῦτο, διότι ἤμην ἀνυπόμονος νὰ συγκαταλεχθῶ καὶ ἐγὼ μεταξὺ τῶν θαμώνων τῆς οἰκίας σας.

— Ἡ οἰκία μας, ἀπήντησε μὲ μειδίαμα σοβαρὸν καὶ μὲ τόνον ἐπιβάλλοντα ἡ Ἁγνή, δὲν καυχᾶται ὅτι ἔχει θαμῶνας. Οὔτε ζητοῦμεν νὰ ἀποκτήσωμεν τοιούτους, διότι δὲν ἀποβλέπομεν οὔτε ἐπιρροὴν οὔτε δύναμίν τινα νὰ ἀποκτήσωμεν.

Ὁ Φούλβιος οὔτε ἀπεθαρρύνθη, οὔτε περιεστάλη χἂν ἀπὸ τὴν σοβαρὰν καὶ ἀποκρουστικὴν ἀπόκρισιν τῆς Ρωμαίας νεάνιδος. Αὐθάδης, ἔχων ἀκόμη καὶ τὸ προσὸν νὰ συγκαλύπτῃ τὴν αὐθάδειαν μὲ τὴν εὐκολίαν καὶ τέχνην τοῦ λόγου του, ἤνοιξε συζήτησιν

μετὰ τῆς Ἁγνῆς, διὰ τῆς ὁποίας συζητήσεως πρὸς ἓν κυρίως ἀπέβλεπεν: Ἅπαξ ἐπέτυχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ εὑρίσκεται μόνος μετὰ τῆς Ἁγνῆς, ἐπεζήτησε νὰ τῆς ἐκδηλώσῃ τὸ φλογερὸν καὶ ἄνομον αἴσθημα τῆς πρὸς αὐτὴν ἀγάπης του, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐβασανίζετο. Καὶ ὅταν πλέον ἐνόμισεν, ὅτι ἡ σειρὰ τοῦ λόγου τῷ ἐπέτρεπε νὰ κάμῃ τὴν ἐξομολόγησιν αὐτήν, προὐχώρησεν αὐθαδῶς πρὸς τὰ ἐμπρός, ἐγονυπέτησεν ἐνώπιον τῆς νεάνιδος καὶ ἀπεπειράθη νὰ τῆς ἁρπάξῃ τὴν χεῖρα.

Ἡ Ἁγνὴ περίτρομος ὠπισθοχώρησε καὶ μετὰ φρίκης ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπόν της κατέρυθρον ἐξ ἐντροπῆς.

Αἴφνης εἰς μίαν στιγμήν, ὁ Φούλβιος εὑρέθη ὄρθιος εἰς τὰ πόδια, διότι παρετήρησε τὸν Σεβαστιανόν, ὅστις ἤρχετο νὰ ζητήσῃ ἐπειγόντως τὴν Ἁγνήν, καὶ ὁ ὁποῖος εὐθὺς ὡς εἶδε τὸν Φούλβιον, γονυπετῆ κατ᾽ ἀρχάς, ὄρθιον ἔπειτα, διηυθύνθη πρὸς αὐτὸν μὲ ὕφος πολὺ σοβαρόν.

— Σεβαστιανέ, εἶπε τότε ἡ Ἁγνή, μὴ θυμώνῃς. Ὁ κύριος εἰσῆλθεν ἐδῶ ἀναμφιβόλως ἐκ παρανοήσεως. Πρόκειται δὲ ἀμέσως νὰ ἀποσυρθῇ ἐν εἰρήνῃ.

Ἀφ᾽ οὗ δὲ εἶπε ταῦτα ἡ Ἁγνὴ ἀπῆλθεν. Ὁ Σεβαστιανὸς τότε, πάντοτε ἤρεμος, ἀλλὰ καὶ ἀποφασιστικός, ἀπέτεινε τὸν λόγον πρὸς τὸν Φούλβιον, ὅστις ἐπὶ τῇ θέᾳ αὐτοῦ ἤρχισε νὰ ἀπομακρύνεται.

— Φούλβιε, τῷ εἶπε, τί κάνεις ἐδῶ; Ποία ὑπόθεσις σὲ ἔφερεν ἐδῶ μέσα;

— Ὑποθέτω, ἀπήντησεν ἐκεῖνος, ὅτι ἅπαξ συνήντησα τὴν οἰκοδέσποιναν εἰς τὴν τράπεζαν τῆς εὐγενοῦς της ἐξαδέλφης Φαβιόλας, ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ προσφέρω εἰς αὐτὴν τὰς ὑπηρεσίας μου.

— Ὄχι ὅμως καὶ εἰς μίαν τόσον ἀκατάλληλον ὥραν, ὅπως εἶνε αὐτή, κατὰ τὴν ὁποίαν ἦλθες ἐδῶ, προσέθεσεν ὁ Σεβαστιανός.

— Ἡ ὥρα, ἡ ὁποία δὲν εἶνε ἀκατάλληλος δι' ἕνα νέον ἀξιωματικόν, ὅπως εἶσαι σύ, Σεβαστιανέ, δὲν εἶνε ἀκατάλληλος καὶ δι' ἕνα πολίτην, ὅπως εἶμαι ἐγώ, ἀπήντησεν αὐθαδῶς ὁ Φούλβιος.

Ὁ Σεβαστιανὸς ἐχρειάσθη νὰ συγκεντρώσῃ ὁλόκληρον τὴν ψυχραιμίαν του, διὰ νὰ συγκρατήσῃ τὴν ἀγανάκτησίν του.

— Φούλβιε, εἶπεν ὁ Σεβαστιανός, μὴ εἶσαι τόσον αὐθάδης εἰς τοὺς λόγους σου, καὶ ἔχε ὑπ' ὄψει σου ὅτι δύο πρόσωπα εἶνε δυνατὸν νὰ μὴ ἔχουν τὴν αὐτὴν γνωριμίαν καὶ οἰκειότητα μὲ τὸ αὐτὸ σπίτι. Ἀλλὰ καὶ πάρα πολὺ γνώριμος ἀκόμη ἐὰν ἦσο μὲ τὸ σπίτι αὐτό, τίποτε δὲν θὰ ἐδικαιολόγει τὴν αὐθάδη καὶ ἀπρεπῆ στάσιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκεσο πρὸ ὀλίγου ἐνώπιον τῆς νεαρᾶς κυρίας τῆς κατοικίας ταύτης.

— Ἆ! Ἆ! ὁ φθόνος σὲ κατατρώγει, ὑποθέτω, γενναῖε ἀξιωματικέ, παρετήρησε μετὰ πικροῦ σαρκασμοῦ ὁ Φούλβιος. Ἡ φήμη διασαλπίζει ἔξω, ὅτι ἐπιζητεῖς νὰ μνηστευθῇς τὴν Φαβιόλαν. Καὶ ἐπειδὴ αὐτὴ τώρα

λείτει εἰς τὴν ἐξοχήν, ἐχρησιμοποίησες τὴν εὐκαιρίαν νὰ ρίψῃς τὰ δίκτυά σου καὶ ἐδῶ μέσα, εἰς τρόπον ὥστε ἐὰν σὲ ἀποκρούσῃ ἡ Φαβιόλα, νὰ ἐπιτύχῃς τοὐλάχιστον τὴν χεῖρα τῆς Ἀγνῆς καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃς ὑπὲρ σεαυτοῦ τὴν περιουσίαν ἢ τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης ἐκ τῶν δύο πλουσιωτέρων νεανίδων τῆς Ρώμης.

Ἡ προστυχιὰ τοῦ σαρκασμοῦ ἐπλήγωσε βαθέως τὰ εὐγενῆ αἰσθήματα τοῦ γενναιόφρονος ἀξιωματικοῦ, καὶ ἐὰν δὲν εἶχεν ἐγκομβωθῇ ἀπὸ πολλοῦ τὴν χριστιανικὴν ταπεινοφροσύνην, ἡ αἱματώδης καὶ ζωηρά του κρᾶσις θὰ ἐκυριάρχει τοῦ λογικοῦ του.

— Δὲν εἶνε γιὰ κανένα ἀπὸ τοὺς δυό μας καλὸ νὰ μένῃς ἐδῶ, Φούλβιε, εἶπεν ὁ Σεβαστιανός. Ἡ εὐγενὴς ἀποχώρησις τῆς οἰκοδεσποίνης δὲν ὑπῆρξεν ἀρκετὴ νὰ σοῦ δώσῃ νὰ ἐννοήσῃς, ὅτι ὤφειλες νὰ ἦσο ἤδη φευγάτος. Δι' αὐτὸ δὲν ἀπομένει παρὰ νὰ μεταβληθῶ εἰς ἄκαμπτον ἐκτελεστὴν τῶν διαταγῶν της.

Λέγων τοὺς λόγους αὐτοὺς περιετύλιξεν ὁ Σεβαστιανὸς ἰσχυρῶς εἰς τὸν βραχιονά του τὸν βραχίονα τοῦ Φουλβίου καὶ τὸν ὡδήγησε πρὸς τὴν θύραν. Ὅταν τὸν ἔβγαλεν ἔξω, κρατῶν πάντοτε αὐτόν, τοῦ εἶπε τὰ ἑξῆς:

— Πήγαινε τώρα 'στὸ καλό, Φούλβιε, καὶ ἐνθυμοῦ πάντοτε, ὅτι σήμερον μὲ τὴν ἐπίμεμπτον διαγωγήν σου κατέστης ἔνοχος ἀπέναντι τῶν νόμων τοῦ Κράτους. Ἐὰν φανῇς ἀκριτόμυθος, δὲν θὰ σὲ λυπηθῶ. Νὰ ξεύρῃς καλά, ὅτι γνωρίζω τὴν διαγωγὴν

καὶ τὴν ἐν γένει συμπεριφοράν, τὴν ὁποίαν δεικνύεις ἐδῶ εἰς τὴν Ρώμην. Ἡ αὐθάδεια, τὴν ὁποίαν ἐπέδειξας σήμερον τὸ πρωΐ, εἶνε μία ἐπιβεβαίωσις τῆς διαγωγῆς σου αὐτῆς. Τώρα, σοῦ τὸ ἐπαναλαμβάνω, πήγαινε στὸ καλό.

Ἀλλὰ μόλις ὁ Σεβαστιανὸς ἀπεμάκρυνε τὸν βραχίονά του ἀπὸ τὸν βραχίονα τοῦ Φουλβίου, ἠσθάνθη ὀπίσω του νὰ τοῦ ἐπιπίπτῃ κάποιος, τοῦ ὁποίου αἱ δυνάμεις ἦσαν ἀθλητικαί.

Ἦτο ὁ Εὐρώτας, ὁ γέρω—κολασμένος σύντροφος καὶ συνοδὸς τοῦ Φουλβίου.

Πρὸς αὐτόν, μὴ τολμῶν νὰ τοῦ κρύψῃ τίποτε, εἶχε φανερώσει ὁ Φούλβιος τὴν μετὰ τοῦ Κορβίνου πρώτην συνάντησιν, καὶ τῷ εἶχεν εἴπει ἀκόμη καὶ περὶ τῆς μελετωμένης νέας συναντήσεως. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Εὐρώτας εἶχε μάθει ἀπὸ τὴν Ἄφραν, τί εἴδους ὑποκείμενον ἦτο ὁ Κορβῖνος, ὑποπτευόμενος μήπως περιέκλειεν εἰς παγῖδά τινα τὸν Φούλβιον, εἶχεν ὑπάγει καὶ αὐτὸς εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς συναντήσεως καὶ παρηκολούθει μακρόθεν τὰ συμβησόμενα. Ὅταν λοιπὸν εἶδε τὸν Σεβαστιανὸν νὰ ὁδηγῇ κατὰ τοιοῦτον τρόπον τὸν κύριόν του, διωλίσθησε ταχέως καὶ ἐπιδεξίως ὄπισθεν τοῦ Ρωμαίου στρατιώτου, καὶ τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἔλεγεν οὗτος τοὺς τελευταίους του λόγους πρὸς τὸν Φούλβιον, ὁ Εὐρώτας ἔπεσεν ἐπάνω του σὰν ἀρκοῦδα. Ἐννοεῖται, ὅτι καὶ ὁ Σεβαστιανὸς δὲν ἔμεινεν ἀκίνητος. Τοῦ ἔδωκεν ἐντὸς ὀλίγου νὰ ἐν-

νοήσῃ ὅτι δὲν ἦτο ἀντίπαλος εὐκαταφρόνητος. Καίτοι ὁ Εὐρώτας ἐβοηθεῖτο ἀπὸ τὸν Φούλβιον, δὲν κατώρθωσεν, ἂν καὶ ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἠγωνίσθη, νὰ πετάξῃ κάτω τὸν γενναῖον στρατιώτην.

Ἐπὶ τέλους ὁ Εὐρώτας ἀνέσυρεν ἀπὸ τὴν ζώνην του μίαν χαλυβδίνην μάχαιραν, τὴν ὁποίαν ἡτοιμάζετο νὰ καταφέρῃ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Σεβαστιανοῦ. Ἀσφαλῶς ὁ γενναῖος ἀξιωματικὸς διέτρεχε τὸν ἔσχατον κίνδυνον.

Ἀλλὰ καθ' ἣν ὥραν τὸ φονικὸν ὄργανον ἐπρόκειτο νὰ ἀφαιρέσῃ τὴν ζωὴν τῆς εὐγενοῦς ὑπάρξεως τοῦ Σεβαστιανοῦ, ὁ Εὐρώτας ᾐσθάνθη ἑαυτὸν περιαρπαζόμενον ἀπὸ τὰς χαλυβδίνας χεῖρας ἄλλου τινὸς στρατιώτου, τοῦ ὁποίου τὸ παράστημα ἦτο ἀληθῶς Ἡράκλειον. Ἦτο ὁ Κοδράτος, ἀξιωματικὸς διατελῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Σεβαστιανοῦ, χριστιανὸς καὶ αὐτός, ὁ ὁποῖος ἔρχεται κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν διὰ νὰ συναντηθῇ ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς Ἁγνῆς μετὰ τῶν ἄλλων χριστιανῶν.

Ὁ Κοδράτος μὲ τοὺς ἰσχυροὺς βραχίονάς του ἐστριφογύρισε δύο τρεῖς φορὰς τὸν αἱμοχαρῆ κακοῦργον καὶ μὲ ἓν τίναγμα τὸν ἐξήπλωσεν εἰς τὸ ἔδαφος δυνατά, ἀλλὰ καὶ προσεκτικά, διὰ νὰ μὴ τοῦ προξενήσῃ πληγήν τινα.

— Φοβοῦμαι μήπως ἐκτύπησες τὸν δυστυχῆ ἐκεῖνον, ἀγαπητὲ Κοδράτε, εἶπεν ὁ Σεβαστιανὸς μὲ ὕφος συμπαθητικόν.

— Δὲν πιστεύω, Σεβαστιανέ μου· ἐν τούτοις θὰ τοῦ ἤξιζε, διότι σοῦ ἐπετέθη προδοτικῶς, ἀπήντησεν ὁ Κοδράτος, καθ' ὃν χρόνον καὶ οἱ δύο γενναῖοι στρατιῶται εἰσῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν τῆς Ἁγνῆς.

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὁ Φούλβιος μετὰ τοῦ Εὐρώτα ἀπεμακρύνοντο μετὰ σπουδῆς. Καθὼς ἔστρεψαν εἰς τὴν γωνίαν, παρετήρησαν τὸν Κορβῖνον, ὅ ὁποῖος, χωρὶς τώρα νὰ χωλαίνῃ, ἔτρεχε καὶ αὐτὸς ὅσον τοῦ ἦτο δυνατὸν συντομώτερα.

Ποτέ, εἰς ὅσας συναντήσεις ἔσχον εἰς τὸ μέλλον, καὶ ὁ Φούλβιος καὶ ὁ Κορβῖνος δὲν ἔλαβον τὸ θάρρος νὰ ἐξιστορήσωσιν εἰς ἀλλήλους τὰ συμβάντα τῆς πρωΐας ἐκείνης. Ὁ καθένας τους ἐγνώριζε καλά, κρίνων ἀπὸ τὸ ἰδικόν του πάθημα, ὅτι καὶ ὁ ἄλλος εἶχε συναντήσει τὴν ἀποτυχίαν καὶ τὴν καταισχύνην. Εἶχον καὶ οἱ δύο καταλήξει εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὑπῆρχεν, εἰς τὴν Ρώμην τοὐλάχιστον, ποίμνιόν τι, τὸ ὁποῖον οὔτε ὁ λύκος οὔτε ἡ ἀλεποῦ θὰ ἠδύναντο τελεσφόρως νὰ προσβάλωσιν.

Ἂς παρακολουθήσωμεν τώρα τὴν διανομὴν τῶν ἐλεημοσυνῶν, ἡ ὁποία ἤρχισε νὰ διενεργῆται εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Κορβίνου.

Τὸν ἀπουσιάζοντα ἱερέα Πολύκαρπον (ὅστις ἀντεπροσώπευεν ἐν τῇ ἀπουσίᾳ αὐτοῦ τὸν Ἐπίσκοπον τῆς Ρώμης) ἀνεπλήρωσε κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ ἐξ ἴσου σεβάσμιος καὶ ἐνάρετος ἱερεὺς Διονύσιος, ὅστις ἦτο συγχρόνως καὶ ἰατρός, ἔχων ὑπὸ τὴν φρον-

τίδα αὐτοῦ ὅλους τοὺς ἐκ τῶν χριστιανῶν ἀσθενεῖς.

Ὁ Διονύσιος λοιπὸν εἰσελθὼν εἰς τὴν αὐλήν, ὅπου ἦσαν συνηγμένα τὰ τλήθη τῶν πτωχῶν καὶ καθίσας ἐπὶ μιᾶς ἕδρας, ἥτις ἔκειτο εἰς ἓν ἀπὸ τὰ ἄκρα τῆς αὐλῆς ἐκείνης, ὡμίλησεν ὡς ἐξῆς ἀπευθυνόμενος πρὸς τὴν εὐσεβῆ ὁμήγυριν.

— Ἀγαπητοὶ ἀδελφοί· ὁ πολυεύσπλαγχνος Θεὸς συνεκίνησε τὴν καρδίαν ἐλεήμονός τινος χριστιανοῦ καὶ ἐχαρίτωσεν αὐτόν, ὥστε νὰ ἀπογυμνωθῇ τῶν ἐπιγείων κτήσεών του ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ τὴν ὠφέλειαν καὶ ὑλικὴν ἀνακούφισιν τῶν πτωχῶν χριστιανῶν. Ποῖος εἶνε; Τὸν ἀγνοῶ, καὶ ἐπιθυμῶ νὰ τὸν ἀγνοῶ. Ὅστις δήποτε καὶ ἂν εἶνε, πάντως ἀνήκει εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι δὲν θησαυρίζουσιν ἑαυτοῖς θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, «ὅπου σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσι καὶ κλέπτουσιν»· ἀλλ' οἱ ὁποῖοι προετίμησαν τὸν οὐράνιον πλοῦτον, τὸν αἰώνιον καὶ ἀναφαίρετον, τὸν τηρούμενον εἰς τὰ ἐν Οὐρανοῖς ἄφθαρτα θησαυροφυλάκια. Δέχθητε λοιπὸν ὡς δῶρον τοῦ Θεοῦ, Ὅστις ἐνέπνευσε καὶ ἐνέβαλεν εἰς τὸν ἄγνωστον αὐτὸν χριστιανὸν τὴν γενναίαν αὐτὴν τῆς ἐλεημοσύνης ἀπόφασιν· δέχθητε ὡς ἀμοιβὴν τῆς ὑπομονῆς ὑμῶν τὴν διανομήν, ἡ ὁποία πρόκειται μετ' ὀλίγον νὰ γίνῃ καὶ ἡ ὁποία ἴσως ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην περίστασιν θὰ σᾶς εἶνε χρησιμωτάτη εἰς τὰς ταραχώδεις αὐτὰς ἡμέρας. Καὶ ἐπειδὴ ὡς μόνην ἀνταπόδοσιν διὰ τὴν ἐλεημοσύνην του ταύ-

την ἐζήτησεν ἀπὸ ἡμᾶς ὁ ἄγνωστος οὗτος χριστιανὸς νὰ δεηθῶμεν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἂς ἑνωθῶμεν ὅλοι εἰς κοινὴν προσευχὴν πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ τοῦ εὐεργέτου μας τούτου».

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς βραχείας ταύτης προσλαλιᾶς, ὁ δυστυχὴς Παγκράτιος δὲν ἤξευρε ποῦ νὰ κυττάξῃ. Εἶχε χωθῇ εἰς μίαν γωνίαν τοῦ τοίχου, ἔχων ἐμπρός του τὸν Σεβαστιανόν, ὁ ὁποῖος προσεπάθει πῶς νὰ τὸν κρύψῃ. Ἀλλ' ἡ συγκίνησις τοῦ Παγκρατίου ἦτο πολὺ μεγάλη. Ὀλίγον δὲ ἔλειψε νὰ προδοθῇ, τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ὁλόκληρος ἡ ὁμήγυρις ἐκείνη τῶν πιστῶν γονυπετήσασα ὕψωσε χεῖρας καὶ ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν Οὐρανὸν καὶ ἀπηύθυνεν ὁμοθυμαδὸν καὶ ἐν μιᾷ φωνῇ τὴν ἐπίκλησιν.

— «Κύριε, ἀξίωσον τῆς Βασιλείας Σου καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς Σου πάντας τοὺς εὐεργετοῦντας ἡμᾶς. Ἀμήν».

---

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

### *Ὁ Μὴν Ὀκτώβριος.*

Ὁ μὴν Ὀκτώβριος εἶνε ἀναμφιβόλως θαυμασία ἐποχὴ διὰ τὴν Ἰταλίαν. Ὁ ἥλιος, ἐνῷ ἀποβάλλει τὴν καυστικότητα τῶν ἀκτίνων του, διατηρεῖ συγχρόνως ὁλόκληρον τὴν θέλγουσαν λαμπρότητά του. Ὅταν τὴν πρωΐαν ἀνατέλλῃ, ῥίπτει τὰς λαμπρὰς ἀνταυγείας του ἐπὶ τῆς φύσεως, ὡς πρίγκηψ τις Ἰνδὸς

εἰσερχόμενος εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ θρόνου του καὶ σκορπίζων ἀφθόνως διὰ τῆς χειρός του νομίσματα χρυσοῦ καὶ πολυτίμους λίθους εἰς τὸν περιστοιχίζοντα αὐτὸν λαόν. Τὰ ὄρη φαίνονται ὀρθοῦντα τὰς βραχώδεις κεφαλάς των, καὶ τὰ δάση τείνουσι τοὺς ὑπερμεγέθεις βραχίονάς των πρὸς τὴν βασιλικὴν ταύτην μεγαλοπρέπειαν τοῦ ἐκλάμπρου τῆς ἡμέρας ἄστρου.

Καὶ ὅταν, ἀφοῦ διατρέξῃ τὴν τροχιάν του εἰς οὐρανὸν ἀνέφελον, πλησιάσῃ πρὸς τὴν δύσιν, ὁμοίαν πρὸς πλουσίαν καὶ πολύτιμον κλίνην, ἐπεστρωμένην μὲ χρυσοϋφάντους σινδόνας καὶ περιβαλλομένην μὲ ἀραχνοειδῆ πορφύραν, αἰθερίαν καὶ νεφελώδη, παρουσιάζει τότε ὁ ἥλιος τὸν φωτεινόν του δίσκον μὲ πολὺ μετριασμένην τὴν λάμψιν, μὲ γλυκυτάτην καὶ θελκτικὴν τὴν μορφήν, ὡσὰν νὰ ἤθελε νὰ στείλῃ περιπαθῆ χαιρετισμὸν πρὸς τὸν οὐράνιον θόλον, τὸν ὁποῖον κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας διέσχισεν.

Ὑπὸ ἕνα τοιοῦτον ὁρίζοντα καὶ εἰς μίαν τοιαύτην φύσιν, ὁποία εἶνε ἡ τῆς Ἰταλίας κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτήν, καθ' ἣν ἀνθεῖ ἀκόμη ἡ ἄμπελος μὲ τοὺς ὡρίμους πλέον καρπούς της, ἐκτείνουσι δὲ τὰ δένδρα δροσερὰ τὰ φύλλα αὐτῶν σειόμενα ἠρέμως ὑπὸ τὴν πνοὴν δροσερῶν ἀνέμων, εἶνε εὐχάριστον νὰ κάθεταί τις εἰς σκιώδες τι μέρος εὑρισκόμενον ἐπὶ τῆς πλευρᾶς λόφου τινὸς καὶ κρατῶν εἰς τὰς χεῖρας βιβλίον τι. Ὁσάκις δὲ ἤθελε κουρασθῇ ἐκ τῆς ἀναγνώσεως,

ν᾽ ἀνακουφίζεται ἀποθαυμάζων τὴν ποικιλίαν τῶν πέριξ αὐτοῦ τοπείων.

Μίαν τοιαύτην εὐχαρίστησιν ἠθέλησε ν᾽ ἀπολαύσῃ καὶ ἡ Φαβιόλα κατὰ τὴν εὐχάριστον αὐτὴν ἐποχήν. Τὴν ἑπομένην τῆς ἑσπέρας ἐκείνης, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ δούλη της Ἄφρα ἔκαμνε μὲ τὸν Κορβῖνον τὴν γνωστὴν συνδιάλεξιν, τὴν ὁποίαν ἤκουσεν ὁ Σεβαστιανὸς μετὰ τοῦ Παγκρατίου, ἐγκαταλείψασα τὴν Ρώμην ἔτρεξε νὰ ἀπολαύσῃ τὰς καλλονὰς τῆς φύσεως εἰς μίαν θαυμασίαν ἔπαυλιν τοῦ πατρός της. Ἡ ἔπαυλις αὕτη ἔκειτο ἐπὶ λόφου, ὅστις καταλήγει εἰς τὸν ὅρμον τῆς Γαέτας. Δὲν ἀπεῖχε δὲ πολὺ ἀπὸ τὴν ὡσαύτως θαυμασίαν ἔπαυλιν τοῦ πρώην δημάρχου τῆς Ρώμης Χρωματίου· ἐκείνην δηλαδὴ τὴν ἔπαυλιν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀποφασισθῇ νὰ ἐγκαταβιώσῃ ὁ Χρωμάτιος μετὰ τῶν ἄλλων ἐκ Ρώμης Χριστιανῶν, οἱ ὁποῖοι ἤθελον νὰ ἀφεθῶσιν ἥσυχοι μακρὰν τῆς ἀνθρωπίνης περιεργείας καὶ τῶν πειρασμῶν τῆς κοσμικῆς τύρβης, διὰ νὰ ἐπιδοθῶσιν ὅλαις δυνάμεσιν εἰς τὴν κατὰ Χριστὸν μόρφωσίν των.

Ὁ Φάβιος, ὁ πατὴρ τῆς Φαβιόλας, σπανίως ἤρχετο διὰ μίαν ἢ δύο ἡμέρας εἰς τὴν ἔπαυλιν ἐκείνην, ἐπανήρχετο δὲ πάλιν εἰς τὴν Ρώμην, τῆς ὁποίας τὰ κέντρα τῶν διασκεδάσεων τὸν προσείλκυον περισσότερον. Συνεπῶς ἡ θυγάτηρ του ἀπελάμβανε τὸν περισσότερον χρόνον μίαν μόνωσιν θελκτικὴν καὶ εὐχάριστον εἰς τὸ πνεῦμά της. Μία βιβλιοθήκη, πλου

σία εἰς βιβλία σοβαρὰ καὶ ἄξια μελέτης, εὑρίσκετο εἰς τὴν ἔπαυλιν ἐκείνην. Ἐξ ἄλλου δὲ ἐκομίζοντο ἐγκαίρως ἐκ Ρώμης, ἀγοραζόμενα εἰς μεγάλας τιμάς, τὰ πρῶτα ἀντίτυπα τῶν νέων ἔργων, ἅτινα ἀνῆκον εἰς συγγραφεῖς σοβαροὺς καὶ ἐμβριθεῖς, καθὼς καὶ μερικὰ ἀπὸ τὰ πλέον ἐκλεκτὰ ἔργα τῆς τέχνης.

Τὸν περισσότερον καιρὸν ἡ Φαβιόλα ἔμενεν εἰς μίαν θαυμασίαν γαλαρίαν κατάφυτον καὶ ρωμαντικήν, ἀληθινὴν ὅασιν καὶ πραγματικὸν ἐπίγειον παράδεισον. Εἶχε πάντοτε μαζύ της ἓν μικρὸν κιβώτιον γεμάτον ἀπὸ βιβλία γεγραμμένα διὰ τῆς χειρὸς ἐπὶ μεμβράνης, καὶ ἄλλοτε μὲν ἀνέσυρεν ἐκεῖθεν τὸν ἕνα τόμον, ἄλλοτε δὲ τὸν ἄλλον. Ἐξαιρετικῶς κατὰ τὸ ἔτος αὐτό, πᾶς ὅστις θὰ ἐπεσκέπτετο τὴν Φαβιόλαν, θὰ ἐδοκίμαζε μεγάλην ἔκπληξιν, ὅταν ἔβλεπεν, ὅτι εἶχε πάντοτε κοντά της σύντροφον ἀχώριστον μίαν ἀπὸ τὰς δούλας της. Δὲν εἶνε ἀνάγκη βέβαια νὰ λεχθῇ ποία ἦτο ἡ δούλη ἐκείνη. Ἦτο ἡ Σύρα.

Πρὸς τὴν Σύραν εἶχεν αἰσθανθῇ μεγάλην καὶ ἐξαιρετικὴν συμπάθειαν ἡ Φαβιόλα, ἀφ᾽ ὅτου εἶχε μάθει ἀπὸ τὴν Ἁγνήν, ἡ ὁποία εἶχε πείσει τὴν Φαβιόλαν νὰ πωλήσῃ εἰς αὐτὴν τὴν Σύραν, ἀφ᾽ ὅτου λέγομεν ἔμαθεν ἀπὸ τὴν Ἁγνήν, ὅτι ἡ Σύρα δὲν συγκατετίθετο ν᾽ ἀλλάξῃ κυρίαν· ὅτι ἀκόμη δὲν ἤθελε ν᾽ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὴν Φαβιόλαν, καὶ ὅταν τῆς ἐδόθη ἡ ὑπόσχεσις, ὅτι θ᾽ ἀπηλευθεροῦτο τελείως· καὶ ὅτι ὁ μόνος λόγος τῆς ἀρνήσεώς της αὐτῆς ἦτο ἡ ὑπερβάλ-

λουσα ἀγάπη, τὴν ὁποίαν ἔτρεφε πρὸς τὸ πρόσωπον τῆς Φαβιόλας. Τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶχεν ἐκπλήξει μεγάλως τὴν κυρίαν τῆς Σύρας, διότι δὲν ἠσθάνετο αὕτη νὰ ἔπραξεν εἰς τὴν δούλην αὐτὴν καμμίαν εὐεργεσίαν τόσον μεγάλην, ἡ ὁποία νὰ δικαιολογῇ τὴν τόσην ἀγάπην. Τοὐναντίον, μόλις ὀλίγας στιγμὰς πρὸ τῆς ἀρνήσεως αὐτῆς τῆς Σύρας ἡ Φαβιόλα εἶχεν ἐμπήξει τὸ μυτερὸ στυλέτο της εἰς τὸν βραχίονα τῆς δούλης.

Ἡ Φαβιόλα εἶχεν ἀναγνώσει εἰς τὴν ἱστορίαν, ἢ καὶ εἶχεν ἀκούσει ἀκόμη νὰ γίνεται λόγος περὶ δούλων, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐπιδείξει παραδειγματικὴν πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τοὺς κυρίους αὐτῶν, καθ' ἣν μάλιστα ἐποχὴν αὐτοὶ ἐδεικνύοντο σκληροὶ καὶ ὠμοὶ πρὸς αὐτούς. Καὶ τὸ παράδειγμα λοιπὸν τῆς Σύρας, ἐνῷ βεβαίως τῆς προεκάλεσε τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν ἀπορίαν, δὲν τῆς ἐφάνη παράδοξον καὶ καθ' ὁλοκληρίαν ἀνεπίδεκτον ἐξηγήσεως. Ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὁποῖον τὴν ἐξέπληττεν, ἦτο ἡ διαρκῶς ταπεινὴ καὶ ἀφελὴς συμπεριφορὰ τῆς δούλης. Ἐνῷ ἡ κυρία της ἐδείκνυε κατόπιν τοῦ ἐπεισοδίου αὐτοῦ πᾶσαν οἰκειότητα πρὸς τὴν δούλην, αὐτὴ ὄχι μόνον δὲν τὸ ἔπαιρνεν ἐπάνω της, ἀλλὰ καὶ συνεκρατεῖτο πάντοτε εἰς τὴν θέσιν τῆς δούλης, δεικνυομένη συνεπὴς καὶ ἐπιμελὴς εἰς τὰ καθήκοντα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις αὐτῆς, ὅσον οὐδεμία ἄλλη ἀπὸ τὰς συναδέλφους της.

Ἡ καρδία τῆς Φαβιόλας διετίθετο οὕτω εὐμενέ-

στατα ὑπὲρ τῆς δούλης αὐτῆς. Καὶ ἤρχισε τώρα νὰ αἰσθάνεται, ὅτι δὲν εἶνε καθόλου δύσκολον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἄλλοτε ἐν συζητήσει μετὰ τῆς Ἀγνῆς εἶχε διακηρύξει ὡς ἀδύνατον, δηλαδὴ τὸ νὰ ἀγαπᾷ τις μίαν δούλην. Ὡσαύτως ἀνεκάλυπτεν ἀκόμη καὶ ἐπληροφορεῖτο καὶ περὶ μιᾶς ἄλλης ἀληθείας, εἰς τὴν ὁποίαν ἄλλοτε δὲν ἐπίστευεν, ὅτι δηλαδὴ ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ εἰς τὸν κόσμον κἄποιον αἴσθημα ὀνομαζόμενον ἀγάπη ἀνιδιοτελής, ἡ ὁποία δὲν ζητεῖ κανὲν κέρδος δι' ἑαυτὴν καὶ καμμίαν ἀνταπόδοσιν.

Αἱ μετὰ τῆς δούλης της καθημεριναὶ συνδιαλέξεις ἔπεισαν τὴν Φαβιόλαν, ὅτι ἡ Σύρα εἶχε τύχει ἀνωτέρας μορφώσεως. Ἀνεκάλυψεν ὡσαύτως, ὅτι αὕτη ἠδύνατο νὰ ἀναγνώσῃ μὲ εὐκολίαν ἀλλὰ καὶ μὲ νόημα τοὺς Ἕλληνας καὶ Λατίνους συγγραφεῖς, καὶ ὅτι ἔγραφεν ἀπταίστως τὰς δύο αὐτὰς γλώσσας. Διὰ τοῦτο ἐντὸς ὀλίγου ἐβελτίωσε τὴν θέσιν της ἀνυψώσασα αὐτὴν ἀπὸ τῶν εὐτελῶν τῆς δουλείας ἐνασχολήσεων καὶ ὑπηρεσιῶν εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀναγνωστρίας καὶ γραφέως αὐτῆς. Ἔργον τῆς Σύρας τώρα ἦτο νὰ ἀναγινώσκῃ τὰ διάφορα συγγράμματα, ὅπως ἀκροᾶται αὐτὴν ἡ κυρία της, καὶ νὰ γράφῃ καθ' ὑπαγόρευσιν τῆς Φαβιόλας, ὁσάκις ἡ τελευταία αὕτη θὰ ἤθελε νὰ κρατήσῃ σημείωσίν τινα ἢ νὰ γράψῃ κἄποιαν ἐπιστολήν.

Παρηγγέλθη ὡσαύτως ἡ Εὐφροσύνη, ἵνα χορηγήσῃ εἰς τὴν Σύραν ἰδιαίτερον καὶ ξεχωριστὸν δω-

μάτιον, εἰς τὸ ὁποῖον νὰ μένῃ μόνη μακρὰν ἀπὸ τὰς ἄλλας δούλας. Τοῦτο βέβαια ἦτο διάκρισις προνομιακὴ καὶ ἐξαιρετικὸν δεῖγμα εὐνοίας διὰ τὴν πτωχὴν ἐκείνην δούλην. Ἐν τούτοις μεθ' ὅλα ταῦτα δὲν θὰ ἠδύνατο κανεὶς νὰ διακρίνῃ εἰς τὴν συμπεριφορὰν τῆς Σύρας οὔτε ἀλαζονείαν, οὔτε ἐγωϊστικήν τινα ἀξίωσιν. Ἀλλ' ὅλως τοὐναντίον, εὐθὺς ὡς θὰ παρουσιάζετο ἡ εὐκαιρία νὰ ἐκτελέσῃ ἔργον τι ταπεινὸν καὶ βαρύ, ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα τώρα πλέον δὲν ἀνῆκον εἰς τὸν κύκλον τῶν ὑπηρεσιῶν της, αὐτὴ τὸ ἐνήργει προθύμως καὶ γρήγορα, χωρὶς ἀπὸ κανένα νὰ διαταχθῇ.

Τὰ βιβλία τῆς ἐκλογῆς τῆς Φαβιόλας ἀνῆκον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν φιλοσοφικὴν φιλολογίαν. Ἐξεπλήττετο δὲ μεγάλως ἡ Ρωμαία δέσποινα, ὅταν πολλάκις ἤκουε μὲ ὀλίγας μόνον λέξεις νὰ ἀποδεικνύῃ ἡ δούλη της τὸ ἐσφαλμένον φιλοσοφικῶν τινων ἀποφθεγμάτων, τὰ ὁποῖα ἐκ πρώτης ὄψεως ἐφαίνοντο περιβαλλόμενα κῦρος ἀπρόσβλητον, νὰ ὑποδεικνύῃ δὲ αὐτὴ (ἡ Σύρα) μὲ θαυμαστὴν ἁπλότητα καὶ σαφήνειαν λύσιν ὀρθοτέραν ἐκείνης, τὴν ὁποίαν παρεῖχον οἱ φιλόσοφοι συγγραφεῖς, τοὺς ὁποίους ἡ Φαβιόλα ἐθαύμαζεν.

Ἔβλεπεν ὅμως ἀκόμη καὶ ἀντελαμβάνετο ἡ Φαβιόλα, ὅτι ἡ ὀρθοφροσύνη αὐτὴ καὶ εὐθυκρισία τῆς δούλης της δὲν ὠφείλετο οὔτε εἰς βαθείας μελέτας, οὔτε εἰς φιλοσοφικὴν ἐντρίβειαν, οὔτε εἰς ἔκτακτα

χαρίσματα μεγαλοφυοῦς διανοίας. Ἐπείθετο δὲ περὶ τούτου ἔτι μᾶλλον ἡ Φαβιόλα, ὅταν ἔβλεπεν ὅτι τὰ συγγράμματα τῶν Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων φιλοσόφων ἀνεγινώσκοντο διὰ πρώτην φορὰν ἀπὸ τὴν Σύραν, εἰς τὸ πρόσωπον τῆς ὁποίας διεφαίνετο ἡ ἐντύπωσις, τὴν ὁποίαν ἀποκομίζει πᾶς ὅστις διὰ πρώτην φορὰν ἀναγινώσκει ἢ ἀκούει διδασκαλίαν τινά. Ἡ Σύρα ἐφαίνετο μᾶλλον, ὅτι κατεῖχεν ἐν τῇ ψυχῇ της λυδίαν τινὰ λίθον, τῇ βοηθείᾳ τῆς ὁποίας διέκρινε τὸ ψεῦδος ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν. Ἐφαίνετο ὅτι ὑπῆρχεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς θαυμασία τις καὶ θεία χορδή, πρὸς τὸν ἦχον τῆς ὁποίας ἐνηρμονίζετο πλήρως ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ἀρετή, ἀπετέλει δὲ δυσαρμονίαν δυσάρεστον τὸ κακόηχον τοῦ ψεύδους καὶ τῆς πλάνης. Τί ἆρά γε νὰ ἦτο τὸ μυστήριον αὐτό; Ἡ Φαβιόλα ἐπεθύμει διατύρωος νὰ τὸ μάθῃ.

Μίαν ὡραίαν πρωΐαν τοῦ Ὀκτωβρίου ἡ κυρία μετὰ τῆς δούλης καθήμεναι πλησίον τῆς πηγῆς, ἡ ὁποία μὲ τὰ δροσερὰ νάματά της ἐζωογόνει τὰ φυτὰ καὶ τὰ δένδρα τῆς ἐπαύλεως ἐκείνης, ἐνησχολεῖτο μὲ τὴν ἀνάγνωσιν σοβαροῦ τινος καὶ δυσνοήτου συγγράμματος. Ἡ Φαβιόλα, κουρασθεῖσα ἐπὶ τέλους καὶ θέλουσα νὰ ἀναπαύσῃ κἄπως τὸν νοῦν της μὲ ἀνάγνωσμά τι ἐλαφρότερον, ἀνέσυρεν ἀπὸ μικρὸν χιβώτιον, τὸ ὁποῖον εὑρίσκετο πλησίον της, νέον τι χειρόγραφον καὶ ἐγχειρίζουσα αὐτὸ εἰς τὴν Σύραν εἶπεν:

— Σύρα, ἄφησε τὸ βιβλίον αὐτό. Πάρε τοῦτο, τὸ

ὁποῖον ἐξεδόθη τώρα προσφάτως καὶ εἶνε καθ' ὑπερβολὴν τερπνόν, καθὼς μοῦ εἶπαν. Θὰ εἴμεθα ἴσως οἱ πρῶτοι ἀναγνῶσταί του.

Ἡ Σύρα τὸ ἐπῆρεν, ἐκοκκίνισεν ὅμως τὸ πρόσωπόν της ἀπὸ ἐντροπὴν τὴν στιγμὴν ποῦ ἀνέγνωσε τὸν ἐλευθεριάζοντα τίτλον του. Ἦτο ἓν ἀπὸ τὰ ἔργα ἐκεῖνα, τῶν ὁποίων δὲν ἀπηγορεύετο ἡ κυκλοφορία, καίτοι ἦσαν ἐντελῶς ξετσίπωτα, καὶ διὰ τῶν ὁποίων διεδίδετο ἡ ἀνηθικότης καὶ τὸ φαῦλον μόλυσμα τῆς κακοηθείας.

Ἡ Σύρα ἐν τούτοις ἤρχισε νὰ ἀναγινώσκῃ. Μόλις ὅμως ἐπείσθη περὶ τοῦ ἐλεεινοῦ περιεχομένου του, ἀπέθεσε τὸ βιβλίον αὐτὸ μετὰ ἠρέμου ἀποφασιστικότητος καὶ εἶπε:

— Μὴ μοῦ ζητῇς, καλή μου κυρία, νὰ σοῦ ἀναγνώσω τὸν τόμον αὐτόν. Πρόκειται περὶ ἀναγνώσματος, τὸ ὁποῖον οὔτε ἐγὼ πρέπει νὰ ἀναγνώσω, οὔτε σεῖς πρέπει νὰ τὸ ἀκούσητε.

Ἡ Φαβιόλα ἐξεπλάγη. Ποτὲ δὲν τῆς εἶχε περάσει ἀπὸ τὸν νοῦν, ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ τεθῇ περιορισμὸς καὶ εἰς τὰ ἀναγνώσματα ἀκόμη. Τοιούτους περιορισμοὺς βέβαια ἠγνόει καθ' ὁλοκληρίαν ὁ ἀρχαῖος κόσμος.

— Τί κακὸ ἠμπορεῖ νὰ μᾶς κάμῃ τὸ βιβλίον αὐτό; ἠρώτησεν ὑπομειδιῶσα ἡ εὐγενὴς Ρωμαία. Δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι θὰ εἶνε γεμάτον ἀπὸ περιγραφὰς κακῶν πράξεων καὶ ἐγκλημάτων. Ἀλλ' αὐτὸ δὲν θὰ μᾶς

ἐξωθήσῃ εἰς τὸ νὰ πράξωμεν καὶ ἡμεῖς τὰς πράξεις αὐτάς, καθ' ὃν χρόνον εἶνε εὐχάριστον νὰ βλέπωμεν ἄλλους νὰ τὰς πράττουν.

— Ὥστε δὲν θὰ ἤθελες, κυρία, νὰ τὰς πράξῃς; ἠρώτησεν ἡ Σύρα.

— Οὐδέποτε, ἀπήντησεν ἐντόνως ἡ Φαβιόλα.

— Ἐν τούτοις, παρετήρησεν ἡ Σύρα, ὅταν ἀκούῃς τὴν περιγραφήν των, ἡ εἰκὼν αὐτῶν ἀπασχολεῖ τὸ πνεῦμά σου καὶ αἱ σκέψεις σου περιστρέφονται περὶ τὴν εἰκόνα ταύτην μὲ κάποιαν εὐχαρίστησιν.

— Ἀναμφιβόλως. Ἀλλὰ τί μὲ τοῦτο; ἠρώτησεν ἡ Φαβιόλα.

— Αὐτὴ ἡ εἰκὼν εἶνε ἀκάθαρτος· αὐτὴ ἡ σκέψις εἶνε κακὴ καὶ μολυσμένη, ἀπήντησεν ἡ Σύρα.

— Πῶς εἶνε δυνατόν; ἠρώτησεν ἡ Φαβιόλα. Τὸ κακόν, διὰ νὰ ὑφίσταται, πρέπει νὰ ἐνεργηθῇ ἐμπράκτως.

— Ναί· εἶνε ἀληθές, κυρία μου, ἀπήντησεν ἡ δούλη. Ἀλλὰ ποία λοιπὸν εἶνε ἡ πρᾶξις τοῦ πνεύματος ἤ, ὅπως ὀνομάζω τοῦτο, τῆς ψυχῆς, παρὰ ἡ σκέψις; Ἡ σκέψις δὲ αὐτὴ γεννᾷ τὴν πρᾶξιν. Ὁ φόνος, ἢ οἱαδήποτε ἄλλη στυγερὰ καὶ ἀποτροπαία πρᾶξις, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ γίνῃ, ἐὰν δὲν προηγηθῇ ἡ κακὴ σκέψις, ἡ ὁποία ὡθεῖ καὶ παρορμᾷ εἰς αὐτό.

— Σὲ ἐννοῶ, ἀπήντησεν ἡ Φαβιόλα, μὲ ὕφος ἀνθρώπου ἀναγνωρίζοντος τὴν πλάνην αὐτοῦ. Ἀπομένει ὅμως μία δυσκολία. Βεβαίως ἰσχυρίζεσαι, ὅτι ἔχει

τις εὐθύνην ὄχι μόνον διὰ τὰς ἐξωτερικάς, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς ἐσωτερικὰς παρεκτροπάς. Ἀλλ' ἀπέναντι τίνος ὑπέχει τὴν εὐθύνην ταύτην; Ὡς πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν παρεκτροπὴν ἐννοῶ, ποῦ δύναταί τις νὰ εἶνε ὑπεύθυνος. Ἀπέναντι τῆς κοινωνίας, τῶν νόμων, τῶν ἀρχῶν, τῆς δικαιοσύνης πρὸς ἑαυτὸν καὶ πρὸς τὸν πλησίον, τῶν φοβερῶν ἀποτελεσμάτων, τὰ ὁποῖα ἐπακολουθοῦσιν εἰς μίαν κακὴν πρᾶξιν κτλ. Τὴν ἐσωτερικὴν ὅμως παρεκτροπὴν ποῖος τὴν βλέπει; Ποῖος προσβάλλεται ἢ ποῖος θίγεται ἐξ αὐτῆς; Ἢ ποῖος ἠμπορεῖ νὰ τὴν κρίνῃ καὶ νὰ τὴν ἐξελέγξῃ;

— Ὁ Θεός! ἀπεκρίθη ἡ Σύρα μὲ μίαν ἁπλότητα γεμάτην ἀπὸ ζῆλον.

Ἡ Φαβιόλα ἐδοκίμασεν εὐθὺς τὸ αἴσθημα παντὸς διαψευδομένου εἰς τὰς ἐλπίδας του. Ἤλπιζεν, ὅτι θὰ ἤκουεν ἀπὸ τὸ στόμα τῆς δούλης της νέαν τινὰ θεωρίαν. Ἀντ' αὐτῆς ὅμως ἔβλεπεν, ὅτι ἐπανέπιπτεν εἰς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐθεώρει ὡς ἀπηρχαιωμένην καὶ χυδαίαν δεισιδαιμονίαν.

— Ἀλλὰ τί λοιπόν, Σύρα; ἠρώτησεν ἡ εὐγενὴς Ρωμαία. Πιστεύεις καὶ σὺ πραγματικῶς εἰς τὸν Δία καὶ εἰς τὴν Ἥραν ἢ εἰς τὴν Ἀθηνᾶν; Πιστεύεις ὅτι δύνανται νὰ μᾶς ἀπασχολῶσι σοβαρῶς τὰ ὀνόματα ταῦτα;

— Ὄχι, ὄχι, ἀπήντησε ζωηρῶς ἡ δούλη. Τὰ ὀνόματα αὐτὰ μοὶ εἶνε καθ' ὑπερβολὴν μισητά. Ὄχι, ὄχι· δὲν ὡμίλησα διόλου διὰ θεοὺς καὶ διὰ θεάς. Ὡμίλησα μόνον περὶ ἑνὸς Θεοῦ.

Καὶ πῶς τὸν ὀνομάζεις τὸν Θεὸν αὐτόν, Σύρα; ἠρώτησεν ἡ κυρία.

— Δὲν ἔχει κανὲν ἄλλο ὄνομα παρὰ μόνον τὸ Ὄνομα Θεός. Καὶ τὸ ὄνομα μάλιστα αὐτὸ τοῦ τὸ ἔδωκαν οἱ ἄνθρωποι, διὰ νὰ δύνανται οὗτοι νὰ ὁμιλήσωσι περὶ Αὐτοῦ. Τὸ ὄνομα αὐτὸ δὲν καθορίζει οὐδαμῶς τὴν φύσιν Αὐτοῦ, τὴν ἀρχὴν Αὐτοῦ, τὰ προσόντα Αὐτοῦ, ἀπήντησεν ἡ Σύρα.

— Καὶ ποῖα εἶνε ταῦτα; ἠρώτησε μετὰ ζωηρᾶς περιεργείας ἡ Φαβιόλα.

— Ἡ φύσις του εἶνε ἁπλῆ, ὅπως τὸ φῶς, μία καὶ ἡ αὐτὴ πανταχοῦ, ἀδιαίρετος, καθαρά, πανταχοῦ παροῦσα, ἀπεριόριστος. Ὑπῆρχεν ἐν ἀρχῇ, ὅτε ἐδημιουργήθη ὁ κόσμος. Θὰ ὑπάρχῃ πάντοτε καὶ θὰ ζῇ αἰωνίως. Δὲν εἶχέ ποτε ἀρχὴν καὶ δὲν θὰ ἔχῃ ποτὲ τέλος. Ἡ δύναμις, ἡ γνῶσις, ἡ ἀγαθότης, ἡ ἀγάπη, καθὼς καὶ ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ κρίσις Τοῦ ἀνήκουν. Καὶ κατέχει αὐτὰ εἰς βαθμὸν ἄπειρον καὶ ἀπεριόριστον, ὅπως ἄπειρος καὶ ἀπεριόριστος εἶνε καὶ Αὐτός. Αὐτὸς μόνος δύναται νὰ δημιουργήσῃ, Αὐτὸς μόνος δύναται νὰ διατηρήσῃ καὶ νὰ κυβερνήσῃ τὴν δημιουργίαν, Αὐτὸς εἰμπορεῖ καὶ νὰ τὴν καταστρέψῃ.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν λόγων τούτων ἡ Σύρα ἐφαίνετο εἰς τὴν κυρίαν αὐτῆς ὡς συνηρπασμένη εἰς πνευματικήν τινα ἔκστασιν, ἡ ὁποία τὴν κατεῖχεν ὁλόκληρον. Οὐδέποτε ἡ Φαβιόλα εἶχεν ἀκούσει ἀνθρωπίνην ὕπαρξιν νὰ ὁμιλῇ μὲ τόσον ἐνθουσιασμὸν

καὶ τόσην ζωηρότητα. Ὅταν δὲ εἶδε τὴν δούλην της νὰ ἐπανέρχεται εἰς τὴν συνήθη της κατάστασιν, τῆς εἶπε μὲ ὕφος ἥσυχον καὶ ἤρεμον.

— Καὶ φαντάζεσαι, Σύρα, ὅτι ἓν Ὂν τοιοῦτον εἶνε δυνατόν ποτε νὰ καταδέχεται ὅπως ἐνασχολῆται μὲ τὰς ἀνθρωπίνας πράξεις καὶ μάλιστα μὲ τὰς ἐλεεινὰς σκέψεις ἑκατομμυρίων πλασμάτων;

—Δὲν πρόκειται καθόλου περὶ ἐνασχολήσεως, εὐγενεστάτη μου κυρία, ἀπήντησεν ἡ Σύρα. Ὠνόμασα τὸν Θεὸν φῶς. Μήπως ὁ ἥλιος ἐργάζεται ἢ ἐνασχολεῖται τὴν στιγμήν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐξαποστέλλει τὰς ἀκτῖνάς του εἰς τὰ κρυστάλλινα ὕδατα τῆς πηγῆς αὐτῆς, διαφωτίζων καὶ τὰς πλέον ἀποκέντρους ἄκρας τοῦ πυθμένος της; Ὅ,τι δὲ πράττει ὁ ἥλιος ἀκόπως εἰς τὴν πηγὴν αὐτήν, τὸ κάμνει ἐξ ἴσου τόσον εἰς τὰ γειτονικὰ ρυάκια, ὅσον καὶ εἰς τὰ πλέον μεμακρυσμένα ποτάμια, χωρὶς νὰ ἐξαντλῆταί ποτε ἡ δύναμις τῶν ἀκτίνων του καὶ τοῦ φωτός του.

— Αἱ θεωρίαι σου, Σύρα, εἶνε πάντοτε ἑλκυστικαί. Πόσον θὰ ἦσαν αὗται θαυμάσιαι, ἐὰν ἦσαν ἀληθεῖς! παρετήρησεν ἡ Φαβιόλα μετὰ μικρὰν διακοπήν, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας εἶχε προσηλώσει τοὺς ὀφθαλμούς της εἰς τὴν πηγήν, οἱονεὶ ζητοῦσα νὰ ἐξελέγξῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων τῆς Σύρας.

— Καὶ ὅμως πρέπει νὰ εἶνε ἀληθεῖς, προσέθεσεν ἡ Ρωμαία δέσποινα. Διότι πότε τὸ ψεῦδος ἐπῆξεν

ὡραιότερον ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν; Ἀλλὰ ποία τρομερὰ σκέψις! Νὰ μὴ δύναταί ποτε κανεὶς νὰ εἶνε μόνος· νὰ μὴ δύναταί ποτε νὰ ἔχῃ προσωπικήν τινα εὐχήν, οὔτε ἄλλο μυστικὸν εἰς τὴν καρδιάν του. Ὅλα νὰ τὰ ξεύρῃ ὁ Θεὸς καὶ ὅλα νὰ τὰ βλέπῃ τὸ Ὄμμα Του! Νὰ ζῇ κανεὶς ὑπὸ τὸ Ὄμμα τοῦ Θεοῦ, τί φοβερὰ ὑπόθεσις! Καὶ ὅμως φαίνεται νὰ εἶνε ἀληθής!

— Ἡ Φαβιόλα λέγουσα ταῦτα ἐφαίνετο κατεχομένη ἀπὸ ὀξυτάτην τινὰ ὑπερδιέγερσιν· Μέσα εἰς τὴν γενναίαν της καρδίαν καὶ τὴν εὐρεῖάν της διάνοιαν διεξήγετο πάλη μεταξὺ τοῦ φωτὸς τῆς νέας ἀληθείας, ἥτις πρὸ ὀλίγου τῇ εἶχε γνωστοποιηθῇ, καὶ τοῦ σκότους τῆς πλάνης, μὲ τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀνατραφῇ. Τὸ πνεῦμά της καὶ ἡ θέλησίς της συμμετεῖχεν εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτὸν καὶ παρουσίαζεν ὁμοιότητα πρὸς τὸν ἀγῶνα, τὸν ὁποῖον διεξάγει ἀετός τις πρὸς ἕνα ὄφιν χρησιμοποιῶν περισσότερον τοὺς ὀξεῖς ὀφθαλμούς του ἢ τοὺς γαμψοὺς ὄνυχάς του.

Ὅταν ὁ ἀγὼν αὐτὸς ὁ ἐσωτερικός, ὅστις ἀντηνακλᾶτο ἐπὶ τῆς ἐκφράσεως τοῦ προσώπου της καὶ ἐπὶ τῶν χειρονομιῶν της, κατέπαυσεν, ἡ Φαβιόλα ἡσύχασε βαθμηδόν. Διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὴν ζωήν της τῆς ἐφαίνετο νὰ αἰσθάνεται τὴν παρουσίαν ἑνὸς Ὄντος Ὑπερτέρου, τὸ Ὁποῖον ἐφοβεῖτο, καθ' ὃν χρόνον ἐπεθύμει νὰ Τὸ ἀγαπᾷ. Ἐταπείνωσε τὴν ψυχήν της καὶ τὴν διάνοιάν της ἐνώπιον τῶν ποδῶν Του καὶ ἡ καρδία της ἀνεγνώρισε ταὐτοχρόνως διὰ πρώτην φορὰν Κύριον καὶ Θεόν.

Ἐπὶ τέλους ἡ Φαβιόλα ἐσήκωσε τὴν κεφαλήν της, τὴν ὁποίαν ἕως τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐκράτει ἐσκυμμένην, καὶ εἶπε μετ' ἀγαθότητος καὶ χάριτος πολλῆς:

— Σύρα, ἐννοῶ ὅτι ἀκόμη δὲν προσήγγισα τὸ βάθος τῆς γνώσεώς σου. Βεβαίως θὰ ἔχῃς πολλὰ νὰ μὲ διδάξῃς ἀκόμη. Ἐν τούτοις σήμερον μοῦ διήνοιξες ἕνα νέον κόσμον καὶ μίαν νέαν ζωήν, μίαν σφαῖραν ἀρετῆς εὑρισκομένην ὑπεράνω τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν κρίσεων τῶν ἀνθρωπίνων. Μοῦ ἐγνώρισες μίαν Δύναμιν, ἡ ὁποία δικάζει, ἐπιδοκιμάζει καὶ ἀνταμείβει. Δὲν εἶνε ἔτσι; (Ἡ Σύρα κατένευσε καταφατικῶς). Δύναμιν, ἡ ὁποία ἵσταται πλησίον μας, καὶ τότε ἀκόμη, ὅταν οὐδὲν ὄμμα ἀνθρώπινον δύναται νὰ μᾶς ἴδῃ, καὶ ἡ ὁποία λαμβάνει γνῶσιν ὄχι μόνον τῶν ἐξωτερικῶν ἀποφάσεών μας καὶ ἐνεργειῶν μας, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν ἀποκρύφων σκέψεών μας.

— Ὦ προσφιλής μου κυρία, εἶπεν ἡ Σύρα, πόσον καλλίτερα ἀπὸ ἐμὲ ἐκφράζεσαι τὰς ἀληθείας, τὰς ὁποίας ἔχω εἰς τὸν νοῦν μου!

— Δὲν μὲ ἐκολάκευσες ποτὲ ἕως τώρα, εἶπεν ἡ Φαβιόλα ὑπομειδιῶσα· μὴ ἀρχίζῃς λοιπὸν τώρα νὰ πράττῃς τὸ τοιοῦτον. Ἀλλ' ἔρριψες ἀκόμη καὶ ἐπὶ ἄλλων ζητημάτων ἄπλετον φῶς. Εἰπέ μου, Σύρα, αὐτὸ δὲν εἶχες ὑπ' ὄψει σου καὶ ἄλλοτε, ὅταν ἔλεγες ὅτι οὐδεμία οὐσιώδης διαφορὰ ὑφίσταται μεταξὺ τοῦ κυρίου καὶ τοῦ δούλου; Δὲν ἐνόεις τὴν ἐνώπιον τοῦ ὑπερτάτου τούτου Ὄντος ἰσότητα ὅλων τῶν ἀν-

θρώπων ἀδιακρίτως τῆς τάξεως, εἰς τὴν ὁποίαν οὗτοι εὑρίσκονται, καὶ ἀδιαφόρως ἐὰν εἶνε ἐλεύθεροι ἢ δοῦλοι ;

— Μάλιστα, ἀπήντησεν ἡ Σύρα. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ δὲν ἐνδιαφέρει τόσον πολὺ τὴν παροῦσαν συζήτησίν μας.

— Καὶ ὅμως, προσέθηκεν ἡ Φαβιόλα, ὅταν ἐξέφρασες τὴν ἀλήθειαν αὐτήν, μοὶ ἐφάνη τόσον παράλογος, τόσον τερατώδης, ὥστε ἡ ἀλαζονεία καὶ ἡ ὀργὴ μὲ ἀπετύφλωσαν. Τὸ ἐνθυμεῖσαι, Σύρα ;

— Ὦ ! ὄχι, ὄχι· μὴ ἐνθυμεῖσαι τὸ ἐπεισόδιον ἐκεῖνο, σὲ παρακαλῶ πολὺ, καλή μου κυρία, εἶπεν ἡ δούλη.

— Μὲ συνεχώρησες διὰ τὴν πρᾶξίν μου τῆς ἡμέρας ἐκείνης, Σύρα ; ἠρώτησεν ἡ Φαβιόλα μὲ μίαν συγκίνησιν ὅλως ἄγνωστον εἰς αὐτὴν μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης.

Ἡ πτωχὴ δούλη συνεταράχθη ὁλόκληρος. Προσέπεσεν εὐθὺς γονυπετὴς ἔμπροσθεν τῆς κυρίας της καὶ ἀπεπειράθη νὰ τῆς ἁρπάσῃ τὴν χεῖρα. Ἡ Φαβιόλα ὅμως τὴν ἠμπόδισε, καὶ διὰ πρώτην φορὰν καθ' ὅλην τὴν ζωήν της ἔκλαυσεν αὐτή, ἡ εὐγενὴς Ρωμαία, ἔχουσα τὴν κεφαλήν της ἐστηριγμένην ἐπὶ τοῦ ὤμου μιᾶς δούλης. Ἀφοῦ δὲ ἔκλαυσεν ἐπ' ἀρκετὸν καὶ ἐξέσπασεν οὕτω ἡ μεγάλη συγκίνησις, ἥτις κατεῖχε τὴν καρδίαν της, ἀνέκτησε κατ' ὀλίγον τὴν ψυχραιμίαν της καὶ ἀπευθυνομένη πρὸς τὴν δούλην αὐτῆς εἶπεν ;

— Ἀκόμη μίαν λέξιν, Σύρα· δὲν εἶνε τολμηρὸν νὰ ἀποπειραθῇ τις νὰ λατρεύσῃ τὸ Ὕψιστον αὐτὸ Ὄν, περὶ τοῦ Ὁποίου μοὶ ὡμίλησας; Δὲν εἶνε πολὺ μεγάλο, καθ' ὑπερβολὴν ὑπέροχον, πάρα πολὺ ὑψηλὸν τὸ Ὄν αὐτό, ὥστε νὰ μὴ δύναται ὁ εὐτελὴς καὶ μικρὸς ἄνθρωπος νὰ τὸ πλησιάσῃ;

— Ὦ! ὄχι, κυρία μου, ἀπήντησεν ἡ Σύρα. Τὸ Ὄν αὐτό, ὅπως εἴπομεν, εὑρίσκεται πλησίον μας καὶ ἔμπροσθέν μας. Ζῶμεν καὶ ἐνεργοῦμεν ἐν τῷ φωτὶ καὶ τῇ δυνάμει τῆς ἀγαθότητος Αὐτοῦ, τῆς σοφίας Του, τῆς δυνάμεώς Του. Εἰς τρόπον ὥστε δυνάμεθα ν' ἀπευθυνθῶμεν πρὸς Αὐτόν, οὐχὶ ὡς πρὸς μεμακρυσμένον τινά, διότι ὑπάρχει ἐν ἡμῖν καὶ ἡμεῖς ὑπάρχομεν ἐν αὐτῷ.

Ἀλλά, ἐξηκολούθησεν ἡ Φαβιόλα, δὲν ὑπάρχει ἆρά γε πρᾶξίς τις εὐγνωμοσύνης, θυσία τις ὑπέροχος καὶ μεγάλη, διὰ τῆς ὁποίας νὰ δυνάμεθα ἐπαξίως νὰ λατρεύσωμεν τὸ Ὄν αὐτό;

Ἡ Σύρα ἐδίστασε πρὸς στιγμήν. Εἰσήρχετο πλέον εἰς τὸ μυστηριῶδες καὶ ἀπόκρυφον μέρος τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, περὶ τοῦ ὁποίου δὲν ἠδύνατο νὰ γίνῃ λόγος παρὰ εἰς τοὺς διὰ μακροῦ χρόνου δοκιμασθέντας κατηχουμένους. Περιωρίσθη διὰ τοῦτο νὰ ἀπαντήσῃ δι' ἑνὸς ἁπλοῦ «ναί».

— Καὶ δὲν θὰ ἠμποροῦσα, ἠρώτησεν ἀκόμη μετὰ προφανοῦς ταπεινοφροσύνης ἡ Φαβιόλα, νὰ διδαχθῶ περισσότερον τὴν διδασκαλίαν σου, διὰ νὰ δυνηθῶ

καὶ ἐγὼ νὰ προσφέρω τὴν πρᾶξιν αὐτὴν τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς λατρείας πρὸς Ἐκεῖνον;

— Ἀλλά, καλή μου κυρία, παρετήρησεν ἡ Σύρα, πρέπει νὰ ἐπιτύχῃ τις θῦμα ἀντάξιον τοῦ μεγαλείου τοῦ Ὄντος τούτου, διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ προσφέρῃ ἀρεστὴν εἰς Αὐτὸ θυσίαν.

— Αὐτὸ εἶνε ἀληθές, εἶπεν ἡ Φαβιόλα. Εἷς ταῦρος εἶνε ἀρκετὸς μόνον διὰ τὸν Δία καὶ μία αἶξ φθάνει μόνον διὰ τὴν πρὸς τὸν Βάκχον θυσίαν. Ἀλλὰ ποῦ νὰ εὕρῃ τις θυσίαν ἀνταξίαν Ἐκείνου, τὸν Ὁποῖον πρὸ ὀλίγου μοὶ ἐγνώρισες;

— Ναί· ἀληθῶς ἡ θυσία αὐτή, προσέθεσεν ἡ Σύρα, πρέπει νὰ εἶνε κατὰ πάντα ἀξία τοῦ Ὄντος τούτου. Δηλαδὴ ἄμεμπτος καὶ ἁγία, ὅπως εἶνε καὶ τὸ Ὂν αὐτό· μεγάλη καὶ ἀτίμητος, ὅπως μέγα καὶ ἄπειρον εἶνε καὶ τὸ Ὂν Ἐκεῖνο.

— Καὶ ποῖον θῦμα ἠμπορεῖ νὰ εἶνε τοιοῦτον, ὥστε νὰ προσενεχθῇ εἰς Αὐτὸν θυσία; ἠρώτησεν ἀποροῦσα ἡ Φαβιόλα.

— Μόνον αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Θεός, ἀπήντησεν ἡ Σύρα.

Ἡ Φαβιόλα ἐκάλυψε τὸ πρόσωπόν της μέσα εἰς τὰς δύο παλάμας της καὶ μετὰ σκέψιν στιγμῶν τινων παρατηροῦσα ἁπλήστως τὴν Σύραν τῆς εἶπεν:

— Εἶμαι βεβαία, ἀφοῦ τόσον σαφῶς μοῦ περιέγραψες καὶ μοῦ ἀνέπτυξες τὸ ὑπόλογον καὶ ὑπεύθυνον τῶν ἐξωτερικῶν καὶ ἐσωτερικῶν πράξεών μας,

εἶμαι βεβαία, ὅτι καὶ εἰς τοὺς ὀλίγους σου αὐτοὺς λόγους ἐμπεριεκλείεις ἔννοιαν βαθεῖαν καὶ ἀληθῆ, ἃς μὴ δύναμαι ἐγὼ νὰ τὴν ἐννοήσω πρὸς τὸ παρόν. Ἡ διάνοιά μου ὅμως ἐκουράσθη. Δὲν θὰ εἰμπορέσῃ νὰ σὲ παρακολουθήσῃ εἰς νέας σειρὰς σκέψεων. Διὸ αὐτὸ ἂς διακόψωμεν.

---

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

### *Ἡ Χριστιανικὴ κοινότης.*

Μετὰ τὴν συνδιάλεξιν αὐτὴν ἡ Φαβιόλα ἀπεσύρθη. Καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὑπολοίπου τῆς ἡμέρας τὸ πνεῦμά της ἀλληλοδιαδόχως μετεπήδα ἀπὸ τῆς καταστάσεως τῆς εἰρήνης εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ταραχῆς, καὶ τἀνάπαλιν. Ὅταν ἀντίκρυζε μετ' ἠρεμίας τὴν σεμνὴν ὄψιν τῆς ἠθικῆς ζωῆς, τὴν ὁποίαν τῆς εἶχε δείξει ἡ Σύρα, εὕρισκεν εἰρήνην ἀνέκφραστον ἐν τῇ θεωρίᾳ ταύτῃ· ἀφ' ἑτέρου ὅμως ἡ αὐστηρότης, αἱ θυσίαι τὰς ὁποίας ἀπῄτει ἡ νέα θεοσοφία, τὸ ἄγνωστον καὶ μυστηριῶδες, τὸ ὁποῖον αὕτη διήνοιγεν εἰς τὸν νοῦν της, ἐνέβαλλον εἰς τὸ πνεῦμά της φρίκην καὶ ταραχήν.

Τὴν ἑπομένην πρωΐαν εἶχεν ἀποφασίσει νὰ κάμῃ τὴν ἐπίσκεψιν, τὴν ὁποίαν κατ' ἔτος συνείθιζε νὰ κάμνῃ ἐν τῇ ἐξοχῇ εἰς τὸν Χρωμάτιον, τὸν πρώην δήμαρχον τῆς Ρώμης. Ὁ ἀναγνώστης μας ἐνθυμεῖται βέβαια, ὅτι μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν καὶ [illegible]αίτησίν του

ὁ Χρωμάτιος ἀπεσύρθη εἰς τὴν ἐν Καμπανίᾳ ἔξοχήν του, παρακολουθούμενος ὑπὸ ἀρκετοῦ ἀριθμοῦ χριστιανῶν, οἵτινες εἶχον προσελκυσθῆ εἰς τὴν πίστιν ἀπὸ τὸν Σεβαστιανόν, καὶ οἵτινες ἐπρόκειτο ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ ἱερέως Πολυκάρπου νὰ τελειοποιηθῶσιν ἐν τῇ ἐξοχῇ ἐκείνῃ εἰς τὴν κατὰ Χριστὸν γνῶσιν καὶ ἀρετήν.

Ἡ Φαβιόλα δὲν εἶχε πληροφορηθῆ ποτε περὶ τῶν λεπτομερειῶν αὐτῶν· εἶχεν ὅμως ἀκούσει νὰ λέγουν πράγματα περίεργα διὰ τὴν ἔξοχὴν τοῦ Χρωματίου. Ἔλεγον ὅτι ἐδέχετο αὕτη ἀγνώστους ἐπισκέπτας, οἵτινες ἕως τότε δὲν εἶχον πατήσει ποτὲ ἐκεῖ μέσα· ὅτι δὲν προσεκαλοῦντο πλέον ἐκεῖ οἱ ἀρχαῖοι φίλοι τοῦ Χρωματίου· ὅτι ὁ Χρωμάτιος εἶχεν ἐλευθερώσει ὅλους τοὺς δούλους του, ἀλλ᾽ ὅτι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν των δὲν ἠθέλησαν νὰ ἀπομακρυνθῶσι τῆς ὑπηρεσίας του· ὅτι μολονότι ἡ κατοικία αὐτὴ τοῦ Χρωματίου εἶχε πολλοὺς τοὺς ἐν αὐτῇ συνοικοῦντας, ἐν τούτοις ἐφαίνετο ὅτι οὗτοι ἀπελάμβανον ἀπερίγραπτον εὐτυχίαν. Ὅλα αὐτὰ ἐκέντησαν τὴν περιέργειαν τῆς Φαβιόλας, ἡ ὁποία ἀπεφάσισεν, ἀφοῦ ἄλλως τε θὰ ἐξεπλήρου καὶ ἓν κοινωνικὸν καθῆκον ὑπὸ τῆς ἐθιμοτυπίας ἐπιβαλλόμενον, νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν Χρωμάτιον καὶ νὰ ἀντιληφθῇ ἐκ τοῦ πλησίον τὴν ζωὴν αὐτήν, ἡ ὁποία τῆς ἐφαίνετο πλατωνικὴ καὶ ἰδεώδης, συγχρόνως δὲ καὶ ἀδύνατος καὶ οὐτοπία.

Ἀνεχώρησε λοιπὸν πρωὶ πρωΐ, ἐφ᾽ ἁμάξης συρο-

μένης ἀπὸ εὐρρώστους ἵππους. Καὶ ἀφοῦ ὑπὸ τὴν δρόσον τῆς πρωΐας ἀπήλαυσε τὴν εὐχαρίστησιν ἑνὸς λαμπροῦ περιπάτου, ἔφθασεν ἐπὶ τέλους εἰς τὴν ἔπαυλιν τοῦ Χρωματίου, ἥτις ἦτο γνωστὴ ὑπὸ τὸ λατινικὸν ὄνομα Ἀντ — Στάτουας, ἤτοι πρὸς τὰ Ἀγάλματα.

Ὁ Χρωμάτιος, ὅστις ἐχώλαινεν ὅταν τὸν εἶχεν ἴδει διὰ τελευταίαν φορὰν ἡ Φαβιόλα, ἐφαίνετο ἤδη ἀκμαιότατος γέρων. Τὴν ἐδέχθη εὐμενέστατα καὶ ἠρώτησεν αὐτὴν περὶ τοῦ πατρός της, πῶς εἶχεν ἡ ὑγεία του καὶ ἂν ἦτο ἀληθές, ὅτι ἐσκόπευε προσεχῶς ν' ἀναχωρήσῃ εἰς Ἀσίαν. Ἡ Φαβιόλα ἐπλήγη θανασίμως μόλις ἤκουσε τὸ τελευταῖον τοῦτο. Ὁ πατήρ της δὲν τῆς εἶχεν εἴπει τίποτε, ἀσφαλῶς διὰ νὰ μὴ τὴν ἀνησυχήσῃ. Ἀλλὰ τώρα αὐτὴ τὸ ἐμάνθανε καὶ ἐρρίπτετο οὕτω εἰς ἀληθινὴν ἄβυσσον ὀδύνης.

Ὁ Χρωμάτιος προσεπάθησε νὰ τὴν καθησυχάσῃ, τῆς εἶπεν ὅτι πιθανώτατα αἱ περὶ τοῦ ταξειδίου τοῦ πατρός της πληροφορίαι του νὰ μὴ ἦσαν ἀκριβεῖς, καὶ ἐν τέλει διὰ νὰ τὴν διασκεδάσῃ, τῆς προέτεινε νὰ κάμωσι μαζὺ ἕνα γῦρον ἐντὸς τῆς ἐκτεταμένης καὶ ὡραίας ἐπαύλεώς του.

Ἡ Φαβιόλα εὗρε τὴν ἔπαυλιν περιποιημένην μετὰ τῆς αὐτῆς καὶ ἄλλοτε ἐπιμελείας καὶ γεμάτην ἀπὸ φυτὰ σπάνια. Μόνον ἔλειπον ἀπὸ αὐτὴν τὰ ἀρχαῖα ἀγάλματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα καὶ ὠνομάζετο αὕτη Ἀντ—

Στάτ·νυας. Ἐπὶ τέλους ἔφθασαν εἰς σπήλαιόν τι ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε δεξαμενή τις ὕδατος (συντριβάνι). Ἄλλοτε εἰς τὴν δεξαμενὴν αὐτὴν εἶχον τοποθετηθῆ ἀγάλματα νυμφῶν καὶ ἄλλων θαλασσίων θεοτήτων. Τώρα ὅμως ὅλα αὐτὰ ἔλειπον, καὶ τὸ σπήλαιον ἐκεῖνο παρουσιάζετο γυμνὸν καὶ σκοτεινόν. Ἡ Φαβιόλα δὲν ἠδυνήθη νὰ συγκρατηθῆ ἐπὶ πολὺ καὶ εἶπεν εἰς τὸν Χρωμάτιον.

— Πῶς! τί σοῦ ἦλθε, Χρωμάτιε ν᾽ ἀφαιρέσῃς ὅλα τὰ ἀγάλματα καὶ νὰ καταρρίψῃς τὴν ἰδιάζουσαν φυσιογνωμίαν τῆς ὡραίας σου ἐξοχῆς;

— Νεαρά μου φίλη, ἀπήντησε μετὰ περισσῆς ἀγαθότητος ὁ γέρων, μὴ στενοχωρῆσαι. Εἰς τί θὰ ᾽μποροῦσαν νὰ χρησιμεύσουν τὰ ἀγάλματα αὐτά;

— Ναί, ἀλλὰ δὲν συμμερίζονται ὅλοι τὴν γνώμην σου, ἀπήντησεν ἡ Φαβιόλα. Ἤθελα ὅμως νὰ μάθω τί ἔκαμες τὰ ἀγάλματα αὐτά.

— Ἄ! καλά· διὰ νὰ εἴπω τὴν ἀλήθειαν, ἐπῆγαν ὅλα εἰς τὸ σφυρί, ἀπήντησεν ὁ Χρωμάτιος.

— Πῶς; χωρὶς νὰ μὲ εἰδοποιήσῃς; Ἠξεύρεις, ὅτι θὰ ἤθελα νὰ ἀγοράσω καὶ ἐγὼ μερικά, παρετήρησεν ἡ Φαβιόλα.

Ὁ Χρωμάτιος ἐξέσπασε τότε εἰς γέλωτας καὶ εἶπε μὲ τόνον οἰκειότητος προδίδοντα τὴν μακρὰν καὶ στενὴν γνωριμίαν, ἥτις τὸν συνέδεε με τὰ τῆς νεαρᾶς Ρωμαίας.

— Δὲν ἤθελα νὰ ᾽πῶ ὅτι ἐπῆγαν εἰς τὸ σφυρὶ τῆς

δημοπρασίας, ἀλλ' εἰς τὸ σφυρὶ ποῦ κόπτει καὶ συντρίβει τὰ λιθάρια καὶ τὰ μάρμαρα. Οἱ θεοὶ καὶ αἱ θεαὶ συνετρίβησαν καὶ ἔγιναν ὅλοι σκόνη! Ἂν θέλῃς κανὲν πόδι μεμονωμένον ἢ κανὲν χέρι, ἴσως θὰ ἠμποροῦσα νὰ σοῦ εὕρω, δὲν μπορῶ ὅμως νὰ σοῦ ὑποσχεθῶ ὅτι θὰ εὑρεθῇ μορφή τις, τῆς ὁποίας ἡ μύτη νὰ μὴ εἶνε τσακισμένη, ἢ κρανίον τι χωρὶς ρῆγμα.

Ἡ Φαβιόλα ἐξεπλάγη καὶ ἀνεφώνησεν:

— Ὁποῖος τέλειος βάρβαρος κατέστης, σεβαστέ μοι κύριε δικαστά! Ἡ πρᾶξίς σου αὐτή, ἡ τόσον ὕβριστική, οὔτε σκιὰν λογικότητος ἀποδεικνύει.

— Καὶ ὅμως ὅταν τις γίνεται γεροντότερος, γίνεται καὶ σοφώτερος, ἀπήντησεν ὁ Χρωμάτιος. Κατέληξα δὲ τώρα εἰς τὰ γεράματά μου εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ Ζεὺς καὶ ἡ Ἥρα δὲν εἶνε περισσότερον θεοὶ ἀπὸ ὅ,τι εἶμαι ἐγὼ καὶ σύ· εἰς τρόπον ὥστε ἀπεφάσισα νὰ τοὺς ξεφορτωθῶ ἀπὸ ἐπάνω μου.

— Πολὺ καλά· αὐτὸ εἶνε ὅπως τὸ λές. Συμμερίζομαι δὲ καὶ ἐγὼ τὴν γνώμην σου, ἀπὸ πολὺν μάλιστα καιρόν. Διατί ὅμως νὰ μὴ τὰ διατηρήσῃς ὡς ἔργα τέχνης; ἠρώτησεν ἡ Φαβιόλα.

— Διότι ὅταν ἐτέθησαν ἐδῶ, δὲν ἐτέθησαν ὡς κοσμήματα καὶ ὡς ἔργα τέχνης, ἀλλ' ὡς θεότητες. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν θὰ ἔμενον ἐνταῦθα, θὰ μοῦ ὑπενθύμιζον μίαν πλάνην καὶ μίαν ἀπάτην, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἐπὶ μακρὰ ἔτη μὲ ἐκράτησαν, ἀπήντησεν ὁ Χρωμάτιος.

— Ἀλλὰ μήπως τώρα, ἀξιότιμε καὶ ἀρχαῖε φίλε, παρετήρησεν ἡ Φαβιόλα, δὲν θὰ ἐξακολουθῇ νὰ ὑφίσταται ἡ πλάνη καὶ ἡ ἀπάτη αὐτή, ὅταν θὰ ὀνομάζῃς τὴν ἐξοχήν σου Ἀντ—Στάτουας, ἐνῷ οὔτε ἓν ἄγαλμα θὰ εὑρίσκεται ἐν αὐτῇ;

— Βεβαίως, ἀπήντησεν ὁ Χρωμάτιος. Δὲν παρετήρησες ὅμως, ὅτι ἐφύτευσα σχεδὸν πανταχοῦ φοίνικας· καὶ ὅταν οὗτοι ἀναπτυχθῶσιν, ἡ ἐξοχὴ θὰ λάβῃ τὸν τίτλον Ἀντ—Πάλμιας (ἤτοι πρὸς τοὺς φοίνικας).

— Τὸ ὄνομα εἶνε ὡραῖον, ἀπήντησεν ἡ Φαβιόλα, ἡ ὁποία δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ τὴν μυστικὴν ἔννοιαν, τὴν ὁποίαν ἐνέκλειεν ἡ ὀνομασία αὕτη. Ἀληθῶς πῶς θὰ ἐμάνθανεν, ὅτι ἡ ἐξοχὴ ἐκείνη εἶχε πλέον μεταβληθῇ εἰς εἶδός τι σχολῆς, ὅπου προπαρεσκευάζοντο οἱ μέλλοντες ἀγωνισταὶ τοῦ Χριστοῦ, οἵτινες ἔμελλον νὰ θρέψωσιν ἐν μεγάλῳ ἀριθμῷ τοὺς φοίνικας καὶ τὰς δάφνας τοῦ μαρτυρίου!

Ἀλλὰ πρέπει τώρα νὰ ἐξιστορήσωμεν ὑπὸ ποίας περιστάσεις τὰ ἀγάλματα τοῦ Χρωματίου κατεστράφησαν. Περὶ αὐτοῦ γίνεται λόγος εἰδικὸς εἰς τὸ βιβλίον τὸ ἐπιγραφόμενον «Πράξεις τοῦ ἁγίου Σεβαστιανοῦ».

Ὅταν ὁ Νικόστρατος ἐγνωστοποίησεν εἰς τὸν Χρωμάτιον περὶ τῶν συμβάντων τοῦ δεσμωτηρίου καὶ περὶ τῆς θεραπείας τῆς συζύγου του Ζωῆς, ἥτις ἦτο βωβὴ καὶ ἀνέκτησε τὴν λαλιάν της, ὅσον καὶ τοῦ

Τριγκιλλίνου, ὅστις ὑπέφερεν ἐξ ἀρθρίτιδος, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀπηλλάγη μετὰ τὸ βάπτισμα, ὁ Χρωμάτιος, ὁ ὁποῖος ὑπέφερεν ἀπὸ τὸ αὐτὸ νόσημα τῆς ἀρθρίτιδος, ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Σεβαστιανὸν νὰ βαπτισθῇ· καὶ ἐὰν ἐθεραπεύετο, τῷ ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ ἐγίνετο γνήσιος χριστιανός. Ὁ Σεβαστιανὸς δὲν ἦτο δυνατὸν βέβαια νὰ δεχθῇ τὴν πρότασιν τοῦ Χρωματίου. Διὰ νὰ λάβῃ τὸ ἅγιον Βάπτισμα ὁ Χρωμάτιος, καθὼς καὶ οἱοσδήποτε ἄνθρωπος, ἀπαιτεῖται πρωτίστως νὰ πιστεύσῃ. Ἄνευ πίστεως ἦτο ἀδύνατον νὰ γίνῃ δεκτὸς εἰς τὸ λουτρὸν τῆς σωτηρίας. Ἐσκέφθη λοιπὸν ὁ Σεβαστιανὸς νὰ εὕρῃ μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ ἐπετυγχάνετο, ὥστε ὁ Χρωμάτιος νὰ λάβῃ τὸ βάπτισμα, ἀφοῦ προηγουμένως πιστεύσῃ.

Ὁ Χρωμάτιος ἦτο ἐξακουσμένος διὰ τὰ πολλὰ εἰδωλολατρικὰ ἀγάλματα, τὰ ὁποῖα διετήρει εἰς τὴν κατοχήν του. Ὁ Σεβαστιανὸς λοιπὸν τὸν ἐβεβαίωσεν ὅτι, ἐὰν κατέστρεφε καὶ συνέτριβε τὰ ἀγάλματα αὐτά, ὡρισμένως θὰ ἀνέκτα τὴν ὑγείαν αὐτοῦ. Ὁ ὅρος οὗτος ἦτο βέβαια σκληρός, μ᾽ ὅλα ταῦτα ὁ Χρωμάτιος τὸν ἐδέχθη. Ὁ Τιβούρτιος ὅμως, ὁ υἱὸς τοῦ Χρωματίου, ὅταν ἔμαθε τοῦτο, κατέστη μανιώδης καὶ ἠπείλησεν, ὅτι θὰ ἔκαιεν ζωντανὸν τὸν Σεβαστιανὸν ἐάν, ἀφοῦ τὰ ἀγάλματα συνετρίβοντο, δὲν ἐθεραπεύετο ὁ πατήρ του.

Ἐν διαστήματι μιᾶς μόνον ἡμέρας διακόσια ἀγάλματα ἐκομματιάσθησαν καὶ συνετρίβησαν. Ὄχι μό-

νον ἡ ἐξοχὴ τοῦ Χρωματίου, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐν Ρώμῃ οἰκία αὐτοῦ ἀπεγυμνώθησαν ἐντελῶς τῶν ἐν αὐτῇ εἰδώλων. Ἐν τούτοις ὁ γέρων δήμαρχος δὲν ἐθεραπεύθη. Ἐκλήθη λοιπὸν διὰ τοῦτο ὁ Σεβαστιανὸς καὶ ἐπεπλήχθη αὐστηρῶς. Ὁ γενναῖος ὅμως στρατιώτης ἔμεινεν ἄκαμπτος καὶ ἤρεμος.

— Εἶμαι βέβαιος, εἶπεν, ὅτι δὲν κατεστράφησαν ὅλα τὰ ἀγάλματα. Κάποιο ἐξ αὐτῶν διέφυγε τὴν καταστροφήν.

Καὶ εἶχε δίκαιον. Μικρά τινα ἀγάλματα εἶχον φυλαχθῆ ὡς ἔργα τέχνης μᾶλλον ἢ ὡς ἀντικείμενα θρησκευτικά. Συνετρίβησαν λοιπὸν καὶ ταῦτα, παρευθὺς δὲ ὁ Χρωμάτιος ἐθεραπεύθη. Τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν, ὅτι τόσον αὐτός, ὅσον καὶ ὁ Τιβούρτιος ὁ υἱός του, ἀπέβησαν ζηλωταὶ χριστιανοί Ὁ Τιβούρτιος μάλιστα καὶ ἐμαρτύρησεν ἐνδόξως, καὶ εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀφιερώθη μία κατακόμβη.

Ἤδη ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν σειρὰν τοῦ λόγου μας. Ἡ Φαβιόλα καθήσασα εἰς ρωμαντικήν τινα θέσιν καὶ προσκαλέσασα καὶ τὸν Χρωμάτιον νὰ καθήσῃ ἐκεῖ, τῷ ἀπηύθυνε τὰς ἑξῆς λέξεις:

— Γνωρίζεις, Χρωμάτιε, ὅτι παντὸς εἴδους παράδοξοι φῆμαι περιτρέχουσι τὴν χώραν ἐν σχέσει μὲ τὰς πράξεις σου καὶ τὴν ζωήν, τὴν ὁποίαν διάγεις κατὰ τοὺς τελευταίους αὐτοὺς μῆνας;

— Ἀλήθεια; καὶ ὁποῖαί τινες εἶνε αἱ φῆμαι αὐταί; Εἰπέ μοι, σὲ παρακαλῶ, ἀπήντησεν ὁ Χρωμάτιος.

— Νά! ὅτι ἀριθμός τις προσώπων συγκατοικεῖ μαζύ σου, προσώπων τὰ ὁποῖα κανεὶς δὲν γνωρίζει, ὅτι δὲν πηγαίνεις πουθενά, οὔτε βλέπεις κανένα, καὶ ὅτι διάγεις ἕνα βίον καθ' ὁλοκληρίαν φιλοσοφικόν, ὅπως περιέγραψεν αὐτὸν εἰς τὴν πολιτείαν αὐτοῦ ὁ Πλάτων.

— Νὰ ποῦ μὲ κολακεύουν κι' ὅλα, προσέθεσεν ὑπομειδιῶν ἐπιχαρίτως ὁ Χρωμάτιος.

— Δὲν εἶνε ὅμως μόνον αὐτό, ἐξηκολούθησεν ἡ Φαβιόλα. Λέγουν ἀκόμη, ὅτι ἔχετε ὡρισμένας ὥρας, ἐκτάκτους, κατὰ τὰς ὁποίας σηκώνεσθε καὶ κατὰ τὰς ὁποίας κατακλίνεσθε, ὅτι ἀποφεύγετε πᾶσαν διασκέδασιν καὶ ὅτι αἱ τράπεζαί σας εἶνε τόσον λιταὶ καὶ μὲ τόσην ἐγκράτειαν παρακάθησθε εἰς αὐτάς, ὥστε εἶνε ὡς νὰ νηστεύετε διαρκῶς.

— Τοὐλάχιστον ἀναγνωρίζουν ὅτι πληρώνομεν τοὺς προμηθευτάς μας; Ἢ μήπως λέγουν ὅτι χρεωστοῦμεν μεγάλα ποσὰ εἰς τὸν ἀρτοποιὸν καὶ εἰς τὸν παντοπώλην; ἠρώτησεν ὁ Χρωμάτιος.

— Ἄ! ὄχι, ἀπήντησε γελῶσα ἡ Φαβιόλα.

— Ποία καλωσύνη ἐκ μέρους τοῦ κόσμου! παρετήρησε τότε ὁ γέρων δικαστὴς μὲ εὐχάριστον ὕφος. Πάρα πολὺ μεγάλο ἐνδιαφέρον δεικνύουν οἱ ἄνθρωποι διὰ τὰς ὑποθέσεις μας. Ἀλλὰ δὲν εἶνε περίεργον, εὐγενεστάτη Φαβιόλα, ὅτι ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον, καθ' ὃν διηρχόμην βίον ἐλευθέριον ἐδῶ εἰς τὴν ἐξοχήν μου μαζὺ μὲ τοὺς παλαιοὺς φίλους μου, κανεὶς τότε

δὲν ἐνησχολεῖτο μὲ ἡμᾶς; Ἐνῷ τώρα, ὅταν μερικὰ ἄτομα ἀπεσύρθησαν διὰ νὰ ζήσωσιν ἐν ἡσυχίᾳ, ἐργαζόμενα ἐπιμελῶς καὶ τηροῦντα ἑαυτὰ μακρὰν τῶν δημοσίων ὑποθέσεων, χωρὶς μάλιστα νὰ ὁμιλοῦν περὶ τῆς πολιτικῆς ἢ περὶ τοῦ κόσμου, ἰδοὺ πόσαι περιέργειαι ἀφυπνίζονται περὶ αὐτά, πῶς παρακολουθοῦνται ὡς νὰ ἦσαν ὕποπτα, καὶ πῶς διεγείρουν τὴν ἀντιπάθειαν καὶ τὴν ἐχθρότητα. Δὲν ἀποτελεῖ τοῦτο ἀξιοπερίεργον φαινόμενον;

— Ἀληθῶς, ἀπήντησεν ἡ Φαβιόλα. Σὺ ποίαν ἐξήγησιν δίδεις εἰς τὸ φαινόμενον αὐτό;

— Ἀποτελεῖ μυστήριον, εὐγενεστάτη μου φίλη, τὸ ὁποῖον πρὸς τὸ παρὸν δὲν εἶσαι εἰς θέσιν νὰ ἐννοήσῃς καὶ τὸ ὁποῖον εὔχομαι ταχέως νὰ δυνηθῇς νὰ ἐξηγήσῃς, ἀπήντησεν ὁ Χρωμάτιος.

— Τοὐλάχιστον εἰπέ μοι, ποῖος εἶνε ὁ ἀληθὴς σκοπὸς τῆς ζωῆς, τὴν ὁποίαν διάγετε ἐδῶ μέσα; ἠρώτησεν ἡ Φαβιόλα.

— Περνῶμεν τὸν καιρόν μας προσπαθοῦντες νὰ ἀναπτύξωμεν τὰς ἀνωτέρας ἡμῶν ἰδιότητας. Σηκωνόμεθα πολὺ πρωΐ, ἀφιερώνομεν ὥρας τινὰς εἰς θρησκευτικὴν λατρείαν, καὶ ἔπειτα ἐπιδιδόμεθα εἰς ποικίλας ἐνασχολήσεις. Οἱ μὲν ἀναγινώσκουσιν, ἄλλοι γράφουσιν, ἕτεροι ἐργάζονται εἰς τοὺς κήπους καὶ σὲ βεβαιῶ, ὅτι κανεὶς μισθωτὸς ἐργάτης δὲν εἰργάσθη καλλίτερον καὶ ἐπιμελέστερον ἐδῶ μέσα ἀπὸ ὅ,τι ἐργάζονται αὐτοὶ οἱ ἐθελονταὶ γεωργοί. Συναντώμεθα

κατὰ διαφόρους ὥρας διὰ νὰ ψάλωμεν μαζὺ ὕμνους ἀποπνέοντας ἁγιότητα καὶ ἀρετήν, ἀναγινώσκομεν βιβλία τὰ ὁποῖα καθιστῶσιν ἡμᾶς καλλιτέρους· διδάσκαλοι εὔγλωττοι μᾶς παρέχουσι προφορικὴν διδασκαλίαν· καὶ τέλος παρακαθήμεθα εἰς τράπεζαν, ἥτις ὁμολογουμένως εἶνε λιτή, διότι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸ ἐν αὐτῇ παρατιθέμενον μαγείρευμα παρασκευάζεται μὲ λαχανικά.

— Ὥστε ἔγινες λοιπὸν τέλειος Πυθαγόριος. Εἶνε ἐξ ἄλλου καὶ ἕνα σύστημα πολὺ οἰκονομικόν, εἶπε, μὲ ὕφος ἀστειότητος, ἀλλὰ καὶ μὲ βλέμμα πονηρὸν κάπως ἡ Φαβιόλα.

— Ἄ! πονηρά! ἀπήντησεν ὁ γέρων. Ὥστε λοιπὸν νομίζεις ὅτι ὅλος αὐτὸς ὁ βίος ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ μὴ ἐξοδεύωμεν πολλὰ χρήματα; Ἐν τούτοις αὐτὸ δὲν εἶνε σωστόν, διότι ἐλάβομεν μίαν ἀπόφασιν πολὺ καταστρεπτικὴν διὰ τὰ χρηματικὰ συμφέροντά μας.

— Ποίαν; ἠρώτησεν ἡ νεαρὰ πατρικία.

— Τίποτε ὀλιγώτερον ἀπὸ αὐτό· Ἀπεφασίσαμεν νὰ μὴ ἀνεχθῶμεν ἔστω καὶ ἕνας νὰ εἶνε πτωχὸς εἰς τὰ πέριξ ἐδῶ μέρη. Τὸν χειμῶνα θὰ ἐπιχειρήσωμεν νὰ ἐνδύσωμεν ὅλους ἐκείνους, ὅσοι δὲν ἔχουσιν ἐνδύματα, νὰ θρέψωμεν ὅλους τοὺς πεινῶντας καὶ νὰ ἐπιμεληθῶμεν πάντα ἀσθενῆ Τοιουτοτρόπως ὅλαι αἱ οἰκονομίαι μας θὰ χρησιμοποιηθῶσιν, ἀπήντησεν ὁ Χρωμάτιος.

— Ἀληθῶς, ἡ ἰδέα σας εἶνε πολὺ γενναία, ἂν καὶ

πολὺ νεωτερίζουσα διὰ τὴν ἐποχήν μας. Πρέπει ὅμως νὰ εἶσθε βέβαιος, ὅτι εἰς ἀνταμοιβὴν θὰ γελάσουν ὅλοι εἰς βάρος σας καὶ θὰ εἴπουν, ἐὰν ἦτο δυνατόν, πολὺ χειρότερα, ἀπὸ ὅ,τι λέγουν τώρα. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε δυνατόν, παρετήρησεν ἡ Φαβιόλα.

— Διατί; ἠρώτησεν ὁ Χρωμάτιος.

— Δὲν πιστεύω νὰ σὲ ὑβρίζω, ἐὰν σοῦ εἴπω τί λέγουν τώρα. Σὲ κατηγοροῦν ὅτι εἶσαι χριστιανός. Δηλαδὴ σοῦ ἀποδίδουν τὴν χειροτέραν ἐκ τῶν κατηγοριῶν, αἱ ὁποῖαι μπορεῖ νὰ ὑπάρξουν. Ἐγὼ ὅμως ἀπέκρουσα ἐντόνως καὶ μὲ ἀγανάκτησιν τὴν κατηγορίαν αὐτὴν καὶ δὲν ἠθέλησα νὰ τὴν πιστεύσω, ἀπήντησεν ἡ Ρωμαία πατρικία.

Ὁ Χρωμάτιος ὑπεμειδίασε καὶ εἶπε:

— Διατί μετ' ἀγανακτήσεως, προσφιλές μου παιδί;

— Διότι ἐγνώριζα πολὺ καλὰ τὸν ἑαυτόν σου, καθὼς καὶ τὸν Τιβούρτιον, τὸν Νικόστρατον, τὴν καλὴν σύζυγόν του Ζωήν, καὶ δὲν ἦτο δυνατόν ποτε νὰ πιστεύσω, ἔστω καὶ διὰ μίαν στιγμήν, ὅτι ὅλοι σας ἠσπάσθητε αὐτὸ τὸ μῖγμα τῆς ἀνοησίας καὶ δολιότητος, τὸ ὁποῖον ὀνομάζουν Χριστιανισμόν, ἀπήντησεν ἡ Φαβιόλα.

— Ἄφες με νὰ σοῦ θέσω ἕνα ἐρώτημα, εἶπεν ὁ γέρων πατρίκιος. Ἔλαβές ποτε τὸν κόπον νὰ ἀναγνώσῃς κανὲν σύγγραμμα χριστιανικόν, ἐκ τοῦ ὁποίου θὰ ἠδύνασο νὰ μάθῃς τὴν ἀλήθειαν ὅσον ἀφορᾷ αὐτὴν τὴν θρησκείαν, τὴν ὁποίαν τόσον περιφρονεῖς;

— Ὦ! ὄχι, βεβαιότατα ὄχι! ἀπήντησεν ἡ Φαβιόλα. Δὲν ἐπιθυμῶ νὰ χάνω τὸν καιρόν μου σὲ τέτοια μικροπράγματα. Μισῶ τοὺς χριστιανοὺς ὡς ἐχθροὺς πάσης πνευματικῆς προόδου, ὡς πολίτας ἐπικινδύνους, ὡς ἐνόχους ἐγκλημάτων μυσαρῶν καὶ δι' αὐτὸ δὲν θὰ μποροῦσά ποτε νὰ λάβω τὸν κόπον, ὅπως τοὺς γνωρίσω.

— Αἴ! καλά, ἀγαπητή μου Φαβιόλα, ἀλλὰ καὶ ἐγὼ εἶχα τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς ἰδέαν, τὴν ὁποίαν καὶ σύ. Ἐν τούτοις ὅμως ἀπό τινος χρόνου μετέβαλον αὐτήν, ἀπήντησεν ὁ Χρωμάτιος.

— Αὐτὸ εἶνε ἀληθῶς παράδοξον, παρετήρησεν ἡ Φαβιόλα. Τοσούτῳ δὲ μᾶλλον, καθ' ὅσον ἐν τῇ ἰδιότητι τοῦ δημάρχου τῆς πόλεως, τὴν ὁποίαν εἶχες, εἶχες καθῆκον νὰ τιμωρῇς τοὺς ἀθλίους αὐτοὺς διὰ τὰς συνεχεῖς των παρανομίας.

Ἕνα νέφος ἐπεκάθησεν ἐπὶ τῆς περιχαροῦς ὄψεως τοῦ γέροντος, καθ' ὃν χρόνον δάκρυα ἤρχισαν νὰ ἀναβλύζουν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς του. Ἐσκέπτετο τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, ὅστις κατεδίωξέ ποτε τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, καὶ εἰς τὸ παράδειγμα αὐτὸ εὕρισκε καὶ αὐτὸς κἄποιαν ἀνακούφισιν εἰς τὴν θλῖψιν, τὴν ὁποίαν ἐδοκίμαζε διὰ τὸ ὅτι ἐν ἀγνοίᾳ του εἶχε διώξει τόσους χριστιανούς!

Ἡ Φαβιόλα ἀντελήφθη τὴν μεταβολὴν καὶ στενοχωρηθεῖσα διότι χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ ἔγινεν ἀφορμὴ νὰ πικραθῇ ὁ συνομιλητής της, τοῦ εἶπε μὲ τρόπον γλυκύτατον:

— Εἶπα προηγουμένως κἄποιαν ἀπερισκεψίαν, ἡ ὁποία σοῦ ἔφερεν εἰς τὸν νοῦν θλιβερὰς ἀναμνήσεις. Συγχώρησόν μοι, Χρωμάτιε, καὶ ἂς ὁμιλήσωμεν τώρα ἐπὶ ἄλλου ἀντικειμένου. Εἶς ἀπὸ τοὺς λόγους, διὰ τοὺς ὁποίους σὲ ἐπεσκέφθην, ἦτο νὰ σὲ ἐρωτήσω, ἐὰν ἐγνώριζες κανένα, ὅστις νὰ πρόκηται ν' ἀναχωρήσῃ διὰ Ρώμην. Ἤκουσα νὰ λέγουν, ὅτι ὁ πατήρ μου θὰ ταξειδεύσῃ καὶ θὰ ἤθελα νὰ τοῦ γράψω νὰ μὴ ἀναχωρήσῃ χωρὶς νὰ μὲ ἀποχαιρετήσῃ.

— Ἀκριβῶς ὑπάρχει κἄποιος νέος, ὅστις ἀναχωρεῖ αὔριον πρωΐ πρωΐ, ἀπήντησεν ὁ Χρωμάτιος. Πήγαινε μέσα νὰ γράψῃς τὴν ἐπιστολήν σου. Ἴσως ἐκεῖ νὰ εἶνε καὶ ὁ νέος αὐτός.

Ἐπέστρεψαν λοιπὸν εἰς τὴν κατοικίαν καὶ εἰσῆλθον εἰς ἓν διαμέρισμα ἰσόγειον, πλῆρες ἀπὸ βιβλιοθήκας. Ἐν τῷ μέσῳ, καθήμενος ἐπὶ τραπέζης, νέος τις ἀντέγραφε μεγάλον τινὰ τόμον, τὸν ὁποῖον εὐθὺς ἔκλεισε καὶ ἔθεσε κατὰ μέρος, ὅταν εἶδε νὰ εἰσέρχεται ἐκεῖ ξένη τις.

— Τορκουάτε, τῷ εἶπεν ὁ Χρωμάτιος, αὐτὴ ἡ κυρία ἐπιθυμεῖ νὰ ἀποστείλῃ ἐπιστολήν τινα πρὸς τὸν πατέρα της, εἰς τὴν Ρώμην.

— Θὰ εἶμαι εὐτυχής, ἀπήντησεν ὁ νέος, ἐὰν θὰ ἠδυνάμην νὰ ὑπηρετήσω τὴν εὐγενῆ Φαβιόλαν ἢ τὸν διακεκριμένον πατέρα της.

— Μπᾶ ; τοὺς γνωρίζεις ; ἠρώτησεν ὁ γέρων Χρωμάτιος, κἄπως ἔκπληκτος.

Ἔλαβον τὴν τιμήν, ὅταν ἤμην ἀκόμη παιδί, νὰ

χρηματίσω ὑπάλληλος ἐν Ἀσίᾳ τοῦ εὐγενοῦς Φαβίου, ὅπως καὶ ὁ πατήρ μου ἐχρημάτισεν ὑπάλληλος πρὸ ἐμοῦ. Δυστυχῶς ἡ ἀσθένεια μὲ ἠμπόδισε νὰ παραμείνω εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του, ἀπήντησεν ὁ Τορκουάτος.

Ὁ φίλος ἀναγνώστης ἀναμφιβόλως ἐνθυμεῖται τὸν Τορκουάτον. Εἶνε εἷς ἀπὸ τοὺς φυλακισμένους ἐκείνους, οἵτινες ἐπεστράφησαν εἰς τὸν Χριστὸν ὑπὸ τοῦ Σεβαστιανοῦ. Εἶνε ἐκεῖνος ἀκριβῶς, ὅστις κατὰ τὴν ἑσπέραν καθ' ἣν συνεζητεῖτο ἐν Ρώμῃ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Σεβαστιανοῦ τὸ ταξείδιον εἰς τὴν ἐξοχὴν τοῦ Χρωματίου, ἐξεφράζετο μὲ πολλὴν αὐθάδειαν καὶ αὐτοπεποίθησιν, εἰς τρόπον ὥστε ὁ νεαρὸς Παγκράτιος ἐσχημάτισε τὴν ἰδέαν, ὅτι τὸ πρόσωπον αὐτὸ ἦτο φόβος νὰ γίνῃ πρόξενον πολλῶν πειρασμῶν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

Ἡ Φαβιόλα μετὰ τὸν διάλογον τὸν διαμειφθέντα μεταξὺ τοῦ Χρωματίου καὶ τοῦ Τορκουάτου, ἐκάθησε πλησίον τῆς τραπέζης. Πολλαὶ σελίδες ἐκλεκτοῦ παπύρου, κομμέναι ἀπὸ κάποιο βιβλίον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἑτοιμασθῇ διὰ τὴν ἀντιγραφὴν κάποιου ἔργου, εὑρίσκοντο ἐπὶ τῆς τραπέζης. Ὁ ἀγαθὸς γέρων ἔλαβεν ἐκεῖθεν ἓν φύλλον καὶ τὸ ἔθεσεν ἐνώπιον τῆς νεαρᾶς κόρης μετὰ μελάνης καὶ καλάμου πρὸς γραφήν.

Ἡ Φαβιόλα ἔγραψεν ὀλίγας λέξεις πρὸς τὸν πατέρα της, ἐδίπλωσε τὸν χάρτην, τὸν προσέδεσε μὲ κλωστὴν μεταξωτὴν καὶ τὸν ἐσφράγισε μὲ κηρὸν καὶ

μὲ ἕνα φάκελλον, τὸν ὁποῖον ἀνέσυρεν ἀπὸ τὸ μικρόν της χρυσοκέντητον σακκίδιον. Ἔπειτα ἐπιθυμοῦσα νὰ ἀνταμείψῃ τὸν κομιστὴν τῆς ἐπιστολῆς, ὅταν θὰ ἐδίδετο κατάλληλος πρὸς τοῦτο εὐκαιρία, ἐσημείωσεν ἐπὶ ἑνὸς ἄλλου τεμαχίου ἐκ τοῦ αὐτοῦ χάρτου τὸ ὄνομά του καὶ τὴν διεύθυνσίν του, καὶ ἐφύλαξε τὴν σημείωσιν αὐτὴν ἐντὸς τοῦ θυλακίου της.

Ἔπειτα, ἀφοῦ ἐδροσίσθη ὀλίγον, καθήσασα ἀπέναντι ἀνοικτῶν παραθύρων βλεπόντων πρὸς τὸν κῆπον, ἀνηγέρθη, ἀπεχαιρέτησε τὸν Χρωμάτιον καὶ ἀνέβη εἰς τὴν ἅμαξάν της διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν ἐξοχήν της. Τὴν στιγμήν, καθ' ἣν ἀπεχαιρέτα τὸν Χρωμάτιον, ὑπῆρχεν εἰς τὸ βλέμμα τοῦ ἀγαθοῦ γέροντος κάτι τὸ ἀληθῶς πατρικόν, τὸ ὁποῖον συνεκίνησε βαθέως τὴν Φαβιόλαν. Ἀληθῶς κάποιον ἄλλο αἴσθημα ἀπησχόλει κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην τὸν Χρωμάτιον. Αὐτὴ ἡ εὐγενὴς καρδία, ἐσκέπτετο ὁ γέρων, αὐτὴ ἡ εὐρεῖα διάνοια θὰ μείνῃ διὰ παντὸς εἰς τὴν λύμην τοῦ ἐθνισμοῦ; Εἶνε ἀδύνατον.

— Στὸ καλό, παιδί μου, ἀνέκραξε μετὰ στοργῆς ὁ Χρωμάτιος, καὶ εἴθε νὰ εὐλογηθῇς μυριάκις κατὰ τρόπον, τὸν ὁποῖον δὲν γνωρίζεις ἀκόμη.

Ἀφοῦ εἶπεν αὐτὰ ὁ Χρωμάτιος, ἐτράβηξε τὴν χεῖρά του καὶ ἀπεσύρθη συγκεκινημένος.

Ἡ Φαβιόλα, συγκεκινημένη καὶ αὐτὴ ἐκ τῆς πατρικῆς στοργῆς, τὴν ὁποίαν ἐνέφαινον οἱ λόγοι τοῦ

Χρωματίου, καὶ ἀπησχολημένη μὲ τὴν μυστηριώδη ἔννοιαν, τὴν ὁποίαν ἐνέκρυπτεν ἡ εὐχὴ αὐτοῦ, ἐξεπλάγη, ὅταν εἶδε τὸν Τορκουάτον νὰ σταματᾷ τὴν ἅμαξάν της, πρὸ τοῦ ἀκόμη νὰ ἐξέλθῃ αὕτη ἀπὸ τὰς κιγκλίδας τῆς ἐπαύλεως.

— Ἐπίτρεψόν μοι αὐτὴν τὴν διακοπήν, εὐγενεστάτη κυρία, εἶπεν ὁ Τορκουάτος. Ἤθελα νὰ ἐρωτήσω, ἐὰν ἐπιθυμῇς ἡ ἐπιστολή σου νὰ φθάσῃ ταχέως εἰς τὴν Ρώμην.

— Βεβαίως! Θὰ ἐπεθύμουν ὅσον τὸ δυνατὸν γρηγορώτερον νὰ περιέλθῃ εἰς χεῖρας τοῦ πατρός μου, ἀπήντησεν ἡ Φαβιόλα.

— Τότε φοβοῦμαι, ὅτι δὲν θὰ μπορέσω νὰ σὲ ὑπηρετήσω. Τὰ οἰκονομικά μου δὲν μοῦ ἐπιτρέπουν νὰ ταξειδεύσω παρὰ μὲ τὰ πόδια ἢ τὸ πολὺ πολὺ μὲ κάποιον μέσον πολὺ οἰκονομικόν, καὶ συνεπῶς ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας θὰ ἐπιβραδυνθῶ εἰς τὸν δρόμον.

Ἡ Φαβιόλα εἶπε τότε μὲ κάποιον δισταγμόν:

— Μήπως θὰ ἦτο ἀδιάκριτον νὰ προσφερθῶ, ὅπως ἀναλάβω εἰς βάρος μου τὰ ἔξοδα ἑνὸς ταξειδίου ταχυτέρου;

— Διόλου, ἀπεκρίθη ὁ Τορκουάτος μὲ πολλὴν σπουδήν, ἐφ' ὅσον μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν θὰ δυνηθῶ καλλίτερον νὰ ὑπηρετήσω τὸν εὐγενῆ οἶκόν σας.

Ἡ Φαβιόλα τοῦ ἔτεινε μίαν σακκοῦλαν καλὰ γεμισμένην, περιέχουσαν ὄχι μόνον τὴν δαπάνην τοῦ ταξειδίου, ἀλλὰ καὶ μίαν γενναίαν ἀμοιβήν. Τὴν ἔλαβεν

ἐκεῖνος μὲ ζωηρὸν μειδίαμα καὶ ἐξηφανίσθη. Ἐὰν τὸν ἔβλεπεν ὁ Χρωμάτιος μὲ τόσην ἁπληστίαν νὰ ἁρπάζῃ τὸ χρῆμα ἐκεῖνο, ὡρισμένως θὰ ἐνεθυμεῖτο τὸν Ἰούδαν. Ὅσον διὰ τὴν Φαβιόλαν, καὶ εἰς αὐτὴν δὲν εἶχε κάμει καλὴν ἐντύπωσιν τὸ πρᾶγμα, μολονότι ηὐχαριστήθη, διότι τῆς ἐδόθη τόσον γρήγορα ἡ εὐκαιρία νὰ ξεϋποχρεωθῇ. Ἀνέσυρε λοιπὸν ἐκ τοῦ θυλακίου της τὴν σημείωσιν διὰ νὰ τὴν σχίσῃ ὡς ἄχρηστον πλέον, ὅτε παρετήρησεν ὅτι εἰς τὴν ὀπισθίαν σελίδα τοῦ φύλλου ἐκείνου εἶχε κἄτι γραφῆ. Στρέφει ἀμέσως αὐτὸ καὶ ἀρχίζει νὰ ἀναγινώσκῃ τὰς κατωτέρω φράσεις, ἀντιγεγραμμένας ἐκ βιβλίου, τὸ ὁποῖον τῆς ἦτο ὅλως ἄγνωστον.

«Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς· ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς· ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους».

— Τίνος ἆρά γε νὰ εἶνε τὰ ἀποφθέγματα αὐτά; ἐσκέπτετο ἡ Φαβιόλα. Ἀσφαλῶς δὲν εἶνε οὔτε Ἕλληνος οὔτε Ρωμαίου τινὸς φιλοσόφου. Ἦ πολὺ ψευδῆ ἢ πολὺ ἀληθῆ πρέπει νὰ εἶνε ταῦτα, προερχόμενα ἐκ τῆς μᾶλλον ὑπερόχου ἢ ἐκ τῆς πλέον χαμηλῆς ἠθικῆς. Ἐφαρμόζει ἆρά γε κανεὶς τὰ παραγγέλματα αὐτά; Ἦ μήπως εἶνε ταῦτα λαμπρά τις

παραδοξολογία; Θὰ ἐρωτήσω τὴν Σύραν τί φρονεῖ περὶ αὐτῶν. Μοὶ φαίνεται ὅμως, ὅτι ταῦτα εἶνε ὡραῖα ἀληθῶς, ἀλλ' ἀνεφάρμοστα... Ἄ! ὄχι, δὲν θὰ τὸ κάμω. Δὲν θὰ εἴπω τίποτε εἰς τὴν Σύραν. Τὸ πνεῦμά μου ἔχει ἀνάγκην ἀναπαύσεως. Τὸ καλλίτερον δὲ μέσον διὰ νὰ ἐπιτύχω τὴν ἀνάπαυσίν μου αὐτήν, εἶνε νὰ λησμονήσω τοὺς λόγους αὐτοὺς καὶ νὰ πετάξω τὸ χαρτὶ αὐτὸ εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἀνέμων. Ὅποιος τὸ εὕρῃ εἰς τὸν δρόμον, ἐὰν ἔχῃ τὴν περιέργειαν, ἂς τὸ διαβάσῃ καὶ ἂς βασανισθῇ μὲ τὸ νόημα τῶν λόγων αὐτῶν.

Μόλις ἐν τούτοις τὸ ἐπέταξε, μετενόησεν ἀμέσως.

— Αἴ! ἁμαξᾶ! Σταμάτα καὶ κατέβα κάτω νὰ πάρῃς τὴν σημείωσιν αὐτήν, ἡ ὁποία μοῦ ἔπεσεν ἀπὸ τὰ χέρια.

Ὁ ὑπηρέτης ὑπήκουσε καὶ τὸ χαρτὶ ἐκεῖνο ἐτέθη ἐκ νέου εἰς τὸ αὐτὸ θυλάκιον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον τὸ εἶχεν ἐξαγάγει ἡ Φαβιόλα διὰ νὰ τὸ σχίσῃ.

---

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

### *Πειρασμός.*

Τὴν ἑπομένην, πολὺ πρωΐ, εἷς ἡμίονος καὶ εἷς ἀγωγιάτης ἐστάθησαν εἰς τὴν πύλην τῆς ἐξοχῆς τοῦ Χρωματίου. Ἕνα δισάκκι ταξειδιωτικὸν ἐτέθη ἐπὶ τῆς σέλλας τοῦ ἡμιόνου, καὶ αὐτὸ ἀπετέλει τὴν μό-

νην περιουσίαν καὶ τὴν μόνην ἀποσκευὴν τοῦ Τορκουάτου. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς κατοικοῦντας εἰς τὴν ἐξοχὴν ἐκείνην εἶχον σηκωθῆ διὰ νὰ παραστῶσιν εἰς τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ καὶ διὰ νὰ τοῦ δώσουν τὸν ἀσπασμὸν τῆς εἰρήνης. Ἄλλοι τοῦ ἐψιθύριζον λέξιν τινὰ ἐγκαρδιότητος εἰς τὸ αὐτί, προτρέποντες αὐτὸν νὰ μείνῃ πιστὸς εἰς τὴν χάριν, τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς τοῦ ἔδωκεν. Ἄλλοι, γνωρίζοντες τὴν πτωχείαν του, τοῦ ἐνεχείριζον μικρόν τι δῶρον ἐξορκίζοντες αὐτὸν νὰ ἀποφύγῃ τὰς συναναστροφὰς μετὰ τῶν παλαιῶν γνωρίμων καὶ φίλων του, οἵτινες ἐξηκολούθουν μένοντες ἐν τῇ ἀπιστίᾳ καὶ τῇ ἁμαρτίᾳ. Εἰς ἀπάντησιν ἐκεῖνος ἔδιδε διαρκῶς ὑποσχέσεις, αἵτινες ἴσως νὰ ἦσαν καὶ εἰλικρινεῖς. Τέλος ὁ ἱερεὺς Πολύκαρπος, ὅστις ἦτο προϊστάμενος τῆς κοινότητος, ἐπῆρεν αὐτὸν ἰδιαιτέρως καὶ τὸν προέτρεψε μὲ λόγους θερμοὺς καὶ συγκινητικοὺς νὰ διορθώσῃ τὰς ἐλαφρὰς ἀλλὰ πολὺ ἐπικινδύνους ἀνωμαλίας τοῦ χαρακτῆρός του καὶ νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῶν Εὐαγγελικῶν ἀρετῶν. Ὁ Τορκουάτος μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ ὑπήκουεν εἰς τὰς πατρικὰς ἐκείνας νουθεσίας, καὶ γονυπετήσας ἠσπάσθη μετὰ σεβασμοῦ τὰς χεῖρας τοῦ ἀγαθοῦ ἱερέως, ὅστις τοῦ ἔδωκε τὴν εὐλογίαν του. Ἔπειτα, ἀφοῦ ἔλαβε συστατικάς τινας ἐπιστολάς, χρησίμους διὰ τὸ ταξείδιόν του, καὶ μέτριον ποσὸν χρημάτων, τὸ ὁποῖον μόλις θὰ ἐπήρκει οἰκονομικὰ εἰς τὰς δαπάνας τοῦ δρόμου, ἀπεχαιρέτησεν ὁ Τορκουά-

τος ὅλους μαζὺ διὰ τελευταίαν φοράν, ἀνέβη εἰς τὸν ἡμίονον, τὸν ὁποῖον ὁ ὁδηγὸς ἐκράτει ἀπὸ τὸν χαλινόν, καὶ ἤρχισε νὰ ὁδεύῃ ἡσύχως. Ἐπὶ μακρὸν καὶ μετὰ τὴν ἀποχώρησιν ὅλων τῶν ἄλλων ὁ Χρωμάτιος παρέμεινεν εἰς τὴν εἴσοδον τῆς ἐξοχῆς του, παρακολουθῶν μὲ βλέμμα δακρυσμένον τὸν ὁλονὲν ἀπομακρυνόμενον καὶ ἐξαφανιζόμενον εἰς τὸ βάθος τοῦ δρόμου Τορκουάτον. Τοιοῦτον ἦτο καὶ τὸ βλέμμα, τὸ ὁποῖον ὁ πατὴρ τοῦ ἀσώτου υἱοῦ ἔρριπτεν ἐπ᾽ αὐτοῦ, ὅταν αὐτὸς ἔφευγεν ἀπὸ τὸν πατρικὸν οἶκον!

Ἡ ἐξοχὴ τοῦ Χρωματίου δὲν εὑρίσκετο ἐπὶ τῆς μεγάλης δημοσίας ὁδοῦ, ἥτις ὡδήγει εἰς Ρώμην. Ὁ Τορκουάτος διὰ τοῦτο εἶχε μισθώσει τὸν ἡμίονον διὰ νὰ ταξειδεύσῃ ἀπὸ τὴν ἐξοχὴν μέχρι τῆς πόλεως Φοῦντι, ἥτις ἦτο τὸ πλησιέστερον πρὸς τὴν ὁδὸν ταύτην μέρος. Εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν ὁ Τορκουάτος θὰ ἄφηνε τὸν ἡμίονον καὶ θὰ ἐζήτει ἄλλο μέσον διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ ταξείδιόν του. Τοῦτο ὅμως δὲν τὸν ἀπησχόλει διόλου, ἐφ᾽ ὅσον ἠσθάνετο νὰ βαρύνῃ εἰς τὸν κόλπον του τὸ χρηματοφυλάκιον, τὸ ὁποῖον τῷ εἶχε δώσει ἡ Φαβιόλα.

Ὁ δρόμος, τὸν ὁποῖον ἠκολούθει, ἐποίκιλεν εἰς ὡραιότητας. Ἄλλοτε ἠκολούθει τὰς θαυμασίας ὄχθας τῆς λίμνης, ἥτις ἐκεῖ ἐξετείνετο, ἄλλοτε ἐβυθίζετο εἰς μικράν τινα χαράδραν διασχίζουσαν τὰ τελευταῖα ἀντερείσματα τῶν Ἀπεννίνων ὀρέων· ἔπειτα ἐξήρχετο ἐκεῖθεν διὰ νὰ ἴδῃ τὸ ἐκτεταμένον πανόραμα τῆς πε-

διάδος τῆς Καμπανίας, ἥτις κατέληγεν εἰς τὸν κόλπον τῆς Γαέτας.

Ἀλλ' οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ ταξειδιώτου δὲν ἀπησχολοῦντο ἀπὸ τὸ θαυμάσιον ἐκεῖνο θέαμα. Τὸ πνεῦμά του εὑρίσκετο ἤδη ἐν μέσῳ τῆς πρωτευούσης, τῆς ὁποίας αἱ τεχνηταὶ ὡραιότητες, αἵτινες ἦσαν γεμάται ἀπὸ σκόνην, τοῦ ἐφαίνοντο προτιμότεραι ἀπὸ ἐκείνας, αἵτινες τὸν περιεστοίχιζον μὲ τόσην καθαρότητα καὶ δροσερότητα. Πρὸς τούτοις δὲν ἐσυλλογίζετο τὸ ἁμαρτωλὸν παρελθόν του· δὲν ἐσκέπτετο οὔτε ἐπὶ μίαν στιγμὴν τὰς ἁμαρτίας καὶ τὰ ἐγκλήματα, εἰς τὰ ὁποῖα, πρὶν ἢ γνωρίσῃ τὸν Χριστόν, εἶχε παρασυρθῆ, τὰς προδοσίας τὰς ὁποίας εἶχε κάμει, τὰς συκοφαντίας τὰς ὁποίας εἶχεν ἐπινοήσει, τὰς ἀσωτείας καὶ ἀκολασίας του. Ἐν τούτοις κἄπου κἄπου παρουσιάζετο εἰς τὸ πνεῦμά του ἢ εἰκὼν τραπέζης τινὸς μὲ τοὺς πέριξ αὐτῆς παίκτας ρίπτοντας ἀπλήστως καὶ ἐναγωνίως κύβους, ἢ ἡ εἰκὼν οἰνοπωλείου τινός, ὅπου λόγοι ἐλευθέριοι ἀκούονται καθ' ἣν στιγμὴν χρυσᾶ ποτήρια γεμίζονται καὶ ἀδειάζουν, ἀλλὰ αἱ προτροπαὶ καὶ οἱ ἔλεγχοι τοῦ Πολυκάρπου ἤρχοντο συγχρόνως εἰς τὸν νοῦν του ἢ ἡ αὐστηρὰ μορφὴ τοῦ Χρωματίου ἐπανήρχετο εἰς τὴν μνήμην του, διὰ νὰ ἐπαναφέρωσιν αὐτὸν καὶ διὰ νὰ τὸν συγκρατήσωσιν ἀπὸ ἀνόμους ἐπιθυμίας.

Πράγματι, δὲν περιεστρέφετο ὁ νοῦς του παρὰ εἰς τὰς ἀθῴας διασκεδάσεις τῆς πρωτευούσης, εἰς τοὺς

περιπάτους της, τὰς μουσικάς της, τὰ ἀριστουργήματα τῆς ζωγραφικῆς της, τὴν μεγαλοπρέπειάν της, τὴν ὡραιότητα αὐτῆς. Ἐλησμόνει ὅτι ὅλα αὐτὰ ἦσαν πάρεργα, ὅτι ὁλόκληρον πλῆθος ἀνθρώπων ἐπνίγετο ἐκεῖ, ὅτι μέσα εἰς ἐκεῖνο τὸ περιβάλλον ἐξήπτοντο τὰ πάθη τοῦ πλήθους αὐτοῦ, ἐδηλητηριάζοντο αἱ πληγαί, ἐζωντάνευεν ἡ ματαιοδοξία, ἐχαλαροῦντο αἱ γενναῖαι ἀποφάσεις, ἐξενευρίζοντο αἱ ψυχαί. Πτωχὸ παιδί! Ἐνόμιζεν ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ διέλθῃ διὰ μέσου τῆς καμίνου, χωρὶς νὰ προσβληθῇ ὑπ' αὐτῆς. Ὅμοιος πρὸς πτωχὴν πεταλοῦδαν ἐπίστευεν ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ πετάξῃ ὑπεράνω τῆς φλογὸς χωρὶς νὰ καῶσιν αἱ πτέρυγές του!

Τοιαῦτά τινα ὠνειροπόλει, ὅταν διελθὼν χαράδραν τινὰ εὑρέθη αἴφνης πρὸ τοῦ θεάματος τῆς θαλάσσης, εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς ὁποίας ἐξετείνετο τώρα ἡ ὁδός. Ἓν μόνον πλοιάριον κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην διεκρίνετο εἰς τὰ ἤρεμα ὕδατα διασχίζον αὐτὰ ἡσύχως. Τοῦ ἦλθε διὰ τοῦτο εἰς τὸν νοῦν μία ἱστορία τῆς παιδικῆς του ἡλικίας, ψευδὴς ἢ ἀληθὴς αὐτὸ εἶνε ἀδιάφορον, καὶ τοῦ ἐφαίνετο, ὅτι ἡ σκηνὴ τῆς ἱστορίας αὐτῆς ἐξετυλίσσετο κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του.

Ἦτο κάποτε ἕνας ψαρᾶς νέος καὶ ἰσχυρός, ὁ ὁποῖος ἔζη εἰς τὴν μεσημβρινὴν ἀκτὴν τῆς Ἰταλίας. Μίαν νύκτα θυελλώδη καὶ σκοτεινὴν ἐπέμεινε νὰ ἐξέλθῃ ἐπὶ τῆς ἐλαφρᾶς του βάρκας, ἂν καὶ ὁ πατήρ

του μετὰ τῶν ἀδελφῶν του ἀνθίσταντο καὶ προσεπάθουν νὰ τὸν ἀποτρέψουν. Ἐκωπηλάτησε μόνος μέχρι πρωΐας, ἡ ὁποία ἀνέτειλε λαμπρὰ καὶ ἥσυχος ἐπὶ θαλάσσης ἠρέμου καὶ μὴ κινουμένης διόλου. Ἀποκαμωμένος ἀπὸ τὸν κόπον καὶ ἀπὸ τὴν ζέστην, τὴν ὁποίαν ἐδημιούργουν αἱ καυστικαὶ τοῦ ἡλίου ἀκτῖνες, ἐκοιμήθη διὰ νὰ ξεκουρασθῇ μετ' ὀλίγον κατατρομαγμένος ἀπὸ κάποιαις φωναῖς, διαπεραστικαῖς καὶ ἀτελπιστικαῖς, τὰς ὁποίας ἤκουε. Στρέψας τοὺς ὀφθαλμούς του γύρω του, διέκρινε τὸ πλοῖον τῆς οἰκογενείας του, τοῦ ὁποίου τὸ πλήρωμα ἐξέβαλλε τὰς κραυγὰς ἐκείνας καὶ τὸν προσεκάλει διὰ σημάτων νὰ ἀπομακρυνθῇ μετὰ σπουδῆς ἀπὸ τὸ μέρος ἐκεῖνο. Χωρὶς νὰ ἐννοήσῃ περὶ τίνος ἐπρόκειτο, ἥρπασεν ἐν τούτοις τὰ κωπία καὶ ἤρχισε νὰ κωπηλατῇ. Ἐξεπλάγη ὅμως, ὅταν ἔβλεπεν, ὅτι ἡ μικρά του βάρκα δὲν ἔπλεε πρὸς τὴν διεύθυνσιν, τὴν ὁποίαν αὐτὸς τῆς ἔδιδε μὲ τὰ κωπία του, ἀλλ' ἤρχισε νὰ ἐκτελῇ κυκλικὰς στροφάς. Αἱ κυκλικαὶ αὐταὶ στροφαὶ κατ' ὀλίγον ἐγίνοντο μικρότεραι καὶ ταχύτεραι, καὶ ἡ μικρὰ βαρκοῦλα ἐστριφογύριζεν ἤδη ὡς ὁ ἔλιξ περὶ τὸν ἄξονά του. Ἀμέσως τότε ἐπέρασεν ἀπὸ τὸν νοῦν του ἀπαισία τις ὑπόνοια καὶ ἀποθέσας ταχέως τὸν χιτῶνά του ἤρχισε νὰ κωπηλατῇ ἀπελπιστικῶς μὲ ὅλας τὰς σωματικάς του δυνάμεις. Πλὴν ὅμως εἰς μάτην! Καίτοι ἐπανειλημμένως ἐπλησίασε νὰ διασπάσῃ τὸν ὀλέθριον κύκλον, ἐν τούτοις ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν

ἐπλησίαζε περισσότερον πρὸς τὸ κέντρον, ὅπου παρετήρησε χοάνην ὑδατίνην τρίζουσαν καὶ ἀφρίζουσαν. Τότε ἀπελπισθεὶς ἀφῆκε τὰ κωπία, ἐσήκωσε τοὺς βραχίονάς του καὶ ἐκραύγασε δυνατά, ὅπως καὶ ἓν θαλασσινὸν πτηνόν, τὸ ὁποῖον ἐπέρνα ἀπ' ἐκεῖ: Χάρυβδις. Ἔμεινεν ἀκόμη οὕτω πως ἐπί τινας στιγμάς, ἕως ὅτου ἡ βάρκα του ἐμπεσοῦσα εἰς τὴν χοάνην συμπαρεσύρθη μαζὺ μὲ αὐτὸν εἰς τὴν ἄβυσον τοῦ ὀλέθρου.

— Εἶνε ἆρά γε δυνατὸν νὰ ἀπωλέσθη κανεὶς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον; ἤρχισε νὰ ἐρωτᾷ ἑαυτὸν ὁ Τουρκουάτος. Ἢ μήπως ἠθέλησαν οἱ ἀρχαῖοι νὰ παραστήσωσι διὰ τοῦ μύθου αὐτοῦ τὴν ἠθικὴν καταστροφήν, εἰς τὴν ὁποίαν εὔκολα μπορεῖ κανεὶς νὰ παρασυρθῇ; Ὤ! ἀσφαλῶς· αἱ σκέψεις αὐταί, τὰς ὁποίας ἕως τώρα ἔκαμα διὰ τὰς διασκεδάσεις τῆς Ρώμης, εἶνε ὁ κύκλος ὁ ὀλέθριος, μέσα εἰς τὸν ὁποῖον παρεσύρθη ἡ βαρκοῦλα ἐκείνη τοῦ ἀτυχοῦς ψαρᾶ...

— Φοῦντι! ἐφώναξε τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ ἡμιονηγός, δηλῶν οὕτω, ὅτι ἔφθασαν εἰς τὸ τέρμα τοῦ ταξειδίου.

Ὁ Τορκουάτος παρετήρησε τὰς ἐπιστολάς, τὰς ὁποίας ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ καὶ εὗρε μίαν διὰ τὴν μικρὰν ἐκείνην πόλιν. Ὅταν ἔφθασαν εἰς τὸ πενιχρότερον καὶ πτωχικώτερον χάνι τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐπλήρωσε τὸν ἀγωγιάτην καὶ ἐζήτησεν ἀμέσως τὴν οἰκίαν τοῦ διδασκάλου Κασσιανοῦ. Δὲν ἤργησε νὰ

τὴν εὕρῃ, καὶ ἐφιλοξενήθη ἐκεῖ ἐγκαρδίως παρακαθήσας καὶ εἰς τὸ λιτὸν πρόγευμα τοῦ φιλοξενοῦντος αὐτόν, ὁ ὁποῖος τοῦ διηγήθη καὶ τὴν ἱστορίαν του.

Καταγόμενος ἀπὸ τὴν πόλιν Φοῦντι ὁ Κασσιανὸς ἤνοιξεν εἰς τὴν Ρώμην τὸ σχολεῖον ἐκεῖνο, περὶ τοῦ ὁποίου ὠμιλήσαμεν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ διηγήματος, καὶ εἰς τὸ ὁποῖον εἶχον φοιτήσει ὁ Παγκράτιος καὶ ὁ Κορβῖνος. Αἱ ἐργασίαι τοῦ σχολείου του ἐπήγαιναν πολὺ καλά, ἐπειδὴ ὅμως προέβλεπεν ὅτι δεινὸς ἠπειλεῖτο διωγμὸς κατὰ τῶν χριστιανῶν, ἀπεφάσισε ν᾽ ἀποσυρθῇ εἰς τὴν γενέτειραν πόλιν, ὅπου τοῦ ὑπέσχοντο τὰ καλλίτερα σπίτια νὰ τοῦ στέλλουν τὰ παιδιά των νὰ τὰ ἐκπαιδεύῃ. Πάντα χριστιανὸν ὁ Κασσιανὸς ἐθεώρει ἀδελφόν του, διὸ αὐτὸ δὲ καὶ πρὸς τὸν Τορκουάτον ὡμίλησε μὲ πλήρη ἐμπιστοσύνην καὶ δὲν ἐδυσκολεύθη νὰ ἀποκαλύψῃ εἰς αὐτὸν ὁλόκληρον τὸ παρελθόν του καὶ ὅλους τοὺς διὰ τὸ μέλλον σκοπούς του. Μία ἀλλόκοτος ἰδέα ἐπέρασε τότε ἀπὸ τὸν νοῦν τοῦ Τορκουάτου. Ποῖος ξεύρει, μήπως καμμιὰ μέρα αἱ πληροφορίαι αὐταὶ μοῦ ἀκριβοπληρωθοῦν!

Ἦτο ἀκόμη ἐνωρίς, ὅταν ὁ Τορκουάτος ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ Κασσιανοῦ. Προφασισθεὶς ὅτι εἶχεν ἐργασίας τινὰς νὰ ἀποτελειώσῃ, δὲν ἀφῆκε τὸν Κασσιανὸν νὰ τὸν συνοδεύσῃ. Ἐξελθὼν λοιπὸν μόνος ἔσπευσε νὰ ἀγοράσῃ ἐνδύματα εὐπρεπέστερα καὶ ἐμίσθωσε ταχυδρομικὴν ἅμαξαν μὲ δύο ἵππους, διότι διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὸ ταχύτερον τὴν παραγγελίαν τῆς

Φαβιόλας, ἔπρεπε νὰ ταξειδεύῃ καὶ τὴν νύκτα, διὰ τοῦτο δὲ ὑπῆρχεν ἀνάγκη νὰ συναλλάσσῃ τοὺς ἵππους εἰς ἕκαστον σταθμόν.

Παρασκευάσας οὕτω τὰ τοῦ ταξειδίου αὐτοῦ ὁ Τορκουάτος δὲν ἐβράδυνε νὰ φθάσῃ εἰς τὸ ποθητὸν τέρμα τοῦ ταξειδίου καὶ νὰ ἐπανίδῃ τὸ ταχύτερον τὴν πόλιν τῶν θορύβων, τὴν ὁποίαν τόσον πολὺ εἶχε ποθήσει.

---

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

### *Ἡ πτῶσις.*

Ὁ Τορκουάτος ἐλθὼν εἰς τὴν Ρώμην διηυθύνθη πρὸς τὴν κατοικίαν τοῦ Φαβίου, πρὸς τὸν ὁποῖον ἐνεχείρισε τὴν ἐπιστολὴν τῆς κόρης του, ἀποκριθεὶς εἰς ὅλας τὰς ἐρωτήσεις, τὰς ὁποίας ὁ Φάβιος τοῦ ἔκαμεν ἐν σχέσει πρὸς τὴν ὑγείαν καὶ τὴν ἐν γένει διαμονὴν ἐν τῇ ἐξοχῇ τῆς Φαβιόλας. Δὲν ἐδυσκολεύθη ἀκόμη ὁ Τορκουάτος νὰ ἀποδεχθῇ καὶ πρόσκλησιν τοῦ Φαβίου, ἵνα παρακαθήσῃ τὸ ἑσπέρας μετ' αὐτοῦ εἰς δεῖπνον. Ἀκολούθως ἐπεδύθη εἰς τὸ νὰ ἐξεύρῃ κατάλληλόν τι καὶ ἀξιοπρεπὲς κατάλυμα, ἀντάξιον τῆς εὐπορίας, τὴν ὁποίαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην παρουσίαζε τὸ πτωχὸν καὶ πενιχρὸν ἄλλοτε βαλάντιόν του.

Ὁ Φάβιος, καθὼς ἔχομεν εἴπει, δὲν συνῴδευε τὴν θυγατέρα αὐτοῦ εἰς τὴν ἐξοχήν. Ὅταν λοιπὸν ἡ Φα-

βιόλα ἀνεχώρει ἐκ τῆς Ρώμης, ὁ Φάβιος δὲν ἐδυσκολεύετο πλέον νὰ μεταβάλῃ τὸν οἶκον αὐτοῦ εἰς κέντρον διασκεδάσεων καὶ εἰς θέατρον τῶν πλέον ἐλευθερίων σκηνῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἐχύνετο ἀφειδῶς ὁ οἶνος καὶ ἠκούοντο αἱ πλέον ἄσεμνοι συνδιαλέξεις.

Ἀφοῦ ὁ Φάβιος παρεκάλεσε τὸν Τορκουάτον νὰ συνδειπνήσῃ μετ' αὐτοῦ καὶ ἔλαβε τὴν πρὸς τοῦτο συγκατάθεσίν του, ἐτέθη εἰς ζήτησιν καὶ ἄλλων προσκεκλημένων, χωρὶς δὲ πολλὴν δυσκολίαν ἀνεῦρε μετ' ὀλίγον μερικοὺς ἀπὸ τοὺς γλεντζέδες, καθὼς θὰ ἐλέγομεν, ἐκείνους, οἵτινες εἶνε πάντοτε ἕτοιμοι διὰ τὰς τοιαύτας προσκλήσεις. Ἀλλὰ καθ' ὃν χρόνον ἐπέστρεφεν ἀπὸ τὰ λουτρὰ τοῦ Τίτου, παρετήρησε δύο πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἀφῃρημένα κυριολεκτικῶς μὲ μίαν συζήτησιν, τὴν ὁποίαν μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον διεξῆγον. Ἐπροχώρησε πρὸς αὐτούς, ἀφοῦ προηγουμένως τοὺς ἀνεγνώρισεν ἐλπίζων ὅτι θὰ διέκοπτον πρὸς στιγμὴν εὐχαρίστως τὴν συνδιάλεξίν των, ἡ ὁποία περίπου ἦτο ἡ ἑξῆς.

— Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν ἀμφιβολία τότε! Ἡ εἴδησις αὐτὴ εἶνε ἀκριβής;

— Οὐδεμία ἀμφιβολία. Εἶνε βέβαιον ὅτι ὁ λαὸς ἐξηγέρθη εἰς τὴν Νικομήδειαν καὶ ἔκαυσε τὴν ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν, καθὼς τὴν ὀνομάζουν, κτίριον τὸ ὁποῖον ἔκειτο παραπλεύρως αὐτῶν τῶν ἀνακτόρων. Ὁ πατήρ μου τὸ ἔμαθεν ἀπὸ τὸν γραμματέα αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις τοῦ τὸ εἶπε σήμερον τὸ πρωΐ,

— Ποῖος ᾽μπορεῖ νὰ περιγράψῃ τὴν ἀνοησίαν τῶν παραφρόνων αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπῆγαν νὰ κτίσουν τὸν ναόν των εἰς τόσον περιφανὲς καὶ κεντρικὸν μέρος! Δὲν ἐσκέπτοντο αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι, ὅτι μιὰ ᾽μέρα, ἀργὰ ἢ γρήγορα, τὸ θρησκευτικὸν πνεῦμα τοῦ ἔθνους θὰ ἐξηγείρετο ἐναντίον αὐτῶν καὶ θὰ κατέστρεφε τὸν φθοροποιὸν αὐτὸν καρκῖνον, ὁποῖος εἶνε μία νέα θρησκεία ἐν τῷ κόλπῳ ἑνὸς κράτους;

— Βεβαίως! Καὶ ἐὰν αὐτοὶ οἱ χριστιανοί, καθὼς λέγει ὁ πατήρ μου, εἶχον τὸν ἐλάχιστον κόκκον σωφροσύνης, θὰ ἔκρυπτον τὴν κεφαλήν των καὶ θὰ ἀπεσύροντο εἰς τὰς γωνίας. ᾽Αφοῦ ὅμως δὲν θέλουσι νὰ ἐνεργῶσιν οὕτω καὶ ἐπιμένουσι νὰ οἰκοδομῶσι ναοὺς δημοσίᾳ, ἀντὶ νὰ συναντῶνται λαθραίως εἰς τὰς ἐρήμους στενωπούς, δὲν εἶμαι δι᾽ αὐτὸ δυσηρεστημένος ἐγώ. Εἰς τὰς κεφαλάς των θὰ ἐκσπάσῃ. Ἡ θρασύτης των αὐτὴ θὰ συντελέσῃ εἰς τὸ νὰ τοὺς ξεπαστρέψωμεν τὸ συντομώτερον.

— ῎Εστω· ἀλλ᾽ ἂς ἔλθωμεν εἰς τὸ γεγονός. ῎Εχομεν καλὰ συνεννοηθῆ μεταξύ μας, ὅτι ὅταν θὰ κατορθώσωμεν νὰ ἀνακαλύψωμεν χριστιανοὺς μεταξὺ τῶν πλουσίων—ὄχι ὅμως καὶ μεταξὺ τῶν ἰσχυρῶν· δὲν εἶνε φρόνιμον ν᾽ ἀρχίσωμεν ἀπὸ χριστιανούς, οἱ ὁποῖοι ἔχουσι κάποιαν ἐπιρροήν—θὰ μοιράσωμεν ἐν δικαιοσύνῃ τὰ κέρδη. Θὰ βοηθήσωμεν ἀλλήλους. Σὺ προτείνεις μέσα τολμηρὰ καὶ βίαια, ἐγὼ προτείνω ἄλλα μέσα, καταλληλότερα, τῶν ὁποίων γνωρίζω τὸ

μυστικόν. Ἀλλ' ὁ καθείς μας θὰ ἔχῃ ὁλόκληρον τὸ κέρδος ἐξ ἐκείνου τὸ ὁποῖον θὰ ἀνακαλύψῃ, καὶ μερίδα ἀνάλογον πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν, τὴν ὁποίαν θὰ προσέφερε διὰ τὴν ἀνακάλυψιν ἐκείνων, τῶν ὁποίων τὰ κέρδη θὰ μοιράσωμεν. Δὲν εἶνε ἔτσι;

— Ἀκριβῶς.

— Κατὰ τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἐπροχώρησεν ὁ Φάβιος μὲ πολὺ ἐγκάρδιον ὕφος καὶ ἀπευθυνθεὶς πρὸς τὸν ἕνα ἐκ τῶν δύο τούτων συνομιλούντων ἀνθρώπων εἶπε.

— Τί γίνεσαι, Φούλβιε; Ὁλόκληρος αἰὼν ἐπέρασεν ἀφ' ὅτου ἔχω νὰ σὲ ἴδω! Ἔλα ἀπόψε νὰ φάγωμεν μαζύ. Ἔχω καὶ ἄλλους προσκεκλημένους. Δύνασαι ἀκόμη νὰ ἔλθῃς μαζὺ μὲ τὸν σύντροφόν σου· ὁ Κορβῖνος νομίζω, ὅτι θὰ θελήσῃ νὰ σὲ συνοδεύσῃ. (Συγχρόνως στραφεὶς ὁ Φάβιος πρὸς τὸν μεθ' οὗ συνωμίλει ὁ Φούλβιος Κορβῖνον ἐχαιρέτησεν αὐτὸν μετὰ πολῆς οἰκειότητος).

— Εὐχαριστῶ, ἀπήντησεν ὁ Φούλβιος, φοβοῦμαι ὅμως μήπως ἐμποδισθῶ.

— Ἄ! ὄχι, ὄχι· προσέθεσε μετὰ μειδιάματος ὁ Φάβιος. Παρατηρῶ, ὅτι μὲ ὁποιονδήποτε ἄλλον Ρωμαῖον δύνασαι εὐχαρίστως νὰ συνδειπνῇς, μόνον δὲ προκειμένου περὶ ἐμοῦ σοῦ παρουσιάζονται ὅλα τὰ ἐμπόδια. Ἀφ' ἧς ἐποχῆς συνεφάγομεν μαζὺ μὲ τὸν Σεβαστιανόν, δὲν σὲ ξαναεἶδε τὸ σπίτι μου. Τί; Μήπως σὲ ἔπληξε μαγική τις ἐπίδρασις καὶ σὲ ἐξεδίωξεν

ἀπὸ τὸν οἶκόν μου, ὥστε νὰ μὴ θέλῃς νὰ τὸν ἴδῃς;

Ὁ Φούλβιος ὠχρίασε καὶ λαβὼν ἰδιαιτέρως τὸν Φάβιον εἶπε πρὸς αὐτόν:

— Ἀληθῶς παρόμοιόν τι μοῦ συνέβη.

— Ἐλπίζω, ἀπεκρίθη ὁ Φάβιος ὀλίγον ἐκπεπληγμένος, ὅτι ἡ μαύρη μάγισσα δὲν θὰ σὲ ἐνέπαιξε μὲ τὰς πανουργίας της. Τοιοῦτόν τι ὑποκείμενον οὔτε θὰ ἤθελον, οὔτε θὰ ἐπέτρεπόν ποτε νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὸν οἶκόν μου. Ἐπίστευα ὅμως, προσέθηκε μὲ ἐλαφρὰν δεικτικότητα ὁ Φάβιος, ὅτι ἐφ' ὅσον εὑρίσκεσο εἰς τὸ τραπέζι μου, διετέλεις κατὰ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ὑπὸ κάποιαν ἐπίδρασιν, ἡ ὁποία θὰ ἠμποροῦσε νὰ ὀνομασθῇ μαγική. Ἔχω καὶ ἐγὼ μάτια.... παρετήρησα δέ, πῶς ἡ καρδία σου εἱλκύετο ἀπὸ τὴν παρουσίαν τῆς συγγενοῦς μου Ἀγνῆς.

Ὁ Φούλβιος τὸν παρετήρησε τότε μετ' ἐκπλήξεως καὶ μετὰ μικρὰν διακοπὴν προσέθεσε.

— Αἴ! καὶ τί σημαίνει αὐτό; Καὶ ἐὰν συνέβαινε τοῦτο, ἡ κόρη σου ὅμως, ξεύρω καλά, ἀπεφάσισε νὰ μοῦ ματαιώσῃ τοὺς σκοποὺς καὶ νὰ ἀντενεργήσῃ εἰς τοὺς πόθους μου.

— Ἀλήθεια; ἠρώτησεν ὁ Φάβιος. Ὥστε δι' αὐτὸ λοιπὸν ἀρνεῖσαι ἐπιμόνως νὰ ἔλθῃς εἰς τὸ σπίτι μου. Ἀλλ' ἡ Φαβιόλα εἶνε φιλόσοφος μᾶλλον παρὰ γυνὴ καὶ δὲν προσέχει διόλου εἰς αὐτὰ τὰ πράγματα, ὥστε νὰ συμβαίνῃ αὐτὸ τὸ ὁποῖον ὑποπτεύεσαι. Ἐγὼ ὡς πατήρ της θὰ ἠὐχόμην νὰ τὴν ἔβλεπα ἀφήνουσαν

τὰ βιβλία καὶ σκεπτομένην νὰ εἰσέλθῃ καὶ αὐτὴ εἰς τὴν ζωὴν τοῦ κόσμου. Ἔχω ἐν τούτοις καλλιτέρας εἰδήσεις νὰ σοῦ μεταδώσω: Ἡ Ἁγνὴ οὲ ἀγαπᾷ ὅπως τὴν ἀγαπᾷς καὶ σύ.

— Εἶνε τοῦτο δυνατόν; Πῶς δύνασαι νὰ τὸ ξεύρῃς; ἠρώτησε μετ' ἀγωνίας ὁ Φούλβιος.

— Αἴ καλά! προσέθεσεν ὁ Φάβιος μὲ τόνον δηλοῦντα ἀπόλυτον πεποίθησιν. Θὰ σοῦ εἴπω κάτι, τὸ ὁποῖον ἀπέφυγα ἕως τώρα νὰ σοῦ τὸ εἴπω· ἡ Ἁγνὴ μοῦ τὸ ἐξεμυστηρεύθη ἡ ἰδία κατὰ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην.

— Εἰς σέ;

— Ναί, εἰς ἐμέ. Τὰ κοσμήματα αὐτὰ τῆς ἐκέρδησαν τὴν καρδίαν. Μοῦ τὸ εἶπεν. Ἐγνώριζον δέ, ὅτι δὲν ἠδύνατο αὐτὴ νὰ ὁμιλῇ παρὰ περὶ σοῦ μόνον. Εἶμαι περὶ αὐτου βεβαιότατος.

Ὁ Φούλβιος ἐνόμισεν ὅτι ὡμίλει περὶ τῶν κοσμημάτων, μὲ τὰ ὁποῖα ἦτο πάντοτε στολισμένος. Ἐνῷ ὁ Φάβιος ἐνόει τὰ κοσμήματα, τὰ ὁποῖα ἐφαντάζετο, ὅτι εἶχε λάβει ἡ Ἁγνὴ ἀπὸ τὸν Φούλβιον. Ἐξήγησις καμμία δὲν ἐδόθη, ὥστε νὰ διαφωτισθῇ τὸ ζήτημα καὶ νὰ ἀντιληφθῇ οὕτω ὁ Φούλβιος τὴν πλάνην τοῦ Φαβίου. Δι' αὐτὸ ὁ νεαρὸς Ἀσιάτης ἐβυθίσθη εἰς ὀνειροπολήματα. Ἡ φαντασία του τοῦ παρουσίαζε τὴν λαμπροτάτην τύχην, ἡ ὁποία προσεμειδία πρὸς αὐτὸν καὶ τὴν ὡραίαν σύντροφον τοῦ βίου του εἴ πέρ ποτε συμπαθῇ καὶ ἀξιέραστον.

Ὁ φίλος ἀναγνώστης δὲν πρέπει νὰ λησμονῇ, ὅτι κατὰ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην, καθ' ἣν ἡ Ἁγνὴ συνοδεύουσα τὴν Φαβιόλαν παρεκάθησεν εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ Φαβίου, ὁ Φάβιος ἀντελήφθη τὰ περίεργα καὶ φλογερὰ βλέμματα, τὰ ὁποῖα ἔρριπτεν ὁ Φούλβιος πρὸς τὴν Ἁγνήν. Εἰς τὸ τέλος τοῦ συμποσίου εἰς συνομιλίαν τὴν ὁποίαν κανεὶς ἀπὸ τοὺς κεκλημένους δὲν εἶχεν ἀκούσει, ὁ Φάβιος συνέστησεν εἰς τὴν Ἁγνὴν νὰ στολίζεται, διότι ἦτο πλέον καιρὸς νὰ προσελκύσῃ καὶ αὐτὴ θαυμαστάς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους νὰ ἐκλέξῃ τὸν ἄξιον σύζυγόν της. Ἡ Ἁγνή, φλεγομένη ἀπὸ τὸν πόθον νὰ παραμείνῃ εἰς τὸν Οὐράνιον Νυμφίον, ὅστις εἶχε κατακοσμήσει τὴν ψυχὴν αὐτῆς μὲ τὰ πολύτιμα κοσμήματα τῆς θείας χάριτος, δὲν ἐδυσκολεύθη νὰ εἴπῃ εἰς τὸν Φάβιον, ὅτι εἶχεν ἐκλέξει πλέον τὸν ἐκλεκτὸν τῆς καρδίας της καὶ ὅτι εἶχε στολισθῇ παρ' αὐτοῦ μὲ κοσμήματα ἀμυθήτου ἀξίας. Ὁ Φάβιος δὲν ἐνόησε τὴν ἔννοιαν τῶν λόγων τῆς Ἁγνῆς. Παρεξήγησε διὰ τοῦτο αὐτὴν καὶ ἐνόμισεν, ὅτι ὁ ἐκλεκτὸς τῆς Ἁγνῆς ἦτο ὁ Φούλβιος. Πόσον ἐπλανᾶτο! Ἀλλὰ καὶ πόσον δι' αὐτοῦ ἀπεπλανήθη ὁ Φούλβιος!..

— Λοιπόν, Φούλβιε, προσέθεσεν ὁ Φάβιος διακόπτων τὴν ὀνειροπόλησιν τοῦ Ἀσιάτου, δὲν ἀπομένει παρὰ νὰ ἐξακολουθήσῃς μὲ θάρρος ἐργαζόμενος διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν σχεδίων σου. Ἡ Ἁγνὴ εἶνε ἰδική σου. Ἡ Φαβιόλα ἐπὶ τέλους λείπει

Δὲν εἶνε ἐδῶ. Εὑρίσκεται εἰς τὴν ἐξοχήν. Ὥστε καὶ ἂν ἀκόμη ἤθελε, δὲν θὰ εἰμποροῦσε, τοὐλάχιστον τώρα, νὰ σὲ ἀντιπράξῃ. Τὰ διαμερίσματά της εἶνε κατάκλειστα, καθὼς θὰ ἴδῃς, καὶ ἡμεῖς θὰ εἰσέλθωμεν ἀπὸ τὴν ὀπισθίαν θύραν, ἡ ὁποία δὲν εἶνε προωρισμένη διὰ τοὺς ξένους, ἀλλὰ διὰ τοὺς φίλους καὶ τοὺς οἰκιακούς.

— Θὰ ἔλθω ὡρισμένως, ἀπήντησεν ὁ Φούλβιος.

— Καὶ ὁ Κορβῖνος μαζύ, προσέθηκεν ἀπερχόμενος ὁ Φάβιος.

Δὲν θὰ περιγράψωμεν τὸ δεῖπνον. Λέγομεν μόνον, ὅτι οἶνοι ἐκλεκτότατοι καὶ σπάνιοι ἔρρευσαν ἀφειδῶς εἰς τὰ κύπελλα τῶν προσκεκλημένων, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τῆς εὐθυμίας κατήντησαν, ποῖος περισσότερον καὶ ποῖος ὀλιγώτερον, νὰ μεθύσωσι. Μόνος ὁ Φούλβιος, ὁ πονηρὸς καὶ πανοῦργος Ἀσιάτης, κατώρθωσε νὰ παραμείνῃ κύριος τοῦ ἑαυτοῦ του.

Ἤρχισαν νὰ συζητῶσι τότε περὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ καταστροφὴ τοῦ ναοῦ τῆς Νικομηδείας συνωδεύθη καὶ ἀπὸ πυρκαϊὰν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀνακτόρου. Δὲν ὑπωπτεύοντό ποτε, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Γαλέριος ἦτο ὁ ἔνοχος τῆς πυρκαϊᾶς ταύτης, ἀλλὰ κατηγόρουν δι' αὐτὴν τοὺς χριστιανούς, ἐξαναγκάζοντες οὕτω τὸν διστακτικὸν μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης Διοκλητιανὸν νὰ μεταβληθῇ εἰς ὠμότατον καὶ σφοδρότατον διώκτην αὐτῶν.

Οἱ προσκεκλημένοι ἔκριναν ἄνευ οἰκτιρμοῦ τοὺς

χριστιανούς. Καὶ οἱ πλέον ἐλευθερόφρονες ἐξ αὐτῶν εὕρισκον λόγους ν' ἀποκλείουν τοὺς χριστιανοὺς πάσης συμπαθείας. Ὁ εἷς δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποφέρῃ τὸ μυστηριῶδές των ὕφος· ὁ ἄλλος ἠσθάνετο ἑαυτὸν πιεζόμενον ἀπὸ τὰς ὑποτιθεμένας προόδους τῶν χριστιανῶν· ἐκεῖνος εὕρισκεν αὐτοὺς ἀντιτιθεμένους εἰς τὴν πραγματικὴν δόξαν τῆς αὐτοκρατορίας· αὐτὸς τοὺς ἐθεώρει ὡς στοιχεῖον ξένον, τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ ἐκδιωχθῇ. Ὁ εἷς ἐπέκρινε τὰς βδελυράς των διδασκαλίας· ὁ ἕτερος τὰς ἀτίμους των συνηθείας.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς συζητήσεως αὐτῆς, ἐὰν ἦτο δυνατὸν νὰ κληθῇ συζήτησις ἡ ἄτακτος φωνασκία ἀνθρώπων μεθυσμένων, ὁ Φούλβιος, ἀφοῦ παρετήρησεν ἕνα ἕνα ξεχωριστὰ τοὺς συμποσιάζοντας, ἐκάρφωσεν ἐπὶ τέλους τὰ βλέμματά του ἐπὶ τοῦ Τορκουάτου.

Ὁ νεαρὸς αὐτὸς ἄνθρωπος παραμένει σιωπηλός· ὁ οἶνος τοῦ ἔδιδεν εἶδός τι θάρρους ἀκρίτου ἀλλὰ καὶ δειλοῦ, τὸ ὁποῖον μόλις συνεκράτει διὰ μεγάλης προσπαθείας τῆς θελήσεώς του. Ἐκοκκίνιζεν ὅμως ἢ κατελαμβάνετο ὑπ' ὠχρότητος, ἀναλόγως τῆς κατευθύνσεως τὴν ὁποίαν προσελάμβανεν ἡ συζήτησις· ἔκλειε τὴν πυγμήν, ἐστήριζε τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς καρδίας του ἢ ἔτριβε μὲ νευρικότητα διὰ τῶν δακτύλων του τὸν ἄρτον ἢ καὶ ἔπινεν ἀσυνειδήτως κύπελλον οἴνου.

— Αὐτοὶ οἱ χριστιανοὶ μᾶς μισοῦν καὶ θὰ μᾶς

κατέστρεφον ὅλους, ἐὰν ἠμποροῦσαν, εἶπε κάποιος.

Ὁ Τορκουάτος προσέκλινε πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ ἤνοιξε τὸ στόμα, ἀλλὰ δὲν εἶπεν οὐδὲ λέξιν.

— Ἀλήθεια! Δὲν ἔκαυσαν αὐτοὶ τὴν Ρώμην ἐπὶ τοῦ Νέρωνος, καὶ δὲν ἔθεσαν πρὸ ὀλίγου πῦρ εἰς τὰ ἀνάκτορα τῆς Ἀσίας; προσέθεσεν ἄλλος.

Ὁ Τορκουάτος ἀνεσηκώθη ἐπὶ τοῦ ἀνακλίντρου, ἔτεινε τὴν χεῖρα ὡς διὰ νὰ ὁμιλήσῃ, ἀλλὰ καὶ πάλιν συνεκρατήθη.

— Ἀλλὰ τὸ χείριστον ἐξ ὅλων εἶνε αἱ ἀντικοινωνικαί των διδασκαλίαι καὶ ἡ κατάπτωσις εἰς τὴν ὁποίαν καταντῶσιν, ὅταν λατρεύωσι τὴν κεφαλὴν ὄνου, ἐξηκολούθησε τρίτος τις.

Ὁ Τορκουάτος ἐπικράνθη· ἠσθάνθη ἑαυτὸν ὑβριζόμενον καὶ ἐσήκωσε τὸν βραχίονα διὰ νὰ ὁμιλήσῃ. Ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ὁ Φούλβιος προσέθεσεν ἀπὸ σκοποῦ.

— Ναί· καὶ ὅταν σφάζωσιν ἓν παιδίον διὰ νὰ διαμοιράσουν τὸ σῶμά του καὶ τὸ αἷμά του εἰς ἕνα ἕκαστον ἐκ τῶν ἀποτελούντων τὴν συνάθροισίν των.

Ὁ βραχίων τοῦ Τορκουάτου ἔπεσε τότε μετὰ δυνάμεως ἐπὶ τῆς τραπέζης, τὰ ἐπὶ τῆς ὁποίας κύπελλα ἀνεπήδησαν καθ' ὃν χρόνον μὲ φωνὴν διακοπτομένην ἀνέκραξεν οὗτος.

— Εἶνε ψέμμα, χονδροειδέστατον ψέμμα.

— Πῶς δύνασαι νὰ τὸ ξεύρῃς; ἠρώτησεν ὁ Φούλβιος ἐταστικῶς.

— Διότι εἶμαι καὶ ἐγὼ χριστιανὸς καὶ εἶμαι ἕτοιμος ν' ἀποθάνω διὰ τὴν πίστιν μου, προσέθεσεν ὁ Τορκουάτος.

Ἐὰν τὸ ὡραῖον ἀλαβάστρινον ἄγαλμα, τὸ ὁποῖον ἐκόσμει τὴν αἴθουσαν, ἔπιπτεν ἐπὶ τοῦ μαρμαρίνου δαπέδου καὶ κατεθρυμματίζετο, ἡ κατάπληξις δὲν θὰ ἦτο τόσον μεγάλη. Ὅλοι ἔμειναν ἐμβρόντητοι καὶ ἄφωνοι ἐπί τινας στιγμάς, ἐντὸς ὀλίγου δὲ ἐξεδηλώθησαν εἰς τὰς ὄψεις αὐτῶν τὰ παραχθέντα ὑπὸ τῆς ὁμολογίας τοῦ Τορκουάτου αἰσθήματα.

Ὁ Κορβῖνος παρετήρει τὸν πτωχὸν χριστιανὸν μὲ ὑπομειδίαμα χαρᾶς κατὰ τὸ ἥμισυ ἀγρίας, κατὰ τὸ ἥμισυ ἡλιθίας. Παρετήρει τὸν Τορκουάτον ὡς τὸ θῦμα, τὸ ἕτοιμον νὰ κορέσῃ τὴν ἀπληστίαν του καὶ νὰ ὑποβοηθήσῃ τοὺς σκοπούς του.

Ἐάν ποτε μικρογράφος τις ἔλαβε τὴν εὐκαιρίαν νὰ παρατηρήσῃ τὴν ἔκφρασιν ἀράχνης τινός, ὅταν μετὰ μακρὰν ἀσιτίαν διακρίνῃ αὕτη μυῖγάν τινα καλοθρεμμένην νὰ πλησιάζῃ τὴν φωλεάν της, καὶ ὅταν κατασκοπεύουσα τὰς κινήσεις ὅλας τῆς μυίγας αὐτῆς προσπαθῇ πῶς ἀσφαλέστερον καὶ ἐπιτυχέστερον νὰ ρίψῃ τὸ πρῶτον νῆμα τοῦ ὑφαινομένου ὑπ' αὐτῆς ἀραιοῦ δικτύου καὶ νὰ περικυκλώσῃ δεσμεύουσα τὸ θήραμά της, αὐτὸς ὁ παρατηρητὴς θὰ εἶχεν ἀκριβεστάτην εἰκόνα ἐκείνου, τὸ ὁποῖον συνέβαινεν ἐν τῷ Φουλβίῳ. Τὸ νὰ ἁρπάσῃ Χριστιανόν τινα, ἕτοιμον νὰ μεταβληθῇ εἰς προδότην, ἦτο ἀπὸ πολὺν καιρὸν

ἡ σφοδροτάτη ἐπιθυμία του. Ἔβλεπε δὲ τώρα ἐπὶ τέλους ἕνα χριστιανόν, ὁ ὁποῖος καταλλήλως χρησιμοποιούμενος εὐκόλως θὰ μετεβάλλετο εἰς Ἰούδαν. Ὁ Φούλβιος ἦτο πεπεισμένος περὶ αὐτοῦ. Διότι εἶχεν ἴδει τὸν Τορκουάτον, ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ πίνῃ πολύ, ἀφ' ἑτέρου δὲ μὲ ἀλαζονείαν πολλὴν νὰ καυχᾶται, ὅτι εἶνε ἕτοιμος νὰ ὑπομείνῃ πᾶσαν τιμωρίαν. Τὰ γνωρίσματα αὐτὰ δὲν ἀνῆκον βέβαια εἰς γνήσιον καὶ ἀληθῆ χριστιανόν. Ὁ Φούλβιος, ὁ ὁποῖος ἐγνώριζε καλὰ τοὺς χριστιανούς, τὸ εἶχεν ἀντιληφθῆ ἐγκαίρως.

Οἱ προσκεκλημένοι ἤρχισαν νὰ ἀποχωροῦν· εἷς ἕκαστος ἔφευγε τὸν ἀποκαλυφθέντα χριστιανὸν ὡς λοιμώδη τινὰ νόσον. Ὁ Τορκουάτος εὑρέθη ἐντὸς ὀλίγου μόνος καὶ ἐγκαταλελειμμένος, ὁπότε ὁ Φούλβιος, ἀφοῦ ἐψιθύρισε λέξεις τινὰς πρὸς τὸν Φάβιον καὶ πρὸς τὸν Κορβῖνον, διηυθύνθη πρὸς αὐτὸν καὶ λαμβάνων αὐτὸν ἐκ τῆς χειρὸς τῷ εἶπε μετὰ πολλῆς φιλοφροσύνης.

—Φοβοῦμαι, ὅτι ὡμίλησα ἀπερισκέπτως καὶ σὲ ἠνάγκασα νὰ προβῇς εἰς ὁμολογίαν πολὺ ἐπικίνδυνον διὰ σέ.

— Δὲν φοβοῦμαι τίποτε, εἶπεν ὁ Τορκουάτος μὲ ὀργίλην ζωηρότητα. Θὰ ὑπερασπίσω τὴν σημαίαν μου μέχρι τελευταίας πνοῆς!

— Σούτ, σούτ! οἱ δοῦλοι θὰ ἠδύναντο νὰ σὲ προδώσουν, προσέθεσεν ὑποκριτικῶς ὁ Φούλβιος. Ἔλα μαζύ μου εἰς ἄλλο δωμάτιον, ὅπου θὰ ἠδυνάμεθα νὰ συζητήσωμεν ἡσύχως καὶ ἀφόβως.

Ἀφοῦ εἶπε ταῦτα ὁ πονηρὸς Ἀνατολίτης, ὁδήγησε τὸν Τορκουάτον εἰς δωμάτιον πολυτελέστατα ἐπιπλωμένον, ὅπου ὁ Φάβιος εἶχε διατάξει νὰ φέρουν κύπελλα καὶ φιάλας γεμάτας ἀπὸ τὸν ἄριστον οἶνον τῆς Φαλέρνης. Ὁ Κορβῖνος μόνος, προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Φοι βίου, τοὺς ἠκολούθησε.

Ἐπὶ ὡραίας τραπέζης εὑρίσκοντο κύβοι (ζάρια). Ὁ Φούλβιος, ἀφοῦ προσεκάλεσε τὸν Τορκουάτον νὰ πίῃ ἀκόμη, ἤρχισεν ἀμελῶς, ὁμιλῶν συγχρόνως περὶ διαφόρων ἀντικειμένων, νὰ παίζῃ μὲ τοὺς κύβους.

— Ἀλήθεια, ἀνέκραξε, τὸ παιγνίδι! Εὐτύχημα ὅτι δὲν παίζω στὰ σωστά, ἄλλως θὰ ἤμην κατεστραμμένος! Γιὰ ρίψε τα κι σύ, Τορκουάτε.

Τὸ παιγνίδιον τῶν κύβων ὑπῆρξεν εἰς τὸ παρελθὸν ἡ καταστροφὴ τοῦ Τορκουάτου. Ἕνεκα αὐτοῦ εἶχεν ὁδηγηθῆ εἰς τὴν φυλακήν, ὅπου ὁ Σεβαστιανὸς τὸν εἶχε προσελκύσει εἰς τὴν πίστιν. Ὅταν ὁ Τορκουάτος ἐπῆρεν εἰς τὸ χέρι τοὺς κύβους, ὄχι μὲ πρόθεσιν διὰ νὰ παίξῃ στὰ σωστά, ὁ Φούλβιος τὸν παρετήρει ὅπως τὸ θηρίον παρατηρεῖ τὸ θήραμα αὐτοῦ. Οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Τορκουάτου ἤστρ πτον, τὰ χείλη του συνεσπῶντο, ἡ χείρ του ἔτρεμεν; εἰς ὅλα δὲ αὐτὰ τὰ σημεῖα, καθὼς καὶ εἰς τὴν νευρικότητα μεθ' ἧς ἐκινεῖτο ἡ ἐγκλείουσα τοὺς κύβους παλάμη καὶ εἰς τὴν ζωηρότητα καὶ ἀνυπομονησί ιν, μεθ' ἧς ἔσπευδεν ὁ Τορκουάτος νὰ ἴδῃ τί ἐδείκνυον οἱ ριπτόμενοι κύβοι, εἰς ὅλα αὐτὰ ὁ Φούλβιος ἀνεγνώρισε τὴν

βιαιότητα τοῦ πρώτου πειρασμοῦ ἑνὸς ἐλαττώματος ἐγκαταλειφθέντος.

— Βλέπω ὅτι δὲν εἶσαι ἐπιτηδειότερος ἀπὸ ἐμὲ εἰς αὐτὴν τὴν ἀνόητον ἐνασχόλησιν, εἶπε μετ' εὐστροφίας ὁ Φούλβιος. Ἴσως καὶ ὁ Κορβῖνος μετ' εὐχαριστήσεως θὰ σὲ ἐσυντρόφευεν, ἐὰν ἤθελες νὰ παίξῃς ἓν πολὺ μικρὸν ποσὸν μαζύ του.

— Μᾶ, πάρα πολὺ μικρόν, εἶπεν ὁ Τορκουάτος. Διότι ἐγκατέλιπον τὸ παιγνίδι αὐτὸ καὶ ἀπεφάσισα νὰ μὴ ξαναπιάσω εἰς τὰ χέρια μου κύβους.

— Ἐμπρός, εἶπεν ὁ Κορβῖνος, πρὸς τὸν ὁποῖον ὁ Φούλβιος εἶχε κάμει ἐκφραστικὸν νόημα.

Ἤρχισαν νὰ παίζουν δι' ἀσήμαντα κατ' ἀρχὰς ποσὰ καὶ ὁ Τορκουάτος ἐκέρδιζε τῆς περισσότεραις φοραῖς. Ὁ Φούλβιος κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον τοῦ ἔρριπτε νὰ πίνῃ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον τοῦ ἔλυσε τελείως τὴν γλῶσσαν.

— Κορβῖνος, Κορβῖνος, εἶπε τέλος ὁ Τορκουάτος, ὡς νὰ ἐζήτει νὰ ἐνθυμηθῇ τὸ ὄνομα αὐτό. Δὲν εἶνε αὐτὸ τὸ ὄνομα, τὸ ὁποῖον ἐμνημόνευεν ὁ Κασσιανός;

— Ποῖος; ἠρώτησεν ὁ Κορβῖνος.

— Ναί, εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ Τορκουάτος, αὐτὸς εἶνε τὸ μεγάλο ἐκεῖνο κτῆνος.

— Σὺ δὲν ἐκτύπησες τὸν νεαρὸν ἐκεῖνον χριστιανόν, τὸν τόσον καλόν, ὅστις ὀνομάζεται Παγκράτιος; ἠρώτησεν ὁ Τορκουάτος τὸν Κορβῖνον παρατηρῶν αὐτὸν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς.

Ὁμοίως ὁ Κορβῖνος ἤρχισε νὰ ἐξάπτεται βιαίως, ἀλλ' ὁ Φούλβιος τὸν ἐσταμάτησε διὰ συνθήματός τινος καὶ διέκοψε μὲ πολλὴν φυσικότητα τοὺς συνδιαλεγομένους.

— Αὐτὸς ὁ Κασσιανός, εἶπε, περὶ τοῦ ὁποίου ὁμιλεῖς, εἶνε διακεκριμένος διδάσκαλος. Ποῦ κατοικεῖ, σὲ παρακαλῶ; Διότι ἔχω καιρὸν νὰ τὸν ἴδω.

— Κατοικεῖ ... ἀπεκρίθη ὁ Τορκουάτος, κατοικεῖ... ἂς ἴδωμεν... ὄχι, ὄχι, δὲν εἶμαι προδότης. Εἶμαι ἕτοιμος νὰ καῶ ἢ νὰ βασανισθῶ, ἀλλὰ δὲν θὰ προδώσω κανένα.

— Ἄφησέ με, Κορβῖνε, νὰ πάρω τὴν θέσιν σου εἰς τὸ παιγνίδιον, εἶπεν ὁ Φούλβιος, ὅταν εἶδεν, ὅτι τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Τορκουάτου ἤρχισε νὰ μεγαλώνῃ.

Ἀναπτύσσων ὅλην του τὴν πονηρίαν καὶ ὅλην του τὴν ἐπιτηδειότητα πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ἐκθέσῃ εἰς πειρασμὸν τὸν Τορκουάτον, ἔρριψε σημαντικώτερον ποσὸν χρημάτων εἰς τὸ παιγνίδι. Ὁ Τορκουάτος μετά τινας στιγμὰς δισταγμοῦ ἔρριψε καὶ αὐτὸς ἴσον ποσόν. Ἐκέρδησεν: Ὁ Φούλβιος ἐφάνη στενοχωρηθείς. Ὁ Τουρκουάτος ἐνθαρρυνθεὶς ἀπὸ τὸ κέρδος αὐτὸ ἔθεσε τὸ ποσὸν διπλοῦν τώρα. Ὁ Φούλβιος ἐφάνη διστακτικός, ἀλλ' ἐν τέλει συγκατετέθη καὶ ἔθεσε τὸ αὐτὸ ποσόν. Ἔχασεν ἐκ νέου.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς τὸ παιγνίδιον προσέλαβε σοβαρότητα καὶ διεξήγετο μετὰ σιγῆς. Ἕκαστος ἐκ τῶν δύο ἐκέρδιζεν ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε ἔχανεν. Ἀλλ' ὁ

Φούλβιος κατ' ὀλίγον ἐμείζευε τὰ περισσότερα καὶ ἀπέμεινεν ὁ ἠρεμώτερος ἐκ τῶν δύο.

Εἰς μίαν στιγμὴν ὁ Τορκουάτος ἐσήκωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἀνεσείναξε. Τοῦ ἐφαίνετο ὅτι εἶδεν ἴδει τὸν ἀγαθὸν ἱερέα Πολύκαρπον ὀπίσω τοῦ καθισματος τοῦ συμπαίκτου του. Ἔστρεψε τὰ μάτια του καὶ δὲν εἶδε παρὰ τὸν Κορβῖνον. Ὅλον τὸ ἔνστικτον τῆς πάλης, εἰς τὴν ὁποίαν ὠθεῖ τὸ συμφέρον, εἶχεν ἤδη ἀφυπνισθῆ. Ἡ συνείδησις ἔπαυσε νὰ φωνάζῃ. Ἡ πίστις ἐταλαντεύετο. Ἡ χάρις εἶχε πλέον ἀναχωρήσει. Διότι ὁ δαίμων τῆς ἀπιστίας, τῆς ἁρπαγῆς, τῆς αὐθαδείας εἶχεν ἐπανέλθει φέρων μεθ' ἑαυτοῦ ἑπτὰ δαιμόνια χειρότερα, εἰς μίαν ψυχὴν κεκαθαρμένην, ἀλλὰ ἀπρόσεκτον καὶ ἀμελῆ.

Ἐπὶ τέλους παροξυνθεὶς ἀπὸ τὰς διαρκεῖς ἀπωλείας καὶ ἀπὸ τὸν οἶνον ἔσυρεν ἀπὸ τοῦ κόλπου του ὁ Τορκουάτος τὴν σακκοῦλαν, τὴν ὁποίαν εἶχε λάβει ἀπὸ τὴν Φαβιόλαν, καὶ τὴν ἔρριψεν ἐπὶ τῆς τραπέζης. Ὁ Φούλβιος τὴν ἤνοιξε ψυχρῶς, ἐμέτρησε τὸ χρῆμα καὶ ἔθεσεν ἀπέναντι αὐτοῦ ἴσον ποσόν. Ἕκαστος παρεσκευάσθη διὰ τὸ τελευταῖον κτύπημα. Οἱ κύβοι ἔπεσαν καὶ παρετήρησαν καὶ οἱ δύο ἀπλήστως καὶ μετ' ἀγωνίας τοὺς ἀριθμούς, τοὺς ὁποίους ἐδείκνυον. Ὁ Φούλβιος ἐκέρδησε τὸ ποσὸν καὶ ὁ Τορκουάτος ἔπεσεν ἐπὶ τῆς τραπέζης, κρύπτων τὸ πρόσωπον αὐτοῦ εἰς τὰς χεῖράς του. Ὁ Φούλβιος ἔκαμε νεῦμα εἰς τὸν Κορβῖνον νὰ ἀναχωρήσῃ.

— Ὁ Τορκουάτος ἐκτύπησε μὲ τοὺς πόδας του τὸ δάπεδον, ἀνέκραξεν, ἔσφιξε τοὺς ὀδόντας, ἔπειτα ἐμπήξας τοὺς δακτύλους αὐτοῦ εἰς τὰ μαλλιά του, τὰ ἐτράβηξεν. Εἰς τὸ αὐτί του μία φωνὴ ἐψιθύρισεν:

— Εἶσαι χριστιανός;

Ποῖον ἐκ τῶν ἑπτὰ δαιμονίων εἶχεν ὁμιλήσει; Ἀναμφιβόλως τὸ χειρότερον!

— Ἐτελείωσεν, ἐξηκολούθησεν ἡ φωνή, ἠτίμασας τὴν θρησκείαν σου καὶ ἐπρόδωκας αὐτήν.

— Ὄχι, ὄχι, ἀνεστέναξεν ἐν ἀπελπισίᾳ ὁ δυστυχὴς Τορκουάτος.

— Ναί, ναί, ἐξηκολούθησεν ὁ Φούλβιος. Ἐν τῇ μέθῃ σου μᾶς τὰ εἶπες ὅλα καὶ ἕνεκα τούτου δὲν θὰ εἰμπορέσῃς πλέον νὰ ἐπιστρέψῃς εἰς ἐκείνους, τοὺς ὁποίους προέδωκας.

— Γκρεμίσου! ἀνέκραξεν ὁ ἁμαρτωλός· θὰ μὲ συγχωρήσουν. Ὁ Θεός...

— Σιωπή! μὴ ἀπαγγέλλῃς πλέον τὸ ὄνομα αὐτό! εἶπεν ὁ πονηρὸς Φούλβιος. Ἐχάθης, κατήντησες ἐπαίτης· αὔριον θὰ εὑρεθῇς εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ζητήσῃς ἕνα κομμάτι ψωμί, διὰ νὰ χορτάσῃς τὴν πεῖνάν σου. Εἶσαι πλέον εἷς προγεγραμμένος· εἷς ἄνωτος καὶ κατεστραμμένος παίκτης. Ποῖος λοιπὸν θὰ θελήσῃ νὰ σὲ κυττάξῃ; οἱ φίλοι σου χριστιανοί; τὸ πιστεύεις; Καὶ ὅμως εἶσαι χριστιανός. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ὅταν θὰ κηρυχθῇ ὁ διωγμὸς κατὰ τῆς πίστεώς σας, θὰ καταδιωχθῇς καὶ σὺ καὶ θὰ μαρτυρήσῃ

σῃς, ἀλλὰ μὴ πλανᾶσαι· αὐτοὶ δὲν θὰ σὲ τιμήσωσιν ὡς μάρτυρά των. Εἶσαι ὑποκριτής, Τορκουάτε, καὶ μόνον ὑποκριτής.

— Ποῖος λοιπὸν μὲ βασανίζει οὕτω; ἀνέκραξεν ὁ Τορκουάτος σηκώνων τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ διευθύνων αὐτοὺς πρὸς τὸ μέρος, ὁπόθεν ἠκούετο ἡ φωνὴ τοῦ Φουλβίου. Καὶ ἐὰν ἀκόμη αὐτὰ ποὺ λέγεις εἶνε ἀλήθεια, τί ἐνδιαφέρεσαι σύ, Φούλβιε; ἔχεις ἄλλο τι νὰ μοῦ εἴπῃς;

— Πολὺ περισσότερα, ἀπὸ ὅσα ἠδύνασο νὰ φαντασθῇς καὶ νὰ ἐλπίζῃς, ἀπήντησεν ὁ Φούλβιος. Εὑρίσκεσαι ὁλόκληρος εἰς τὴν κατοχήν μου, Τορκουάτε. Εἶμαι κύριος τῆς περιουσίας σου— καὶ τῷ ἔδειξε τότε τὴν σακκοῦλαν τῆς Φαβίλας— τῆς φήμης σου, τῆς εἰρήνης σου, τῆς ζωῆς σου αὐτῆς. Μόνον ἐὰν ἀφήσω ν' ἀκουσθοῦν ἀπὸ τοὺς ὁμοθρήσκους σου ὅσα ἔκαμες ἀπόψε ἐδῶ μέσα, δὲν θὰ ἔχῃς πλέον τὴν τόλμην νὰ τοὺς ξαναἴδῃς. Μόνον ἐὰν δὲν ἐμποδίσω τὴν ἀγανάκτησιν, τὴν ὁποίαν ὁ Κορβῖνος ἐδοκίμασεν ἐναντίον σοῦ καὶ τοῦ Παγκρατίου, ἡ ζωή σου εἶνε χαμένη. Αὐτός, ὁ υἱὸς τοῦ δημάρχου τῆς Ρώμης, εἶνε ἱκανὸς νὰ σὲ παρουσιάσῃ εἰς τὸ δικαστήριον τοῦ πατρός του διὰ νὰ καταδικασθῇς εἰς θάνατον διὰ τὴν θρησκείαν, τὴν ὁποίαν ἐπρόδωκας. Εἶσαι ἕτοιμος, σὺ ὁ μεθυσμένος παίκτης, νὰ ἀντιπροσωπεύσῃς τὸν χριστιανισμὸν ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου, εἰς τὴν ἀγοράν;

Ὁ ἀρνησίθρησκος (ὁ Τορκουάτος) δὲν ἔλαβε τὸ θάρρος νὰ μιμηθῇ τὸν ἄσωτον υἱὸν εἰς τὴν μετάνοιαν αὐτοῦ, ὅπως τὸν εἶχε μιμηθῇ εἰς τὸ ἁμάρτημα. Ἡ ἐλπὶς εἶχε πλέον ἀποθάνει καὶ σβεσθῇ ἐν τῇ ψυχῇ του. Εἶχε περιπέσει εἰς ἁμάρτημα, τὸ ὁποῖον κατεῖχεν αὐτὸν αἰχμάλωτον κατὰ τὸ παρελθόν, ἡ συνείδησίς του δὲ σχεδὸν οὐδόλως ἔτυπτεν αὐτόν. Ἡ φωνή της ἦτο ἀσθενεστάτη. Παρέμενεν ἄφωνος καὶ σιγηλὸς μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ὁ Φούλβιος ἀπηυθύνθη πρὸς αὐτόν:

— Αἴ! λοιτὸν ἔκαμες τὴν ἐκλογήν σου; Θὰ ἐπιστρέψῃς εἰς τοὺς χριστιανοὺς μὲ τὸ βάρος τὸ ὁποῖον τόσα ἁμαρτήματα, εἰς τὰ ὁποῖα παρεξέκλινες ἀπόψε, ἐδημιούργησεν εἰς τὴν συνείδησίν σου, ἢ σοῦ ἀρέσει νὰ συρθῇς εἰς τὸ δικαστήριον αὔριον διὰ νὰ τιμωρηθῇς;

Ὁ Τορκουάτος ἐσήκωσε τοὺς ἡμισβεσμένους ὀφθαλμούς του καὶ ἀπεκρίθη·

— Οὔτε τὸ ἓν οὔτε τὸ ἄλλο.

— Τότε λοιπὸν τί θὰ κάμῃς; ἠρώτησεν ὁ Φούλβιος παρατηρῶν αὐτὸν μὲ μάτι ὅμοιον πρὸς τὸ τοῦ ἱέρακος.

— Ὅ,τι θέλεις, εἶπεν ὁ Τορκουάτος.

Ὁ Φούλβιος ἐκάθησε τότε παραπλεύρως αὐτοῦ καὶ τῷ εἶπε μὲ φωνὴν εὐχάριστον.

— Ἐμπρός, Τορκουάτε, ἄκουσέ με. Κάμε ὅ,τι σοῦ λέγω καὶ ὅλα ἔπειτα θὰ τακτοποιηθῶσι. Θὰ ὁ οκτή-

σῃς οἰκίαν, τροφὴν καὶ πᾶσαν εὐκολίαν — χρήματα ἀκόμη διὰ νὰ παίζῃς — ἀρκεῖ μόνον νὰ κάμῃς ὅ,τι σοῦ λέ, ω.

— Καὶ ποῖον λοιπὸν εἶνε αὐτό, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ κάμω; ἠρώτησεν ὁ Τορκουάτος.

Νὰ σηκωθῇς αὔριον τὸ πρωῒ εἰς τὴν συνειθισμένην σου ὥραν, νὰ θέσῃς τὸ χριστιανικόν σου προσωπεῖον εἰς ἐνέργειαν καὶ νὰ ὑπάγῃς ἐλευθέρως εἰς τοὺς φίλους σου χριστιανούς· νὰ συνομιλήσῃς μετ' αὐτῶν καὶ νὰ συναναστραφῇς μαζύ τους ὡς νὰ μὴ συνέβαινε τίποτε· νὰ μοῦ ἀποκριθῇς ὅμως εἰς ὅλας μου τὰς ἐρωτήσεις. Νὰ μοῦ τὰ εἴπῃς ὅλα.

Ὁ Τορκουάτος ἀνεστέναξε.

— Νὰ γίνω δηλαδὴ προδότης!

— Ὀνόμασέ το ὅπως θέλεις. Ἢ θὰ γίνῃ αὐτὸ ποῦ σοῦ λέγω ἢ θὰ ὁδηγηθῇς εἰς τὸν θάνατον. Ναί, εἰς τὸν θάνατον, τὸν βραδὺν καὶ μαρτυρικὸν θάνατον. Ἀκούω, ὅτι ὁ Κορβῖνος ἀπ' ἔξω περιπατεῖ ἀνυπομόνως. Γρήγορα λοιπόν! Τί ἐκλέγεις;

— Ὄχι τὸν θάνατον! Ὦ! ὄχι! κάθε ἄλλο, ἀλλ' ὄχι τὸν θάνατον, εἶπεν ὁ Τορκουάτος.

Ὁ Φούλβιος ἐξῆλθε καὶ εὗρε τὸν Κορβῖνον μεθυσμένον ἀπὸ τὸν οἶνον ἀφ' ἑνός, ἀπὸ τὴν βιαίαν ὀργήν του ἀφ' ἑτέρου. Ἐδοκίμασε μεγάλον κόπον διὰ νὰ τὸν καθησυχάσῃ. Ὁ Κορβῖνος εἶχε σχεδὸν λησμονήσει τὸν Κασσιανόν. Τώρα ὅμως ὁπότε ὁ Τορκουάτος τοῦ τὸν ἐνεθυμήθη, ὅλον του τὸ παλαιὸν μῖσος

ἀφυπνίσθη, διεγεῖρον ἐν αὐτῷ δίψαν ἄσβεστον καὶ ἀκόρεστον ἐκδικήσεως. Ὁ Φούλβιος διὰ νὰ τὸν καθησυχάσῃ καὶ διὰ νὰ τὸν πείσῃ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸν οἶκόν του, τοῦ ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ ἀνεκάλυπτε, ποῦ διέμενεν ὁ γέρων διδάσκαλος. Ὁ Τορκουάτος, εὐθὺς ὡς ὁ Φούλβιος ἀπεμακρύνθη, ἐσηκώθη καὶ ἤρχιζε νὰ διασκελίζῃ τὸ δωμάτιον μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ κυριαρχήσῃ ἐφ' ἑαυτοῦ. Ὁλόκληρον τὸ διαμέρισμα ἐφαίνετο, ὅτι ἐστρέφετο καὶ ἐσείετο πέριξ αὐτοῦ, καθ' ὃν χρόνον ἡ καρδία του ἐκτύπα μετὰ πολλῆς βιαιότητος. Ὡς γιγαντιαῖα κύματα τὸ μῖσος, τὸ ὄνειδος, ἡ τύψις τῆς συνειδήσεως, ἡ περιφρόνησις πρὸς τὸν ἑαυτόν του, τὸ μῖσος τὸ ὁποῖον ἔτρεφε πρὸς τοὺς διώκτας του, ἤρχοντο τὸ ἓν κατόπιν τοῦ ἄλλου νὰ κατακλύσωσι τὴν ψυχήν του. Ἀνίκανος νὰ συγκρατηθῇ ἐτὶ πλέον ὄρθιος εἰς τὰ πόδια του, ἐρρίφθη ἐπὶ ἀνακλίντρου τινὸς καὶ καλύπτων τὴν μορφὴν αὐτοῦ ἐντὸς τῶν χειρῶν του, ἤρχισε νὰ στενάζῃ δυνατά.

Εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν εὗρεν αὐτὸν ὁ Φούλβιος, ὅταν ἐπανῆλθε. Τὸν ἐκτύπησεν ἐλαφρῶς εἰς τὸν ὦμον, διὰ νὰ τὸν σηκώσῃ. Ὁ Τορκουάτος ἐτρόμαξε καὶ ἀνετινάχθη, ἔπειτα δὲ εἶπε:

Μήπως ἦτο ἡ Χάρυβδις;

# ΜΕΡΟΣ Β΄.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

### *Ὁ Διογένης.*

Αἱ σκηναί, τὰς ὁποίας μέχρι τοῦδε ἀφηγήθημεν, ἐξετυλίχθησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀπατηλῆς ἐκείνης εἰρήνης, ἥτις ἐχώριζε τοὺς διωγμοὺς ἀπ᾽ ἀλλήλων. Ἤδη τάραχος πολεμικὸς ἤρχισε νὰ ἀκούεται. Αἱ φωναὶ τῶν λεόντων πλησίον τοῦ ἀμφιθεάτρου, αἱ εἰδήσεις τῆς Ἀνατολῆς, οἱ ὑπαινιγμοὶ τοῦ Φουλβίου καὶ αἱ ἀπειλαὶ τοῦ Κορβίνου, τὸ ὁποῖον συνηνώθη διὰ νὰ μᾶς πληροφορήσῃ, ὅτι οὐχὶ μετὰ μακρὸν ἡ φρίκη τοῦ διωγμοῦ θὰ ἐπανεφαίνετο καὶ ὅτι τὸ χριστιανικὸν αἷμα θὰ ἔρρεε κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ ἀρδεύσῃ περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλην φορὰν τὸ δένδρον τῆς πίστεως. Ἡ Ἐκκλησία, προβλεπτικὴ πάντοτε, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ παραμείνῃ ἀμελὴς πρὸ τῶν πολυαρίθμων τούτων σημείων, τὰ ὁποῖα σαφῶς προανήγγελλον τὴν ἐπικειμένην μάχην, καὶ ἔλαβεν ὅλας τὰς ἀναγκαίας προπαρασκευὰς διὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν νέαν δοκιμασίαν. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς λοιπόν, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἤρχισεν ἡ Ἐκκλησία νὰ ὁπλίζεται, ἀπ᾽ αὐτῆς ἀκριβῶς ἀρχίζουν καὶ αἱ σκηναί,

τὰς ὁποίας θὰ διηγηθῶμεν εἰς τὸ δεύτερον τοῦτο μέρος τοῦ διηγήματός μας.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ Ὀκτωβρίου νεανίας τις, τὸν ὁποῖον γνωρίζομεν ἤδη, καὶ ὁ ὁποῖος ἦτο καλὰ τυλιγμένος εἰς τὸν μανδύαν του, διότι ἦτο πλέον πολὺ ψυχρὰ καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα ἀρκετὰ ψυχρὰ— ἐζήτει κάποιο σπίτι εἰς τὰς στενωποὺς τῆς Σοββούρης. Ἦτο ὁ Παγκράτιος. Μετὰ μακρὰν καὶ ἐπίπονον ἀναζήτησιν, ἐστάθη πρὸ τῆς θύρας μιᾶς οἰκίας, ἥτις διεκρίνετο ἀπὸ τὰς ἄλλας ὡς περισσότερον καθαρά, καὶ ἐκτύπησε διὰ νὰ τοῦ ἀνοίξουν.

Εἷς γέρων ἦλθε νὰ τοῦ ἀνοίξῃ. Ὠνομάζετο Διογένης. Οἱ ὦμοί του ἦσαν πλατεῖς καὶ μεγάλοι, ὡς εἶνε οἱ ὦμοι παντός, ὅστις συνήθισε νὰ φέρῃ ἐπ' αὐτῶν φορτία βαρέα καὶ μεγάλα. Αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς του ἦσαν λευκαί, ἡ ἔκφρασίς του ἤρεμος ἀλλὰ περίλυπος. Ὅποιος θὰ τὸν ἔβλεπε, θὰ ἐσχημάτιζεν ἀμέσως τὴν γνώμην, ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς θὰ εἶχε ζήσει ἐπὶ πολὺ ἐν μέσῳ τῶν νεκρῶν καὶ προετίμα ἀπὸ κάθε ἄλλο τὴν συντροφίαν τῶν μνημάτων.

Οἱ υἱοί του, Μάγιος καὶ Σεβῆρος, δύο ὡραῖοι καὶ ἀθλητικοὶ νέοι, ἐσυντρόφευον αὐτόν. Ὁ πρῶτος ἐνησχολεῖτο εἰς τὸ νὰ ἐγχαράξῃ ἐπιτάφιόν τι ἐπὶ ἀρχαίας πλακός, τῆς ὁποίας ἡ ἄλλη ὄψις ἐφερεν ἐπιγραφήν τινα εἰδωλολατρικήν, ἥτις δὲν εἶχεν ἐξαλειφθῇ τελείως. Ὁ Παγκράτιος παρετήρησε τὸ ἔργον του καὶ ὑπεμειδίασε. Δὲν ἦτο ὀρθογραμμένη οὔτε μία λέξις.

Ὁ ἄλλος ἐπὶ πελεκημένου λίθου ἐσχεδίαζε μὲ ἓν κάρβουνον ἁπλοῦν τι σχέδιον, τὸ ὁποῖον παρίστανε τὸν Ἰωνᾶν καταβροχθιζόμενον ὑπὸ τοῦ κήτους καὶ τὸν Λάζαρον ἀνιστ' ενον. Προφανῶς ὁ Σεβῆρος ἐσκέπτετο ἔπειτα τὸ σχεδίασμα αὐτὸ νὰ τὸ χαράξῃ καὶ διὰ τῆς σμήλης.

Ὁποιοσδήποτε ἄλλος ἐπισκέπτης θὰ ἠπόρει βεβαίως, ὅταν ἔβλεπε τὰς ἐνασχολήσεις ταύτας τοῦ Διογένους καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ. Ὁ Παγκράτιος ὅμως δὲν ἐξεπλάγη διόλου, διότι ἤξευρε περὶ τίνος ἐπρόκειτο. Δὲν ἠ νόει, ὅτι ὁ Διογένης ἀνῆκεν εἰς τὸ ἔντιμον σῶμα τῶν νεκροθαπτῶν εἰς τὰ χριστιανικὰ κοιμητήρια, καὶ ἦτο μάλιστα ὁ προϊστάμενος τοῦ σώματος τούτου. Ἀρχαιολόγοι νεώτεροι, συμφωνοῦντες πρὸς ἀνώνυμόν τινα συγγραφέα σύγχρονον τοῦ Ἱερωνύμου, ὑποστηρίζουσιν ὅτι ὁ νεκροθάπτης ἐθεωρεῖτο κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ὡς κληρικὸς κατώτερος, ὅπως καὶ ὁ ἀναγνώστης. Καὶ ἐὰν ἀκόμη ἡ γνώμη αὕτη ᾽ εἶνε κατὰ πάντα ἀποδεκτή, πάντες ὅμως πρέπει νὰ συμφωνήσωμεν εἰς τὸ ὅτι ὡς νεκροθάπται διωρίζοντο πρόσωπα σεβαστὰ καὶ ἔμπειρα καὶ ἀνεγνωρίζοντο ὡς τοιοῦτοι ὑπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς.

Σειρὰ σπουδαίων ἐπιγραφῶν, αἵτινες ἀνευρέθησαν εἰς τὸ κοιμητήριον τῆς Ἁγίας Ἀγνῆς, ἀποδεικνύει ὅτι τὸ ἔργον τοῦ νεκροθάπτου εἶχε σχεδὸν καταντήσει κλῆρον μικὸν μεταβιβαζόμενον ἀπὸ τοῦ πάππου

καὶ τοῦ πατρὸς εἰς τοὺς υἱοὺς καὶ τοὺς ἐγγόνους. Οὕτω ἐξηγεῖται τὸ ὁμοιόμορφον καὶ ἡ τάξις ἡ ἐπικρατοῦσα ἐν ταῖς κατακόμβαις. Διότι ἕκαστος νεκροθάπτης, καθ' ὃν χρόνον ἔζη, εἰσῆγε καὶ ἐσυνείθιζεν εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ καὶ τοὺς υἱούς του, εἰς τρόπον ὥστε ὅταν αὐτὸς ἀπέθνησκεν, ἐξηκολούθουν ἐκεῖνοι μετὰ τῆς αὐτῆς τάξεως καὶ ἐπιτυχίας τὸ αὐτὸ ἔργον.

— Πάντοτε αὐτὴν τὴν δουλειὰ κάμνεις; ἠρώτησεν ὁ Παγκράτιος τὸν Μάγιον, ὅστις ἐχάραττε τὴν ἐπιτάφιον ἐπιγραφήν.

— Ἄ! ὄχι· ἀπεκρίθη ὑπομειδιῶν ἐκεῖνος. Τὸ κάμνω αὐτὸ διὰ τοὺς πτωχούς, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν νὰ πληρώσουν καλλίτερον γλύπτην, ἱκανὸν νὰ ἐγχαράξῃ μὲ καλλιτεχνίαν τὸ ἐπίγραμμα. Αὐτὸ εἶνε διὰ κἄποιον πτωχὸν ἔμπορον, εἶνε πολὺ ἁπλοῦν. Ἀλλὰ ποῖος εἰξεύρει ἐάν, μετ' ἀρκετοὺς αἰῶνας, οἱ χριστιανοὶ ἀναγνώσωσι τὴν ἐπιγραφὴν αὐτὴν μετ' εὐλαβείας; Καὶ ὅμως εἶνε πολὺ κακογραμμένη. Δὲν εἶνε ἔτσι;

— Δὲν πειράζει. Ἡ ἁπλότης της ἀξίζει περισσότερον ἀπὸ τοὺς καλοὺς καὶ τεχνικως χαραγμένους λόγους. Ἀλλ' αὐτὴ ἡ ἐπιτάφιος πλάξ, ἡ ἐστραμμένη πρὸς τὸν τοῖχον, τίνος εἶνε;

— Ἄ! εἶνε μία ὡραία ἐπιγραφή, τὴν ὁποίαν μᾶς ἔφεραν διὰ νὰ τὴν τοποθετήσωμεν. Πρέπει νὰ μεταφερθῇ εἰς τὸ κοιμητήριον τῆς εὐγενεστάτης Ἁγνῆς. Νομίζω, ὅτι εἶνε ἀφιερωμένη εἰς τὴν μνήμην ἑνὸς

παιδίου, τοῦ ὁποίου ὁ θάνατος ἐκόστισε πολὺ εἰς τοὺς ἐναρέτους γονεῖς του.

Ὁ Παγκράτιος ἔλαβεν εἰς χεῖρας λυχνίαν τινὰ καὶ ἀνέγνωσε τὰ ἑξῆς!

ΔΙΟΝΥCΙΟC ΝΗΠΙΟC
ΑΚΑΚΟC ΕΝΘΑΔΕ ΚΕΙ
ΤΕ ΜΕΤΑ ΤωΝ Α
ΓΙωΝ ΜΝΗCΚΕCΘΕ
ΔΕ ΚΑΙ ΗΜΩΝ ΕΝ ΤΑΙC
ΑΓΙΑΙC ΥΜΩΝ ΠΡΕΥΧΑC
ΚΑΙ ΤΟΥ ΓΛΥΨΑΤΟC ΚΑΙ ΓΡΑ
ΨΑΝΤΟC

Δηλαδή:

Διονύσιος νήπιος ἄκακος ἐνθάδε κεῖται μετὰ τῶν ἁγίων. Μνήσκεσθε (ἐνθυμεῖσθε) δὲ καὶ ἡμῶν ἐν ταῖς ἁγίαις ὑμῶν προσευχαῖς καὶ τοῦ γλύψαντος (τοῦ γλύπτου) καὶ γράψαντος.

— Εὐτυχισμένο παιδί, ἀνέκραξεν ὁ Παγκράτιος, πρόσθεσε καὶ ἐμέ, τὸν ἀναγνώστην, εἰς τὰς προσευχάς σου.

— Ἀμήν, ἀτεκρίθησαν ὁ πατὴρ καὶ οἱ δύο υἱοί.

— Ἄ! προσέθεσεν ὁ Διογένης μετὰ συγκινήσεως. Εἶνε εὔκολον νὰ λαμβάνῃ τις εἰς τὰς χεῖράς του ἕνα ἥσυχον παιδί, τυλιγμένο εἰς τὸ σινδόνι του, γεμᾶτο ἀπὸ ἀρώματα καὶ νὰ τὸ ἀποθέτῃ εἰς τὸν τάφον του. Οἱ γονεῖς του κλαίουν, εἶναι ἀληθές· ἀλλ' ἡ μετάβασις αὐτοῦ ἀπὸ τῶν μόχθων τῆς παρούσης ζωῆς εἰς

τὴν χαρὰν τῆς μελλούσης ἀποτελεῖ χαρμόσυνον γεγονός. Πόσον διαφορετικὸν ὅμως εἶναι νὰ συλλέγῃ τις ἐσπευσμένως τὰ διεσκορπισμένα μέλη ὁμοίου τινὸς παιδίου, νὰ τὰ περιτυλίσσῃ εἰς σινδόνιόν τι γεμᾶτο ἀπὸ ἄσβέστι ἀντὶ ἀρωμάτων καὶ νὰ τὸ ἐνταφιάζῃ τὸ ταχύτερον! χρειάζεται ἀληθῶς καρδία ἀπεσκληρυμένη, ὅπως ἡ ἰδική μου, διὰ νὰ κάμῃ αὐτὸ —(εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ὁ Διογένης ἔφερε τὴν χεῖρα ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν διὰ νὰ σπογγίσῃ τὰ ρέοντα δάκρυα)—εἰς σῶμα μάλιστα σεπτόν, ἀνῆκον εἰς μάρτυρα ἅγιον!

— Ἀλήθεια, Διογένη! Ἀλλὰ δὲν μοῦ λεγεις, αὐταὶ αἱ σκηναὶ εἶνε πολὺ συχναὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῶν διωγμῶν;

— Ὄχι, ἀληθῶς, νεαρέ μου κύριε, ἀπήντησεν ὁ Διογένης. Εἶμαι βέβαιος, ὅτι θὰ ἐπεσκέφθης τὸν τάφον τοῦ Ρεστιτούτου εἰς τὸ κοιμητήριον τοῦ Ἑρμᾶ.

— Ναί, ναί, ἀπήντησεν ὁ Παγκράτιος. Ἐξήλευσα μάλιστα τὸν πρόωρον, ἀλλὰ μαρτυρικὸν θάνατόν του. Σὺ τὸν ἐνεταφίασες;

— Ναί, ἐγώ· ἀπήντησεν ὁ Διογένης. Οἱ γονεῖς του δὲ τοῦ ἀνήγειραν λαμπρότατον μνημεῖον. Τὸ ἐκάμαμεν ἡμεῖς μὲ ἓξ μαρμαρίνας πλάκας.

— Ἰδοὺ καὶ τὸ σχέδιον τοῦ ἐπιγράμματος, προσέθεσεν ὁ Μάγιος, ἐκτυλίσσων περγαμηνήν τινα.

— Τὸ ἐνθυμοῦμαι πολὺ καλά, εἶπεν ὁ Παγκράτιος, ὁ ὁποῖος τὸ ἀνέγνωσε:

Αἰλίῳ Φαβίῳ Ρεστιτούτῳ, τῷ εὐσεβεστάτῳ υἱῷ

αὐτῶν, οἱ γονεῖς αὐτοῦ ἀνήγειραν (τὸν τάφον τοῦτον). Ζήσας δέκα ὀκτὼ ἔτη καὶ μῆνας ἑπτὰ ἀπετέθη ἐν εἰρήνῃ.

— Ποῖος ἔνδοξος νεανίας! ἐξηκολούθησεν ὁ Παγκράτιος. Ὁμολογητὴς τοῦ Χριστοῦ εἰς ἡλικίαν 18 ἐτῶν!

— Ἀληθῶς, προσέθεσεν ὁ γέρων. Εἶμαι βέβαιος, ὅτι νομίζεις, ὅτι τὸ σεπτόν του σῶμα ἀναπαύεται μόνον ἐν τῷ τάφῳ του, ἀφοῦ ἄλλως τε καὶ ἡ ἐπιτάφιος πλὰξ αὐτὸ μαρτυρεῖ.

— Βεβαίως, οὕτω πάντοτε ἐπίστευσα. Τί; δὲν ἔχει οὕτως; ἠρώτησεν ὁ Παγκράτιος.

— Ὄχι, εὐγενέστατέ μοι Παγκράτιε. Συνάδελφός τις νεώτερος ἀκόμη ἀπὸ αὐτὸν ἐναπαύεται πλησίον του. Ὅταν ἐπρόκειτο νὰ κλείσωμεν τὸν τάφον τοῦ Ρεστιτούτου, μᾶς ἔφεραν τὸ σῶμα ἑνὸς παιδίου 12—13 ἐτῶν. Ὤ! δὲν θὰ λησμονήσω ποτὲ τὸ θέαμα αὐτό! Τὸ εἶχαν κρεμάσει ζωντανὸν ἐπάνωθεν μιᾶς τυρᾶς. Ἡ κεφαλή του, ὁ κορμός του, τὰ μέλη του καὶ αἱ κνῆμαί του εἶχον καῆ μέχρι τῶν ὀστῶν. Εἶχε τόσον πολὺ παραμορφωθῆ, ὥστε δὲν θὰ ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ τὸ ἀναγνωρίσῃ. Πτωχὸ παιδί! Πόσον θὰ ὑπέφερεν! Ἀλλὰ διατί νὰ τὸ κλαίω;— Ἡμεῖς τότε, μὴ ἔχοντες καιρόν, ἐσκέφθημεν, ὅτι ὁ Ρεστιτοῦτος δὲν θὰ ἠρνεῖτο νὰ δοθῇ ἐν τῷ τάφῳ αὐτοῦ θέ ; τις εἰς τὸν σύντροφον αὐτοῦ ἐν τῷ μαρτυρίῳ, τὸν ὁποῖον θὰ ἀνεγνώριζεν ὡς νεώτερόν του ἀδελφόν,

καὶ δι᾽ αὐτὸ ἀπεθέσαμεν τὸν νεκρόν του παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ.

— Ἅγιο παιδί! ἀνέκραξεν ὁ Παγκράτιος. Ὁ Ρεστιτοῦτος εἶνε ὀλίγον μεγαλείτερος ἀπὸ ἐμὲ εἰς τὴν ἡλικίαν, ἐνῷ τὸ παιδίον αὐτὸ εἶνε νεώτερον ἐμοῦ. Τί θὰ ἔλεγες, Διογένη, ἐὰν σοῦ ἐπεφυλάσσετο νὰ ἐκτελέσῃς τὸ αὐτὸ καθῆκον καὶ δι᾽ ἐμὲ ἡμέραν τινά;

— Ὤ! ὄχι, ὄχι, μὴ τὸ λέγῃς αὐτό, εἶπεν ὁ Διογένης. Ἀσφαλῶς τὸ γέρικο δένδρον θὰ πέσῃ πρὸ τοῦ νεαροῦ φυντανιοῦ, τὸ ὁποῖον μόλις εἶδε τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Ὁ καιρός μου θὰ ἔλθῃ ἐνωρίτερον.

Ἂς εἶνε, καλέ μου φίλε· δὲν θέλω νὰ σὲ θλίβω, εἶπεν ὁ Παγκράτιος. Ἀλλὰ σχεδὸν ἐλησμόνησα νὰ σοῦ διαβιβάσω τὴν παραγγελίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἦλθον. Ἦλθον διὰ νὰ σὲ παρακαλέσω νὰ ἔλθῃς αὔριον πολὺ πρωῒ εἰς τὸ σπίτι μας, ἵνα συνεννοηθῇς μὲ τὴν μητέρα μου διὰ τὴν κατασκευὴν κοιμητηρίου, καθ᾽ ὅσον τὰ ἐπικείμενα γεγονότα εἶνε πολὺ ἀπειλητικά. Θὰ εἶνε παρὼν ἐκεῖ ὁ ἐπίσκοπός μας μὲ τοὺς προκρίτους ἐκ τῶν ἱερέων καὶ μὲ τοὺς διακόνους του, ὥστε θὰ συνεννοηθῇς καὶ μὲ ἐκεῖνον καὶ ὅ,τι θὰ γείνῃ, θὰ γείνῃ οὕτω ἐν κοινῇ συμφωνίᾳ.

— Δὲν θὰ παραλείψω νὰ ἔλθω, Παγκράτιέ μου, εἶπεν ὁ Διογένης.

— Καὶ τώρα, προσέθεσεν ὁ ζηλωτὴς νεανίας, ἔχω μίαν χάριν νὰ σοῦ ζητήσω. Θέλω ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν σου νὰ ἐπισκεφθῶ τὰ κοιμητήρια, τὰ ὁποῖα δὲν εἶ-

δόν ποτε ἐν λεπτομερείᾳ. Θὰ ἔχω μαζύ μου καὶ δύο παλαιούς μου φίλους.

— Μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως, ἀγαπητὲ Παγκράτιε, ἀπήντησεν ὁ γέρων νεκροθάπτης. Πές μου ὅμως τὰ ὀνόματα τῶν φίλων σου αὐτῶν διὰ νὰ μὴ ὑποπέσωμεν εἰς σφάλμα καὶ ἀπερισκεψίαν τινά.

— Ὁ εἷς εἶνε ὁ Τιβούρτιος, υἱὸς τοῦ Χρωματίου, ἄλλοτε δημάρχου τῆς Ρώμης· ὁ ἄλλος νέος τις ὀνομαζόμενος Τορκουάτος, εἶπεν ὁ Παγκράτιος.

Ὁ Σεβῆρος, ὅταν ἤκουσε τὸ ὄνομα τοῦτο, ἀνετινάχθη.

— Ἔχεις ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ πρόσωπον αὐτό, Παγκράτιε; ἠρώτησεν οὗτος.

Ἀλλ' ὁ Διογένης διακόπτων τὸν υἱόν του προσέθεσε:

— Διὰ νὰ ἔρχεται μαζὺ μὲ τὸν Παγκράτιον σημαίνει, ὅτι εἶνε πρόσωπον ἔμπιστον.

— Ὁμολογῶ, εἶπεν ὁ Παγκράτιος, ὅτι τὸ ξεύρω ὀλιγώτερον ἀπὸ ὅ,τι ξεύρω τὸν Τιβούρτιον, ὅστις εἶνε ἀληθινὰ εὐγενὴς καὶ σοβαρὸς νεανίας. Ὁ Τορκουάτος ἐν τούτοις δεικνύει κάποιον ζῆλον διὰ νὰ μάθῃ τὰ τῆς ἐκκλησίας μας. Αἴ! λοιπὸν διατί φοβεῖσαι, Σεβῆρε;

— Διότι σήμερον τὸν εἶδον μὲ μιὰ πολὺ κακὴ συντροφιά. Ἐπῆγα ἐνωρὶς σήμερον εἰς τὰ λουτρὰ τοῦ Ἀντωνίνου.

— Μᾶ τί! διέκοψεν ὑπομειδιῶν ὁ Παγκράτιος, συχνάζεις καὶ εἰς αὐτὰ τὰ κέντρα;

— Ὄχι! ὄχι, ἀπήντησεν ὁ Σεβῆρος· ἴσως δὲν θὰ ξεύρῃς, ὅτι ὁ διευθύνων τὰ λουτρὰ ταῦτα Ξουκούμιος καὶ ἡ σύζυγός του εἶνε χριστιανοί. Ἔχουν δὲ παραγγείλει αὐτοὶ νὰ τοὺς κατασκευάσωμεν ἕνα τάφον εἰς τὸ κοιμητήριον τοῦ Καλλίστου. Ἤθελα λοιπὸν νὰ τοὺς ἐπιδείξω τὴν ἐπιγραφήν, τὴν ὁποίαν εἶχε κάμει ὁ Μάγιος διὰ τὸν τάφον αὐτόν.

—Αἴ! λοιπὸν τί εἶδες ἐκεῖ; ἠρώτησεν ὁ Παγκράτιος.

— Ὅταν ἐμβῆκα εἰς τὸ οἰκοδόμημα, ἐξεπλάγην πολύ, διότι εἰς μίαν γωνίαν αὐτοῦ διέκρινα κατ' αὐτὴν μάλιστα τὴν ἀσυνήθη καὶ ἀκατάλληλον ὥραν τῆς πρωΐας, αὐτὸν τὸν Τορκουάτον νὰ συνδιαλέγεται μὲ πολλὴν οἰκειότητα καὶ ἐγκαρδιότητα μὲ τὸν υἱὸν τοῦ σημερινοῦ δημάρχου, τὸν Κορβῖνον· ἐκεῖνον δηλαδή, ὁ ὁποῖος προσεποιήθη τὸν χωλὸν διὰ νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὴν οἰκίαν τῆς Ἀγνῆς κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, καθ' ἣν εὔσπλαγχνος καὶ φιλάνθρωπος ἀνώνυμος (ὁ Θεὸς νὰ τὸν εὐλογῇ!) ἔκαμε τὴν γενναίαν ἐκείνην διανομὴν τῶν ἐλεημοσυνῶν εἰς τοὺς πτωχούς. Ἔκαμα αὐτὴν τὴν σκέψιν, ὅτι δὲν εἶνε καθόλου καλὴ ἡ συντροφιὰ αὐτὴ δι' ἕνα χριστιανόν.

— Εἶνε ἀληθές, Σεβῆρε, προσέθεσεν ὁ Παγκράτιος. Πρέπει ὅμως νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει μας, ὅτι εἶνε νέος ἀκόμη εἰς τὴν πίστιν καὶ εἶνε πιθανὸν οἱ παλαιοί του φίλοι νὰ ἀγνοοῦσι τὴν ἀλλαγὴν τῶν συνηθειῶν του. Ἂς ἐλπίσωμεν, αἱ ὑπόνοιαί σου νὰ μὴ εἶνε βάσιμοι.

Οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Διογένους προσεφέρθησαν νὰ συνοδεύσωσι τὸν Παγκράτιον μεχρι τῆς ἐξόδου τοῦ στενοῦ ἐκείνου σοκακιοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον εὑρίσκετο ἡ οἰκία των. Αὐτὸς τὸ ἐδέχθη εὐχαρίστως, εὐχηθεὶς τὴν καλὴν νύκτα εἰς τὸν γέροντα νεκροθάπτην.

---

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

### *Τὰ κοιμητήρια.*

Μᾶς φαίνεται ὅτι ἀφήσαμεν τὸ πρόσωπον, τοῦ ὁποίου ἡ ἐμφάνισις ἔδωκε τὴν ἀρχὴν εἰς τὸ διήγημά μας, τὴν εὐσεβῆ Λουκίνην δηλαδή. Αἱ ἀρεταί της, εἶνε ἀληθές, καταλέγονται εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἠρέμων καὶ μετριοφρόνων ἀρετῶν, αἱ ὁποῖαι δὲν φαίνονται καθόλου ἐπὶ τῆς σκηνῆς τῶν δημοσίων ὑποθέσεων. Ἡ κατοικία της ὅμως εἶχεν ἤδη τὴν τιμὴν νὰ παρέχῃ ἄσυλον εἰς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ρώμης, καθ' ὅσον ὁ ἐπαπειλούμενος διωγμὸς ἐξηνάγκασε τὴν ἐκκλησίαν νὰ ζητήσῃ ἀσφαλὲς ἄσυλον διὰ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῆς. Ἡ κατοικία τῆς Λουκίνης εἶχεν ἐκλεγῇ διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον, ἐχρησίμευσε δὲ ὡς κατοικία τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης ἐπ' ἀρκετὰ ἔτη.

Ἡ Λουκίνη, γενομένη δεκτὴ κατὰ μοναδικὴν ἐξαίρεσιν εἰς ἡλικίαν μόλις 40 ἐτῶν εἰς τὴν τάξιν τῶν διακονισσῶν, εὗρισκεν ἀρκετὴν ἐνασχόλησιν εἰς τὰ ποικίλα καθήκοντα τοῦ ἀξιώματός της τούτου. Ἐξ ἄλλου ὁ κύριος σκοπὸς τῆς ζωῆς της εἶχεν ἐκπληρωθῇ.

ὁ υἱός της εἶχεν ἀφιερωθῆ εἰς τὸν Θεὸν καὶ δὲν πα ιέμενε παρὰ μόνον τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν διὰ νὰ χύσῃ τὸ αἷμά του χάριν τῆς πίστεώς του.

Ἐνωρίτατα, κατὰ τὴν πρωΐαν τῆς ὁρισθείσης ἡμέρας, ἐγένετο ἡ συνάντησις τοῦ Διογένους καὶ τῆς Λουκίνης ἐπὶ παρουσίᾳ καὶ τοῦ ἐπισκόπου διὰ τὸν μνημονευθέντα ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ σκοπόν. Αἱ ἀπειλαὶ περὶ ἐπικειμένου διωγμοῦ ἔδωκαν ἀ ορμὴν εἰς τοὺς κυβερνῶντας τότε τὴν Ἐκκλησίαν της Ρώμης νὰ λάβωσιν ὅλα ἐν γένει τὰ μέτρα, διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἀντεμετώπιζον τὴν ἐπικειμένην δοκιμασίαν. Ἐφρόντισαν τόσον διὰ τὴν ἐπαύξησιν τῶν πόρων τοῦ ταμείου τῶν ἐλεημοσυνῶν, διὰ τῶν ὁποίων θὰ συνέτ ρεχον τὰς ἀπόρους οἰκογενείας τῶν διωκομένων χριστιανῶν, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἐπέκτασιν καὶ διεύρυνσιν τῶν κοιμητηρίων, τὰ ὁποῖα θὰ ὑπερεπληροῦντο τώρα ἐκ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν μαρτύρων. Ἐκανονίσθη ἀκόμη καὶ τὸ ἔργον ἑνὸς ἑκάστου ἐκ τῶν ἱερέων καὶ τῶν διακόνων ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐπιτέλεσιν καὶ μετάδοσιν τῶν ἁγίων μυστηρίων κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς καὶ κινδυνώδεις τούτους χρόνους. Ὡρίσθησαν τὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα θὰ ἐπισκέπτοντο τοὺς φυλακιζομένους ἐκ τῶν χριστιανῶν καὶ ὁ τρόπος, καθ' ὃν θὰ μετεδίδετο εἰς αὐτοὺς τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας.

Ὁ Διογένης, ἀφοῦ μετὰ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῆς Λουκίνης ἐκανόνισε τὰ ἀφορῶντα τὸ ἔργον αὐτοῦ ἐν

σχέσει πρὸς τὴν ἐπαύξησιν τῶν νεκροταφείων, ἐπανῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ ἔργον του. Ἀκριβῶς τὴν μεσημβρίαν ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν συνοδευόμενος ἀπὸ τοὺς δύο υἱούς του.

Εἰς τὴν λεγομένην Καπήνην πόλιν συνήντησε τρεῖς νέους, οἵτινες τὸν ἀνέμενον ἐκεῖ.

Ἦτο ὁ Παγκράτιος μὲ τοὺς δύο φίλους του. Διὰ νὰ μὴ παρουσιάζωσιν ὄγκον καὶ προκαλῶσι τὴν προσοχὴν τῶν περιέργων, ἐχωρίσθησαν ἀνὰ δύο, δύο καὶ ἤρχισαν νὰ βαδίζωσιν ἐπὶ τῆς Ἀππίας ὁδοῦ. Διὰ διαφόρων ὁδῶν ἔφθασαν ἐπὶ τέλους εἰς ἔπαυλίν τινα, ὅπου καὶ εἰσῆλθον. Εὗρον ἐκεῖ ὅλα ἐν γένει τὰ χρειώδη διὰ τὴν κάθοδον εἰς τὰς ὑπογείους νεκροπόλεις: λαμπάδας δηλαδή, λύχνους καὶ πᾶν ὅ,τι χρειάζεται διὰ τὴν παραγωγὴν φωτός. Ὁ Σεβῆρος ἐπρότεινε τότε νὰ χωρισθῶσι κατὰ ζεύγη. Ὁ καθεὶς ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν τοῦ Διογένους θὰ ἔπερνε μαζύ του ἀπὸ ἕνα ξένον. Τρεῖς ἦσαν, ὁ Διογένης καὶ οἱ υἱοί του. Τρεῖς ἦσαν καὶ οἱ ἐπισκέπται τῶν κατακομβῶν. Ὁ Σεβῆρος ἔσπευσε νὰ πάρῃ ὡς σύντροφον τὸν Τορκουάτον, τὸν ὁποῖον, ὡς εἴπομεν, ὑπωπτεύοντο.

Δὲν θέλομεν νὰ κουράσωμεν τὸν ἀναγνώστην, ἐκθέτοντες εἰς αὐτὸν ἐν λεπτομερείᾳ τὴν συνδιάλεξιν ἡ ὁποία διημείφθη μεταξὺ τοῦ Διογένους καὶ τῶν τριῶν ἐπισκεπτῶν. Τὸ ἐνδιαφέρον μέρος τῆς συνδιαλέξεως ταύτης θὰ τὸ ἐκθέσωμεν ἐλευθέρως περιγράφοντες

δι' ὀλίγων τὰς σκοτεινὰς καὶ ὑπογείους ἐκείνας κρύπτας, αἵτινες εἶνε γνωσταὶ εἰς ἡμᾶς ὑπὸ τὸ ὄνομα κατακόμβαι.

Αἱ κατακόμβαι ἐχρησίμευσαν ὡς κοιμητήρια τῶν πρώτων χριστιανῶν, ἐν καιρῷ δὲ τῶν διωγμῶν καὶ ὡς τόποι λατρείας τούτων. Τοιαῦτα ὑπόγεια καὶ σκοτεινὰ κοιμητήρια, εἰς βάθος 10 καὶ πλέον μέτρων ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς διηνοιγμένα, ὑπάρχουσι περὶ τὰ ἑξήκοντα ἐν τῇ Ρώμῃ, ἕκαστον ἐκ τῶν ὁποίων ἔχει καὶ τὸ ἰδικόν του ὄνομα. Τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο ἐδόθη εἰς ἕκαστον ἐκ τῶν κοιμητηρίων εἴτε ἐκ τοῦ ὀνόματος ἁγίου τινὸς ἐνταφιασθέντος ἐν αὐτῷ, εἴτε ἐκ τοῦ ὀνόματος ἐκείνου, ὅστις ἐδαπάνησε περισσότερα διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ κοιμητηρίου ἐκείνου, εἴτε ἐκ τοῦ ὀνόματος μέρους τινὸς πρὸς τὸ ὁποῖον ἐγειτόνευε τὸ κοιμητήριον. Ἔχομεν τοιουτοτρόπως τὰ κοιμητήρια τῆς ἁγίας Ἀγνῆς, τοῦ ἁγίου Παγκρατίου, τοῦ Πρετεξτάτου, τῆς Πρισκίλλης, τοῦ Ἑρμᾶ, τὸ κοιμητήριον τὸ πρὸς τὴν ἁγίαν Καικιλίαν κ. τ. λ. Τὸ τελευταῖον τοῦτο κοιμητήριον ἦτο γνωστὸν καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα «πρὸς τὰς κατακόμβας». Ἐξ αὐτοῦ ἐγενικεύθη ἔπειτα τὸ ὄνομα κατακόμβαι καὶ μὲ αὐτὸ δηλοῦνται πλέον πάντα τὰ ὑπὸ τὴν Ρώμην ὑπόγεια κοιμητήρια.

Κατακόμβη τις δύναται νὰ διαιρῆται εἰς τρία μέρη: 1) τὰς διόδους της καὶ τὰς ὁδούς της, 2) τὰ δωμάτιά της καὶ 3) τὰς ἐκκλησίας της. Αἱ δίοδοι εἶνε μα-

κραὶ καὶ στεναὶ σήραγγες, αἱ ὁποῖαι ἔχουσι σκαφῆ ἐντὸς τοῦ ἐδάφους μὲ πολλὴν κανονικότητα, εἰς τρόπον ὥστε τὸ δάπεδον καὶ ἡ στέγη τῶν σηράγγων τούτων νὰ ἀποτελῶσιν ὀρθὰς γωνίας μὲ τὰς πλευρὰς αὐτῶν.

Μὲ ἄλλας λέξεις, αἱ δίοδοι τῶν κατακομβῶν ὁμοιάζουσι πολὺ πρὸς τὰς ὑπονόμους τῶν πόλεων, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι δὲν εἶνε θολωταὶ ἀπ' ἐπάνω, ὅπως αἱ ὑπόνομοι, ἀλλὰ ὀρθογώνιοι. Ἀκόμη δὲν εἶνε τόσον στεναὶ καὶ χαμηλαὶ ὅπως αἱ ὑπόνομοι. Ἔχουσιν ὕψος καὶ πλάτος τόσον, ὥστε νὰ εἶνε εὔκολον μετ' εὐρυχωρίας πολλῆς νὰ βαδίσωσιν ἐν αὐταῖς δύο πρόσωπα μαζύ, κατὰ μέτωπον.

Αἱ σήραγγες αὐταὶ ἐνίοτε σχίζονται δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ εἰς ἄλλας σήραγγας καὶ συναντώμεναι μὲ ἄλλας τοιαύτας ἀποτελοῦσιν ἀληθῆ ὑπόγειον λαβύρινθον. Ἐάν τις ἤθελε χαθῆ εἰς τὸν λαβύρινθον τοῦτον, δὲν ἔχει πλέον ἐλπίδα νὰ ἐπανίδῃ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου.

Εἰς τὰς πλευρὰς τῶν διόδων αὐτῶν ἔχουσι διανοιχθῆ κατὰ μῆκος σειραὶ τάφων. Μὲ ἄλλας λέξεις αἱ πλευραὶ τῶν διόδων τούτων ἀποτελοῦσιν εἶδός τι ραφιοῦ, τὸ ὁποῖον ἔχει διανοιχθῆ εἰς τὸ βάθος τοῦ βράχου, καὶ τοῦ ὁποίου ραφιοῦ ἕκαστον διαμέρισμα εἶνε τόσον μεγάλο, ὥστε νὰ χωρῇ ἕνα ἢ καὶ δύο νεκρούς. Αἱ σειραὶ αὐταὶ τῶν τάφων, εὑρισκόμεναι ἡ μία ὑπεράνω τῆς ἄλλης, ἔφθαναν πολλάκις τὰς 12 εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πλευράν· ἐνίοτε ὅμως δὲν ἦσαν περισσότεραι τῶν τριῶν ἢ τεσσάρων.

Ὅταν ὁ νεκρός, ἐντετυλιγμένος μὲ τὴν σινδόνα του, ἀπετίθετο εἰς τὸ στενὸν ἐκεῖνο κελλίον του, τὸ στόμιον του κελλίου ἐκείνου ἐκλείετο ἑρμητικῶς, ἄλλοτε μὲν διὰ μαρμαρίνης πλακός, ἄλλοτε δὲ καὶ συνηθέστερον διὰ μεγάλων κεράμων ἐφαρμοζομένων καλῶς καὶ χρισμένων πέριξ δι' ἀσβέστου.

Μετὰ τὰ ὀλίγα ταῦτα περὶ τῶν κατακομβῶν ἐν γένει θὰ ἀφήσωμεν τὸν Διογένην νὰ ὁμιλήσῃ μόνος, καὶ ἡμεῖς θὰ παρακολουθήσωμεν τὴν ὁμιλίαν του ταύτην καὶ τὴν συνδιάλεξιν αὐτοῦ μετὰ τοῦ Παγκρατίου καὶ τῶν συνοδῶν αὐτοῦ.

---

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

### *Τί ὁ Διογένης ἔλεγε περὶ τῶν κατακομβῶν.*

Εἰς τὴν ὑπόγειον κατακόμβην ὁ Διογένης προεπορεύετο. Διήνυσεν ἀρκετὸν διάστημα ἐκ μακρᾶς τινος ὑπογείου διόδου, ἡ ὁποία ἐν τῷ μεταξὺ διεκόπτετο ἀπὸ ἄλλας δευτερευούσας γαλαρίας.

Ὁ Τορκουάτος ἐν τῷ μεταξὺ ἐμέτρα πόσας τοιαύτας γαλαρίας συνήντων.

Εἰς ἕνα καιρὸν ὁ Διογένης ἔστρεψε δεξιά. Ὁ Τορκουάτος τότε ἐν ἀγωνίᾳ ἔστρεψε γύρω του διὰ νὰ κατασκοπεύσῃ καὶ σημαδεύσῃ τὸ μέρος.

— Διερωτῶμαι, εἶπε, πόσας στροφὰς ἐπεράσαμεν πρὸ τοῦ ἀφήσωμεν τὴν κεντρικὴν γαλαρίαν.

— Μέγαν ἀριθμόν, εἶπε ξηρῶς ὁ Σεβῆρος.

Πόσαις λογαριάζεις νὰ εἶνε; δέκα ἢ εικοσιν; ἠρώτησεν ὁ Τορκουάτος.

— Δὲν τὰς ἠρίθμησά ποτε, ἀπήντησεν ὁ Σεβῆρος.

— Ὁ Τορκουάτος τὰς εἶχεν ἀριθμήσει, ἐπεθύμει ὅμως νὰ ἐξελέγξῃ τοὺς ὑπολογισμούς του.

— Πῶς λοιπὸν γνωρίζετε ποίαν στροφὴν πρέπει νὰ ἀκολουθήσετε; Ὤ! Τί εἶνε αὐτό; ἠρωτησε πάλιν ὁ Τορκουάτος προσποιούμενος, ὅτι περιειργάζετο κοίλωμά τι, τὸ ὁποῖον εἶδεν εἰς τὴν γωνίαν τοῦ τοίχου.

Ὁ Σεβῆρος ὅμως τὸν παρηκολούθει προσεκτικά, διέκρινε δὲ τότε, ὅτι ὁ Τορκουάτος ἔβαλε κἄποιο σημάδι ἐπὶ τῆς ἄμμου.

— Ἐμπρός, ἐμπρός, ἔλα, εἶπεν ὁ υἱὸς τοῦ Διογένους. Θὰ χάσωμεν τοὺς ἄλλους καὶ δὲν θὰ εἰμπορέσωμεν νὰ τοὺς ἐπανεύρωμεν. Αὐτὸ τὸ μικρὸν κοίλωμα εἶνε προωρισμένον διὰ νὰ τίθενται ἐπ' αὐτοῦ λυχνίαι· θὰ ἴδῃς τοιαῦτα κοιλώματα εἰς ἑκάστην γωνίαν. Ὅσον δι' ἡμᾶς, ἑκάστη δίοδος καὶ ἑκάστη στροφὴ μᾶς εἶνε τόσον πολὺ γνωστή, ὅσον καὶ ἑκάστη ὁδὸς μὲ τὰς παρόδους της ἐν τῇ πόλει εἶνε γνωστὴ εἰς τοὺς κατοίκους αὐτῆς.

Ὁ Τορκουάτος ἡσύχασε κἄπως ἀπὸ τὴν ἐξήγησιν αὐτὴν περὶ τῶν κοιλωμάτων τοῦ τοίχου, ἡ ὁποία τον ἐπληροφόρει, ὅτι εἰς τὰ σκοτεινὰ ἐκεῖνα μέρη ἠνάπτοντο κατὰ τὴν ὥραν τῶν συναθροίσεων λυχνίαι, τὸ

φῶς τῶν ὁποίων προεφύλαττε τοὺς εἰσερχομένους ἀπὸ πάσης παραπλανήσεως. Ἐν τούτοις ἐξηκολούθησε νὰ μετρᾷ τὰς στροφάς, ἀπὸ καιροῦ δὲ εἰς καιρὸν καὶ ἐσταμάτα ὑπὸ πρόφασίν τινα οἱανδήποτε διὰ νὰ θέσῃ καταλλήλως καὶ χωρὶς νὰ γείνῃ ἀντιληπτὸς ἀπὸ τὸν σύντροφόν του, ὅπως ἐφαντάζετο, κάποιο σημάδι. Ὁ Σεβῆρος ὅμως τὸν παρηκολούθει μὲ ὄμμα ἄγρυπνον, εἰς τρόπον ὥστε οὐδεμία ὕποπτος κίνησις διέφευγε τὴν παρατήρησίν του.

Ἐπὶ τέλους ἔφθασαν εἰς τετράγωνόν τι ὑπόγειον, τὸ ὁποῖον ἦτο πλουσίως ἐστολισμένον μὲ εἰκόνας.

— Πῶς ὀνομάζεται τοῦτο; ἠρώτησεν ὁ Τιβούρτιος.

— Εἶνε μία ἀπὸ τὰς πολυαρίθμους κρύπτας, ἀπὸ τὰς ὁποίας ὑπάρχουσιν ἄφθονοι εἰς τὰ κοιμητήριά μας, ἀπεκρίθη ὁ Διογένης. Ἐνίοτε αἱ κρύπται αὐταὶ χρησιμοποιοῦνται ὡς τάφοι οἰκογενείας τινός. Συνηθέστατα ὅμως περιλαμβάνουσι τὸν τάφον μάρτυρός τινος, κατὰ τὴν ἐπέτειον δὲ τοῦ μαρτυρικοῦ του θανάτου συναθροιζόμεθα ἐν τῇ κρύπτῃ αὐτοῦ, διὰ νὰ ἑορτάσωμεν τὴν μνήμην του. Βλέπετε τὸν τάφον αὐτόν, ὅστις εἶνε ἀκριβῶς ἀπέναντί μας; Ἂν καὶ εἶνε ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ τοίχου, ἐν τούτοις στεγάζεται ἀπὸ ἀψίδα τινά. Ὑπὸ τὴν ἀψίδα αὐτὴν τελεῖται ἡ θεία λειτουργία κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μνήμης τοῦ ἁγίου μάρτυρος.

— Ἀλλ' ὑπάρχουσι, καθὼς βλέπω, καὶ ἀρκεταὶ τοιχο-

γραφίαι εἰς τὴν κρύπτην αὐτήν, προσέθεσεν ὁ Παγκράτιος.

— Ἀκριβῶς διὰ νὰ ἴδητε ταύτας, σᾶς ἔφερα ἐδῶ, κατὰ προτίμησιν ἀπὸ κάθε ἄλλο μέρος, εἶπεν ὁ Διογένης. Εἶνε μία ἀπὸ τὰς ἀρχαιοτέρας κρύπτας καὶ περιέχει σειρὰν πλήρη τοιχογραφιῶν.

— Θὰ σὲ παρακαλέσω πολύ, Διογένη, νὰ ἐξηγήσῃς συστηματικῶς τὰς εἰκόνας ταύτας εἰς τοὺς φίλους μου, εἶπεν ὁ Παγκράτιος. Ὅσον ἀφορᾷ ἐμὲ τὰς ξεύρω κατὰ τὸ πλεῖστον· ὄχι ὅμως ὅλας. Θὰ σὲ παρακολουθήσω λοιπὸν καὶ ἐγὼ μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως.

— Δὲν εἶμαι ἐπιστήμων, εἶπε μετὰ πολλῆς ἀφελείας ὁ γέρω-Διογένης. Ἐπειδὴ ὅμως ἔζησα ἑξήκοντα ὁλόκληρα ἔτη ἐν μέσῳ τοῦ περιβάλλοντος αὐτοῦ, ξεύρω ὅλα τὰ ἐδῶ καλλίτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον. Θὰ ἤθελα ὅμως νὰ ἐρωτήσω· ὅσοι εἶνε τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἐδῶ μέσα, εἶνε ὅλοι μεμυημένοι; Μήπως κανεὶς ἀπὸ ἡμᾶς εἶνε ἀμύητος καὶ εἰδωλολάτρης;

— Ὄχι, ἀπήντησεν ὁ Τιβούρτιος. Δὲν εἶνε κανεὶς εἰδωλολάτρης. Ἂν καὶ ἀκόμη δὲν συνετελέσθη ἐξ ὁλοκλήρου ἡ κατήχησίς μας, ἐν τούτοις ὅλοι ἔχομεν βαπτισθῆ.

— Ἀρκεῖ, ἀπεκρίθη ὁ Διογένης. Εἰς τὴν ὀροφὴν ὑπάρχουσιν αἱ ἀρχαιότεραι εἰκονογραφίαι. Διότι ἡ ὀροφὴ ἦτο ἑτοίμη εὐθὺς ἀπὸ τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν διηνοίχθη ἡ κρύπτη. Ἐνῷ οἱ τοῖχοι δὲν εἰκονογραφήθησαν, παρὰ σὺν τῷ χρόνῳ, καθ' ὅσον δηλαδὴ

συνεπληροῦντο καὶ ἐγέμιζον οἱ ἐν αὐτοῖς διανοιχθέντες τάφοι. Ἐπὶ τῆς ὀροφῆς διακρίνετε ἐζωγραφισμένους τοὺς κλάδους μιᾶς ἀμπέλου μὲ τὰς σταφυλὰς αὐτῆς. Ἡ ἄμπελος αὐτὴ ἀναμφιβόλως ἐξεικονίζει τὴν ἀληθινὴν ἄμπελον, τῆς ὁποίας ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ εἴμεθα τὰ κλήματα. Ἐδῶ βλέπετε τὸν Ὀρφέα καθήμενον καὶ παίζοντα τὰς γλυκείας ἁρμονίας του ὄχι μόνον εἰς τὸ ποίμνιον αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ εἰς τὰ ἄγρια τῆς ἐρήμου θηρία, τὰ ὁποῖα ἵστανται μαγευμένα πέριξ αὐτοῦ.

— Ἀλλὰ πῶς; διέκοψεν ὁ Τορκουάτος μὲ τόνον ἀνυπόμονον ὑποκρύπτοντα ἐλαφρόν τινα σαρκασμόν. Δὲν εἶνε εἰκὼν εἰδωλολατρική; Τί σχέσιν ἔχει μὲ τὸν Χριστιανισμόν!

— Ἔχει ἀλληγορικὴν ἔννοιαν, Τορκουάτε, παρετήρησε μετὰ γλυκύτητος ὁ Παγκράτιος. Εἶνε μία ἀπὸ τὰς πλέον προσφιλεῖς μας ἀλληγορίας. Ἡ χρῆσις εἰκόνων εἰδωλολατρικῶν δὲν ἐμποδίζεται, ἐφ' ὅσον δὲν ἐμπεριέχουσιν αὗται βλάσφημόν τι. Ὑπὸ τὸν Ὀρφέα παριστάνεται ὁ Κύριός μας, ὁ ὁποῖος σκορπίζει τὰς θείας ἁρμονίας τῆς ἀναγεννώσης τὰς καρδίας διδασκαλίας του καὶ ἐξημερώνει δι' αὐτῆς τὰ ἄγρια ἤθη τῆς ἀποσκληρυνθείσης ἀνθρωπότητος. Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν κρύπτομεν ὑπὸ τὸν Ὀρφέα τὸ ἱερὸν πρόσωπον τοῦ Κυρίου καὶ προφυλάττομεν αὐτὸ ἀπὸ πᾶσαν βλασφημίαν καὶ βεβήλωσιν ἐκ μέρους τῶν ἐθνικῶν. Ἀληθῶς, ἐὰν εἰσχωρήσῃ ἐνταῦθα εἰδωλο-

λάτρης τις βλέπων τὴν εἰκόνα τοῦ Ὀρφέως, δὲν θὰ ξενισθῇ διόλου. Ἐὰν ὅμως ἔβλεπε τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, ἀναμφιβόλως θὰ τὴν περιύβριζε καὶ θὰ τὴν ἐποδοπάτει. Παρατήρησε εἰς ἐκεῖνο ἐκεῖ τὸ τόξον. Ὑπάρχει ἀναπαράστασίς τις προσφατωτέρα τοῦ αὐτοῦ προσώπου τοῦ Κυρίου.

— Βλέπω, εἶπεν ὁ Τορκουάτος, ἕνα ποιμένα φέροντα ἀμνὸν ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ. Εἶνε ὁ Ποιμὴν ὁ Καλός. Ἔννοῶ καλῶς τὴν συμβολικὴν παράστασιν, διότι ἐνθυμοῦμαι τὴν παραβολήν.

— Εἶνε καιρὸς νὰ τελειώνωμεν μὲ τὴν ὀροφήν, προσέθεσεν ὁ Σεβῆρος· βλέπετε δεξιά, αὐτὴν ἐδῶ τὴν εἰκόνα;

— Ναί, ἀπήντησεν ὁ Τιβούρτιος. Παριστᾷ ἕνα ἄνθρωπον ἐγκεκλεισμένον ἐντὸς κιβωτίου, καθ' ὃν χρόνον περιστερά τις πετᾷ πρὸς αὐτόν. Μήπως σημαίνει τὸν κατακλυσμόν;

— Ὄχι, εἶπεν ὁ Σεβῆρος. Ἐξεικονίζει τὴν ἀναγέννησίν μας δι' ὕδατος καὶ πνεύματος, τὸ ἅγιον Βάπτισμά μας.

— Σύμβολον, τὸ ὁποῖον ἐτέθη καλῶς εἰς ἕνα τοιοῦτον τόπον! παρετήρησεν ὁ Παγκράτιος. Δεικνύων δὲ συγχρόνως τὸ ἄλλο μέρος, προσέθεσεν: Ἰδοὺ καὶ ἄλλος τύπος τῆς αὐτῆς παρηγόρου διδασκαλίας.

— Ποῦ εἶνέ τος; ἠρώτησεν ὁ Τορκουάτος. Δὲν βλέπω τίποτε παρὰ μίαν μορφὴν ὀρθίαν τυλιγμένην μὲ ταινίας, ὡς παιδίον τι ὀγκωδέστατον εἰς μικρὸν

ναόν· ἀπέναντί του ἀκριβως βλέπω καὶ ἓν ἄλλο πρόσωπον.

— Ἀκριβῶς, εἶπεν ὁ Σεβῆρος. Διὰ τῆς εἰκόνος αὐτῆς παριστάνομεν τὴν ἀνάστασιν τοῦ Λαζάρου. Ὀλίγῳ μακρύτερα δύνασαι νὰ ἴδῃς μίαν συγκινητικὴν ἔκφρασιν τῆς πίστεως τῶν καταδιωχθέντων πατέρων μας: τοὺς τρεῖς δηλαδὴ ἐν Βαβυλῶνι παῖδας ἐν τῇ καμίνῳ. Ἐδῶ βλέπετε τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν ἄρτων καὶ τὰς εἰκόνας διαφόρων ἰχθύων. Ὁ ἰχθὺς ξεύρετε, ὅτι εἶνε τὸ σύμβολον τοῦ Χριστοῦ.

— Διατί; ἠρώτησεν ἀνυπομόνως ὁ Γορκουάτιος.

Ὁ Σεβῆρος ἐστράφη τότε πρὸς τὸν Παγκράτιον δίδων εἰς αὐτὸν τὸν λογον.

— Ὑπάρχουσι δύο γνῶμαι διάφοροι περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ συμβόλου αὐτοῦ, εἶπεν ὁ Παγκράτιος. Ἡ μία εἶνε, ὅτι ἡ λέξις ΙΧΘΥΣ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ ἀρχικὰ γράμματα τῆς φράσεως Ἰησοῦς Χριστὸς Θεοῦ Υἱὸς Σωτήρ. Ἡ ἄλλη εἶνε καθαρῶς συμβολική. Κατ' αὐτήν, ὅπως ὁ ἰχθὺς γεννᾶται ἐν τῷ ὕδατι καὶ διανύει ἐν αὐτῷ ὁλόκληρον τὴν ζωήν του, οὕτω καὶ ὁ χριστιανὸς γεννᾶται ἐν τῷ ὕδατι τοῦ ἁγίου βαπτίσματος καὶ παραμένει ἐκεῖ τεθαμμένος μαζὺ μὲ τὸν Χριστόν. Ἕνεκα αὐτοῦ ἀκριβῶς ζωγραφίζεται πανταχοῦ ἡ εἰκὼν τοῦ ἰχθυος, εὑρίσκεται δὲ γεγλυμμένη καὶ ἐπὶ τῶν τάφων.

Καὶ στρεφόμενος πρὸς τὸν Σεβῆρον προσέθεσε τὰ ἑξῆς:

— Ἐξακολούθησε τώρα, Σεβῆρε, τὰ ἰδικά σου. Ἐγὼ ὅ,τι εἶχον νὰ εἴπω, τὸ ἐτελείωσα.

— Ἀπέναντι, ἤρχισεν ὁ Σεβῆρος, βλέπετε τὸν Μωϋσέα νὰ κτυπᾷ μὲ τὴν ῥάβδον αὐτοῦ τὴν πέτραν, ἐκ τῆς ὁποίας ῥέουσιν ἀφθόνως τὰ ὕδατα. Ἡ πέτρα αὕτη συμβολίζει τὴν πνευματικὴν πέτραν, ἥτις εἶνε ὁ Χριστός, ἐκ τῆς ὁποίας πίνομεν ὅλοι τὸ ὕδωρ τῆς ζωῆς.

— Ἄ! νά· εἶπεν ὁ Τορκουάτος. Ἐφθάσαμεν εἰς τὸν καλὸν Ποιμένα.

— Μάλιστα, ἐξηκολούθησεν ὁ Σεβῆρος. Ἰδοὺ αὐτός, ἐνδεδυμένος τὴν ἁπλῆν στολήν του, φέρων ἐπὶ τῶν ὤμων τὸ πλανηθὲν πρόβατον. Εὑρίσκεται ἐν μέσῳ δύο ποιμνίων, καὶ ἡ βρυχή, ἡ ὁποία ἐξεικονίζει τὴν θείαν χάριν, πίπτει ἀφθόνως ἐπ᾽ αὐτῶν. Δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ἐννοήσῃ τις τὴν ἔννοιαν τῆς εἰκόνος αὐτῆς.

— Ἀλλὰ διατί ἡ εἰκὼν αὐτὴ χρησιμοποιεῖται τόσον συχνά; ἠρώτησεν ὁ Τορκουάτος.

— Ἡ εἰκὼν αὐτή, καθὼς καὶ ὅλαι ὅσαι εἶνε ὅμοιαι πρὸς αὐτήν, ἀνήκουσι, νομίζω, εἰς τὴν ἐποχήν, καθ᾽ ἣν ἡ ἐκκλησία συνεταράσσετο ἀπὸ μεγάλην τινὰ αἵρεσιν, ἀπεκρίθη ὁ Σεβῆρος.

— Καὶ ποία εἶνε ἡ αἵρεσις αὕτη, σὲ παρακαλῶ; ἠρώτησεν ὁ Τορκουάτος.

— Ἐξακολουθεῖ ἀκόμη νὰ ὑφίσταται, ἀπεκρίθη ὁ Παγκράτιος. Διδάσκει αὕτη, ὅτι ὑπάρχουσι μερικαὶ

ἁμαρτίαι, τὰς ὁποίας ἡ Ἐκκλησία δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ συγχωρῇ, διότι εἶνε πολὺ μεγάλαι.

Ὁ Παγκράτιος δὲν ὑπωπτεύθη τὴν ἐντύπωσιν, τὴν ὁποίαν θὰ προεκάλουν εἰς τὸν Τορκουάτον οἱ λόγοι του αὐτοί. Ὁ Σεβῆρος ὅμως, ὁ ὁποῖος δὲν ἀπεμάκρυνε τοὺς ὀφθαλμούς του ἀπὸ αὐτόν, τὸν εἶδε νὰ κοκκινίζῃ καὶ νὰ ὠχριᾷ ἀλληλοδιαδόχως.

— Καὶ... ὀνομάζουσιν αὐτὸ αἵρεσιν; ἠρώτησεν ὁ προδότης, πλήρης συγχύσεως.

— Βεβαίως καὶ πολὺ μεγάλην αἵρεσιν! ἀπήντησεν ὁ Παγκράτιος. Πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ περιορισθῇ ἡ εὐσπλαγχνία καὶ μακροθυμία Ἐκείνου, Ὅστις ἦλθε διὰ νὰ καλέσῃ οὐχὶ τοὺς δικαίους, ἀλλὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν;

Ἡ Ἐκκλησία ἐδίδαξε πάντοτε, ὅτι ἁμαρτωλός τις, ὅσον δήποτε βαρὺς καὶ ἂν εἶνε ὁ ὄγκος τῶν ἁμαρτημάτων του, δύναται, ἐὰν μετανοήσῃ εἰλικρινῶς, νὰ λάβῃ τὴν συγχώρησιν, χάρις εἰς τὸ φάρμακον τῆς μετανοίας καὶ ἐξομολογήσεως, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει εἰς ἐνέργειαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἀκριβῶς δὲ διὰ αὐτὸ ἀρέσκεται αὕτη νὰ παρουσιάζῃ συχνὰ εἰς τὰ τέκνα αὐτῆς τὴν εἰκόνα τοῦ καλοῦ Ποιμένος, τρέχοντος εἰς τὴν ἔρημον διὰ νὰ ἀνεύρῃ τὸ ἀπολωλὸς πρόβατον.

— Ἀλλ' ἐὰν ὑποτεθῇ, εἶπεν ὁ Τορκουάτος κλονισθεὶς κἄπως ἀπὸ τοὺς λόγους αὐτούς, ὅτι πρόσωπόν τι, ἐπιστραφὲν καὶ βαπτισθέν, ἀφήνει τὸν ἑαυτόν του

νὰ καταληφθῇ πάλιν ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, νὰ πέσῃ ἐκ νέου εἰς τὸ κακὸν καὶ... καὶ (ἡ φωνή του ἐδῶ ἠλλοιώθη) νὰ τολμήσῃ νὰ προδώσῃ τοὺς ἀδελφούς του! Ἡ Ἐκκλησία δὲν θὰ ἀπέρριπτε τὸ πρόσωπον αὐτὸ μακρὰν πάσης ἐλπίδος;

— Ὄχι, ὄχι, ἀπεκρίθη ὁ Παγκράτιος. Ἀκριβῶς τοιαῦτα ἁμαρτήματα οἱ αἱρετικοὶ Νοβατιανοὶ ἐνόμιζον ὅτι δὲν δύναται νὰ συγχωρήσῃ ἡ Ἐκκλησία. Ἡ Ἐκκλησία ὅμως εἶνε μήτηρ ἔχουσα πάντοτε ἀνοικτοὺς τοὺς βραχίονας καὶ ἑτοίμη νὰ δεχθῇ εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς τὰ ἄσωτα τέκνα της ἐπιστρέφοντα.

Ἓν δάκρυ ἐκύλισεν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ Τορκουάτου. Σχεδὸν ἦτο ἕτοιμος νὰ ὁμολογήσῃ τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὸ ἁμάρτημά του. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀνεχαιτίσθη. Ἐδάγκωσε τὸ χεῖλός του καὶ ἠρκέσθη εἰς τὸ νὰ εἴπῃ μόνον:

— Ἀληθῶς εἶνε διδασκαλία πολὺ παρήγορος δι' ἐκείνους, οἵτινες ἔχουσιν ἀνάγκην αὐτῆς.

Μόνος ὁ Σεβῆρος ἀντελήφθη τότε τὸν Τορκουάτον ἀποκρούσαντα τὴν χάριν, ἥτις προσεφέρθη εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Ὁ Διογένης καὶ ὁ Μάγιος, οἵτινες ἐν τῷ μεταξὺ ἔλειπον διὰ νὰ ἴδωσι μέρος τι, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπρόκειτο νὰ διανοιχθῇ νέα τις γαλαρία, ἐπανῆλθον κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην. Ὁ Τορκουάτος δὲ ἀπευθυνθεὶς πρὸς τὸν γέροντα νεκροθάπτην εἶπε:

— Τώρα, ποῦ εἴδομεν τὰς γαλαρίας καὶ τὰς κρύ-

πτας, δὲν εἶνε καιρὸς νὰ ἐπισκεφθῶμεν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν, εἰς τὴν ὁποίαν πρόκειται νὰ συναθροιζώμεθα;

Ὁ ἀγαθὸς καὶ ἀπονήρευτος γέρων ἡτοιμάζετο νὰ ἀντα-οκριθῇ εις τὴν ἐπιθυμίαν ταυτην τοῦ Τορκουάτου. Ὁ υἱός του ὅμως Σεβῆρος παρεμβὰς ἐματαίωσε τὰ κατασκοπευτικὰ σχέδια τοῦ τελευταίου τούτου.

— Νομίζω, πάτερ μου, εἶπεν ὁ Σεβῆρος, ὅτι εἶνε πολὺ ἀργὰ διὰ σήμερον. Ἂς ἀφήσωμεν δι' ἄλλοτε τὴν ἐπίσκ-ψιν τῆς Ἐκκλησίας. Ἔχομεν νὰ τελειώσωμεν τὸ ἔργον μας, καὶ ζήτημα εἶνε, ἂν θὰ προφθάσωμεν νὰ τὸ τελειώσωμεν. Οἱ νέοι μας ἐπισκέπται θὰ μᾶς συγχωρήσωσι.

Ὅλοι συνεφώνησαν μὲ την γνώμην του, καὶ ὅταν ἔφθασαν εἰς τὸ μέρος, ὅπου εἶχον ἀφήσει τὴν πρώτην γαλαρίαν (ὑπόγειον δίοδον) διὰ νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν κρύπτην, εἰς τὴν ὁποίαν εἶδον τὰς τοιχογραφίας, ὁ Διογένης τοὺς ἐσταμάτησε.

— Ἐὰν ἀκολουθήσετε, εἶπε, τὴν ὑπόνομον αὐτὴν καὶ στρέψετε δεξιά, θὰ φθάσετε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Σᾶς ἔφερα ἕως ἐδῶ, διὰ νὰ σᾶς δείξω κἄποιαν τοιχογραφίαν ἀξιολογωτάτην. Βλέπετε ἐδῶ τὴν Παρθένον Μητέρα, ἡ ὁποία κρατεῖ εἰς χεῖράς της τὸ θεῖον βρέφος, καθ' ὃν χρόνον οἱ μάγοι τῆς Ἀνατολῆς τὸ προσκυνοῦσιν.

Ὅλοι ἐθαύμασαν τὴν εἰκόνα, ἀλλ' ὁ πτωχὸς Σεβῆρος ἐθλίβη ὑπερβολικά, διότι ἔβλεπεν, ὅτι ὁ πατήρ

του, χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, εἶχε δώσει εἰς τὸν Τορκουάτον σημάδι ἀλάνθαστον, τῇ ὁδηγίᾳ τοῦ ὁποίου θὰ ἠδύνατο ἀσφαλῶς νὰ ἀνεύρῃ τὴν Ἐκκλησίαν.

Ὅταν οἱ τρεῖς νέοι ἀνεχώρησαν, ὁ Σεβῆρος ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν ἀδελφόν του Μάγιον ὅ,τι εἶχε παρατηρήσει ἐν σχέσει πρὸς τὸν Τορκουάτον καὶ ἐξέφρασε τὰς ὑπονοίας αὐτοῦ.

— Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, εἶπε, θὰ μᾶς προκαλέσῃ πειρασμούς. Ἐσχημάτισα πολὺ κακὴν ἰδέαν διὰ τὸ ἄτομον του.

Ἐντὸς ὀλίγου κατέστρεψαν ὅλα τὰ σημάδια, τὰ ὁποῖα εις τὰς διαφόρους στροφὰς τῆς κεντρικῆς γαλαρίας εἶχε σημειώσει ὁ Τορκουάτος ἐπὶ τῆς ἄμμου. Ἐσυλλογίσθησαν ὅμως, ὅτι ὁ κατάσκοπος αὐτὸς ἐμέτρα συγχρόνως καὶ τὰς διαμέσους διόδους, αἵτινες διέσχιζον τὴν κεντρικὴν γαλαρίαν. Ἀπεφάσισαν λοιπὸν νὰ ἀλλάξωσι τὴν διεύθυνσιν τῆς ὁδοῦ φράσσοντες τὴν γαλαρίαν ἐκείνην καὶ διανοίγοντες νέαν τοιαύτην. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἔσυραν εἰς τὰ ἄκρα τῆς γαλαρίας μεγάλας ποσότητας χωμάτων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὑπῆρχον μεγάλοι σωροὶ ἐκεῖ κάτω, ἐφ' ὅσον διηνοίγοντο πάντοτε νέαι ὑπόγειοι δίοδοι, διὰ νὰ κατασκευάζωνται ἐπ' αὐτῶν νέοι τάφοι. Δὲν ἔκλεισαν ἐν τούτοις τὴν γαλαρίαν, μέχρις ὅτου εἰδοποιηθῶσιν ὅλοι οἱ πιστοὶ περὶ τῆς μελετωμένης μεταβολῆς. Διέταξαν ὅμως κατὰ τοιοῦτον τρόπον τὰ χώματα, ὥστε ἡ ἔμφραξις τῆς γαλαρίας νὰ εἶνε δυνατὸν ἐν ἐλαχίστῳ χρόνῳ νὰ συντελεσθῇ.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

### *Ἐπὶ τῆς γῆς.*

Διὰ νὰ δώσωμεν κάποιαν ἀνάπαυσιν εἰς τὸν ἀναγνώστην μας κουρασθέντα ἀπὸ τὴν μακρὰν ταύτην ὑπόγειον ἐκδρομήν, θὰ συνοδεύσωμεν αὐτὸν εἰς ἄλλην τινὰ ἐπίσκεψιν ἐν μέσῳ τῆς Καμπανίας. Ἀφήκαμεν ἐκεῖ τὴν Φαβιόλαν ζαλισμένην ἀπὸ ἀποφθέγματά τινα, τὰ ὁποῖα εἶχον προσπέσει εἰς τοὺς ὀφθαλμούς της. Πρόκειται περὶ τοῦ χειρογράφου ἐκείνου, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀντιγραφῆ τὸ χωρίον ἐκεῖνο τοῦ Ματθαίου, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ κύριος παραγγέλλει εἰς ἡμᾶς νὰ ἀγαπῶμεν τοὺς ἐχθρούς μας.

Ἐφαίνοντο οἱ λόγοι οὗτοι εἰς αὐτὴν ὡς πρόσκλησις ἀπὸ ἄλλον τινά, ἄγνωστον εἰς αὐτὴν κόσμον. Θὰ ἤθελε νὰ μάθῃ τὴν ἔννοιαν τῶν λόγων αὐτῶν· δὲν ἐτόλμα ὅμως νὰ ζητήσῃ καὶ νὰ ἀκούσῃ αὐτήν. Πλεῖστοι ἐν τῷ μεταξὺ εἶχον ἐπισκεφθῆ αὐτήν· κυρία τις εὐγενής, φιλόσοφος ὡς αὐτή· ἄλλος τις εὐπαίδευτος, πολὺ ἐντριβὴς εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν θρησκευμάτων, ὅπως καὶ εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας. Ὡμίλησεν ἡ Φαβιόλα μετ' αὐτῶν περὶ διαφόρων φιλοσοφικῶν ζητημάτων, περὶ τῶν συγχρόνων ἰδεῶν, περὶ τῶν ὑψηλῶν διδασκαλιῶν τῶν ἀρχαίων σχολῶν, δὲν εἰμπόρεσεν ὅμως νὰ ἀποφασίσῃ, ὅπως ἐπιδείξῃ εἰς αὐτοὺς τὸ μυστηριῶδες χειρόγραφον. Τῆς ἐφαίνετο, ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, ὅσον δήποτε πεπαιδευμένοι

καὶ ἂν ἦσαν, δὲν ἠδύναντο νὰ ἐννοήσωσι τὴν ἔν-νοιαν αὐτοῦ. Ὅσον δήποτε καὶ ἂν φαίνεται παράδοξον, συνέβη ἐν τούτοις πρὸς μόνην τὴν δούλην αὐτῆς νὰ στραφῇ μετ' ἐμπιστοσύνης ἡ εὐγενὴς καὶ ὑπερήφανος Ρωμαία. Ἀφοῦ παρῆλθον ἡμέραι τινές, εἰς στιγμὴν καθ' ἣν ἡ Φαβιόλα ἦτο μόνη μετὰ τῆς Σύρας, ἐξεδίπλωσε τὸ χειρόγραφυν καὶ ἔθεσεν αὐτὸ ἐνώπιον τῆς δούλης αὐτῆς. Συγκίνησις, τὴν ὁποίαν δὲν ἀντελήφθη ἡ κυρία αὐτῆς, ἐσημειώθη ἐπὶ τῶν χαρακτηριστικῶν τῆς Σύρας, ἀλλ' ὅταν αὕτη ἐσήκωσε τοὺς ὀφθαλμούς, ἦτο τελείως ἤρεμος.

Τὸ χειρόγραφον αὐτό, εἶπεν ἡ Φαβιόλα, προέρχεται ἐκ τῆς ἐπαύλεως τοῦ Χρωματίου. Δὲν ἠμπορῶ νὰ ἀπομακρύνω τὰς σκέψεις μου ἀπὸ τὰ ἀποφθέγματα, ἅτινα ἔχουσι γραφῇ ἐπ' αὐτοῦ καὶ τὰ ὁποῖα μοῦ φαίνονται πολὺ δύσκολα καὶ σκοτεινά.

— Διατί, κυρία μου; ἠρώτησεν ἡ Σύρα. Ἡ ἔννοια τῶν λόγων αὐτῶν εἶνε πολὺ σαφής.

— Ἀλλ' ἀκριβῶς ἡ σαφήνειά των αὐτὴ μὲ συγχύζει, παρετήρησεν ἡ Φαβιόλα. Ἡ ψυχή μου κατεξανίσταται ἐναντίον τῶν αἰσθημάτων, τὰ ὁποῖα ζητοῦν νὰ ἐμπνεύσωσι τὰ ἀποφθέγματα αὐτά. Μοῦ φαίνεται, ὅτι πρέπει τις νὰ περιφρονῇ τὸν ἄνθρωπον, ὅστις δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκδικηθῇ τὸν ἀντίπαλόν του καὶ νὰ ἀποδώσῃ μῖσος εἰς τὸ μῖσος. Τὸ νὰ συγχωρῇ τις, μοὶ φαίνεται ὅτι εἶνε πολύ, πάρα πολύ· τὸ νὰ ἀποδίδῃ ὅμως καλὸν ἀντὶ κακοῦ μοὶ φαίνεται

ὡς πρᾶξις ὑπερβαίνουσα τὰς ἀνθρωπίνας δυνάμεις.

— Καὶ ὅμως, κυρία μου, τιμᾷς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἤσκησαν τὴν ἀρετὴν αὐτήν, προσέθεσεν ἡ Σύρα. Περιφρονεῖς ἢ τιμᾷς τὸν Ἀριστείδην, ὁ ὁποῖος προσκληθεὶς ἀπὸ κάποιον χωρικὸν νὰ γράψῃ ἐπὶ τοῦ ὀστράκου τὸ ἴδιόν του ὄνομα, τὸ ἔπραξεν ἀπαθέστατα; Ἢ μήπως κατακρίνεις τὸν Κοριολανὸν διὰ τὴν γενναιοφροσύνην, τὴν ὁποίαν ἐπέδειξε πρὸς τὴν πατρίδα αὐτοῦ;

— Σέβομαι καὶ τοὺς δύο, ἀπήντησεν ἡ Φαβιόλα. Αὐτοὶ ὅμως, Σύρα, ἦσαν ἥρωες καὶ ὄχι κοινοί τινες καὶ τυχαῖοι ἄνθρωποι.

— Καὶ διατί νὰ μὴ εἴμεθα ὅλοι ἥρωες; ἠρώτησεν ὑπομειδιῶσα ἡ Σύρα.

— Τὸ φαντάζεσαι, παιδί μου! ἀνεφώνησεν εἰρωνικῶς ἡ Φαβιόλα. Εἰς ποῖον κόσμον θὰ ἐζῶμεν! Εἶνε καλὸν νὰ ἀναγινώσκῃ τις τὰς πράξεις ἀνδρῶν τόσον ἐνδόξων καὶ μεγάλων, θὰ ἦτο ὅμως δυσάρεστον νὰ βλέπῃ τις ταύτας νὰ ἐπιτελῶνται καθημερινῶς ἀπὸ τυχαίους ἀνθρώπους.

— Διατί; ἠρώτησεν ἡ δούλη.

— Διατί; ἠρώτησεν ἀποκρινομένη ἡ κυρία. Ποία λοιπὸν μητέρα θὰ ηὐχαριστεῖτο νὰ βλέπῃ τὸ βρέφος της νὰ παίζῃ εἰς τὴν κούνιαν του μὲ ὄφεις καὶ νὰ πνίγῃ αὐτούς, ὅπως ἄλλοτε ὁ Ἡρακλῆς; Ἐγὼ τοὐλάχιστον θὰ ἐτρόμαζα ὑπερβολικά, ἐὰν ἤκουα ἀπὸ τὸν ἱππότην, τὸν ὁποῖον προσκαλῶ εἰς τὴν τράπεζάν

μου, νὰ μοῦ λέγῃ, ὅτι κατὰ τὴν πρωΐαν ἐφόνευσεν ἕνα μινώταυρον ἢ ἐθανάτωσεν ἑπτακέφαλόν τινα ὕδραν, ἢ ἐὰν ἔβλεπα φίλον μού τινα νὰ μοῦ προσφέρει ιι, ὅπως στρέψῃ τὸ ρεῦμα τοῦ Τιβέρεως πρὸς τοὺς σταύλους μου διὰ νὰ μοῦ τοὺς καθαρίσῃ! Οἱ θεοὶ νὰ μᾶς φυλάξουν ἀπὸ τοιαύτην γενεὰν ἡρώων!

Καὶ ἡ Φαβιόλα ἤρχισε τότε νὰ γελᾷ μὲ ὅλην της τὴν καρδίαν. Μὲ τὴν αὐτὴν διάθεσιν καὶ ἡ Σύρα ἀπήντησεν ὡς ἑξῆς:

— Ἀλλ' ἐὰν ὑποθέσωμεν, ὅτι ἔχομεν τὴν δυστυχίαν νὰ ζῶμεν εἰς μίαν χώραν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάρχουσι τοιαῦτα θηρία; Δὲν θὰ ἦτο τότε προτιμότερον, ἵνα ἄνθρωποι κοινοὶ καὶ συνήθεις μεταβάλλωνται εἰς ἥρωας ἱκανοὺς νὰ πολεμήσωσι πρὸς τὰ θηρία ταῦτα καὶ νὰ καταβάλωσιν αὐτά, ἀντὶ νὰ τρέχωμεν εἰς ξένας χώρας διὰ νὰ ζητήσωμεν εἰς τοῦ κόσμου τὰ πέρατα ἕνα Θησέα ἢ ἕνα Ἡρακλῆ;

— Εἶνε ἀληθὲς τοῦτο, Σύρα, ἀπήντησεν ἡ εὐγενὴς Ρωμαία. Ἀλλὰ ποία εἶνε ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἰδέας σου αὐτῆς;

— Ἰδοὺ αὕτη, ἀπεκρίθη ἡ δούλη. Εἰς τὴν ψυχήν μου ὁ θυμός, τὸ μῖσος, ἡ ἐκδίκησις, ἡ ματαιοδοξία, ἡ φιλαργυρία, ἀποτελοῦσιν ἰσάριθμα θηρία, τὰ ὁποῖα ἐπιτίθενται κατ' ἐμοῦ, καὶ τὰ ὁποῖα ἐμφωλεύουσιν εἰς τὰς ψυχὰς ὅλων, τόσον τῶν κοινῶν ἀνθρώπων, ὅσον καὶ τῶν ἡρώων. Διατί νὰ μὴ προσπαθήσω νὰ τὰ δαμάσω, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Ἀριστείδης, ὁ Κοριολανὸς καὶ τόσοι ἄλλοι;

— Πιστεύεις στὰ σωστά σου, ὅτι μία τοιαύτη θεωρία δύναται νὰ ἀποτελέσῃ τὴν βάσιν τῆς ἠθικῆς τῶν ἀνθρώπων; ἠρώτησεν ἡ Φαβιόλα. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν φοβοῦμαι, ὅτι σημαδεύεις πολὺ ὑψηλά.

— Ὄχι, εὐγενεστάτη μου κυρία, ἀπεκρίθη ἡ δούλη. Ἐξεπλάγης ἄλλοτε, διότι ἐτόλμησα νὰ ὑποστηρίξω, ὅτι ἡ ἐσωτερικὴ τῆς καρδίας ἀρετὴ εἶνε ἐξ ἴσου ἀναγκαία πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν ἀρετήν, ἡ ὁποία δεικνύεται εἰς τὰς πράξεις ἡμῶν. Φοβοῦμαι, ὅτι θὰ σὲ ἐκπλήξω ἀκόμη περισσότερον.

— Προχώρει καὶ μὴ φοβῆσαι. Εἰπέ μού τα ὅλα, προσέθεσεν ἡ Φαβιόλα.

— Καλά, ἀπήντησεν ἡ δούλη. Τὸ σύστημα λοιπὸν τῆς ἠθικῆς, τὸ ὁποῖον πρεσβεύω, εἶνε τὸ ἀκόλουθον. Ὀφείλομεν νὰ θεωρῶμεν καὶ νὰ ἐφαρμόζωμεν ὡς τὴν πλέον στοιχειώδη ἀρετήν, καὶ μάλιστα ὡς καθῆκόν μας, ὅ,τι οἱ ἄλλοι κώδικες τῆς ἠθικῆς, αὐτοὶ ἀκόμη οἱ πλέον ὑπέροχοι καὶ οἱ μᾶλλον ἐξέχοντες, θεωροῦσιν ὡς δείγματα ἡρωϊσμοῦ ἢ ὡς τὴν πλέον ἀνυπέρβλητον ἀρετήν.

— Ὁμολογουμένως, ἀπεκρίθη ἡ κυρία. ἀποτελεῖ τοῦτο λαμπρότατον ἰδεῶδες ἠθικῆς ἐξάρσεως· σημείωσε ὅμως τὴν διαφοράν, ἡ ὁποία ὑφίσταται εἰς τὰς δύο ταύτας περιπτώσεις. Ὁ ἥρως ὑποστηρίζεται ἀπὸ τοὺς ἐπαίνους τοῦ κόσμου· αἱ πράξεις του καταγράφονται εἰς χρυσᾶς σελίδας τῆς ἱστορίας καὶ μετα-

βιβάζονται εἰς τὰς γενεὰς τοῦ μέλλοντος. Ποῖος ὅμως βλέπει καὶ ποῖος ἀνταμείβει τὸν ἄθλιον ἐκεῖνον, ὅστις ἐν πλήρει ἀφανείᾳ ἀγωνίζεται νὰ μιμηθῇ, ὅπως λέγεις σύ, τὴν συμπεριφορὰν ἑνὸς ἥρωος;

Ἡ Σύρα μὲ μίαν χειρονομίαν εὐλαβῆ ὕψωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὴν χεῖρα πρὸς τὸν Οὐρανὸν καὶ εἶπε βραδέως:

— Ὁ Πατήρ του ὁ ἐν τοῖς Οὐρανοῖς, ὅστις ἀνατέλει τὸν ἥλιον Αὐτοῦ ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους.

Ἡ Φαβιόλα παρέμεινε σιωπηλὴ ἐπί τινας στιγμὰς καὶ ἔπειτα μὲ ὕφος, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ σεβασμὸς ἀναμιγνύεται πρὸς τὴν συμπάθειαν, εἶπε τὰ ἑξῆς:

— Ἐκ νέου, Σύρα, ἐδείχθης ἀνωτέρα τῆς φιλοσοφίας μου. Ἡ ἰδική σου φιλοσοφία εἶνε ἐξ ἴσου καὶ σταθερὰ καὶ ὑπέροχος. Προτείνεις μίαν ἀρετὴν ἡρωϊκήν, ἔτι πλέον ἐν ἀφανείᾳ ἐνεργοῦσαν, ὡς καθῆκον καθημερινὸν παντὸς ἀνθρώπου. Τῇ ἀληθείᾳ οἱ ἄνθρωποι ὀφείλουσι νὰ ἀποβῶσι μεγαλείτεροι ἀπὸ ὅ,τι ἐφαντάσθησαν οἱ θεοὶ τῆς εἰδωλολατρείας. Οἱ θεοὶ τοῦ ἐθνισμοῦ οὔτε ἔφθασαν οὔτε κἂν διενοήθησαν τοιαύτην τινὰ τελειότητα. Καὶ μόνον ὡς ἰδέα αὐτὸ τὸ ὁποῖον μοῦ λέγεις ἀξίζει μίαν ὁλόκληρον φιλοσοφίαν. Δύνασαι νὰ μὲ ὁδηγήσῃς εἰς ἀκόμη ὑψηλοτέρας ἰδέας;

— Ὤ! ναί· εἰς πολὺ ὑψηλοτέρας, ἀπήντησεν ἡ δούλη.

— Καὶ ἕως ποῦ λοιπὸν θὰ μὲ ὁδηγήσῃς;
— Ἕως ἐκεῖ ὅπου θὰ εὕρῃς τὴν εἰρήνην.

---

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

### *Συμβούλια.*

Ὁ διωγμὸς ἐμαίνετο ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἀπό τινος χρόνου ὑπὸ τὸν Διοκλητιανὸν καὶ Γαλέριον, ἐτρόκειτο δὲ τώρα νὰ δημοσιευθῇ ὑπὸ τοῦ Μαξιμιανοῦ τὸ διάταγμα, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ ἐπεξετείνετο οὗτος καὶ εἰς τὴν Δύσιν. Εἶχεν ὅμως ἀποφασισθῇ διὰ τοῦ διατάγματος τούτου νὰ συντελεσθῇ οὐχὶ ἁπλῶς διωγμός, ἀλλὰ ἐξόντωσις πλήρης τοῦ χριστιανικοῦ σώματος καὶ διὰ τοῦτο, ἀφοῦ πρῶτον θὰ ἐκτύπων τοὺς θρησκευτικοὺς ἀρχηγούς, θὰ ἐπεξέτεινον ἔπειτα τὴν σφαγὴν καθ' ὅλας τὰς κατωτέρας τάξεις τῶν πιστῶν. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἦτο ἀνάγκη νὰ ληφθῶσι μέτρα, ὅπως οἱ σφαγεῖς ἐνεργήσωσι συγχρόνως καὶ ἀπὸ συμφώνου, εἰς τρόπον ὥστε ἡ αὐτοκρατορικὴ διαταγὴ νὰ παρουσιάζετο ὅσον τὸ δυνατὸν ἐπιβλητικωτέρα καὶ σκληροτέρα κατὰ τὸ τρομερὸν αὐτὸ κτύπημα.

Ὁ αὐτοκράτωρ λοιπόν, καίτοι ἀνυπομόνως ἀνέμενε τὴν ἔναρξιν τῆς σφαγῆς, ἐν τούτοις ἠσπάσθη τὴν ἰδέαν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι συνεβούλευον αὐτὸν νὰ τηρήσῃ τὸ διάταγμα τοῦ διωγμοῦ μυστικὸν μέχρι

τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ δημοσιευθῇ συγχρόνως εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας τῆς Δύσεως. Ἡ τρομερὰ νεφέλη, πλήρης ἐκδικήσεως, θὰ ἔμενεν οὕτω ἐν τῇ μυστηριώδει της ἀγωνίᾳ ἐπικρεμμένη ὑπεράνω τῶν θυμάτων, τὰ ὁποῖα ἔμελλε νὰ πλήξῃ, καὶ θὰ ἐξερρήγνυτο ἐπὶ τέλους σκορπίζουσα κατὰ τῶν κεφαλῶν αὐτῶν τὰ κακά, τὰ ὁποῖα ἐνέκλειε· πῦρ, χάλαζαν, χιόνα, πάγον καὶ ἀστραπάς.

Κατὰ τὸν μῆνα Νοέμβριον ὁ Μαξιμιανὸς συνεκάλεσε συμβούλιον εἰς τὴν αὐλήν, ἐν τῷ ὁποίῳ τὰ σχέδιά του θὰ συνεζητοῦντο ὁριστικῶς. Οἱ πλέον σημαίνοντες ἀξιωματικοὶ τῆς αὐλῆς καὶ τοῦ κράτους εἶχον συγκληθῇ. Ὁ δήμαρχος τῆς Ρώμης προσῆλθε συνοδευόμενος καὶ ἀπὸ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Κορβίνον, τὸν ὁποῖον εἶχε προτείνει ἀρχηγὸν σώματός τινος καταδιωκτικοῦ, ἀποτελουμένου ἀπὸ ἐνόπλους διακρινομένους διὰ τὴν ἀγριότητά των καὶ διὰ τὸ τρὸς τοὺς χριστιανοὺς μῖσός των. Οἱ διοικηταὶ ἢ δήμαρχοι τῆς Σικελίας, τῆς Ἰταλίας, τῆς Ἱσπανίας καὶ τῆς Γαλατίας παρευρίσκοντο ἐκεῖ διὰ νὰ λάβωσι διαταγάς. Ἐκτὸς τούτων, πλεῖστοι πεπαιδευμένοι, ἐπιστήμονες, φιλόσοφοι, ρήτορες εἶχον προσκληθῇ. Τέλος ἱερεῖς, ἐλθόντες ἀπὸ μέρη διάφορα διὰ νὰ ζητήσωσιν ἕνα διωγμὸν σκληρότατον, ἐπρόκειτο ὡραίτως νὰ παρακαθήσωσιν εἰς τὸ συμβούλιον ἐκεῖνο.

Ἡ συνήθης κατοικία τῶν αὐτοκρατόρων ἦτο τὸ Παλατῖνον. Ὁ Μαξιμιανὸς ὅμως προετίμησε τὴν

πολὺ θαυμασιωτέραν κατοικίαν τοῦ συγκλητικοῦ Πλατίου Λατεράνου, συνωμότου, τὸν ὁποῖον ὁ Νέρων ἐτιμώρησε διὰ θανάτου, δημεύσας τὴν περιουσίαν αὐτοῦ. Ἔκειτο αὕτη ἐπὶ τοῦ Καιλίου λόφου καὶ παρουσίαζε λαμπρότατον θέαμα ἐπὶ τῆς πεδιάδος τῆς Ρώμης.

Δὲν πρέπει νὰ ὑποπτεύσῃ τις, ὅτι ὁ Μαξιμιανὸς προέβη εἰς τὴν ἐκλογὴν ταύτην, διότι συνεκινεῖτο ἀπὸ τὴν ὡραιότητα τῆς φύσεως. Ὄχι. Μόνη ἡ λαμπρότης καὶ ἡ πολυτέλεια τοῦ ἀνακτόρου ἐκείνου, πρὸ παντὸς δὲ διότι ἐπλησίαζον ἐκεῖ ἀρκοῦδες καὶ ἀγριόχοιροι, τοὺς ὁποίους ἠρέσκετο ὁ Μαξιμιανὸς νὰ θηρεύῃ, τὸν παρεκίνησαν νὰ κάμῃ τὴν ἐκλογὴν ταύτην. Καταγόμενος ἀπὸ τὸ Σίρμιον τῆς Ἐσκλαβωνίας, βάρβαρος τῆς κατωτέρας ὑποστάθμης, ἁπλοῦς τυχηρὸς στρατιώτης, ἐστερημένος πάσης παιδεύσεως, προικισμένος μόνον μὲ κτηνώδη δύναμιν, διὰ τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐπονομασθῆ Ἡρακλῆς, ἀνυψώθη ἐπὶ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θρόνου ὑπὸ τοῦ ἐν βαρβαρότητι ἀδελφοῦ του Διοκλέους, γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ. Ὅπως αὐτός, ἄπληστος, φιλάργυρος, ἄσωτος, ἔκδοτος εἰς πάθη, τὰ ὁποῖα χριστιανικὸς κάλαμος ἀποποιεῖται νὰ περιγράψῃ, ἀπογυμνωμένος παντὸς αἰσθήματος ἀνθρωπισμοῦ καὶ δικαιοσύνης, τὸ τέρας τοῦτο δὲν εἶχε παύσει ἀπὸ τοῦ νὰ καταπιέζῃ ἢ καὶ νὰ συντρίβῃ ἀκόμη πάντα, ὅσα θὰ παρουσιάζετο ὡς ἐμπόδιον εἰς τὸν δρόμον αὐτοῦ,

Ὁ ἐπικείμενος διωγμὸς ἦτο δι' αὐτὸν ὅ,τι εἶνε τὰ σαλατικὰ συμποσίου τινὸς διὰ λαίμαργόν τινα. Ἀναστήματος γιγαντιαίου εἶχε τὰ χαρακτηριστικὰ τὰ πολὺ γνωστὰ τῆς φυλῆς του· αἱ τρίχες του καὶ ὁ πώγων του, μᾶλλον χρώματος κιτρίνου ἢ κοκκίνου, ἐφύοντο ἐμπρὸς ὡς δέσμαι ἐξ ἀχύρου· οἱ ὀφθαλμοί του ἐστρέφοντο ἀδιακόπως εἰς τὰς κόγχας των μὲ ἔκφρασιν ἀγριότητος ἀναμεμιγμένης μὲ ὑποψίαν, καθ' ὃν χρόνον ὅλη ἡ μορφή του ἔφερε τὰ στίγματα τῆς ἀκολασίας. Τοιοῦτος, καθὼς ἦτο, ὁ τελευταῖος οὗτος ἀπὸ τοὺς τυράννους τῆς Ρώμης, ἐσκόρπιζε τὸν τρόμον εἰς τὰς ψυχὰς ἐκείνων, οἵτινες τὸν παρετήρουν ἐξαιρέσει τῶν χριστιανῶν. Μόνον οἱ τελευταῖοι οὗτοι δὲν τὸν ἔτρεμον οὐδὲ τὸν ἐφοβοῦντο. Ὁ Μαξιμιανὸς τὸ εἶχεν ἀντιληφθῆ, δι' αὐτὸ δὲ δὲν ἦτο καθόλου παράδοξον τὸ ὅτι ἐμίσει καὶ τὴν γενεὰν καὶ τὸ ὄνομα τὸ χριστιανικόν.

Ἐν τῇ εὐρυχώρῳ λοιπὸν βασιλικῇ ἢ ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ θρόνου τοῦ Λατερανοῦ ἀνακτόρου, ὁ Μαξιμιανὸς συνήθροισε τὸ συμβούλιον ἐκεῖνο, ἕκαστον μέλος τοῦ ὁποίου ἦτο ὑποχρεωμένον ἐπὶ ποινῇ θανάτου νὰ φυλάξῃ τὸ τρομερὸν μυστικόν, τὸ ὁποῖον ἐπρόκειτο νὰ συζητηθῇ. Ὁ αὐτοκράτωρ κατέλαβε τὴν θέσιν αὐτοῦ ἐπὶ θρόνου, ὅστις ἦτο κατεσκευασμένος ἐξ ἐλεφαντίνου ὀστοῦ καὶ ὁ ὁποῖος εἶχε τοποθετηθῇ ὑπὸ ἁψίδα σχήματος ἡμικυκλίου. Ἐνώπιον αὐτοῦ παρετάχθησαν περίτρομοι οἱ σύμβουλοί του,

Ἀπόσπασμα ἐκλεκτὸν ἐφρούρει τὴν θύραν καὶ ὁ ἀξιωματικός, ὅστις προΐστατο τοῦ ἀποσπάσματος ἐκείνου, ὁ Σεβαστιανός, ἐστηρίζετο ἀφελῶς καὶ ἀδιαφόρως εἰς μίαν ἀπὸ τὰς κολόνας τῆς εἰσόδου, προσέχων συγχρόνως ἵνα μὴ τῷ διαφεύγῃ τίποτε ἐξ ὅσων ἐν τῇ αἰθούσῃ ἐλέγοντο.

Ἐξ αἰσθήματος θρησκευτικῆς φιλοφροσύνης ἡ πρωτοκαθεδρία παρεχωρήθη εἰς τοὺς ἱερεῖς, ἕκαστος ἐκ τῶν ὁποίων ἤρχισε νὰ παραπονῆται διὰ τὰς θεομηνίας καὶ καταστροφάς, αἵτινες εἶχον ἐπισυμβῆ εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ. Ἐδῶ κάποιος ποταμὸς εἶχε πλημμυρίσει προξενήσας φοβερὰς καταστροφὰς εἰς τὰς πέριξ πεδιάδας· ἐκεῖ σεισμός τις εἶχ καταστρέψει μέγα μέρος τῆς πόλεως· εἰς τὰ σύνορα τοῦ βορρᾶ οἱ βάρβαροι ἠπείλουν καταστρεπτικὴν εἰσβολήν· πρὸς νότον λοιμικὴ νόσος ἀπεδεκάτιζε τοὺς πληθυσμούς. Καὶ εἰς ὅλας αὐτὰς τὰς περιστάσεις οἱ χρησμοὶ διεκήρυττον, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ ἦσαν ἡ αἰτία τοῦ κακοῦ, διότι αἱ ἀνοσιουργίαι των προσείλκυον τὰς συμφορὰς ταύτας εἰς τὸ κράτος, καθ' ὃν χρόνον ἡ ἀνοχή, τὴν ὁποίαν τοῦτο ἐδείκνυε πρὸς αὐτούς, ἠρέθιζε τὴν ὀργὴν τῶν θεῶν.

Ἔπειτα ἦλθεν ἡ σειρὰ τῶν φιλοσόφων καὶ τῶν ρητόρων, ἕκαστος ἐκ τῶν ὁποίων ἐξεφώνησε μακρὸν λόγον, καθ' ὃν χρόνον ὁ Μαξιμιανὸς ἐξεδήλωνε σημεῖα καμάτου καὶ ἀνυπομονησίας. Αἱ συνήθεις κατὰ τῶν Χριστιανῶν συκοφαντίαι ἐπανελήφθησαν διὰ

μυριοστὴν φοράν. Ἰσχυρίσθησαν, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ ἐλάτρευον κεφαλὴν ὄνου, ὅτι παρεκάθηντο εἰς ἀνόσια δεῖπνα, εἰς τὰ ὁποῖα ἔτρωγον τὰς σάρκας μικροῦ παιδός, ὅτι διέπραττον ἀνηκούστους βδελυρότητας, καὶ ὅτι ἐσκευώρουν τὴν ἀνατροπὴν τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους καὶ τὴν δολοφονίαν τῶν αὐτοκρατόρων.

Φρίκη διέδραμε τοὺς ἀκροατὰς ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τῶν λέξεων τούτων. Ἀλλ᾽ αὕτη κατεσίγασεν εὐθύς, διότι ὁ αὐτοκράτωρ ἤνοιξε τὸ στόμα του διὰ νὰ ὁμιλήσῃ.

— Ὅσον ἀφορᾷ δι᾽ ἐμέ, εἶπεν, ἔχω λόγον ἰσχυρότατον νὰ μισῶ τοὺς Χριστιανούς. Ἐτόλμησαν νὰ ἐγκαθιδρύσουν εἰς τὴν καρδίαν τοῦ κράτους μου καὶ εἰς αὐτὴν τὴν πρωτεύουσάν μου ἓν ἄξίωμα θρησκευτικὸν ἀνώτατον, ἄγνωστον εἰς προηγουμένας ἐποχάς, ἀνεξάρτητον ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν τοῦ Κράτους, ἐξ ἴσου ὅμως ἰσχυρὸν καὶ ἐπιβλητικὸν ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῶν Χριστιανῶν. Εἰς τὸ παρελθὸν ὅλοι ἀνεγνώριζον τὸν αὐτοκράτορα ὡς τὸν ὑπέρτατον πολιτικὸν καὶ θρησκευτικὸν ἄρχοντα. Ἀκριβῶς δὲ δι᾽ αὐτὸ φέρει ἀκόμη καὶ τὸν τίτλον «Ποντίφηξ μέγιστος». Ἀλλ᾽ αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ἐγκατέστησαν ἄλλην τινὰ ἐξουσίαν διακεκριμένην τῆς ἰδικῆς μου. Μισῶ διὰ τοῦτο αὐτοὺς ὡς σφετεριστὰς τῶν δικαιωμάτων μου καὶ δὲν δύναμαι νὰ ἀνεχθῶ τὴν ἱερατικὴν ταύτην κυριαρχίαν, ἡ ὁποία ἐπιβάλλεται εἰς τοὺς ὑπη-

κόους μου. Διότι, τὸ διακηρύττω, θὰ προετίμων νὰ ἀκούσω νὰ λέγουν, ὅτι νέος τις ἀνταγωνιστὴς καὶ ἀντίζηλος ἀνεφάνη διεκδικῶν δημοσίᾳ τὸν θρόνον μου, παρὰ νὰ βλέπω τὴν ἐκλογὴν τοιούτου τινὸς ἱερέως ἐν τῇ Ρώμῃ.

Τοὺς λόγους αὐτούς, ἀπαγγελθέντας μὲ φωνὴν τραχεῖαν καὶ μὲ ὕφος χυδαῖον, ὑπεδέχθησαν οἱ παρακαθήμενοι μετὰ θορυβώδους ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐπιδοκιμασιῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἐπηκολούθησεν ἡ κατάστρωσις τοῦ τελικοῦ σχεδίου, κατὰ τὸ ὁποῖον θὰ ἐπετυγχάνετο ἡ εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας τῆς Λύσεως ταὐτόχρονος δημοσίευσις τοῦ διατάγματος τῶν διωγμῶν.

Μετὰ τοῦτο ἀπευθυνόμενος ὁ αὐτοκράτωρ πρὸς τὸν δήμαρχον τῆς Ρώμης Τέρτυλλον εἶπε:

— Δήμαρχε, δὲν μοῦ εἶπες, ὅτι εἶχες κἄποιον νὰ μοῦ προτείνῃς κατάλληλον νὰ διευθύνῃ τὰς προπαρασκευαστικὰς ἐργασίας διὰ τὸν διωγμὸν καὶ νὰ ἐνεργήσῃ ἀδυσωπήτως κατὰ τῶν προδοτῶν τούτων;

— Μάλιστα, Μεγαλειότατε, ἀπεκρίθη ὁ Τέρτυλλος. Τὸν ἔχω ἐδῶ· εἶνε ὁ υἱός μου Κορβῖνος.

Ὁ δήμαρχος παρήγγειλε τότε εἰς τὸν υἱόν του νὰ προχωρήσῃ καὶ νὰ γονυπετήσῃ πρὸ τοῦ θρόνου τοῦ τρομεροῦ τυράννου. Ὁ Μαξιμιανός, ὅταν εἶδε τὸν Κορβῖνον, ἤλλαξε μορφήν· ἔπειτα ἐκσπάσας εἰς ἀποτρόπαιον γέλωτα, εἶπεν:

— Εἰς τὸν λόγον μου, πιστεύω ὅτι θὰ φέρῃ εἰς αἴσιον πέρας τὴν ὑπόθεσιν. Δήμαρχε, δὲν μοῦ ἀνέ

φερές ποτε, ὅτι εἶχες υἱὸν τόσον πολὺ ἄσχημον. Εἶμαι πεπεισμένος ὅτι θὰ ἐκπληρώσῃ θαυμασίως τὴν ἀνατιθεμένην εἰς αὐτὸν ἐντολήν. Ἡ μορφή του φέρει τὴν σφραγίδα ὅλων τῶν ἐλαττωμάτων!

Ἔπειτα στραφεὶς πρὸς τὸν Κορβῖνον κατέρυθρον ἐκ λύσσης, τρόμου καὶ ἐντροπῆς, εἶπε:

— Πρόσεξε καλά. Χρειάζομαι μεγάλην ἐπιμέλειαν καὶ φροντίδα. Πληρώνω πολὺ καλά, ὅταν μὲ ὑπηρετῶσι καλά. Ἀλλὰ πληρώνω καὶ κατ' ἄλλον τρόπον, ἐὰν μὲ ὑπηρετήσῃ τις ἄσχημα. Πήγαινε καὶ ἐνθυμοῦ, ὅτι ἡ ῥάχη σου θὰ πληρώσῃ τὰ μικρὰ σφάλματά σου. Διὰ τὰς μεγάλας ὅμως ἀποτυχίας σου δὲν θὰ φθάσῃ οὐδὲ ἡ κεφαλή σου.

Ὁ αὐτοκράτωρ ἐσηκώθη τότε διὰ νὰ ἀναχωρήσῃ, ὁπότε παρετήρησε τὸν Φούλβιον, ὁ ὁποῖος εἶχε μετακληθῆ ὡς ἔμμισθος κατάσκοπος τῆς αὐλῆς.

— Ἔλα ὧδε, εἶπεν, ἄξιέ μου Λεβαντῖνε. Πλησίασε πρὸς τὰ ἐδῶ.

Ὁ Φούλβιος ὑπήκουσε μετὰ φαινομενικῆς προθυμίας καὶ εὐχαριστήσεως, ἡ ὁποία ὅμως ἐνέκρυπτε μεγάλην ἀποστροφήν. Εἶχεν ἀντιληφθῆ ὅτι ἡ παρουσία του δὲν ἦτο εὐχάριστος εἰς τὸν Μαξιμιανόν, καίτοι δὲν ἐγνώριζεν ἐπακριβῶς τὴν αἰτίαν τούτου.

Ὁ τύραννος ὑπωπτεύετο σοβαρῶς, ὅτι ὁ Φούλβιος ἦτο κατ' οὐσίαν κατάσκοπος τοῦ Διοκλητιανοῦ ἐπιφορτισμένος νὰ ἀναφέρῃ εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Νικομηδείας τὰς εἰδήσεις τῆς Ρωμαϊκῆς αὐλῆς. Ὁ Μαξιμι-

ανὸς ὑποχρεωμένος νὰ τὸν ἀνέχεται καὶ νὰ τὸν χρησιμοποιῇ, δὲν τὸν ἐνεπιστεύετο ἐν τούτοις. Ὁ Κορβῖνος ἐδοκίμασε διὰ τοῦτο ἀνακούφισίν τινα, ὅταν ἤκουσεν, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ὡμίλησεν ἐν τῷ μεταξὺ πρὸς τὸν Φούλβιον μὲ τὴν αὐτὴν τραχύτητα, μὲ τὴν ὁποίαν καὶ πρὸς αὐτόν. Ὁ αὐτοκράτωρ μετεχειρίσθη τοὺς κατωτέρω λόγους:

— Ὄχι αὐτὰς τὰς ὑποκριτικὰς τιμάς. Χρειάζομαι ἀποδείξεις. Σὲ ἔστειλαν ἐδῶ ὡς περίφημον ἐξιχνιαστὴν συνωμοσιῶν, ἐπιτήδειον νὰ ἀνακαλύπτῃς τοὺς συνωμότας καὶ νὰ συλαμβάνῃς αὐτούς. Λοιπὸν ἕως τώρα ἐγὼ δὲν εἶδον τίποτε ἀπὸ αὐτά, καθ' ὃν χρόνον σὺ δὲν παρέλειψες νὰ τραβᾷς χρήματα διὰ νὰ ἀρχίσῃς τὰς ἐνεργείας σου. Οἱ Χριστιανοὶ σοῦ παρέχουν τώρα κατάλληλον θήραμα. Ἑτοιμάσου λοιπὸν νὰ μᾶς δείξῃς, τί ἀξίζεις. Ἐξεύρεις τὰς μεθόδους μου. Ἀγρύπνει, ἄλλως θὰ ἠμποροῦσα ἐγὼ νὰ σὲ κάμω νὰ ἀγρυπνῇς μὲ τρόπον, ὁ ὁποῖος δὲν θὰ σοῦ εἶνε εὐχάριστος. Τὰ πλούτη τῶν καταδικαζομένων θὰ μοιράζωνται μεταξὺ τῶν κατηγόρων των καὶ ἐμοῦ, ὁσάκις ἐννοεῖται ἐγὼ δὲν εὑρίσκω λόγον τινὰ διὰ νὰ κρατήσω ὁλόκληρα ταῦτα δι' ἐμαυτόν. Δύνασαι νὰ πηγαίνῃς.

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς παρακαθημένους ἐσκέφθησαν, ὅτι οἱ λόγοι αὐτοί, τοὺς ὁποίους εἰδικῶς πρὸς τὸν Φούλβιον ἀπηύθυνεν ὁ αὐτοκράτωρ εἶχον καὶ ἔννοιαν γενικήν. Χάριν λοιπὸν τοῦ συμφέροντός των ἡτοιμά-

σθησαν καὶ αὐτοὶ διὰ τὴν κατασκοπείαν καὶ τὸν διωγμὸν τῶν Χριστιανῶν.

---

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

### *Ἡ βασίλισσα τοῦ σκότους.*

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Φαβιόλα εἶχεν ἐπιστρέψει εἰς τὴν Ρώμην. Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἄφιξιν αὐτῆς ὁ Σεβαστιανὸς ἐνόμισεν, ὅτι εἶχε καθῆκον νὰ τῆς κάμῃ τὴν ἐπίσκεψιν, τοσούτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον εἶχε νὰ τῆς ἀναγγείλῃ τὴν συνεννόησιν, τὴν ὁποίαν ἡ δούλη της Ἄφρα ἔκαμε τὴν νύκτα ἐκείνην μετὰ τοῦ Κορβίνου, καὶ τοὺς ἐλεεινοὺς σκοποὺς τοῦ τελευταίου τούτου.

Ὁ φίλος ἀναγνώστης θὰ ἐνθυμῆται ἴσως, ὅτι μίαν ἑσπέραν, καθ' ἣν ὥραν ὁ Παγκράτιος συνωμίλει μετὰ τοῦ Σεβαστιανοῦ, διέκριναν νὰ προχωρῶσιν ὑπὸ τὸ σκότος τῆς νυκτὸς δύο ἄτομα, τὰ ὁποῖα συνωμίλουν περὶ τῆς Φαβιόλας. Δὲν ἐδυσκολεύθησαν νὰ διακρίνωσιν, ὅτι τὰ πρόσωπα αὐτὰ ἦσαν ἡ Ἄφρα καὶ ὁ Κορβῖνος. Προσέξαντες ἀντελήφθησαν ἀκόμη καὶ τὰς λεπτομερείας τῆς συνομιλίας των ἐκείνης. Ὁ Κορβῖνος ἤθελε νὰ συζευχθῇ τὴν Φαβιόλαν διὰ νὰ γίνῃ κάτοχος καὶ τοῦ μεγάλου πλούτου της. Ἐνόμισε λοιπόν, ὅτι ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιήσῃ ὡς ὄργανον κατάλληλον διὰ τοὺς σκοπούς του τὴν Ἄφραν, τὴν δούλην τῆς Φαβιόλας.

Ἐλάβομεν ἀφορμὴν νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἀπὸ ὅλους τοὺς εὐγενεῖς, οἵτινες ἐπεσκέπτοντο τὴν Φαβιόλαν, οὐδεὶς ἄλλος εἶχε προσελκύσει τὸν σεβασμὸν καὶ τὸν θαυμασμὸν αὐτῆς, ὅπως ὁ Σεβαστιανός. Τόσον εἰλικρινής, τόσον γενναῖος, τόσον ἀνδρεῖος, τόσον μετριόφρων, τόσον γλυκύς, τόσον καλός, εἰς τὰς πράξεις του ὅσον καὶ εἰς τοὺς λόγους του, τόσον ἀνιδιοτελὴς δι' ἑαυτὸν καὶ τόσον προσεκτικὸς διὰ τοὺς ἄλλους, συνενώνων τελείως ἐν ἑνὶ χαρακτῆρι τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν ἁπλότητα, τὴν εὐρεῖαν μάθησιν καὶ τὸ πρακτικὸν πνεῦμα, τῆς ἐφαίνετο ὡς ὁ πλέον τέλειος τύπος τῆς ἀνδροπρεποῦς ἀρετῆς.

Ὅταν λοιπὸν τῆς ἀνήγγειλαν, ὅτι ὁ Σεβαστιανὸς ἐπεθύμει νὰ τὴν ἴδῃ, τὸ ἐδέχθη μετὰ πολλῆς προθυμίας. Μετὰ τὰς πρώτας λέξεις καὶ τοὺς πρώτους χαιρετισμοὺς ὁ Σεβαστιανὸς ἐπωφεληθεὶς τῆς μοναξιᾶς των ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτήν, ὅ,τι εἶχεν ἀκούσει ἀπὸ τὸ στόμα τῆς Ἄφρας καὶ τοῦ Κορβίνου. Ἡ Φαβιόλα ἐβεβαίωσε τότε, ὅτι θὰ ἐλάμβανεν ὅλα της τὰ μέτρα, ἵνα μὴ δύναται εἰς τὸ ἑξῆς ἡ δούλη αὐτῆς νὰ κάμνῃ τοὺς νυκτερινοὺς περιπάτους, οἱ ὁποῖοι ἦσαν τόσον ὕποπτοι. Καὶ ἐν τέλει προσέθεσε τὰ ἑξῆς:

— Αἰσθάνομαι βαθέως ὅλην τὴν ἀξίαν τῆς εὐμενοῦς σου ἐπαγρυπνήσεως δι' ἐμέ. Θαυμάζω δὲ καὶ τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν πραότητα, τὴν ὁποίαν ἐπέδειξας εἰς ἓν ἕκαστον ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα εἶδες κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην,

— Δὲν ἔκαμα καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτήν, παρετήρησεν ὁ γενναῖος στρατιώτης, παρὰ ὅ,τι θὰ ἔκαμνα καὶ δι' οἱονδήποτε ἄνθρωπον, διὰ νὰ προφυλαχθῇ οὗτος ἀπὸ κίνδυνόν τινα, ὅστις τὸν ἐπαπειλεῖ.

— Ὅ,τι θὰ ἔκαμνες διὰ τοὺς φίλους σου, θέλεις να εἴπῃς, παρετήρησεν ἡ Φαβιόλα. Διότι ἄλλως ἡ ζωή σου ὁλόκληρος θὰ κατηναλίσκετο εἰς ἀγαθοεργίας χωρὶς καμμίαν ἀμοιβήν.

— Καὶ θὰ ἠμποροῦσε νὰ χρησιμοποιηθῇ καλλίτερα; ἠρώτησεν ὁ Σεβαστιανός.

— Δεν θὰ ὁμιλῇς σοβαρῶς, Σεβαστιανέ, προσέθεσεν ἡ Φαβιόλα. Ἐὰν ὑπετίθετο, ὅτι κἄποιος ὁ ὁποῖος σὲ ἐμίσησε πάντοτε καὶ ἐζήτησε νὰ σὲ βλάψῃ, εὑρίσκετο ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμούς σου ἀπειλούμενος ἀπὸ συμφοράν, ἥτις θὰ καθίστα αὐτὸν ἐντελῶς ἀκίνδυνον εἰς σέ, τί λέγεις; θὰ τοῦ ἔτεινες τὴν χεῖρα διὰ νὰ τὸν βοηθήσῃς;

— Βεβαίως, θὰ τὸ ἔπραττον! ἀπεκρίθη ὁ Σεβαστιανός. Θὰ τὸ ἔπραττον, διότι καὶ ὁ Θεὸς ἀνατέλλει τὸν ἥλιον αὐτοῦ καὶ εἰς τοὺς φίλους του καὶ εἰς τοὺς ἐχθρούς του.

Οἱ λόγοι αὐτοὶ ἐνέβαλον εἰς σκέψεις τὴν Φαβιόλαν. Ὅμοιοι πρὸς τοὺς λόγους τοῦ μυστηριώδους χειρογράφου, ἐφαίνοντο συγχρόνως πολὺ συγγενεῖς πρὸς τὰς ἠθικὰς θεωρίας, τὰς ὁποίας ἤκουσε ν' ἀναπτύσσωνται ἀπὸ τὴν δούλην αὐτῆς.

— Μοῦ φαίνεται, Σεβαστιανέ, ὅτι ἔζησες εἰς τὴν

Ἀνατολήν, παρετήρησεν ἡ Φαβιόλα. Μήπως ἐκεῖ ἐδιδάχθης τὰς ἀρχὰς αὐτάς; Διότι ἔχω πλησίον μου κἄποιαν δούλην, γυναῖκα ἐκτάκτου ἠθικῆς ὑπεροχῆς, ἡ ὁποία μοῦ ἐξέθεσε τὰς αὐτὰς μὲ σὲ ἰδέας καὶ ἡ ὁποία εἶνε Ἀσιᾶτις.

— Δὲν τὰς ἔμαθον εἰς μακρυνὴν χώραν, ἀπήντησεν ὁ Σεβαστιανός. Ἐδιδάχθην αὐτὰς ἀπὸ τοῦ χρόνου ἀκόμη, καθ' ὃν μὲ ἐθήλαζεν ἡ μητέρα μου, μὲ ὅλον ὅπου ἐξ ἀνατολῆς προέρχονται αἱ διδασκαλίαι αὗται.

— Ὡς ἰδέαι εἶνε ἀναμφιβόλως πολὺ ὡραῖαι, προσέθεσεν ἡ Φαβιόλα. Μοῦ φαίνεται ὅμως, ὅτι πρὶν ἢ κατορθώσωμεν νὰ θέσωμεν αὐτὰς εἰς ἐνέργειαν, θὰ μᾶς προλάβῃ ὁ θάνατος. Ὅσον δι' ἐμὲ συμμερίζομαι πληρέστατα τὴν γνώμην τοῦ ἀρχαίου Ἐπικουρείου ποιητοῦ, κατὰ τὸν ὁποῖον, ὁ κόσμος αὐτὸς εἶνε συμπόσιον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον εἶμαι ἕτοιμος νὰ φύγω, ὅταν κορεσθῶ. Εὔχομαι νὰ ἀναγνώσω τὸ βιβλίον τῆς ζωῆς μέχρι τῆς τελευταίας του σελίδος, νὰ κλείσω δὲ αὐτὸ ἠρέμα μόνον, ὅταν θὰ ἔχω τελειώσει καὶ τὴν σελίδα του αὐτήν.

Ὁ Σεβαστιανὸς ἐκίνησε τὴν κεφαλὴν καὶ εἶπεν ὑπομειδιῶν.

Ἡ τελευταία σελὶς τοῦ βιβλίου τῆς ἐγκοσμίου ταύτης ζωῆς εὑρίσκεται εἰς τὸ μέσον τοῦ τόμου, ὅπου ἔχει γραφῆ ἡ λέξις θάνατος. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἑπομένης σελίδος ἀρχίζει τὸ ἔνδοξον βιβλίον μιᾶς νέας ζωῆς... τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει τελευταίαν σελίδα!

— Σὲ ἐννοῶ, ἀπήντησε περιχαρῶς ἡ Φαβιόλα. Ὁμιλεῖς καθὼς ὀφείλει νὰ ὁμιλήσῃ γενναῖός τις στρατιώτης. Ἕτοιμος πάντοτε νὰ ἀποθάνῃς, σκέπτεσαι τί ἴσως θὰ εὕρῃς ὑπὸ τὰ κτυπήματα τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος. Βλέπεις τὸν τάφον τοῦ στρατιώτου καὶ τὰ τρόπαια, ἅτινα τὸν στολίζουσι. Διὰ σὲ ὁ θάνατος ἀνοίγει τὴν σελίδα τοῦ βιβλίου τῆς δόξης.

— Ὄχι δά, εὐγενεστάτη Φαβιόλα, ἀπήντησεν ὁ Σεβαστιανός. Δὲν ἐννοῶ αὐτό. Δὲν ἐπιζητῶ τὴν δόξαν αὐτήν, τὴν ὁποίαν δὲν δύναταί τις παρὰ μόνον διὰ τῆς φαντασίας του νὰ ἀπολαύσῃ. Ὁμιλῶ περὶ τοῦ συνήθους θανάτου, ὁ ὁποῖος δύναται νὰ ἐπέλθῃ εἰς ἐμὲ ὅπως καὶ εἰς τὸν τελευταῖον δοῦλον, εἴτε ἐκ πυρετοῦ τινος βραδέος καὶ ἐξαντλητικοῦ, εἴτε ἐξ ἄλλης τινὸς ἀσθενείας, εἴτε ἐκ τραυμάτων καὶ πληγῶν, τὰς ὁποίας χεὶρ ἀνθρώπου δύναται νὰ μοῦ ἐπιβάλῃ ὡς τιμωρίαν. Ὑπὸ οἱανδήποτε μορφὴν καὶ ἂν εἶνε, ἂς ἔλθῃ λοιπὸν ὁ θάνατος! Θὰ ἀποσταλῇ ἀπὸ χειρός, τὴν ὁποίαν λατρεύω.

— Καὶ φρονεῖς λοιπόν, ὅτι καὶ ὁ θάνατος αὐτός, ὁ ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ἐπερχόμενος, ἠμπορεῖ νὰ σὲ κάμῃ ἔνδοξον καὶ εὐτυχῆ; ἠρώτησεν ἡ Φαβιόλα.

— Θὰ τὸν δεχθῶ μετὰ μεγάλης χαρᾶς, ἀπεκρίθη ὁ Σεβαστιανός. Μὲ πολὺ μεγαλειτέραν χαρὰν ἀπὸ ἐκείνην, τὴν ὁποίαν δοκιμάζει ὁ ἐπικούρειος, ὅταν διανοίγεται ἐνώπιόν του ἡ αἴθουσα τοῦ συμποσίου καὶ βλέπῃ ὑπὸ ἄπλετον καὶ ἀπαστράπτουσαν φωτο-

χυσίαν τὴν τράπεζαν κατάμεστον ἀπὸ ἐδέσματα ἐλκυστικὰ καὶ περιστοιχιζομένην ἀπὸ δούλους πλουσίως ἐνδεδυμένους καὶ ἐστεφανωμένους μὲ ρόδα. Μετὰ τῆς αὐτῆς χαρᾶς θὰ δεχθῶ τὸν θάνατον, μεθ' ἧς καὶ ἡ νύμφη δέχεται τὸν νυμφίον αὐτῆς ἐρχόμενον ἵνα συζευχθῇ καὶ ὁδηγήσῃ ταύτην εἰς τὴν νέαν της κατοικίαν. Ἡ καρδία μου θὰ σκιρτήσῃ, ὅταν ὁ θάνατος ἔλθῃ διὰ νὰ μοῦ διανοίξῃ τὰς πύλας μιᾶς νέας ζωῆς. Αἱ πύλαι αὗται ἀπ' ἔξω φαίνονται σιδηραῖ. Ἔνδοθεν ὅμως ὁλόχρυσοι. Μὲ ἐνδιαφέρει λοιπὸν ὀλίγον ἐὰν τὸ φαινόμενον τοῦ θανάτου εἶνε φρικῶδες, ἀφοῦ εὐθὺς ἀμέσως θὰ μοῦ ἀποκαλυφθῇ ἡ οὐρανία ὡραιότης!

— Καὶ εἰς ποῖον ἀνήκει ἡ ὡραιότης αὐτή; ἠρώτησεν ἡ Φαβιόλα.

— Εἰς ἐκεῖνον, ὅστις θὰ μᾶς ἀνταμείψῃ, ἀπήντησεν ὁ Σεβαστιανός. Εὐτυχεῖς ἐκεῖνοι, τῶν ὁποίων αἱ καρδίαι διετηρήθησαν ἁγναὶ καὶ ἀθῶαι, καθ' ὃν χρόνον αἱ πράξεις των ὑπῆρξαν ἐνάρετοι. Δι' αὐτοὺς μόνους ἔχει ἐπιφυλαχθῇ ἡ φωτεινὴ καὶ ἔκλαμπρος αὕτη ἐμφάνισις, ἡ ὁποία θὰ εἶνε συγχρόνως καὶ ἀνταμοιβή των.

— Περίεργον! Πόσον ταὐτίζονται αἱ ἰδέαι αὐταὶ μὲ ἐκείνας, τὰς ὁποίας πρεσβεύει ἡ Σύρα! εἶπεν ἡ Φαβιόλα.

Πρὶν ἡ προφθάσῃ ὅμως νὰ ἐρωτήσῃ, πόθεν προήρχοντο αἱ ἰδέαι αὐταί, δοῦλός τις εἰσῆλθε καὶ

σταθεὶς ἐπὶ τῆς θύρας ἀνήγγειλε μετὰ σεβασμοῦ:

— Κυρία, κάποιος ταχυδρόμος ἦλθε πρὸ ὀλίγου ἀπὸ τὴν Βάϊαν.

— Συγγνώμην, Σεβαστιανέ, ἀνέκραξεν ἡ Φαβιόλα. Ἂς ἔλθῃ ἀμέσως.

Ὁ ταχυδρόμος εἰσῆλθε μὲ περιβολὴν πένθιμον καὶ μὲ ὕφος περίλυπον. Ἔδωκεν εἰς τὴν Φαβιόλαν δέμα τι ἐσφραγισμένον.

Αἱ χεῖρές της ἔτρεμον, καθ' ἣν στιγμὴν τὸ ἐλάμβανε. Καθ' ὃν δὲ χρόνον ἐτράβα τὰς ταινίας, ἠρώτησε μὲ κάποιον δισταγμόν:

— Εἶνε ἀπὸ τὸν πατέρα μου;

— Πάντως περὶ τοῦ πατρός σου γίνεται λόγος, κυρία, ἀπήντησεν ὁ ταχυδρόμος.

Συγχρόνως μὲ τὴν δυσοίωνον αὐτὴν ἀπόκρισιν ἡ Φαβιόλα ἐξεδίπλωσε τὸ φύλλον τῆς ἐπιστολῆς, ἔρριψεν ἐκεῖ τὰ βλέμματα, καὶ ἐκβαλοῦσα γοερὰν κραυγὴν ἔπεσε πρὸς τὰ ὀπίσω. Ὁ Σεβαστιανὸς μόλις ἐπρόφθασε νὰ τὴν κρατήσῃ καὶ νὰ τὴν διευθύνῃ πρὸς καναπέν τινα, ὅπου ἐκείνη ἐρρίφθη ἀναίσθητος σχεδόν. Ἐν τῷ μεταξὺ κατέφθασαν αἱ γυναῖκες τῆς οἰκίας, αἵτινες ἀνέλαβον νὰ τὴν περιποιηθοῦν.

Ἓν βλέμμα ριφθὲν ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς ὑπῆρξε δι' αὐτὴν ἀρκετόν. Ὁ πατήρ της εἶχεν ἀποθάνει.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

### *Περισσότερον μελαγχολική.*

Ἡ ἐπιστολή, τὴν ὁποίαν ὁ Τορκουάτος εἶχε κομίσει πρὸς τὸν Φάβιον ἐκ μέρους τῆς θυγατρός του, ἔσχε τὸ προσδοκώμενον ἀποτέλεσμα. Ὁ Φάβιος μετέβη εἰς τὴν ἔπαυλίν του καὶ παρέμεινεν ἐκεῖ ἐπί τινας ἡμέρας μετὰ τῆς θυγατρός του, πρὶν ἢ ἀναχωρήσῃ διὰ τὴν Ἀσίαν. Ἐδείχθη καθ' ὑπερβολὴν φιλόστοργος πρὸς τὴν κόρην του, περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλην φοράν. Καθ' ἣν δὲ στιγμὴν ἐχωρίζοντο, μαῦρον προαίσθημα, ὅτι δὲν θὰ ἐπανεβλέποντο πλέον, ἐπίεζε καὶ τῶν δύο τὰς καρδίας. Ἐν τούτοις ὁ Φάβιος ἀνέκτησε τὸ θάρρος αὐτοῦ εἰς τὴν πόλιν Βάϊαν, ὅπου ὅμιλός τις καλοζωϊσμένων ἀνθρώπων τὸν περιέμενεν ἀνυπομόνως. Ἐκεῖ παρέμεινεν ἐπί τινα χρόνον καὶ παρεδόθη μεθ' ὑπερβολῆς εἰς τὴν πλήρωσιν τῶν ἐπιθυμιῶν του. Καθ' ἣν στιγμὴν ὅμως ἐξήρχετο ἀπὸ τὸ λουτρόν, τὸ ὁποῖον ἔκαμε μετὰ πλούσιον γεῦμα, κατελήφθη ὑπὸ ῥίγους. Μετὰ εἴκοσι τέσσαρας ὥρας ἦτο νεκρός.

Ἐπρόφθασεν ἐν τούτοις νὰ διαθέσῃ τὴν περιουσίαν του εἰς τὸ μονάκριβόν του τέκνον, τὴν Φαβιόλαν.

Οἱ ἐκεῖ φίλοι του καὶ συνοδοί του ἐφρόντισαν νὰ ταριχευθῇ ὁ νεκρός του καὶ τὸ ἱστιοφόρον, τὸ ὁποῖον ὁ Φάβιος ζῶν ἀκόμη περιέμενε νὰ ἔλθῃ ἐκεῖ διὰ τὸ

εἰς Ἀσίαν ταξείδιόν του, θὰ μετέφερε τώρα αὐτὸν νεκρὸν εἰς τὸ ἐπίνειον τῆς Ρώμης.

Διὰ πρώτην φορὰν ἡ Φαβιόλα ἐβυθίζετο εἰς τὴν ζωήν της εἰς θλῖψιν τόσον σκληρὰν καὶ βαθεῖαν. Τῆς ἐφαίνετο τώρα ἡ ζωὴ ὡς ἀπέραντός τις ὠκεανὸς μὲ κύματα μαῦρα καὶ ἀφρίζοντα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔπλεε μόνη, ἄνευ συντρόφου τινός. Ἡ λύπη της ἦτο ἄμετρος. Ἔκλειε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἐβυθίζετο εἰς συγχνὰς λιποθυμίας. Δὲν εἰμποροῦσέ ποτε νὰ ἐξοικειωθῇ μὲ τὸν θάνατον τοῦ πατρός της καὶ ἐφαίνετο εἰς αὐτὴν ὡς ψευδὲς τὸ τρομερὸν ἐκεῖνο καὶ πένθιμον ἄγγελμα.

Ἡ Εὐφροσύνη καὶ ἡ Σύρα ἠγρύπνουν ἐπάνω της. Ἡ πρώτη δὲν παρέλειπε νὰ ἀπευθύνῃ πρὸς αὐτὴν λόγους τινὰς παρηγορητικοὺς ἀπὸ ἐκείνους, τοὺς ὁποίους ἐσυνείθιζον οἱ ἐθνικοί, ὑπενθυμίζουσα εἰς αὐτὴν πόσον καλὸς κύριος, ὁποῖος τίμιος ἄνθρωπος, ὁπόσον φιλόστοργος πατὴρ ἦτο ὁ Φάβιος. Ἡ χριστιανὴ δούλη ὅμως παρέμεινεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σιωπηλή. Εἰς στιγμάς τινας μόνον ἀπηύθυνεν εἰς τὴν κυρίαν της λέξεις τινὰς γλυκείας καὶ εἰρηνικάς, ὑπηρετοῦσα αὐτὴν μετὰ δραστηριότητος λεπτοτάτης, ἡ ὁποία δὲν παρῆλθεν ἀπαρατήρητος ἀπὸ τὴν Φαβιόλαν.

Τί ἄλλο θὰ ἠδύνατο νὰ κάμῃ ἡ Σύρα παρὰ μόνον νὰ προσεύχεται ὑπὲρ τῆς κυρίας αὐτῆς; Τί ἄλλο ἤλπιζεν αὕτη παρὰ μόνον ὅτι νέα τις χάρις ἐκρύπτετο

εἰς τὴν δοκιμασίαν αὐτὴν ὡς ἄνθος ἐν τῷ κάλυκί του; Ἄγγελος φωτεινὸς ἐκρύπτετο ὑπὸ τὴν σκιερὰν νεφέλην, ἥτις ἐπεσκίαζε τὴν ζωὴν τῆς προσφιλοῦς της κυρίας.

Ὅταν ἡ λύπη κατεσίγασεν, ἤρχισε πλέον ἡ σκέψις. Εἰς τὴν Φαβιόλαν εἰσῆλθεν ἡ σκέψις ὑπὸ τὴν μορφὴν θλιβεροῦ καὶ καταθλιπτικοῦ ἐρωτήματος: «Τί ἀπέγεινεν ὁ πατήρ της; Ποῦ ἦτο; Ἐξεμηδενίσθη ἢ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ζωήν, τὴν ὁποίαν εἶχε περιγράψει εἰς αὐτὴν ὁ Σεβαστιανός; Ἀδύνατον! Ἀλλὰ ποῦ λοιπὸν κατήντησεν;»

Εἰς τὰ ἐρωτήματα αὐτὰ ὅλη ἡ φιλοσοφία της δὲν ἠδύνατο νὰ τῆς δώσῃ σαφῆ καὶ παρηγορητικὴν ἀπάντησιν. Τὰ τόσα βιβλία, τὰ ὁποῖα εἶχεν ἀναγνώσει, δὲν ἠδύναντο κατ' οὐδένα λόγον νὰ λύσουν τὰ φοβερὰ αὐτὰ προβλήματα. Οἱ ποιηταὶ ἐφαντάσθησαν πολλά, ἀλλὰ παρ' ὅλα ταῦτα δὲν εἶχον κατορθώσει νὰ διαφωτίσουν τὸ σκοτεινὸν μυστήριον τοῦ τάφου.

Διὰ τὴν Σύραν ὅμως τὸ μυστήριον εἶχε λυθῇ. Δὲν προεκάλουν εἰς αὐτὴν τὰ ἐρωτήματα ταῦτα τὴν ἀγωνιώδη αὐτὴν ἀπορίαν, τὴν ὁποίαν καὶ εἰς τὴν Φαβιόλαν. Θὰ ἠδύνατο αὐτὴ νὰ διαφωτίσῃ καὶ νὰ ἀναπαύσῃ τὸ πνεῦμα τῆς κυρίας της, δὲν ἦτο ὅμως ἀκόμη καιρὸς διὰ νὰ ὁμιλήσῃ. Τοιουτοτρόπως ἡ Φαβιόλα ἐθλίβετο, καθὼς θλίβονται ὅλοι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν ἐλπίδα τινά.

Αἱ ἡμέραι διεδέχοντο ἀλλήλας καὶ ἐπέρνων ὅλαι εἰς

μελέτας περὶ τοῦ μυστηρίου τοῦ θανάτου. Ἕως δτου ἐπὶ τέλους ἡ νεκρικὴ συνοδεία, ἡ παρακολουθοῦσα τὸν νεκρὸν τοῦ Φαβίου, ἔφθασεν εἰς τὴν Ρώμην, καὶ κηδεία μεγαλοπρεπεστάτη, ὁμοίαν τῆς ὁποίας εἶχε πολὺν καιρὸν νὰ ἴδῃ ἡ Ρώμη, ἐγένετο εἰς αὐτόν.

Μετὰ τὸ ὕστατον τοῦτο καθῆκον πρὸς τὸν νεκρὸν τοῦ πατρός της, ἡ Φαβιόλα εὑρέθη ἠναγκασμένη νὰ ἐπασχολήσῃ τὸν ἰσχυρὸν νοῦν της καὶ μὲ τὴν τακτοποίησιν καὶ τελικὴν διευθέτησιν τῶν ὑποθέσεων τοῦ Φαβίου. Ἐπανειλημμένως ἐστενοχωρήθη, ἀνακαλύψασα πολλὰς ἀδικίας, δόλους, ἀπάτας εἰς τὰς συναλλαγὰς ἑνὸς ἀνθρώπου, τὸν ὁποῖον ὁ κόσμος ἐτίμα ὡς τιμιώτατον καὶ γενναιοδωρότατον ἄνδρα!

Ἑβδομάδας τινὰς βραδύτερον ἡ Φαβιόλα ἐνδεδυμένη τὴν πένθιμον περιβολήν της ἤρχισε νὰ ἀνταποδίδῃ τὰς ἐπισκέψεις εἰς τὰς φίλας της, κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν τότε συνήθειαν. Ἡ πρώτη ἐπίσκεψις, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν, ἦτο πρὸς τὴν ἐξαδέλφην της Ἁγνήν.

---

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

### *Ὁ δόλιος ἀδελφός.*

Ἂς ἐπιστρέψωμεν τώρα εἰς τὸν Τορκουᾶτον. Τὴν πρωΐαν, ἥτις ἐπηκολούθησε τὴν νύκτα τῆς πτώσεώς του, εὑρέθη ὁ Φούλβιος ὄρθιος πλησίον τοῦ Τορκουάτου, καθ' ἣν ὥραν οὗτος ἀφυπνίζετο. Μετὰ τῆς ψυ-

χρότητος ἀνθρώπου πεπειραμένου ἐπανέφερεν ὁ Φούλβιος εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἐκπεσόντος χριστιανοῦ ὅλας τὰς λεπτομερείας τῆς ὀργιαστικῆς νυκτός, ἥτις εἶχε παρέλθει, καὶ τοῦ ὑπενθύμισε τὴν πτῶσίν του καὶ τὸ μόνον μέσον τῆς σωτηρίας, ὅπερ ἀπέμενεν εἰς αὐτόν.

Ὁ Τορκουάτος εὑρίσκετο οὕτω εἰς πολὺ δύσκολον θέσιν. Ἐὰν ἔκαμνεν ἓν βῆμα διὰ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Χριστιανισμοῦ — ἀπόπειρα ἀνωφελὴς κατὰ τὰς βεβαιώσεις τοῦ Φουλβίου — θὰ παρεδίδετο παρευθὺς εἰς τὸν δικαστὴν καὶ θὰ ἐτιμωρεῖτο μὲ σκληρὸν θάνατον. Ἐὰν ἔμενε πιστὸς εἰς τὴν συμφωνίαν τῆς προδοσίας, τότε δὲν θὰ τοῦ ἔλειπε τίποτε.

— Ἔχεις πυρετόν, εἶπεν ὁ Φούλβιος ἐν τέλει· εἰς πρωϊνὸς περίπατος καὶ ἡ δροσερότης τοῦ ἀέρος θὰ σοῦ κάμουν καλό.

Ὁ δυστυχὴς ἐκεῖνος ἐδέχθη. Ἐπλησίαζον πρὸς τὴν ἀγοράν, ὅταν ὁ Κορβῖνος τοὺς συνήντησε, δῆθεν κατὰ τύχην. Μετὰ τοὺς συνήθεις χαιρετισμοὺς εἶπεν:

— Εἶμαι εὐτυχής, διότι σᾶς συναντῶ. Θὰ ἐπεθύμουν νὰ σᾶς δείξω τὸ ἐργαστήριον τοῦ πατρός μου.

— Τὸ ἐργαστήριον; ἠρώτησεν ἔκπληκτος ὁ Τορκουάτος.

— Ναί· τὸ μέρος δηλαδὴ ὅπου τηροῦνται τὰ ἐργαλεῖά του. Νά, ἐδῶ εἶναι. Ὁ ἀρχιεργάτης Κάτουλλος πρόκειται νὰ ἀνοίξῃ τὴν θύραν.

Ἐμβῆκαν τότε καὶ οἱ τρεῖς μέσα εἰς μίαν εὐρύχωρον αὐλὴν περιβαλλομένην ἀπὸ ὑπόστεγόν τι, τὸ ὁποῖον ἦτο γεμάτον ἀπὸ ἐργαλεῖα βασανιστικὰ παντὸς εἴδους. Ὁ Τορκουάτος ἀπεμακρύνθη καταληφθεὶς ὑπὸ τρόμου.

— Ὁρίστε, κύριοί μου, μὴ φοβῆσθε, εἶπεν ὁ γηραιὸς δήμιος. Τὸ πῦρ δὲν εἶνε ἀναμμένον καὶ κανεὶς δὲν θὰ σᾶς κακοποιήσῃ, ἐφ' ὅσον τοὐλάχιστον δὲν ἀνήκετε εἰς τὰς τάξεις τῶν ἀθλίων αὐτῶν χριστιανῶν. Δι' αὐτοὺς κατεσκευάσθησαν ὅλα αὐτά, ὅσα βλέπετε.

— Ἔμπρός, Κάτουλλε, εἶπεν ὁ Κορβῖνος, ἐξήγησε εἰς τὸν κύριον τὴν χρῆσιν τῶν ὡραίων αὐτῶν παιγνιδίων, τὰ ὁποῖα εἶνε ἐμπρός μας.

Ὁ Κάτουλλος μὲ πολλὴν προθυμίαν περιήγαγε τοὺς ἐπισκέπτας εἰς τὸ μουσεῖον ἐκεῖνο τῆς φρίκης, ὃ ὃν συγχρόνως τὰς ἀναγκαίας ἐξηγήσεις. Δὲν τὸν ἐτάραττε διόλου ἡ θεωρία τῶν ὀργάνων ἐκείνων. Τοὐναντίον ἀνεμίγνυε πολλάκις εἰς τὴν διήγησίν του καὶ πολλοὺς ἀστεϊσμούς. Εἰς μίαν μάλιστα στιγμὴν ἥρπασε τὸ αὐτὶ τοῦ Τορκουάτου μὲ ἕνα ἀπὸ τὰ τρομερὰ ἐκεῖνα καὶ μυτερὰ τσιμπίδια, μὲ τὰ ὁποῖα ἐξέσχιζον ἀνηλεῶς τὰς σάρκας τῶν μαρτύρων.

Καθὼς ἐβάδιζον, συνήντησαν ὑπερμεγέθη τινὰ ἑσχάραν· μίαν καθέκλαν σιδηρᾶν, κάτωθι τῆς ὁποίας ὑπῆρχεν ἑστία τις, ὅπου ἔθετον πῦρ, ἵνα θερμαίνεται ἡ καθέκλα αὕτη καὶ κατακαίωνται αἱ σάρκες τοῦ ἐπ'

αὐτῆς καθημένου μάρτυρος· λέβητας παμμεγίστους προωρισμένους διὰ λουτρὰ μὲ ζέον ἔλαιον ἢ πολὺ καυτὸ νερό· κουτάλαις διὰ τῶν ὁποίων ἐθέρμαινον καὶ ἔλυωναν τὸν μόλυβδον, τὸν ὁποῖον ἔχυναν εἰς τὰ στόματα τῶν μαρτύρων· τσιμπίδαις, ἀγκύστρια. κτένια μεγάλα σιδηρᾶ, παντὸς εἴδους ὄργανα; διὰ τῶν ὁποίων ἔξαινον καὶ ἐξέσχιζον τὰς σάρκας τῶν μαρτύρων μέχρι τοῦ σημείου ὥστε νὰ φαίνωνται γυμνὰ τὰ ὀστᾶ αὐτῶν· μαστίγια, εἰς τὰ ἄκρα τῶν ὁποίων ἦσαν προσδεδεμένα σφαιρίδια σιδήρου ἢ μολύβδου· τέλος ξίφη, μαχαίρας, δόρατα παντὸς εἴδους. Ὅλων αὐτῶν ἡ χρῆσις περιεγράφη ἀπὸ τὸν Κάτουλλον μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν. Θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἴδῃ τὸν δήμιον ἐκ προτέρου τερπόμενον διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν ἐργαλείων αὐτῶν πρὸς βασανισμὸν τῶν ἀθλίων αὐτῶν Χριστιανῶν.

Ὁ Τορκουάτος κατετρόμαξεν. Ἀκολούθως ὡδήγησαν αὐτὸν εἰς τὰ λουτρὰ τοῦ Ἀτωνίνου, ὅπου ὁ Κουκούμιος καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Βικτωρία, ἀμφότεροι χριστιανοί, τὸν εἶδον μετ' ἐκπλήξεως μὲ μίαν τοιαύτην συντροφιάν. Ἡ Βικτωρία μάλιστα ἐξεπλάγη ὑπερβαλλόντως, διότι εἶχεν ἴδει τὸν Τορκουάτον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

Ἀφοῦ προεγευμάτισαν καλά, εἰσῆλθον εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ παιγνιδίου καὶ ἤρχισαν νὰ παίζωσι. Καθὼς ἦτο ἐπόμενον, ὁ Τορκουάτος ἔχασε καὶ πάλιν. Ὁ Φούλβιος λίαν εὐχαρίστως ἐδάνεισεν εἰς αὐτὸν

χρήματα, δι' ἕκαστον ὅμως ποσὸν δανειζόμενον τοῦ ἔπαιρνε καὶ τὸ σχετικὸν γραμμάτιον. Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ὁ Τορκουάτος ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ὑπεδουλώθη τελείως εἰς τὸν ζυγὸν τοῦ Φουλβίου.

Ὁ Φούλβιος θὰ τὸν συνήντα πάντοτε τὸ πρωὶ καὶ τὸ ἑσπέρας· κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας τὸν ἄφηνεν ἐλεύθερον ἐκ φόβου μήπως τὸν ἴδωσι μετ' αὐτοῦ οἱ χριστιανοὶ καὶ ὑποπτευθῶσιν, ὁπότε πλέον θὰ ἔχανεν ὅλην τὴν ἀξίαν αὐτοῦ ὡς κατασκόπου. Ὁ Κορβῖνος εἶχεν ἀποφασίσει νὰ προσβάλῃ μετὰ βιαιότητος τοὺς χριστιανοὺς εὐθὺς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ διατάγματος. Ἀπήτησε λοιπόν, ἵνα ὁ Τορκουάτος κατασκοπεύσῃ τὸ κεντρικὸν κοιμητήριον, ὅπου πάντως θὰ ἐλειτούργει ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ρώμης. Ὁ Τορκουάτος δὲν ἤργησε νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὴν ἀξίωσιν αὐτήν, πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ αὐτὸν ἀκριβῶς ἐπεσκέφθη, καθὼς εἴδομεν ἤδη, μετὰ τοῦ Παγκρατίου τὸ κοιμητήριον τοῦ Καλλίστου. Ὁ Κορβῖνος ἔλαβε τὰς σχετικὰς πληροφορίας, κατήρτισε τὸ σχέδιόν του καὶ ἡτοιμάζετο κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς δημοσιεύσεως τοῦ διατάγματος νὰ εἰσελάσῃ αἰφνιδίως εἰς τὸν κατασκοπευθέντα τόπον.

Ὁ Φούλβιος ἐνήργησε κατ' ἄλλον τρόπον. Ἐπεδίωξε νὰ γνωρίσῃ τὰ διασημότερα μέλη τοῦ Ρωμαϊκοῦ κλήρου καὶ τοὺς ἐπισημοτέρους ἐκ τῶν χριστιανῶν. Μιὰ φορὰ μόνον ἐὰν τοὺς ἔβλεπε, δὲν ἦτο δύσκολον ἔπειτα νὰ τοὺς ἀνεύρῃ ἕνα πρὸς ἕνα. Ἐπέμεινε λοι-

πόν, ἵνα ὁ Τορκουάτος ὁδηγήσῃ αὐτὸν εἰς τὴν πρώτην ἐπίσημον συγκέντρωσιν τῶν χριστιανῶν, κατὰ τὴν ὁποίαν μέγας ἀριθμὸς ἱερέων καὶ διακόνων θὰ συνηθροίζετο περὶ τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ρώμης.

Ὑπερενίκησεν ὅλους τοὺς δισταγμοὺς τοῦ Τορκουάτου καὶ διεσκέδασεν ὅλους τοὺς φόβους του. Ἔπεισε τὸν Τορκουάτον, ὅτι ἤρκει μόνον νὰ εἰσήρχετο εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ θὰ κατώρθωνε πλέον νὰ προσποιηθῇ ἐκεῖ ἄριστα τὸν χριστιανόν. Ὁ Τορκουάτος τὸν ἐπληροφόρησε μετ' ὀλίγον, ὅτι ἡ εὐκαιρία παρουσιάζετο, καθ' ἣν στιγμὴν ἐπρόκειτο νὰ γείνωσι χειροτονίαι τινὲς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ μηνὸς Δεκεμβρίου.

Ὁ Φούλβιος ἐπληροφορήθη πρωτίστως περὶ τοῦ μέρους, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ ἐτελοῦντο αἱ χειροτονίαι. Ἡ Ἐκκλησία, τὴν ὁποίαν οἱ πρωτοι ἐπίσκοποι τῆς Ρώμης εἶχον ὡς καθεδρικήν, ἦτο ἡ τῆς Ἁγίας Πουδεντιάνης, παρ' ὅλην τὴν ἁπλότητα καὶ πτωχείαν αὐτῆς.

Εἰς αὐτὸν λοιπὸν τὸν τόπον ὁ Τορκουάτος συγκατετέθη, ὄχι βέβαια ἄνευ στενοχωρίας, νὰ ὁδηγήσῃ τὸν Φούλβιον. Ἡ συνθηματικὴ λέξις, τὴν ὁποίαν ἔλεγον οἱ χριστιανοὶ διὰ νὰ ἀφεθῇ εἰς αὐτοὺς ἐλευθερία καὶ δίοδος ἀπὸ τοὺς θυρωρούς, ἦτο γνωστὴ εἰς τὸν Τορκουάτον, ὅστις τὴν ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Φούλβιον, ὁ ὁποῖος κατώρθωσεν εὐθὺς νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὸ περιβάλλον καὶ νὰ μιμῆται φυσικώτατα τοὺς συμπαρισταμένους.

Ἐπρόκειτο τὴν ἡμέραν ἐκείνην νὰ εἰσαχθῶσιν εἰς τὸν κατώτερον κλῆρον ἀρκετοί, νὰ χειροτονηθῇ δὲ εἷς διάκονος καὶ εἷς ἱερεύς. Μεταξὺ τῶν ὑποψηφίων τούτων εὑρίσκοντο καὶ οἱ ἀδελφοὶ Μᾶρκος καὶ Μαρκελλῖνος, ἐπιστραφέντες εἰς τὴν πίστιν συγχρόνως μὲ τὸν Τορκουάτον, καὶ ὁ πατὴρ αὐτῶν Τραγκυλλῖνος. Ἐκ τῶν δύο ἀδελφῶν ὁ εἷς θὰ ἐχειροτονεῖτο διάκονος καὶ ὁ ἕτερος ὑποδιάκονος, ὁ πατὴρ των δὲ ἐπρόκειτο νὰ προχειρισθῇ εἰς ἱερέα.

Ὁ Φούλβιος περιειργάσθη πολὺ τὰ χαρακτηριστικά των καὶ ἀπετύπωσεν αὐτὰ βαθέως εἰς τὴν μνήμην του. Ἡ προσοχή του ὡσαύτως ἐστράφη καὶ εἰς τὸν λοιπὸν κλῆρον, εἰς τοὺς πλέον διακεκριμένους βαθμοφόρους τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, πρὸ παντὸς δὲ ἐπὶ ἑνὸς ἐξ αὐτῶν, τοῦ ὁποίου παρηκολούθει ἕκαστον ἀπὸ τὰ κινήματα, τὴν περιβολήν του, τὴν φωνήν του, τὰ χαρακτηριστικά του.

Ἦτο ὁ ἐπίσκοπος, ὅστις ἐτέλει τὰς χειροτονίας. Ὁ Μάρκελλος ἐκυβέρνα τότε τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης ἀπὸ ἓξαετίας. Ἦτο ἀρκετὰ ἡλικιωμένος, δι' αὐτὸ δὲ καὶ πολὺ σεβαστός. Ἡ μορφή του ἡ εἰρηνικὴ καὶ γλυκεῖα δὲν ἐπρόδιδέ ποτε τὴν ἄκαμπτον καρδίαν, ἡ ὁποία ἐνεκρύπτετο εἰς τὰ στήθη του, καὶ ἡ ὁποία ἀνέδειξεν αὐτὸν ἀτρόμητον καὶ γενναῖον μάρτυρα.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἀπέφευγον πᾶν σημεῖον ἐξωτερικόν, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ προεδίδετο ὁ ποιμὴν τοῦ ποιμνίου εἰς τοὺς ἐπιβουλευομένους αὐτὸ λύκους.

Ὁ ἐπίσκοπος λειτουργῶν δὲν διεκρίνετο εὐκόλως ἀπὸ τοὺς περιστοιχίζοντας αὐτὸν ἱερεῖς. Ἐν τούτοις αὐτὸς ἦτο ὁ προεξάρχων. Καὶ διὰ τοῦτο ἔμπειρος παρατηρητὴς δὲν ἦτο δύσκολον νὰ τὸν ἐννοήσῃ.

Ὁ Φούλβιος λοιπὸν τὸν διέκρινε, τὸν ἐξήτασε λεπτομερῶς, τὸν ἐμέτρησε καλὰ μὲ τοὺς ὀφθαλμούς, ἐσημείωσε τὸ χρῶμα τῶν τριχῶν του καὶ τοῦ δέρματός του, τὸ βάδισμά του, τὸ ἀνάστημά του, καὶ ἐπὶ τέλους εἶπεν. «Ἐὰν ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς τολμήσῃ νὰ ἐξέλθῃ, ὅπως περιπατήσῃ εἰς τὴν Ρώμην, ὅ,τι φόρεμα καὶ ἂν ἐνδυθῇ, ὅπως καὶ ἂν μεταμφιεσθῇ, θὰ τὸν ἀνακαλύψω. Γνωρίζω δὲ ἐγώ, τί ἀξίζει ὁ ἄνθρωπος αὐτός.

---

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

### *Αἱ παρθένοι.*

Ἐξ ἐπιγραφῶν εὑρισκομένων εἰς τὰς κατακόμβας πληροφορούμεθα, ὅτι λίαν ἐνωρὶς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ρώμης εἶχεν ἐπικρατήσει τὸ καθεστὼς τῆς καθοσιώσεως τῶν παρθένων. Κοράσια, τὰ ὁποῖα προώριζον ἑαυτὰ εἰς τὴν ἀπερίσπαστον ἀφοσίωσιν καὶ ὑποταγὴν πρὸς τὸν οὐράνιον νυμφίον, ἐγίνοντο δεκτὰ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας καὶ μετ' αὐστηρὰν δοκιμασίαν κατελέγοντο εἰς τὰς τάξεις τῶν παρθένων.

Ὅταν διωγμός τις ἐπέκειτο, τότε αἱ παρθένοι ἐγένοντο δεκταὶ ἐνωρίτερον, συντομευομένου τοῦ χρόνου

τῆς δοκιμασίας των. Τοιοῦτος διωγμὸς ἠπειλεῖτο καὶ τώρα, κατὰ τὸν ὁποῖον βέβαια δὲν θὰ ἀπέφευγον νὰ πλήξωσι τὰ τρυφερώτερα πρόβατα τοῦ χριστιανικοῦ ποιμνίου. Δὲν ὑπῆρξε δι' αὐτὸ παράδοξον τὸ ὅτι ἐκεῖναι, αἵτινες εἶχον μνηστευθῆ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν τὸ Ἀρνίον, αὐταὶ αἵτινες προωρίζοντο ὡς νύμφαι Αὐτοῦ ἁγναὶ καὶ αἰώνιαι, θὰ ἐπέσπευδον τώρα ἐπὶ τῷ προσεγγίζοντι διωγμῷ νὰ ἑορτάσωσι τὴν συνένωσιν αὐτῶν μετὰ τοῦ οὐρανίου Νυμφίου των, ὁμολογοῦσαι ἐπισήμως ἄγαμον καὶ παρθενικὸν βίον, πρὶν ἢ ἔλθῃ ἡ ὥρα τοῦ μαρτυρικοῦ των θανάτου.

Ἡ Ἁγνὴ ἦτο προωρισμένη ἀπὸ τῆς παιδικῆς της ἡλικίας διὰ τὴν τάξιν αὐτὴν τῆς παρθενίας. Ἡ ἔκτακτος σύνεσις, ἡ ὁποία ἐδεικνύετο πάντοτε εἰς τοὺς λόγους καθὼς καὶ εἰς τὰς πράξεις της, συνδεομένη πρὸς τὴν ἁπλότητα καὶ ἀθωότητα τῆς νεαρᾶς της ἡλικίας, τῆς προσέδιδεν ὡριμότητα πολὺ ἀνωτέραν τῆς ἡλικίας της. Ἔδραξε τὴν εὐκαιρίαν, ἡ ὁποία παρείχετο εἰς αὐτὴν ἐκ τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου, καὶ ἐπέσπευσεν οὕτω τὴν καθοσίωσίν της, καθ' ὅσον, κατὰ τὰ ἐπικρατοῦντα τότε, ἀπῃτεῖτο τοὐλάχιστον δεκαετὴς δοκιμασία διὰ τὰς ζητούσας νὰ καταλεχθῶσιν εἰς τὸ τάγμα τῶν παρθένων. Μετ' αὐτῆς δὲ καὶ ἄλλη τις παρθένος ἐπρόκειτο νὰ ὁμολογήσῃ τὴν πρὸς τὸν Οὐράνιον Νυμφίον ἀφοσίωσίν της.

Δύναταί τις νὰ φαντασθῇ, ὅτι ἡ ἁγία φιλία, ἥτις συνέδεε τὴν Ἁγνὴν καὶ τὴν Σύραν, ἐγένετο θερμο-

τέρα καὶ ζωηροτέρα, ἀφ' ἧς στιγμῆς συνηντήθησαν αὗται εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Φαβίου. Ἡ ὑπομονή, τὴν ὁποίαν ἡ Σύρα εἶχε δείξει διὰ τὸ τραῦμα αὐτῆς, ἡ ἀνεξικακία καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν κυρίαν της, ἡ ἄρνησίς της νὰ ἀπομακρυνθῇ τῆς ὑπηρεσίας τῆς Φαβιόλας, τὸ θερμὸν ἐνδιαφέρον ὅπερ ἐδείκνυεν ὑπὲρ τῆς εἰς Χριστὸν ἐπιστροφῆς της, ὅλα αὐτὰ κατέστησαν τὴν Σύραν προσφιλεστέραν εἰς τὴν Ἁγνήν. Πολὺ δὲ περισσότερον, ὅταν ἡ Ἁγνὴ ἤκουσε τὴν ἰδίαν τὴν Φαβιόλαν νὰ ἐπαινῇ καὶ τότε καὶ ἔπειτα τὴν εὐνοουμένην της δούλην.

Ἡ Ἁγνὴ κατὰ τὰς συχνὰς ἐπισκέψεις της πρὸς τὴν Φαβιόλαν ηὐχαριστεῖτο ὑπερβαλλόντως, ὅταν ἤκουεν ἀπὸ αὐτὴν τὰ διάφορα ζητήματα ἐπὶ τῶν ὁποίων συνεζήτουν μὲ τὴν Σύραν, τὰς σοφὰς ἀποκρίσεις τὰς ὁποίας ἡ δούλη ἔδιδε πρὸς τὴν κυρίαν αὐτῆς, καὶ τὸν θαυμασμὸν τὸν ὁποῖον ἡ Φαβιόλα ἐδοκίμαζε διὰ τὰς ἀποκρίσεις ταύτας. Ἀπέφευγεν ἐν τούτοις ἡ Ἁγνὴ πάντα λόγον, ὁ ὁποῖος θὰ ἠδύνατο νὰ ἐμβάλῃ εἰς τὴν Φαβιόλαν τὴν ὑπόνοιαν, ὅτι ἰδιαιτέρα τις συνεννόησις καὶ σύνδεσμός τις στενὸς ἥνωνε τὴν Ἁγνὴν μετὰ τῆς Σύρας.

Ἡ Σύρα ὡς δούλη τῆς Φαβιόλας καὶ ἡ Ἁγνὴ ὡς ἐξαδέλφη αὐτῆς ἐφόρεσαν πένθιμα ἐνδύματα ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Φαβίου. Προκειμένου λοιπὸν ἀμφότεραι νὰ ὁμολογήσωσι παρθενίαν καὶ νὰ ἀναλάβωσι τὸ πένθιμον τῆς μετανοίας ἔνδυμα, δὲν θὰ μετέβαλλον

διόλου τὴν περιβολήν των, ἀφοῦ αὕτη ἦτο πένθιμος. Δὲν διέτρεχον οὐδὲν τὸν κίνδυνον νὰ ὑπονοιάσουν τὴν Φαβιόλαν περὶ τοῦ ὅτι ἀνῆκον εἰς τὴν χριστιανικὴν ἐκκλησίαν καὶ ἔλαβον μέρος εἰς τελετὴν αὐτῆς μυστηριώδη. Ἠδύναντο ἀφόβως καὶ ἀνεμποδίστως νὰ καταλεχθῶσιν εἰς τὰς νύμφας τοῦ Χριστοῦ, ὑποσχόμεναι ἐπισήμως καὶ δημοσίᾳ ἐνώπιον τῆς Ἐκκλησίας ὁλοκλήρου ἰσόβιον καὶ διαρκῆ παρθενίαν. Ἡ Ἁγνὴ ἔκαμε τὰ σχετικὰ διαβήματα πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον τῆς Ρώμης καὶ αὐτὸς τὸ ἐνέκρινε. Τὸ πρᾶγμα ὅμως ἐτηρήθη μυστικόν. Μόνον δύο ἡμέρας πρὶν ἢ λάβῃ χώραν ἡ καθοσίωσις τῶν δύο Παρθένων, τῆς Ἁγνῆς καὶ τῆς Σύρας, ἡ τελευταία αὕτη εἰδοποίησε περὶ αὐτῆς τὴν προσφιλῆ της τυφλὴν Καικιλίαν, ἡ ὁποία, ὡς εἴπομεν, ἤρχετο καθημερινῶς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Φαβίου, διὰ νὰ λαμβάνῃ ἀπὸ τὴν Σύραν ἄρτον καὶ τροφὴν λιτοτάτην πρὸς συντήρησίν της.

— Ὥστε λοιπὸν φυλάττεις τὰ πραγματικῶς καλὰ διὰ τὸν ἑαυτόν σου καὶ μόνον, παρετήρησε μὲ κάποιον παράπονον ἡ τυφλή. Πῶς εἶνε ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη σου;

— Ἀγαπημένη μου Καικιλία, εἶπεν ἡ Σύρα, μὴ δυσαρεστεῖσαι. Ἔπρεπε νὰ τηρήσω τὸ πρᾶγμα μυστικόν. Δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ τὸ ἀνακοινώσω. Εἶχον τοιαύτην ἐντολήν, νὰ μὴ εἴπω εἰς κανένα τίποτε περὶ αὐτοῦ.

— Ὥστε ἡ πτωχή σου φίλη Καικιλία δὲν θὰ κα-

ταστῇ δυνατὸν νὰ παραστῇ εἰς τοὺς πνευματικούς γάμους σου; ἠρώτησεν ἡ τυφλή.

— Ὦ ναί! Καικιλία· βεβαίως θὰ ἔλθῃς καὶ θὰ παραστῇς, εἶπεν ὑπομειδιῶσα ἡ Σύρα.

— Αἴ! ποῦ θὰ γίνῃ λοιπὸν ἡ τελετὴ αὐτή; ἠρώτησεν ἡ τυφλή. Ἀφοῦ μοῦ ἐπέτρεψες νὰ παραστα-θῶ, πρέπει νὰ γνωρίζω τὸν τόπον, εἰς τὸν ὁποῖον νὰ ἔλθω.

Ἡ Σύρα τῆς ἀπεκρίθη, ὅτι ἡ τελετὴ θὰ ἐγίνετο εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Ποιμένος. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Καικιλία ἐφαίνετο ἀπὸ τὰς ἐρωτήσεις, τὰς ὁποίας ἀπηύθυνεν ἀσυνήθως περίεργος, ἡ Σύρα ἐκπλαγεῖσα εἶπε πρὸς αὐτήν.

— Μὰ τί σὲ κάμνει τόσον περίεργον; Δὲν σὲ εἶδα ποτὲ νὰ εἶσαι τόσον πολυπράγμων.

— Τί σὲ ἐνδιαφέρει; ἀπήντησεν ἡ Καικιλία. Ἐὰν οἱ ἄλλοι ἔχωσι δι' ἐμὲ τὰ μυστικά των, δὲν βλέπω διατὶ νὰ μὴ ἔχω καὶ ἐγὼ μυστικὰ διὰ τοὺς ἄλλους.

Ἡ Σύρα ὑπεμειδίασε διὰ τὴν προσποιημένην αὐτὴν δυσαρέσκειαν τῆς Καικιλίας, καθ' ὅσον ἐγνώριζε καλῶς τὴν ἁπλότητα καὶ ἀνεξικακίαν της. Ἐχωρίσθησαν χαιρετισθεῖσαι μετὰ πολλῆς ἐγκαρδιότητος.

Ἡ Καικιλία διηυθύνθη τότε πρὸς τὴν Λουκίνην, τὴν μητέρα τοῦ Παγκρατίου. Ἡ εὐγενὴς δέσποινα ἐδέχθη μετὰ μητρικῆς στοργῆς τὴν τυφλήν, ἡ ὁποία εὐθὺς ὡς ἀντελήφθη τὴν Λουκίνην ἐνώπιόν της, ἔπεσεν εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτῆς κλαίουσα ὡς μικρὸν

παιδίον. Ἡ Λουκίνη τὴν ἐπαρηγόρησε καὶ ἀφοῦ συνεζήτησαν ἐπί τινας στιγμάς, ἡ Καικιλία περιχαρὴς καὶ γελῶσα ἔφευγε διὰ νὰ σπεύσῃ εἰς συνάντησιν τοῦ πρωθιερέως Διονυσίου, ὅστις ἔμενεν ἐκεῖ ὅπου καὶ αὐτὴ ἡ ἰδία, δηλαδὴ εἰς τὸν οἶκον τῆς Ἁγνῆς. Προσέπεσε γονυκλινὴς ἐνώπιον τοῦ ἁγαθοῦ ἱερέως, ὡμίλησε πρὸς αὐτὸν περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου, περὶ τοῦ ὁποίου εἶχεν ὁμιλήσει προηγουμένως πρὸς τὴν Λουκίνην, καὶ ἤκουσε καὶ ἀπὸ τὸ στόμα αὐτοῦ τοὺς αὐτοὺς παρηγορητικοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους καὶ ἀπὸ τὸ στόμα τῆς Λουκίνης.

Ἡ πανευτυχὴς διὰ τὰς δύο παρθένους πρωΐα ἦλθεν ἐπὶ τέλους. Λίαν πρωΐ, κατ᾽ ὄρθρον βαθύν, ἐτελέσθη ἡ θεία λειτουργία, μετὰ τὸ πέρας τῆς ὁποίας ἡ συνάθροισις τῶν πιστῶν ἀπεχώρησε. Δὲν ἔμειναν ἐν τῷ ναῷ παρὰ μόνον ἐκεῖνοι, οἵτινες θὰ ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν τελετὴν καὶ τὰ πλέον στενῶς συνδεδεμένα πρόσωπα μὲ τὰς δύο παρθένους. Ἡ Λουκίνη δηλαδὴ καὶ ὁ υἱός της Παγκράτιος, οἱ γέροντες γονεῖς τῆς Ἁγνῆς καὶ ὁ Σεβαστιανός. Ἡ Σύρα ἀνεζήτησε τὴν φίλην της τυφλήν, ἀλλ᾽ αὕτη δὲν ἐφαίνετο πουθενά. Τί νὰ ἐγίνετο; Μήπως τὴν εἶχε δυσαρεστήσει ἡ ἐπιφύλαξις, τὴν ὁποίαν ἐτήρησεν ἡ Σύρα ὡς πρὸς τὸ μυστικὸν τῆς καθοσιώσεώς της;

Ὁ ἐπίσκοπος καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ εἶδε μετ᾽ ὀλίγον νὰ προσέρχωνται ἐνώπιόν του αἱ δύο παρθένοι. Ἠρώτησεν αὐτὰς τί ἐζήτουν. Καὶ ἐ

κάστη ἐξ αὐτῶν ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἀφοσιωθῇ ἐν ἀγαμίᾳ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Οὐρανίου νυμφίου· Ὁ ἐπίσκοπος ἀπηύθυνε τότε πρὸς αὐτὰς διαφόρους νουθεσίας καὶ προτροπάς. Παρέστησεν εἰς αὐτὰς τὸ ὕψος τῆς κλήσεως αὐτῶν καὶ ὡς χριστιανῶν ἀλλὰ καὶ ὡς παρθένων, αἵτινες προετίμων τοῦ ἐγγάμου βίου τὸν ἄγαμον καὶ παρθενικόν. Ὑπέδειξεν εἰς αὐτὰς πόσον στενὴ ἦτο ἡ ὁδός, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐτίθεντο καὶ ποία προσοχὴ ἀπῃτεῖτο, ἵνα διατηρήσωσιν ἑαυτὰς ἀμολύντους, καθ' ἣν ὑποχρέωσιν ἐπρόκειτο νὰ ἀναλάβωσιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ἀνέπτυξεν εἰς ταύτας τὴν διδασκαλίαν τοῦ θείου Παύλου ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ἀγάμους καὶ παρθένους, ἡ ὁποία ἐκτίθεται εἰς τὴν Α΄ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολήν, καὶ κατόπιν ἠρώτησεν αὐτὰς ἐκ νέου ἐὰν ἐμμένωσιν εἰς τὴν ἐκλογήν των. Ἐκεῖναι ἐξεδήλωσαν ἐκ νέου τὴν στερεὰν ἀπόφασίν των καὶ ὡμολόγησαν τότε τὴν ὑπόσχεσιν τῆς παρθενίας καὶ τῆς ἀφοσιώσεως τῆς ἀπερισπάστου πρὸς τὸν Χριστόν.

Κατὰ τὴν συνήθειαν, ἥτις ἐπεκράτει τότε ἐν τῇ Ρωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ, ὁ Ἐπίσκοπος ἐπέθεσεν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν στεφάνους ἐξ ἀνθέων. Ἑκάστη παρθένος, προκειμένου νὰ ὁμολογήσῃ ἐπισήμως παρθενίαν, ἐφρόντιζε προηγουμένως νὰ προετοιμασθῇ στέφανος, τὸν ὁποῖον προσεκόμιζεν εἰς τήν Ἐκκλησίαν, ἵνα δι' αὐτοῦ τελεσθῶσιν οἱ γάμοι της μετὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ στεφανωθῇ ὁ ὕψηλὸς καὶ ἱερὸς σύνδεσμος οὗτος.

Μετὰ τοῦτο ὁ ἐπίσκοπος ἀπήγγειλεν ἐπ᾽ αὐτῶν εὐχήν τινα, διὰ τῆς ὁποίας ἐπισημοποιεῖτο πλέον ἡ δοθεῖσα ὑπὸ τῶν δύο παρθένων ὑπόσχεσις καὶ ἐπεκαλεῖτο ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος πρὸς στήριξιν αὐτῶν ἐν τῷ νέῳ των βίῳ.

Τὸ πᾶν ἐφαίνετο, ὅτι εἶχε τελειώσει. Ἡ Ἁγνή, μονυκλινὴς ἐνώπιον τοῦ ἐπισκόπου, ἦτο ἀκίνητος ἐντελῶς, βυθισμένη ὁλόκληρος εἰς τροσευχήν. Ἡ Σύρα ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἐν πολλῇ ταπεινώσει εἶχε στρέψει ὁλόκληρον τὴν προσοχήν της ἐπὶ τῆς πνευματικῆς της καταστάσεως, συλλογιζομένη πῶς ὁ Θεὸς ἠξίωσε νὰ τὴν κάμῃ δεκτὴν εἰς τὴν τάξιν τῶν νυμφῶν τοῦ Υἱοῦ Του. Δὲν ἀντελήφθησαν διὰ τοῦτο καὶ αἱ δύο ἐλαφράν τινα κίνησιν ὄπισθέν των, ἀναγγέλλουσαν, ὅτι ἀπροσδόκητόν τι γεγονὸς ἐπρόκειτο νὰ συντελεσθῇ. Ἤκουσαν δι᾽ αὐτὸ ἀποτόμως τὴν ἐρώτησιν, τὴν ὁποίαν ὁ Ἐπίσκοπος ἀπηύθυνε πρὸς νεαράν τινα, ἀλλὰ τυφλὴν παρθένον, ἱσταμένην ἐνώπιόν του.

— Τέκνον μου, τί ζητεῖς;

— Ἅγιε Πάτερ, ζητῶ νὰ ἀφοσιώσω ἑαυτὴν ἐν παρθενίᾳ καὶ ἀγαμίᾳ εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν ὁποῖον μόνον ἠγάπησα ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Μητέρας μου πνευματικάς, εἰς τὰς ὁποίας θὰ ὑπακούω καὶ διὰ τῆς φροντίδος τῶν ὁποίων ἐλπίζω νὰ εὐαρεστήσω εἰς τὸν Οὐράνιον Νυμφίον μου, προσάγω τὰς δύο αὐτὰς πανευτυχεῖς παρθένους, τὴν Ἁγνὴν καὶ τὴν Σύραν, τὰς ὁποίας ἐξέλεξεν Ἐκεῖνος ὡς νύμφας Του.

Ἡ Σύρα καὶ ἡ Ἀγνὴ ἀνεπήδησαν ἀπὸ σκίρτημα χαρᾶς. Ἦτο ἡ τυφλὴ Καικιλία.

Ὅταν ἤκουσεν αὕτη ἀπὸ τὴν Σύραν τὴν γνωστὴν ἀναγγελίαν, ἔσπευσεν, ὡς εἴπομεν, εἰς τὴν Λουκίνην, ἥτις τὴν παρηγόρησεν, ὑποδείξασα εἰς αὐτήν, ὅτι ητο δυνατὸν νὰ ἐπιτύχῃ καὶ αὐτὴ τὴν αὐτὴν χάριν, καὶ ὑποσχεθεῖσα, ὅτι θὰ ἔπραττε καὶ ἐκείνη πᾶν ὅ,τι ἐξηρτᾶτο πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ ἱεροῦ της τούτου πόθου. Ἡ Καικιλία κατηυθύνθη ἀκολούθως εἰς τὸν ἱερέα Διονύσιον, ὅστις ἐδέχθη νὰ ὑποβάλῃ εἰς τὸν Ἐπίσκοπον τὴν αἴτησιν τῆς τυφλῆς. Ὁ Ἐπίσκοπος ἐνέκρινεν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Καικιλία εἶχε διατυπώσει τὴν εὐχήν, ἵνα πνευματικαὶ ἀνάδοχοι αὐτῆς χρηματίσωσιν αἱ δύο φίλαι της, ἡ Ἀγνὴ καὶ ἡ Σύρα, ἕνεκα τούτου ὡρίσθη ἵνα προσαγάγῃ αὐτὴν ὁ Διονύσιος μετὰ τὴν καθοσίωσιν τῶν δύο τούτων παρθένων.

Ἐν τούτοις ἡ Καικιλία τὸ ἐτήρησε μυστικόν. Ἐπανελήφθησαν τώρα καὶ ὡς πρὸς αὐτὴν αἱ αὗται διατυπώσεις, αἵτινες καὶ διὰ τὰς ἄλλας δύο παρθένους καὶ ἐζητήθη ἐν τέλει ἀπὸ αὐτὴν ὁ στέφανος, μὲ τὸν ὁποῖον θὰ ἐστεφανοῦτο. Ἡ δυστυχὴς τυφλὴ ἀνέσυρε τότε ἐκ τῶν ἐνδυμάτων της, ὅπου εἶχε κεκρυμμένον, τὸν στέφανον, τὸν ὁποῖον εἶχε παρασκευάσει. Ἦτο κλάδος ἀκάνθινος τυλιγμένος κυκλοτερῶς. Παρουσιάζουσα δὲ αὐτὸν εἶπε:

— Δὲν ἔχω ἄνθη νὰ προσφέρω εἰς τὸν σύζυγόν μου. Δὲν εἶμαι παρὰ πτωχὴ τυφλή. Προσβάλλω ἆρά

γε καὶ καθυβρίζω τὸν Κύριόν μου ζητοῦσα ἀπὸ αὐτὸν νὰ μὲ στεφανώσῃ μὲ τὸν αὐτὸν στέφανον, μὲ τὸν ὁποῖον ηὐχαριστήθη νὰ στεφανώσῃ τὸν Ἑαυτόν Του; Τὰ ἄνθη συμβολίζουσι τὰς ἀρετάς, τὰς ὁποίας ἔχουσιν ἐκεῖναι, αἵτινες φέρουσι ταῦτα. Ἡ ἄγονος καρδία μου δὲν παρήγαγε τίποτε ἄλλο ἕως σήμερον παρὰ μόνον ἀκάνθας.

Δὲν εἶδεν ἡ πτωχὴ τυφλὴ τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὰς δύο της συντρόφους, αἵτινες ἀπέσπων ἀπὸ τὰς κεφαλάς των τοὺς ἀνθίνους στεφάνους των διὰ νὰ ἐπιθέσωσιν αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ ἰδικοῦ της μετώπου. Ὁ Ἐπίσκοπος διὰ νεύματος ἐσταμάτησεν αὐτάς. Καὶ τότε ἐνώπιον μιᾶς συναθροίσεως ἀναλελυμένης εἰς δάκρυα ἀπὸ τὸ συγκινητικὸν ἐκεῖνο θέαμα, ὡδηγήθη ἡ τυφλὴ φέρουσα τὸν ἀκάνθινον στέφανον ἵνα λάβῃ γονυκλινῶς τὰς εὐχὰς τῆς παρθενίας της.

---

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.

### *Ἡ ἔπαυλις Νομεντίνη.*

Ἡ ὁδὸς Νομεντίνη ἄγει ἀπὸ Ρώμης πρὸς τὴν Ἀνατολήν. Μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Σαλαρίας ὁδοῦ διανοίγεται βαθεῖα χαράδρα, πέραν τῆς ὁποίας τὸ ἔδαφος εἶνε ἐπιχαρίτως κυματοειδὲς πρὸς τὸ μέρος τῆς Νομεντίνης ὁδοῦ. Ἐπὶ τοῦ μέρους αὐτοῦ ὀρθοῦται ναὸς γραφικώτατος καὶ παραπλεύρως αὐτοῦ μεγαλοπρεπὴς βασιλικὴ ἀφιερωμένη εἰς τὸ ὄνομα τῆς

ἁγίας Ἁγνῆς. Ἐκεῖ εὑρίσκετο ἡ ἔπαυλις αὐτῆς, κειμένη περὶ τὰ 1500 μέτρα περίπου μακρὰν τῆς πόλεως. Αἱ τρεῖς παρθένοι εἶχον συμφωνήσει εἰς τὴν ἔπαυλιν αὐτὴν νὰ διέλθωσιν ἐν ἡσυχίᾳ ἀπερισπάστως ἀφωσιωμέναι εἰς τὸν Θεὸν ὁλόκληρον τὴν ἡμέραν τῶν πνευματικῶν γάμων των. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν πάροδον τῆς ἡμέρας ταύτης δὲν ἀπεμακρύνθησαν ἐκεῖθεν. Παρέμειναν ἀκόμη ἐπὶ ἡμέρας τινὰς ἀπολαμβάνουσαι τὴν χαρὰν καὶ τὴν εἰρήνην τῆς νέας ζωῆς των.

Ἡ πρώτη ἀπὸ τὰς ἡμέρας ταύτας ὑπῆρξε καθ' ὑπερβολὴν ἑλκυστική. Τὰ τραχέα ὄρη τῶν Ἀπεννίνων εἶχον ἐλαφρῶς ἐπικαλυφθῆ ἐκ χιόνος· τὸ ἔδαφος μόλις εἶχεν ἀρχίσει νὰ σκληρύνεται· ἡ ἀτμόσφαιρα ἦτο διαυγής, ὁ ἥλιος λαμπρὸς καὶ ὁ οὐρανὸς ἀνέφελος.

Ἐλαφρὰ νέφη καπνοῦ ἀνήρχοντο ὑπεράνω τῶν καλυβῶν καὶ αἱ ἄμπελοι ἀπογυμνωμέναι τῶν φύλλων των ἀνήγγελλον μόναι τὸν μῆνα Δεκέμβριον. Ὅλα τὰ ἐν τῇ ἐξοχῇ τῆς Ἁγνῆς ζῷα ἐφαίνοντο, ὅτι ἐγνώριζον καὶ ἠγάπων τὴν κυρίαν των. Αἱ περιστεραὶ ἤρχοντο καὶ ἐκάθηντο ἐπὶ τῶν ὤμων της ἢ ἐπὶ τῆς χειρός της. Τὰ ἀρνία ἐπήδων πρὸς αὐτὴν καὶ ἐσκίρτων ἐπὶ τῇ προσεγγίσει της, λαμβάνοντα μετὰ προδήλου εὐχαριστήσεως τὴν πρασίνην χλόην, τὴν ὁποίαν αὐτὴ τοὺς προσέφερεν. Οὐδεὶς ἄλλος ἀνεγνώριζεν εὐχαριστότερον τὴν κυριαρχίαν της ἀπὸ τὸν γέροντα Μολοσσόν,

ὑπερμεγέθη σκύλο ἀγρυπνοῦντα ἐπὶ τῆς ἐξοχῆ. Ἀλυσοδεμένος εἰς τὰ κάγγελα τὰ σιδηρᾶ, ἦτο τόσον ἄγριος, ὥστε μόλις εὐάριθμοί τινες δοῦλοι ἠδύναντο μόνον νὰ τὸν πλησιάσωσιν. Ἀφ' ἧς στιγμῆς ὅμως ἐνεφανίζετο ἡ Ἁγνή, ἐσύρετο ἐπὶ τῆς γῆς σείων τὴν οὐράν του. Παιδίον τι θὰ ἠδύνατο νὰ πλησιάσῃ αὐτὸν τότε. Τὸν ἔλυον καὶ παρηκολούθει ἥσυχος τὴν κυρίαν του, χωρὶς νὰ ἐκβάλλῃ τὴν ἐλαχίστην κραυγήν. Ἐὰν ἐκάθητο ἐκείνη, ἔπιπτε καὶ αὐτὸς παρὰ τοὺς πόδας αὐτῆς, παρατηρῶν αὐτὴν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς.

Ἦτο ἀληθῶς ἡμέρα ἥσυχος, γλυκεῖα καὶ τερπνή. Αἱ τρεῖς παρθένοι μαζὺ περιεπάτουν εἰς τὸν κῆπον καὶ ἀπελάμβανον τὰς καλλονὰς τῆς φύσεως δοξάζουσαι τὴν πανσοφίαν καὶ παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ, Ὅστις τὰ ἐδημιούργησε. Κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν κατέφθανε καὶ ἡ Φαβιόλα διὰ νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Ἁγνήν. Αὐτὴ ἦτο ἡ πρώτη ἐπίσκεψις, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ πατρός της.

Ἡ Φαβιόλα ἐσταμάτησεν ἀποτόμως, ὅταν ἀντίκρυσε τὴν τριάδα τῶν παρθένων. Ἀντελήφθη τὴν εὐτυχίαν των καὶ ἐμακάρισε τὸν σύνδεσμόν των. Ἐν τούτοις μὴ θέλουσα νὰ διαταράξῃ ποσῶς τὴν ὡραίαν των συντροφιάν, ἐπιθυμοῦσα δὲ νὰ συναντήσῃ μόνην τὴν Ἁγνήν, ἀπεμακρύνθη πρὶν ἡ γείνῃ ἀντιληπτὴ ἀπὸ τὰς παρθένους καὶ διηυθύνθη πρὸς ἀπομεμακρυσμένον τι μέρος τῶν κήπων.

Ἡ Φαβιόλα ἤρχισεν ἤδη νὰ σκέπτεται, διατί καὶ αὐτὴ δὲν ἀπελάμβανε τὴν αὐτὴν εὐτυχίαν, τὴν ὁποίαν καὶ ἡ Ἁγνή, καὶ διατί νὰ εὑρίσκεται εἰς τὴν ἄβυσσον αὐτὴν τῆς θλίψεως, ἡ ὁποία τὴν διεχώριζεν ἀπὸ τὰς τρεῖς παρθένους.

Ἡ ἡμέρα ἐν τούτοις ἐκείνη δὲν ἐπρόκειτο νὰ διέλθῃ ἄνευ θλίψεως. Πλὴν τῆς Φαβιόλας καὶ ἄλλο τι πρόσωπον ἦλθεν ἐκεῖ ἀπὸ τὴν πόλιν διὰ νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Ἁγνήν. Ἦτο ὁ Φούλβιος, ὁ ὁποῖος δὲν ἐλησμόνει τοὺς λόγους τοῦ Φαβίου, ὅστις τὸν ἐβεβαίωσεν, ὅτι τὰ παχεῖά του λόγια καὶ τὰ λαμπρά του καὶ πολύτιμα κοσμήματα εἶχον προσελκύσει τὴν καρδίαν τῆς Ἁγνῆς.

Εἶχε πληροφορηθῇ, ὅτι ἡ Ἁγνὴ μετέβη εἰς τὴν ἐξοχήν της ἄνευ τῶν γονέων της καὶ χωρὶς νὰ συνοδεύεται ἀπὸ κανένα ἄρρενα δοῦλον. Ἐσκέφθη λοιπόν, ὅτι ἦτο κατάλληλος ἡ εὐκαιρία νὰ τῆς κάμῃ τὴν ἐπίσκεψιν. Ἐξελθὼν ἐκ τῆς Ρώμης ἔφιππος ἔφθασε μετ' ὀλίγον εἰς τὴν ἔπαυλιν τῆς Ἁγνῆς. Εἰς τὸν θυρωρὸν εἶπεν, ὅτι εἶχε περὶ σπουδαίου ζητήματος νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς τὴν κυρίαν του καὶ ἐπειδὴ ἐπέμεινεν ἐκεῖνος τὸν εἰσήγαγεν ὑποδείξας συγχρόνως καὶ τὸ μέρος εἰς τὸ ὁποῖον εὑρίσκετο ἡ Ἁγνή.

Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην αἱ δύο σύντροφοι τῆς Ἁγνῆς εἶχον ἀπομακρυνθῇ καὶ ἐκάθητο αὕτη μόνη ἐπὶ θελκτικῆς τινος γωνίας ἔχουσα τὸν γέροντα Μόλοσσὸν παρὰ τοὺς πόδας αὐτῆς. Ὁ σκύλλος ἐμούγ-

κρισεν ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ Φουλβίου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον πολὺ σπανίως ἔκαμνεν ἐφ' ὅσον εὑρίσκετο πλησίον τῆς κυρίας του. Ἡ Ἁγνὴ κατασιγάσασα διὰ νεύματος τὸν Μολοσσὸν ἐσήκωσε συγχρόνως τοὺς ὀφθαλμούς της διὰ νὰ ἴδῃ ποῖος ἦτο.

Ὁ Φούλβιος ἐπλησίαζε σοβαρός, ἀλλὰ καὶ συγχρόνως μὲ ὄψιν ἀσυνήθως χαρίεσσαν, ὡς νὰ ἦτο βέβαιος περὶ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ διαβήματός του.

— Ἔρχομαι Ἁγνή, εἶπε, νομίζων εἰς σὲ τὴν ἔκφρασιν τοῦ σεβασμοῦ μου· δὲν ἠδυνάμην νὰ ἐκλέξω καλλιτέραν ἡμέραν, διότι ὁ ἥλιος σπανίως μᾶς παρουσιάζεται τώρα τὸν χειμῶνα τόσον γλυκὺς καὶ τόσον λαμπρός, ὅπως σήμερον.

— Αὐτὴ ἡ ἡμέρα ὑπῆρξεν ἀληθῶς δι' ἐμὲ πολὺ λαμπρά, ἀπεκρίθη ἡ Ἁγνή, ἔχουσα εἰς τὸν νοῦν της τὴν πρωϊνὴν τελετὴν τῆς καθοσιώσεώς της. Ὁ ἥλιος δὲν θὰ λάμψῃ δι' ἐμὲ λαμπρότερος οὐδέποτε, προσέθεσεν ἡ παρθένος.

Ὁ Φούλβιος κολακευθεὶς ἐπίστευσεν ὅτι ἡ Ἁγνὴ ὑπηνίσσετο τὴν ἰδικήν του παρουσίαν καὶ ἀπεκρίθη.

— Θέλεις ἀναμφιβόλως νὰ ὁμιλήσῃς περὶ τῆς ἡμέρας τῶν γάμων σου μὲ τὸν ἐκλεκτὸν τῆς καρδίας σου.

— Οἱ γάμοι μου ἔγειναν σήμερον, ἀπεκρίθη ἡ Ἁγνή.

— Καὶ ποῖος εἶνε ὁ εὐτυχὴς θνητός, μεθ' οὗ συνεδέθης; ἠρώτησεν ἀγωνιωδῶς ὁ Φούλβιος. Ἤλπιζα, καὶ δὲν θέλω ἀκόμη νὰ ἀπομακρύνω τὴν ἐλπίδα αὐ-

τὴν, ὅτι κατεῖχον καὶ ἐγὼ θέσιν τινὰ εἰς τὰς σκέψεις σου, ἴσως δὲ καὶ εἰς τὴν ἀγάπην σου.

Ἡ Ἁγνὴ ἐφάνη, ὅτι μόλις ἤκουσε τὴν φωνὴν τοῦ Φουλβίου. Ἡ παιδική της ἔκφρασις παρέμεινε χαρίεσσα καὶ εἰλικρινής. Οἱ ὀφθαλμοί της προσέβλεπον τὸν Φούλβιον μὲ μίαν ἀθῴαν ἁπλότητα, ἡ ὁποία ἐπάγωνε κυριολεκτικῶς τὸ θάρρος τοῦ Φουλβίου. Ἦτο ὀρθία τώρα. Μεγαλοπρεπὴς καὶ ἐπιβάλλουσα ἤνοιξε τὸ στόμα αὐτῆς.

— Γάλα καὶ μέλι ρέουσιν ἀπὸ τὰ χείλη τοῦ ἀγαπητοῦ μου καὶ τὸ αἷμα τῆς πληγωμένης του παρειᾶς ἔρρευσεν ἐπὶ τῆς ἰδικῆς μου, εἶπεν ἡ Ἁγνή.

Εἶνε τρελλή, εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ Φούλβιος. Ἀλλ' ἡ ἐμπνευσμένη ὄψις τῆς Ἁγνῆς καὶ ἡ λάμψις τοῦ βλέμματός της, τὸ ὁποῖον ἐφαίνετο προσηλωμένον ἐπὶ μυστηριώδους τινὸς ἀντικειμένου ὁρατοῦ μόνον εἰς αὐτήν, τοῦ ἐπέβαλλον τὸν σεβασμόν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Ἁγνὴ συνῆλθεν ἀπὸ τὴν πνευματικήν της ταύτην ἔκστασιν. Ὁ Φούλβιος δὲ ἀναθαρρήσας ἀπεφάσισε νὰ τῆς ὁμιλήσῃ περισσότερον συγκεκριμένως καὶ κατηγορηματικῶς.

— Ἁγνή, εἶπε, παίζεις μὲ ἕνα ἄνθρωπον, ὅστις σὲ θαυμάζει καὶ σὲ ἀγαπᾷ εἰλικρινῶς. Γνωρίζω ἐξ ἀσφαλοῦς πηγῆς, ναί, ἐξ ἀπολύτως ἀσφαλοῦς πηγῆς, ἀπὸ πληροφορίας τὰς ὁποίας μοὶ ἔδωκε κοινὸς φίλος, φεῦ! νεκρὸς ἤδη, ὅτι μετ' εὐχαριστήσεως θέλεις νὰ μὲ βλέπῃς καὶ ὅτι δὲν ἀντιτίθεσαι εἰς τὸ νὰ μὲ προτιμήσῃς.

Ζητῶ λοιπὸν σοβαρῶς καὶ αὐτοστιγμεὶ τὴν χεῖρά σου. Ἴσως θὰ εὕρῃς τὸν τρόπον μου τοῦτον τραχὺν καὶ τὸ διάβημά μου ἀδιάκριτον, ἀλλὰ τοὐλάχιστον εἶμαι εἰλικρινὴς καὶ σφοδρῶς αἰχμάλωτος ἀπὸ σέ.

— Ὄπίσω, διεφθαρμένε, ἀνέκραξεν ἡ παρθένος μὲ ἤρεμον μεγαλοπρέπειαν. Φύγε μακρὰν ἀπὸ ἐμέ. Ἤδη μία ἀγάπη μοναδικὴ ἐπλήρωσε τὴν καρδίαν μου. Πρὸς Ἐκεῖνον μόνον φυλάττω τὴν πίστιν μου καὶ τὴν ἀγάπην μου· πρὸς Αὐτὸν ἐμπιστεύομαι μὲ εἰλικρινῆ ἀφοσίωσιν. Ἡ ἀγάπη του εἶνε ἁγνή, αἱ θυσίαι του ἀμόλυντοι, ἡ μετ' Αὐτοῦ συζυγία καὶ συνένωσις δὲν ἀφαιρεῖ ποτὲ τὸν ἀνεκτίμητον τῆς παρθενίας θησαυρόν.

Ὁ Φούλβιος, ὅστις εἶχε κάμψει τὸ ἓν τῶν γονάτων ἐπὶ τῆς γῆς, ὅταν ἤκουσε τοὺς τελευταίους αὐτοὺς λόγους, ἠγέρθη πλήρης μανίας καὶ πείσματος.

— Δὲν ἀρκεῖ μόνον, ὅτι μοῦ ἀρνεῖσαι, εἶπε μετ' ὀργῆς. Ἀφοῦ διὰ τῆς συμπεριφορᾶς σου μὲ ἐνεθάρρυνας καὶ ὑπέθρεψας τὰ πρὸς σὲ αἰσθήματα τῆς καρδίας μου, τολμᾷς τώρα καὶ νὰ μὲ ὑβρίζῃς καὶ νὰ μοῦ λέγῃς ὅτι ἄλλος πρὸ ἐμοῦ ἥρπασε τὴν ἐκλογήν σου. Ὁ Σεβαστιανὸς ἀκόμη, ἀναμφιβόλως.....

— Καὶ ποῖος εἶσαι σὺ διὰ νὰ τολμᾷς νὰ ἀπαγγέλλῃς μετὰ περιφρονήσεως τὸ ὄνομα ἑνὸς ἐντίμου ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ εἰς τὸ θάρρος δὲν ἔχει τὸν ὅμοιόν του; εἶπε μία φωνὴ ζωηρὰ καὶ ἐπιτιμητική.

Ὁ Φούλβιος στραφεὶς τότε εὑρέθη πρὸ τῆς Φαβιόλας, ἡ ὁποία, ἀφοῦ ἐπ' ἀρκετὸν εἶχε περιπατήσει εἰς τὸν κῆπον, ἐπέστρεφεν εἰς συνάντησιν τῆς ἐξαδέλφης της, τὴν ὁποίαν ἤλπιζεν ὅτι θὰ εὕρισκε μόνην. Ἐλθοῦσα δὲ ἐξ ἀπροόπτου ἤκουσε τοὺς τελευταίους λόγους τοῦ Φουλβίου, ὅστις συγχυσθεὶς παρέμεινε σιωπηλός, μὴ δυνάμενος οὐδὲ λέξιν νὰ ἀρθρώσῃ.

Ἡ Φαβιόλα κατεχομένη ὑπὸ γενναιόφρονος ἀγανακτήσεως ἐξηκολούθησε:

— Ποῖος εἶσαι σύ, ὁ ὁποῖος ἐτόλμησας νὰ εἰσχωρήσῃς καὶ εἰς τὴν ἀγροτικὴν αὐτὴν κατοικίαν, ἀφοῦ ὕβρισες πρό τινος χρόνου τὴν συγγενῆ μου αὐτὴν καὶ εἰς αὐτὸ τὸ σπίτι της ἀκόμη;

— Καὶ ποία εἶσαι σὺ διὰ νὰ ὁμιλῇς ὡς κυρία εἰς τὴν ξένην οἰκίαν; ἠρώτησε μὲ αὐθάδειαν ὁ Φούλβιος.

— Εἶμαι ἐκείνη, ἡ ὁποία σοῦ ἐπέτρεψε νὰ συναντήσῃς τὴν ἐξαδέλφην της εἰς τὸ τραπέζι της διὰ πρώτην φοράν, καὶ ἡ ὁποία ἀνακαλύψασα τοὺς ἐλεεινοὺς σκοπούς σου κατὰ τοῦ ἀγνοῦ αὐτοῦ κορασίου, θεωρεῖ ὡς καθῆκόν της καὶ ὡς τιμήν της νὰ ἀντιπράξῃ μὲ ὅλας της τὰς δυνάμεις εἰς τὰ σκοτεινά σου σχέδια καὶ νὰ προστατεύσῃ τὴν ἀθῴαν αὐτὴν ὕπαρξιν.

Ἔλαβε τότε ἡ Φαβιόλα τὴν Ἀγνὴν ἀπὸ τὴν χεῖρα καὶ ἀπεσύρθησαν, καθ' ὃν χρόνον ὁ Μολοσσὸς λαβὼν ἀπειλητικὴν στάσιν ἐξηνάγκασε τὸν Φούλβιον νὰ ἀποχωρήσῃ.

— Ὑπερήφανος Ρωμαία! ἐψιθύρισε πλήρης πάθους ἐκεῖνος. Θὰ ἐνθυμηθῇς πικρὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν καὶ τὴν ὥραν. Θὰ μάθῃς πῶς ἐκδικοῦνται οἱ Ἀσιάται.

---

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

### *Τὸ διάταγμα.*

Ἡ ἡμέρα τῆς δημοσιεύσεως τοῦ διατάγματος ἐν Ρώμῃ εἶχε φθάσει. Ὁ Κορβῖνος ἠσθάνετο τὴν σοβαρότητα τῆς ἐντολῆς, ἡ ὁποία τῷ εἶχεν ἀνατεθῇ, νὰ τοιχοκολλήσῃ αὐτὸς ἐν τῇ Ἀγορᾷ τὸ διάταγμα τῆς ἐξοντώσεως τῶν χριστιανῶν. Εἰδήσεις τῆς Νικομηδείας ἀνήγγελλον, ὅτι γενναῖός τις ἀξιωματικὸς ὀνόματι Γεώργιος, ἀφοῦ ἐξέσχισε διάταγμά τι παρόμοιον, ὑπέμεινε γενναίως τὸν θάνατον, ὅστις τῷ ἐπεβλήθη διὰ τὴν πρᾶξίν του ἐκείνην. Ὁ Κορβῖνος λοιπὸν ἐφρόντισεν ὥστε νὰ μὴ συμβῇ τοιοῦτόν τι καὶ ἐν τῇ Ρώμῃ, καθ' ὅσον ὑπελόγιζε ποία τιμωρία τὸν ἀνέμενεν, ἐὰν τὸ διάταγμα ἐξεσχίζετο.

Ἔγραψαν τὸ διάταγμα μὲ μεγάλα γράμματα ἐπὶ φύλλων μεμβράνης, τὰ ὁποῖα συνέδεσαν μαζύ. Ἀκολούθως τὰ ἐπεκόλλησαν ἐπὶ πλακός τινος καὶ τὰ ἐκρέμασαν στερεῶς ἐπὶ στύλου τινός, οὐχὶ μακρὰν ἀπὸ τὰς ἐν τῇ ἀγορᾷ ἕδρας τῶν συγκλητικῶν. Τοῦτο ἔγινε μετὰ τὰς ἑσπερινὰς ὥρας, ὅταν τὸ σκότος τῆς νυκτὸς εἶχε διαχυθῇ καὶ ἡ ἀγορὰ εἶχε τελείως ἐρη-

μώσει. Ἐπεζήτουν, ἵνα τὸ διάταγμα παρουσιασθῇ εἰς τὰ ὄμματα τοῦ λαοῦ ἀπὸ τῆς πρωΐας, ἵνα προκαλέσῃ βαθεῖαν κατάπληξιν διὰ τῆς ἀπροσδοκήτου δημοσιεύσεώς του.

Διὰ νὰ προλάβῃ τὸ σχίσιμον τοῦ διατάγματος κατὰ τὸ διάστημα τῆς νυκτὸς ὁ Κορβῖνος, ἔλαβε τὰ αὐτὰ προφυλακτικὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα ἄλλοτε εἶχον λάβει οἱ ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων διὰ νὰ ἐμποδίσωσιν, εἰ δυνατόν, τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐνεργήσας ἔλαβε πρὸς φρουρὰν τῆς Ἀγορᾶς κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην τμῆμά τι τοῦ Παννονικοῦ λόχου, σώματος ἀποτελουμένου ἀπὸ στρατιώτας ἀνήκοντας εἰς τὰς πλέον βαρβάρους καὶ ἀγρίας φυλάς· εἰς τὰς φυλὰς δηλαδὴ τῶν Δακῶν, τῶν Παννόνων, τῶν Σαρματῶν καὶ τῶν Γερμανῶν, τῶν ὁποίων τὰ τραχέα χαρακτηριστικά, ἡ ἀγρία ὄψις, οἱ πυκνοὶ μύστακες ἐφαίνοντο πολὺ ἄγρια εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν Ρωμαίων. Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι μόλις ἐλάλουν τὴν Λατινικήν. Διοικούμενοι ἀπὸ ἀξιωματικοὺς συμπατριώτας των ἀπετέλουν τὴν πλέον ἔμπιστον σωματοφυλακὴν τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων, οἵτινες ἐνίοτε κατήγοντο ἀπὸ τὴν χώραν των. Μὲ ἔνστικτα σκληρά, ἦσαν ἕτοιμοι νὰ διαπράξωσι τὰς πλέον τερατώδεις ὑπερβολάς, ἀρκεῖ μόνον νὰ τοὺς διέταττον.

Ὡρισμένος ἀριθμὸς ἀπὸ τοὺς βαρβάρους τούτους διεσκορπίσθη εἰς τὰς εἰσόδους τῆς Ἀγορᾶς καὶ ἔλαβε τὴν ἐντολὴν νὰ διαπεράσωσι μὲ τὰ δόρατά των ἐκεῖ-

νον, ὅστις θὰ ἀπεπειρᾶτο νὰ εἰσχωρήσῃ ἐκεῖ, χωρὶς νὰ δώσῃ τὸ σύνθημα. Τὸ σύνθημα ἐγνωστοποιεῖτο καθ' ἑκάστην ἑσπέραν ἀπὸ τὸν στρατηγὸν τὸν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐν Ρώμῃ στρατευμάτων, διὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀξιωματικῶν δὲ ἐκοινοποιεῖτο εἰς τὴν φρουρὰν καὶ εἰς τοὺς στρατιώτας. Εἰδικῶς ὅμως διὰ τὴν νύκτα ἐκείνην τὸ σύνθημα ἐδόθη ἀπὸ τὸν Κορβῖνον, ὁ ὁποῖος ἐξέλεξεν ὡς τοιοῦτον φράσιν, τὴν ὁποίαν οὐδεὶς χριστιανὸς θὰ ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιήσῃ, καὶ ἂν ἀκόμη τὴν ἐγνώριζε· τὴν φράσιν «ἡ θεότης τῶν αὐτοκρατόρων».

Καθ' ὃν χρόνον ταῦτα ἐγίνοντο εἰς τὴν ἀγοράν, ὁ γέρων Διογένης καὶ οἱ δύο υἱοί του οὐχὶ μακρὰν ἀπὸ ἐκεῖ, εἰς τὴν πτωχικήν των οἰκίαν τῆς Σωβούρρης, ἡτοίμαζον τὸ λιτόν των δεῖπνον. Διεκόπησαν ἀπὸ ἐλαφρόν τι κτύπημα τῆς πόρτας, διὰ τῆς ὁποίας εἰσῆλθον ἐκεῖ δύο νέοι, τοὺς ὁποίους ὁ Διογένης ἐχαιρέτησεν ἐγκαρδιώτατα.

— Ὁρίστε, εὐγενέστατοί μου νέοι, εἶπεν ὁ σεβαστὸς γέρων. Κάμνετε μεγάλην τιμὴν εἰς τὴν πτωχικὴν κατοικίαν μου ἐπισκεττόμενοι αὐτήν. Τολμῶ νὰ σᾶς παρακαλέσω, ὅπως καθήσετε νὰ φᾶμε. Ἂν συγκατατεθῆτε, φτωχικὸ μὲν εἶνε τὸ τραπέζι μου, ἀλλὰ θὰ μεταβληθῇ τοῦτο εἰς ἑορτὴν χριστιανικῆς ἀδελφωσύνης.

— Εὐχαριστοῦμεν ἀπὸ καρδίας, πάτερ Διογένη, ἀπεκρίθη ὁ πρεσβύτερος ἀπὸ τοὺς δύο αὐτοὺς νέους,

ὅστις ἦτο ὁ Κοδράτος, ὁ γενναῖος κεντυρίων τοῦ Σεβαστιανοῦ. Ἤλθομεν ἐδῶ κατ' εὐθεῖαν, ὁ Παγκράτιος καὶ ἐγώ, διὰ νὰ δειπνήσωμεν μαζύ σου. Ὄχι ὅμως τώρα ἀμέσως· ἔχομεν κἄποιαν δουλειὰν νὰ τελειώσωμεν εἰς τὸ μέρος αὐτὸ τῆς πόλεως, καὶ ὕστερον θὰ ἔλθωμεν πάλιν νὰ φάγωμεν εὐχαρίστως ὅ,τι εὑρεθῇ. Στεῖλε ἐν τῷ μεταξὺ σὺ ἕνα ἀπὸ τὰ παιδιά σου νὰ μᾶς ἀγοράσῃ ὅ,τι πρόχειρον ἐδώδιμον θὰ εὕρισκεν. Ἐγὼ θὰ ἤθελα, ὅταν θὰ ἔλθω, ἕνα ποτῆρι καλὸ κρασί.

Λέγων τοὺς λόγους αὐτοὺς ὁ Κοδράτος ἔδωκε τὸ βαλάντιόν του πρὸς ἕνα ἐκ τῶν υἱῶν τοῦ Διογένους, καθ' ὃν χρόνον ὁ Παγκράτιος διὰ νὰ εἴπῃ κἄτι ἀπηυθύνθη πρὸς τὸν γέροντα.

— Καλέ μου Διογένη, ἤκουσα νὰ λέγῃς πρὸς τὸν Σεβαστιανόν, ὅτι ἐνθυμεῖσαι τὸ μαρτύριον τοῦ ἐνδόξου διακόνου Λαυρεντίου, εἰς τὸ ὁποῖον παρέστης αὐτόπτης μάρτυς. Κάμε μου τὴν χάριν νὰ μοῦ ὁμιλήσῃς περὶ αὐτοῦ.

— Μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως, ἀπεκρίθη ὁ γέρων. Παρῆλθον τώρα τεσσαράκοντα ἔτη, ἀφ' ὅτου τὸ μαρτύριον αὐτὸ ἐγένετο. Ἔγινε δηλαδὴ κατὰ τὸ ἔτος 258 μ. Χ. Ἤμην δὲ ἐγὼ τότε μεγαλείτερος ἀπὸ ὅ,τι εἶσαι τώρα σύ, καὶ συνεπῶς ἐνθυμοῦμαι πολὺ καλὰ τὸ μαρτύριον ἐκεῖνο. Ὁ Λαυρέντιος ἦτο μεγαλοπρεπὴς ἄνθρωπος. Μὲ παράστημα ἐπιβλητικόν, μὲ μορφὴν γλυκεῖαν καὶ θελκτικήν, πρὸ παντὸς ὅταν ὡμί-

λει πρὸς τοὺς πτωχούς. Πόσον ἠγάπα ὅλους! Τὸν ἠκολούθουν παντοῦ· ἤμην μάλιστα παρὼν καὶ ὅταν ὁ σεβάσμιος ἐπίσκοπός μας Σίξτος ἤγετο πρὸς τὸν θάνατον καὶ ὁ Λαυρέντιος συναντήσας αὐτὸν τῷ παρεπονέθη, διότι δὲν εἶχεν ἐγκρίνει νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ καὶ αὐτὸς εἰς τὸ μαρτύριον.

— Ποία ἔνδοξος ἐποχή! ἀνεφώνησεν ὁ Παγκράτιος. Πόσον ἡμεῖς ἐξεφυλίσθημεν! Ἀνήκομεν σχεδὸν εἰς ἄλλην τινὰ φυλήν! Ἀλλὰ πές μου, σὲ παρακαλῶ, πῶς ἠδυνήθη ὁ ἅγιος ἐκεῖνος διάκονος νὰ ὑποφέρῃ τὸ σκληρὸν καὶ φρικῶδες μαρτύριόν του;

— Τὸ εἶδον ὁλόκληρον, εἶπεν ὁ γέρων νεκροθάπτης. Τὸν ἐτοποθέτησαν κατ' ἀρχὰς εἰς τὸν βασανιστικὸν τροχὸν καὶ τὸν ἐβασάνισαν μὲ διαφόρους τρόπους, χωρὶς νὰ ἐκβάλῃ οὐδὲ τὸν ἐλάχιστον στεναγμόν. Ὁ δικαστὴς διέταξε τότε νὰ προπαρασκευάσωσι τὴν τρομερὰν κλίνην. Ἀφοῦ ἐθέρμαναν ἀρκετὰ τὸ σιδηροῦν αὐτὸ κρεββάτι, τὸν ἐτέντωσαν ἐπάνω γυμνὸν καὶ εἶδον τότε ὁλόκληρον τὸ σῶμά του νὰ καλύπτεται ἀπὸ φουσκάλαις, τὰς ὁποίας τὸ καύσιμον τοῦ σιδήρου προεκάλεσεν εἰς τὰς ἁγίας σάρκας τοῦ μάρτυρος. Αἱ φουσκάλαις αὐταῖς ἔσπαζαν μόναι των καὶ αὔλακες κόκκινοι, αἱ ὁποῖαι πολλάκις ἔφθαναν μέχρι τῶν ὀστῶν, ἐσχηματίσθησαν ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ σώματός του, εἰς τὰ μέρη ἀκριβῶς ἐκεῖνα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐπερνοῦσαν τὰ διάθερμα σίδηρα τῆς λίγης.

Ἦτο φρικῶδες νὰ βλέπῃ τις τοὺς καπνούς, οἱ ὁποῖοι κατὰ πυκνὰς τολύπας ἀνέβαινον ἀπὸ τὰς καιομένας σάρκας τοῦ ἁγίου Μάρτυρος, καὶ νὰ ἀκούῃ τὸ τρίξιμον τῶν σαρκῶν τούτων ἕνεκα τοῦ καυσίματός των. Ἦτο σπαρακτικὸν νὰ παρατηρῇ τις τοὺς σπασμούς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους κατελαμβάνετο ἓν ἕκαστον ἀπὸ τὰ μέλη τοῦ μάρτυρος καὶ τοὺς τρομώδεις τιναγμούς των. Ὁμολογῶ ὅτι οὐδέποτε ἄλλοτε ἕως τώρα ἐγενόμην θεατὴς τόσον τρομακτικοῦ καὶ συγκινητικοῦ θεάματος. Τὴν στιγμὴν ὅμως καθ' ἣν θὰ μετέφερες τὸ βλέμμα ἀπὸ τῶν κατακαιομένων μελῶν τοῦ μάρτυρος εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, θὰ ἐλησμόνεις τὸ πᾶν. Ἡ κεφαλή του ὑψοῦτο ἤρεμος καὶ εὐθυτενὴς οἱονεὶ ἑλκυομένη ἀπὸ τὴν θεωρίαν οὐρανίας τινὸς ὀπτασίας, ὁμοίας πρὸς ἐκείνην τὴν ὁποίαν ἄλλοτε εἶχεν ἴδει ὁ Στέφανος. Ἡ ὄψις του ἦτο ἀναμμένη ἀπὸ τὸ πῦρ, τὸ ὁποῖον κατέκαιεν ὅλον τὸ σῶμά του, ἀλλὰ διετήρει ὅλην τὴν γλυκύτητά της. Ἕκαστον ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικά της βυθισμένον εἰς ἱλαρότητα ἀνέκφραστον προέδιδε μίαν προσδοκίαν ἀγωνιώδη ἀλλὰ καὶ γλυκεῖαν ἐν ταὐτῷ. Τὰ δὲ βλέμματά του μετὰ τόσης θέρμης ὑψοῦντο πρὸς τὸν οὐρανόν, ὥστε, χωρὶς νὰ τὸ ἤθελες, μετεφέρεσο καὶ σὺ μὲ τὸν ἅγιον μάρτυρα εἰς τὴν ἁγίαν καὶ φωτεινὴν ἐκείνην τῶν ἀγγέλων κατοικίαν.

— Ὦ! ναί· θὰ μεταφερθῶ καὶ ἐγὼ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ τοῦ μαρτυρίου,

ὅταν ὁ Θεὸς θελήσῃ, εἶπεν ὁ Παγκράτιος. Δὲν τολμῶ νὶ ἐλπίζω, ὅτι θὰ ὑποφέρω καὶ ἐγὼ ὅσα ὑπέφερεν ἐκεῖνος. Διότι αὐτὸς ἦτο εὐγενὴς καὶ ἡρωϊκὸς Λευΐτης, ἐνῷ ἐγὼ δὲν εἶμαι παρὰ ἀσθενὴς καὶ ἀνάξιος νεανίας. Ἀλλὰ δὲν νομίζεις, ἀγαπητὲ Κοδράτε, ὅτι κατὰ τὰς ἀγωνιώδεις τοῦ μαρτυρίου στιγμὰς μᾶς δίδεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ δύναμις ἀνάλογος πρὸς τὰς δοκιμασίας ἡμῶν, ὁσονδήποτε μεγάλαι καὶ ἂν εἶνε αὗται; Σὺ θὰ ὑπομείνῃς, δὲν ἀμφιβάλλω· διότι εἶσαι σκληραγωγημένος καὶ ἀνδρεῖος στρατιώτης, συνειθισμένος εἰς τοὺς κόπους καὶ εἰς τὰ τραύματα. Ὅσον ἀφορᾷ ἐμέ, μόνον ἡ καρδία μου εἶνε πρόθυμος. Τί φρονεῖς; Εἶνε τοῦτο ἀρκετόν;

— Πολὺ ἀρκετόν, πολὺ ἀρκετόν, ἀγαπητέ μου παιδί, ἀνέκραξεν ὁ Κεντυρίων πλήρης συγκινήσεως καὶ πλήρης τρυφερότητος παρατηρῶν τὸν νεανίαν. Ὁ Θεὸς θὰ σοῦ δώσῃ τὴν δύναμιν, ὅπως τώρα σοῦ ἔδωκε τὸ θάρρος. Μὴ λησμονῶμεν ὅμως καὶ τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ φέρωμεν εἰς πέρας ἀπόψε. Τυλίξου καλὰ εἰς τὸν μανδύαν σου καὶ σήκωσε τὴν κουκούλά σου στὸ κεφάλι, διότι ἡ νὺξ εἶνε ὑγρὰ καὶ ψυχρά. Σὺ δέ, καλὲ Διογένη, ρίψε ξύλα στὴ φωτιά, διὰ νὰ εὕρωμεν ἕτοιμον τὸ φαγητόν, ὅταν θὰ ἐπιστρέψωμεν. Δὲν θ' ἀπουσιάσωμεν ἐπὶ πολύ. Ἄφισε τὴν πόρτα ἡμιανοικτήν.

—Πηγαίνετε στὸ καλό, παιδιά μου, εἶπεν ὁ γέρων, καὶ εἴθε ὁ Θεὸς νὰ σᾶς συνοδεύῃ. Ὁτιδήποτε καὶ ἂν

κάμετε, πάντοτε τὰ ἔργα σας εἶνε ἄξια παντὸς ἐπαίνου, δὲν ἀμφιβάλλω.

Ὁ Κοδρᾶτος ἔρριψεν ἐπάνω του τὸν στρατιωτικὸν μανδύαν του καὶ οἱ δύο νέοι εἰσεχώρησαν εἰς τὰς στενὰς καὶ σκοτεινὰς ὁδοὺς τῆς Σωβούρρης λαβόντες διεύθυνσιν πρὸς τὴν Ἀγοράν. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀπουσίας των ὁ Σεβαστιανὸς εἰσῆλθεν εἰς τὸ σπίτι τοῦ Διογένους καὶ ἐπληροφορήθη περὶ τῶν δύο νέων. Ἐζήτουν ἐν πολλῇ ἀγωνίᾳ εἰδήσεις περὶ αὐτῶν, διότι τοῦ εἶχον δώσει νὰ ἐννοήσῃ τί ἐσκόπευον νὰ πράξωσιν. Ὁ Διογένης ἀπεκρίθη, ὅτι ἀνέμενεν αὐτοὺς νὰ ἔλθωσι μετ' ὀλίγον.

Ἓν τέταρτον τῆς ὥρας διέρρευσε μόλις, ὅπότε βήματα βιαστικὰ ἠκούσθησαν καὶ ἡ θύρα ἤνοιξε βιαίως ἐπανακλεισθεῖσα γρήγορα ὄπισθεν τοῦ Κοδράτου καὶ τοῦ Παγκρατίου.

—Νά το, εἶπεν ὁ τελευταῖος δεικνύων πλήρης φαιδρότητος τεμάχιον μεμβράνης κουρελιασμένο.

— Τί; ἀνέκραξαν οἱ ἄλλοι ἀνήσυχοι.

— Αἴ καλά! ἀπεκρίθη ὁ Παγκράτιος· τί ἄλλο ἀπὸ τὸ μέγα διάταγμα; Ἀναγνώσατε ἐδῶ: Οἱ κύριοι ἡμῶν Διοκλητιανὸς καὶ Μαξιμιανός, οἱ ἀήττητοι αὔγουστοι, πατέρες τῶν αὐτοκρατόρων καὶ τῶν Καισάρων κτλ. Ἰδοὺ τί ἔκαμα! Καὶ τὸ ἔρριψεν εἰς τὴν φωτιάν, καθ' ὃν χρόνον οἱ υἱοὶ τοῦ Διογένους ἔρριπτον ἀπ' ἐπάνω ὁλόκληρον ἀγκαλιὰ ἀπὸ φρύγανα.

Ὁ Σεβαστιανὸς δὲν ἔλαβε τὸ θάρρος νὰ ἐπιπλήξῃ

τοὺς αὐτουργοὺς τῆς πράξεως ταύτης, ἡ ὁποία ἄλλως τε ἐνεῖχέ τι τὸ ἄξιον γέλωτος. Ἐγέλων δι' αὐτὴν συλλογιζόμενοι ἐκ προτέρου τὴν κατάπληξιν τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὴν ἑπομένην πρωΐαν.

Ἀφ' οὗ ἐγέλασαν ὅλοι ἀπὸ καρδίας, ἐκάθισαν εἰς τὸ τραπέζι διὰ νὰ λάβουν μέρος εἰς τὸ δεῖπνον. Ὁ σκοπὸς τοῦ Κοδράτου, ὅταν παρήγγειλε τὸ δεῖπνον αὐτό, ἦτο ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ἔχῃ κάποιαν δικαιολογίαν καὶ πρόφασιν, τὴν στιγμὴν καθ' ἣν θὰ ἀνεκαλύπτοντο ὅλοι ἐκεῖ μαζῆ· ἀφ' ἑτέρου δέ, ἤθελε νὰ ἐνισχύσῃ τὸ θάρρος τοῦ Παγκρατίου καὶ τῶν υἱῶν τοῦ Διογένους. Ἡ συνομιλία περιεστράφη μετ' ὀλίγον ἐπὶ τῶν παιδικῶν ἀναμνήσεων τοῦ Διογένους. Μετὰ τὸ δεῖπνον ὁ Σεβαστιανὸς συνώδευσε τὸν Παγκράτιον μέχρι τῆς οἰκίας του καὶ ἀκολούθως διὰ μακρᾶς στροφῆς, ὅπως μὴ διέλθῃ διὰ τῆς Ἀγορᾶς, κατέληξε καὶ αὐτὸς εἰς τὸ ἰδικόν του κατάλυμα.

Ὅστις θὰ παρετήρει κατ' ἐκείνην τὴν ἑσπέραν τὸν Παγκράτιον τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἀπεσύρθη εἰς τὸ δωμάτιόν του διὰ νὰ κοιμηθῇ, θὰ ἔβλεπεν, ὅτι ὁ υἱὸς τῆς Λουκίνης ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐγέλα, ἐνθυμούμενος τὴν ἑσπερινὴν πρᾶξιν.

---

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

### *Ἡ ἀνακάλυψις.*

Ὁ Κορβῖνος ἠγέρθη πολὺ πρωΐ καὶ κατηυθύνθη πρὸς τὴν Ἀγοράν. Εὗρε τοὺς σκοποὺς εἰς τὰς θέ-

σεις των καὶ ἔσπευσε πρὸς τὸ μέρος, ὅπου εἶχεν ἀναρτηθῇ ἡ πλὰξ μὲ τὸ διάταγμα. Δὲν θ' ἀποπειραθῶμεν νὰ περιγάψωμεν τὴν ἔκπληξίν του, τὴν μανίαν του, τὴν λύσσαν του, ὅταν εἶδε τὴν πλάκα μὲ τεμάχια μόνον τινὰ ἐκ τῆς μεμβράνης τοῦ αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος, ἐναπομείναντα τριγύρω ἀπὸ τὰ καρφάκια, μὲ τὰ ὁποῖα τὸ διάταγμα εἶχε καρφωθῆ. Ὁ σκοπὸς ἐν τούτοις εὑρίσκεται ὄρθιος ἐκεῖ πλησίον, ἐντελῶς ἥσυχος καὶ ἀδιάφορος. Θὰ ἐπήδα ἀναμφιβόλως ὁ Κορβῖνος διὰ νὰ τὸν ἁρπάσῃ ἀπὸ τὸν λαιμὸν ὡς τίγρις, ἐὰν δὲν τὸν ἐφοβεῖτο. Τὸ βλέμμα τοῦ βαρβάρου στρατιώτου ἐφάνη εἰς τὸν Κορβῖνον ὡς βλέμμα ὑαίνης, διὰ τοῦτο δὲ ἠναγκάσθη νὰ πολιτευθῇ μὲ πολλὴν σκέψιν. Ἐν τούτοις ἀνέκραξε μετὰ μανίας :

— Αἴ, ἀνόητε! Τί ἔγινε τὸ διάταγμα; Πές μου παρευθύς.

— Ἥσυχα, ἥσυχα, κύριε Κορβῖνε, ἀπήντησεν ἀταράχως ὁ στρατιώτης. Νὰ το, αὐτοῦ εἶνε, ὅπως μοῦ τὸ παρέδωκες.

— Ποῦ εἶνε το, ἀνόητε; Ἔλα ἐδῶ νὰ μοῦ τὸ δείξῃς.

Ὁ στρατιώτης ἔστρεψε τότε πρὸς τὸ μέρος τοῦ Κορβίνου ἐξετάζων τὴν πλάκα διὰ πρώτην φοράν. Ἀφοῦ τὴν παρετήρησεν ἐπί τινας στιγμὰς ἀνέκραξεν.

— Αἴ, καλά! Δὲν εἶνε αὐτὴ ἡ πλὰξ ποῦ ἐκρέμασες αὐτοῦ χθὲς τὸ βράδυ;

— Ναί, κτῆνος, ἀλλ᾽ εἶχεν ἐπάνω κἄποιο χειρόγραφο, τὸ ὁποῖον δὲν εἶνε ἐδῶ πλέον. Αὐτὸ ἔπρεπε νὰ φυλάξῃς.

— Ὅσον διὰ τὰ γράμματα, ποῦ λές, ἀπήντησεν ὁ στρατιώτης, ἴδε τὸν ἀξιωματικόν, διότι ἐγὼ δὲν εἶμαι σπουδασμένος. Ἀλλὰ μοῦ φαίνεται, ὅτι ἡ ὑγρασία ποῦ ἔκαμεν ἀπόψε καὶ ἡ βροχή, τὴν ὁποίαν ἔρριψε, δὲν ἦτο δύσκολον νὰ ξεπλύνουν καὶ νὰ σβύσουν τὰ γράμματα ποῦ ζητεῖς.

— Βέβαια· παρετήρησεν εἰρωνικῶς ὁ Κορβῖνος. Ἐπειδὴ δὲ φυσοῦσε ἀπόψε καὶ ἀέρας, δὲν εἶνε παράδοξον αὐτὸς νὰ ἀπέσπασε τὸ χειρόγραφον καὶ νὰ τὸ ἐφύσησε μακρὰν ἀπ᾽ ἐδῶ.

— Μὰ τὴν ἀλήθειαν, ἔχεις δίκαιον, εἶπεν ὁ στρατιώτης.

— Ἔλα, ἄφησε τὰ ἀστεῖα, παληάνθρωπε, εἶπεν ὁ Κορβῖνος. Λέγε μου γρήγορα, ποῖος ἦλθεν ἐδῶ χθὲς τὸ βράδυ.

— Ἦλθαν δύο, ἀπήντησεν ὁ στρατιώτης. Ὁ ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς ἦτο πολὺ νέος. Ὡμοίαζε νὰ εἶ ε μαθητής. Καὶ αὐτὸς ἦλθεν αὐτοῦ καὶ ἐγύριζεν εἰς τὴν κολόναν. Μοῦ φαίνεται ὅτι αὐτὸς θὰ ἔβγαλεν αὐτὸ ποῦ λές.

— Καὶ ὁ ἄλλος; ἠρώτησεν ὁ Κορβῖνος.

— Ὁ ἄλλος; τί νὰ σοῦ πῶ δι᾽ αὐτόν; Ποτὲ δὲν εἶδα ἄνθρωπον μὲ τέτοια δύναμιν, ἀπήντησεν ὁ στρατιώτης.

— Καὶ τί ἔκαμε διὰ νὰ σοῦ δείξῃ τὴν δύναμίν του; εἶπεν ὁ Κορβῖνος;

— Ἦλθεν ἐδῶ καὶ ἤρχισε νὰ μοῦ ὁμιλῇ φιλικώτατα. Μὲ ἠρώτησεν, ἂν ἐκρύωνα κτλ. Αἴφνης ἐνθυμήθηκα τὴν διαταγὴν ποῦ ἔλαβα νὰ διαπεράσω μὲ τὸ ἀκόντιόν μου, ὅποιον θὰ μὲ ἐπλησίαζε.

— Βέβαια· προσέθεσεν ὁ Κορβῖνος. Καὶ διατί δὲν τὸ ἔκαμες;

— Διότι δὲν μὲ ἄφησε νὰ τὸ κάμω. Τοῦ εἶπα νὰ ἀπομακρυνθῇ, διότι ἄλλως θὰ τὸν ἐφόνευον, καὶ ἔκαμα δύο τρία βήματα πρὸς τὰ ὀπίσω διὰ νὰ ἁρπάσω τὸ ἀκόντιόν μου. Τότε αὐτὸς ἡσυχώτατα, χωρὶς κἂν νὰ ἐννοήσω πῶς, μοῦ τὸ ἀπέσπασεν ἀπὸ τὰς χεῖρας καὶ τὸ ἔσπασεν εἰς τὸ γόνατό του σὰν νὰ ἦτο βέργα ξύλινη. Ἔπειτα ἐπέταξε μὲ ὁρμὴν πρὸς τὰ κάτω τὸ μυτερὸν μέρος τοῦ ἀκοντίου καὶ ἐβυθίσθη τοῦτο βαθειὰ εἰς τὸ ἔδαφος, εἰς ἀπόστασιν 150 μέτρων μακρὰν ἀπ' ἐδῶ.

— Τότε, διατί δὲν τοῦ ἐρρίπτεσο μὲ τὸ ξῖφος εἰς τὰς χεῖρας διὰ νὰ τὸν φονεύσῃς; Ἀλλὰ ποῦ εἶνε τὸ ξῖφός σου;

Ὁ στρατιώτης ἔδειξε τότε τὴν στέγην τῆς γειτονικῆς βασιλικῆς.

— Νά, δὲν τὸ βλέπεις, εἶπεν, ἐκεῖ πέρα, πῶς λαμποκοπᾷ ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὰ κεραμίδια;

Ὁ Κορβῖνος ἐσήκωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ εἶδε κάτι, τὸ ὁποῖον ὡμοίαζε πρὸς ξῖφος.

— Πῶς ἔγινεν αὐτό, βρὲ κτῆνος; ἠρώτησεν ὁ υἱὸς τοῦ δημάρχου μετ' ὀργῆς.

Ὁ στρατιώτης ἐδάγκωσε τὸ μουστάκι του ἀπειλητικῶς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐξηνάγκασε τὸν Κορβῖνον νὰ ὁμιλῇ ἠρεμώτερον καὶ εὐπρεπέστερον. Ἀπεκρίθη δὲ τότε ὁ στρατιώτης. Τὸ ἐπέταξεν ἐκεῖ μετὰ τῆς αὐτῆς εὐκολίας, μετὰ τῆς ὁποίας καὶ ἐγὼ θὰ ἔρριπτον τὸν δίσκον εἰς ἀπόστασιν τριάκοντα ἓξ ποδῶν.

— Καὶ ἔπειτα; ἠρώτησεν ὁ Κορβῖνος.

— Ἔπειτα ἀπεμακρύνθη εἰς τὸ σκότος μαζὺ μὲ τὸ παιδί, τὸ ὁποῖον ἐβγῆκεν ἀπὸ πίσω ἀπὸ τὴν κολόναν.

— Τί παράδοξος ἱστορία! ἐψιθύρισεν ὁ Κορβῖνος. Ἀλλὰ διατί λοιπὸν δὲν ἐκάλεσες τότε τὴν φρουρὰν εἰς τὰ ὅπλα διὰ νὰ τεθῇ εἰς καταδίωξιν τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν;

— Μᾶ, αὐτοὶ ἦσαν φαντάσματα καὶ ἐξωτικά, κύριε Κορβῖνε. Πρὸς τί λοιπὸν νὰ καλέσω τὴν φρουράν; Ἔπειτα ἔβλεπον ὅτι ἡ πλάκα ἦτο εἰς τὴν θέσιν της· πρὸς τί λοιπὸν νὰ κάμω θόρυβον;

— Ἀνόητε βάρβαρε! εἶπε μουρμουριστὰ ὁ Κορβῖνος. Καὶ ἀκολούθως προσέθεσε δυνατά:

—Αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις θὰ σοῦ στοιχίσῃ πολὺ ἀκριβά· γνωρίζεις, ὅτι εἶνε ἔγκλημα θανάσιμον;

— Τί; ἠρώτησεν ὁ στρατιώτης.

— Τί; εἶπε μετὰ τόνου ὁ Κορβῖνος. Πῶς ἐπέτρεψες νὰ σὲ πλησιάσῃ ἄνθρωπος καὶ νὰ ὁμιλήσῃ μαζύ

σου, χωρὶς προηγουμένως νὰ σοῦ δώσῃ τὸ σύνθημα;

— Σιγά, σιγά, κύριε Κορβῖνε, ἀπεκρίθη ὁ φρουρός. Ποῖος σοῦ εἶπεν, ὅτι δὲν μοῦ ἔδωκε τὸ σύνθημα;

— Ὥστε σοῦ τὸ ἔδωκε λοιπόν; τότε δὲν ἦτο χριστιανός.

— Βεβαίως μοῦ τὸ ἔδωσε. Μὲ ἐπλησίασε καὶ μοῦ εἶπε σιγὰ σιγὰ τὸ ὄνομα τῶν αὐτοκρατόρων.

— Πῶς; ἠρώτησεν ὁ Κορβῖνος.

— Νόμεν Ἰμπερατόρουμ, εἶπεν ὁ στρατιώτης.

— Μωρὲ ὄχι Νόμεν, ἀλλὰ Νοῦμεν· ὄχι τὸ ὄνομα, ἀλλὰ ἡ θεότης τῶν Αὐτοκρατόρων, ἐφώναξε μαινόμενος ὁ Κορβῖνος.

— Νόμεν ἢ Νοῦμεν τὸ ἴδιο εἶνε, εἶπεν ὁ στρατιώτης. Μὲ ἕνα γράμμα δὲν ἐχάλασεν ὁ κόσμος. Πῶς ἐπὶ τέλους ἐγὼ θὰ ἠξεύρω τὰς λεπτότητας αὐτὰς τῆς γλώσσης;

Ὁ Κορβῖνος ἤρχισε πλέον νὰ ὀργίζεται μὲ τὸν ἑαυτόν του, διότι ἔθεσεν εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην ὡς φρουρὸν ἕνα ἄξεστον καὶ βάρβαρον στρατιώτην, ἐνῷ ἦτο εὔκολον νὰ τοποθετήσῃ ἔξυπνόν τινα καὶ νοήμονα πραιτωριανόν.

— Αἴ, καλά, εἶπε μὲ πολλὴν τραχύτητα. Θὰ δώσῃς περὶ αὐτοῦ λόγον εἰς τὸν αὐτοκράτορα, καὶ τότε θὰ ἴδωμεν, ἂν θὰ ἠμπορέσῃς νὰ ἀστειευθῇς καὶ μαζὺ μὲ αὐτόν.

— Ἂς ἴδωμεν, κύριε Κορβῖνε, ἀπεκρίθη ὁ στρατι-

φτης μὲ ὕφος δόλιον καὶ πεῖσμον συγχρόνως. Ὅσον ἀφορᾷ δι' αὐτό, εἴμεθα καὶ οἱ δύο ὑπὸ τὴν αὐτὴν κατηγορίαν (Ὁ Κορβῖνος ὠχρίασε). Πρέπει νὰ εἰξεύρῃς τὸ μέσον νὰ μὲ σώσῃς, ἐὰν θέλῃς νὰ σώσῃς καὶ τὸν ἑαυτόν σου. Ὁ αὐτοκράτωρ οὐχὶ ἐμὲ ἀλλὰ σὲ κατέστησεν ὑπεύθυνον διὰ τὴν πλάκα αὐτήν.

— Ἔχεις δίκαιον, παρετήρησε τότε ὁ Κορβῖνος. Πρέπει νὰ ἀναφέρω, ὅτι πολυάριθμος ὁμὰς σοῦ ἐπετέθη καὶ σὲ ἐφόνευσεν εἰς τὴν θέσιν σου. Πήγαινε λοιπὸν νὰ κρυβῇς ἐπί τινας ἡμέρας εἰς αὐτὰ ἐδῶ τὰ σοκάκια καὶ μὴ φανερωθῇς, ἕως ὅτου διευθετήσω τὴν ὑπόθεσιν καὶ λησμονηθῇ ἐντελῶς τὸ ἐπεισόδιον.

Ὁ στρατιώτης ἀπεμακρύνθη καὶ ἔσπευσε νὰ κρυβῇ. Μετά τινας ἡμέρας, τὸ πτῶμά του εὑρέθη εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Τιβέρεως. Εἶχε δολοφονηθῇ. Ὑπετέθη ὅμως ὅτι ὑπῆρξε θῦμα συμπλοκῆς μεθύσων, καὶ κανεὶς διὰ τοῦτο δὲν ἐνησχολήθη μὲ αὐτόν.

Ὁ Κορβῖνος, ἀπομείνας μόνος εἰς τὴν Ἀγορὰν μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ στρατιώτου, ἤρχισε νὰ ἐξετάζῃ ἐπιμελῶς τὸ ἔδαφος, μήπως ἀνεύρισκεν ἴχνος τι, ἐκ τοῦ ὁποίου ἠδύνατο νὰ ἀνακαλύψῃ τοὺς δράστας τῆς αὐθάδους ἐκείνης πράξεως. Εὗρε πλησίον τοῦ μέρους, ὅπου εἶχεν ἀναρτηθῇ τὸ διάταγμα, μαχαιρίδιόν τι, περὶ τοῦ ὁποίου ἦτο βέβαιος, ὅτι τὸ εἶχεν ἴδει εἰς τὸ σχολεῖον εἰς τὰς χεῖρας κάποιου συμμαθητοῦ του. Τὸ ἔσφιξε δυνατὰ εἰς τὸ χέρι του ὡς

ὄργανον τῆς μελλούσης του ἐκδικήσεως καὶ ἔσπευσε διὰ νὰ ἑτοιμάσῃ νέον ἀντίγραφον τοῦ διατάγματος.

---

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

### *Ἐξηγήσεις.*

Ὅταν ὁ ἥλιος ἐσηκώθη καλά, τὸ πλῆθος ἔσπευσεν εἰς τὴν ἀγορὰν διὰ νὰ ἀναγνώσῃ τὸ τρομερὸν διάταγμα, τοῦ ὁποίου ἡ ἔκδοσις ἠπειλεῖτο ἀπὸ τοσούτου χρόνου. Ὅταν ὅμως δὲν εὗρεν ἐκεῖ παρὰ τὴν πλίνθα γυμνήν, κατεθορυβήθη.

Μερικοὶ ἐθαύμαζον τὸ πνεῦμα τῶν χριστιανῶν, οἱ ὁποῖοι ἐθεωροῦντο γενικῶς ὡς ἀνόητοι· ἄλλοι ἠγανάκτουν διὰ τὴν θρασύτητα τῆς πράξεως· ἕτεροι περιεγέλων τὴν φρουρὰν διὰ τὴν ἀνικανότητά της· καὶ ἄλλοι ἐμαίνοντο, διότι ὁ διωγμὸς κατὰ τῶν χριστιανῶν ὑφίστατο νέαν ἀναβολήν.

Ἀπὸ ἐνωρὶς οἱ θαμῶνες τῶν ἐκλεκτῶν κέντρων δὲν εἶχον ἄλλην συζήτησιν. Εἰς τὰ μεγάλα λουτρὰ τοῦ Ἀντωνίου οἱ συχνάζοντες συνδιελέγοντο περὶ τῶν νέων τῆς ἡμέρας. Ἐκεῖ εὑρίσκετο ὁ νομομαθὴς Σκέουρος, ὁ Πρόκουλος καὶ ὁ Φούλβιος. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἔρριψε τὸ βλέμμα του ἐπὶ τοῦ Σεβαστιανοῦ, ὁ ὁποῖος εἶχεν εἰσέλθει ἐκεῖ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς συζητήσεως καὶ τοῦ ἀπηύθυνε κατ' εὐθεῖαν τοὺς ἑξῆς λόγους.

— Καὶ σὺ ἀναμφιβόλως θὰ εἶσαι τῆς αὐτῆς γνώμης.

— Σκέπτομαι, ἀπεκρίθη ὁ Σεβαστιανὸς ἠρεμώτατα, ὅτι ἐὰν ὄντως οἱ χριστιανοὶ εἶνε οἱ ἄτιμοι μάγοι, εἰς τοὺς ὁποίους τόσα κακὰ ἀποδίδει ὁ κόσμος, πρέπει νὰ ἐξολοθρευθῶσιν. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν περίπτωσιν αὐτὴν θὰ ἤθελον νὰ δείξωσιν εἰς αὐτοὺς δικαίαν τινὰ καὶ λογικὴν εὐμένειαν.

— Ποίαν; ἠρώτησεν ὁ Φούλβιος ὑπούλως.

— Νὰ μὴ ἐπιτρέψωσιν εἰς κανένα ἄλλον νὰ τοὺς θανατώσῃ παρὰ μόνον εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι θὰ ἀπεδείκνυον, ὅτι εἶναι ἀθῶοι ὡς πρὸς τὰ ἐγκλήματα, διὰ τὰ ὁποῖα κατηγοροῦνται οἱ χριστιανοί. Ἐγὼ δὲν θὰ ἐπέτρεπα σὲ κανένα νὰ σηκώσῃ τὴν χεῖρά του κατὰ τῶν χριστιανῶν, ἐφ' ὅσον δὲν θὰ ἀπεδείκνυε πρωτίστως, ὅτι αὐτὸς ὁ ἴδιος δὲν ὑπῆρξέ ποτε οὔτε μοιχός, οὔτε ψεύστης, οὔτε καταχραστής, οὔτε κακὸς σύζυγος, οὔτε πατὴρ ἢ υἱὸς ἔνοχος, κλέπτης ξετσίπωτος. Διότι κανεὶς δὲν κατηγορεῖ τοὺς δυστυχεῖς χριστιανούς, ὅτι ἔχουσιν ὅλα αὐτὰ τὰ ἐλαττώματα.

Ὁ Φούλβιος ἔρριψε κάτω τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀκούων τὴν σωρείαν αὐτὴν τῶν κακιῶν, ἀπαγγελλομένων μάλιστα ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Σεβαστιανοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ εὐθὺ καὶ φλογερὸν ὄμμα τὸν κατεκεραυνοβόλει. Τὴν στιγμὴν ὅμως, καθ' ἣν ἤκουσε τὴν λέξιν «κλέπτης», ἀνεπήδησε. Μήπως ἆρά γε ὁ Σεβαστιανὸς τὸν εἶχεν δει κατὰ τὸ βράδυ ἐκεῖνο, ὁπότε περισυνέλεγε τὴν

γνωστὴν ἐσάρπαν καὶ ἔκλεπτεν αὐτὴν ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ Φαβίου;

Ὁ Σεβαστιανὸς ἐξῆλθε καὶ αἱ σκέψεις του διετυπώθησαν εἰς τὴν κάτωθι προσευχήν:

— Πότε λοιπόν, Κύριε; Πότε λοιπὸν θὰ πραγματοποιηθῇ ἡ ἐλπίς μας νὰ ἐπιστρέψωμεν τὰ πλήθη εἰς τὴν ἀλήθειαν, νὰ ὁδηγήσωμεν τὸ ἀπέραντον αὐτὸ κράτος εἰς τὴν πίστιν, ἀφοῦ ὅλοι οἱ τίμιοι καὶ πεπαιδευμένοι ἄνθρωποι ἐξακολουθοῦν νὰ πιστεύωσι τὰς ἐναντίον ἡμῶν πλαττομένας συκοφαντίας; Πῶς θὰ λάμψῃ ἡ ἀλήθειά Σου καὶ πῶς θὰ φωτίσῃ τὸν κόσμον ὁλόκληρον, ἐὰν ἀπὸ ἐποχῆς εἰς ἐποχὴν ἐπισωρεύουσι ψευδολογίας καὶ μύθους κατὰ τῆς Ἐκκλησίας Σου καὶ ἀρνοῦνται νὰ ἐξετάσωσι τὰς διδασκαλίας μας ἐπὶ μόνῳ τῷ λόγῳ ὅτι εἶνε ἐκ προτέρου πεπεισμένοι, ὅτι αὗται εἶνε ψευδεῖς καὶ ἄξιαι περιφρονήσεως;

Ἔλεγε ταῦτα μεγαλοφώνως ὁ Σεβαστιανὸς νομίζων ὅτι ἦτο μόνος, καθ' ὃν χρόνον γλυκεῖά τις φωνὴ τῷ ἀπεκρίθη παραπλεύρως του ὡς ἐξῆς:

— Καλὲ νέε μου, ὁποιοσδήποτε καὶ ἂν εἶσαι —καὶ νομίζω, ὅτι ἀναγνωρίζω τὴν φωνήν σου — ἐνθυμοῦ, ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἀπέδωκε τὸ φῶς εἰς τὸν ἐκ γενετῆς τυφλὸν θέσας ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν πηλόν, ὁ ὁποῖος ἐὰν ἐτίθετο ἀπὸ χεῖρας κοινοῦ τινος ἀνθρώπου καὶ εἰς ὑγιεῖς ὀφθαλμούς, θὰ κατέστρεφεν αὐτούς. Ἂς ἀφήσωμεν νὰ μᾶς πατῶσιν οἱ ἄνθρωποι.

Ἴσως ἀπὸ τὴν τέφραν μας αὐτὴν νὰ γεννηθῇ ὁ σπινθήρ, ὁ ὁποῖος θὰ ἀνάψῃ τὴν μεγάλην πυρκαϊάν.

— Εὐχαριστῶ, εὐχαριστῶ, Καικιλία, εἶπεν ὁ Σεβαστιανός, διὰ τὴν ὑπόδειξίν σου τὴν τόσον δικαίαν καὶ παρηγορητικήν. Ἀλλὰ διατί βαδίζεις τόσον περιχαρὴς κατ' αὐτὴν τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ διωγμοῦ;

Ἡ τυφλὴ Καικιλία ἀπεκρίθη ὡς ἑξῆς.

— Δὲν ἐξεύρεις, ὅτι μὲ ὠνόμασαν ὁδηγὸν ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τοῦ Καλλίστου; Πηγαίνω λοιπὸν εἰς τὴν θέσιν μου. Δέου εἰς τὸν Θεόν, ἵνα γείνω ἐγὼ τὸ πρῶτον ἄνθος τῆς ἀνοίξεως, τὴν ὁποίαν ὁ κηρυχθεὶς διωγμὸς μᾶς φέρει.

---

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

### *Ὁ λύκος ἐν τῷ ποιμνίῳ.*

Ὁ Κοδράτος καὶ ὁ Παγκράτιος μετὰ τὴν ἐπικίνδυνον ἐπιχείρησίν των καὶ μετὰ τὸ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Διογένους δεῖπνόν των δὲν εἶχον πολλὴν ὥραν διὰ νὰ διαθέσωσι πρὸς ἀνάπαυσίν των. Πολὺ πρὸ τοῦ ὄρθρου οἱ χριστιανοὶ ἔμελλον νὰ συναθροισθῶσιν εἰς τὰς ἐνοριακὰς τῶν Ἐκκλησίας, νὰ κοινωνήσωσιν ἐκεῖ ὅλοι τῶν ἀχράντων μυστηρίων καὶ νὰ διαλυθῶσι πρὶν ἡ ἀκόμη τὸ φῶς τῆς πρωΐας ἐπιφανῇ. Ἡ συνάθροισις αὐτὴ θὰ ἦτο ἡ τελευταία εἰς τὰς ἐκκλησίας αὐτάς. Εἰς τὸ ἑξῆς, μέχρι πέρατος τοῦ διωγμοῦ, θὰ παρέμενον αὗται κλεισταὶ καὶ θὰ ἐτίθεντο

πλέον εἰς ἐνέργειαν αἱ ὑπόγειοι ἐκκλησίαι τῶν κατακομβῶν.

Οἱ πιστοὶ δὲν ὡμοίαζον ἐξ ὁλοκλήρου πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ὁδηγούμενα εἰς τὸ σφαγεῖον· ἀλλ' οὔτε ἦσαν ὡς κατάδικοι παρασκευαζόμενοι διὰ νὰ ὑπομείνωσι τὴν θανατικήν των ἐκτέλεσιν. Ὡμοίαζον μᾶλλον πρὸς στρατιώτας, οἵτινες ὁπλίζονται δι' ἔνδοξόν τινα καὶ κρισιμωτάτην μάχην. Εὕρισκον τὸν ὁπλισμόν των, τὴν τροφήν των, τὴν δύναμίν των, τὸ θάρρος των εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ Κυρίου. Αὐτοὶ οἱ χαλαροὶ καὶ δειλοὶ ἐκ τῶν χριστιανῶν ἤντλουν ἀπὸ τὸν ἄρτον τῆς ζωῆς ζῆλον καὶ θερμότητα. Καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν νύκτα ἐκείνην ὁ ἱερὸς κλῆρος ἦτο ἀπησχολημένος εἰς τὸ νὰ προπαρασκευάζῃ τοὺς πιστοὺς δι' εἰλικρινοῦς ἐξομολογήσεως καὶ εἰς τὸ νὰ παρέχῃ εἰς αὐτοὺς τὴν ἁγίαν Κοινωνίαν τοῦ Σώματος καὶ τοῦ Αἵματος τοῦ Κυρίου, τὸ ὁποῖον πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐλάμβανον διὰ τελευταίαν φορὰν ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ.

Ἡ θεία λειτουργία ἐτελέσθη τότε ἐν μοναδικῇ κατανύξει καὶ ἐσημειώθησαν κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῆς πολλαὶ συγκινητικαὶ στιγμαί. Καθ' ἣν στιγμὴν οἱ λειτουργοὶ τοῦ Χριστοῦ ἐκάλεσαν τοὺς πιστούς, ἵνα ἀνταλλάξωσι τὸν ἀσπασμὸν τῆς εἰρήνης, κλαυθμοὶ καὶ λυγμοὶ ἀντήχησαν. Διὰ πολλοὺς ἐκ τῶν πιστῶν ἐδίδετο τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ τελευταῖος χαιρετισμός. Πολλοὶ νεανίαι προσεκολλῶντο εἰς τὸν τράχη-

λον τοῦ πατρός των, χωρὶς νὰ γνωρίζωσιν, ἐὰν ἡ ἡμέρα ἐκείνη, ἥτις μετ' ὀλίγον θ' ἀνέτελλε, θὰ τοὺς ἐχώριζε διὰ παντὸς ἀπὸ τὸν παρόντα βίον. Αἱ μητέρες ἔσφιγγον εἰς τὰς ἀγκάλας των τὰς θυγατέρας των μὲ ὅλην τὴν θέρμην τῆς στοργῆς των, τὴν ὁποίαν ἤναπτε σφοδροτέραν ὁ φόβος τῶν ἐπικειμένων κινδύνων. Ἔπειτα ἤρχισεν ἡ ἁγία Κοινωνία. Ἐγένετο μὲ μεγαλείτερον ζῆλον παρὰ ἄλλοτε, μὲ μοναδικὴν σιγήν, μὲ συγκινητικὴν κατάνυξιν.

Αἱ διάφοροι χριστιανικαὶ συναθροίσεις εἶχον διαλυθῆ πρὶν ἢ ἀκόμη ἀνακαλυφθῆ ἡ καταστροφὴ τοῦ διατάγματος. Εἶχον δὲ ἀποφασίσει πολλοὶ ἐκ τῶν χριστιανῶν νὰ συναντηθῶσι κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην εἰς τὰς Κατακόμβας. Ἤξευρον καλὰ ἀπὸ τὰς κατασκοπεύσεις τοῦ Κουκουμίου καὶ τῆς Βικτωρίας, οἱ ὁποῖοι διαρκῶς ἔβλεπον τὸν Τορκουάτον νὰ συναντᾶται μὲ τὸν Φούλβιον καὶ τὸν Κορβῖνον εἰς τὰ Λουτρὰ τοῦ Καρακάλα καὶ ἤκουον μάλιστα τὰς συζητήσεις αὐτῶν· ἤξευρον, λέγομεν, οἱ χριστιανοὶ ὅτι εἶχε συμφωνηθῆ μεταξὺ τοῦ Κορβίνου καὶ τοῦ Τορκουάτου νὰ εἰσελάσωσιν εἰς τὰς Κατακόμβας οὐχὶ τὴν πρώτην, ἀλλὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν τοῦ διωγμοῦ. Οἱ χριστιανοὶ λοιπὸν ἠδύναντο διὰ τοῦτο ἀφόβως κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν νὰ καταβῶσιν ἐκεῖ καὶ νὰ παρασταθῶσιν εἰς τὸν ἐγκαινιασμὸν διαφόρων θυσιαστηρίων, τὰ ὁποῖα ἐν τῷ μεταξὺ εἶχον οἰκοδομηθῆ. Ἡ συμφωνία ἐν τούτοις τοῦ Κορβίνου, τοῦ Τορκουά-

του καὶ τοῦ Φουλβίου δὲν ἐπρόκειτο νὰ τηρηθῇ ἐπακριβῶς. Ἰδοὺ δὲ διατί.

Ὅταν ἀνεκαλύφθη τὸ σχίσιμον τοῦ αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος, ὁ Κορβῖνος ἔσπευσε καὶ κατήρτισεν ἀντίγραφον αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον καὶ ἀνήρτησεν εἰς τὴν θέσιν τοῦ πρώτου διατάγματος. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ὅμως ἐκείνης ἤρχισαν νὰ παρίστανται εἰς τὸν νοῦν του αἱ φοβεραὶ καὶ τρομακτικαὶ εὐθῦναι, τὰς ὁποίας ὑπεῖχεν ἐνώπιον τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις εἶχεν ἀναθέσει εἰς αὐτὸν τὰ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ διατάγματος. Ἠσθάνθη διὰ τοῦτο τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπιτελέσῃ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην κατόρθωμά τι ἱκανὸν νὰ ἐξευμενίσῃ τὸν αὐτοκράτορα. Ἀπεφάσισε λοιπὸν τὴν ἐπιχείρησιν, τὴν ὁποίαν ἐσχεδίαζε νὰ κάμῃ τὴν ἑπομένην, νὰ τὴν ἐνεργήσῃ κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτήν.

Μετέβη λοιπὸν ὁ Κορβῖνος ἐνωρίτατα εἰς τὰ Λουτρά, ὅπου ὁ Φούλβιος καὶ ὁ Τορκουάτος τὸν περιέμενον. Ἡ ἀξιόλογος τριὰς κατέστρωσεν εὐθὺς τὸ σχέδιον. Ὁ Κορβῖνος ὁδηγούμενος ἀπὸ τὸν Τορκουάτον θὰ εἰσήλαυνεν εἰς τὸ κοιμητήριον τοῦ Καλλίστου ἐπὶ κεφαλῆς ἐνόπλου καὶ ἐκλεκτοῦ ἀποσπάσματος. Ἐκεῖ εἰσχωρῶν μέχρι τῆς Ἐκκλησίας θὰ συνελάμβανε τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς πλέον σημαίνοντας ἐκ τῶν χριστιανῶν καὶ θὰ ὡδήγει αὐτοὺς εἴτε μὲ τὸ καλὸ εἴτε καὶ διὰ τῆς βίας ἔξω. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὁ Φούλβιος μὲ ἄλλο ἀπόσπασμα θὰ παρεφύλατ-

τεν ἔξω τῆς κατακόμβης, θὰ παρμηπόδιζε τὴν ἔξοδον τῶν χριστιανῶν ἐξ αὐτῆς, θὰ συνελάμβανε τοὺς τυχὸν ἀποπειρωμένους νὰ εἰσέλθωσιν εἰς αὐτὴν καὶ θὰ προσεπαθει πρὸ παντὸς νὰ συλλάβῃ τὸν Ἐτίσκοπον.

Κατὰ τὴν διάρκειαν ὅμως τῆς συζητήσεως ταύτης ἡ Βικτωρία ἀπησχολημένη εἰς τὸ νὰ καθαρίζῃ τὸ δωμάτιον, ὅπου οἱ τρεῖς ἀνωτέρω ἐπίβουλοι συνεζήτουν, ἤκουσεν ἐπακριβῶς ὅσα ἐκεῖνοι ἔλεγον. Ἔσπευσε λοιπὸν πρὸς τὸν Κουκούμιον καὶ ἀνεκοίνωσε τὰ νέα σχέδιά των. Πῶς ὅμως ὁ Κουκούμιος θὰ προελάμβανε τώρα τὸν δεινὸν κίνδυνον; Ἐσκέφθη μὲ πολλὴν στενοχωρίαν καὶ δὲν ἤργησε νὰ εὕρῃ τὴν λύσιν.

Ὁ Σεβαστιανὸς εὐθὺς ὡς ἐτελείωσεν ἡ θεία λειτουργία — καὶ ἦτο ἀκόμη πολὺ πρωΐ — εἶχεν ὑπάγει εἰς τὰ λουτρὰ διὰ νὰ λουσθῇ. Ἐπρόκειτο λοιπὸν κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸ λουτρόν του. Πῶς ὅμως ὁ Κουκούμιος θὰ συνωμίλει μετ' αὐτοῦ; Ὁ Φούλβιος, διότι οἱ ἄλλοι δύο ἔφευγον τὴν στιγμὴν ἐκείνην, θὰ τὸν ἀντελαμβάνετο. Τί λοιπὸν νὰ κάμῃ; Γράφει ἀμέσως εἰς τεμάχιον παπύρου μὲ συντομίαν ἀλλὰ καὶ ἀρκετὴν σαφήνειαν τὰ διατρέχοντα καὶ προχωρεῖ πρὸς τὸ δωμάτιον, ὅπου οἱ λουόμενοι ἐκρέμων τὰ ἐνδύματά των. Τὸ δωμάτιον αὐτό, κοινὸν δι' ὅλους τοὺς λουομένους, ἐπετηρεῖτο ἀπὸ τὸν Κουκούμιον πάντοτε· ἡ εἴσοδός του λοιπὸν ἐκεῖ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ δώσῃ ὑπόνοιαν εἰς τὸν Φούλβιον.

Εὑρίσκει ἐκεῖ τὰ ἐνδύματα τοῦ Σεβαστιανοῦ καὶ εἰς τὸ ὑποκάμισον αὐτοῦ καρφώνει, εἰς τὸ ἐσώτερον μέρος, τὸ χαρτὶ ἐκεῖνο τοποθετήσας μάλιστα κατὰ τοιοῦτον τρόπον τὴν καρφίδα, ὥστε εὐθὺς ὡς ὁ Σεβαστιανὸς θὰ ἐφόρει τὸ ὑποκάμισον νὰ νύξῃ αὕτη ἐλαφρῶς τὸ γυμνόν του δέρμα.

Ὄντως μετ' ὀλίγον ὁ Σεβαστιανὸς ἐνεδύετο. Ἠσθάνθη δὲ ἀμέσως εἰς τὸ στῆθός του νὰ τὸν τσιμπᾷ κάτι. Παρατηρεῖ τί ἦτο ἐκεῖνο καὶ ἀνακαλύπτει ἀμέσως τὸ χειρόγραφον, τὸ ὁποῖον ἄνευ ἀναβολῆς τινος ἀναγινώσκει. Ἐνδύεται τότε μετὰ σπουδῆς καὶ ἤρχισε νὰ σκέπτεται, πῶς θὰ μετέδιδε τὸ ταχύτερον τὴν εἴδησιν εἰς τοὺς ἐν τῇ κατακόμβῃ χριστιανούς.

Ὅταν ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ δωμάτιον, συνήντησε τὸν Φούλβιον, μὲ τὸν ὁποῖον ἀντήλλαξε τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους γνωρίζομεν ἤδη. Ὅταν δὲ πάλιν ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ οἰκοδόμημα τῶν λουτρῶν καὶ ἀπηύθυνε τὴν προσευχὴν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἀνεγράψαμεν εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον, συνήντησε τὴν τυφλὴν Καικιλίαν. Εἰς αὐτὴν ἀνέθεσε νὰ κομίσῃ τὸ ταχύτερον εἰς τὴν κατακόμβην τὸ χειρόγραφον τοῦ Κουκουμίου, κάτωθι τοῦ ὁποίου προσέθεσε καὶ αὐτὸς ὀλίγας λέξεις.

Δὲν εἶχεν ὅμως προφθάσει ὁ Σεβαστιανὸς νὰ ἐγκαταλίπῃ τὰ λουτρά, ὅτε ὁ Φούλβιος εἰδοποιεῖτο, ὅτι ὁ Κορβῖνος καὶ τὸ ἀπόσπασμά του διηυθύνοντο εἰς τὸ συμφωνηθὲν μέρος διὰ κυκλικῆς κινήσεως, ὅπως μὴ δώσωσιν ἀφορμὴν ὑπονοίας. Ἀνέβη λοι-

τὸν παρευθὺς εἰς τὸν ἵππον του καὶ ἠκολούθησε τὴν μεγάλην ὁδόν, καθ' ὃν χρόνον εἰς ἄλλην τινὰ ὁδὸν στενὴν καὶ ἀπόκεντρον ὁ Σεβαστιανὸς ἔ[illegible]δε τὴν σημείωσιν καὶ τὰς παραγγελίας του εἰς τὴν τυφλὴν Καικιλίαν.

Καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Κορβῖνος καὶ οἱ σύντροφο του ἔφθασαν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ κοιμητηρίου, οἱ Χριστιανοὶ ἦσαν συνηθ[illegible]ισμένοι ἐν εὐρυχώρῳ τινὶ ὑπογείῳ, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Κορβῖνος καὶ ὁ Τορκουάτος μὲ ὀκτὼ ἄνδρας ἀπεφάσισαν νὰ καταβῶσιν.

— Δὲν μυῦ ἀρέσει αὐτὴ ἡ δουλειά, ἀνέκραξε παλαιός τις στρατιώ[illegible]ης. Εἶμαι στρατιώτης καὶ ὄχι κυνηγὸς ποντικῶν. Β[illegible]ιλτε με [illegible]μπροστὰ στὸν ἐχθρόν μου καὶ εὐχαρίστως πολεμῶ σῶμα πρὸς σῶμα. Δὲν ἔχω ὅμως καμμίαν ὄρεξιν νὰ μὲ δηλητηριάσουν ἢ νὰ μὲ πνίξουν σὰν πούλια στὸ ποτάμι.

Ὁ λόγος αὐτὸς ἤρεσε καὶ εἰς τοὺς ἄλλους στρατιώτας. Ὁ εἷς εἶπεν :

— Εἶμπορεῖ νὰ ὑπάρχουν ἑκατοντάδες ὁλόκληροι ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς αὐτοὺς κρυμμένοι αὐτοῦ κάτω καὶ ἡμεῖς δὲν εἴμεθα παρὰ μόλις [illegible]μισὴ ντουζίνα.

— Δὲν πέρνομεν τὸν μισθόν μας γιὰ τέτοιαις δουλειαῖς, προσέθεσεν ὁ ἄλλος.

Ὁ Φούλβιος ἐχρειάσθη τότε ὁλόκληρον τὴν εὐγλωττίαν του διὰ νὰ τοὺς μεταπείσῃ. Τοὺς [illegible]βεβαίωσεν, ὅτι δὲν εἶχον τίποτε νὰ φοβῶνται. Αὐτὸ τοὺς ἐνεθάρρυνε

καὶ κατέβησαν τὴν σκάλαν ψηλαφῶντες. Καθ' ὅσον προϋχώρουν εἰς τὸ σκοτεινόν, παρετήρουν ἀπὸ ἀποστάσεως εἰς ἀπόστασιν λυχνίας.

— Σιωπή! εἶπεν εἷς· ἀκούσατε τὴν φωνὴν αὐτήν! Ἤρχετο ἀπὸ μακράν, καθισταμένη περισσότερον γλυκεῖα ἕνεκα τῆς ἀποστάσεως. Οἱ τόνοι της ἐδείκνυον αὐτὴν φωνὴν νέου καὶ ἀκμαίου ἀνθρώπου. Ἦτο τόσον καθαρά, ὥστε ἕκαστος λόγος ἠκούετο διακριτικά.

«Κύριος φωτισμός μου καὶ σωτήρ μου, τίνα φοβηθήσομαι; Κύριος ὑπερασπιστὴς τῆς ζωῆς μου, ἀπὸ τίνος δειλιάσω;»

Ἀκολούθως χορὸς ὁλόκληρος ψαλτῶν προσέθεσε τὰ ἑξῆς:

«Ἐν τῷ ἐγγίζειν ἐπ' ἐμὲ κακοῦντας τοῦ φαγεῖν τὰς σάρκας μου, οἱ θλίβοντές με καὶ οἱ ἐχθροί μου αὐτοὶ ἠσθένησαν καὶ ἔπεσον».

Αἴσθημα αἰσχύνης καὶ ὀργῆς κατέλαβε τοὺς εἰδωλολάτρας καθ' ὃν χρόνον ἤκουον τούτους τοὺς λόγους. Ἡ φωνὴ ἔψαλεν ἐκ νέου μόνη, ἀλλὰ ἀσθενέστερον τώρα.

«Ἐὰν παρατάξηται ἐπ' ἐμὲ παρεμβολή, οὐ φοβηθήσεται ἡ καρδία μου».

— Μοῦ φαίνεται, ὅτι γνωρίζω τὴν φωνὴν αὐτήν, εἶπεν ὁ Κορβῖνος. Ἄ! εἶνε ἡ φωνὴ ἐκείνου, ὅστις ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τοῦ ὀλέθρου μου, ἡ φωνὴ τοῦ αὐτουργοῦ τῆς κατηραμένης ὑποθέσεως τῆς παρελθού-

σης νυκτός. Εἶνε ἡ φωνὴ τοῦ Παγκρατίου, ὁ ὁποῖος ἐξέσχισε τὸ αὐτοκρατορικὸν διάταγμα. Ἐμπρός, φίλοι μου· ἐκεῖνος, ὅστις θὰ μοῦ τὸν φέρῃ ζωντανὸν ἢ πεθαμμένον, θὰ ἔχῃ ὁποιαν ἀμοιβὴν μοῦ ζητήσῃ.

— Σταματήσατε, εἶπεν εἷς ἀπὸ τοὺς στρατιώτας, ἂς ἀνάψωμεν τὰς δᾷδάς μας.

Αἱ δᾷδες ἦσαν φῶτα, τὰ ὁποῖα ἀπετελοῦντο ἀπὸ ρητινώδεις οὐσίας αἱ ὁποῖαι ἀναπτόμεναι ἐξέπεμπον ἀρκετὸν φῶς.

— Προσοχή, εἶπεν ἄλλος τις· τί θόρυβος παράδοξος εἶνε αὐτός, τὸν ὁποῖον ἀπό τινων στιγμῶν ἀκούω;

— Παρατηρήσατε, προσέθεσεν ὁ ἕτερος, τὰ φῶτα ἐσβέσθησαν ἐκεῖ κάτω καὶ τὰ ψάλματα ἔπαυσαν. Μᾶς ἀνεκάλυψαν.

— Μὴ φοβεῖσθε, δὲν ὑπάρχει οὐδεὶς κίνδυνος, εἶπεν ὁ Τορκουάτος προσποιούμενος ἀνδρείαν καὶ θάρρος. Αὐτὸς ὁ θόρυβος ὀφείλεται εἰς τὸν γέροντα τυφλοπόντικα Διογένη καὶ εἰς τοὺς δύο υἱούς του, οἵ ὁποῖοι διανοίγουσι τοὺς τάφους τῶν χριστιανῶν, τοὺς ὁποίους μετ' ὀλίγον θὰ συλλάβωμεν.

Ὁ Τορκουάτος εἰς μάτην εἶχε παραγγείλει ἐκ προτέρου εἰς τοὺς στρατιώτας νὰ μὴ πάρωσι μαζύ των δᾷδας, ἀλλὰ λυχνάρια καίοντα ἔλαιον. Οἱ στρατιῶται ὅμως ἐνόμισαν, ὅτι τὸ λυχνάρι μὲ τὸ λάδι δὲν θὰ ἔβγανεν ἀρκετὸ φῶς καὶ συνεπῶς διέτρεχον τὸν κίνδυνον νὰ παραπλανηθῶσιν, ἀφοῦ ἄλλως τε καὶ οὐχὶ πολὺ ἰσχυρὸν ρεῦμα ἀέρος θὰ ἠδύνατο εὐκόλως νὰ

σβύση τὸ καιόμενον τοῦ λυχναρίου φτύλι. Ἐπῆραν λοιπὸν δᾷδας. Ἀλλ' ἡ χρῆσις τῶν δᾴδων ἔσχεν ἀποτέλεσμα οἰκτρόν. Καθ' ὃν χρόνον οἱ στρατιῶται προὐχώρουν σιωπηλοὶ καὶ προσεκτικοί, κατὰ μῆκος τῆς στενῆς γαλαρίας, αἱ ρητινώδεις δᾷδες ἔτριζον καὶ ἐφώτιζον μὲ λάμψιν ἀπότομον καθιστῶσαι συγχρόνως τὴν ἀτμόσφαιραν ἀποπνικτικήν. Καπνὸς πυκνὸς ἐξήρχετο ἀπὸ αὐτάς, ὁ ὁποῖος, ἐνῷ ἀφ' ἑνὸς ἐπεσκότιζε τὸ φῶς καὶ δὲν καθίστα εὔκολον τὴν διερεύνησιν τῆς γαλαρίας, ἐξ ἄλλου περιεκύκλωνε τοὺς κρατοῦντας τὰς δᾷδας καθιστῶν εἰς αὐτοὺς δύσκολον καὶ τὴν ἐλευθέραν ἀναπνοήν.

Ὁ Τορκουάτος ἐβάδιζεν ἐπὶ κεφαλῆς, ἐλογάριαζε τὰς διαφόρους στροφὰς συμφώνως πρὸς τὸν λογαριασμόν, τὸν ὁποῖον εἶχε κρατήσει, δὲν εὕρισκεν ὅμως κανὲν ἀπὸ τὰ σημάδια ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶχε σημειώσει εἰς τὴν ἄμμον. Εἰς τὸ μέσον τοῦ δρόμου ἐστάθη διστακτικός. Εὗρε τὴν γαλαρίαν ἐντελῶς ἀποκεκλεισμένην.

Τί εἶχε συμβῆ ;

Ὁ Σεβῆρος, ὁ υἱὸς τοῦ Διογένους, ἦτο ἀποφασισμένος νὰ μὴ καταληφθῇ αἰφνιδίως ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς. Εὑρίσκετο πλησίον τῆς εἰσόδου τοῦ κοιμητηρίου, καθ' ἣν στιγμὴν οἱ στρατιῶται ἐπλησίασαν πρὸς αὐτόν. Εὐθὺς ἔτρεξε πρὸς τὸ μέρος ὅπου, ὡς εἴπομεν, εἶχε συσσωρεύσει τὴν ἄμμον, μαζὺ δὲ μὲ τὸν ἀδελφόν του καὶ μὲ ἄλλους εὐρώστους καὶ νεαροὺς χρι-

στιανοὺς ἐπεδόθη ἐν σπουδῇ εἰς τὸ νὰ ἀποκλείσῃ τὴν γαλαρίαν. Ἡ προπαρασκευαστικὴ ἐργασία εἶχε συντελεσθῆ ἐκ προτέρου ὁλόκληρος, εἰς τρόπον ὥστε τώρα δὲν ἐχρειάζοντο παρὰ μερικὰ πτυάρια διὰ νὰ τραβήξωσι τὸ χῶμα. Ἐντὸς ὀλίγων στιγμῶν τὸ πᾶν συνετελέσθη.

Φραγμὸς πυκνὸς ὠρθώθη ἐν τῷ μέσῳ τῆς γαλαρίας, ὄπισθεν τοῦ ὁποίου ἐκάθηντο ὁ Σεβῆρος καὶ οἱ σύντροφοί του, μόλις κατορθοῦντες νὰ συγκρατῶσι τοὺς γέλωτας διὰ τὸ πάθημα τοῦ Τορκουάτου. Τὴν ἐργασίαν των αὐτὴν ἤκουον οἱ στρατιῶται πρὸ ὀλίγων στιγμῶν, καὶ ὁ φραγμὸς αὐτὸς ἀπέκρυψεν ἀπ' αὐτοὺς τὰ φῶτα τῶν λυχνιῶν, αἵτινες εὑρίσκοντο κατὰ μῆκος τῆς γαλαρίας, καὶ κατέστησε δυσκολοάκουστον τὸ ψάλσιμον τοῦ Παγκρατίου.

Εἶνε ἀπερίγραπτοι αἱ ὕβρεις καὶ βλασφημίαι, αἵτινες ἠκούσθησαν τότε κατὰ τοῦ Τορκουάτου ὑπὸ τῶν ἀκολουθούντων αὐτόν. Ἄλλοι τὸν ἔλεγον τρελλὸν καὶ ἄλλοι τὸν ἀπεκάλουν προδότην. Αὐτὸ ἔρριψεν εἰς μεγαλειτέραν σύγχυσιν τὸν δυστυχῆ ἐκεῖνον.

— Σταθῆτε μίαν στιγμήν, ἔλεγεν ὁ ταλαίπωρος· σᾶς ἐξορκίζω. Ἴσως νὰ ἔκαμα λάθος στοὺς λογαριασμούς μου. Ἀφῆστε νὰ γυρίσω πίσω ὀλίγα βήματα διὰ νὰ βεβαιωθῶ καὶ νὰ ἐξακριβώσω τὸν δρόμον.

Λέγων τὰς λέξεις αὐτὰς ἔστρεψεν ὀπίσω καὶ ἐπροχώρησε μέχρι τῆς πρώτης ἀριστερᾶς γαλαρίας, ἣ

ὅποία διεσταυρώνετο μὲ τὴν κεντρικὴν γαλαρίαν, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐβάδιζον. Μέχρι τῆς εἰσόδου τῆς γαλαρίας ταύτης τὸν παρηκολούθησαν οἱ ἄλλοι. Αὐτὸς εἰσεχώρησε μόνος ἐκεῖ καὶ αἴφνης καὶ αὐτὸς καὶ τὸ φῶς τῆς δαδός του ἐχάθησαν ἀποτόμως.

— Μὴ ζητῶμεν τίποτε περισσότερον, εἶπον ἐκεῖνοι· ἢ ὁ Τορκουάτος εἶνε προδότης καὶ μᾶς γελᾷ, ἢ ἥρπάγη ἀπὸ κἄποιαν μαγείαν.

Στενοχωρημένοι, πνιγόμενοι ἀπὸ τοὺς καπνούς, τυφλούμενοι ἀπὸ αὐτούς, ἀγωνιῶντες ἐν μέσῳ τῆς ὑπερθερμανθείσης ἀτμοσφαίρας, ἀποτεθαρρυμένοι τελείως, ἀπεφάσισαν νὰ ἐξέλθωσιν ἔξω. Εἶχον ἤδη στρέψει. Κατ' εὐθεῖαν ἐὰν ἐβάδιζον, θὰ ἔφθαναν ἀσφαλῶς εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ κοιμητηρίου. Ἐπέταξαν λοιπὸν τὰς ἀναμμένας δᾷδας καὶ ἤρχισαν νὰ ἐπιστρέφωσιν.

Πρὶν ἢ ὅμως φθάσωσιν εἰς τὴν εἴσοδον, μία παράδοξος ἐμφάνισις τοὺς ἔκαμε νὰ σταματήσωσι. Κατ' ἀρχὰς ἐνόμισαν, ὅτι ἔβλεπον ἀκτῖνά τινα φωτός, ἐντὸς ὀλίγου ὅμως διέκριναν, ὅτι τὸ φῶς αὐτὸ προήρχετο ἀπὸ κἄποιαν λυχνίαν. Ἡ λυχνία αὐτὴ ἐκρατεῖτο ὑπὸ προσώπου τινὸς ἀκινήτου, τὸ ὁποῖον ἵστατο ὄρθιον.

Ἐνδεδυμένον τὸ πρόσωπον αὐτὸ μὲ μελανὴν περιβολήν, ὑπενθύμιζε τὰ μετάλλινα ἐκεῖνα ἀγάλματα, τῶν ὁποίων ἡ κεφαλὴ καὶ τὰ ἄκρα ἦσαν κατεσκευασμένα ἀπὸ λευκὸν μάρμαρον.

— Τί νὰ εἶνε ἐκεῖνο; ἔλεγον οἱ ἄνδρες.

— Μάγισσα, εἶπεν εἷς ἐξ αὐτῶν.

— Τὸ στοιχειὸ τῶν τόπων αὐτῶν, παρετήρησε κάποιος ἄλλος.

— Φάντασμα, προσέθεσε τρίτος τις.

Ἐν τούτοις, καθ' ὅσον ἐπλησίαζον βαδίζοντες μὲ βήματα ἐλαφρά, τὸ μυστηριῶδες πρόσωπον ἐφαίνετο, ὅτι δὲν εἶχεν ἀντιληφθῆ τὴν παρουσίαν των. Οἱ ὀφθαλμοί της δὲν παρετήρουν τίποτε· ἔμενον ἀπαθεῖς καὶ ἀκίνητοι. Τέλος οἱ στρατιῶται ἔφθασαν πολὺ πλησίον, ὥστε ἠδύναντο νὰ συλλάβωσι διὰ τῶν χειρῶν τὴν μυστηριώδη ἐκείνην μορφήν.

— Ποῖος εἶσαι; ἠρώτησεν ὁ Κορβῖνος μανιώδης.

— Μία χριστιανή, ἀπεκρίθη μετὰ γλυκύτητος ἡ τυφλὴ Καικιλία.

— Συλλάβετέ την, παρήγγειλεν ἐκεῖνος, κάποιος ἐπὶ τέλους πρέπει νὰ πληρώσῃ τὴν ἀποτυχίαν μας αὐτήν.

---

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

### *Τὸ πρῶτον ἄνθος.*

Ἡ Καικιλία εἶχεν ἔλθει εἰς τὴν κατακόμβην ὀλίγας στιγμὰς ἐνωρίτερον. Δὲν εἶχε προφθάσει νὰ διεισδύσῃ εἰς τὸ βάθος της, ὅταν ὀπίσω της οἱ στρατιῶται εἶχον ἀνάψει τὰς δᾷδάς των. Ἡ Καικιλία ὡσφράνθη γρήγορα τὴν μυρωδιὰν τοῦ καπνοῦ των καὶ ἐνόησεν εὐθύς, ὅτι οἱ ἐχθροὶ εὑρίσκοντο ἐν τῇ κατακόμ-

βη. Ἔσπευσε λοιπὸν πρὸς τὸν τόπον, ὅπου οἱ χριστιανοὶ εἶχον συναθροισθῆ, καὶ παρέδωκε τὴν σημείωσιν τοῦ Σεβαστιανοῦ προσθέσασα καὶ τὰς ἰδικάς της παρατηρήσεις.

Εἰς τὸ σημείωμα ἐκεῖνο ὁ Σεβαστιανὸς συνίστα εἰς τοὺς χριστιανοὺς νὰ διασκορπισθῶσιν εἰς τὰς βαθυτέρας κρύπτας καὶ νὰ ἀποκρυβῶσιν ἐκεῖ· παρεκάλει ἀκόμη καὶ τὸν ἐπίσκοπον ἵνα μὴ ἐξέλθῃ ἐκεῖθεν, πρὶν ἢ βεβαιωθῆ ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἀπεμακρύνθη, διότι κυρίως διὰ τὴν σύλληψιν αὐτοῦ ἐγένετο ὅλη ἐκείνη ἡ ἐπιχείρησις.

Ὁ Παγκράτιος ὅστις,ὡς εἴπομεν ἤδη,εὑρίσκετο εἰς τὴν κατακόμβην, ὅταν ἔφθασεν ἐκεῖ ἡ Καικιλία, τὴν παρεκάλεσε νὰ λάβῃ καὶ αὐτὴ τὰ ἀνάλογα πρὸς ἀσφάλειάν της μέτρα.

—Ὄχι· ἀπεκρίθη ἐκείνη. Τὸ καθῆκόν μου εἶνε νὰ ἐπαγρυπνῶ ἐπὶ τῆς εἰσόδου καὶ νὰ ὁδηγῶ τοὺς πιστούς.

— Ναί, ἀλλ' ὁ ἐχθρὸς θὰ σὲ συλλάβῃ, εἶπεν ὁ Παγκράτιος.

— Καὶ τί σημαίνει; προσέθεσε γελῶσα ἐκείνη. Ἂν πρόκειται νὰ σωθῶσιν οἱ ἀδελφοί μας, οἱ ὁποῖοι πρόκειται νὰ ἔλθουν, ἂς χαθῇ ἡ ἰδική μου ζωή. Δόσε μου λοιπόν, Παγκράτιε, μίαν λυχνίαν.

— Ἀλλὰ σὺ δὲν δύνασαι νὰ ἴδῃς. Τί σοῦ χρησιμεύει λοιπὸν τὸ φῶς; εἶπεν ὁ Παγκράτιος.

— Εἶνε ἀληθές, εἶπεν ἡ Καικιλία, θὰ τὸ ἴδωσιν ὅμως ἄλλοι.

Ἔλαβε τὸ φῶς καὶ ἀπεμακρύνθη κατευθυνθεῖσα πρὸς τὴν εἴσοδον τοῦ κοιμητηρίου δι' ἄλλης γαλαρίας, ἥτις εὑρίσκετο παραπλεύρως τῆς κεντρικῆς, τὴν ὁποίαν εἶχον καταλάβει οἱ ἐχθροί, καὶ τὴν ὁποίαν ἠγνόει ὁ Τορκουάτος.

Ὅταν ἐπλησίαζον πρὸς αὐτὴν οἱ στρατιῶται, ἤκουε τὰ βήματά των. Ἐνόμισεν ὅμως, ὅτι ἦσαν χριστιανοὶ καὶ ἐσήκωσε διὰ τοῦτο τὴν λυχνίαν νὰ τοὺς φωτίσῃ.

Ὁ Φούλβιος ἐμάνη κυριολεκτικῶς, ὅταν εἶδε τὸν Κορβῖνον νὰ ἐπανέρχεται μὲ ενα καὶ μόνον αἰχμάλωτον.

— Ποῦ εἶνε ὁ Τορκουάτος: ἠρώτησε.

Ἤκουσε πλῆθος ἐξηγήσεων περὶ τῆς ἐξαφανίσεώς του, χωρὶς να ἱκανοποιηθῇ ἀπὸ καμμίαν ἐξ αὐτῶν. Ἡ μόνη ἐξήγησις κατὰ τὴν ἰδικήν του ἀντίληψιν ἦτο, ὅτι ὁ πονηρὸς Τορκουάτος τοὺς ἐγέλασε καὶ ὅτι ἐχρησιμοποίησε τὸν πολύπλοκον ἐκεῖνον ὑπόγειον λαβύρινθον διὰ νὰ τοὺς διαφύγῃ. Ἐστενοχωρήθη πολύ, διότι οὕτω ἔχανεν ἕνα προδότην, ὅστις θὰ ἠδύνατο πολλὰς ὑπηρεσίας νὰ τῷ προσφέρῃ. Ἐν τούτοις εἶχεν ἐνώπιόν του τὴν συλληφθεῖσαν χριστιανήν. Ἀπὸ αὐτὴν τώρα ἤλπιζε διὰ τῆς πανουργίας του νὰ ἀποσπάσῃ πολλὰ μυστικά.

— Γυνή, εἶπε, κύτταξέ με καὶ εἰπέ μοι τὴν ἀλήθειαν.

— Θὰ σοῦ εἴπω τὴν ἀλήθειαν χωρὶς νὰ σὲ κυτ-

τάξω, εἶπεν ἡ πτωχὴ κόρη μὲ φωνὴν γλυκεῖαν καὶ μ' ἱλαρὸν ὑπομειδίαμα. Δὲν βλέπεις λοιπὸν ὅτι εἶμαι τυφλή;

— Τυφλή; Εἶπον ὅλοι σπεύδοντες νὰ τὴν παρατηρήσωσι. Θὰ ἦτο γελοῖον, εἶπεν ὁ Φούλβιος, νὰ βλέπῃ τις εἴκοσι στρατιώτας νὰ διασχίζωσι τὴν πόλιν συνοδεύοντες μίαν νέαν τυφλήν. Πηγαίνετε ὅλοι εἰς τὰ καταλύματά σας καὶ σᾶς ὑπόσχομαι ὅτι ὅλοι θὰ ἀνταμειφθῆτε διὰ τὴν ἐπιχείρησίν σας αὐτήν. Ὅσον ἀφορᾷ σέ, Κορβῖνε, λάβε τὸν ἵππον μου καὶ προχώρει νὰ εἰδοποιήσῃς τὸν πατέρα σου. Θὰ σὲ ἀκολουθήσω ἐφ' ἁμάξης μετὰ τῆς συλληφθείσης.

— Πρόσεξε μὴ μὲ γελάσῃς, Φούλβιε, εἶπεν ὁ Κορβῖνος. Δὲν πρέπει ἡ σημερινὴ ἡμέρα νὰ περάσῃ χωρὶς θυσίαν τινά.

— Μὴ φοβεῖσαι, ἀπεκρίθη ὁ Φούλβιος.

Ὅταν ὁ Φούλβιος ἀπέμεινε μόνος μετὰ τῆς Καικιλίας ἐν τῇ ἁμάξῃ, προσεποιήθη ὕφος συμπαθὲς καὶ γλυκὺ καὶ ὡμίλησε πρὸς αὐτὴν ὡς ἑξῆς·

— Πτωχό μου παιδί, εἶσαι πρὸ πολλοῦ τυφλή;

— Ὑπῆρξα πάντοτε τυφλή, ἀπεκρίθη ἐκείνη.

— Ποία εἶνε ἡ ἱστορία σου; Πόθεν κατάγεσαι;

— Δὲν ἔχω ἱστορίαν, ἀπεκρίθη ἡ Καικιλία. Οἱ γονεῖς μου ἦσαν πτωχοὶ καὶ μὲ ἔφεραν εἰς τὴν Ρώμην εἰς ἡλικίαν τεσσάρων ἐτῶν, ἐκπληροῦντες τὴν εὐχὴν καὶ τὸ τάξιμον, τὸ ὁποῖον ἔκαμον εἰς τοὺς ἁγίους μάρτυρας Χρύσανθον καὶ Δαρίαν χάριν τῆς ζωῆς

μου. Πρὶν ἢ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν κατακόμβην, μὲ ἀφῆκαν εἰς κάποιαν χριστιανὴν ἀσθενῆ, ἡ ὁποία ἦτο εἰς τὴν θύραν τῆς Ἐκκλησίας. Δὲν μὲ ἐπῆραν κοντά τους. Ἀλλὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἀρκετὸς ἀριθμὸς χριστιανῶν ἐτάφη ὑπὸ τὴν γῆν καὶ τοὺς λίθους, τοὺς ὁποίους κατὰ σωροὺς ἔρριψαν ἐντὸς τῆς κατακόμβης, διὰ νὰ θανατώσωσι τοὺς εἰς αὐτὴν εὑρισκομένους. Οἱ γονεῖς μου ἠξιώθησαν νὰ εἶνε μεταξὺ τῶν πρώτων θανατωθέντων.

— Καὶ πῶς ἔζησες ἔκτοτε; ἠρώτησεν ὁ Φούλβιος.

— Ὁ Θεὸς ἔμεινεν ὡς μόνος πατήρ μου καὶ ἡ ἐκκλησία του ὡς μόνη μήτηρ μου, ἀπεκρίθη ἡ τυφλή. Ἐκεῖνος, Ὅστις τρέφει τὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ, δύναται νὰ θρέψῃ καὶ τὰ πρόβατα τοῦ ποιμνίου Του. Δὲν μοῦ ἔλειψε τίποτε ἔκτοτε.

— Καὶ δύνασαι ἐλευθέρως καὶ ἀφόβως νὰ περιπατῇς εἰς τοὺς δρόμους, ὡσὰν νὰ εἶχες ὀφθαλμούς; ἠρώτησεν ὁ Φούλβιος.

— Καὶ πῶς τὸ ξεύρεις; ἀντηρώτησεν ἡ τυφλή.

— Σὲ εἶδα κάποτε. Σὲ ἐνθυμοῦμαι ἕνα πρωῒ τοῦ φθινοπώρου, πολὺ ἐνωρίς, ποῦ ὡδήγεις ἕνα κουτσὸν εἰς τὸν οἶκον τῶν γονέων τῆς Ἁγνῆς.

Ἡ τυφλὴ ἠρυθρίασε καὶ ἐσίγησεν. Ἀλλ' ὁ πονηρὸς Φούλβιος τῆς ἀπηύθυνε νέαν ἐρώτησιν.

— Ὡμολόγησες πρὸ ὀλίγου, ὅτι εἶσαι χριστιανή;

— Ὦ! ναί, πῶς θὰ ἠδυνάμην νὰ τὸ ἀρνηθῶ; εἶπεν ἡ τυφλή.

— Ὥστε λοιπὸν καὶ ἡ συνάθροισις ἐκείνη, ἡ ὁποία ἔγεινε τὸ πρωΐ αὐτὸ εἰς τὴν οἰκίαν τῆς Ἁγνῆς, ἦτο συνάθροισις χριστιανική! προσέθεσεν ὁ Φούλβιος.

— Βεβαιότατα, ἀπεκρίθη ἡ τυφλή.

Τοῦτο ἦτο ἀρκετὸν διὰ τὸν Φούλβιον. Ἐπεζήτει νὰ ἐξακριβώσῃ, ἐὰν ἡ Ἁγνὴ ἦτο χριστιανή. Ὁ Τορκουάτος εἴτε μὴ θέλων εἴτε ἀγνοῶν δὲν τὸν ἐπληροφόρησε περὶ τούτου. Ἤδη τὸ ἐμάνθανε μὲ τὸν ἁπλούστερον τρόπον. Καὶ ηὐχαριστήθη ὑπερβαλλόντως. Ἡ Ἁγνὴ θὰ ἐτίθετο πλέον πρὸ δεινοῦ διλήμματος: Ἢ νὰ θανατωθῇ ὡς χριστιανὴ ἢ νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὰς ἀξιώσεις τοῦ Φουλβίου.

— Μετά τινα σιγὴν παρετήρησε τὴν τυφλὴν ἐπαστικῶς καὶ τῆς εἶπε.

— Ξεύρεις ποῦ πηγαίνεις;

— Ἐνώπιον τοῦ κριτοῦ, ἀπεκρίθη ἡ Καικιλία, ὁ ὁποῖος θὰ μὲ στείλῃ πρὸς τὸν οὐράνιον Νυμφίον μου.

— Καὶ μὲ τόσην ἡρεμίαν πηγαίνεις εἰς τὸν δικαστήν; ἠρώτησεν ἔκπληκτος ὁ Φούλβιος, ὁ ὁποῖος δὲν ἠδύνατο νὰ ἴδῃ ἐπὶ τῆς φυσιογνωμίας τῆς Καικιλίας παρὰ μόνον ἱλαρὸν ὑπομειδίαμα.

— Εἰπὲ καλλίτερα μὲ τόσην χαράν, προσέθεσεν ἡ τυφλή.

Ἀφοῦ ἐπέτυχεν ὁ Φούλβιος τὰς πληροφορίας, τὰς ὁποίας ἤθελε, παρέδωκε τὴν αἰχμάλωτόν του εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Κορβίνου, ἀδιαφορῶν ἐντελῶς περὶ τῆς τύχης, ἡ ὁποία τὴν ἀνέμενε.

Ὁ Κορβῖνος εἶχε παρασκευάσει τὸν πατέρα του νὰ δεχθῇ τὴν συλληφθεῖσαν τυφλήν. Ὁ Τέρτυλλος (ὁ πατὴρ τοῦ Κορβίνου) συνεκινήθη, ὅταν ἔμαθεν ὅτι ἐπρόκειτο περὶ δυστυχοῦς τυφλῆς καὶ ἐνόμισεν ὅτι θὰ κατώρθωνε νὰ τὴν μεταπείσῃ. Πρὶν ἢ λοιπὸν προσαχθῇ αὕτη, παρήγγειλεν εἰς τοὺς παριστα μένους ἵνα τηρήσωσι βαθυτάτην σιγήν, ἀπειλήσας ὅτι θὰ ἐτιμώρει αὐστηρῶς πάντα, ὅστις θὰ παρεβίαζε τὴν ἐντολήν του ταύτην. Ἤθελε δι' αὐτοῦ ὁ Τέρτυλλος νὰ νομίσῃ ἡ τυφλή, ὅτι ἦτο μόνη ἐνώπιον αὐτοῦ, χωρὶς νὰ παρίσταται ἐκεῖ κανείς. Ἤλπιζε δὲ οὕτω ὅτι θὰ ἦτο εὐκολώτερον νὰ τὴν μεταπείσῃ.

— Πῶς ὀνομάζεσαι, κόρη μου; ἠρώτησε μετὰ γλυκύτητος ὁ δήμαρχος.

— Καικιλία.

— Εἶνε εὐγενὲς τὸ ὄνομά σου. Εἶνε ἆρά γε οἰκογενειακόν; προσέθεσεν ὁ Τέρτυλλος.

— Ὄχι, δὲν εἶμαι εὐγενής. Ὁ μόνος τίτλος τῆς οἰκογενειακῆς μου εὐγενείας εἶνε ὅτι οἱ γονεῖς μου, καίτοι πτωχοί, ἀπέθανον διὰ τὸν Χριστόν. Ἐπειδὴ εἶμαι τυφλή, ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι μὲ ἀνέλαβον ὑπὸ τὴν προστασίαν των, μὲ ὠνόμασαν Καῖκαν, ἔπειτα δὲ χαϊδευτικὰ μετέβαλον τὸ ὄνομά μου εἰς Καικιλίαν.

— Τώρα, προσέθεσε μετὰ τῆς αὐτῆς γλυκύτητος ὁ Τέρτυλλος, θὰ ἀρνηθῇς ὅλας αὐτὰς τὰς ἀνοησίας τῶν χριστιανῶν, τῶν ὁποίων ἡ προστασία σὲ ἀφῆκεν εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν τῆς πτωχείας σου καὶ τῆς

τυφλώσεώς σου. Ἀπόδος τιμὴν εἰς τὸ διάταγμα τοῦ αὐτοκράτορος. Θυσίασε εἰς τοὺς θεούς. Εἰς ἀνταμοιβὴν δὲ θὰ ἔχῃς πλούτη, ὡραῖα ἐνδύματα, λαμπρὰν τύχην. Ἐπὶ πλέον οἱ ἱκανώτεροι ἀπὸ τοὺς ἰατροὺς τῆς Ρώμης θὰ ἀναλάβωσι τὴν θεραπείαν τῶν ὀφθαλμῶν σου.

— Πρέπει νὰ ἐξεύρῃς καλλίτερα πράγματα νὰ μοῦ προτείνῃς καὶ νὰ μοῦ ὑποσχεθῇς, εἶπεν ἡ Καικιλία. Αὐτά, τὰ ὁποῖα νομίζονται ὡς δυστυχίαι μου, ἐγὼ θεωρῶ ὡς ἀνυπολογίστους εὐτυχίας καὶ εὐχαριστῶ θερμῶς δι' αὐτὰς τὸν Θεὸν καὶ τὸν Μονογενῆ Υἱόν Του.

— Τί θέλεις νὰ εἴπῃς; ἠρώτησε διαπορῶν ὁ δήμαρχος.

— Ὅτι εὐχαριστῶ τὸν Θεόν, διότι εἶμαι πτωχή, μὲ πτωχὰ ροῦχα ἐνδεδυμένη καὶ μὲ λιτὴν τροφὴν τρεφομένη. Διότι οὕτω πως ὁμοιάζω περισσότερον πρὸς τὸν Ἰησοῦν, τὸν Οὐράνιον Νυμφίον μου, ὁστις ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ δὲν εἶχε ποῦ νὰ κλίνῃ τὴν κεφαλήν.

— Πόσον εἶσαι τρελλή! ἀνεφώνησεν ὁ κριτὴς χάσας κἄπως τὴν ὑπομονήν του. Ἐξακολουθεῖς νὰ τρέφεσαι μὲ τέτοιαις φαντασιοπληξίαις; Ἢ μήπως εὐχαριστεῖς τὸν Θεόν σου, διότι εἶσαι καὶ τυφλή;

— Ὦ! περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο τὸν εὐχαριστῶ δι' αὐτὸ ἐξ ὅλης μου τῆς καρδίας, ἀπεκρίθη ἡ τυφλή.

— Πῶς; Θεωρεῖς ὡς εὐτυχίαν τὸ ὅτι δὲν εἶδες

ποτε τὸ πρόσωπον οὐδενὸς ἀνθρώπου, οὔτε τὸν ἥλιον, οὔτε τὴν γῆν; ἠρώτησεν ὁ Τέρτυλλος. Τί ἰδέας παραδόξους ἔχεις!

— Δὲν εἶνε παράδοξοι, εὐγενέστατε κύριε, ἀπεκρίθη ἡ τυφλή. Διότι τώρα ἡ προσοχή μου ὁλόκληρος εἶνε ἐστραμμένη εἰς Ἐκεῖνον. Οἱ ὀφθαλμοί μου δὲν μὲ παρασύρουν μὲ τὰς κοσμικὰς περιεργείας. Ὅλος ὁ νοῦς μου εἶνε ἐλεύθερος εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ οὐρανίου φωτός. Καμμία γηΐνη ὀπτασία δὲν δύναται νὰ μὲ ἀποσπάσῃ.

— Ἔλα ἀρκετὰ πλέον μὲ τὰς φλυαρίας σου, ἀνέκραξε ζωηρῶς ὁ Τέρτυλλος. Ἢ θὰ ὑπακούσῃς ἀμέσως πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἢ πλέον θὰ σὲ παραδώσω εἰς τὸν βασανιστήν.

Ὁ Τέρτυλλος ἔνευσε τότε πρὸς τὸν Κάτουλλον νὰ ἀρχίσῃ τὰ μαρτυρικὰ βασανιστήρια. Ὁ δήμιος ἐξήπλωσε τὴν μάρτυρα ἐπὶ εἴδους τινὸς τυμπάνου. Τῆς προσέδεσε τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας μὲ λωρία στερεά, τὰ ὁποῖα εἶχον τυλιχθῆ εἰς τροχούς, οἵτινες εὑρίσκοντο προσηρμοσμένοι εἰς τὸ ἄκρον τοῦ τυμπάνου. Ἔστρεψεν ὁ δήμιος τοὺς τροχοὺς αὐτοὺς εἰς τρόπον ὥστε νὰ συμμαζευθῶσι τὰ λωρία ἐκεῖνα καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἡ μάρτυς εὑρέθη τεντωμένη μὲ τὰς χεῖρας ἐξηπλωμένας ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς.

Ἡ τυφλὴ ἐνόμιζεν ἀκόμη, ὅτι ἦτο μόνη μετὰ τοῦ κριτοῦ καὶ ὅτι ἐκεῖνος, ὅστις ὑπέβαλλεν αὐτὴν εἰς τὸ μαρτύριον, δὲν ἦτο τρίτον τι πρόσωπον. Ἦσαν ἐν

τούτοις παρόντες καὶ πολλοὶ ἄλλοι, οἵτινες, ἐνῷ μέχρι τοῦδε ἦσαν σιωπηλοί, ἤδη ἐκράτουν καὶ αὐτὴν τὴν ἀναπνοήν των. Τὰ χείλη τῆς Καικιλίας ἐκινοῦντο εἰς θερμὴν προσευχήν.

— Ἀκόμη μιὰ φορά, πρὸ τοῦ ἐξακολουθήσω τὴν βάσανον, σὲ ἐξορκίζω νὰ θυσιάσῃς εἰς τοὺς θεούς; καὶ νὰ διαφύγῃς οὕτω τὸ σκληρὸν μαρτύριον, εἶπε μετὰ φωνῆς αὐστηρᾶς ὁ κριτής.

— Οὔτε τὰ βασανιστήρια, οὔτε ὁ θάνατος, ἀπήντησε μετὰ σταθερότητος ἡ μάρτυς, δὲν θὰ μὲ χωρίσωσιν ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ. Δὲν δύναμαι νὰ προσφέρω παρὰ μίαν καὶ μόνην θυσίαν πρὸς τὸν μόνον ζῶντα Θεὸν καὶ ἡ θυσία αὐτὴ εἶνε ὁ ἑαυτός μου, τὸν ὁποῖον προσφέρω τώρα.

Ὁ δήμαρχος ἔνευσε τότε εἰς τὸν δήμιον νὰ στρέψῃ ἀποτόμως κατὰ μίαν μόνον στροφὴν τοὺς τροχοὺς τοῦ τυμπάνου. Τὰ λωρία οὕτω ἐσφίχθησαν πολὺ καὶ τὰ μέλη τῆς μάρτυρος ὑπερετεντώθησαν. Ἐξάρθρωσις ἀκόμη τῶν ὀστῶν δὲν εἶχεν ἐπέλθει οὐδεμία. Ἐν τούτοις ἡ ὀδύνη ἤρχισε νὰ ἐπικάθηται εἰς ὁλόκληρον τὸ σῶμα τῆς μάρτυρος. Ἡ φρικίασις ἐσημείωσε τὰ ἴχνη της εἰς τὸ ἅγιον πρόσωπον τῆς Καικιλίας καὶ ἡ ἀγωνία ἐπεκάθησεν ἐπὶ τῶν χειλέων καὶ τῶν παρειῶν αὐτῆς.

— Ἄ! ἆ! ἀνέκραξεν ὁ δικαστής, ὑποφέρεις, αἰ; Ἐμπρός, ὑπάκουσε νὰ σταματήσω τὴν βάσανον.

Ἐκείνη ἐν τούτοις ἐφαίνετο, ὅτι δὲν ἤκουσε τοὺς

λόγους αὐτούς. Ἡ ψυχή της ὁλόκληρος εἶχεν ἐκχυθῇ εἰς φλογερὰν προσευχήν.

— Σὲ εὐχαριστῶ, Κύριε Ἰησοῦ, διότι μὲ ἠξίωσες νὰ ὑποφέρω διὰ πρώτην φορὰν πρὸς δόξαν τοῦ ἁγίου Σου Ὀνόματος. Σὲ ἠγάπησα ἐν τῇ εἰρήνῃ· Σὲ ἠγάπησα ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς χαρᾶς· καὶ τώρα ἐν τῇ θλίψει Σὲ ἀγαπῶ ἀκόμη περισσότερον, ὅσον εἶνε δι' ἐμὲ γλυκύτερον νὰ εὑρίσκωμαι ἐδῶ ἐξηπλωμένη, ὅπως καὶ Σὺ ἄλλοτε ὑπῆρξες ἐξηπλωμένος ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ.

— Γελᾷς μὲ ἐμέ, ἀνέκραξεν ὁ δικαστὴς πλήρης ὀργῆς. Καταχρᾶσαι τὴν μακροθυμίαν μου. Ἔμπρός, Κάτουλλε, ἄναψε μίαν δᾷδα καὶ διεύθυνε τὴν φλόγα της εἰς τὰς πλευρὰς τῆς ἀθλίας καὶ ἀνοήτου αὐτῆς.

Φρικίασις καὶ τρόμος διέδραμε τοὺς παρισταμένους, οἵτινες δὲν ἠδυνήθησαν νὰ συγκρατηθῶσιν, ὅπως ἐκδηλώσωσι τὰς συμπαθείας των πρὸς τὴν δυστυχῆ τυφλήν. Ψίθυρος ἀγανακτήσεως ἠκούσθη ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη.

Ἡ Καικιλία μόλις τότε ἐνόησεν ὅτι περιεστοιχίζετο ἀπὸ ὁλόκληρον πλῆθος. Ὁλόκληρον τὸ πρόσωπον της, ὁ τράχηλός της, τὸ μέτωπόν της ἐκοκκίνησαν ἀμέσως ἐξ ἐντροπῆς. Ὁ δικαστὴς μὲ ἄγριον βλέμμα ἐπέβαλε σιγὴν εἰς τὰ πλήθη καὶ ὅλοι τότε ἤκουσαν τὴν Καικιλίαν, τῆς ὁποίας ἡ φωνὴ ὑψοῦτο θερμοτέρα ἀπὸ κάθε ἄλλην φοράν:

— Κύριέ μου, ἠγαπημένε μου Νυμφίε, ἐπάκουσόν

μου! Ἐζήτησα πάντοτε νὰ εἶμαι πιστὴ εἰς Σέ. Ἐπίτρεψον οἱαδήποτε δεινὰ νὰ ὑποφέρω. Ἓν μόνον μὴ ἐπιτρέψῃς: τὴν σύγχυσιν καὶ τὴν ἐντροπήν, τὴν ὁποίαν θὰ ὑπομείνω, ὅταν μὲ ἴδωσι γυμνὴν τόσα ὐμάτια. Πάρε με κοντά σου ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς. Μὴ ἐπιτρέψῃς ποτὲ νὰ μὲ ἀτιμάσουν καὶ νὰ μολύνωσι τὸν ναὸν τοῦ σώματός μου, τὸν ὁποῖον πάντοτε προσεπάθησα νὰ διατηρήσω καθαρόν.

Νέος ψίθυρος συμπαθείας ἠκούσθη.

— Κάτουλλε! ἐφώναξεν ὠρυόμενος ὁ Τέρτυλλος. Τί κάθησαι; Κάμε τὸ καθῆκόν σου, ἄθλιε!

Ὁ δήμιος ἐπροχώρησεν. Ἔτεινε τὴν χεῖρα διὰ νὰ ἀποσπάσῃ τὰ ἐνδύματα τῆς μάρτυρος. Παρευθὺς ὅμως ἀπεμακρύνθη καὶ στραφεὶς πρὸς τὸν δήμαρχον εἶπε:

— Εἶνε πλέον πολὺ ἀργά. Ἀπέθανε!

— Ἀπέθανεν; ἀνέκραξεν ὁ Τέρτυλλος. Τόσον γρήγορα; Εἶνε ἀδύνατον!

Ὁ Κάτουλλος ἔστρεψε τότε τοὺς τροχοὺς τοῦ τυμπάνου πρὸς τὰ ὀπίσω, τὰ λωρία ἐχαλαρώθησαν, τὸ σῶμα τῆς μάρτυρος σχεδὸν ἀπελύθη, ἔμεινεν ὅμως ἐντελῶς ἀκίνητον. Ἦτο ἀληθές· ἡ Καικιλία ἀπὸ τοῦ βασανιστικοῦ τυμπάνου εἶχε πλέον μετατεθῇ εἰς τὸν θρόνον τῆς δόξης. Μετὰ τὸ αὐστηρὸν καὶ σκυθρωπὸν μέτωπον τοῦ δικαστοῦ, ἔβλεπε τώρα τὸν οὐράνιον Νυμφίον της. Ἡ ἁγία της ψυχὴ ἐπέταξεν ἆρά γε ὡς ἄρωμα ἐκλεκτὸν ἐνωθὲν μὲ τὸ θυ-

μίαμα τῆς προσευχῆς της; Ἢ μήπως ἀφοῦ ἠρυθρίασε τὸ παρθενικόν της μέτωπον, τὸ αἷμα δὲν ἠδυνήθη νὰ εἰσρεύσῃ ἐκ νέου εἰς τὴν καρδίαν της;

Ἐν μέσῳ τῆς σιγῆς, τὴν ὁποίαν προὐκάλεσεν ὁ φόβος καὶ ἡ κατάπληξις, μία φωνὴ διαυγὴς καὶ τολμηρὰ ἠκούσθη ἀναμέσον τοῦ πλήθους, τὸ ὁποῖον συνωθεῖτο παρὰ τὴν θύραν.

— Τύραννε σκληρε, δὲν βλέπεις ὅτι μία πτωχὴ καὶ τυφλὴ χριστιανὴ ἔχει μεγαλειτέραν δύναμιν ἐπὶ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου παρὰ σὺ καὶ οἱ ἀσεβεῖς κύριοί σου;

— Πῶς! διὰ τρίτην φορὰν ἐντὸς εἴκοσι τεσσάρων ὡρῶν τολμᾷ νὰ εὑρίσκεται ἀκόμη ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἐπὶ τῆς ὁποίας καὶ ἐγώ; ἀνέκραξεν ὁ Κορβῖνος. Τὴν φορὰν αὐτὴν δὲν θὰ ξεφύγῃς ἀπὸ τὰ χέρια μου.

Ὁ Κορβῖνος εἶπε τοὺς λόγους αὐτοὺς μὲ λυσσώδη μανίαν καὶ ἔσπευσε πρὸς τὸ πλῆθος, τὸ ὁποῖον εὑρίσκετο ἐπὶ τῆς θύρας. Ἀλλ' ἐν τῷ τρελλῷ τούτῳ δρόμῳ του προσέκρουσεν ἐπὶ ἑνὸς ἀξιωματικοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ ἀνάστημα ἦτο ἀθλητικώτατον. Ἐκ τῆς προσκρούσεως ἐκείνης ὀλίγον ἔλειψε νὰ πέσῃ. Ἐταλαντεύθη πρὸς στιγμήν, ἀλλ' ὁ ἀξιωματικὸς μὲ τὰς στιβαράς του χεῖρας τὸν συνεκράτησε. Καθ' ὃν δὲ χρόνον τὸν ἐκράτει ἀκόμη. τοῦ ἀπηύθυνε τοὺς ἑξῆς λόγους.

— Αἴ! ποῦ πηγαίνεις, Κορβῖνε;

— Ἄφησέ με, Κοδράτε.

— Μᾶ ποῦ τρέχεις τόσον γρήγορα; Μήπως δύναμαι καὶ ἐγὼ νὰ σὲ βοηθήσω εἰς τίποτε; προσέθεσεν ὁ Κοδράτος, κρατῶν πάντοτε αὐτὸν σφιγκτά.

— Ἄφησέ με σοῦ λέγω, διότι θὰ φύγῃ! εἶπε μετὰ νευρικότητος ὁ Κορβῖνος.

— Ποῖος; ἠρώτησεν ὁ ἀξιωματικός.

— Ὁ Παγκράτιος, εἶπεν ὁ Κορβῖνος στραφεὶς πρὸς τὸ πλῆθος, ὅπου εἶδεν ὅτι ὁ νεαρὸς χριστιανὸς εἶχε φύγει... Δὲν τὸν βλέπω.

Ἀφῆκε τότε τὸν Κορβῖνον, ἀλλ' ἦτο πλέον πολὺ ἀργά. Ὁ νεαρὸς Παγκράτιος εἶχε φθάσει ὑγιὴς καὶ σῶος εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Διογένους.

Καθ' ὃν χρόνον ἐξετυλίσσετο ἡ σκηνὴ αὕτη, ὁ δήμαρχος διέταξε τὸν Κάτουλλον, ἵνα τὸ σῶμα τῆς μάρτυρος ριφθῇ εἰς τὸν Τίβεριν. Ἀλλ' ἄλλος τις ἀξιωματικός, ὅστις ἦτο σκεπασμένος εἰς τὸν μανδύαν του μέχρι τῶν ὀφθαλμῶν, ἔκαμε νεῦμα πρὸς τὸν Κάτουλλον, ὅστις ἐννοήσας περὶ τίνος ἐπρόκειτο, ἐπλησίασε καταλλήλως καὶ ἔλαβεν εἰς τὴν κρυφίως ταθεῖσαν χεῖρά του μίαν σακκοῦλαν γεμάτην ἀπὸ χρήματα.

— Ἔξω ἀπὸ τὴν Πύλην Καπέναν, εἰς τὴν ἔπαυλιν τῆς Λουκίνης, μίαν ὥραν μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, εἶπε σιγὰ σιγὰ ὁ Σεβαστιανός.

— Τὸ σῶμα θὰ ἀποτεθῇ ἐκεῖ ὡρισμένως, εἶπεν ὁ δήμιος σφίγγων τὸ χαρτοφυλάκιον εἰς τὰς χεῖράς του.

— Ποία νομίζεις ὅτι ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τοῦ θανά-

του τῆς πτωχῆς αὐτῆς κόρης; ἠρώτησε κἄποιος ἀπὸ τοὺς θεατὰς τὸν σύντροφόν του.

— Ὁ φόβος, ὑποθέτω, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος.

—Ἡ αἰδὼς μιᾶς χριστιανῆς, ἀπεκρίθη κἄποιος ξένος, ὁ ὁποῖος ἐπέρνα ἀπ' ἐκεῖ.

---

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣ'.

### *Ἀντιμισθία.*

Ὁ Δήμαρχος μετέβη νὰ δώσῃ ἀναφορὰν ἐπὶ τῶν γεγονότων τῆς ἡμέρας καὶ προσεπάθησε νὰ δικαιολογήσῃ τὸν υἱόν του εἰς τὸν αὐτοκράτορα. Εὗρε τὸν αὐτοκράτορα πολὺ ἐξωργισμένον. Ἐὰν ὁ Κορβῖνος εὑρίσκετο ἐκεῖ κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν, οὐδεὶς θὰ ἠδύνατο νὰ τοῦ σώσῃ τὴν κεφαλήν. Τὸ σχίσιμον τοῦ διατάγματος ἀφ' ἑνός, καὶ ἡ ἀποτυχία τῆς εἰς τὴν κατακόμβην ἐκδρομῆς ἀφ' ἑτέρου εἶχον ἐρεθίσει φοβερὰ τὸν αὐτοκράτορα.

Ὁ Σεβαστιανὸς εἶχε διευθετήσει τὰ πράγματα οὕτως, ὥστε καὶ τώρα ἦτο ἀξιωματικὸς τῆς φρουρᾶς, ὡς τοιοῦτος δὲ ἤκουσε καὶ εἶδεν ὅλα τὰ ἐκτυλιχθέντα κατὰ τὴν συνάντησιν ταύτην τοῦ δημάρχου μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος.

—Ποῦ εἶνε ὁ προκομμένος σου υἱός; Αὐτοὶ ὑπῆρξαν οἱ λόγοι, μὲ τοὺς ὁποίους ὁ αὐτοκράτωρ ὑπεδέχθη τὸν Τέρτυλλον.

— Περιμένει ταπεινῶς εἰς τὰς πύλας τοῦ ἀνακτό-

ρου τὴν καλὴν διάθεσιν τῆς θειότητός σου, μετὰ πολλῆς ἀγωνίας σκεπτόμενος πῶς νὰ πραΰνῃ τὴν θείαν σου ὀργὴν διὰ τὰς δυσμενείας, τὰς ὁποίας ἡ τύχη τοῦ ἐπέδειξεν εἰς τὰς σημερινάς του ἐπιχειρήσεις.

— Ἡ τύχη! ἀνέκραξεν ὁ τύραννος. Λέγε καλλίτερα ἡ ἀνοησία καὶ ἡ ἀνικανότης ἡ ἰδική του. Θὰ τὸ πληρώσῃ ἀκριβά. Πὲς νὰ τὸν εἰσαγάγουν ἐδῶ.

Ὁ ἄθλιος ἐκεῖνος εἰσῆλθε στενάζων καὶ τρέμων, προσέπεσε δὲ εὐθὺς γονυπετὴς ἐνώπιον τοῦ αὐτοκράτορος, ὁ ὁποῖος τὸν ἀπώθησε δι' ἑνὸς λακτίσματος. Ὁ Κορβῖνος ἐκυλίσθη κατὰ γῆς ὡς κύων κτυπηθείς. Τοῦτο προὐκάλεσεν ἱλαρότητα εἰς τὸν αὐτοκράτορα καὶ κατεπράϋνε κἄπως τὴν μανίαν του.

— Ἔμπρός, ἀνόητε, σήκω ἐπάνω, ἐφώναξεν ὁ αὐτοκράτωρ. Λέγε νὰ ἀκούσω ἀπὸ τὸ στόμα σου πῶς συνέβησαν τὰ πράγματα. Πῶς τὸ διάταγμα ἐξηφανίσθη;

Ὁ Κορβῖνος διηγήθη τότε ἕνα μῦθον εὐχάριστον, ὁ ὁποῖος ἔκαμε τὸν αὐτοκράτορα νὰ γελάσῃ. Αὐτὸ ἦτο καλὸν σημεῖον.

— Αἴ! καλά, εἶπεν ἐπὶ τέλους ὁ αὐτοκράτωρ. Θὰ σὲ λυπηθῶ. Ραβδοῦχοι, λύσατε τὰς δέσμας σας.

Οἱ ραβδοῦχοι, πρέπει νὰ γνωρίζῃ ὁ φίλος ἀναγνώστης, ἦσαν φύλακες τοῦ αὐτοκράτορος ἱστάμενοι παρὰ τὸν θρόνον αὐτοῦ καὶ κρατοῦντες εἰς τὰς χεῖρας πέλεκυν καὶ δέσμην ράβδων, ἕτοιμοι νὰ πλήξωσι καὶ θανατώσωσι δι' αὐτῶν πάντα, ὅστις θὰ ἐπλησίαζεν

ἀπρόσκλητος τὸν αὐτοκράτορα ἢ θὰ ἐκρίνετο ὑπ' αὐτοῦ ἄξιος θανάτου.

Οἱ ραβδοῦχοι ἤρχισαν τότε νὰ ἑτοιμάζωσι τὰς δέσμας αὐτῶν λύοντες ταύτας καὶ ἐξάγοντες ἐξ αὐτῶν τοὺς πελέκεις.

Ὁ Κορβῖνος ἐνόμισε τότε, ὅτι θὰ τὸν ἐθανάτωναν. Προσέπεσε λοιπὸν ἐκ νέου γονυκλινὴς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα καὶ ἀνεφώνησε:—λυπήσου τὴν ζωήν μου. Ἔχω πληροφορίας σπουδαιοτάτας νὰ δώσω εἰς τὴν Μεγαλειότητά σου, ἐὰν μὲ ἀφήσῃς νὰ ζήσω.

— Ποῖος εἶπεν, ὅτι θὰ σοῦ ἀφαιρέσω τὴν ἐλεεινὴν ζωήν σου; ἀπεκρίθη ὁ Μαξιμιανός.

Καὶ ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς ραβδούχους προσέθεσεν ὁ αὐτοκράτωρ.

— Ραβδοῦχοι, ἀφήσατε τοὺς πελέκεις σας, αἱ ράβδοι εἶνε ἀρκεταί.

Ἐν μιᾷ στιγμῇ τὸν ἥρπασαν, τοῦ ἔδεσαν τὰς χεῖρας, τοῦ ἀπέσπασαν τὸν χιτῶνα ἀπὸ τοὺς ὤμους, καὶ ἤρχισαν ὅλοι νὰ τὸν ραβδίζουν ἐπὶ τῆς γυμνῆς ράχεώς του. Ὁ Κορβῖνος ὠρύετο δαγκάνων τὰ χείλη του ἀπὸ τὴν πολλὴν ὀδύνην, τὴν ὁποίαν ἐδοκίμαζε. πρὸς μεγάλην εὐχαρίστησιν τοῦ αὐτοκράτορος.

Μετὰ τὸν ραβδισμόν, παρ' ὅλην τὴν ἐλεεινὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκετο, τὸν ὑπεχρέωσαν νὰ σταθῇ ὄρθιος ἐνώπιον τοῦ αὐτοκράτορος.

— Τώρα, εἶπεν ὁ αὐτοκράτωρ, ποία εἶνε ἡ πολύτιμος αὐτὴ πληροφορία, τὴν ὁποίαν θέλεις νὰ μοῦ δώσῃς;

— Γνωρίζω ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἔτεινε χεῖρα βέβηλον κατὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος, εἶπεν ὁ Κορβῖνος.

— Ποῖος εἶνε;

— Νέος τις ὀνομαζόμενος Παγκράτιος, τοῦ ὁποίου εὗρον τὸ μαχαιρίδιον ἀκριβῶς εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἦτο κρεμασμένον τὸ διάταγμα, ἀπήντησεν ὁ Κορβῖνος.

— Καὶ πῶς δὲν τὸν συνέλαβες διὰ νὰ τὸν παρουσιάσῃς εἰς τὴν δικαιοσύνην; ἠρώτησεν ὁ αὐτοκράτωρ.

— Δύο φοραῖς σήμερον εὑρέθη σχεδὸν ἐμπροστά μου, διότι ἤκουσα τὴν φωνήν του· ἀλλὰ μοῦ διέφυγεν, εἶπεν ὁ Κορβῖνος.

— Πρόσεξε νὰ μὴ σοῦ διαφύγῃ καὶ διὰ τρίτην φοράν, διότι θὰ τὸ ἀκριβοπληρώσῃς, εἶπεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλλὰ πῶς τὸν γνωρίζεις; Πῶς ἐξεύρεις, ὅτι τὸ μαχαιρίδιον εἶνε ἰδικόν του;

— Ἤμεθα μαζὺ συμμαθηταὶ εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ Κασσιανοῦ, ὅστις ἦτο χριστιανός, προσέθεσεν ὁ Κορβῖνος.

— Πῶς; χριστιανὸς ἔλαβε τὸ θράσος νὰ διδάσκῃ τοὺς ὑπηκόους μου, νὰ καθιστᾷ αὐτοὺς ἐχθροὺς τῆς πατρίδος των, ἀπίστους πρὸς τὸν κυρίαρχόν των, ἀσεβεῖς πρὸς τοὺς θεούς των! ἀνεφώνησεν ὁ αὐτοκράτωρ. Αὐτὸς ἀναμφιβόλως θὰ συνεβούλευσε καὶ τὸν Παγκράτιον, αὐτὸν τὸν νεαρὸν ὄφιν, νὰ ξεσχίσῃ τὸ διάταγμά μου. Γνωρίζεις ποῦ εἶνε;

— Ναί, μεγαλειότατε· ὁ Τορκουάτος, ὅστις ἀπέπτυσε τὰς χριστιανικὰς δεισιδαιμονίας, μοῦ τὸ εἶπε.

— Καὶ ποῖος εἶνε αὐτὸς ὁ Τορκουάτος; ἠρώτησεν ὁ αὐτοκράτωρ.

— Εἶνε κάποιος, ὁ ὁποῖος παρέμεινεν ἐπί τινα χρόνον εἰς τὴν ἐξοχὴν μαζὺ μὲ τὸν Χρωμάτιον καὶ μὲ μίαν συντροφιὰν χριστιανῶν, ἀπεκρίθη ὁ Κορβῖνος.

— Ὥστε καὶ ὁ πρώην δήμαρχός μου ἔγεινε χριστιανός; ἠρώτησεν ὁ Μαξιμιανός.

— Ναί, καὶ κατοικεῖ εἰς τὴν Καμπανίαν μὲ ἀρκετοὺς χριστιανούς, ἀπεκρίθη ὁ Κορβῖνος.

— Ποία ἀπιστία! ποία προδοσία! Δὲν θὰ ἰδῶ μετ' ὀλίγον εἰς ποῖον νὰ ἐμπιστευθῶ. Δήμαρχε, νὰ στείλῃς ἀμέσως καὶ νὰ συλλάβῃς ὅλους αὐτούς· τὸν διδάσκαλον καὶ τὸν Τορκουάτον.

— Δὲν εἶνε πλέον χριστιανὸς ὁ Τορκουάτος, παρετήρησεν ὁ Δήμαρχος.

— Τί με ἐνδιαφέρει; ἀπήντησεν ὁ αὐτοκράτωρ. Γρήγορα νὰ τοὺς συλλάβῃς ὅλους αὐτούς. Νὰ μὴ λυπηθῇς κἀνένα. Ἤκουσες; Πηγαίνετε τώρα ὅλοι· εἶνε ἡ ὥρα τοῦ φαγητοῦ μου.

Ὁ Κορβῖνος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν. Πυρετὸς σφοδρὸς τὸν εἶχε καταλάβει καὶ ὑπέφερε καθ' ὅλην τὴν νύκτα. Τὸ πρωῒ τῆς ἑπομένης παρεκάλεσε τὸν πατέρα του νὰ συναποσταλῇ μὲ τὸ ἀπόσπασμα τὸ καταδιωκτικὸν εἰς Καμπανίαν, διὰ νὰ

κατορθώσῃ ἐκεῖ, ὅπως ἀνακτήσῃ τὴν τιμήν του καὶ κορέσῃ τὸ πάθος τῆς ἐκδικήσεώς του.

Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὸν Κορβῖνον. Ἂς ἔλθωμεν τώρα εἰς τὸν Φούλβιον.

Ὅταν ὁ Φούλβιος παρέδωκε τὴν Καικιλίαν εἰς τὸ δικαστήριον, ἔφυγεν ἐκεῖθεν καὶ κατηυθύνθη πρὸς τὸν οἶκόν του. Ἤθελεν ἐκεῖ νὰ συναντήσῃ τὸν γέροντα σύντροφόν του, τὸν Εὐρώταν, ὅστις τὸν εἶχεν ἀκολουθήσει ἐκ τῶν μερῶν τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ Εὐρώτας ἕως τότε διὰ τὸν Φούλβιον ἦτο ὁ γέρων δοῦλος τοῦ πατρός του, ὁ ἔμπιστος καὶ ἀφωσιωμένος εἰς αὐτόν, ὁ σύμβουλος τοῦ Φουλβίου. Διὸ αὐτὸ ὁ Φούλβιος ἐσυνείθιζε νὰ τοῦ ἀναφέρῃ ὅλας τὰς ἐπιχειρήσεις του. Ὁ γέρων Εὐρώτας ἤκουσε μετὰ σοβαρότητος τὰ περὶ τῆς ἐπιδρομῆς εἰς τὸ κοιμητήριον καὶ τὰ κατὰ τὴν σύλληψιν τῆς Καικιλίας, μετὰ ψυχρότητος δὲ προσέθεσε τὰ ἑξῆς.

— Δὲν θὰ κερδήσῃς μεγάλα πράγματα ἀπὸ αὐτό.

— Τὸ κέρδος δὲν θὰ εἶνε ἄμεσον βέβαια, εἶνε ὅμως τοὐλάχιστον μία καλὴ ἐλπὶς διὰ τὸ μέλλον, προσέθεσεν ὁ Φούλβιος.

— Πῶς; ἠρώτησεν ὁ Εὐρώτας.

— Ἡ εὐγενὴς Ἁγνὴ εἶνε ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μου, παρετήρησεν ὁ Φούλβιος. Εἶνε χριστιανή· περὶ αὐτοῦ εἶμαι ὑπερβέβαιος. Δύναμαι λοιπὸν ἢ νὰ τὴν ἐξαναγκάσω νὰ μοῦ δώσῃ τὴν χεῖρά της ἢ νὰ τὴν ὁδηγήσω πρὸς τὸν θάνατον. Καὶ εἰς τὴν μίαν καὶ

εἰς τὴν ἄλλην περίπτωσιν ἡ περιουσία της εἶνε ἰδική μου.

— Τὸ καλλίτερον εἶνε τὸ δεύτερον. Πρόδοσέ την καὶ ὁδήγησέ την εἰς τὸν κριτὴν ὡς χριστιανήν, διὰ νὰ ἀποκτήσῃς τὸ ταχύτερον τὴν περιουσίαν της, εἶπεν ὁ Εὐρώτας.

— Ἀλλὰ πρόκειται καὶ περὶ τῆς τιμῆς μου, παρετήρησεν ὁ Φούλβιος. Δὲν δύναμαι νὰ ἀνεχθῶ, ἵνα μὲ κατηγορήσουν, ὅτι διὰ μίαν περιουσίαν παρέδωκα ἓν κοράσιον εἰς τὸν θάνατον. Θὰ μὲ περιεφρόνουν ὅλοι ὅσοι θὰ τὸ ἤκουον.

Ἐν τούτοις, ἀπήντησεν ὁ πονηρὸς γέρων, περιεφρονήθης ἀπὸ τὸ κοράσιον αὐτό. Ἀπαιτεῖ δὲ ἡ περιφρόνησις αὐτὴ ἐκδίκησιν. Ἐξ ἄλλου δὲν ἔχεις καὶ πολὺν καιρὸν νὰ χάνῃς μὲ τοὺς δισταγμούς σου αὐτούς. Ξεύρεις, ὅτι τὸ ταμεῖόν μας ἐξηντλήθη τελείως, δὲν δυνάμεθα δὲ ἐπὶ τῆς βοηθείας οὐδενὸς νὰ στηριχθῶμεν. Πρέπει νὰ βαρέσῃς μιὰ πολὺ μεγάλη μπάζα.

— Ναί, ἀλλὰ δὲν θὰ ἤθελες καὶ σὺ τοὺς νέους αὐτοὺς χρηματικοὺς πόρους νὰ τοὺς ἐπιτύχω διὰ μέσων ἐντίμων μᾶλλον παρὰ διὰ τρόπου ἐνόχου; ἠρώτησεν ὁ Φούλβιος.

— Ἀρκεῖ νὰ τοὺς ἐπιτύχῃς, εἶπεν ὁ Εὐρώτας, διὰ τίνος δὲ τρόπου αὐτὸ εἶνε ἀδιάφορον. Μόνον πρέπει τὸ γρηγορώτερον νὰ τοὺς ἐπιτύχῃς. Γνωρίζεις τὸ σύνθημά μας καὶ τὸ πρόγραμμά μας. Ἢ ἡ οἰκογέ-

νειά σου θὰ ἀναδειχθῇ πλουσιωτάτη καὶ διασημοτάτη ἢ θὰ σβεσθῇ μαζὺ μὲ σέ. Ποτὲ δὲν πρέπει νὰ σαπῇ εἰς τὸ ὄνειδος, τουτέστιν εἰς τὴν πτωχείαν.

— Ἤξερω, ξέρω, εἶπεν ὁ Φούλβιος. Εἶνε περιττὸν νὰ μοῦ ὑπενθυμίζῃς καθ' ἑκάστην τὸ σκληρὸν τοῦτο δίλημμα.

— Σοῦ δίδω καιρόν, εἶπεν ὁ Εὐρώτας, μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν θὰ ἐκλείψῃ πᾶσα ἐλπίς. Τώρα δὲ εἶνε καιρὸς νὰ σοῦ εἴπω καὶ ποῖος πράγματι εἶμαι ἐγώ.

— Τί! δὲν εἶσαι ὁ πιστὸς καὶ ἀπελευθερωθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρός μου δοῦλος, εἰς τοῦ ὁποίου τὰς συμβουλὰς καὶ τὴν φροντίδα μὲ ἐνεπιστεύθη ἐκεῖνος;

— Ὄχι, Φούλβιε, εἶμαι ὁ πρεσβύτερος τοῦ πατρός σου καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας μας. Καθ' ὅλην μου τὴν ζωὴν δὲν ἀπησχολήθην παρὰ ἀπὸ μίαν καὶ μόνον σκέψιν: νὰ καταστήσω τὴν οἰκίαν μας πλουσίαν καὶ νὰ ἀποδώσω εἰς αὐτὴν τὴν ἀρχαίαν λαμπρότητά της, τὴν ὁποίαν ἕνεκα τῆς ἀπρονοησίας καὶ τῆς σπατάλης τοῦ πατρός μου ἔχασε. Σχηματίσας τὴν πεποίθησιν, ὅτι ὁ πατέρας σου ἦτο περισσότερον ἐπιτήδειος ἀπὸ ἐμὲ καὶ περισσότερον ἱκανὸς διὰ νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ ἔργον τοῦτο, τοῦ παρεχώρησα τὰ δικαιώματά μου καὶ ὁλόκληρον τὴν περιουσίαν μου ὑπό τινας ὅρους. Συμφώνως πρὸς ἕνα ἐκ τῶν ὅρων αὐτῶν σὺ ἐτέθης ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν μου καὶ ἀφέθη εἰς ἐμὲ ἡ φροντὶς νὰ μορφώσω τὸν χα-

ρακτῆρά σου. Σὺ γνωρίζεις, ἐὰν δὲν ἠγρύπνησα ἐπὶ σοῦ μετὰ πραγματικοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ ἐὰν δὲν ἐφρόντισα, ἵνα σὺ μὴ στερηθῇς οὐδενός, ἀρκεῖ μόνον νὰ ἐπιτύχῃς τὸν ἔνδοξον σκοπόν, πρὸς τὸν ὁποῖον ἐργαζόμεθα.

Τὰ βλέμματα τοῦ Φουλβίου παρέμενον προσηλωμένα ἐπὶ τοῦ Εὐρώτα, ὅστις ἐξηκολούθησε νὰ λέγῃ τὰ ἑξῆς:

— Ἐνθυμεῖσαι τὸ μαῦρον ἔγκλημα, τὸ ὁποῖον συνετέλεσεν ἵνα περιέλθωσιν εἰς τὰς χεῖράς μας τὰ ἀπολείμματα τῆς οἰκογενειακῆς περιουσίας.

— Ὁ Φούλβιος ἐκάλυψε μὲ τὰς χεῖράς του τὸ πρόσωπόν του ἕνεκα τῆς ἐντροπῆς καὶ τῆς φρίκης, ἥτις τὸν κατέλαβεν ἐπὶ τῇ ἀναμνήσει αὐτῇ, καὶ εἶπε τοὺς ἑξῆς παρακλητικοὺς λόγους:

— Ὦ! λυπήσου με, Εὐρώτα· μὴ μοῦ φέρῃς εἰς τὸν νοῦν τὴν ἀνάμνησιν αὐτήν.

Αἴ καλά! εἶπεν ὁ Εὐρώτας πάντοτε ἀπαθὴς καὶ ἀτάραχος. Ὀλίγα λόγια θα σοῦ εἴπω ἀκόμη. Ἐνθυμοῦ πάντοτε, ἀνεψιέ μου, ὅτι ἐκεῖνος ὅστις δὲν διστάζει νὰ ἀποκτήσῃ ἓν λαμπρὸν μέλλον, ἔστω καὶ διὰ τῆς βοηθείας ἐγκλήματός τινος, αὐτὸς δὲν πρέπει ποτὲ νὰ φρικιᾷ δι' ἔγκλημά τι, τὸ ὁποῖον εἰς τὸ παρελθὸν ἐνήργησε. Τὸ μέλλον μίαν ἡμέραν θὰ γείνῃ παρελθόν. Τὸ πρόγραμμά μας λοιπὸν ἔστω τὸ ἑξῆς: Πάντοτε σταθεροὶ καὶ τίμιοι. Διότι καὶ εἰς τὸ κακὸν δύναταί τις νὰ εἶνε τίμιος. Ἡ φύσις σὲ ἐπροί-

κισε μὲ ἐγωϊσμὸν καὶ μὲ ἐπιδεξιότητα, ἐνῷ εἰς ἐμὲ ἔδωκε θάρρος πολὺ καὶ μὲ κατέστησεν ἀπρόσβλητον ἐντελῶς ἀπὸ τὰς τύψεις τῆς συνειδήσεως. Ἐμπρὸς λοιπὸν ἢ καὶ οἱ δύο θὰ πλουτίσωμεν ἢ καὶ οἱ δύο θὰ χαθῶμεν.

Ὁ φίλος ἀναγνώστης θὰ εἶνε βέβαια περίεργος νὰ μάθῃ, τί ἀπέγεινε τὸ τρίτον μέλος τῆς ἀξιολόγου μας τριάδος· ὁ ἀποστάτης Τορκουάτος δηλαδή. Εἰσέδυσεν οὗτος, καθὼς θὰ ἐνθυμῆται ὁ ἀναγνώστης, εἰς τὴν πρώτην πρὸς ἀριστερὰ γαλαρίαν, ἥτις διέσχιζε τὴν κεντρικὴν τοιαύτην. Εἰσεχώρησεν ἐκεῖ μόνος. Σιαστισμένος, καθὼς ἦτο, δὲν ἐπρόσεξεν, ὅτι ἐκεῖ ἐπὶ τῆς γαλαρίας ἐκείνης εἶχε διανοιχθῇ πρὸς τὰ κάτω κλίμαξ τις, ἡ ὁποία ὡδήγει εἰς κατώτερόν τι διαμέρισμα τοῦ κοιμητηρίου. Καθὼς λοιπὸν ἐκράτει τὴν δᾷδα εἰς τὴν χεῖρά του, πίπτει ἐπὶ τῆς κλίμακος, κτυπᾷ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ καθ' ὃν χρόνον ἡ δὰς διεκφυγοῦσα τῶν χειρῶν του ἔπεσε κάτω πρὸς τὸ ὑπόγειον ἐκεῖνο διαμέρισμα, ὅπου μετά τινα ὥραν ἔσβεσεν, αὐτὸς περιῆλθε λόγῳ τοῦ κτυπήματος εἰς πλήρη ἀναισθησίαν. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ σύντροφοί του ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς κατακόμβης. Μετ' ἀρκετὴν δὲ ὥραν συνῆλθεν ἐπὶ τέλους καὶ ἐπί τινας στιγμὰς αἱ ἰδέαι του ἦσαν τόσον πολὺ συγκεχυμέναι, ὥστε δὲν ἤξευρε καλὰ καλὰ εἰς ποῖον μέρος εὑρίσκετο. Ἐσηκώθη ἐν τούτοις καὶ ἐβάδισε ψηλαφῶν μέχρις ὅτου ἀνακτήσας πλήρως τὰς αἰσθήσεις του ἐνεθυμήθη ὅτι

εὑρίσκετο εἰς τὴν κατακόμβην. Δὲν ἐγνώριζεν ὅμως, πῶς ἀπέμεινε μόνος καὶ χωρὶς φῶς. Ἐνεθυμήθη ὅτι ἔφερε μαζύ του κηρία τινά, τὰ ὁποῖα ἠδύνατο νὰ ἀνάψῃ. Ἤναψε λοιπὸν ἓν ἐξ αὐτῶν καὶ οὕτω ἀπέκτησε φῶς. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὴν κλίμακα, τὴν ὁποίαν ἐξ ἄλλου δὲν ἐνεθυμεῖτο. Ἐξηκολούθησε νὰ βαδίζῃ μὲ μόνον ἀποτέλεσμα, ὅτι ἀπεπλανήθη ἀκόμη περισσότερον εἰς τὸν ὑπόγειον ἐκεῖνον λαβύρινθον.

Ἔτρεφεν ἐν τούτοις τὴν ἐλπίδα, ὅτι θὰ εὕρισκε κάποιαν διέξοδον πρὶν ἢ ἀκόμη ἐξαντληθῶσιν αἱ δυνάμεις του καὶ πρὶν ἢ ἐξοδεύσῃ τὰ κηρία, ἅτινα εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ. Κατ' ὀλίγον ὅμως ἤρχισε νὰ θορυβῆται. Αἱ δυνάμεις του ἤρχισαν νὰ ἐξαντλοῦνται. Ἦτο νηστικὸς καὶ περιεπάτει ἀπὸ τὸ πρωΐ. Τὰ κηρία ἐξωδεύοντο τὸ ἓν κατόπιν τοῦ ἄλλου, ἔβλεπε δὲ ὅτι εὑρίσκετο πάντοτε εἰς τὸν αὐτὸν τόπον καὶ ὅτι μετὰ ὁλοκλήρου ὥρας πορείαν κατήντα νὰ ἐπανέρχεται εἰς τὸ αὐτὸ μέρος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐκκινήσει.

Κατ' ἀρχὰς δὲν ἔδωκεν οὐδεμίαν προσοχὴν εἰς τοὺς τάφους, οἵτινες τὸν περιεστοίχιζον. Ἀνεγίνωσκεν ἀμελῶς καὶ ἀπροσέκτως τὰς ἐπ' αὐτῶν ἐπιγραφάς. Καθ' ὅσον ὅμως ἐξηντλεῖτο καὶ αἱ ἐλπίδες του καθίσταντο ἀσθενέστεραι, τὰ μνήματα τῶν νεκρῶν ἤρχισαν ν' ἀπευθύνωσι πρὸς τὴν ψυχήν του πρόσκλησιν, τὴν ὁποίαν δὲν ἠδύνατο νὰ μὴ ἀκούσῃ καὶ νὰ μὴ σκεφθῇ.

«Ἀναπαύου ἐν εἰρήνῃ», εἶχε γραφῆ ἐπὶ τοῦ ἑνὸς τάφου· «Ἀναπαύου ἐν Κυρίῳ», ἀνεγινώσκετο εἰς τὸν ἄλλον τάφον.

Καὶ ἐντὸς τῶν τάφων τὰ σώματα περιέμενον τὸ σάλπισμα τοῦ ἀγγέλου, τὸ ὁποῖον θὰ τὰ ἀφύπνιζε διὰ τὴν ἔνδοξον ἀνάστασιν.

Καὶ αὐτός...μετά τινας στιγμὰς θὰ ἦτο νεκρός, ὅπως ἐκεῖνοι! Ἤναπτε τὸ τελευταῖόν του κηρίον καὶ ἀφῆκε τὸν ἑαυτόν του νὰ πέσῃ ἐπὶ σωροῦ τινος χωμάτων. Θὰ ἐθάπτετο ἆρά γε ἀπὸ χεῖρας εὐλαβεῖς, ὅπως καὶ οἱ ἐντὸς τῶν τάφων ἐγκεκλεισμένοι νεκροί; Ὄχι, ὄχι· θὰ ἀπέθνησκε μόνος, ἐπὶ ὑγροῦ ἐδάφους, ἄνευ συμπαθείας, ἄνευ συντρόφου τινός, χωρὶς νὰ χύσῃ κανεὶς δάκρυα διὰ τὸν θάνατόν του, χωρὶς νὰ τὸν γνωρίζῃ κανείς. Θὰ διελύετο ἐκεῖ τὸ πτῶμά του ἄταφον καὶ ἐὰν μετά τινα ἔτη ἀνεκάλυπτον τὰ ὀστᾶ του διεσκορπισμένα μακρὰν τῶν χριστιανικῶν τάφων, θὰ συνεπέραινον ὅτι ἦσαν τὰ λείψανα ἀποστάτου τινὸς ἢ ἐχθροῦ τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας εἰσχωρήσαντος μὲ κακοὺς σκοποὺς ἐν τῇ κατακόμβῃ καὶ ἀποπλανηθέντος.

Ὁ θάνατος ἐπλησίαζε ραγδαίως. Τὸ ᾐσθάνετο καλῶς. Ἡ κεφαλή του ἔκλινεν, ἡ καρδία του εἶχεν ἀτονήσει. Τὸ κηρίον ὠλιγόστευε διαρκῶς, εἰς τρόπον ὥστε δὲν εἰμποροῦσε πλέον νὰ τὸ κρατήσῃ εἰς τὴν χεῖρα, διότι θὰ ἐκαίετο. Μετ' ὀλίγον καὶ ὁ τελευταῖός του σπινθὴρ ἔλαμψεν ὡς κόκκινος σκώληξ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ἔπειτα ἔσβυσε....

Ἀπέθανε λοιπὸν καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος; ἐσκέπτετο. Διατί ὄχι; Σκότος βαθὺ τὸν περιεστοίχιζε. Πᾶσα ἐπικοινωνία μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν ζώντων εἶχε πλέον διακοπῆ. Τὸ στόμα του δὲν θὰ ἐγεύετο πλέον τροφήν· τὰ ὦτά του δὲν θὰ ἤκουον κανένα ἦχον. Οἱ ὀφθαλμοί του δὲν θὰ ἔβλεπαν τὸ φῶς.

Ὄχι· τοῦτο δὲν ἦτο ἀκόμη ὁ θάνατος. Διότι ὁ θάνατος παρακολουθεῖται καὶ ἀπὸ ἄλλο τι. Ἐπρόκειτο ὅμως νὰ ἔλθῃ οὗτος. Σκώληξ τις ἤρχισε τώρα νὰ κατατρώγῃ τὴν συνείδησίν του. Προσεπάθει νὰ συλλογίζεται εὐχάριστα πράγματα. Ἤρχοντο λοιπὸν εἰς τὴν μνήμην του αἱ εἰρηνικαὶ ὧραι τῆς διαμονῆς του ἐν τῇ ἐπαύλει τοῦ Χρωματίου, οἱ λόγοι καὶ αἱ συμβουλαὶ τοῦ ἱερέως Πολυκάρπου, ὁ τελευταῖος ἀσπασμὸς αὐτοῦ! Μία ἄλλη ὅμως ἀνάμνησις ἤρχετο νὰ ἀμαυρώσῃ τὴν φωτεινὴν αὐτὴν εἰκόνα. Τοὺς εἶχε προδώσει· τοὺς εἶχεν ἀπαρνηθῆ. Εἰς ποῖον δέ; Εἰς τὸν Φούλβιον καὶ εἰς τὸν Κορβῖνον. Ἡ κραιπάλη, ἡ μέθη, τὸ ἄτιμον παιγνίδιον τῶν κύβων, ἡ πρόστυχος ὑποκρισία, ἡ ἄτιμος προδοσία, αἱ βεβηλώσεις τῶν τελευταίων ἡμερῶν καὶ ἡ ἐπιβουλὴ τῆς πρωΐας, ὅλων αὐτῶν τῶν ἐγκλημάτων αἱ εἰκόνες διῆλθον ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς του ὡς δαίμονες ἐν τῷ σκότει.

Ἴσως εἶμαι νεκρός, εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ Τορκουάτος.... Μήπως τὸ βάθος τοῦ Ἅδου δύναται νὰ μοῦ ἐπιφυλάσσῃ τι χειρότερον ἀπὸ τὴν εἰκόνα αὐτήν;

Ἡ καρδία του εἶχε πλέον ἐξασθενίσει. Ἐλιποθύ-

μει ὁ ταλαίπωρος ἐν τῇ ἀδυναμίᾳ τῆς ἀπελπισίας. Αἱ δυνάμεις του ἐξέλειπον ραγδαίως, ὅταν τοῦ ἐφάνη νὰ ἤκουσε ἦχόν τινα μακρυνόν. Δὲν τὸ ἐπίστευσε κατ' ἀρχάς. Ἀλλὰ νέον κῦμα ἁρμονίας μακρυνῆς ἐκτύπησεν ἐκ νέου τὸ οὖς του.

Τέλος λάμψις ἀσθενὴς ἐφάνη καὶ ἠδυνήθη τώρα νὰ ἀκούσῃ καθαρὰ τοὺς λόγους τούτους:

«Ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ τὸ αὐτὸ κοιμηθήσομαι καὶ ὑπνώσω».

— Οἱ λόγοι αὐτοὶ δὲν ἐφαρμόζονται εἰς ἐμέ, εἶπε καθ' ἑαυτόν. Ψάλλονται διὰ τὸν ἐνταφιασμὸν κάποιου μάρτυρος.

Τὸ φῶς ηὔξησε. Καθ' ὅλην τὴν γαλαρίαν ἔλαμψε τότε ἓν θέαμα πολὺ συγκινητικόν. Παρθένοι εἰς τὰ μαῦρα ντυμέναι, φέρουσαι λυχνίας εἰς τὰς χεῖρας, ἐβάδιζον ἐπὶ κεφαλῆς· ἔπειτα ἤρχοντο τέσσαρες ἄνδρες βαστάζοντες σῶμά τι περιτυλιγμένον ἐντὸς λευκῆς σινδόνος καὶ ἐστεφανωμένον μὲ ἀκάνθινον στέφανον. Εἷς ὑποδιάκονος ἠκολούθει μὲ θυμιατήριον εἰς τὰς χεῖρας, ἀπὸ τὸ ὁποῖον διεχύνετο εὐώδης ἡ ὀσμὴ τοῦ καιομένου λιβάνου· ἔπειτα ἤρχοντο ἄλλα μέλη τοῦ κλήρου τῆς Ρώμης καὶ τέλος εἵπετο μεγαλοπρεπὴς καὶ ἐπιβάλλων ὁ Ἐπίσκοπος. Ὀπίσω τοῦ Ἐπισκόπου διέκρινέ τις τὸν Διογένη μὲ τοὺς υἱούς του καὶ πολλοὺς ἄλλους ἐκ τῶν χριστιανῶν, εἰς τὸ τέλος δὲ τῆς συνοδείας ταύτης παρηκολούθει ὁ Σεβαστιανός.

Ὅταν διήρχοντο ἀπὸ τὸ μέρος ὅπου κατέκειτο ὁ Τορκουάτος, ἔψαλλον τὸν στῖχον:

«Ὅτι σύ, Κύριε, κατὰ μόνας ἐπ' ἐλπίδι κατῴκισάς με».

Ὁ Τορκουάτος ἀνετινάχθη καὶ ἐσηκώθη ὄρθιος.

—Αὐτοὶ οἱ λόγοι, εἶπε, δύνανται νὰ ἐφαρμοσθῶσι καὶ εἰς ἐμὲ εἰς τὴν κατάστασιν ὅπου εὑρίσκομαι τώρα.

Ἐπὶ τῇ σκέψει αὐτῇ, παραμερίσας εἰς τὸ ἄνοιγμα ἄλλης τινὸς γαλαρίας, ἐνονυπέτησεν. Ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἥτις ἐκίνει αὐτὸν εἰς μετάνοιαν, τῷ ἔφερεν εἰς τὸν νοῦν ἄλλους παρηγορητικοὺς καὶ ἐνθαρρυντικοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἀκούσει εἰς προγενεστέραν ἐποχήν. Μόλις διῆλθεν ὁλόκληρος ἡ συνοδεία, ἐσηκώθη καὶ αὐτὸς καὶ συγκεντρώσας ὅλας τὰς δυνάμεις του παρηκολούθησεν ἀπό τινος ἀποστάσεως χωρὶς νὰ τὸν ἀντιληφθῇ κανείς.

Ἡ συνοδεία ἐσταμάτησεν ἐνώπιον ἑνὸς τάφου, πλησίον τοῦ ὁποίου προσήχθησαν πολλαὶ λυχνίαι διὰ νὰ διαχυθῇ ἄπλετον φῶς. Εἶδε τότε ὁ Τορκουάτος τὴν ἐζωγραφισμένην εἰκόνα τοῦ ἀγαθοῦ Ποιμένος, ἡ ὁποία τῷ ἐφάνη ὅτι τοῦ ἔρριπτεν ἥρεμον καὶ συγκαταβατικὸν τὸ βλέμμα της. Ἔμεινεν ἐν τούτοις ὁ ἀποστάτης ἐκεῖ, μετανοῶν τώρα εἰλικρινῶς καὶ κτυπῶν τὸ στῆθός του διὰ τὰς φοβερὰς παρεκτροπάς του.

Ὁ νεκρὸς ἐνεταφιάσθη. Ἔψαλλον καὶ ἄλλους τινὰς ψαλμοὺς καὶ ὕμνους καὶ ὁ Διογένης ἤρχισεν ἤδη

νὰ φράσῃ τὸ στόμα τοῦ τάφου. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Τορκουάτος πλησιάσας ἕνα ἐκ τῶν παρισταμένων ἐψιθύρισε τὴν ἑξῆς ἐρώτησιν:

— Τίνος εἶνε ἡ κηδεία αὐτή;

— Τῆς μακαρίας Καικιλίας, μιᾶς παρθένου τυφλῆς, ἡ ὁποία ἐνέπεσε σήμερον τὸ πρωῒ εἰς τὰς χεῖρας τῶν στρατιωτῶν ἐν τούτῳ τῷ κοιμητηρίῳ καὶ τῆς ὁποίας τὴν ψυχὴν ἐκάλεσε παρ᾽ αὐτῷ ὁ Θεός, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος.

Τότε εἶμαι ἐγὼ ὁ φονεύς της, ἀνέκραξεν ὁ Τορκουάτος μὲ στεναγμὸν βαθύν.

Τρεκλίζων ἐπροχώρησε τότε μέχρι τοῦ ἐπισκόπου καὶ προσέπεσεν ἀμέσως εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ. Παρῆλθον ἀρκεταὶ στιγμαὶ ἕως ὅτου κατορθώσῃ νὰ ἐκφράσῃ διὰ λόγων ὅ,τι ᾐσθάνετο. Ὅταν συνῆλθεν, ἀπήγγειλε τὰς λέξεις, αἵτινες τοῦ ἦλθον τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς τὸν νοῦν.

— «Πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου».

Ὁ Ἐπίσκοπος τὸν ἀνήγειρε μετ᾽ ἀγαθότητος καὶ τὸν ἔσφιγξεν εἰς τὴν ἀγκάλην του λέγων·

— Καλῶς ἦλθες, υἱέ μου, ὁποιοσδήποτε καὶ ἂν εἶσαι, ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Πατρός σου. Ἀλλ᾽ εἶσαι ἀδύνατος καὶ σχεδὸν λιπόθυμος. Ἔχεις ἀνάγκην ἀναπαύσεως καὶ περιθάλψεως.

Τῷ ἔφεραν ἀμέσως ἄρτον καὶ οἶνον, ἀλλ᾽ ὁ Τορκουάτος δὲν ἠθέλησε νὰ λάβῃ οὐδεμίαν ἀνάπαυσιν

καὶ ἐνίσχυσιν, πρὶν ἢ ἐξομολογηθῇ δημοσίᾳ τὰ ἐγκλήματα, τῶν ὁποίων ἦτο ἔνοχος, συμπεριλαβὼν εἰς αὐτὰ καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶχε διαπράξει κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, διότι τότε ἦτο ἡ ἑσπέρα τῆς αὐτῆς ἡμέρας.

Ὅλοι ἐχάρησαν ἐπὶ τῇ ἐπιστροφῇ τοῦ ἀσώτου υἱοῦ καὶ τῇ ἀνευρέσει τοῦ ἀπολωλότος προβάτου. Ὁ Διογένης καὶ οἱ υἱοί του ἀνέλαβον πλέον τὴν φροντίδα περὶ τοῦ Τορκουάτου. Εὗρον ἓν πτωχικὸν κατάλυμα δι' αὐτὸν εἰς κάποιαν χριστιανικὴν οἰκίαν, εὑρισκομένην πλησίον τοῦ κοιμητηρίου. Ὅλα τὰ μέτρα ἐλήφθησαν διὰ νὰ μὴ δύνανται εὐκόλως νὰ τὸν ἀνακαλύψουν οἱ ἐχθροὶ τῆς πίστεως καὶ ἐκτεθῇ ἐκ νέου εἰς τὸν πειρασμὸν ἢ τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν.

Ὁ Τορκουάτος κατ' ἀρχὰς συμπεριελήφθη εἰς τὴν τάξιν τῶν μετανοούντων. Ἀφοῦ δὲ ἐπ' ἀρκετὰ ἔτη ἔδειξεν ἐκεῖ μετάνοιαν εἰλικρινῆ, ἐγένετο δεκτὸς εἰς τὴν τάξιν τῶν πιστῶν καὶ ἀνέκτησεν οὕτω τὴν θέσιν, ἀπὸ τῆς ὁποίας διὰ τῶν παρεκτροπῶν του εἶχεν ἐκπέσει.

---

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

### *Διπλῆ ἀντεκδίκησις.*

Ἡ ἐπίσκεψις τοῦ Σεβαστιανοῦ εἰς τὰς κατακόμβας δὲν εἶχεν ὡς μόνον σκοπὸν τὴν συνοδείαν τοῦ λειψάνου τῆς Καικιλίας εἰς τὴν τελευταίαν της κατοικίαν. Ὁ Σεβαστιανὸς ἤθελε νὰ συνεννοηθῇ μετὰ

τοῦ Ἐπισκόπου ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς αὐτοῦ. Ἡ ζωὴ τοῦ Ἐπισκόπου ἦτο πολύτιμος καὶ δὲν ἔπρεπε τόσον γρήγορα νὰ θυσιασθῇ. Ἐγνώριζεν ὅμως ὁ Σεβαστιανὸς μέχρι ποίου σημείου ἠπειλεῖτο αὕτη. Ὁ Τορκουάτος ἐπεβεβαίωσε τοῦτο καταστήσας γνωστὰ τὰ σχέδια τοῦ Φουλβίου καὶ πληροφορήσας τὸν Ἐπίσκοπον ὅτι ὁ Φούλβιος εἶχεν εἰσέλθει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καθ' ἣν ἡμέραν ἐτελοῦντο αἱ χειροτονίαι.

Το μέρος, ὅπου διέμενεν ὁ Ἐπίσκοπος, δὲν ἦτο ἀσφαλές. Ὁ Σεβαστιανὸς συνέλαβε τολμηροτάτην ἰδέαν. Νὰ ἐγκαταστήσῃ τὸν Ἐπίσκοπον ἐκεῖ, ὅπου κανεὶς δὲν θὰ ἐσκέπτετο νὰ τὸν ἀναζητήσῃ: εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν αὐτοκρατόρων δηλαδή.

Ὁ Ἐπίσκοπος ἀφῆκεν ἐν καιρῷ νυκτὸς τὴν κατακόμβην καὶ συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Σεβαστιανοῦ καὶ τοῦ Κοδράτου εὗρεν ἀσφαλὲς καταφύγιον εἰς τὰ διαμερίσματα τῆς Εἰρήνης, χριστιανῆς κυρίας ὑψηλῆς κοινωνικῆς θέσεως, ἥτις διέμενεν εἰς ἀπομεμακρυσμένην τινὰ πτέρυγα τοῦ αὐτοκρατορικοῦ Παλατίου, ὅπου ὁ σύζυγός της κατεῖχεν ἀξίωμά τι αὐλικόν.

Τὴν ἑπομένην πολὺ πρωΐ ὁ Σεβαστιανὸς ἔσπευσε νὰ συναντήσῃ τὸν Παγκράτιον.

— Ἀγαπημένο μου παιδί, τῷ εἶπε, πρέπει νὰ φύγῃς ἀμέσως ἀπὸ τὴν Ρώμην καὶ νὰ σπεύσῃς πρὸς τὴν Καμπανίαν. Ἔχω ἑτοίμους ἵππους διὰ σὲ καὶ διὰ τὸν Κοδράτον. Δὲν ἔχομεν καιρὸν διὰ νὰ χάνωμεν.

— Καὶ διατί, Σεβαστιανέ; ἠρώτησεν ὁ νεανίας περίλυπος. Μήπως ἔκαμα κανένα σφάλμα ἢ μήπως ἀμφιβάλλεις περὶ τοῦ θάρρους μου;

— Οὔτε τὸ ἓν οὔτε τὸ ἄλλο, σὲ βεβαιῶ, ἀπήντησεν ὁ Σεβαστιανός. Μοῦ ὑπεσχέθης ὅμως, ὅτι θὰ δέχεσαι τὰς συμβουλάς μου καὶ τὰς ὁδηγίας μου εἰς ὅλας ἐν γένει τὰς περιστάσεις. Ἡ ὑπακοή σου λοιπὸν οὐδέποτε ἄλλοτε μοῦ ἐφάνη τόσον πολὺ ἀναγκαία, ὅσον σήμερον.

— Πές μου, σὲ παρακαλῶ, τὸ διατί, καλέ μου Σεβαστιανέ.

— Ὄχι, εἶνε μυστικόν. Δύναμαι ἐν τούτοις νὰ σοῦ εἴπω, τί ἐπιθυμῶ νὰ πράξῃς τώρα καὶ ἐλπίζω ὅτι θὰ ἱκανοποιηθῇς. Ὁ Κορβῖνος ἔλαβε διαταγὴν νὰ συλλάβῃ τὸν Χρωμάτιον καὶ ὅλους τοὺς μετ' αὐτοῦ χριστιανούς, τὸ δὲ χειρότερον, νὰ θανατώσῃ μὲ θάνατον σκληρὸν τὸν διδάσκαλόν του Κασσιανόν, ὅστις εὑρίσκεται εἰς τὴν πόλιν Φοῦντι. Ἐπιθυμῶ λοιπὸν νὰ σπεύσῃς καὶ προτρέχων τοῦ Κορβίνου νὰ καταστήσῃς προσεκτικοὺς ὅλους τοὺς ἀδελφούς μας·

— Οἱ λόγοι σου μὲ ἀρκοῦν, εἶπεν ὁ Παγκράτιος ὑπομειδιῶν. Θὰ ὑπάγω εἰς τὴν ἄκρη τοῦ κόσμου διὰ νὰ σώσω τὸν ἀγαπητόν μου Κασσιανὸν καὶ μερικοὺς ἀπὸ τοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφούς μου. Ὁ Κορβῖνος ἀποφασίσας νὰ εὑρεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς σκληρᾶς ἐκείνης ἐπιδρομῆς ἀνέβαλεν ἐπὶ δύο ἡμέρας διὰ νὰ κάμῃ τὰς σχετικὰς προπαρασκευὰς καὶ διὰ νὰ θεραπευθῇ ἐν τῷ

μεταξὺ ἀπὸ τὰς πληγὰς τοῦ ραβδισμοῦ. Ἔμεινεν οὕτω δύο ἡμέρας δρόμου ὀπίσω ἀπὸ τοὺς δύο χριστιανούς μας.

Ὅταν ὁ Παγκράτιος ἦλθεν εἰς τὴν ἔπαυλιν τοῦ Χρωματίου, εὗρε τὴν ἐκεῖ διαμένουσαν μικρὰν χριστιανικὴν κοινότητα συγκεκινημένην ἀπὸ τὰς εἰδήσεις, αἵτινες μόλις εἶχον ἔλθει, περὶ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ διατάγματος τοῦ διωγμοῦ. Ὅλοι τὸν ἐδέχθησαν μετὰ χαρᾶς καὶ ἡ ἐπιστολή, τὴν ὁποίαν τοὺς ἔστειλεν ὁ Σεβαστιανός, ἐλήφθη καὶ ἀνεγνώσθη μετὰ σεβασμοῦ.

Πρέπει νὰ σημειώσωμεν, ὅτι ἡ χριστιανικὴ ὁμὰς δὲν συμπεριελάμβανε τώρα τόσους ὅσους τὴν στιγμήν, καθ' ἣν ἀνεχώρει ὁ Τορκουάτος. Διότι ὁ Μάρκος, ὁ Μαρκελλῖνος καὶ ὁ πατὴρ των Τραγκυλλῖνος εἶχον ἤδη ἀναχωρήσει εἰς Ρώμην, καὶ εὑρίσκοντο ἐκεῖ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Δεκεμβρίου, καθ' ἣν ἐχειροτονήθησαν. Ἤδη ἅμα τῇ λήψει τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Σεβαστιανοῦ ἀπεφασίσθη νὰ ἀναχωρήσωσι καὶ ὁ Νικόστρατος, ἡ σύζυγός του Ζωὴ καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν ἐν τῇ ἐξοχῇ εὑρισκομένων. Ὁ Χρωμάτιος κατέφυγεν εἰς τὴν ἔπαυλιν τῆς Φαβιόλας, οὕτω δὲ ἡ ἐξοχή του ἔμεινεν εἰς χεῖρας δούλων του ἐμπίστων, ἀξίων νὰ τὴν φυλάττωσιν.

Ὅταν ὁ Κοδράτος καὶ ὁ Παγκράτιος ἀνεπαύθησαν ἀρκετά, μετέβησαν εἰς τὴν πόλιν Φοῦντι, ὅπου ἐσταμάτησαν εἰς ἓν πτωχικὸν ξενοδοχεῖον, ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν, ἐπὶ τῆς πρὸς τὴν Ρώμην ὁδοῦ.

Ὁ Παγκράτιος δὲν ἤργησε νὰ εὕρῃ τὸν γέροντα διδάσκαλόν του, ὅστις τὸν ἐνηγκαλίσθη μετὰ στοργῆς. Ὁ Παγκράτιος τοῦ ἀνήγγειλε τὸν σκοπὸν τῆς ἐκεῖ ἀφίξεώς του καὶ τοῦ συνέστησεν ἢ νὰ φύγῃ ἢ τοὐλάχιστον νὰ κρυβῇ.

Ὄχι, εἶπεν ὁ σεβαστὸς γέρων, αὐτὸ δὲν εἶνε δυνατόν. Εἶμαι ἤδη γέρων καὶ πολὺ κοπιασμένος ἀπὸ τὸ ἀνωφελὲς ἔργον μου. Ὁ δοῦλός μου καὶ ἐγὼ εἴμεθα οἱ μόνοι ἐν τῇ πόλει ταύτῃ χριστιανοί. Αἱ καλλίτεραι οἰκογένειαι εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἔστελλον τὰ παιδιά των εἰς τὸ σχολεῖόν μας. Δὲν ἔχω ὅμως οὔτε ἕνα φίλον μεταξὺ τῶν μαθητῶν μου λόγῳ τῆς τηρουμένης ἐν τῷ σχολείῳ μου αὐστηρᾶς ἠθικῆς. Ἐξ ἄλλου δὲν ἔχουν ἐδῶ οὐδὲ τὴν στοιχειώδη εὐγένειαν τῶν κατοίκων τῆς Ρώμης. Εἶνε χονδροὶ ἐπαρχιῶται. Θὰ μὲ φονεύσουν δὲ ἀσφαλῶς, τὴν στιγμήν, καθ' ἣν θὰ βεβαιωθῶσιν, ὅτι ὁ θάνατός μου θὰ μείνῃ ἀτιμώρητος. Νὰ κρυφθῶ λοιπὸν εἶνε ἀδύνατον. Νὰ φύγω, ἡ ἡλικία μου δὲν τὸ ἐπιτρέπει, διότι δὲν δύναμαι πλέον νὰ ὑποβληθῶ εἰς τοὺς κόπους ἑνὸς ταξειδίου. Κατ' ἀνάγκην λοιπὸν θὰ μείνω.

Αἱ παρακλήσεις τοῦ Παγκρατίου εἰς οὐδὲν ἴσχυσαν νὰ μεταβάλλωσι τὴν ἀπόφασιν τοῦ Κασσιανοῦ. Εἰς μίαν στιγμὴν καὶ αὐτὸς ὁ Παγκράτιος ἐκλονίσθη. Θὰ ἔμενεν ἀσφαλῶς πλησίον τοῦ διδασκάλου του, διὰ νὰ συμμερισθῇ τὴν τύχην αὐτοῦ, ἐὰν δὲν εἶχεν ὑποσχεθῇ εἰς τὸν Σεβαστιανόν, ὅτι δὲν θὰ ἐξέθετεν εἰς κίνδυνον τὴν ζωήν του καθ' ὅλην τὴν δι-

άρκειαν τοῦ ταξειδίου. Ἀπεφάσισεν ἐν τούτοις νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν πόλιν διὰ νὰ ἴδῃ τὴν ἔκβασιν τῶν πραγμάτων.

Ὁ Κορβῖνος ἔφθασε μετὰ τῶν ἀνδρῶν του εἰς τὴν ἔπαυλιν τοῦ Χρωματίου. Πρωΐ, πρωὶ εἰσέδυσεν εἰς τὴν οἰκίαν, τὴν ὁποίαν εὗρε κενήν, τὴν ἀνεκάτευσεν ὁλόκληρον, δὲν κατώρθωσεν ἐν τούτοις ν' ἀνακαλύψῃ τίποτε, οὔτε ἄνθρωπόν τινα, οὔτε βιβλίον, οὔτε σύμβολόν τι χριστιανικόν. Συγχυσμένος καὶ στενοχωρημένος ἐξῆλθεν εἰς τὸν κῆπον καὶ παρατηρῶν πέριξ αὐτοῦ διέκρινε κηπουρόν τινα, ὅστις εἰργάζετο. Τὸν ἠρώτησε λοιπόν, ποῦ ἦτο ὁ κύριός του.

— Ὁ κύριος δὲν δίδει ποτὲ λογαριασμὸν εἰς τὸν δοῦλον, οὔτε τῷ λέγει ποῦ πηγαίνει, ἀπεκρίθη ὁ κηπουρός.

— Μὲ ἐμπαίζεις, εἶπεν ὠργισμένος ὁ Κορβῖνος. Ποῖον δρόμον ἐπῆρε μὲ τοὺς συντρόφους του;

— Ἐβγῆκεν ἀπὸ ἐκεῖνον ἐκεῖ τὸν φραγμόν, ἀπήντησεν ὁ δοῦλος.

— Καὶ ἔπειτα;

— Παρατήρησε ἀπ' ἐδῶ, εἶπεν ὁ κηπουρός... Βλέπεις τὸν φραγμόν, ἀλλὰ τίποτε περισσότερον. Ἐγὼ ἐργάζομαι. Βλέπω τὸν φραγμόν, ἀλλὰ τίποτε παραπάνω.

—Πότε ἀνεχώρησεν; Εἰς αὐτὴν τὴν ἐρώτησιν μοὶ φαίνεται, ὅτι δύνασαι ν' ἀπαντήσῃς, εἶπεν ὁ Κορβῖνος.

— Μάλιστα. Ἀνεχώρησεν, ὅταν ἦλθον ἐκ Ρώμης δύο ἀπεσταλμένοι,

— Καὶ ποῖοι ἦσαν αὐτοὶ οἱ δύο ἀπεσταλμένοι; ἠρώτησε πάλιν ὁ Κορβῖνος.

— Νεανίας τις πολὺ ὡραῖος, ὁ ὁποῖος ψάλλει θαυμάσια. Ὁ ἄλλος ἦτο πελώριος καὶ πολὺ δυνατός. Βλέπεις αὐτὸ τὸ μικρὸ δένδρον, ποῦ εὑρίσκεται ἐκεῖ ξεριζωμένον; Τὸ ἀνέσπασεν ἀπὸ τὴν γῆν τόσον εὔκολα, ὅσον καὶ ἐγὼ σηκώνω τὴν ἀξίνην μου.

— Εἶνε ἐκεῖνος, ἀνέκραξε μανιώδης ὁ Κορβῖνος. Αὐτὸς ὁ κατεργάρης μοῦ ἐματαίωσε τὰ σχέδια καὶ μοῦ ἐξεμηδένισε τὰς ἐλπίδας· θὰ μοῦ τὸ πληρώσῃ ἀκριβά.

Ἀφοῦ ἀνεπαύθη ἐπ' ὀλίγον ὁ Κορβῖνος, ἀπεφάσισε νὰ ἐκσπάσῃ τὴν μανίαν τῆς ὀργῆς του κατὰ τοῦ γέροντος διδασκάλου του. Ἀναλαβὼν τὴν πορείαν του ἔφθασεν εἰς τὴν πόλιν Φοῦντι, εἰς τὸν διοικητὴν τῆς ὁποίας ἐπέδειξε τὴν διαταγὴν τῆς συλλήψεως καὶ τιμωρίας τοῦ Κασσιανοῦ, ὅστις κατηγορεῖτο, ὅτι ἦτο εἷς ἀπὸ τοὺς πλέον ἐπικινδύνους χριστιανούς. Ὁ διοικητὴς τῆς πόλεως προσεφέρθη νὰ τῷ παράσχῃ τὴν βοήθειαν δημίου τινός, ἀλλ' ὁ Κορβῖνος ἠρνήθη νὰ τὴν δεχθῇ, καθ' ὅσον οἱ παρακολουθοῦντες αὐτὸν στρατιῶται ἦσαν ἐξ ἴσου καὶ σκληροὶ καὶ δυνατοί. Ἐν τούτοις ἐδέχθη τὴν συντροφίαν κἄποιου ἀξιωματικοῦ. Μετέβη εἰς τὸ σχολεῖον, ὅπου εὑρίσκοντο συνηθροισμένοι οἱ μαθηταί, καὶ καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Κασσιανὸς τῷ ἔτεινε τὴν χεῖρα διὰ νὰ τὸν χαιρετίσῃ, ἐκεῖνος τοῦ ἀπήγγειλε κατηγορίαν ὅτι ἦτο συγ-

ωμότης καὶ ἄπιστος χριστιανός. Κραυγὴ ἠγέρθη τότε ἐκ τοῦ πλήθους τῶν μαθητῶν. Στρέψας ὁ Κορβῖνος παρετήρησεν, ὅτι πολλὰ παιδιὰ ἦσαν καθὼς καὶ αὐτός· ἀρκουδόπουλα δηλαδή, φέροντα καρδίαν ὑαίνης εἰς τὰ στήθη αὐτῶν.

— Παιδιά, ἀνέκραξεν ὁ Κορβῖνος... ἀγαπᾶτε τὸν διδάσκαλόν σας Κασσιανόν; Ἄλλοτε ἦτο καὶ ἰδικός μου διδάσκαλος καὶ τώρα εἶμαι ἕτοιμος νὰ τὸν δαγκάσω.

Οὐρλιασμα μίσους ἐσηκώθη τότε ἀπὸ τὰ θρανία.

— Αἴ καλά! σᾶς φέρω λοιπὸν καλὰς εἰδήσεις. Ἰδοὺ μία διαταγὴ τοῦ θείου αὐτοκράτορος Μαξιμιανοῦ ἐπιτρέπουσα νὰ κάμωμεν εἰς τὸν διδάσκαλόν σας ὅ,τι θὰ ἠθέλατε.

Χάλαζα βιβλίων, πλακῶν καὶ ἄλλων ἀντικειμένων σχολικῶν ἔπεσε κατὰ τοῦ διδασκάλου, ὅστις ἔμενεν ἀκίνητος, μὲ σταυρωμένας τὰς χεῖρας ἐνώπιον τοῦ διώκτου αὐτοῦ. Ἔπειτα τὰ παιδία ἔσπευσαν πρὸς αὐτὸν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς τάξεως μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ ἐπιτεθῶσι βιαίως κατὰ τοῦ διδασκάλου.

— Σταματήσατε, σταματήσατε, ἐφώναξεν ὁ Κορβῖνος. Πρέπει νὰ προχωρῶμεν μὲ μέθοδον.

Τοῦ εἶχον ἔλθει εἰς τὸν νοῦν οἱ χρόνοι, καθ' οὓς καὶ αὐτὸς ἦτο μαθητὴς εἰς τὰς αὐτὰς τάξεις. Ἐσκέφθη δὲ ὅτι τίποτε ἄλλο δὲν θὰ τοῦ ἔκαμνε μεγαλειτέραν εὐχαρίστησιν, ἀπὸ τὸ νὰ ἀνταποδώσῃ εἰς τὸν διδάσκαλόν του ἕνα ἕνα τὰ κτυπήματα, τὰ ὁποῖα πρὸς

διόρθωσιν ἄλλοτε τοῦ εἶχε δώσει, καὶ νὰ γράψῃ ἐπὶ τοῦ σώματος τοῦ Κασσιανοῦ μὲ αἷμα ὅλας τὰς λέξεις τῶν ἐπιπλήξεων, τὰς ὁποίας τοῦ εἶχεν ἀπευθύνει.

Ὁ σκοπός μας δὲν εἶνε νὰ προκαλέσωμεν τὴν φρίκην τῶν ἀναγνωστῶν μας, περιγράφοντες τὰ σκληρὰ καὶ διαβολικὰ μαρτύρια, τὰ ὁποῖα οἱ προγονοί μας χριστιανοὶ ὑπέφεραν ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρας. Ὀλίγα μαρτύρια ὑπῆρξαν τρομερώτερα καὶ φρικαλεώτερα ἀπὸ τὸ μαρτύριον τοῦ Κασσιανοῦ. Ἐτέθη δεμένος μεταξὺ τῶν νέων αὐτῶν, οἵτινες ὡμοίαζον περισσότερον πρὸς τίγρεις παρὰ πρὸς ἀνθρώπους, διὰ νὰ ἀποβῇ ἀξιοθρήνητον θῦμα τῆς θηριωδίας των. Ἄλλοι ἐξ αὐτῶν ἐχάρασσον τὸ μάθημά των ἐπὶ τοῦ δέρματός του μὲ μυτερὰ μικρὰ στυλέτα, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποίουν διὰ τὴν πρόχειρον γραφήν· ἄλλοι εἰς τὰς οὕτω διανοιχθείσας πληγὰς συνεσώρευσαν παντὸς εἴδους βασανιστήρια, καθιστῶντα αὐτὰς περισσότερον ὀδυνηράς.

Ἡ αἱμορραγία καὶ ἡ ὑπερβάλλουσα ὀδύνη τῶν πληγῶν ἐξήντλησαν πολὺ τὸν Κασσιανόν, ὁ ὁποῖος ἔπεσε χαμαὶ ἀναίσθητος. Ὁ Κορβῖνος, ὁ ὁποῖος ηὐφραίνετο ἐκ τοῦ θεάματος ἐκείνου τῆς ἐκδικήσεως ταύτης, καὶ ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐνθαρρύνει τὰ παιδιὰ εἰς τὰς σκληράς των προσπαθείας, ἐγκατέλιπε τὸν ἀποθνήσκοντα διὰ νὰ ἐκπνεύσῃ μόνος καὶ ἔρημος.

Ὁ πιστός του δοῦλος τὸν ἀνεσήκωσεν ἐν τούτοις καὶ τὸν ἀπέθεσεν ἐπὶ τῆς κλίνης αὐτοῦ. Ἔπειτα πα-

ρήγγειλεν εἰς τὸν Παγκράτιον συμφώνως πρὸς συνεννόησιν, τὴν ὁποίαν εἶχον κάμει ἐκ προτέρου. Ἐκεῖνος ἦλθε μετ' ὀλίγον καὶ ἐτρόμαξεν ἀπὸ τὸ θέαμα, τὸ ὁποῖον παρουσίαζεν ὁ ἀποθνήσκων διδάσκαλός του, καὶ ἀπὸ τὴν διήγησιν, τὴν ὁποίαν τοῦ ἔκαμαν, περὶ τῶν μαρτυρίων τὰ ὁποῖα ὑπέφερεν.

Ὁ μάρτυς ἀνεγνώρισε τὸν προσφιλῆ μαθητήν του. Ὑπεμειδίασε, τοῦ ἔσφιξε τὴν χεῖρα, ἀλλὰ δὲν τῷ εἶπεν οὐδένα λόγον. Εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν ὁ Κασσιανὸς ἔμεινε μέχρι τῆς πρωΐας, ὁπότε ἐξέπνευσεν ἠρέμα. Μετὰ τὸν ἐνταφιασμόν του ὁ Παγκράτιος ἀπεμακρύνθη μετὰ σπουδῆς, μὲ τὴν καρδίαν πλήρη ἀγανακτήσεως ἐπὶ τῇ σκέψει τοῦ ἀγρίου ἐκείνου υἱοῦ τοῦ δημάρχου τῆς Ρώμης, ὅστις χωρὶς καμμίαν τύψιν ἐσχεδίαζε καὶ ἔβλεπε τὴν σκληρὰν τραγωδίαν τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου τοῦ Κασσιανοῦ.

Ἠπατᾶτο ἐν τούτοις. Διότι μόλις ὁ Κορβῖνος ἐκόρεσε τὴν ἐκδίκησίν του, ἤρχισεν ἀμέσως νὰ κατανοῇ τὸ ὄνειδος καὶ τὴν ἀτιμίαν τῆς πράξεώς του· ἐφοβεῖτο, μήπως περιήρχετο αὕτη εἰς γνῶσιν τοῦ πατρός του, ὁ ὁποῖος ἐξετίμα πολὺ τὸν Κασσιανόν. Ἔτρεμεν ὡσαύτως τὴν ὀργὴν τῶν γονέων, τῶν ὁποίων εἶχε σκληρύνει τὰ τέκνα μέχρι τοῦ νὰ θανατώσωσι τὸν διδάσκαλόν των. Ἔδωκε διὰ τοῦτο διαταγὴν νὰ ἑτοιμάσωσι τοὺς ἵππους του, τοῦ ἔδωκαν ὅμως τὴν ἀπάντησιν, ὅτι εἶχον ἀνάγκην οὗτοι ν' ἀναπαυθῶσιν ἐπ' ὀλίγον. Τοῦτο τὸν δυσηρέστησε πολὺ περισσότε-

ρον. Τυραννούμενος ἀπὸ τὰς τύψεις τῆς συνειδήσεως, ἤρχισε νὰ πίνῃ διὰ νὰ συμπνίξῃ εἰς τοὺς ἀτμοὺς τοῦ οἴνου τὴν μεγάλην του πικρίαν καὶ διὰ νὰ περάσῃ κάμποσον καιρόν. Τέλος οἱ ἵπποι ἡτοιμάσθησαν καὶ ἤρχισε νὰ ταξειδεύῃ. Ἡ ὁδὸς ἔβαινε κατὰ μῆκος ἑνὸς μεγάλου αὐλακος, διὰ τοῦ ὁποίου διωχετεύοντο τὰ ὕδατα ἐλῶν τινων, καὶ ἦτο δενδροφυτευμένη καὶ εἰς τὰς δύο της πλευράς.

Ὁ Κορβῖνος, ὅστις, πρὶν ἢ ἀναχωρήσῃ, εἶχε πίει πάλιν, ἦτο μεθυσμένος ἀπὸ τὸν οἶνον, τὸ πεῖσμα καὶ τὰς τύψεις τῆς συνειδήσεως. Τὸ βραδὺ βῆμα τῶν ἵππων του τὸν ἐξώργισε καὶ ἤρχισε νὰ τοὺς μαστιγώνῃ μὲ πολλὴν μανίαν. Ἐν τῇ ὑπερδιεγέρσει των οἱ ἵπποι ἤκουσαν ἀπὸ μεγάλης ἀποστάσεως τὸν καλπασμὸν ἄλλων ἵππων, οἱ ὁποῖοι ἤρχοντο ὄπισθεν αὐτῶν καὶ ἐξώρμησαν διὰ τοῦτο πρὸς τὰ ἐμπρὸς μετὰ ἀσυγκρατήτου ταχύτητος. Ἐντὸς ὀλίγου οἱ παρακολουθοῦντες τὸν Κορβῖνον στρατιῶται ἔμειναν πολὺ πίσω ἀπὸ τὸ ἅρμα, ὅπου ἐκάθητο ἐκεῖνος. Οἱ ἵπποι δὲ μόλις ἔφθασαν εἰς τὸ δενδροφυτευμένον μέρος τῆς ὁδοῦ ἀφηνιάσαντες ἀπὸ τὰς σκιὰς τῶν δένδρων ἤρχισαν νὰ τρέχωσιν ἀκρατήτως ἐπὶ τῆς στενῆς ὁδοῦ, τὴν ὁποίαν περιέτρεχεν ὁ αὔλαξ, σύροντες τὸ ἅρμα βιαίως πότε πρὸς τὰ δεξιά, πότε πρὸς τὰ ἀριστερά.

Δύο ἔφιπποι, οἱ ὁποῖοι ἤρχοντο ὀπίσω, ἀκούσαντες τὰς φωνὰς τῶν στρατιωτῶν καὶ τὸν θόρυβον, τὸν ὁποῖον ἐδημιούργει ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τὸ συρόμενον

ἅρμα, ἐκέντησαν τοὺς ἵππους αὐτῶν καὶ ἔσπευσαν ἐν καλπασμῷ νὰ ἴδωσι τί συνέβαινεν. Ἦσαν ὁ Παγκράτιος καὶ ὁ Κοδράτος!

Δὲν ἐπρόφθασαν νὰ ἀφήσωσιν ὀπίσω τοὺς πεζοπορούντας στρατιώτας, ὅτε ἤκουσαν πάταγον καὶ παφλασμὸν ἐν τῷ ὕδατι. Εἰς τὴν ὁδὸν εὑρίσκετο κορμός τις δένδρου καὶ τὸ ἅρμα προσκροῦσαν ἐπ' αὐτοῦ ἀνετράπη, ὁ δὲ ἀναβάτης αὐτοῦ μεθυσμένος κατὰ τὸ ἥμισυ ἐρρίφθη μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ.

Διὰ μιᾶς ὁ Παγκράτιος κατέβη ἀπὸ τὸν ἵππον. Μετὰ τοῦ συντρόφου του ἐκρεμάσθη εἰς τὸ ἄκρον τῆς ὁδοῦ. Ὑπὸ τὸ ἀσθενὲς φῶς τῆς σελήνης διέκρινε τὸν Κορβῖνον ἀγωνιζόμενον πρὸς τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ. Τὸ ἄκρον τῆς ὁδοῦ δὲν ἦτο ὑψηλὰ ἐν σχέσει πρὸς τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ. Τὰ χώματα ὅμως τῆς ὄχθης ἦσαν ἀπὸ γλύναν, καθὼς δὲ ὁ Κορβῖνος ἔπατα ἐπ' αὐτῆς, ἐβυθίζετο ὁλόκληρος καὶ διολισθαίνων εὑρίσκετο πάλιν εἰς τὸ μέσον τοῦ ποταμοῦ. Εἶχεν ἤδη ἐξαντληθῆ καὶ αἱμωδιάσει ἀπὸ τὸ κατάψυχρον ἐκεῖνο λουτρόν.

— Θὰ ἤξιζε νὰ τὸν ἀφήναμεν ἐκεῖ ποῦ εὑρίσκεται, ἐψιθύρισεν ὁ Κοδράτος.

— Σούτ! Κοδράτε! εἶπεν ὁ Παγκράτιος. Πῶς ἠμπορεῖς νὰ τὸ κάμῃς αὐτό; Δόσε μου τὸ χέρι σου.

Κρατηθεὶς οὕτω σφικτὰ ἀπὸ τὸ δυνατὸ χέρι τοῦ Κοδράτου ἐκρεμάσθη ὁ Παγκράτιος πρὸς τὴν ὄχθην

καὶ ἥρπασε τὸν ἐχθρόν του ἀπὸ τὸν βραχίονα ἀκριβῶς καθ' ἣν στιγμὴν ἐπρόκειτο οὗτος νὰ βυθισθῇ διὰ παντός. Τὸν ἔσυραν ἐκ τοῦ ὕδατος καὶ τὸν ἐξήπλωσαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ. Ἤσχησεν οὕτω ὁ Παγκράτιος τὸ καθῆκον τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν χειρότερόν του ἐχθρόν.

Τοῦ ἔκαμε μερικὰς ἐντριβάς, τῇ βοηθείᾳ τῶν ὁποίων ἀνέκτησε τὰς αἰσθήσεις του, καθ' ἣν στιγμὴν κατέφθανον καὶ οἱ στρατιῶται αὐτοῦ. Τοὺς τὸν παρέδωκε λοιπὸν τότε, καθὼς καὶ τὸ βαλάντιον αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον καθ' ἣν στιγμὴν τὸν ἐτράβα ἀπὸ τὸν ποταμόν, εἶχε πέσει ἀπὸ τὴν ζώνην του. Ἐκράτησεν ὅμως ὁ Παγκράτιος τὸ μαχαιρίδιόν του, τὸ ὁποῖον ὡσαύτως εἶχε πέσει μαζὺ μὲ τὸ βαλάντιον ἀπὸ τὴν ζώνην τοῦ Κορβίνου, καὶ τὸ ὁποῖον ὁ τελευταῖος οὗτος ἔφερε πάντοτε μαζύ του ὡς πειστήριον, μὲ τὸ ὁποῖον θὰ ἀπεδείκνυεν ὅτι ὁ Παγκράτιος εἶχε σχίσει τὸ διάταγμα.

Οἱ στρατιῶται ἐβεβαίωσαν τὸν Κορβῖνον, ὅταν ἀνέλαβεν ἐξ ὁλοκλήρου τὰς αἰσθήσεις του, ὅτι οὐχὶ ἄλλος τις, ἀλλ' αὐτοὶ τὸν εἶχον σώσει ἐκ τοῦ πνιγμοῦ καὶ ὅτι τὸ βαλάντιόν του εἶχε χαθῇ ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ. Τὸν μετέφεραν εἰς κάποιον γειτονικὸν χάνι, καὶ ἀφοῦ ἐπεσκεύασαν τὸ ἅρμα του, καθ' ὃν χρόνον ἐκεῖνος ἐκοιμᾶτο, αὐτοὶ ἐξώδευσαν τὰ χρήματα τοῦ βαλαντίου του διασκεδάζοντες.

Ἡ ἡμέρα ἐκείνη εἶδεν οὕτω δύο ἐκδικήσεις νὰ

συντελῶνται: τὴν ἐκδίκησιν ἑνὸς ἐθνικοῦ καὶ τὴν ἐκδίκησιν ἑνὸς χριστιανοῦ.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'.

### *Τὰ δημόσια ἔργα.*

Πρὸ τοῦ δημοσιευθῇ τὸ διάταγμα τοῦ διωγμοῦ κατεσκευάζοντο, ὡς ἔχομεν ἤδη εἴπει, αἱ θέρμαι τοῦ Διοκλητιανοῦ. Αἱ θέρμαι αὗται ἦσαν ἀπέραντον δημόσιον κτίριον, τὸ ὁποῖον ἀνηγείρετο κατὰ διαταγὴν τοῦ Διοκλητιανοῦ πρὸς τὸν σκοπόν, ἵνα λούωνται ἐν αὐτῷ οἱ πολῖται τῆς Ρώμης. Πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ κτιρίου αὐτοῦ εἰργάζοντο ἔργα καταναγκαστικὰ οἱ χριστιανοί.

Ἐπειδὴ ὁ Διοκλητιανὸς ἐβιάζετο νὰ τελειώσῃ μίαν ὥραν ἐνωρίτερον τὸ ἔργον ἐκεῖνο, διέταξε νὰ διπλασιασθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν αὐτῷ ἐργαζομένων, οὕτω δὲ μετὰ πυρετώδους δραστηριότητος συνετελεῖτο τὸ ἔργον ἐκεῖνο. Οἱ δυστυχεῖς χριστιανοὶ εἰργάζοντο ἐντείνοντες ὅλας των τὰς δυνάμεις, ὡς μόνη δὲ ἀνταμοιβὴ φυλασσομένη εἰς αὐτοὺς ἦτο ἡ αὐτὴ ἀκριβῶς πρὸς ἐκείνην, ἥτις ἐχορηγεῖτο πρὸς τοὺς ἵππους καὶ τοὺς βόας, οἵτινες ἐχρησιμοποιοῦντο εἰς τὸ αὐτὸ ἔργον. Τὸ κατάλυμά των δὲν ἦτο καλλίτερον ἀπὸ σταῦλον· ἡ τροφή των ἀθλία, μόλις ἐπαρκοῦσα εἰς τὴν συντήρησιν τῶν δυνάμεών των· τὰ ἐνδύματά των τοὺς ἐπροστάτευον ἀνεπαρκῶς ἀπὸ τὰς μεταβολὰς τοῦ

καιροῦ. Καὶ αὐτὴ ἦτο ἡ ἀνταμοιβή, τὴν ὁποίαν θὰ ἠδύναντο νὰ περιμένουν.

Οἱ χριστιανοὶ τῆς Ρώμης ὅμως ἐλάμβανον ἰδιαιτέραν μέριμναν περὶ τῶν κακοπαθούντων τούτων ὁμολογητῶν, τοὺς ὁποίους ἐσέβοντο καὶ ἐτίμων ὑπερβαλλόντως. Οἱ διάκονοι τοὺς ἐπεσκέπτοντο συχνά, δωροδοκοῦντες τοὺς φρουρούς, καὶ οἱ τολμηρότεροι ἐκ τῶν χριστιανῶν κατώρθωνον νὰ διολισθαίνωσι καὶ νὰ εἰσχωρῶσιν εἰς τὴν κατοικίαν τῶν καμνόντων καὶ κοπιώντων ἐκείνων μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, διὰ νὰ διανέμωσιν εἰς αὐτοὺς τροφὴν καταλληλοτέραν καὶ ἐνδύματα θερμότερα καὶ νὰ τοῖς παρέχωσι τὰ μέσα, διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἠδύναντο νὰ προσελκύσωσι τὴν εὔνοιαν τῶν φυλάκων καὶ τὴν φιλίαν αὐτῶν.

Τὸ πλῆθος αὐτὸ τῶν κοπιώντων χριστιανῶν, τοὺς ὁποίους κατηγόρουν διότι ὑπηρέτουν πιστῶς τὸν θεῖον αὐτῶν λυτρωτήν, ἐχρησιμοποιοῦντο ὑπὸ τοῦ κράτους καὶ πρὸς ἄλλον τινὰ σκοπόν. Τὰ θηριοτροφεῖα ἦσαν γεμᾶτα ἀπὸ θηρία ἄγρια, ἅτινα ἐχρησίμευον διὰ τὰς ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ θηριομαχίας. Οἱ δυστυχεῖς λοιπὸν χριστιανοὶ παρεῖχον πάντοτε τὰ ἔξοδα, ὁσάκις ἐπρόκειτο διὰ τοιούτου τινὸς δημοσίου θεάματος νὰ ἱκανοποιηθῶσι τὰ αἱμοδιψῆ αἰσθήματα τοῦ λαοῦ τῆς Ρώμης.

Μία τοιαύτη περίπτωσις ἐπρόκειτο καὶ τώρα νὰ παρουσιασθῇ. Ὁ διωγμὸς ἐχαλαρώθη ἐν τῷ μεταξύ. Κανὲν πρόσωπον διακεκριμένον καὶ ἐπίσημον ἐν τῇ

χριστιανικῇ ἐκκλησίᾳ δὲν εἶχε συλληφθῇ. Ἡ ἀποτυχία τῆς πρώτης ἡμέρας δὲν ἐπηνωρθώθη λοιπόν. Περιέμενον διὰ τοῦτο κἄτι θεατρικώτερον.

Ὁ λαὸς ἠξίου διασκεδαστικήν τινα ἑορτήν, ἡ ἐπέτειος δὲ τοῦ αὐτοκράτορος, ἥτις ἐπλησίαζε, παρεῖχε τὴν εὐκαιρίαν πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς ἀξιώσεως ταύτης. Τὰ ἄγρια θηρία περιέμενον ἀπλήστως τὴν λείαν των.

Ἀπόγευμά τι περὶ τὰ τέλη τοῦ Δεκεμβρίου ὁ Κορβῖνος μετέβη εἰς τὰς θέρμας τοῦ Διοκλητιανοῦ συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Κάτουλλον. Ἐκάλεσε τὸν Ταβίριον, ὅστις ἦτο ὁ δεσμοφύλαξ τῶν εἰς τὰ καταναγκαστικὰ ἔργα χρησιμοποιουμένων χριστιανῶν καὶ τῷ εἶπε:

— Ταβίριε, ἔρχομαι κατ᾽ αὐτοκρατορικὴν διαταγὴν νὰ ἐκλέξω ἐπαρχῆ τινα ἀριθμὸν ἀπὸ τοὺς ἀτίμους αὐτοὺς χριστιανούς, τοὺς ὁποίους φυλάσσεις, διὰ νὰ λάβωσι τὴν τιμὴν νὰ παλαίσωσιν ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ πρὸς τὰ θηρία κατὰ τὴν ἐπικειμένην ἑορτήν.

— Ἀλήθεια; εἶπεν ὁ δεσμοφύλαξ... Ἀλλ᾽ ἐγὼ ὅμως δὲν μπορῶ νὰ κάμω χωρὶς αὐτούς. Εἶμαι ὑποχρεωμένος ἐντὸς ὡρισμένου χρονικοῦ διαστήματος νὰ τελειώσω τὴν ἐργασίαν αὐτήν. Πῶς λοιπὸν θὰ καταστῇ τοῦτο δυνατόν, ἐὰν μὲ ἀποστερήσῃς τῶν χειρῶν των;

— Δὲν μπορῶ νὰ σοῦ κάμω τίποτε, εἶπεν ὁ Κορ-

βῖνος. Σοῦ ὑπόσχομαι μόνον, ὅτι θὰ στείλω ἄλλους νὰ ἀντικαταστήσουν αὐτοὺς ποῦ θὰ σοῦ πάρω τώρα. Πᾶμε νὰ ἐπισκεφθῶμεν τοὺς ἐργαζομένους καὶ νὰ ἐκλέξωμεν ἐξ αὐτῶν ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι μᾶς χρειάζονται.

Ὁ Ραβίριος μὲ πολλὴν στενοχωρίαν ὑπήκουσε καὶ ὡδήγησε τούτους εἰς ἀπέραντόν τινα θολωτὴν αἴθουσαν. Προωρίζετο αὕτη δι' ἀποδυτήριον, ὅπου θὰ ἀπέθετον τὰ ἐνδύματα αὐτῶν οἱ ἐν ταῖς θέρμαις λουόμενοι. Ἀριθμός τις ἀνθρώπων εἰργάζετο συντόνως ἐν τῇ αἰθούσῃ ἐκείνῃ. Ὁ Κάτουλλος ἐξέλεξεν ἀπὸ αὐτοὺς δύο ὡραίους νέους, οἵτινες ἦσαν γυμνοὶ ἕως τὴν μέσην κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν δούλων. Παρουσίαζον καὶ οἱ δύο τελείαν ἀνδρικότητα καὶ ἀθλητικὴν ὡραιότητα.

— Αὐτοὶ οἱ δύο μοῦ χρειάζονται, Ραβίριε, εἶπεν ὁ Κάτουλλος. Θὰ κάμουν καλὰ τὴν δουλειά, διὰ τὴν ὁποίαν τοὺς θέλουν. Ἀναμφιβόλως θὰ εἶνε χριστιανοί. Πείθομαι δὲ περὶ τούτου ἀπὸ τὴν προθυμίαν μὲ τὴν ὁποίαν ἐργάζονται.

— Δὲν ἠμπορῶ νὰ κάμω οὐδὲ στιγμὴν χωρὶς αὐτούς, εἶπεν ὁ δεσμοφύλαξ. Ἀξίζουν διὰ ἓξ ἀνθρώπους, ἢ τοὐλάχιστον δι' ἓν ζεῦγος ἵππων. Περίμενε νὰ περάσῃ ἡ φουρτοῦνα αὐτὴ τῆς ἐργασίας καὶ θὰ εἶνε πλέον εἰς τὴν διάθεσίν σου.

— Ποῖα εἶνε τὰ ὀνόματά των, διὰ νὰ κρατήσω σημείωσιν αὐτῶν; ἠρώτησεν ὁ Κάτουλλος. Πρόσεξε

μόνον νὰ μοῦ τοὺς διατηρήσῃς εἰς καλὴν κατάστασιν.

— Ὀνομάζονται Λάργος καὶ Σμάραγδος. Εἶνε νέοι διασήμου οἰκογενείας, ἀλλ' ἐργάζονται ὡς πληβεῖοι. Θὰ σὲ ἀκολουθήσουν ἄνευ ἀντιστάσεως.

— Ἡ εὐχή των θὰ εἰσακουσθῇ, εἶπεν ὁ Κορβῖνος. Πραγματικῶς δὲ ἐγένετο τοῦτο ὀλίγον ἀργότερον. Εἰς τὸ μέρος τοῦ οἰκοδομουμένου κτιρίου εὑρίσκετο ἄλλο πλῆθος ἐργαζομένων. Ὁ Κορβῖνος τὸ διέκρινε καὶ σταματήσας πλησίον τοῦ ὁμίλου ἐκείνου ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν δεσμοφύλακα τὰ ὀνόματα τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἀπετέλουν τὸν ὅμιλον αὐτόν. Αὐτὸς τὰ ἀπηρίθμησε.

— Ἀλλ' ὑπάρχει κἄποιος, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα δὲν τὸ ἀπήγγειλες, εἶπεν ὁ Κορβῖνος. Νά, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔχει στρέψει τὸ πρόσωπόν του πρὸς τὸ ἄλλο μέρος καὶ ὁ ὁποῖος δὲν φέρει τὴν ἐνδυμασίαν τῶν δεσμωτῶν. Ποῖος εἶνε αὐτός;

— Ἀγνοῶ τὸ ὄνομά του, ἀπήντησεν ὁ Ραβίριος. Εἶνε ἕνας πολὺ καλὸς νεανίας, ὁ ὁποῖος περνᾷ τὸν περισσότερον καιρόν του μεταξὺ τῶν δεσμωτῶν. Ἔρχεται νὰ τοὺς βοηθήσῃ καὶ νὰ τοὺς ὑπηρετῇ εἰς τὰς ἐργασίας των. Πληρώνει μάλιστα ἀρκετὰ διὰ νὰ τοῦ δώσωμεν τὴν πρὸς τοῦτο ἄδειαν. Μοῦ φαίνεται ὅτι δὲν εἶνε ἰδική μας δουλειὰ διὰ νὰ τὸν ἐρωτήσωμεν πῶς ὀνομάζεται.

— Εἶνε ὅμως δική μου, ἀπεκρίθη ἀποτόμως ὁ Κορβῖνος προχωρῶν ζωηρῶς πρὸς αὐτόν.

Ἡ φωνή του εἶχεν ἠχήσει πρὸς τὰ ὦτα τοῦ ξένου, ὅστις ἔστρεψεν εὐθὺς τὸ πρόσωπόν του. Ὁ Κορβῖνος. μόλις τὸν εἶδεν, ὥρμησε κατ᾽ αὐτοῦ ὡς θηρίον ἄγριον φωνάζων πλήρης χαρᾶς.

— Νὰ τὸν δέσουν ἀμέσως. Αὐτὴν τὴν φοράν, Παγκράτιε, δὲν θὰ μοῦ ξεφύγῃς.

---

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ΄.

### *Ἡ φυλακή.*

Ὁ Παγκράτιος δεθεὶς μὲ εἰκοσάδα ὁλόκληρον ἄλλων χριστιανῶν ἐξ ἐκείνων, οἵτινες εἰργάζοντο εἰς τὰς θέρμας, ὡδηγήθη εἰς τὴν φυλακὴν διὰ τῶν ὁδῶν τῆς Ρώμης. Καθ᾽ ὃν χρόνον τοὺς ἔσυρον, τοὺς ἐκτύπων ἀνηλεῶς καὶ ὅλοι δὲ ὅσοι τοὺς ἐπλησίαζον ἐκ τῶν διαβατῶν τοὺς ἐγρονθοκόπουν καὶ τοὺς ἐλάκτιζον, χωρὶς καμμίαν τύψιν. Οἱ πλέον μακρυνοὶ ἐκ τῶν παρατηρούντων τοὺς συρομένους τούτους δεσμίους τοὺς ἔρριπτον λίθους. Ἔφθασαν ἐπὶ τέλους εἰς τὴν Μαμερτίνην φυλακήν, ὅπου τοὺς ἔρριψαν. Ἐκεῖ εὑρίσκοντο καὶ πολυάριθμα θύματα ἐξ αὐτῶν ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ἀναμένοντα τὴν ὥραν τῆς θυσίας. Ὁ Παγκράτιος, καθ᾽ ἣν στιγμὴν τὸν ἔδενον εἰς τὰς θέρμας, εἶχεν ἐπιτύχει νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ ἕνα ἀπὸ τοὺς φύλακας, τοὺς ὁποίους ἐγνώριζε. Τοῦ ἔδωκεν ὡς ἀνταμοιβὴν τὸ βαλάντιόν του, καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ γνωστοποιήσῃ τὸ ταχύτερον τὴν σύλλη-

ψίν του εἰς τὸν Σεβαστιανὸν καὶ εἰς τὴν μητέρα του.

Ἡ φυλακὴ Μαμερτίνη ἀπετελεῖτο ἀπὸ δύο τετραγώνους αἰθούσας ὑπογείους, ἡ μία ἐκ τῶν ὁποίων ἔκειτο ὑπεράνω τῆς ἄλλης. Εἰς τὸ κέντρον τοῦ τετραγώνου αὐτοῦ ἦτο ἓν ἄνοιγμα στρογγυλόν, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἔμβαινε μέσα τὸ φῶς, ὁ ἀήρ, ἐρρίπτετο δὲ καὶ ἡ τροφὴ τῶν δεσμωτῶν. Τὴν στιγμήν, καθ' ἣν τὸ ὑπεράνω διαμέρισμα θὰ ἐγέμιζε, ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ φαντασθῇ τί εἴδους ἀὴρ θὰ κατέβαινεν εἰς τὸ κάτω διαμέρισμα. Εἰς τοὺς τοίχους, εἰς τοὺς ὁποίους προεξεῖχον ὀγκώδεις λίθοι, εἶχον προσκολληθῇ κρίκοι, εἰς τοὺς ὁποίους προσεδένοντο οἱ φυλακισμένοι, ἀλλὰ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἔμενον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους μὲ τὰ πόδια δεμένα. Διὰ τοὺς τελευταίους αὐτοὺς ἡ βάσανος ἦτο μεγαλειτέρα. Διότι διὰ νὰ τοὺς τιμωρῶσι σκληρότερον οἱ διῶκταί των, ἐσκόρπιζον ἐπὶ τοῦ δαπέδου τῆς φυλακῆς χαλίκια μυτερὰ ἢ κεραμίδια τσακισμένα, εἰς τρόπον ὥστε καθὼς αὐτοὶ ἐξηπλώνοντο ἢ ἐκάθηντο ἐπὶ τοῦ δαπέδου, τὸ κορμί των ἐγέμιζε πληγάς.

Οἱ μὴ φυλακισμένοι χριστιανοὶ ἐξηγόραζον τὸ δικαίωμα νὰ εἰσχωρῶσιν εἰς τὰ ἄσυλα ἐκεῖνα τῶν βασάνων, ἀλλ' ὄχι τῆς θλίψεως, — διότι οἱ χριστιανοὶ καὶ πάσχοντες ἀκόμη ἔχαιρον — καὶ ἔφερον πρὸς τοὺς δεσμίους πᾶν ὅ,τι θὰ ἠδύνατο νὰ ἀνακουφίσῃ τὰ δεινά των καὶ νὰ αὐξήσῃ τὴν πρόσκαιρον καλοπέρασίν των, ἀλλὰ καὶ τὴν πνευματικήν των εὐμάρειαν.

Οἱ δεσμῶται ὑπεβάλλοντο πάντοτε εἰς ἀνάκρισιν. Ὅταν ἠρώτησαν τὸν Ἐπίσκοπον τῆς Λυών, τὸν ἅγιον Ποθεινόν, ἡλικίας τότε ἐνενήκοντα ἐτῶν: «Ποῖος εἶνε ὁ Θεὸς τῶν χριστιανῶν;» ἐκεῖνος ἀπεκρίθη· «Θὰ τὸν γνωρίσῃς, ἐὰν εἶσαι ἄξιος».

Ὁ Παγκράτιος καὶ ἡ συντροφιά του παρουσιάσθη ἐνώπιον τοῦ κριτοῦ, διότι τρεῖς μόνον ἡμέραι τοὺς ἐχώριζον ἀπὸ τοὺς δημοσίους ἀγῶνας, ὅπου ἔμελλον νὰ παλαίσωσι πρὸς τὰ ἄγρια θηρία.

— Ποῖος εἶσαι; ἠρώτησεν ὁ δήμαρχος τὸν Παγκράτιον.

— Εἶμαι χριστιανὸς μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος.

— Καὶ σὺ ποῖος εἶσαι; εἶπεν ὁ δήμαρχος εἰς τὸν Ρούστικον.

— Εἶμαι δοῦλος τοῦ Καίσαρος, ἀπεκρίθη ὁ χριστιανὸς δεσμώτης· ἀφ' ἧς ὅμως στιγμῆς ἔγινα χριστιανός, ὁ Χριστὸς μὲ ἔκαμεν ἐλεύθερον, καὶ διὰ τῆς χάριτός του καὶ τῆς εὐσπλαγχνίας του ἔχω καὶ ἐγὼ τὰς αὐτὰς ἐλπίδας περὶ τῆς αἰωνίου μου ἀποκαταστάσεως, τὰς ὁποίας καὶ οἱ ἄλλοι παρόντες ἐδῶ ἀδελφοί μου.

Ὁ δήμαρχος ἐστράφη ἀκολούθως εἰς ἅγιόν τινα ἱερέα, τὸν Λουκιανόν, σεβαστὸν τόσον διὰ τὴν μεγάλην του ἡλικίαν, ὅσον καὶ διὰ τὰς ἀρετάς του.

— Ἐμπρὸς ὑποτάγηθι εἰς τοὺς θεοὺς καὶ εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν διάταγμα, εἶπεν ὁ δήμαρχος.

— Ὄχι· δὲν θὰ ἀρνηθῶ ποτε τὸν Χριστόν μου, εἶπεν ὁ γέρων ἱερεύς.

— Ποίας σπουδὰς ἠκολούθησες; ἠρώτησε πάλιν ὁ δήμαρχος.

— Προσεπάθησα νὰ ἀποκτήσω πᾶσαν ἐπιστήμην καὶ ἐσπούδασα πάντας τοὺς κλάδους τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων. Κατέληξα ὅμως ἐν τέλει εἰς τὰς χριστιανικὰς διδασκαλίας, μὲ ὅλον ὅπου αὗται ἀπαρέσκουσιν εἰς τοὺς ἀκολουθοῦντας τὴν πλάνην.

— Ἄθλιε, εὑρίσκεις λοιπὸν τὴν εὐτυχίαν σου εἰς τὴν γνῶσιν αὐτήν; ἀνέκραξε μαινόμενος ὁ δήμαρχος·

— Μάλιστα, ἀπεκρίθη μετ' ἠρεμίας ὁ ἱερεύς. Εὑρίσκω τὴν μεγαλειτέραν, τὴν ἀνυπέρβλητον, τὴν ἀνέκφραστον εὐτυχίαν. Διότι ἡ διδασκαλία τῶν χριστιανῶν εἶνε ἡ πλέον καθαρὰ καὶ διαυγὴς ἀλήθεια.

— Καὶ ποία εἶνε ἡ διδασκαλία αὐτή; ἠρώτησεν ὁ εἰδωλολάτρης δικαστής.

— Ἡ ἀληθὴς διδασκαλία, τὴν ὁποίαν ἀκολουθοῦμεν εὐλαβῶς ἡμεῖς οἱ ἄλλοι χριστιανοί, συνίσταται εἰς τὸ νὰ πιστεύωμεν εἰς ἕνα μόνον Θεόν, δημιουργὸν πάντων τῶν ὁρατῶν καὶ ἀοράτων κτισμάτων, καὶ εἰς τὸ νὰ ὁμολογῶμεν τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ προκαταγγελθέντα ὑπὸ τῶν προφητῶν, Ὅστις θὰ ἔλθῃ νὰ κρίνῃ ὁλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα καὶ Ὅστις εἶνε ὁ Λυτρωτὴς καὶ ὁ Σωτὴρ ὅλων ἐκείνων, οἵτινες θέλουσι νὰ ἀκολουθήσωσι τὰς διδα-

σκαλίας Του. Δὲν εἶμαι παρὰ ἄνθρωπος ἀσθενὴς καὶ ἀνάξιος διὰ νὰ ὁμιλήσω μετὰ κύρους περὶ τῆς ἀπολύτου Του Θεότητος. Τοῦτο ἀνήκει εἰς τοὺς προφήτας.

— Μοὶ φαίνεται, πῶς εἶσαι διδάσκαλος κατάλληλος νὰ διδάσκῃς εἰς τοὺς ἄλλους τὴν πλάνην, εἶπεν ὁ δικαστής· δι' αὐτὸ ἀκριβῶς σοῦ ἁρμόζει τιμωρία αὐστηροτέρα ἀπὸ αὐτοὺς ἐδῶ. Ἔμπρός, θέσατε τοὺς πόδας τοῦ Λουκιανοῦ εἰς τὸ βασανιστικὸν ξύλον καὶ σφίξατέ τους ἐκεῖ πάρα πολύ.

— Καὶ σεῖς, γυναῖκες, πῶς ὀνομάζεσθε καὶ διατί κατηγορεῖσθε; εἶπεν ὁ κριτὴς πρὸς δύο γυναῖκας, αἵτινες προσήχθησαν ἐνώπιόν του.

— Εἶμαι χριστιανὴ καὶ ὡς σύζυγον ἔχω τὸν Χριστόν· ὀνομάζομαι δὲ Σεκοῦνδα, εἶπεν ἡ μία.

— Εἶμαι χήρα καὶ ὁμολογῶ τὴν αὐτὴν πίστιν· ὀνομάζομαι Ρουφίνα, προσέθεσεν ἡ ἄλλη.

Ἐπὶ τέλους, ἀφοῦ ἔθεσε τοιαῦτα ἐρωτήματα καὶ εἰς τοὺς ἄλλους χριστιανοὺς καὶ ἔλαβεν ἀπὸ αὐτοὺς τὰς σχετικὰς ἀπαντήσεις, ὁ δήμαρχος ἐστράφη πρὸς τὸν Παγκράτιον καὶ τοῦ ἀπηύθυνε τοὺς ἑξῆς λόγους:

— Τώρα, σὺ νεανία αὐθαδέστατε, ὁ ὁποῖος ἔλαβες τὴν ἀναίδειαν νὰ ξεσχίσῃς τὸ αὐτοκρατορικὸν διάταγμα, ἐὰν θέλῃς νὰ θυσιάσῃς εἰς τοὺς θεούς, θὰ εἶνε οὗτοι εὔσπλαγχνοι καὶ διὰ σὲ ἀκόμη. Δεῖξέ μας ἀμέσως τὴν εὐσέβειάν σου καὶ τὴν σύνεσίν σου, διότι δὲν εἶσαι ἀκόμη παρὰ νεανίας.

Ὁ Παγκράτιος ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ καὶ ἀπήντησε μετὰ ἠρεμίας.

Εἶμαι δοῦλος τοῦ Χρ· τοῦ. Εἴθε τὸ στόμα μου νὰ τὸν ὁμολογῇ πάντοτε· εἴθε ἡ καρδία μου νὰ τὸν ἀγαπᾷ· εἴθε ἀδιακόπως νὰ τὸν λατρεύω. Ὁ νεανίας, τὸν ὁποῖον βλέπεις, ἔχει τὴν σύνεσιν τῶν πολυπείρων γερόντων, ἐὰν δὲν λατρεύῃ παρὰ μόνον τὸν ἕνα ἀληθῆ Θεόν. Οἱ θεοί σου, καθὼς καὶ ὅλοι ἐκεῖνοι ὅσοι τοὺς λατρεύουσιν, εἶνε προωρισμένοι διὰ τὴν αἰωνίαν ἀπώλειαν.

— Ἂς τὸν κτυπήσουν ἐπὶ τοῦ στόμ τος διὰ τὴν βλασφημίαν αὐτήν, τὴν ὁποίαν ἐξεστόμισε καὶ ἂς δαρῇ μὲ ῥάβδους σκληρῶς, ἀνέκραξεν ὁ κριτής.

— Σὲ εὐχαριστῶ, ἀπεκρίθη ὁ νεανίας· διότι καὶ ἐγὼ θὰ ὑποφέρω τώρα τὴν αὐτὴν τιμ ίαν, τὴν ὁποίαν καὶ ὁ Κύριός μου ἄλ ποτε.

Ὁ δήμαρχος τότε ἀπήγγειλε τὴν ἀπόφασίν του. Συμφώνως μὲ αὐτὴν ὁ Λουκιανός, ὁ Παγκράτιος, ὁ Ρούστικος καὶ οἱ ἄλλοι, καθὼς καὶ αἱ γυναῖκες Σεκοῦνδα καὶ Ρουφίνα, ὅλοι αὐτοί, οἵτινες ὡμολόγησαν, ὅτι εἶνε χριστιανοὶ καὶ ἠρνήθησαν νὰ ὑπακούσωσιν εἰς τὸ διάταγμα τοῦ αὐτοκράτορος, κατεδικάσθησαν εἰς τὸ νὰ παραδοθῶσιν εἰς τὰ ἄγρια θηρία ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ τῆς Ρώμης.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'.

### *Τὸ οὐράνιον ἐφόδιον.*

Ἐὰν ἔρριπτέ τις ἓν βλέμμα ἐν τῇ φυλακῇ, θὰ ἔβλεπεν ὅτι εἰρήνη, ἠρεμία καὶ χαρὰ ἐπεκράτουν εἰς τὸν σκοτεινὸν ἐκεῖνον χῶρον. Οἱ λίθινοι τοῖχοι τῆς φυλακῆς καὶ οἱ θόλοι αὐτῆς ἀντήχουν ἀπὸ τὰ ψάλματα τοῦ Παγκρατίου. Ἐκεῖ ἀκριβῶς ἡ ἄβυσσος τὴν ἄβυσσον ἐπεκαλεῖτο πρὸς δόξαν Θεοῦ. Διότι οἱ δεσμῶται τοῦ κατωτέρου διαμερίσματος τῆς φυλακῆς ἀπεκρίνοντο εἰς τοὺς δεσμώτας τοῦ ἀνωτέρου διαμερίσματος ψάλλοντες ἐναλλὰξ τοὺς στίχους τῶν ψαλμῶν, οἱ ὁποῖοι προσηρμόζοντο πρὸς τὰς περιστάσεις.

Ἡ προτεραία τῆς μάχης, μάχης ἡ ὁποία πάντοτε κατέληγεν εἰς τὸν κατασπαραγμὸν τῶν πρὸς τὰ θηρία παλαιόντων ἀνθρώπων, ἦτο πάντοτε ἡμέρα ἐλευθερίας διὰ τοὺς δεσμώτας. Ἐπετρέπετο ἐλευθέρως νὰ τοὺς ἐπισκεφθῶσιν οἱ φίλοι των, οἱ γνωστοί των, οἱ συγγενεῖς των. Οἱ χριστιανοὶ ἐχρησιμοποίουν τολμηρότατα τὴν ἄδειαν ταύτην καὶ συνήντων τοὺς μέλλοντας νὰ μαρτυρήσωσιν ἀδελφούς των, συνιστῶντες ἑαυτοὺς εἰς τὰς εὐχὰς τούτων.

Τὴν ἑσπέραν ὁ δεσμοφύλαξ ὑπεχρεοῦτο νὰ παραθέσῃ εἰς τοὺς δεσμώτας πλούσιον δεῖπνον καὶ νὰ τοὺς χορηγήσῃ ὅ,τι ἡ ὄρεξις αὐτῶν θὰ ἐζήτει. Ἡ τράπεζα περιεστοιχίζετο ἀπὸ ἐθνικούς, ἑτοίμους νὰ ὑπηρετήσωσι τοὺς παλαιστὰς τῆς ἑπομένης. Ἀλλ' οἱ

ἐθνικοὶ οὗτοι δὲν ἠδύναντο νὰ διακρίνωσιν εἰς τοὺς συντρόφους τοῦ Παγκρατίου οὔτε τὸν ἄκαιρον παλληκαρισμὸν καὶ τὴν βιαιότητα, οὔτε τὴν πικρίαν, τὴν ὁποίαν ἐπεδείκνυον οἱ συνήθεις κατάδικοι. Διὰ τοὺς συμποσιάζοντας κατὰ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ἡ τράπεζα ἦτο ἀληθινὴ ἀγάπη, δεῖπνον ἀδελφότητος, διότι ἔτρωγον ἐν αὐτῷ περιχαρῶς καὶ ἠρέμως, ἀνταλλάσσοντες εὐχαρίστως προπόσεις.

Ἀλλὰ καθ' ὃν χρόνον οἱ διῶκται προπαρεσκεύαζον τοιοῦτόν τι δεῖπνον διὰ τὸ σῶμα τῶν θυμάτων των, ἡ Ἐκκλησία, ἡ φιλόστοργος μήτηρ αὐτῶν, προητοίμαζε δεῖπνον πολυτιμότερον διὰ τὰς ψυχὰς τῶν τέκνων της. Οἱ διάκονοι τοὺς εἶχον ἐπισκεφθῆ ἐπανειλημμένως. Ἐπὶ πλέον δὲ ὁ Ρεπαράτος εἶχε συνεννοηθῆ μετὰ τοῦ ἱερέως Διονυσίου νὰ ἀποστείλωσι πρὸς τὸ ἑσπέρας τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἀρκετὰς μερίδας ἁγίου Ἄρτου, ἵνα δι' αὐτοῦ κοινωνήσωσιν οἱ δεσμῶται καὶ τὴν πρωΐαν τῆς ἡμέρας καθ' ἣν θὰ διεξήγετο ὁ ὕστατος καὶ τελικὸς ἀγών.

Ὁ ἅγιος Ἄρτος ἡτοιμάσθη καὶ ὁ ἱερεὺς στραφεὶς ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου ὅπου εὑρίσκετο, ἐζήτησε νὰ ἀνεύρῃ τὸν κατάλληλον διὰ νὰ ἀποστείλῃ τὰ τίμια δῶρα εἰς τὴν φυλακήν. Πρὶν ἢ προφθάσῃ ἄλλος τις νὰ προχωρήσῃ, ὁ νεαρὸς Ταρσίζιος ἐγονυπέτησεν ἔμπροσθεν τοῦ ἱερέως. Εἶχε τὴν ἔκφρασιν τόσον συμπαθῆ καὶ τόσον ἀγγελικὴν τὴν ἀθωότητα, ἥτις ἐζωγραφίζετο ἐπὶ τοῦ προσώπου του, ὥστε ὁ καλὸς ἱε-

ρεὺς ἐνεπλήσθη θαυμασμοῦ διὰ τὴν εἰκόνα, ἥτις παρουσιάζετο ἐνώπιόν του.

— Εἶσαι πολὺ νέος, παιδί μου, εἶπεν ὁ ἱερεύς.

— Ἡ νεότης μου εἶνε ἡ βεβαιοτέρα ἀσφάλειά μου, ἅγιε πάτερ, εἶπεν ὁ νεανίας. Ποῖος θὰ ὑποπτεύσῃ ὅτι ἓν τόσον νεαρὸν πρόσωπον εἶνε κομιστὴς πολυτίμου θησαυροῦ; Ὤ! μὴ μοῦ ἀρνηθῇς τὴν μεγάλην αὐτὴν τιμήν.

Εἶχε τοὺς ὀφθαλμοὺς γεμάτους ἀπὸ δάκρυα καὶ ἔτεινεν ἀπλήστως τὰς χεῖρας. Ὁ ἱερεὺς ἔλαβε τότε τὰ τίμια δῶρα, τὰ ἐνετύλιξε προσεκτικὰ ἐντὸς καλύμματος καὶ τὰ ἔθεσεν ἐπὶ τῶν παλαμῶν τοῦ παιδίου λέγων·

— Ἔχε ὑπ' ὄψει σου, Ταρσίζιε, ποῖος θησαυρὸς σοῦ ἐνεπιστεύθη. Ἀπόφυγε τὰ δημόσια μέρη καὶ ἐνθυμοῦ, ὅτι δὲν δίδουν ποτὲ τὰ ἅγια εἰς τοὺς κύνας, οὐδὲ βάλλουσι τοὺς μαργαρίτας ἔμπροσθεν τῶν χοίρων. Πρόσεξε νὰ φυλάξῃς ἐπιμελῶς τὰ ἅγια δῶρα τοῦ Θεοῦ.

— Θὰ ἀποθάνω μᾶλλον παρὰ νὰ τὰ ἐγκαταλίπω, ἀπεκρίθη ὁ νεανίας κρύπτων τὴν οὐρανίαν παρακαταθήκην εἰς τὸν κόλπον αὐτοῦ...

Ὁ Ταρσίζιος ἔσπευδε καὶ ἔφθασε μετ' ὀλίγον εἰς μίαν εὐρύχωρον πλατεῖαν, ὅπου ἀριθμός τις παιδίων, τὰ ὁποῖα μόλις εἶχον φύγει ἀπὸ τὸ σχολεῖον, ἤρχισαν νὰ παίζωσι.

— Μᾶς λείπει ἕνας σύντροφος ἀκόμη, εἶπον, διὰ

νὰ νίνῃ σωστὸ τὸ παιγνίδι. Ποῦ θὰ τὸν εὕρωμεν;

— Μπράβο, ἀνέκραξε κἄποιο παιδί· νὰ ὁ Ταρσίζιος, ποῦ ἔχω αἰῶνα ὁλόκληρον νὰ τὸν ἰδῶ. Αὐτὸς ἦτο δυνατὸς εἰς ὅλα τὰ παιγνίδια.

— Ἔλα λοιπὸν Ταρσίζιε... προσέθεσεν οὗτος συλλαμβάνων τὸν νεανίαν ἀπὸ τὸν βραχίονα. Ποῦ πηγαίνεις τόσον γρήγορα; ἔλα νὰ παίξωμεν μαζύ.

— Δὲν μπορῶ τώρα, Πετίλιε. Στὰ ἀληθινὰ σοῦ λέγω, δὲν μπορῶ. Ἔχω κἄποιαν σπουδαίαν καὶ ἐπείγουσαν ἐργασίαν.

— Ναί, ἀλλὰ πρέπει νὰ τὸ κάμῃς αὐτὸ ποῦ σοῦ λέγω, ἀνέκραξεν ὁ πρῶτος νεανίας. Ἑτοιμάσου, μὴ θέλεις νὰ μᾶς χαλάσῃς τὸ παιγνίδι.

— Σὲ παρακαλῶ, ἄφησέ με νὰ φύγω, εἶπε τὸ πτωχὸν παιδίον μὲ φωνὴν συγκινητικήν.

— Ἄ! ὄχι, ὄχι. Θὰ καθήσῃς νὰ παίξωμεν, ἀπήντησεν ὁ Πετίλιος. Τί φέρεις αὐτοῦ εἰς τὸν κόλπον σου, τὸ ὁποῖον τόσον ἐπιμελῶς φυλάττεις; Ἀναμφιβόλως κἄποιαν ἐπιστολήν. Αἴ! δὲν θὰ χαθῇ αὐτή, ἂν βγῇ ἀπὸ τὸν κόλπον σου δι' ὀλίγην ὥραν. Δός μού την καὶ θὰ τὴν ἀσφαλίσω ἐγὼ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ παιγνιδίου μας.

Καὶ ὁ Πετίλιος ἀπεπειράθη τότε νὰ ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὸν κόλπον τοῦ Ταρσιζίου τὴν φυλαττομένην ἐκεῖ ἱερὰν παρακαταθήκην.

— Ποτέ, ποτέ, εἶπε τὸ δυστυχισμένο παιδὶ σηκῶνον τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν οὐρανόν,

— Θέλω νὰ ἴδω ἐπὶ τέλους, τί ἔχεις αὐτοῦ μέσα, εἶπε μετὰ τραχύτητος ὁ ἄλλος νεανίας. Θέλω νὰ μάθω τὸ περίφημον αὐτὸ μυστικόν.

Καὶ ἤρχισε νὰ τὸν κακομεταχειρίζεται. Ὅλον τὸ πλῆθος τῶν παιδιῶν καὶ τῶν πλησίον ἐκεῖ εὑρισκομένων ἀνθρώπων συνηθροίσθη πέριξ τῶν δύο ἐκείνων καὶ ὅλοι ἐζήτησαν μετ' ἀγωνίας νὰ μάθωσι περὶ τίνος ἐπρόκειτο.

Ἔβλεπον ἓν νεαρὸν παιδίον, τὸ ὁποῖον ἐφαίνετο περιβεβλημένον δύναμιν ὑπερφυσικήν, νὰ ἀνθίσταται εἰς ὅλας τὰς βιαιότητας ἄλλου τινὸς παιδίου, τὸ ὁποῖον ἦτο πολὺ μεγαλείτερον καὶ πολὺ δυνατώτερον, καὶ νὰ μὴ θέλῃ νὰ φανερώσῃ ὅ,τι ἔφερεν εἰς τὸν κόλπον του. Τὰ ραπίσματα, τὰ γρονθοκοπήματα, τὰ λακτίσματα ἐφαίνετο, ὅτι δὲν τὰ ᾐσθάνετο διόλου. Τὰ ὑπέμενεν ἄνευ ψιθύρου τινὸς καὶ χωρὶς κἂν νὰ ἀποπειραθῇ νὰ τὰ ἀνταποδώσῃ· ἐκράτει ὅμως ἐπιμόνως τὴν παρακαταθήκην του.

— Μά, τί νὰ εἶνε αὐτό ; διηρωτῶντο οἱ πέριξ ἄνθρωποι μεταξύ των, ὅταν ὁ Φούλβιος διερχόμενος ἐκεῖθεν προσετέθη εἰς τὸ πλῆθος, τὸ ὁποῖον περιεστοίχιζε τοὺς παλαίοντας. Ἀνεγνώρισεν εὐθὺς οὗτος τὸν Ταρσίζιον, διότι εἶχεν ἴδει αὐτὸν ἐν τῇ Χριστιανικῇ Ἐκκλησίᾳ κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν χειροτονιῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἐπανέλαβον τὸ ἀνωτέρω ἐρώτημα καὶ ἐνώπιόν του, ἐκεῖνος μετὰ περισσῆς περιφρονήσεως ἀπήντησεν ὡς ἑξῆς:

— Τί νὰ εἶνε; Εἶνε ἕνας ὄνος χριστιανός, ὁ ὁποῖος φέρει εἰς τὸν κόλπον του τὰ μυστήρια.

Αὐτὸ ὑπῆρξεν ἀρκετόν. Ἡ περιέργεια τῶν εἰδωλολατρῶν ἀπέναντι τῶν μυστηρίων τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὁ πόθος των νὰ τὰ βεβηλώσωσιν, ἐξήφθησαν αἰφνιδίως καὶ ὅλοι ἐπέπεσαν κατὰ τοῦ Ταρσιζίου ἀξιοῦντες ὅπως παραδώσῃ τὸ πολύτιμον φορτίον του.

— Ποτέ, ποτέ, ἐφ' ὅσον ζῶ!

Αὐτὴ ὑπῆρξεν ἡ μόνη του ἀπάντησις.

Κτύπημα βίαιον, τὸ ὁποῖον τοῦ κατέφερε κάποιος σιδηρουργός, ἐζάλισε τὸν γενναῖον νεανίαν. Ἄλλα κτυπήματα ἐπηκολούθησαν συνεχῆ καὶ ἐπανειλημμένα. Τέλος πληγωθεὶς εἰς διάφορα μέρη κατέπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς ἔχων πάντοτε τοὺς βραχίονας σφιγμένους ἐπὶ τοῦ στήθους του. Τὸ πλῆθος ἐπέπεσε τότε κατ' αὐτοῦ σπεῦδον ν' ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὸν κόλπον αὐτοῦ τὸν τρισέβαστον θησαυρόν. Ἀλλὰ κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὅλοι ἠσθάνθησαν νὰ ἀπωθοῦνται δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ὑπὸ μιᾶς δυνάμεως φοβερᾶς. Ἀπεσύρθησαν ἐνώπιον ἑνὸς ἀξιωματικοῦ μὲ ἀθλητικὰς διαστάσεις, ὁ ὁποῖος διὰ τῶν βραχιόνων του ἐτίνασσεν ἕνα ἕνα τοὺς σκληροὺς ἐκείνους καὶ ἐξηγριωμένους εἰδωλολάτρας. Ἐντὸς ὀλίγου τὸ ἔδαφος ἐκαθαρίσθη καὶ ὁ ἀξιωματικὸς γονυπετήσας μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνεσήκωσε τὸ ἡμιθανὲς παιδίον καὶ μὲ στοργὴν μητρὸς τὸ ἠρώτησε μὲ φωνὴν τρυφερωτάτην:

— Ἔπαθες κακό, Ταρσίζιε;

— Μὴ ἀνησυχῇς δι' ἐμέ, Κοδράτε, ἀπεκρίθη τὸ παιδίον. Φρόντισε μόνον διὰ τὰ ἅγια μυστήρια, τὰ ὁποῖα κομίζω εἰς τοὺς κόλπους μου.

Ὁ ἀξιωματικὸς ἔλαβε τὸ παιδίον εἰς τοὺς βραχίονάς του μετ' ἀπεριορίστου σεβασμοῦ, διότι ἐγνώριζεν ὅτι δεν ἔφερε μόνον ἱλαρὸν καὶ τρυφερὸν θῦμα, τὰ λείψανα μάρτυρός τινος, ἀλλὰ καὶ τὸν Βασιλέα καὶ Κύριον τῶν Μαρτύρων, τὸ θῦμα τὸ οὐράνιον τὸ προσενεχθὲν διὰ τὴν αἰώνιον ἡμῶν σωτηρίαν. Ἡ κεφαλὴ τοῦ νεανίου ἀνεπαύετο ἡσύχως ἐπὶ τοῦ ὤμου τοῦ γενναίου ἀξιωματικοῦ, ἀλλ' οὔτε οἱ βραχίονές του, οὔτε αἱ χεῖρές του ἀπεμακρύνοντο ἀπὸ τὸ στῆθος αὐτοῦ, ὅπου ἐφύλαττε τὴν ἱερὰν παρακαταθήκην. Τέλος τὸ παιδίον ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς, ὑπεμειδίασε καὶ ἐξέπνευσε.

Ὁ ἱερεὺς Διονύσιος μόλις ἔβλεπεν ἀπὸ τὸν χείμαρρον τῶν δακρύων, ὅστις ἔρρεεν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς του, τὸν νεαρὸν μάρτυρα, ὅταν ἀπέθεσεν ἐνώπιόν του τοῦτον ὁ Κοδράτος. Ἀνέσυρεν εὐλαβῶς ἀπὸ τοὺς κόλπους αὐτοῦ τὴν θείαν Εὐχαριστίαν, ἥτις ἦτο καθ' ὁλοκληρίαν ἀνέπαφος. Ὁ Κοδράτος ἀνέλαβεν ἐκ νέου εἰς τὰς χεῖρας τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου μάρτυρος καὶ τὸ ἔφερε μόνος εἰς τὸ κοιμητήριον τοῦ Καλλίστου, ὅπου ἐτάφη μεταξὺ τῶν προγενεστέρων αὐτοῦ μαρτύρων. Ὀλίγῳ βραδύτερον φροντίδι τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης Δαμάσου ἐτέθη ἐπὶ τοῦ τάφου του ἐπίγραμμα, τὸ ὁποῖον ἀνευρέθη ἔπειτα εἰς τὰς κατακόμβας καὶ σώζεται μέχρι σήμερον.

Ἡ εἴδησις τοῦ συμβάντος αὐτοῦ δὲν εἶχε γνωσθῇ εἰς τοὺς δεσμώτας χριστιανοὺς πρὸ τοῦ τέλους τοῦ δείπνου. Ὁ φόβος μήπως ἀπεστεροῦντο τὴν ἑπομένην τῆς οὐρανίου τροφῆς, τῆς ὁποίας ἀνέμενον τὴν ἐνίσχυσιν, ὑπῆρξεν ἡ μόνη ἐπισκίασις, ἥτις ἐλαφρῶς προσέπεσεν ἐπὶ τῆς ἠρεμίας τῶν ψυχῶν των. Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην κατέφθασε καὶ ὁ Σεβαστιανός, ὅστις ἐνεθάρρυνε τοὺς μαχητὰς τοῦ Χριστοῦ καὶ τοὺς ἐβεβαίωσεν, ὅτι δὲν θὰ ἀπεστεροῦντο τῆς οὐρανίου τροφῆς. Ἔπειτα ἐψιθύρισε λόγους τινὰς εἰς τὸ οὖς τοῦ διακόνου Ρεπαράτου, ὅστις εὑρίσκετο ἐκεῖ, καὶ ὁ ὁποῖος ἀπεμακρύνθη εὐθὺς διὰ νὰ ἐπανέλθῃ μετ' ὀλίγον. Ἀνήγγειλε τότε ὅτι τὸ πᾶν ἦτο ἕτοιμον διὰ τὴν τέλεσιν τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας. Ὁ Παγκράτιος τότε ἐξεπλάγη ἀπὸ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔβλεπεν. Ὁ ἅγιος ἱερεὺς Λουκιανὸς ἐξηπλώθη μὲ ὅλην τὴν ὀδύνην, τὴν ὁποίαν τοῦ προὐξένουν τὰ δεσμὰ τῶν ποδῶν, τὰ ὁποῖα τὸν ἠμπόδιζον νὰ τακτοποιηθῇ τελείως ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ἐπὶ τοῦ στήθους του ὁ Ρεπαράτος ἐξήπλωσεν ὀθόνην τινά, ἥτις ἐφηπλοῦτο ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου κατὰ τὴν τέλεσιν τῆς θείας Εὐχαριστίας. Ὁ ἄρτος καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τοῦ οἴνου ἐτέθησαν ἐπ' αὐτῆς ὑποβασταζόμενα ὑπὸ τοῦ διακόνου. Ἡ κεφαλὴ τοῦ γέροντος ἱερέως ὑπεστηλώθη ὀλίγον διὰ νὰ δύναται οὗτος νὰ ἀναγινώσκῃ τὰς εὐχὰς τῆς θείας Λειτουργίας καὶ νὰ τελεσιουργήσῃ τὸ μυστήριον. Ἔπειτα εἷς ἕκαστος ἐκ τῶν δεσμίων ἐπλη-

σίασεν εὐλαβῶς καὶ μὲ δάκρυα εὐγνωμοσύνης ἔλαβε διὰ τῆς χειρὸς τοῦ ἱερέως τὸν θεῖον μαργαρίτην τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐκοινώνησεν ἔπειτα ἐκ τοῦ ποτηρίου, τοῦ ἱερέως βοηθουμένου καὶ ὑπὸ τοῦ διακόνου κατὰ τὴν μετάδοσιν τοῦ ἁγίου Αἵματος.

Παράδειγμα συγκινητικὸν καὶ θαυμάσιον! Ἡ ἐκκλησία εἶχεν ὁρίσει ἵνα ἡ ἁγία Εὐχαριστία τελῆται ἐπὶ θυσιαστηρίων, ἅτινα καθηγιάζοντο διὰ λειψάνων μαρτυρικῶν ἢ ἐστηρίζοντο ἐπὶ τάφων, οἵτινες ἐνέκλειον τοιαῦτα λείψανα. Ἰδοὺ εἷς μάρτυς, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπετράπη δι' εἰδικῆς εὐνοίας νὰ προσφέρῃ τὴν θυσίαν αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐπὶ τοῦ ἰδίου του σώματος. Ζῶν ἀκόμη προσέπεσεν ἐνώπιον τῶν ποδῶν τοῦ ζῶντος Θεοῦ. Τὸ στῆθός του ἔπαλλε καὶ ἡ καρδία του ἐκτύπα πάντοτε ὑπὸ τὰ τίμια δῶρα, ἀλλ' ἡ θυσία τῆς ζωῆς του εἶχε γείνει ἤδη. Ἡ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ ὑφίστατο μόνη εἰς τὸ θυσιαστήριον τοῦ στήθους τούτου. Ἡ τελευταία Κοινωνία τῶν μαρτύρων θὰ ἠδύνατο νὰ παρασκευασθῇ περισσότερον ἀξίως;

---

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ'.

### *Ἡ μάχη.*

Ἡ πρωΐα ἀνέτειλε ἀνέφελος καὶ ψυχρά, ὁ ἥλιος δὲ ἔκαμνε νὰ ἀπαστράπτουν τὰ χρυσᾶ στολίσματα τῶν ναῶν καὶ τῶν δημοσίων μνημείων. Ὁ λαὸς κατέβη καὶ διεχύθη ἀνὰ τὰς ὁδοὺς ἐνδεδυμένος μὲ τὰ λαμ-

πρότερά του ἐνδύματα καὶ ἐστολισμένος μὲ ἐξαιρετικὸν πλοῦτον. Τὰ διάφορα ρεύματα τοῦ λαοῦ συνεκεντροῦντο ὅλα πρὸς τὸ ἀμφιθέατρον τοῦ Φλαβίου, τὸ γνωστὸν ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα Κολοσσαῖον. Ἕκαστος διηύθυνε τὰ βήματά του πρὸς τὸ πάρκον τὸ ἐνδεικνυόμενον ὑπὸ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ εἰσιτηρίου του, ἕως ὅτου ὁλόκληρος ἡ ἀπέραντος ἐκείνη τοῦ ἀμφιθεάτρου ἔκτασις ἐγέμισεν ἀπὸ ἀνθρώπους.

Ὁ αὐτοκράτωρ ἦλθε νὰ προστῇ τῶν ἀγώνων συνοδευόμενος ἀπὸ ὅλην τὴν αὐλήν του, καὶ μεθ' ὅλης τῆς πομπῆς τῆς χρησιμοποιουμένης εἰς τὰς αὐτοκρατορικὰς ἑορτάς. Καὶ αὐτός, ὅπως καὶ ὁ τελευταῖος ἐκ τῶν ὑπηκόων του, μετ' ἀγωνιώδους ἐνδιαφέροντος ἤρχετο νὰ παρακολουθήσῃ τοὺς σκληροὺς ἐκείνους ἀγῶνας καὶ νὰ τέρψῃ τοὺς ὀφθαλμούς του μὲ τὸ θέαμα τῆς ἀγρίας ἐκείνης σφαγῆς. Ὁ θρόνος του εὑρίσκετο εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ ἀμφιθεάτρου, ὅπου εὐρύτατος χῶρος εἶχε χωρισθῇ καὶ πλουσίως διακοσμηθῇ διὰ τὴν αὐτοκρατορικὴν αὐλήν.

Διάφορα ἀγωνίσματα ἐγένοντο διαδοχικῶς, ἀλλ' ἀκόμη οὐδεὶς ξιφομάχος δὲν εἶχε βάψει τὴν ἄμμον τοῦ στίβου δι' αἵματος. Ὁ λαὸς διὰ τοῦτο ἤρχισε νὰ θορυβῇ ἀνυπομονῶν νὰ ἴδῃ ἀγῶνας ἀγριωτέρους καὶ σκληροτέρους.

Οἱ χριστιανοὶ δεσμῶται ἐν τῷ μεταξὺ εὑρίσκοντο εἰς ὑπόγειόν τινα φυλακὴν τοῦ ἀμφιθεάτρου, ἥτις

ἐκαλεῖτο σπολιατόριον, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν μετεφέρθησαν ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου πολὺ πρὶν ἢ οἱ ρωμαῖοι ἀρχίσωσι νὰ συγκεντρώνωνται εἰς τὸ ἀμφιθέατρον. Ἐκεῖ, εἰς τὸ σπολιατόριον, τοὺς ἀφῄρεσαν τὰς ἁλύσεις καὶ ἀπεπειράθησαν νὰ τοὺς ἐνδύσωσιν ἐνδύματα ἱερέων καὶ ἱερειῶν εἰδωλολατρικά. Ἐκεῖνοι ὅμως ἠρνήθησαν.

Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς πρωΐας ἔμειναν μαζύ, ἐνθαρρύνοντες ἀλλήλους καὶ ψάλλοντες ὕμνους πρὸς τὸν Θεὸν παρὰ τὸν θόρυβον καὶ τὰς φωνὰς τοῦ εἰσελαύνοντος εἰς τὸ ἀμφιθέατρον πλήθους. Κατὰ τὸν χρόνον αὐτὸν εἰσῆλθεν αἰφνιδίως εἰς τὸ σπολιατόριον καὶ ὁ Κορβῖνος, μὲ ὕφος δὲ ἀναιδοῦς καὶ ἀλαζόνος νικητοῦ ἀπηυθύνθη πρὸς τὸν Παγκράτιον μὲ τοὺς ἑξῆς λόγους:

— Χάρις εἰς τοὺς θεοὺς ἡ ἡμέρα αὐτή, τὴν ὁποίαν ἀπὸ μακροῦ ἐπεθύμουν, ἦλθεν. Ὁ ἀγὼν μεταξὺ ἡμῶν τῶν δύο ὑπῆρξε μακρὸς καὶ ἐπίπονος. Ἐπὶ τέλους ἐνίκησα.

—Τί λέγεις, Κορβῖνε; εἶπεν ὁ Παγκράτιος μετὰ πραότητος. Πότε καὶ πῶς ἤρχισα ἐγὼ ἀγῶνα μαζύ σου;

— Πάντοτε καὶ πανταχοῦ, ἀπεκρίθη σκαιῶς ὁ υἱὸς τοῦ δημάρχου τῆς Ρώμης. Μοῦ παρηνώχλεις διαρκῶς τὸν ὕπνον μου, ἐμφανιζόμενος ἐνώπιόν μου ὡς μετέωρόν τι, ματαίως δὲ ἀπεπειρώμην νὰ σὲ συλλάβω. Ὑπῆρξες ὁ δήμιός μου, ὁ κακός μου δαίμων· σὲ ἐμίσησα, σὲ ἐβλασφήμησα, σὲ κατηράσθην καὶ

τώρα ἡ ἡμέρα τῆς ἐκδικήσεώς μου ἔφθασε.

— Μοὶ φαίνεται, ἀπεκρίθη ὁ Παγκράτιος ὑπομειδιῶν, ὅτι αὐτὸ δὲν ἀποτελεῖ ἀγῶνα καὶ πόλεμον ἐκ μέρους μου. Ὁ ψυχικὸς βρασμός σου προέρχεται ἀπὸ σὲ τὸν ἴδιον, διότι ἐγὼ οὐδὲν κακὸν ἐνήργησα κατὰ σοῦ.

— Ἀλήθεια; Πιστεύεις λοιπόν, ὅτι θὰ πεισθῶ εἰς ὅσα μοῦ λέγεις σύ, ὁ ὁποῖος δὲν ἔπαυσές ποτε ἀπὸ τοῦ νὰ στήνῃς ἐνέδρας εἰς τὸν δρόμον μου διὰ νὰ μὲ συλλάβῃς ἐντὸς αὐτῶν; ἠρώτησε μὲ πολλὴν εἰρωνείαν ὁ Κορβῖνος.

— Ποῦ καὶ πότε; εἶπεν ὁ Παγκράτιος.

—Παντοῦ, σοῦ ἐπαναλαμβάνω. Εἰς τὸ σχολεῖον, εἰς τὸ σπίτι τῆς κυρίας Ἀγνῆς, εἰς τὴν Ἀγοράν, εἰς τὰς κατακόμβας, εἰς αὐτὸ τὸ σπίτι τοῦ πατρός μου, εἰς τὴν ἔπαυλιν τοῦ Χρωματίου, πανταχοῦ.

— Καὶ κἄπου ἀλλοῦ, προσέθηκε μετ' ἀγαθότητος ὁ Παγκράτιος. Ὅταν τὸ ἁμάξι σου ἔτρεχε κἄπου ἀτάκτως ἐπὶ τῆς Ἀππίας ὁδοῦ, δὲν ἤκουσες τὸν καλπασμὸν ἵππων, οἱ ὁποῖοι προσεπάθουν νὰ προφθάσωσι τοὺς ἰδικούς σου ἵππους;

— Ἄθλιε, ἀνέκραξε μετὰ κακίας ὁ Κορβῖνος. Ὁ κατηραμένος σου καλπασμὸς λοιπὸν συνετέλεσεν εἰς τό ἀφηνιάσωσιν οἱ ἵπποι μου καὶ οὕτω νὰ ριφθῶ δύο μόλις δάκτυλα μακρὰν τοῦ θανάτου;

—Ὄχι, Κορβῖνε, ἄκουσέ με μὲ ἡρεμίαν, προσέθεσε μὲ πολλὴν καλωσύνην ὁ Παγκράτιος. Ἐδῶ εἶνε ἡ

τελευταία μας συνδιάλεξις. Διηυθυνόμην ἡσύχως πρὸς τὴν Ρώμην μὲ κἄποιον φίλον μου, ἀφοῦ ἐξεπληρώσαμεν τὰ τελευταῖα καθήκοντα πρὸς τὸν διδάσκαλόν μας Κασσιανόν. (Ὁ Κορβῖνος ἀνετινάχθη, διότι μόλις τώρα ἐμάνθανε τοῦτο). Ἤκουσα λοιπὸν καθ' ὁδὸν τὸ ἄτακτον κύλισμα ἁμαξίου τινὸς συρομένου ἀπὸ ἀφηνιάσαντας ἵππους. Ἐκέντησα λοιπὸν μὲ τὸ σπιροῦνι τὸν ἵππον μου πρὸς μεγάλον καλόν σου.

— Πῶς καὶ διατί; ἠρώτησεν ὁ Κορβῖνος.

— Διότι σὲ ἐπρόφθασα, εἶπεν ὁ Παγκράτιος, τὴν στιγμήν, καθ' ἣν αἱ δυνάμεις σου εἶχον ἐξαντληθῆ καὶ τὸ αἷμά σου εἶχε παγώσει ἀπὸ τὰς ἐπανειλημμένας καταδύσεις σου μέσα εἰς τὰ παγωμένα νερὰ τοῦ καναλιοῦ, ὁ βραχίων σου δὲ εἶχεν ἤδη αἱμωδιάσει καὶ δὲν σοῦ ἀπέμενε πλέον οὐδὲ ἡ παραμικρὰ ἀντοχὴ καὶ ἰσχὺς διὰ νὰ ἀνασύρῃς τὸν ἑαυτόν σου ἀπὸ τὸ νερό. Σὲ εἶδον, σὲ ἀνεγνώρισα καὶ σὲ ἥρπασα σχεδὸν νεκρὸν εἰς τοὺς βραχίονάς μου. Ὁ φονεὺς τοῦ προσφιλοῦς μου διδασκάλου ἦτο ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μου. Ἡ ἡμέρα τῆς ἐκδικήσεώς μου εἶχε φθάσει καὶ ἔσπευσα νὰ ἱκανοποιήσω αὐτήν.

— Καὶ πῶς ἱκανοποίησες τὴν ἐκδίκησίν σου; ἠρώτησε διαπορῶν ὁ Κορβῖνος.

— Σύρων σε ἐκ τοῦ ὕδατος καὶ καταβάλλων πᾶσαν ἐνέργειαν καὶ φροντίδα, ὥστε νὰ ἀναθερμανθῇς μέχρις ὅτου ἡ καρδία σου ἀναλάβῃ τὴν προτέραν ζωηρὰν κίνησίν της, ἔπειτα δὲ ἐμπιστευόμενος τὴν

σωθεῖσαν ζωήν σου εἰς τὰς φροντίδας τῶν δούλων σου, ἀπεκρίθη ὁ Παγκράτιος.

— Ψεύδεσαι! ἀνέκραξεν ὁ Κορβῖνος. Οἱ δοῦλοί μου μοὶ εἶπον, ὅτι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι μὲ ἀνέσυραν ἐκ τοῦ ὕδατος.

— Καὶ σοῦ ἔδωκαν τὸ μαχαίριόν μου καὶ τὸ χρηματοφυλάκιον σου τὸ ἐκ δέρματος λεοπαρδάλεως, τὸ ὁποῖον εὗρῆκα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἀφοῦ σὲ ἔσωσα; ἠρώτησεν ὁ Παγκράτιος.

— Ὄχι· εἶπεν ὁ Κορβῖνος. Μοὶ εἶπον, ὅτι τὸ χρηματοφυλάκιόν μου ἐχάθη εἰς τὸ κανάλι. Ἦτο ἀληθῶς ἐκ δέρματος λεοπαρδάλεως. Καὶ διὰ τὸ μαχαιρίδιον τί λέγεις;

— Λέγω ὅτι τὸ ἔχω ἐδῶ· ἰδού το, ἀπεκρίθη ὁ Παγκράτιος. Ἔδωκα τὸ χρηματοφυλάκιόν σου εἰς τοὺς δούλους σου, ἀλλ' ἐφύλαξα τὸ μαχαίριόν μου. Παρατήρησέ το πάλιν. Μὲ πιστεύεις τώρα; Ἔστησα λοιπὸν ἐνέδρας εἰς τὸν δρόμον σου διὰ νὰ σὲ ἐξοντώσω, ὅπως νομίζεις;

Ὁ Κορβῖνος ἔμεινε κατάπληκτος. Δὲν εἶχεν ἀποκτηνωθῆ τόσον πολύ, ὥστε νὰ μὴ συναισθανθῆ ὅτι εἰς τὸν ἀγῶνά του πρὸς τὸν Παγκράτιον εἶχεν ἡττηθῆ. Ἠσθάνθη τὸν ἑαυτόν του κατησχυμένον. Τοῦ ἐφάνη ὅτι καὶ ἡ καρδία του αὐτὴ ἐρυθρία ἐκ τῆς ἐντροπῆς. Σχεδὸν συρόμενος καὶ τρυκλίζων ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ σπολιατορίου μὲ τὴν κεφαλὴν ἐρριμένην πρὸς τὰ κάτω. Κατηρᾶτο τοὺς ἀγῶνας, τὸν αὐτοκράτορα, τὰ

πλήθη τὰ ὠρυόμενα, τὰ θηρία, τοὺς ἵππους του, τοὺς δούλους του, τὸν πατέρα του, τὸν ἑαυτόν του ἀκόμη — μόνον ἓν πρόσωπον δὲν ἠδύνατο νὰ καταρασθῇ, τὸν συμμαθητήν του Παγκράτιον.

Εἶχε διαβῇ τὴν θύραν, ὅταν ὁ Παγκράτιος τὸν προσεκάλεσεν ἐκ νέου. Ἐπέστρεψε καὶ τὸν παρετήρησε μετὰ σεβασμοῦ, σχεδὸν μετ' ἀγάπης. Ὁ Παγκράτιος ἔθεσε τότε φιλικῶς τὴν χεῖρά του ἐπὶ τοῦ βραχίονός του καὶ τῷ εἶπε:

— Κορβῖνε, σὲ ἔχω συγχωρήσει ἐξ ὅλης μου τῆς καρδίας. Ὑπάρχει ὅμως Εἷς ἐκεῖ ὑψηλά, Ὅστις δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ σὲ συγχωρήσῃ, ἐὰν δὲν μετανοήσῃς. Ζήτησέ Του τὴν συγχώρησιν, διότι ἄλλως, σοῦ τὸ προλέγω, μὲ ὅποιον θάνατον ἀποθνήσκω ἐγὼ σήμερον, μὲ τὸν αὐτὸν θὰ ἀποθάνῃς καὶ σὺ κατ' ἄλλην τινὰ ἡμέραν.

Ὁ Κορβῖνος διωλίσθησε πρὸς τὰ ἔξω καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας δὲν ἐθεάθη εἰς κανὲν ἀπὸ τὰ δημόσια κέντρα. Δὲν παρεστάθη οὐδὲ εἰς τοὺς ἀγῶνας αὐτούς, τοὺς ὁποίους ἀπὸ τοσούτου χρόνου ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ. Ὅταν ἡ ἑορτὴ εἶχε τελειώσει, ὁ πατήρ του τὸν εὗρε τελείως μεθυσμένον. Ἰδοὺ ὁ τρόπος, τὸν ὁποῖον ἐγνώρισε διὰ νὰ καταπραΰνῃ τὰς τύψεις τῆς συνειδήσεώς του.

Καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Κορβῖνος ἐξήρχετο, ὁ ἀρχηγὸς τῶν ξιφομάχων εἰσῆλθεν εἰς τὸ σπολιατόριον καὶ προσεκάλεσε τοὺς δεσμώτας εἰς μάχην. Ἔσπευσαν ὅλοι,

ἀφοῦ ἀπεχαιρέτησαν ἀλλήλους διὰ τελευταίαν φοράν. Ἔπειτα εἰσῆλθον εἰς τὴν κονίστραν τοῦ ἀμφιθεάτρου ἐκ τοῦ μέρους τοῦ ἀκριβῶς ἀπέναντι τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θρόνου.

Ἂς περιορισθῶμεν νὰ παρακολουθήσωμεν τὰ τελευταῖα βήματα τοῦ νεαροῦ μας ἥρωος Παγκρατίου.

Καθὼς διήρχετο ὁ Παγκράτιος τὸν διάδρομον τὸν ἄγοντα εἰς τὸ ἀμφιθέατρον, εἶδεν εἰς ἓν μέρος τῆς διόδου τὸν Σεβαστιανὸν ὄρθιον μὲ μίαν κυρίαν κεκαλυμμένην, σχεδὸν τυλιγμένην ἐντὸς μανδύου. Τὴν ἀνεγνώρισεν ἀμέσως. Ἐσταμάτησεν ἐνώπιον αὐτῆς, ἐγονυπέτησε καὶ λαβὼν τὴν χεῖρα αὐτῆς τὴν ἠσπάσθη εὐλαβῶς.

— Εὔχήσου με, προσφιλεστάτη μου μῆτερ, εἶπεν ὁ Παγκράτιος. Ἡ ὥρα, τὴν ὁποίαν ὑπεσχέθημεν μαζὺ εἰς τὸν Θεόν, ἐσήμανεν.

— Ἰδοὺ ὁ οὐρανὸς ἀνοικτός, τέκνον μου, ἀπεκρίθη ἐκείνη. Ἴδε τὸν Χριστὸν καὶ τοὺς ἁγίους Του, οἵτινες σὲ ἀναμένουσιν ἐκεῖ ὑψηλά. Ἀγωνίσθητι τὸν καλὸν ἀγῶνα διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς σου, καὶ δείχθητι πιστὸς καὶ σταθερὸς ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ Σωτῆρος. Ἐνθυμοῦ ἐκεῖνον, τοῦ ὁποίου φορεῖς τὰ πολύτιμα λείψανα περὶ τὸν τράχηλόν σου.

— Ἀγαπητή μου μῆτερ, μετ' ὀλίγον διὰ τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου μας τὰ λείψανα αὐτὰ θὰ καταστῶσι διττῶς πολύτιμα ἐνώπιόν σου.

— Προχωρεῖτε, προχωρεῖτε, ἀρκετὰς ἀνησίας εἰ-

πατε, ἀνέκραξεν ὁ ἀρχηγὸς τῶν ξιφομάχων, κτυπῶν μὲ τὴν ῥάβδον του τὸν Παγκράτιον.

Ἡ Λουκίνη ἀπισύρθη, καθ' ὃν χρόνον ὁ Σεβαστιανὸς ἔσφιγγε τὴν χεῖρα τοῦ Παγκρατίου καὶ ἐψιθύριζεν εἰς τὸ αὐτί του τὰ ἑξῆς:

— Θάρρος, ἀγαπημένο μου παιδί· εἴθε ὁ Θεὸς νὰ σὲ εὐλογήσῃ! Θὰ ἴσταμαι ὄπισθεν τοῦ αὐτοκράτορος. Ρίψε μου τότε τὸ τελευταῖόν σου βλέμμα καὶ στεῖλέ μου τὴν εὐλογίαν σου.

— Χά! χά! χά!

Γέλως διαβολικὸς ἀντήχησεν ὄπισθεν τοῦ Σεβαστιανοῦ. Ἔστρεψεν εὐθὺς ὁ γενναῖος ἀξιωματικός, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἴδῃ παρὰ τὸ ἄκρον ἑνὸς μανδύου κυματίζοντος ὀπίσω ἑνὸς στύλου. Ποῖος ἦτο λοιπόν; Λὲν τὸν ἐμάντευσεν. Ἦτο ὁ Φούλβιος, ὅστις ἐκαιροφυλάκτει ἐκεῖ διὰ νὰ λάβῃ τὴν τελευταίαν ἀπόδειξιν, ἥτις ἐπεβεβαίωνε τὰς ἀπὸ μακροῦ χρόνου ὑποψίας. Διὰ τὸν Φούλβιον δὲν ἀπέμενε πλέον ἀμφιβολία περὶ τοῦ ὅτι ὁ Σεβαστιανὸς ἦτο χριστιανός.

Ὁ Παγκράτιος εὑρέθη μετ' ὀλίγον ἐν μέσῳ τοῦ στοίβου. Εἶχεν ἀπομείνει τελευταῖος ἀπὸ ὅλους τοὺς πιστούς. Τὸν ἐφύλαξαν διὰ τὸ τέλος, σκεπτόμενοι ὅτι τὸ θέαμα τῶν βασανιστηρίων, τὰ ὁποῖα θὰ ἔπασχον οἱ ἄλλοι, θὰ διέσειε τὴν σταθερότητά του. Δὲν δυνάμεθα νὰ περιγράψωμεν τὸ μαρτύριον καλύτερον ἀπὸ τὸν Εὐσέβιον, μάρτυρα αὐτόπτην, πρεσβύτερον τοῦ Παγκρατίου κατά τινα ἔτη.

«Θὰ ἠδύνασθε νὰ ἴδητε ἕνα τρυφερὸν νεανίαν, ὅστις δὲν εἶχε φθάσει ἀκόμη τὸ εἰκοστόν του ἔτος, ὄρθιον, χωρὶς δεσμά, μὲ τὰς χεῖρας ἀνατεταμένας, παρακαλοῦντα τὸν Θεὸν μετὰ ζέσεως καὶ μὲ τὴν καρδίαν σταθερὰν καὶ ἄτρομον. Δὲν ἐκινεῖτο διόλου ἀπὸ τὴν θέσιν αὐτοῦ καὶ δὲν ἀπεμακρύνετο ποσῶς, ὅταν ἄρκτοι καὶ λεοπαρδάλεις, ἐμπνέουσαι τὸν τρόμον καὶ τὸν θάνατον, ἐπέπιπτον κατ' αὐτοῦ διὰ νὰ τὸν καταξεσχίσωσι μέλος πρὸς μέλος. Ἐν τούτοις, δὲν γνωρίζω ἕνεκα ποίας μυστηριώδους δυνάμεως, αἱ σιαγόνες τῶν θηρίων τούτων ἔμενον κλεισταί, καθ' ὃν χρόνον ταῦτα ἀπεμακρύνοντο ὡς μαγευμένα».

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ στάσις, τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ προοίμιον τοῦ ἡρωϊκοῦ νεανίου. Τὸ πλῆθος κατέστη μανιῶδες βλέπον τὰ ἄγρια θηρία νὰ στρέφωνται τὸ ἓν κατόπιν τοῦ ἄλλου πέριξ τοῦ Παγκρατίου βρυχώμενα καὶ σείοντα τὰς οὐράς των. Ὁ νεαρὸς μάρτυς ἐφαίνετο εὑρισκόμενος ἐν τῷ κέντρῳ μαγικοῦ τινος κύκλου, τὸν ὁποῖον δὲν ἐτόλμων νὰ ὑπερπηδήσωσιν. Εἷς ταῦρος μανιώδης ἀπολυθεὶς κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐξώρμησε πρὸς τὰ ἐμπρὸς μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω, ἔπειτα ἐσταμάτησεν ἀποτόμως ὡσὰν νὰ προσέκρουσεν εἰς τοῖχόν τινα, ἔσκαψε τὸ ἔδαφος μὲ τὸν πόδα του καὶ ἐσήκωσε σκόνιν πέριξ αὐτοῦ, μανιωδῶς μυκώμενος.

— Προκάλεσέ τον λοιπόν, ἐρέθισέ τον, δειλέ, ἐφώναξεν ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ λύσσης ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν μάρτυρα.

Ὁ Παγκράτιος τότε οἱονεὶ συνερχόμενος ἐξ ὀπτασίας τινὸς ἐκίνησε τὰς χεῖρας αὐτοῦ καὶ ἔτρεξε πρὸς τὸ μέρος, ὅπου εὑρίσκετο ὁ ταῦρος. Ἀλλὰ τὸ ζῶον τὸ ἄγριον ἐστράφη ἀποτόμως ὡσὰν λέων τις νὰ ἐρρίπτετο κατ' αὐτοῦ καὶ τρέχων πρὸς τὴν εἴσοδον τοῦ στοίβου ἀπήντησεν ἐκεῖ τὸν φύλακα αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον διεπέρασε διὰ τῶν κεράτων του σηκώσας αὐτὸν εἰς τὸν ἀέρα. Ὅλοι ἐταράχθησαν ἐξαιρέσει τοῦ Παγκρατίου, ὅστις ἤρχισεν ἐκ νέου νὰ βυθίζηται εἰς θερμὴν καὶ ὁλόψυχον προσευχήν, ὁπότε μία φωνὴ ἠκούσθη ἐκ μέσου τῶν θεατῶν.

— Ἔχει ἓν φυλακτὸν εἰς τὸν τράχηλον· εἶνε μάγος!

Ἡ φωνὴ αὕτη ἐπανελήφθη ἀπὸ ὅλον τὸ πλῆθος, μέγας δὲ θόρυβος ἐδημιουργήθη μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ὁ αὐτοκράτωρ, παραγγείλας σιγήν, ἐφώναξε πρὸς τὸν Παγκράτιον:

— Βγάλε τὸ φυλακτὸν αὐτὸ ἀπὸ τὸν τράχηλόν σου καὶ πέταξέ το, διότι ἄλλως θὰ διατάξω νὰ σὲ μεταχειρισθοῦν μὲ μεγαλυτέραν σκληρότητα.

— Μεγαλειότατε, ἀπεκρίθη ὁ νεανίας μὲ φωνὴν εὔηχον ἁρμονικῶς ἀντηχήσασαν εἰς ὅλον τὸ ἀμφιθέατρον, δεν φορῶ φυλακτόν, ὅπως φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως. Φορῶ ἐνθύμιόν τι τοῦ πατρός μου, ὁ ὁποῖος ἀπέθανεν ἐδῶ, εἰς τὸ αὐτὸ μέρος, διὰ τὴν πίστιν, τὴν ὁποίαν καὶ ἐγὼ ὁμολογῶ ταπεινῶς σήμερον. Εἶμαι χριστιανὸς καὶ διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ

Χριστοῦ, τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν ἀνθρώπων δίδω εὐχαρίστως τὴν ζωήν μου. Μὴ μοῦ ἀφαιρεῖς λοιπὸν τὸ ἐνθύμιον αὐτό, τὴν μοναδικὴν ταύτην κληρονομίαν, τὴν ὁποίαν κληροδοτῶ εἰς κάποιον ἀγαπημένον μου πρόσωπον, διὰ τὸ ὁποῖον θὰ εἶνε τὸ ἐνθύμιον τοῦτο πολὺ πολυτιμότερον παρ' ὅσον τοῦ ἦτο ὅ,τι ἂν μοῦ τὸ ἔδωκεν. Ἂς γείνῃ ἄλλη μία ἀκόμη ἀπόπειρα μὲ τὰ ἄγρια θηρία. Διὰ πάνθηρος ἄλλοτε ὁ πατήρ μου ἔλαβε τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου. Ἴσως διὰ τοῦ αὐτοῦ θηρίου θὰ τὸν λάβω καὶ ἐγώ.

Ἐπί τινας στιγμὰς ἐκυριάρχησε σιγὴ θανάτου· ὁ λαὸς ἐφαίνετο καταπραϋνθεὶς καὶ ἡττώμενος. Τὸ χαριτωμένον πρόσωπον τοῦ θαρραλέου νεανίου, ἡ ὄψις του ἡ ἐμπνευσμένη, ἡ φωνή του ἡ ὁποία συνεκίνει τὴν καρδίαν, τὸ ἄτρομον τῶν λόγων του καὶ τῆς γενναίας ἀφοσιώσεώς του πρὸς τὸν Χριστὸν εἶχον προκαλέσει τὴν συμπάθειαν τοῦ πλήθους. Ὁ Παγκράτιος τὸ ἐνόησε· καὶ αὐτός, ὁ ὁποῖος δὲν ἐτρόμαξε πρὸ τῆς ὀργῆς τοῦ ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ λαοῦ, ἤρχισε τώρα νὰ φοβῆται πρὸ τῆς συμπαθείας ἐκείνης. Ἐπρόκειτο νὰ κερδήσῃ τὸν οὐρανόν. Καὶ ἐκινδύνευε τώρα νὰ τὸν χάσῃ ἀκριβῶς ἐξ αἰτίας τῆς συμπαθείας ἐκείνης. Δάκρυα ἀνέβησαν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του, καθ' ὃν χρόνον ἐκτείνων ἐκ νέου τοὺς βραχίονάς του εἰς προσευχὴν ἔκραξε μεγάλῃ τῇ φωνῇ, μὲ τόνον ὅστις ἀντήχησεν εἰς ὅλων τὰς καρδίας:

— Κύριε, ἡ σήμερον εἶνε δι' ἐμὲ ἡ προεπηγγελ-

μένη ἡμέρα τῆς ἐλεύσεώς Σου. Μὴ βραδύνῃς λοιπόν. Ἐπαρκῆ μαρτυρίαν ἔδωκα περὶ Σοῦ εἰς ἐκείνους, οἵ ὁποῖοι δὲν Σὲ πιστεύουσιν. Ἐπίδειξον ἤδη τὴν εὐσπλαγχνίαν Σου εἰς ἐμέ, ὅστις πιστεύω εἰς Σέ!

— Ὁ πάνθηρ! ἐφώναξε κάποιος.

— Ὁ πάνθηρ! ἐπανέλαβον εἴκοσιν ἄλλοι.

— Ὁ πάνθηρ! ἐκραύγασεν ὁλόκληρος ἡ ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ πληθύς.

Κλωβός τις ἀνεσύρθη αἴφνης εἰς τὸ μέσον τῆς κονίστρας καὶ διηνοίχθησαν διὰ μιᾶς αἱ πλευραί του διὰ νὰ ἀφεθῇ ἐλεύθερον τὸ ἐντὸς αὐτοῦ ἐγκεκλεισμένον θηρίον. Τὸ ἐκλεκτὸν θηρίον ἔλαβε τὴν ἐλευθερίαν του μὲ ἓν πήδημα μεγαλοπρεπές, ἂν καὶ ἦτο δὲ φοβερὰ ἠρεθισμένον ὑπὸ τῆς πείνης, τοῦ σκότους καὶ τοῦ περιορισμοῦ τοῦ κλωβοῦ, ἐφαίνετο ἐν τούτοις, ὅτι ἦτο διατεθειμένον νὰ παίξῃ, καθὼς ἐπήδα καὶ ἐκυλίετο εἰς τὴν ἄμμον. Ἐπὶ τέλους διέκρινε τὴν λείαν αὐτοῦ. Ὅλη ἡ πανουργία καὶ σκληρότης του ἠστραψαν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του.

Τὸ ἀμφιθέατρον ὁλόκληρον εἶχε βυθισθῇ εἰς βαθεῖαν σιγὴν ὡς κελλίον ἐρημίτου. Ὅλων οἱ ὀφθαλμοὶ παρηκολούθουν μετ' ἀγωνίας τὰς λαθραίας προσεγγίσεις τοῦ πανούργου θηρίου πρὸς τὸ θῦμά του. Ὁ Παγκράτιος ἔμενε πάντοτε ἐν τῇ αὐτῇ θέσει, ἀπέναντι ἀκριβῶς τοῦ αὐτοκράτορος, μὴ δίδων καμμίαν σημασίαν πρὸς τὰς κινήσεις τοῦ ἐχθροῦ του.

Ὁ πάνθηρ διωλίσθησε τριγύρω του, ὡσὰν νὰ ἀπη-

ξίου νὰ τὸν προσβάλῃ εἰμὴ μόνον κατὰ μέτωπον. Συρόμενος ἐπὶ τῆς κοιλίας του, προχωρῶν βραδέως μὲ τὸν ἕνα πόδα, ὕστερον μὲ τὸν ἄλλον, ἔλαβε τὴν ἀκριβῆ ἀπόστασιν. Ἔμεινεν εἰς αὐτὴν ἐπὶ στιγμάς τινας, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποίων τὸ πλῆθος ἔπαυσε νὰ ἀναπνέῃ. Βαθὺς καὶ βραχνώδης μυκηθμὸς ἀντήχησε· τὸ θηρίον ἐπήδησεν εἰς τὸν ἀέρα μὲ ἓν πήδημα ἐλαστικὸν καὶ τὸ εἶδον συμμαζευμένον ὡς βδέλλαν μὲ τοὺς ὀπισθίους πόδας ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ μάρτυρος καὶ μὲ τοὺς ἐμπροσθίους ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ.

Ὁ μάρτυς παρέμεινεν ἐπὶ μίαν στιγμὴν ὄρθιος, ὕψωσε τὴν δεξιὰν χεῖρα μέχρι τῶν χειλέων του καὶ προσατενίσας μετὰ μειδιάματος τὸν Σεβαστιανόν, τοῦ ἀπηύθυνε μὲ μίαν χειρονομίαν γεμάτην ἀπὸ χάριν τὸν τελευταῖόν του ἀσπασμόν... Ἔπειτα ἔπεσεν. Αἱ ἀρτηρίαι τοῦ λαιμοῦ εἶχον διαρραγῆ καὶ ὁ ὕπνος τοῦ μάρτυρος εἶχε κλείσει τὰ βλέφαρά του· τὸ αἷμά του ἄφθονον, καθαρὸν καὶ ἁγνόν, ἀνεμίχθη πρὸς τὸ τοῦ πατρός του, τὸ ὁποῖον ἡ Λουκίνη εἶχεν ἀναρτήσει εἰς τὸν τράχηλόν του. Ἡ θυσία τῆς μητρός του εἶχε γίνει δεκτή.

---

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ'.

### *Ὁ χριστιανὸς στρατιώτης.*

Τὸ λείψανον τοῦ νεαροῦ μάρτυρος ἐτάφη εὐλαβῶς εἰς τὸ ἄκρον τῆς Αὐρηλίας ὁδοῦ εἰς τὸ κοιμητήριον, τὸ ὁποῖον μετ' ὀλίγον ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ὅταν

ἦλθον χρόνοι εἰρηνικώτεροι, ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ μάρτυρος ἔκτισαν βασιλικήν τινα, ἡ ὁποία ὑφίσταται ἀκόμη διὰ νὰ ἀπαθανατίζῃ τὴν μνήμην του.

Ἡ μανία τοῦ διωγμοῦ ἐδιπλασιάζετο καὶ τὰ θύματα αὐτοῦ ἐπολλαπλασιάζοντο καθ' ἑκάστην.

Ὁ Σεβαστιανὸς δὲν ἐτρόμαζε ποσῶς ἐν μέσῳ τῶν σφαγῶν τούτων, πρὸς τὰς ὁποίας προσέβλεπεν οὐχὶ ὡς ἀρχιτέκτων τις, ὅστις παρατηρεῖ τὸ ἔργον αὐτοῦ καταστρεφόμενον ὑπὸ τῆς θυέλλης, οὐδὲ ὡς ποιμήν τις βλέπων διασκορπιζόμενον τὸ ποίμνιον αὐτοῦ ὑπὸ λῃστοῦ τινος, ἀλλ' ὡς στρατηγὸς ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ὁ ὁποῖος λογαριάζει ἕκαστον ἥρωα πίπτοντα διὰ τὸν ὑψηλὸν σκοπόν, ἕτοιμος νὰ δώσῃ καὶ αὐτὸς τὴν ζωήν του, ἐὰν ἡ θυσία αὕτη ἤθελε κριθῇ ἀναγκαία.

Ὁ Φούλβιος εἶχεν ἤδη ἐπιτύχει ἀρκετὸν μερίδιον ἐκ τῶν λαφύρων καὶ τῶν περιουσιῶν τῶν μαρτυρησάντων χριστιανῶν. Δὲν ἠδύνατο ὅμως νὰ ἐπαναπαυθῇ. Ἐφ' ὅσον δὲν ἐπετύγχανε κατόρθωμά τι, διὰ τοῦ ὁποίου νὰ παρουσιάζετο προσφέρων ὑπηρεσίαν πολύτιμον εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ δαπανᾷ πάντοτε καὶ νὰ μὴ ἀποταμιεύῃ ποτέ. Διὰ τοῦτο ὅταν ἐβεβαιώθη, ὅτι ὁ Σεβαστιανὸς ἦτο χριστιανός, ἐσκίρτησε, διότι ἐνόμισεν, ὅτι ἡ προσδοκωμένη εὐκαιρία παρουσιάσθη καὶ ἐντὸς ὀλίγου θὰ ἐπέρνα καὶ αὐτὸς ὡς ἄγρυπνος φύλαξ καὶ φρουρὸς τῆς ζωῆς τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐκαραδόκει λοιπὸν

τὴν περίστασιν νὰ καταστήσῃ γνωστὸν τὸ ἀνακαλυφθὲν μυστικὸν εἰς αὐτὸν τὸν βασιλέα.

Ἡ περίστασις δὲν ἤργησε νὰ ἔλθῃ. Τὴν θην Ἰανουαρίου ὁ αὐτοκράτωρ συνεκάλεσε τοὺς αὐλικούς του καὶ συνηθροίσθησαν οὕτω ὅλοι ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐπεδίωκον τὴν αὐτοκρατορικὴν εὔνοιαν ἢ ἐφοβοῦντο τὴν ὀργὴν τοῦ κυριάρχου. Ὁ Φούλβιος εὑρίσκετο ἐκεῖ καί, ὡς συνήθως, ἐγένετο δεκτὸς μετὰ ψυχρότητος. Ἀλλ' ἀφοῦ ὑπέμεινε καρτερικῶς τὰς εἰρωνείας καὶ τοὺς πικροὺς περιπαιγμοὺς τοῦ αὐτοκράτορος, προὐχώρησε τολμηρῶς, ἔκαμψε τὸ ἓν γόνυ πρὸς τὴν γῆν καὶ ἀπηύθυνε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τοὺς ἑξῆς λόγους:

— Μεγαλειότατε! Ἡ θεότης σου μὲ ἔχει μεμφθῆ πολλάκις, διότι δὲν ἀνταπεκρίθην εἰς τὴν γενναιοδωρίαν της δι' ἀποκαλύψεων χρησίμων εἰς τὴν ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς της. Ἀλλ' ἔρχομαι τώρα νὰ ἀποκαλύψω τὴν πλέον μαύρην συνωμοσίαν, ἐμπνευσθεῖσαν ἀπὸ τὴν μᾶλλον ἀπεχθῆ ἀγνωμοσύνην παρ' ἑνὶ ἐξ ἐκείνων, οἵτινες πλησιάζουσι τὸ σεπτόν Σου πρόσωπον.

—Τί θέλεις νὰ εἴπῃς, ἀνόητε; ἠρώτησεν ἀνυπομόνως ὁ τύραννος. Ὁμίλει ἀμέσως καὶ γρήγορα· εἰ δ' ἄλλως, θὰ σοῦ ἀποσπάσω τοὺς λόγους ἀπὸ τὸν λάρυγγά σου μὲ σιδερένιο ἀγγίστρι.

Ὁ Φούλβιος ἐσηκώθη καὶ δεικνύων μὲ τὴν χεῖρά του ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον κατηγόρει, εἶπε μὲ φωνὴν ἤρεμον:

— Ὁ Σεβαστιανὸς εἶνε χριστιανός.

Ὁ αὐτοκράτωρ μανιώδης ἀνεπήδησεν ἐπὶ τοῦ θρόνου του.

— Ψεύδεσαι, δοῦλε! Ὅ,τι εἶπες, πρέπει νὰ τὸ ἀποδείξῃς, διότι ἄλλως θὰ ἀποθάνῃς, μὲ θάνατον δὲ τόσον σκληρὸν καὶ τόσον βραδύν, εἰς τὸν ὁποῖον οὐδεὶς χριστιανὸς μέχρι σήμερον ὑπεβλήθη.

— Ἔχω ἐνταῦθα ἐπαρκεῖς ἀποδείξεις, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος δεικνύων μίαν περγαμηνήν, τὴν ὁποίαν γονυπετῶν παρουσίασεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα.

Ὁ τύραννος ἡτοιμάζετο νὰ τοῦ δώσῃ τραχεῖάν τινα ἀπαντησιν, ὁπότε πρὸς ἔκπληξιν πάντων ὁ Σεβαστιανὸς ἀτάραχος προϋχώρησε καὶ εἶπε μὲ τόνον γλυκύτατον:

— Κύριε, μὴ ζητῇς καμμίαν ἀπόδειξιν. Ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ ἴδιος, ὅτι εἶμαι χριστιανὸς καὶ καυχῶμαι μάλιστα διὰ τοῦτο.

Ἐπειδὴ ὁ Μαξιμιανός, στρατιώτης τυχηρὸς καὶ τραχύς, ἦτο ἀπαίδευτος καὶ μόλις ἠδύνατο νὰ ὁμιλήσῃ καλὰ τὴν λατινικὴν εἰς τὰς ἠρέμους του ὥρας, εἰς τὰς ὥρας τῆς ὀργῆς του ἡ γλῶσσά του δὲν ἦτο παρὰ σειρά τις λέξεων διακεκομμένων, ἀναμεμιγμένων μὲ ἐπίθετα χυδαῖα καὶ χονδροειδῆ. Ἔρριψε κατὰ τοῦ Σεβαστιανοῦ χείμαρρον ὕβρεων, ἀπαγγέλλων ἐναντίον του πᾶν εἶδος ἐγκλήματος καὶ ὀνομάζων αὐτὸν μὲ τὰ πλέον ὑβριστικὰ ἐπίθετα. Κυρίως τὸν κατηγόρει ἐπὶ ἀχαριστίᾳ καὶ προδοσίᾳ. Ἐθέρμανεν,

ἔλεγεν, ἕνα ὄφιν εἰς τὸν κόλπον του, ἕνα σκορπιόν, ἕνα δαίμονα· καὶ ἐξέφραζε τὴν ἔκπληξίν του πῶς εὑρίσκετο ἀκόμη ἐν τῇ ζωῇ καὶ δὲν εἶχε πληγῆ ἀπὸ τὸν ὄφιν τοῦτον.

Ὁ ἀξιωματικὸς ὑπέμεινε τὴν ἐπίθεσιν ἀκριβῶς, ὅπως καὶ τὰς ἐχθρικὰς ἐφόδους ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης.

— Ἄκουσόν με, κύριε, ἀπεκρίθη· ἴσως διὰ τελευταίαν φορὰν ὁμιλῶ πρὸς σέ. Σοὶ εἶπον, ὅτι εἶμαι χριστιανὸς καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν βεβαιοτέραν ἐγγύησιν περὶ τῆς ἀσφαλείας σου.

— Τί θέλεις νὰ εἴπῃς, ἀχάριστε; ἠρώτησεν ὁ αὐτοκράτωρ.

— Θέλω νὰ εἴπω τοῦτο, εὐγενέστατε αὐτοκράτωρ, εἶπεν ὁ Σεβαστιανός, ὅτι ἐὰν θέλῃς νὰ ἔχῃς πέριξ σου φρουράν, τῆς ὁποίας οἱ στρατιῶται νὰ εἶνε ἕτοιμοι νὰ χύσουν διὰ σὲ καὶ τὴν τελευταίαν σταγόνα τοῦ αἵματός των, πρέπει νὰ ὑπάγῃς εἰς τὴν φυλακὴν καὶ νὰ ἀποσπάσῃς τοὺς χριστιανοὺς ἀπὸ τὰς ἁλύσεις των. Στεῖλε ὡσαύτως εἰς τὰ κριτήρια καὶ ἀπόσυρον τοὺς ἀκρωτηριασμένους ὁμολογητὰς ἀπὸ τοὺς τροχοὺς καὶ τὰς ἐσχάρας. Δόσε ἀκόμη διαταγὰς εἰς τὰ ἀμφιθέατρα, ἵνα ἀποσπάσουν ἀπὸ τοὺς ὀδόντας τῶν τίγρεων τὰ τεμάχια τῶν μαρτύρων, ἅτινα εἶνε ζωντανὰ ἀκόμη· ἐὰν δὲ δύνανται νὰ ἀναλάβωσι ταῦτα μορφὴν ἀνθρωπίνην, δόσε εἰς αὐτὰ ὅπλα καὶ θέσε τα πέριξ τοῦ θρόνου σου. Εἰς τὸ στράτευμα αὐτὸ

τὸ ἀκρωτηριασμένον, βασιλεῦ, θὰ εὕρῃς περισσοτέραν πίστιν, νομιμοφροσύνην, θάρρος, ἀφοσίωσιν εἰς σέ, παρ' ὅσην εὑρίσκεις εἰς ὅλας τὰς λεγεῶνάς σου τῆς Δακίας καὶ Πανονίας. Τοὺς ἐπῆρες τὸ ἥμισυ τοῦ αἵματός των, θὰ σοῦ δώσουν οἱ ἴδιοι θεληματικῶς τὸ ἄλλο ἥμισυ.

— Τί ἀλλόκοτος τρέλλα! ἀπεκρίθη ὁ αὐτοκράτωρ μειδιῶν σαρκαστικῶς· θὰ προετίμων μᾶλλον νὰ περικυκλοῦμαι ἀπὸ λύκους παρὰ ἀπὸ χριστιανούς. Ἡ προδοσία σου μὲ ἀρκεῖ.

— Καὶ ποῖος θὰ μὲ ἠμπόδιζε νὰ ἐνεργήσω ὡς προδότης εἰς οἱανδήποτε στιγμήν, ἐὰν πράγματι ἤμην τοιοῦτος; ἠρώτησε μετὰ θάρρους ὁ Σεβαστιανός. Δὲν ἐπλησίαζον πάντοτε τὸ βασιλικόν σου πρόσωπον, καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν; Εἰς τί ἐδείχθην προδότης; Ὄχι, Μεγαλειότατε· οὐδεὶς ἐδείχθη περισσότερον πιστὸς εἰς σὲ ἀπὸ ἐμέ. Ἔχω ὅμως ἄλλον τινὰ Κύριον, πρὸς τὸν Ὁποῖον δουλεύω. Ἐκεῖνον, ὅστις θὰ μᾶς κρίνῃ καὶ τοὺς δύο· καὶ πρέπει νὰ ὑπακούω εἰς τοὺς νόμους Αὐτοῦ μᾶλλον, παρὰ εἰς τοὺς ἰδικούς σου.

— Καὶ διατί ἔκρυψες ὡς δειλὸς τὴν θρησκείαν σου; ἠρώτησεν ὁ αὐτοκράτωρ. Διὰ νὰ διαφύγῃς τὸν σκληρὸν θάνατον, τοῦ ὁποίου θὰ ἐκρίνεσο ἄξιος;

— Ὄχι, Μεγαλειότατε, δὲν εἶμαι δειλός, ὅπως δὲν εἶμαι καὶ προδότης, ἀπεκρίθη ὁ Σεβαστιανός. Οὐδεὶς ἄλλος γνωρίζει τοῦτο καλλίτερον ἀπὸ σέ. Ἀλλ' ἐφ' ὅσον ἠδυνήθην νὰ εἶμαι ὠφέλιμος εἰς τοὺς ἀδελφούς

μου, δὲν ἠρνήθην νὰ ζῶ ἐν θλίψει βλέπων ἐνώπιόν μου διενεργουμένας τὰς καθημερινὰς σφαγάς των. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους πᾶσα ἐλπὶς ἀπεσβέσθη ἐν ἐμοί. Εὐχαριστῶ διὰ τοῦτο τὸν Φούλβιον, ὁ ὁποῖος μὲ ἀπαλλάσσει τώρα ἀπὸ τὴν ζωήν μου αὐτήν, τὴν ὁποίαν δὲν ἠμπορῶ πλέον νὰ ὑποφέρω.

— Ἐγὼ θὰ ἀποφασίσω διὰ τὴν ζωήν σου, παρετήρησε ζηλοτύπως ὁ αὐτοκράτωρ. Εἶσαι ἄξιος θανάτου καὶ θὰ λάβῃς ἕνα θάνατον βραδὺν καὶ σκληρόν. Ἀλλά (προσέθεσεν οἱονεὶ ὁμιλῶν πρὸς ἑαυτὸν) δὲν πρέπει νὰ γνωσθῇ τοῦτο, διότι ἴσως ἡ προδοσία νὰ εὕρῃ μιμητάς. Ἐμπρός, Κοδράτε, δέσε τὸν χριστιανὸν χιλίαρχον. Ἀκούεις, ἀγροῖκε; Αἴ; τί; δὲν κινεῖσαι;

— Εἶμαι καὶ ἐγὼ χριστιανός, εἶπεν ὁ Κοδράτος.

Νέα θύελλα μανίας καὶ ὕβρεων ἐξηγέρθη, μετὰ τὴν ὁποίαν ὁ γιγάντιος ἑκατόνταρχος Κοδράτος κατεδικάσθη νὰ θανατωθῇ διαρκούσης τῆς συνεδριάσεως. Προκειμένου ὅμως περὶ τοῦ Σεβαστιανοῦ ἔμελλε νὰ γίνῃ διαφορετικά.

— Ἂς διατάξουν νὰ ἔλθῃ ἐδῶ ὁ Ὕμφαξ, ἐφώναξεν ὁ τύραννος.

Μετά τινας στιγμὰς μεγαλόσωμος Νουμηδός, κατὰ τὸ ἥμισυ γυμνός, παρουσιάσθη. Ἐστάθη ἐνώπιον τοῦ αὐτοκράτορος εὐθυτενὴς ὡς ὡραῖον ὀρειχάλκινον ἄγαλμα μὲ ὀφθαλμοὺς ἀπαστράπτοντας ἐκ σμάλτου.

— Ὕμφαξ, ἔχω κἄποια δουλειὰ διὰ σέ, αὔριον τὸ πρωΐ. Πρέπει νὰ ἐκτελεσθῇ καλά, εἶπεν ὁ αὐτοκράτωρ.

— Τελείως, Μεγαλειότατε, ἀπεκρίθη ὁ Ὕμφαξ μὲ μειδίαμα προσποιητόν.

— Βλέπεις τὸν Σεβαστιανόν; Ὁ Ὕμφαξ ὑπεκλίθη — Ἀνεκαλύφθη, ἐξηκολούθησεν ὁ αὐτοκράτωρ, ὅτι εἶνε χριστιανός! Θὰ τὸν ὁδηγήσῃς λοιπὸν εἰς τὰ διαμερίσματά σας καὶ αὔριον τὸ πρωΐ, πολὺ πρωΐ, ὄχι ἀπόψε, πρόσεξε, διότι τώρα εἶσθε ὅλοι μεθυσμένοι· αὔριον τὸ πρωὶ λοιπόν, ὅταν αἱ χεῖρές σας δὲν θὰ τρέμουν, θὰ τὸν δέσητε εἰς ἕνα δένδρον καὶ θὰ τὸν φονεύσητε ἀργά, ἀργά, μὲ τὰ κτυπήματα τῶν δοράτων σας. Πρόσεξε, ἀργά, ἀργά. Νὰ μὴ τὸν κτυπήσητε εἰς τὸ κεφάλι ἢ εἰς τὴν καρδίαν, ἀλλὰ νὰ τὸν πληγώσητε ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρας φοράς, ἕως ὅτου ἀποθάνῃ ἐξηντλημένος ἀπὸ τοὺς πόνους καὶ τὴν αἱμορραγίαν. Μὲ ἐκατάλαβες; Λοιπὸν πάρε τον γρήγορα.

---

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ'.

### *Ἡ ἀπελευθέρωσις.*

Παρ' ὅλας τὰς προσπαθείας, ἵνα τηρηθῇ μυστικόν, ἐντὸς ὀλίγου καθ' ὅλην τὴν αὐλὴν ἐγίνετο γνωστόν, ὅτι ὁ Σεβαστιανὸς ἦτο χριστιανὸς καὶ ὅτι θὰ ἐφονεύετο διὰ βελῶν τὴν ἑπομένην. Ἡ εἴδησις ὅμως αὐτὴ εἰς οὐδένα ἄλλον ἔκαμε τόσον ζωηρὰν ἐντύπωσιν, ὅσον εἰς τὴν Φαβιόλαν.

«Ὁ Σεβαστιανὸς εἶνε χριστιανός! ἔλεγεν αὕτη. Ὁ εὐγενέστατος καὶ ἀκεραιότατος αὐτὸς ἄνθρωπος εἶνε μέλος τῆς αἱρέσεως αὐτῆς τῆς χυδαίας καὶ ἀνοήτου! Εἶνε ἀδύνατον λοιπόν! Καὶ ὅμως εἶνε βέβαιον! Ἠπατήθην λοιπόν; Δὲν ἦτο λοιπὸν αὐτὸς ὅ,τι ἐφαίνετο, ἀλλ' ἦτο πρόστυχός τις ἀπατεών, ὁ ὁποῖος ὑπεκρίνετο θαυμασίως τὴν ἀρετήν; Ἀδύνατον. Εἶχε περὶ τούτου βεβαίας ἀποδείξεις. Ἴσως, ἐσκέπτετο ἡ Φαβιόλα, ὁ χριστιανισμὸς νὰ ὑφίσταται ὑπὸ δύο μορφάς. Ἡ μία μορφή του, ἡ κατωτέρα, νὰ εἶνε μᾶλλον ὑλόφρων καὶ σαρκική, ἐνῷ ἡ ἄλλη νὰ εἶνε λογική, ἐξιδανικευμένη καὶ σκεπτική. Ὁ Σεβαστιανὸς θὰ ἀνῆκεν ἴσως εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην».

«Τί κρῖμα, ἐσκέπτετο αὕτη, νὰ μὴ ἔχω συνομιλήσει μαζύ του περὶ τῶν ζητημάτων αὐτῶν»!

Ἀλλ' ἦτο πλέον πολὺ ἀργά. Τὴν πρωΐαν τῆς ἑπομένης δὲν θὰ ὑπῆρχε πλέον ἐν τῇ ζωῇ. Ἡ σκέψις αὐτὴ τὴν ἔπληξεν ὡς τραῦμα καρδιακόν. Ἠσθάνθη ὅτι θὰ τῆς ἐκόστιζεν ἡ ἀπώλεια αὕτη, ὡσανεὶ ὁ Σεβαστιανὸς τῆς ἦτο στενὸς συγγενὴς καὶ δεσμός τις μυστηριώδης τὴν ἥνωνε πρὸς αὐτόν.

Αἱ σκέψεις της ἐγένοντο θλιβερώτεραι καὶ μελαγχολικώτεραι, καθ' ὅσον τὸ σκότος τῆς νυκτὸς ἐπυκνοῦτο περισσότερον. Αἴφνης μία δούλη εἰσελθοῦσα μὲ φῶς τι εἰς τὰς χεῖρας, τὴν ἔκαμε νὰ σκιρτήσῃ. Ἦτο ἡ Ἄφρα, ἡ μαύρη δούλη, ἡ ὁποία ἤρχετο νὰ παρασκευάσῃ τὸ ἑσπερινὸν δεῖπνον τῆς κυρίας της.

Καὶ καθ' ὃν χρόνον κατεγίνετο αὕτη εἰς τὴν προπαρασκευὴν αὐτήν, εἶπε:

— Ἔμαθες, κυρία, μίαν εἴδησιν;

— Ποίαν; ἠρώτησεν ἡ Φαβιόλα.

— Ὅτι ὁ Σεβαστιανὸς θὰ θανατωθῇ αὔριον τὸ πρωΐ. Τί κρῖμα! ἕνας τόσον ὡραῖος ἄνδρας! ἀπήντησεν ἡ Ἄφρα.

— Σιώπησε, Ἄφρα, ἐφ' ὅσον δὲν ἔχεις νὰ μοῦ ἀναγγείλῃς νεώτερόν τι ἐπ' αὐτοῦ, εἶπεν ἡ Φαβιόλα.

— Ὦ! ἀσφαλῶς, κυρία μου, ἔχω κάτι ἐκπληκτικὸν νὰ σοῦ γνωρίσω, εἶπεν ἡ μαύρη. Γνωρίζεις, ὅτι ἀνεκαλύφθη, ὅτι ὁ Σεβαστιανὸς ἀνῆκεν εἰς αὐτὴν τὴν ἀθλίαν αἵρεσιν τῶν χριστιανῶν;

— Σιωπή, σὲ παρακαλῶ· μὴ φλυαρῇς ἐπὶ πραγμάτων, τὰ ὁποῖα δὲν γνωρίζεις, παρετήρησεν αὐστηρῶς ἡ Φαβιόλα.

— Βεβαίως θὰ σιωπήσω, ἀφοῦ τὸ θέλεις, κυρία. Ὑποθέτω ἄλλως τε ὅτι ἡ τύχη του δὲ σὲ ἐνδιαφέρει διόλου, ὅπως δὲν ἐνδιαφέρει καὶ ἐμέ. Δὲν θὰ εἶνε αὐτὸς ὁ τελευταῖος ἀξιωματικός, ὅστις θὰ φονευθῇ ἀπὸ τοὺς συμπατριώτας μου. Ἐφόνευσαν πολλοὺς καὶ ἔσωσαν μερικούς. Ἀλλὰ αὐτὰ εἶνε τυχηρά!

Καὶ οἱ λόγοι αὐτοὶ τῆς δούλης καὶ ὁ τόνος τῆς φωνῆς της ἦσαν γεμᾶτοι ἀπὸ ἔννοιαν, ἥτις δὲν διέφυγε τὸ λεπτὸν οὖς καὶ εὔστροφον πνεῦμα τῆς Φαβιόλας. Ἐσήκωσε διὰ πρώτην φορὰν τὴν κεφαλήν της καὶ ἔρριψε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τῆς μαύρης ὄψεως τῆς δούλης της.

—Τί θέλεις νὰ εἴπῃς, Ἄφρα; ἠρώτησεν ἡ Φαβιόλα.

— Ὦ! τίποτε, ἀπολύτως τίποτε, ἀπεκρίθη ἡ δούλη. Τί δύναται νὰ γνωρίζῃ μία πτωχὴ δούλη; Καὶ ἐπὶ πλέον τί δύναται νὰ κάμῃ;

— Μᾶ κάτι ἐνόεις διὰ τῶν λόγων, τοὺς ὁποίους εἶπες. Πρέπει νὰ τὸ μάθω, εἶπεν ἡ Φαβιόλα.

Ἡ δούλη ἐπλησίασε τότε πρὸς τὸ ἀνάκλιντρον, ὅπου ἀνεπαύετο ἡ Φαβιόλα, παρετήρησεν ὀπίσω της καὶ τριγύρω της, καὶ ἐψιθύρισε τὰ ἑξῆς:

— Θέλεις νὰ σωθῇ ὁ Σεβαστιανός;

Ἡ Φαβιόλα σχεδὸν ἀναπηδήσασα εἶπε:

— Βεβαίως, ναί.

Ἡ δούλη ἔθεσεν ἕνα ἀπὸ τοὺς δακτύλους της εἰς τὰ χείλη, παραγγέλλουσα σιγήν, καὶ προσέθεσε:

— Θὰ κοστίσῃ ἀκριβά.

— Εἰπέ μου τὴν τιμήν του, εἶπεν ἡ Ρωμαία.

— Ἑκατὸν χιλιόδραχμα καὶ τὴν ἐλευθερίαν μου.

— Δέχομαι τοὺς ὅρους σου, εἶπεν ἡ Φαβιόλα. Ἀλλὰ ποίαν ἐγγύησιν θὰ μοὶ δώσῃς;

— Δὲν θὰ ἐκτελέσῃς τοὺς ὅρους αὐτούς, ἐὰν δὲν ζῇ ὁ Σεβαστιανὸς ἐπὶ 24 ὥρας τοὐλάχιστον μετὰ τὴν θανατικὴν ἐκτέλεσίν του, εἶπεν ἡ Ἄφρα.

— Πολὺ καλά, ἀπεκρίθη ἡ Φαβιόλα. Καὶ σὺ τί ἐγγύησιν ζητεῖς ἀπὸ ἐμέ;

— Τὸν λόγον σου, κυρία, εἶπεν ἡ δούλη.

— Πήγαινε, Ἄφρα, καὶ μὴ χάνῃς καιρόν, προσθεσεν ἀνυπομόνως ἡ Φαβιόλα.

— Δὲν μᾶς βιάζει τίποτε, ἀπεκρίθη ἡ δούλη ἀποτελειώνουσα τὴν προετοιμασίαν τοῦ δείπνου.

Μετ' ὀλίγον ἡ Ἄφρα ἔφθασεν εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ εἰσεχώρει εἰς τὸ διαμέρισμα τῶν Μαυριτανῶν καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν.

— Τί θέλεις ἐδῶ αὐτὴν τὴν ὥραν, Γιουβάλα; εἶπεν ἐκεῖνος. Δὲν εἶνε ἑορτὴ ἀπόψε.

— Τὸ ξεύρω, Ὕμφαξ, ἀπεκρίθη ἡ δούλη. Ἀλλ' ἔχω νὰ σοῦ ὁμιλήσω ἐπὶ ὑποθέσεώς τινος σπουδαίας.

— Ποῖον ἀφορᾷ; ἠρώτησεν ὁ Ὕμφαξ.

— Σέ, ἐμὲ καὶ τὸν δέσμιόν σου, ἀπήντησεν ἐκείνη.

— Γιὰ παρατήρησέ τον, εἶπεν ὁ βάρβαρος δεικνύων πρὸς τὸ ἄλλο μέρος τῆς αὐλῆς. Δὲν θὰ πιστεύσῃς ποτέ, ὅτι αὔριον τὸ πρωῒ πρόκειται νὰ θανατωθῇ. Γιὰ δὲς πόσον ἥσυχα κοιμᾶται. Δὲν θὰ ἐκοιμᾶτο ἡσυχώτερον, ἐὰν ἡ αὔριον ἦτο ἡ ἡμέρα τοῦ γάμου του.

— Μεθαύριον θὰ εἶνε τῶν ἰδικῶν μας γάμος ἡ ἡμέρα, ἀγαπημένε μου Ὕμφαξ.

— Πολὺ βιάζεσαι, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος. Πρῶτα, πρῶτα πρέπει νὰ τελειώσουν κἄποιαις ἄλλαις ἱστορίαις.

— Ποίαις; ἠρώτησεν ἡ Ἄφρα.

— Πρωτίστως ἡ ἀπελευθέρωσίς σου. Δὲν εἰμπορῶ νὰ συζευχθῶ μίαν δούλην, εἶπεν ὁ Ὕμφαξ.

— Εἶμαι βεβαία, ὅτι θὰ τὴν ἐπιτύχω ἕως μεθαύριον, εἶπεν ἐκείνη.

— Ὕστερα μᾶς χρειάζεται μία προῖκα, μία καλὴ

προῖκα, εἶπεν ὁ βάρβαρος. Διότι τὰς σημερινὰς ἡμέρας ἔχω ἀνάγκην πολλῶν χρημάτων.

— Θὰ τὰ ἔχω καὶ αὐτά, προσέθεσεν ἡ δούλη. Τί λοιπὸν χρειάζεσαι;

— Τοὐλάχιστον τεσσαράκοντα χιλιόδραχμα.

— Ἐγὼ θὰ σοῦ δώσω ὀγδοήκοντα.

— Τέλεια! ἀνέκραξεν ὁ Ὕμφαξ. Ποῦ τὸ εὗρες αὐτὸ τὸ χρῆμα; Ποῖον ἔκλεψες; Ποῖον ἐδηλητηρίασες, ἀγαπημένη μου μάγισσα; Διατί νὰ περιμένωμεν μεθαύριον καὶ νὰ μὴ κάμωμεν τοὺς γάμους μας αὔριον;

— Ἡσύχασε, Ὕμφαξ. Τὸ χρῆμα αὐτὸ τὸ ἀπέκτησα νομίμως, ἀλλ' ὑπὸ ὅρους τινάς. Σοῦ εἶπα, ὅτι ἠρχόμην νὰ σοῦ ὁμιλήσω καὶ διὰ τὸν δέσμιόν σου.

— Ποία σχέσις ὑπάρχει μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν γάμων μας, ἠρώτησε διαπορῶν ὁ Ὕμφαξ.

— Μεγάλη σχέσις, παρετήρησεν ἡ Ἄφρα.

— Πῶς;

— Δὲν πρέπει νὰ ἀποθάνῃ.

Ὁ Ὕμφαξ τὴν παρετήρησε μὲ ὕφος κατὰ τὸ ἥμισυ μανιῶδες καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ βλακῶδες. Ἐφαίνετο, ὅτι ἦτο ἕτοιμος νὰ τὴν κτυπήσῃ· ἀλλ' ἐκείνη ἔμενε σταθερὰ καὶ ἀτρόμητος ἀπέναντι αὐτοῦ οἱονεὶ διὰ μαγείας κυριαρχοῦσα ἐπ' αὐτοῦ.

— Εἶσαι τρελλή, ἀνέκραξεν ἐπὶ τέλους ἐκεῖνος. Θὰ ἠδύνασο μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν νὰ μοῦ ζητήσῃς καὶ τὸ κεφάλι μου. Ἐὰν ἔβλεπες τὴν ὄψιν τοῦ αὐτοκρά-

τορος, ὅταν μοὶ ἔδιδε τὰς διαταγάς του, θὰ ἐμάνθανες ὅτι δὲν χωροῦν χαριεντισμοὶ εἰς τὸ ζήτημα αὐτό.

— Λέγεις ἀνοησίαις, φίλε μου, εἶπεν ἡ μαύρη· ὁ δέσμιος θὰ φανῇ ὅτι ἀπέθανε καὶ ὅλοι οἱ παριστάμενοι θὰ τὸν νομίσουν νεκρόν.

— Καὶ ἐὰν συνέλθῃ καὶ ἀναζήσῃ;

— Οἱ φίλοι του οἱ χριστιανοὶ θὰ φροντίσουν νὰ τὸν κρύψουν.

— Εἶνε ἀδύνατον, Γιουβάλα, παρετήρησεν ὁ Ὕμφαξ. Πρόκειται περὶ προσώπου πολὺ σπουδαίου.

— Αἴ! πολὺ καλά, εἶπεν ἐκείνη. Αὐτὸ θέτει τέλος εἰς τὴν ὑπόθεσίν μου. Τὸ χρῆμα αὐτὸ μοῦ τὸ ὑπεσχέθησαν ὑπὸ τὸν ὅρον αὐτόν. Καὶ ἔτσι ὀγδοήκοντα χιλιόδραχμα πᾶνε χαμένα.

Καὶ ἐστράφη διὰ νὰ ἀναχωρήσῃ.

— Περίμενε, περίμενε, ἀνέκραξε μετ' ἀγωνίας ὁ Ὕμφαξ αἰχμαλωτισμένος ἀπὸ τὸν δαίμονα τῆς πλεονεξίας. Ἂς ἴδωμεν. Οἱ συστρατιῶταί μου ὅμως θὰ χρειασθοῦν νὰ ἐξοδεύσουν τὰ ἥμίση.

— Ἔχω ἀκόμη ἄλλα εἴκοσι δι' αὐτούς, εἶπεν ἡ Ἄφρα.

— Ἀλήθεια, πριγκηπέσσα μου, μάγισσά μου, θελκτικέ μου διάβολε! Ἡ ἀγορὰ ἔκλεισε. Θὰ ζήσῃ 24 ὥρας καὶ ἀκολούθως θὰ ἑορτάσωμεν τοὺς γάμους μας.

. . . . . .

Μετ' ὀλίγας ὥρας ὁ Σεβαστιανὸς εἶχεν ἀφυπνισθῇ. Ἐν τῇ βαθείᾳ σιγῇ τῆς νυκτὸς ἠγέρθη ἄνευ

θορύβου καὶ ἀνέτεινε τὰς χεῖρας εἰς προσευχήν. Ἡ προσευχή του ὑπῆρξε δοξολογία καὶ εὐχαριστία εὐγνώμων πρὸς τὸν Θεόν, τὸν Ὁποῖον ἀπαύστως ἀνυμνοῦσιν ἐν Οὐρανῷ οἱ ἄγγελοι.

Ἐσκίρτησε μετ' ὀλίγον ἐπὶ τῇ σκέψει, ὅτι ἡ πρωΐα ἐπλησίαζεν, ἀφοῦ ὁ ἀλέκτωρ ἐφώνει κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην. Ἐσυλλογίσθη τὰς αἰχμὰς τῶν δοράτων καὶ ἀντὶ νὰ καταληφθῇ ὑπὸ τρόμου, τοὐναντίον πλήρης χαρᾶς καὶ εὐγνωμοσύνης ηὐχαρίστει καὶ ἐδόξαζε τὸν Θεόν.

Ἐπὶ τέλους ὁ Ὕμφαξ παρουσιάσθη. Μόλις εἶδε τὸν Σεβαστιανὸν ἐνεθυμήθη τὰ ἑκατὸν χιλιόδραχμα καὶ ἐτέθη εἰς ἐργασίαν, ὅπως τὰ κερδίσῃ. Ἀπὸ τοὺς ἑκατὸν ἄνδρας του ἐξέλεξε μόνον πέντε, οἵτινες ἦσαν δεινοὶ σκοπευταί. Τοὺς ἐκάλεσεν, ἰδιαιτέρως, ὑπεσχέθη εἰς αὐτοὺς τὴν ἀμοιβήν των, χωρὶς νὰ ὁμιλήσῃ περὶ τῆς ἰδικῆς του ἀμοιβῆς, καὶ τοὺς ὡδήγησε κατὰ ποῖον τρόπον ἔπρεπε νὰ ρίπτωσι τὰ ἀκόντιά των. Ὅσον ἀφορᾷ διὰ τὸ σῶμα τοῦ Σεβαστιανοῦ, οἱ χριστιανοὶ εἶχον ὑποσχεθῇ ἀρκετὰ γενναῖον ποσὸν διὰ νὰ τοῖς ἐπιτραπῇ νὰ τὸ παραλάβουν, καὶ δύο δοῦλοι περιέμενον ἔξω πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν. Ὁ Ὕμφαξ ἦτο βέβαιος περὶ τῆς μυστικότητος τῶν πέντε τούτων στρατιωτῶν του.

Ὁ Σεβαστιανὸς πολὺ πρωΐ ὡδηγήθη εἰς αὐλήν τινα γειτονικήν, ἡ ὁποία ἐχώριζε τὸ διαμέρισμα τῶν Ἀφρικανῶν δορυφόρων ἀπὸ τὰ διαμερίσματα αὐτοῦ

τοῦ Σεβαστιανοῦ. Ἡ αὐλὴ αὐτὴ κατάφυτος ἀπὸ δένδρα ἦτο ἀφιερωμένη εἰς τὸν Ἄδωνιν. Ὁ μάρτυς ἐβάδιζε περιχαρὴς ἐν μέσῳ τῶν δημίων του, παρακολουθούμενος ἀπὸ ὅλον τὸ ἀπόσπασμα, οἱ ἄνδρες τοῦ ὁποίου θὰ ἦσαν οἱ μόνοι θεαταὶ τοῦ μαρτυρίου του. Ἐξέδυσαν μετ' ὀλίγον τὸν ἀξιωματικὸν καὶ τὸν προσέδεσαν ἐπὶ δένδρου, καθ' ὃν χρόνον οἱ πέντε ἐκλεγέντες στρατιῶται παρετάχθησαν ἥσυχοι καὶ ψυχροὶ ἀπέναντι αὐτοῦ.

Ὁποῖος θάνατος θλιβερὸς θὰ ἦτο ὁ θάνατος ἐκεῖνος τοῦ Σεβαστιανοῦ! Οὔτε ἕνας φίλος, οὔτε εἷς παρήγορος καὶ ὑποστηρικτὴς δὲν εὑρίσκετο πλησίον του. Οὔτε εἷς ἀδελφὸς ἐν Χριστῷ δὲν θὰ ἔφερε τοὺς τελευταίους του χαιρετισμοὺς καὶ τοὺς τελευταίους του λόγους εἰς τοὺς πιστοὺς οὔτε θὰ ἐπληροφόρει αὐτοὺς περὶ τῆς σταθερότητός του κατὰ τὴν τελευταίαν ὥραν.

Αὐτὸ ὅμως πολὺ ὀλίγον ἐνδιέφερε τὸν Σεβαστιανόν. Οἱ ἄγγελοι ἀοράτως ἵπταντο πέριξ αὐτοῦ διὰ νὰ τὸν βλέπωσι καὶ ὁ ἀνατέλλων ἥλιος, ὁ ὁποῖος τὸν ἐφώτιζε καὶ τὸν ἐδείκνυε καλλίτερον εἰς τοὺς τοξότας, τοῦ ἐνεθύμιζε τὴν παρουσίαν τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης, τοῦ μοναδικοῦ Μάρτυρος, τὸν ὁποῖον καὶ ὁ Σεβαστιανὸς ηὔχετο νὰ ἔχῃ ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καὶ διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Ὁποίου ἔπασχε.

Ὁ πρῶτος Νουμηδὸς ἐτράβηξε τὴν χορδὴν τοῦ τόξου του μέχρι τοῦ ὠτός του καὶ ἓν βέλος διεπέ-

ρασε μετ' ὀλίγον τὰς σάρκας τοῦ Σεβαστιανοῦ. Ἀκολούθως ἔρριψαν τὰ βέλη των καὶ οἱ ἄλλοι τέσσαρες ὁ εἷς κατόπιν τοῦ ἄλλου. Κραυγαὶ καὶ ἐπιδοκιμασίαι ἐπηκολούθησαν εἰς ἕκαστον κτύπημα τῶν βελῶν, τὰ ὁποῖα ἐνῷ ἐπλησίαζον τὰ σπουδαῖα καὶ κρίσιμα μέλη τοῦ σώματος τοῦ Σεβαστιανοῦ, δὲν τὰ ἔθιγον ὅμως ὁλοτελῶς. Καὶ τὸ παιγνίδιον ἐξηκολούθησε πρὸς κοινὸν γέλωτα πάντων τῶν παρισταμένων, ἀλλὰ καὶ πρὸς μεγάλην ὀδύνην τοῦ πληττομένου μάρτυρος.

Ὁποῖον μαρτύριον! Ὁποῖος θάνατος ὀδυνηρὸς καὶ ἀφανής! Καὶ ὅμως τὸ χειρότερον ἦτο, ὅτι ὁ θάνατος δὲν ἤρχετο, αἱ χρυσαῖ θύραι τοῦ οὐρανοῦ παρέμενον κλεισταὶ καὶ ὁ μάρτυς, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπεφυλάσσετο καὶ ἄλλη μία ἀκόμη δόξα, μακρὰν τοῦ νὰ ἀποθάνῃ, περιῆλθεν εἰς βαθεῖαν λιποθυμίαν. Οἱ δήμιοί του εἶδον ὅτι ὁ σκοπός των ἐξεπληρώθη καὶ ἔκοψαν διὰ τοῦτο τὰ σχοινία, μὲ τὰ ὁποῖα τὸν εἶχον δέσει. Ὁ Σεβαστιανὸς τότε ἔπεσεν, ἐξηντλημένος καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον νεκρός, ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, τὸ ὁποῖον ἦτο κατακόκκινον ἀπὸ τὸ ρεῦσαν ἐκ τῶν πληγῶν αὐτοῦ αἷμα. Ὠχρός, ἄπνους, δὲν παρεῖχεν εἰς κανένα ἀπὸ τοὺς ἀγνοοῦντας τὸ μυστικὸν οὐδεμίαν ὑπόνοιαν περὶ τοῦ ὅτι ἦτο ἀκόμη ζῶν.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ'.

### *Ἐπάνοδος εἰς τὴν ζωήν.*

Οἱ δοῦλοι, οἵτινες παρέλαβον τὸ σῶμα τοῦ Σεβαστιανοῦ, ἐξεπλάγησαν, ὅταν ἤκουσαν γυναῖκά τινα νὰ διέρχηται πλησίον των καὶ νὰ τοὺς ψιθυρίζῃ·

— Ζῇ ἀκόμη.

Ἀντὶ νὰ φέρουν λοιπὸν τὸ σῶμα πρὸς ταφήν, τὸ μετέφεραν εἰς τὰ διαμερίσματα τῆς Εἰρήνης, ἥτις, ὡς γνωρίζομεν, ἔμενεν εἰς μέρος τι τῶν ἀνακτόρων. Ἡ ὥρα ἦτο πρωϊνὴ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ εὑρίσκετο ἀφ' ἑσπέρας εἰς τὰ προσφιλῆ του ἀνάκτορα τοῦ Λατερανοῦ, τοῦθ' ὅπερ διηυκόλυνε πολὺ τὴν μεταφορὰν αὐτὴν τοῦ Σεβαστιανοῦ.

Ἔστειλαν ἀμέσως καὶ ἐκάλεσαν τὸν Διονύσιον, ὁ ὁποῖος ἀπεφάνθη, ὅτι ὅλα τὰ τραύματα τοῦ Σεβαστιανοῦ ἦσαν θεραπεύσιμα. Ἡ ἀπώλεια ὅμως τοῦ αἵματος ἦτο τοιαύτη, ὥστε ἑβδομάδες ὁλόκληροι διέρρευσαν ἕως ὅτου ὁ πάσχων δυνηθῇ νὰ κάμῃ κίνησίν τινα.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ εἰκοσιτετραώρου ἡ Ἄφρα ἤρχετο συχνὰ καὶ ἐζήτει πληροφορίας περὶ τοῦ Σεβαστιανοῦ. Ὅταν δὲ ἡ ὡρισμένη προθεσμία ἐξέπνευσεν, ὡδήγησεν εἰς τὰ διαμερίσματα τῆς Εἰρήνης καὶ τὴν Φαβιόλαν, διὰ νὰ βεβαιωθῇ αὕτη, ὅτι ὁ Σεβαστιανὸς ἀνέπνεεν ἀκόμη. Ἀμέσως μετὰ ταῦτα ἡ εὐγενὴς δέσποινα προέβη εἰς τὴν πρᾶξιν τῆς ἀπελευθε-

ρώσεως τῆς Ἄφρας καὶ τῆς ἐμέτρησε τὴν προῖκα αὐτῆς. Ἐντὸς ὀλίγου δὲ τὸ Ἀνάκτορον καθὼς καὶ ἡ Ἀγορὰ ἀντήχησαν ἀπὸ τὸν ἄτακτον καὶ θορυβώδη ἑορτασμὸν τῶν γάμων τοῦ Ὑμφακος καὶ τῆς Ἄφρας.

Ἡ Φαβιόλα ἐπληροφορεῖτο μετ' ἐνδιαφέροντος περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ Σεβαστιανοῦ, οὕτως ὥστε ἡ Εἰρήνη ἐφαντάσθη, ὅτι αὕτη ἦτο χριστιανή. Τὰς πρώτας φορὰς ἡ εὐγενὴς Ρωμαία περιωρίσθη εἰς τὸ νὰ λαμβάνῃ εἰδήσεις ἀναμένουσα εἰς τὴν θύραν καὶ εἰς τὸ νὰ ἐγχειρίσῃ ἀρκετὰ γενναῖον ποσὸν εἰς τὴν Εἰρήνην διὰ τὰς δαπάνας τῆς νοσηλείας τοῦ Σεβαστιανοῦ. Ἀλλὰ μετὰ δύο ἡμέρας τὴν προσεκάλεσαν νὰ εἰσέλθῃ. Διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὴν ζωήν της ἡ Φαβιόλα εὑρέθη εἰς τοὺς κόλπους χριστιανικῆς οἰκογενείας.

Ἀναφέρεται περὶ τῆς Εἰρήνης, ὅτι ἦτο ἡ χήρα τοῦ Καστούλου, ἑνὸς ἐκ τῶν προσηλύτων τοῦ Χρωματίου. Ὁ σύζυγός της εἶχεν ἀποθάνει, ἀλλ' αὐτὴ ἐξηκολούθει νὰ διαμένῃ ἀφανὴς εἰς τὰ διαμερίσματα, τὰ ὁποῖα κατεῖχεν ὁ σύζυγός της ἐν τοῖς ἀνακτόροις. Δύο θυγατέρες της ἔζων μετ' αὐτῆς καὶ ἡ Φαβιόλα ἐξεπλάγη μεγάλως ἐκ τῆς μεγάλης διαφορᾶς, ἥτις παρετηρεῖτο εἰς τὰ ἤθη καὶ τὴν συμπεριφορὰν τῶν δύο τούτων κορασίων.

Τὸ ἓν ἐξ αὐτῶν παρετήρει προφανῶς τὸν Σεβαστιανὸν ὡς παρείσακτον καὶ δὲν τὸν ἐπλησίαζε παρὰ μόνον σπανιώτατα ἢ καὶ ποτέ. Ἀγενὲς καὶ ὑπερ-

ήφανον πρὸς τὴν μητέρα του, μὲ σκέψεις καθ' ὅλο κληρίαν κοσμικάς, ἦτο πλῆρες ἐγωϊσμοῦ, ἐλαφρότητος καὶ ἀναιδείας. Τὸ ἄλλο κοράσιον, νεώτερον, παρουσίαζε τελείαν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἀδελφήν του. Ἦτο κόρη συμπαθής, εὐπειθής, ἥρεμος, ἀφωσιωμένη πρὸς τὴν μητέρα της, ἀγαθὴ καὶ πλήρης περιποιήσεων διὰ τὸν πάσχοντα. Ἡ Εἰρήνη ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἦτο τύπος χριστιανῆς κυρίας. Ἡ Φαβιόλα δὲν τὴν εὗρισκε πολὺ ἔξυπνον, οὔτε πολὺ πεπαιδευμένην, οὔτε εὔστροφον πολὺ καὶ πνευματώδη. Πάντοτε ὅμως διέκρινεν αὐτὴν ἥσυχον, δραστηρίαν, φρόνιμον καὶ τιμίαν. Ἦτο ὡσαύτως πολὺ συμπαθής, γενναία καὶ ἐξόχως ἀξιαγάπητος καὶ ὑπομονητική. Ἡ Φαβιόλα δὲν εἶχέ ποτε ἴδει παρομοίαν οἰκίαν, τόσον ἁπλῆν, ἀλλὰ καὶ τόσον καλὰ τακτοποιημένην. Τίποτε δὲν διετάραττεν ἐν αὐτῇ τὴν ἁρμονίαν, ἐξαιρέσει μόνον τοῦ δυστρόπου χαρακτῆρος τῆς πρεσβυτέρας ἀδελφῆς.

Ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἀπεκαλύπτετο ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ὅτι ἡ ἐπισκέπτρια δὲν ἦτο χριστιανή. Ἐν τούτοις δὲν ἐφέροντο καὶ τώρα διαφορετικὰ ἀπὸ ὅ,τι πρότερον. Καὶ ἡ Φαβιόλα ἀνεκάλυπτε μὲ τὴν σειράν της, ὅτι ἡ μεγαλειτέρα ἀδελφὴ ἦτο ἀκόμη ἐθνική. Καὶ ἡ ἀποκάλυψις αὐτὴ ἔπληξε βαθέως τὴν καρδίαν της. Πᾶν ὅ,τι ἔβλεπεν ἐκεῖ ἡ Φαβιόλα, τὴν διέθετεν εὐμενῶς καὶ συνετέλει εἰς τὸ νὰ διασκεδασθῶσιν αἱ περὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ προλήψεις της.

Ἂς ἴδωμεν τώρα καὶ τὰ αἰσθήματα τοῦ Σεβαστιανοῦ. Ἀφοῦ ἐπέζησε μετὰ τὸ μαρτύριόν του, καίτοι εἶχε φθάσει μέχρις αὐτῶν τῶν πυλῶν τοῦ Οὐρανοῦ καὶ εἶχε κλείσει τοὺς ὀφθαλμούς του διὰ νὰ μὴ ἐπανίδῃ πλέον τὸν κόσμον, ἤδη ὅταν ἔβλεπεν, ὅτι ἀνέζη ἔτι ἅπαξ, ὄχι πλέον ὡς μύστης ἀλλ' ὡς ἁμαρτωλὸς ὑποκείμενος εἰς τόσους κινδύνους, ἠσθάνθη δοκιμασίαν σκληροτέραν καὶ αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ μαρτυρίου. Ἐν τούτοις οὐδεὶς γογγυσμὸς διέφυγε τῶν χειλέων του. Ὑπετάσσετο ἐν σιγῇ εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, εὐχόμενος ἵνα ἀξιωθῇ καὶ δευτέρου μαρτυρίου. Πρὸς τὸ δεύτερον αὐτὸ ἀπέβλεπε μαρτύριον, ὅταν ἀπώθησεν ὅλας τὰς προτάσεις, τὰς ὁποίας τοῦ ἔκαμναν, ἵνα φύγῃ ἢ ἵνα ἀποκρυβῇ.

— Ἐκέρδησα ἤδη, εἶπε γενναίως, ἓν ἀπὸ τὰ προνόμια τῶν μαρτύρων. Ἔχω δηλαδὴ τὸ δικαίωμα νὰ ὁμιλῶ μετὰ κύρους πρὸς τοὺς διώκτας. Θὰ χρησιμοποιήσω τοῦτο τὴν πρώτην ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἐγερθῶ ἐκ τῆς κλίνης. Περιποιηθῆτέ με λοιπὸν καλά, διὰ νὰ γίνῃ αὐτὸ τὸ ταχύτερον.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ'.

### *Ὁ δεύτερος στέφανος.*

Ὁ Φούλβιος εἶχε πεισθῇ ἀπὸ τὰς ἀφελεῖς ὁμολογίας τῆς Καικιλίας, ὅτι ἡ Ἁγνὴ ἦτο χριστιανή. Ἐπίστευσε λοιπὸν ὅτι εἶχε δύο χορδὰς εἰς τὸ τόξον του: ἠδύνατο ἢ νὰ τῆς ἐμπνεύσῃ τὴν δειλίαν καὶ νὰ τὴν

ἐξαναγκάσῃ εἰς γάμον μετ' αὐτοῦ, ἢ νὰ τὴν προδώσῃ εἰς τὸν αὐτοκράτορα καὶ νὰ ἐπιτύχῃ γενναῖον μερίδιον ἀπὸ τὴν περιουσίαν αὐτῆς. Ὁ Εὐρώτας, ὁ δοῦλος καὶ ὁδηγός του, τὸν προέτρεπε νὰ προτιμήσῃ τὸ δεύτερον· ἀλλ' ὁ Φούλβιος δὲν εἶχεν ἀπελπισθῇ, ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιτύχῃ καὶ τὸ πρῶτον. Ἐπειδὴ δὲ καθίστατο ἀδύνατον νὰ ἐπιτύχῃ συνάντησίν τινα μετὰ τῆς Ἁγνῆς, ἔγραψε πρὸς αὐτὴν ἐπιστολήν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐξέφραζε τὴν εἰλικρινῆ καὶ ἄδολον ἀφοσίωσίν του καὶ ἐζήτει αὐτὴν ὡς σύντροφον τοῦ βίου του, ἄφηνε δὲ εἰς τὸ τέλος νὰ ὑπονοηθῶσιν αἱ φοβεραὶ διὰ τὴν Ἁγνὴν συνέπειαι, ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως αὐτῆς.

Εἰς ἀπάντησιν ἔλαβε μετ' ὀλίγας ἡμέρας σαφῆ καὶ σταθερὰν ἄρνησιν, ἡ ὁποία ἦτο τόσον κατηγορηματική, ὥστε πᾶσα ἐλπὶς περὶ τοῦ ὅτι ἦτο δυνατὸν ἡ Ἁγνὴ νὰ συγκατατεθῇ, ἵνα συζευχθῇ τὸν Φούλβιον, ἀπεκλείετο. Εἰς τὸ τέλος μάλιστα τῆς ἐπιστολῆς δὲν ἐδίστασεν ἡ Ἁγνὴ νὰ προσθέσῃ, ὅτι εἶχεν ἤδη συζευχθῇ πρὸς τὸν Ἀμνὸν τὸν ἄμωμον καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς οὐδένα, ὅπως τῆς ὁμιλῇ περὶ ἀφοσιώσεως καὶ ἀγάπης.

Ὁ Φούλβιος, ὅταν ἀνέγνωσε τὴν ἐπιστολήν, ἐμάνη κυριολεκτικῶς. Ὤμοσεν ἐκδίκησιν, ἀλλ' ἀπεφάσισε νὰ ἐνεργήσῃ φρονίμως.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Φαβιόλα βλέπουσα, ὅτι ὁ Σεβαστιανὸς ἦτο ἀποφασισμένος νὰ μὴ ἀποκρυβῇ, συνέ-

λαβε τὴν ἰδέαν νὰ τὸν σώσῃ, ἐναντίον τῆς ἀποφάσεώς του ταύτης, ἐπιτυγχάνουσα τὴν ἄφεσίν του ἀπὸ αὐτὸν τοῦτον τὸν αὐτοκράτορα. Δὲν ἐγνώριζεν ἡ εὐγενὴς Ρωμαία, μέχρι ποίου σημείου δύναται νὰ φθάσῃ ἡ διαφθορὰ τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας. Ἐπίστευεν, ὅτι ὁ τύραννος ἐξωργίζετο μὲν εὐκόλως, ἀλλ' ἦτο ἀνίκανος νὰ καταδικάσῃ δὶς εἰς θάνατον ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον. Ἀπηυθύνθη λοιπὸν εἰς τὸν αὐτοκράτορα ζητοῦσα ἀκρόασιν παρ' αὐτῷ. Ἐπειδὴ δὲ ἐγνώριζε τὴν ἀπληστίαν του, τῷ προσέφερε συγχρόνως, ἀσθενὲς δεῖγμα τῆς πρὸς αὐτὸν ὑποτελείας της, πολύτιμον δακτυλίδιον σπανίας ὡραιότητος καὶ πολὺ μεγάλης ἀξίας. Τὸ δῶρον ἐγένετο δεκτόν, διεμηνύθη δὲ εἰς τὴν Φαβιόλαν, ὅτι ἠδύνατο νὰ ἀναμένῃ τὸν αὐτοκράτορα κρατοῦσα τὴν αἴτησίν της ἔγγραφον εἰς τὰς 20 τοῦ μηνὸς ἐν τῇ εἰσόδῳ τῶν Ἀνακτόρων, ὅταν θὰ κατήρχετο οὗτος τὴν μεγάλην κλίμακα διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν θυσίαν. Καίτοι ἡ ἀπάντησις ὑπῆρξε πολὺ ὀλίγον ἐνθαρρυντική, ἐν τούτοις ἡ Φαβιόλα ἀπεφάσισε νὰ ριψοκινδυνεύσῃ διὰ νὰ ἐπιτύχῃ.

Ἡ ὡρισμένη ἡμέρα ἦλθε καὶ ἡ Φαβιόλα μὲ τὴν πένθιμον περιβολήν της ἔλαβε τὴν θέσιν της ἐν τῇ σειρᾷ πλήθους ὁλοκλήρου δυστυχῶν πλασμάτων, μητέρων, τέκνων, συζύγων, ἀδελφῶν, ἕκαστος τῶν ὁποίων ἔφερε καὶ τὴν αἴτησίν του, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐζήτει χάριν ὑπὲρ τοῦ συγγενοῦς του εὑρισκομένου ἐν τῇ φυλακῇ ἢ εἰς τὰ μεταλλεῖα. Ἡ Φαβιόλα ἠσθάνθη

τὴν ἀσθενῆ ἐλπίδα της νὰ σβέννυται. Εἰς ἕκαστον σκαλοπάτι, τὸ ὁποῖον κατήρχετο ὁ τύραννος, καὶ ἀπὸ μία ἀκτὶς τῆς ἐλπίδος της ταύτης ἐσβέννυτο, καίτοι εἶχεν ἴδει, ὅτι τὸ δακτυλίδιόν της ἀπήστραπτεν εἰς ἕνα ἀπὸ τοὺς δακτύλους τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐσβύνετο δὲ ἡ ἐλπίς της, διότι εἰς ἕκαστον βῆμά του ἀπέσπα ὁ Μαξιμιανὸς τὴν αἴτησιν ἑκάστου ἐκ τῶν παρισταμένων, ἔρριπτεν εἰς αὐτὴν βλέμμα περιφρονήσεως, ἔπειτα δὲ τὴν ἐξέσχιζεν ἢ τὴν ἐπέτα κατὰ γῆς. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν μόνον ἔδιδε καμμίαν ἐξ αὐτῶν καὶ εἰς τὸν παρακολουθοῦντα γραμματέα, ὅστις ἐφαίνετο ὀλιγώτερον αὐταρχικὸς ἀπὸ ἐκεῖνον.

Ἡ σειρὰ τῆς Φαβιόλας ἔφθασεν· ὁ αὐτοκράτωρ δὲν ἐχωρίζετο ἀπὸ αὐτὴν ἢ διὰ δύο βαθμίδων, καὶ ἠσθάνθη αὕτη τὴν καρδίαν της κτυπῶσαν βιαίως, οὐχὶ ἐκ φόβου, ἀλλὰ διότι ἐσκέπτετο τὴν τύχην τοῦ Σεβαστιανοῦ. Ὁ Μαξιμιανὸς ἔτεινε τὴν χεῖρα διὰ νὰ λάβῃ δελτίον τι, τὸ ὁποῖον τοῦ ἐνεχείριζον, ὁπότε ἐστράφη, ἀκούσας νὰ προφέρηται τὸ ὄνομά του μὲ τόνον ζωηρόν, κατὰ παράβασιν τῆς ἐθιμοτυπίας. Ἡ Φαβιόλα ἀνεσήκωσεν ὡσαύτως τὴν κεφαλήν της, διότι ἀνεγνώρισε τὴν φωνήν.

Ἀκριβῶς εἰς τὸν ἀπέναντί της τοῖχον, εἰς ἀρκετὸν ἀπ' αὐτῆς ὕψος, ὑπῆρχε μαρμάρινόν τι παράθυρον χρησιμεῦον ὡς φωταγωγὸς εἰς τὸν διάδρομον, ὅστις ὡδήγει εἰς τὰ διαμερίσματα τῆς Εἰρήνης. Παρετήρησεν ἐκεῖ ὁδηγουμένη ἀπὸ τὴν φωνὴν καὶ διε-

κρινεν εἰς τὸ βάθος τοῦ παραθύρου εἰκόνα φωτεινὴν ἀλλὰ καὶ τρομεράν. Ἦτο ὁ Σεβαστιανός, ὅστις ὅταν ἤκουσε τὴν σάλπιγγα ἀναγγέλλουσαν τὴν προσεχῆ ἄφιξιν τοῦ αὐτοκράτορος, ἐσηκώθη ἐκ τῆς κλίνης του καὶ σχεδὸν συρόμενος ἔφθασε μέχρι τοῦ παραθύρου.

— Μαξιμιανέ, ἀνέκραξε μὲ φωνὴν τρέμουσαν ἐκ τῆς σωματικῆς ἀδυναμίας ἀλλὰ καὶ εὐκρινῆ.

— Ποῖος εἶσαι σύ, ἄνόητε, ὁ ὁποῖος τολμᾷς νὰ ὀνομάσῃς τὸν αὐτοκράτορά σου μὲ τὸ ὄνομά του; ἠρώτησεν ὁ τύραννος στραφεὶς πρὸς αὐτόν.

— Ἐπανέρχομαι ἐκ μέσου τῶν νεκρῶν, ἀνέκραξεν ὁ Σεβαστιανός, διὰ νὰ σὲ εἰδοποιήσω, ὅτι ἡ ἡμέρα τῆς ὀργῆς καὶ τῆς ἐκδικήσεως τοῦ Θεοῦ εἶνε ἐγγύς. Ἔχυσες τὸ αἷμα τῶν ἁγίων. Ἔρριψες τὰ τίμια λείψανα αὐτῶν εἰς τὸν ποταμὸν ἢ ἐπὶ τῆς κόπρου ἔξω τῆς πόλεως. Ἀνέτρεψες τοὺς ναοὺς τοῦ Κυρίου καὶ ἐβεβήλωσες τὰ θυσιαστήριά Του ἀπογυμνώσας τοὺς πτωχοὺς ἐκ τῆς κληρονομίας αὐτῶν. Διὰ τὰ ἐγκλήματά σου ταῦτα, διὰ τὰς ἀδικίας, διὰ τὴν ἀπληστίαν σου καὶ τὴν ἀλαζονίαν σου σὲ ἐδίκασεν ὁ Θεὸς καὶ ἡ ὀργή Του θὰ ἐπιπέσῃ μετ' ὀλίγον ἐπὶ σοῦ. Σὰ ἀποθάνῃς μὲ σκληρὸν θάνατον καὶ ὁ Θεὸς θὰ δώσῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν του αὐτοκράτορα κατὰ τοὺς πόθους αὐτῆς. Τὸ μνημόσυνόν σου θὰ εἶνε ἐπικατάρατον εἰς τὸν κόσμον ὁλόκληρον μέχρι τέλους τῶν αἰώνων. Μετανόησον, ἐφ' ὅσον εἶνε καιρός, ἄνθρωπε ἀσεβέστατε· ζήτησον τὴν συγχώρησιν ἀπὸ τὸν Θεὸν ἐν

ὀνόματι τοῦ Ἐσταυρωμένου, τὸν Ὁποῖον μέχρι σήμερον κατεδίωξες.

Βαθεῖα σιγὴ ἐβασίλευσε, καθ' ἃς στιγμὰς ἀπήγγελλε τοὺς λόγους τούτους. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐφαίνετο παραλελυμένος ὑπὸ τοῦ τρόμου, διότι ἀναγνωρίσας τὸν Σεβαστιανόν, ἐνόμισεν, ὅτι εὑρίσκετο πραγματικῶς ἀπέναντι νεκροῦ τινος. Ἀλλὰ συνελθὼν μετ' ὀλίγον καὶ ἐκμανεὶς ἐξ ὀργῆς ἀνέκραξε.

— Βρὲ σύ! Σεῖς οἱ ἄλλοι φερετέ μού τον ἐδῶ γρήγορα. Ὕμφαξ, ἔλα δῶ! Ποῦ εἶνε ὁ Ὕμφαξ; Θέλω νὰ τὸν ἴδω.

Ἀλλὰ ὁ Νουμηδός, εὐθὺς ὡς ἀνεγνώρισε τὸν Σεβαστιανόν, ἔτρεξε πρὸς τὸ διαμέρισμά του.

— Ἄ! ἐξηκολούθησεν ὁ αὐτοκράτωρ, βλέπω ὅτι ἀνεχώρησε. Τρέξε σύ, ἀνόητε (εἶπε πρὸς τὸν Κορβῖνον, ὅστις εὑρίσκετο πλησίον τοῦ πατρός του), τρέξε εἰς τὸ διαμέρισμα τῶν Νουμηδῶν καὶ διάταξε τὸν Ὕμφακα νὰ ἔλθῃ ἀμέσως ἐδῶ.

Ὁ Κορβῖνος ἔτρεξε νὰ ἐκτελέσῃ τὴν παραγγελίαν αὐτήν. Ὁ Ὕμφαξ εἶχεν ἤδη παραγγείλει τοὺς ἄνδρας του πρὸς ἄμυναν. Μία μόνη θύρα τῆς αὐλῆς ἀπέμεινεν ἀνοικτή, τὴν ὁποίαν ὁ Κορβῖνος δὲν ἐτόλμησε νὰ διαβῇ.

— Ὕμφαξ, εἶπε μὲ φωνὴν τρέμουσαν, ὁ αὐτοκράτωρ σὲ ζητεῖ.

— Εἰπὲ εὐλαβῶς εἰς τὴν Μεγαλειότητά του, ἀπήντησεν ὁ Ἀφρικανός, ὅτι οἱ ἄνθρωποί μου ὡρκίσθη-

σαν νὰ μὴ ἀφήσουν κανένα νὰ πατήσῃ αὐτὸ ἔδῶ τὸ ἔδαφος, πρὶν ἢ ὁ αὐτοκράτωρ μᾶς ἀποστείλῃ ἐγγύησιν περὶ τῆς χάριτός του.

Ὁ Κορβῖνος ἔσπευσε νὰ μεταδώσῃ τὴν εἴδησιν ταύτην εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ὅστις ὑπεδέχθη αὐτὴν γελῶν. Δὲν ἤθελε νὰ συγκρουσθῇ πρὸς τὴν Ἀφρικανικὴν φρουράν, ἡ ὁποία τῷ ἦτο ἔμπιστος καὶ ἀπὸ τὴν ἀφοσίωσιν τῆς ὁποίας προσεδόκα πολλά.

— Τοὺς κατεργαρέους! τοὺς κανάγηδες! ἀνεκραξε. Πήγαινε αὐτὸ εἰς τὴν μαύρην σύζυγον τοῦ Ὕμφαλος.

Καὶ τοῦ ἔδωκε τὸ λαμπρὸν δακτυλίδιον τῆς Φαβιόλας.

Ὁ Ὕμφαξ, ὅταν παρουσιάσθη, ὠχυρώθη ὄπισθεν τῆς αὐτοκρατορικῆς διαταγῆς.

— Ἐὰν μᾶς ἐπέτρεπες νὰ ρ ψωμεν ἓν βέλ ς κατὰ τῆς κεφαλῆς ἢ κατὰ τῆς καρδίας τοῦ Σεβαστιανοῦ, θὰ τὸ εἴχομεν κάμει. Ἀλλὰ καθ' ὃν τρόπον μᾶς εἶπες νὰ τὸν φονεύσωμεν, δὲν εἴμεθα πλέον ὑπεύθυνοι, ἐὰν τώρα ζῇ.

— Αὐτὴν τὴν φορὰν θὰ ἐπιτηρήσω ἐγὼ ὁ ἴδιος, ἵνα αἱ διαταγαί μου ἐκτελεσθῶσι. Φύλακες, δύο ἀπὸ σᾶς ἂς ἔλθωσιν ἔδω μὲ ρόπαλα.

Δύο φύλακες ἐξῆλθον καὶ ὁ Σεβαστιανός, ὁ ὁποῖος ἐστέκετο μόλις καὶ μετὰ βίας, ὡδηγήθη συγχρόνως ὄρθιος καὶ ἀτρόμητος..

— Τώρα, φίλοι μου, εἶπεν ὁ βάρβαρος, δὲν ἐπιθυ-

μῶ νὰ ἴδω αἷμα νὰ χύνεται εἰς τὴν κλίμακα αὐτήν. Φονεύσατέ τον μὲ τὰ ρόπαλα, γρήγορα καὶ χωρὶς ἀναβολήν.

Γύναι, τί θέλεις; εἶπεν ὁ αὐτοκράτωρ μετ' οἰκειότητος τότε πρὸς τὴν Φαβιόλαν, τὴν ὁποίαν ἀνεγνώρισε.

Τρομαγμένη, ἡμιλιπόθυμος ἀπὸ τὸ ἄγριον θέαμα τοῦ ὁποίου παρίστατο μάρτυς, ἀπεκρίθη.

— Μεγαλειότατε, φοβοῦμαι ὅτι εἶνε πολὺ ἀργά.

—Διατί πολὺ ἀργά;—Ἔρριψεν ἓν βλέμμα ἐπὶ τῆς ἀναφορᾶς της καὶ παρετήρησεν αὐτὴν ἀκολούθως μὲ ὕφος αὐστηρὸν καὶ σπινθηροβόλον, ὡς νὰ ἤθελε νὰ τῆς εἴπῃ.

— Τί! ἐγνώριζες ὅτι ὁ Σεβαστιανὸς ἔζη; Εἶσαι λοιπὸν Χριστιανή;

— Ὄχι, Μεγαλειότατε, ἀπεκρίθη ἐκείνη.

— Ἀλλά, καθὼς τὸ εἶπες ἡ ἰδία, ἀπήντησεν ὁ αὐτοκράτωρ, φοβοῦμαι, ὅτι εἶνε πολὺ ἀργά. Ὑποθέτω, ὅτι τὸ κτύπημα αὐτὸ τὸν ἀπετελείωσε.

— Αἰσθάνομαι τὸν ἑαυτόν μου πολὺ ἄσχημα, Μεγαλειότατε· δύναμαι νὰ ἀποσυρθῶ; εἶπεν ἡ Φαβιόλα.

— Ἀναμφιβόλως, ἀπεκρίθη ὁ βασιλεύς.

Τὴν στιγμὴν ἀκριβῶς ἐκείνην κτύπημα βίαιον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Σεβαστιανοῦ τοῦ εἶχεν ἐπιφέρει τὸν θάνατον καὶ εἶχε διανοίξει εἰς αὐτὸν τὴν πύλην τοῦ Οὐρανοῦ. Ἔφερε διπλῆν δάφνην καὶ διπλοῦν στέφανον.

Ὁ τύραννος ἰδών, ὅτι αἱ διαταγαί του ἐξετελέσθησαν, ἐξέδωκε νέας ἐν σχέσει πρὸς τὸ πτῶμα τοῦ Σεβαστιανοῦ διαταγάς.

— Δέσατε, εἶπε, βάρη ἀρκετὰ εἰς τὸ σῶμά του καὶ ρίψατέ το εἰς τὴν μεγάλην ὑπόνομον τῆς πόλεως διὰ νὰ σαπίσῃ ἐκεῖ καὶ διὰ νὰ καταφαγωθῇ ἀπὸ τοὺς σκώληκας. Οἱ χριστιανοὶ μόνον νὰ μὴ δυνηθοῦν νὰ τὸν ἀνεύρουν.

Καὶ ἡ αὐτοκρατορικὴ αὕτη διαταγὴ ἐξετελέσθη. Ἀλλά, καθὼς ἱστοροῦσιν αἱ Πράξεις τοῦ ἁγίου Σεβαστιανοῦ, ὁ ἅγιος μάρτυς ἐνεφανίσθη καθ' ὕπνον εἰς τὴν Λουκίνην καὶ τῆς ὑπέδειξε τὸ μέρος, ὅπου θὰ ἀνεύρισκον τὸ ἅγιον λείψανόν του. Ἡ Λουκίνη ὑπήκουσεν εἰς τὴν διαταγὴν ταύτην, καὶ ἀνευρόντες τὸ σῶμα τὸ ἔθαψαν μετὰ πολλῶν τιμῶν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, ὅπου σήμερον ὑπάρχει ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Σεβαστιανοῦ.

---

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΣ'.

### *Ἡ κρίσιμος ἡμέρα.*

Ὑπάρχουσιν ἡμέραι κρίσιμοι ἐν τῇ ζωῇ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος, ὄχι μόνον τοιαῦται ἡμέραι, ὁποῖαι αἱ τῶν μαχῶν τοῦ Μαραθῶνος, τῶν Καννῶν, τῶν ὁποίων τὸ ἀποτέλεσμα ἐπέδρασεν ὑπὸ ἄλλην ἔννοιαν ἐπὶ τῶν τυχῶν τῆς ἀνθρωπότητος ὁλοκλήρου. Ἕκαστος ἀπὸ ἡμᾶς, ὅσον δήποτε ταπεινὸς καὶ ἄσημος καὶ ἂν εἶνε, ἔχει τὴν

κρίσιμόν του ἡμέραν· τὴν ἡμέραν τῆς ἐλευθέρας του ἐκλογῆς, ἡ ὁποία ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς μελλούσης τύχης του· τὴν ἡμέραν καθ' ἣν θὰ κριθῇ ποίαν ὁδὸν θ' ἀκολουθήσῃ. Καθ' οἱονδήποτε τρόπον, ἑκάστη ψυχή, ὅπως καὶ ἡ πόλις τῆς Ἱερουσαλήμ, ἔχει τὴν κρίσιμόν της ἡμέραν. Δὲν συνέβαινε λοιπὸν τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τὴν Φαβιόλαν; Τὸ πᾶν δὲν συνέτρεχε διὰ νὰ συντελέσῃ ἐν αὐτῇ μίαν κρίσιν ἠθικήν;

Ἀφήσασα τὴν αὐτοκρατορικὴν κλίμακα ἡ Φαβιόλα ἀπεσύρθη εἰς τὰ διαμερίσματα τῆς Εἰρήνης, τὴν ὁποίαν εὗρεν ἐν θλίψει καὶ ὀδυρμῷ. Ἠσθάνθη συμπάθειαν εἰλικρινῆ δι' αὐτὴν καὶ δι' ὅλους ὅσοι εὑρίσκοντο μετ' αὐτῆς, εὐθὺς ὅμως ἀντελήφθη ὅτι ὑπῆρχε μεγάλη διαφορὰ μεταξὺ τῆς θλίψεως, τὴν ὁποίαν αὐτὴ ἡ ἰδία ἡ Φαβιόλα ἐδοκίμαζε καὶ τῆς θλίψεως, τὴν ὁποίαν ᾐσθάνοντο ἐκεῖνοι. Εἰς τὴν λύπην ἐκείνων ὑπῆρχε πάντοτε ἡ ἐλπίς. Ἐνῷ ἡ ἰδική της θλῖψις ὡδήγει εἰς τὴν ἀπόγνωσιν.

Ὅταν ἐπανῆλθεν εἰς τὸν οἶκόν της, ἀπεπειράθη νὰ ἀναγνώσῃ. Ἐπῆρε τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον τοὺς προσφιλεῖς της τόμους, οἵτινες ἐπραγματεύοντο περὶ τοῦ θανάτου, περὶ τοῦ θάρρους, περὶ τῆς φιλίας, περὶ τῆς ἀρετῆς. Ὅλοι τῆς ἐφάνησαν ἀνόητοι, ἐπιπόλαιοι καὶ ψευδεῖς. Ἡ μελαγχολία της κατέστη βαθυτέρα καὶ διήρκεσε μέχρι τῆς ἑσπέρας, ὁπότε μία ἐπιστολὴ σταλεῖσα εἰς τὴν οἰκίαν της ἐτέθη εἰς τὰς χεῖρας αὐτῆς.

Τῆς τὴν ἐνεχείρισεν ἡ Ἑλληνὶς δούλη της Γραῖα, ἡ ὁποία ἀπεσύρθη εἰς τὸ ἄκρον τοῦ δωματίου, διὰ νὰ καταθορυβηθῇ μετ' ὀλίγον ἐκ σκηνῆς, τῆς ὁποίας ὑπῆρξε μάρτυς. Διότι μόλις ἡ κυρία της ἔρριψεν ἓν βλέμμα ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς, εὐθὺς ἀνεπήδησεν ἀπὸ τοῦ καθίσματός της, ἐτράβηξε τὰ μαλλιά της καὶ ἐπίεσε τοὺς κροτάφους της διὰ τῶν χειρῶν της πλήρης ἀγωνίας. Ἔμεινεν ἐπὶ στιγμάς τινας ἀκίνητος, μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς βλοσυρούς, καὶ ἔπειτα ἐπανέπεσε βαρέως ἐπὶ τοῦ καθίσματός της μὲ στεναγμὸν ὑπόκωφον.

Ποῖος ἔφερε τὴν ἐπιστολὴν αὐτήν; ἠρώτησε μᾶλλον ἥσυχος.

— Εἷς στρατιώτης, κυρία.

— Εἰπέ του νὰ ἔλθῃ, εἶπεν ἡ Φαβιόλα.

Καθ' ὃν χρόνον ἡ Γραῖα ἐξετέλει τὴν παραγγελίαν αὐτὴν τῆς κυρίας της, ἡ Φαβιόλα ἀνέκτησε τὴν ψυχραιμίαν της καὶ ἐτακτοποίησε τὴν κόμην της. Εὐθὺς ὡς εἰσῆλθεν ὁ στρατιώτης, ὁ ἑξῆς μικρὸς διάλογος διημείφθη.

— Πόθεν ἔρχεσαι;

— Εἶμαι φρουρὸς εἰς τὴν Τουλιανὴν φυλακήν.

— Ποῖος σοῦ ἔδωκε τὴν ἐπιστολὴν αὐτήν;

— Ἡ κυρία Ἁγνή.

— Διατί τὸ πτωχὸ αὐτὸ κορίτσι ἐρρίφθη εἰς τὴν φυλακήν;

— Δυνάμει καταγγελίας κάποιου Φουλβίου, ὁ ὁποῖος τὴν κατηγορεῖ, ὅτι εἶνε χριστιανή.

— Μόνον δι' αὐτό; ἠρώτησεν ἡ Φαβιόλα.

— Ναί, μόνον δι' αὐτὸ καὶ δι' οὐδεμίαν ἄλλην αἰτίαν, απήντησεν ὁ στρατιώτης.

— Τότε ἂς ὑπάγωμεν γρήγορα νὰ τακτοποιήσωμεν τὴν ὑπόθεσιν αὐτήν, εἶπεν ἡ Φαβιόλα. Δύναμαι νὰ μαρτυρήσω ὅτι δὲν εἶνε χριστιανή. Εἰπέ της ὅτι ἔρχομαι ἀμέσως. Πάρε δὲ καὶ σὺ αὐτὸ διὰ τὸν κόπον σου.

Ὁ στρατιώτης ἀπεσύρθη λαβὼν τὸ γενναῖον φιλοδώρημα καὶ ἡ Φαβιόλα ἔμεινε μόνη.

Ἀκολούθως ἐτυλίχθη καλὰ μὲ ἕνα μανδύαν καὶ μετέβη μόνη εἰς τὴν φυλακήν, ὅπου τὴν ὡδήγησαν ἀμέσως εἰς τὸ κεχωρισμένον δωμάτιον, τὸ ὁποῖον εἶχε δοθῆ εἰς τὴν Ἁγνὴν χάρις εἰς τὴν ἀνωτέραν κοινωνικήν της θέσιν καὶ εἰς τὰς γενναιοδωρίας τῶν συγγενῶν της.

— Τί συμβαίνει, Ἁγνή; ἠρώτησεν ἡ Φαβιόλα, ἀφοῦ ἠσπάσθη θερμῶς καὶ ἀδελφικῶς τὴν δεσμῶτιν.

— Μὲ συνέλαβον πρὸ ὀλίγων ὡρῶν διὰ νὰ μὲ φέρουν ἐδῶ, ἀπήντησεν αὕτη.

— Εἶνε λοιπὸν ὁ Φούλβιος ἐξ ἴσου τρελλός, ὅσον καὶ κακοῦργος, διὰ νὰ ἐπισείσῃ τοιαύτην κατηγορίαν ἐναντίον σου, τὴν ὁποίαν θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἀποδείξῃ ψευδῆ εἰς πέντε λεπτὰ τῆς ὥρας; Θὰ ὑπάγω ἐγὼ ἡ ἰδία νὰ εὕρω τὸν Τέρτυλλον, διὰ νὰ τὸν βεβαιώσω αὐτοπροσώπως περὶ τῆς συκοφαντίας.

— Ποίας συκοφαντίας, ἀγαπητή μου Φαβιόλα; ἠρώτησεν ἡ Ἁγνή.

— Μᾶ εἶσαι λοιπὸν χριστιανή;

— Διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ εἶμαι ! ἀπεκρίθη ἡ Ἀγνή, κάμνουσα τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ.

Ἡ ἀποκάλυψις αὕτη δὲν ἐξέπληξε πολὺ τὴν Φαβιόλαν. Ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Σεβαστιανοῦ τοιαῦται ἀλήθειαι δὲν τὴν ἐνέβαλλον εἰς ἀπορίαν. Ἀφοῦ ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον ἐθεώρει ὡς τύπον πάσης ἀνδρικῆς ἀρετῆς, ἦτο χριστιανός,ἦτο φυσικὸν καὶ ἡ Ἀγνή, τὴν ὁποίαν ἐγνώρισεν ὡς τύπον τῆς γυναικείας τελειότητος, νὰ εἶνε χριστιανή. Προσέκλινε διὰ τοῦτο εὐλαβῶς ἐνώπιον τοῦ ἀφελοῦς καὶ ἀκάκου τούτου κοράσιου καὶ τὸ ἠρώτησε:

— Ἀπὸ πότε εἶσαι χριστιανή;

— Ἐξ ἀρχῆς· ἀφ' ὅτου ἐθήλαζον τὸ μητρικὸν γάλα, ἀπήντησεν ἡ Ἀγνή.

— Καὶ διατί μοῦ τὸ ἀπέκρυπτες; ἠρώτησεν ἡ Φαβιόλα.

— Διότι ἐνόησα, ὅτι ἦσο προκατειλημμένη ἐναντίον μας καὶ μᾶς ἐθεώρεις ὡς γελοίους δεισιδαίμονας καὶ ὡς ἀπεχθεῖς βεβήλους. Ἀντελήφθην πόσο μᾶς περιεφρόνεις ὡς ἐστερημένους νοήσεως, παιδείας, φιλοσοφίας, λογικοῦ. Δὲν ἤθελες νὰ ἀκούσῃς τινὰ ὁμιλοῦντα περὶ ἡμῶν. Τὸ μόνον ὅπερ ἐμίσει ἡ γενναία σου καρδία ἦτο τὸ ὄνομα τὸ χριστιανικόν.

— Εἶνε ἀληθές, προσφιλεστάτη μου Ἀγνή. Νομίζω ὅμως, ὅτι ἐὰν ἐγνώριζον, ὅτι σὺ καὶ ὁ Σεβαστιανὸς ἦσθε χριστιανοί, δὲν θὰ ἐμίσουν τὸ ὄνομα

τοῦτο. Διὰ σᾶς, τοὺς ὁποίους ἠγάπων, θὰ ἐδεχόμην τὸ πᾶν.

— Σκέπτεσαι οὕτω πως σήμερον, Φαβιόλα, εἶπεν ἡ Ἀγνή. Δὲν ἐγνώρισες ὅμως τὴν δύναμιν τῆς καθολικῆς ταύτης προλήψεως, ἡ ὁποία σκοτίζει τόσα πνεύματα μεγάλα, τόσας καρδίας γενναίας, καὶ κάμνει ταύτας νὰ μᾶς νομίζωσιν ὡς τὰ πλέον χειρότερα ὄντα.

— Ἀλλά, Ἀγνή μου, διέκοψεν ἡ Φαβιόλα, εἶνε πολὺ μεγάλος μου ἐγωϊσμὸς νὰ συζητῶ μαζύ σου εἰς τοιαύτας στιγμὰς δι' ἓν τοιοῦτο ζήτημα. Ἂς ὁμιλήσωμεν καλλίτερον περὶ μᾶλλον ἐπειγόντων ζητημάτων. Θὰ ἀπαιτήσῃς ἀναμφιβόλως ἵνα ὁ Φούλβιος ἀποδείξῃ, ὅτι εἶσαι Χριστιανή.

— Ὤ! ὄχι, ἀγαπητή μου Φαβιόλα. Ὡμολόγησα ἤδη τὴν πίστιν μου καὶ ἔχω ἀπόφασιν νὰ τὴν ὁμολογήσω δημοσίᾳ καὶ αὔριον τὸ πρωΐ.

— Αὔριον τὸ πρωΐ! ἀνέκραξεν ἡ Φαβιόλα, θορυβηθεῖσα ἀπὸ τὴν ἰδέαν μιᾶς δίκης τόσον προσεχοῦς.

— Ναί, αὔριον. Διὰ νὰ προλάβωσι πᾶσαν ἀταξίαν καὶ πάντα θόρυβον, ὅστις δύναται νὰ διεγερθῇ ἐξ αἰτίας μου, θὰ μὲ ἐρωτήσωσιν αὔριον τὸ πρωΐ καὶ θὰ ἐνεργήσωσι μετὰ ταχύτητος. Ἰδοὺ λαμπραὶ εἰδήσεις, προσφιλεστάτη μου, εἶπεν ἡ Ἀγνή, ἁρπάζουσα τὰς χεῖρας τῆς ἐξαδέλφης της.

Βλέμμα ἐκστάσεως ἐφώτισε τὸ πρόσωπόν της.

— Παρατήρησε, ἐξηκολούθησεν ἡ Ἀγνή. Βλέπω

τώρα ὅ,τι ἐπὶ τοσοῦτον ἐπεθύμησα καὶ ἤλπισα. Θὰ ἑνωθῶ εἰς τοὺς Οὐρανοὺς πρὸς Ἐκεῖνον, τὸν Ὁποῖον ἠγάπησα ἐδῶ κάτω μὲ μοναδικὸν ἔρωτα. Ὢ! πόσον τελεία εἶνε ἡ ὡραιότης Του! Φαβιόλα μου, ὑπερβαίνει ἀπείρως τὴν ὡραιότητα τῶν ἀγγέλων, οἵτινες τὸν περιστοιχίζουσι! Πόσον τὸ μειδίαμά Του εἶνε γλυκύ, τὸ βλέμμα Του ἱλαρόν, ἡ ἔκφρασίς Του ἐρασμία!

— Ἡ Φαβιόλα ᾐσθάνετο τὴν ψυχήν της νὰ συγκινῆται, ὡς νὰ εἰσήρχετο εἰς αὐτὴν πρᾶγμά τι ἄγνωστον. Δὲν ἐγνώριζε τί εἶνε τοῦτο, ᾐσθάνετο ὅμως, ὅτι ἦτο πολὺ ἀνώτερον πάσης ἀνθρωπίνης συγκινήσεως. Ποτὲ ἡ λέξις χάρις δὲν εἶχεν ἠχήσει εἰς τὰ ὦτά της. Ἡ Ἁγνὴ διέγνωσε τὴν μεταβολήν, ἥτις ἐλάμβανε χώραν εἰς τὴν ἐξαδέλφην της καὶ ἐδόξαζε τὸν Θεόν. Ἐζήτησεν ἀπὸ τὴν Φαβιόλαν νὰ ἐπανέλθῃ νὰ τὴν ἴδῃ πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου διὰ νὰ τῆς ἀπευθύνῃ τὸν τελευταῖόν της χαιρετισμόν.

Κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν συνδιάλεξίς της ἔλαβε χώραν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Δημάρχου μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ του Κορβίνου.

— Βεβαίως γνωρίζω ἐκ πείρας, ἔλεγεν ὁ δήμαρχος, ποίαν δύναμιν ἔχει τὸ χρῆμα καὶ πῶς κατορθώνει νὰ ὑποτάσσῃ τὰ πάντα.

— Θὰ παραδεχθῇς λοιπόν, προσέθεσεν ὁ Κορβῖνος, ὅτι ὅλοι ἐκεῖνοι οἵτινες ζητοῦσι τὴν χεῖρα τῆς Φαβιόλας, κυρίως ἑλκύονται ἀπὸ τὴν περιουσίαν της·

— Ἐννοεῖται, ἀγαπητέ μοι Κορβῖνε. Καὶ σὺ ὁ ἴδιος δι' αὐτὸ τὴν ζητεῖς.

— Ἕως τώρα ναί, δι' αὐτὸ τὴν ζητῶ· ἐὰν ὅμως ἐπιτύχω νὰ τῆς προσφέρω μαζὺ μὲ τὴν χεῖρά μου καὶ τὴν περιουσίαν τῆς κυρίας Ἀγνῆς;

— Ἀσφαλῶς θὰ ἐπιτύχῃς. Ἡ ἐπιτυχία σου δὲ θὰ εἶνε εὐκολωτέρα, ἐὰν τῆς προσφέρῃς πρῶτον τὴν περιουσίαν τῆς Ἀγνῆς ἄνευ ὅρων καὶ ἔπειτα τῆς ζητήσῃς τὴν χεῖρα. Θὰ ἔχῃ τότε τὴν ὑποχρέωσιν ἢ νὰ σὲ δεχθῇ ὡς σύζυγον ἢ νὰ σοῦ μεταβιβάσῃ τὴν περιουσίαν.

— Θαυμάσια τὸ ἐσκέφθης, πάτερ μου. Πῶς θὰ κατορθώσωμεν ὅμως, ὥστε ἡ περιουσία τῆς Ἀγνῆς νὰ μὴ περιέλθῃ εἰς κανένα ἄλλον παρὰ μόνον εἰς τὴν Φαβιόλαν;

— Μόνον ὁ Φούλβιος, εἶπεν ὁ δήμαρχος, δύναται νὰ ἀξιώσῃ μερίδιον ἐκ τῆς περιουσίας αὐτῆς. Ὁ αὐκράτωρ ὅμως ἀναμφιβόλως θὰ ζητήσῃ νὰ κρατήσῃ ὁλόκληρον ταύτην διὰ τὸν ἑαυτόν του, διότι μισεῖ τὸν Φούλβιον. Ἐὰν ὅμως προτείνω νὰ δοθῇ ἡ περιουσία αὐτὴ εἰς τὴν πλέον στενὴν συγγενῆ, τὴν λατρεύουσαν τοὺς θεούς! Ἡ Φαβιόλα δὲν τοὺς λατρεύει;

— Ἀσφαλῶς, πάτερ μου, εἶπεν ὁ Κορβῖνος.

— Πιστεύω, ἐξηκολούθει ὁ δήμαρχος, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ θὰ υἱοθετήσῃ τὸ σχέδιόν μου. Θὰ παρασκευάσω διάταγμα αὐτοκρατορικὸν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτός, ἕτοιμον πρὸς ὑπογραφήν. Εὐθὺς

δὲ μετὰ τὴν θανατικὴν ἐκτέλεσιν θὰ μεταβῶ εἰς τὰ ἀνάκτορα, θὰ παραστήσω ἐξωγκωμένα τὴν λαϊκὴν ἀγανάκτησιν, θὰ κατηγορήσω τὸν Φούλβιον ὡς προκαλέσαντα αὐτὴν καὶ θὰ ἀποδείξω εἰς τὸν αὐτοκράτορα πόσον θὰ αὐξήσῃ ἡ δόξα του καὶ ἡ ὑπόληψίς του, ἐὰν παραχωρήσῃ τὰ πλούτη τῆς Ἁγνῆς εἰς τὴν πλησιεστέραν συγγενῆ τοῦ θύματος.

— Τίποτε καλλίτερον ἀπὸ αὐτό, προσφιλέστατέ μοι πατέρα. Αὔριον θὰ εἶνε ἡ χρισιμωτέρα ἡμέρα τῆς ζωῆς μου. Ὅλον μου τὸ μέλλον ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀποδοχῆς ἢ τῆς ἀρνήσεως τῆς Φαβιόλας.

Ὁ Κορβῖνος λοιπὸν θὰ διήρχετο τὴν κρίσιμόν του ἡμέραν. Διατί ὄχι καὶ ἡ Φαβιόλα ;

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἄλλη συνδιάλεξις ἐλάμβανε χώραν μεταξὺ τοῦ Φουλβίου καὶ τοῦ Εὐρώτα.

— Αἴ ! λοιπόν, Φούλβιε, εἶνε στὴ φυλακή!

— Ναί, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος. Ἐφ' ὅσον ἐννοεῖται οἱ τοῖχοι καὶ τὰ σίδηρα εἰμποροῦν νὰ τὴν ἐγκλείσουν. Διότι τὸ πνεῦμά της εἶνε ἐλεύθερον καὶ ἀνεξάρτητον ὅπως πάντοτε.

— Τί ἐνδιαφέρει, παρετήρησεν ὁ πεπωρωμένος Εὐρώτας. Ὁ σίδηρος ὑποτάσσει τὸ πνεῦμα. Εἶνε βέβαιον ὅτι εἶνε χριστιανή; Αἱ συνέπειαι εἶνε πλέον γνωσταί.

— Ὅτι εἶνε χριστιανή, εἶνε βεβαιότατον, ἀπεκρίθη ὁ Φούλβιος. Ἀλλ' ἡ αὐτοκρατορικὴ ἰδιοτροπία εἰμπορεῖ νὰ μεταβάλῃ τὰς συνεπείας. Πόσον ὑπο-

φέρω! Αἰσθάνομαι τύψιν, εὐθὺς ὡς μοῦ ἔρχεται εἰς τὸν νοῦν, ὅτι θὰ θυσιασθῇ ἡ νεαρὰ αὐτὴ ὕπαρξις δι' ἓν κέρδος τόσον ἀβέβαιον.

— Ἔμπρός, Φούλβιε, εἶπεν αὐστηρῶς ὁ γέρων. Μὴ δεικνύῃς τοιαύτην ἀδυναμίαν. Ἐνθυμεῖσαι τὴν αὐριανὴν ἡμερομηνίαν;

— Ναί, εἶνε ἡ δωδεκάτη ἡμέρα πρὸ τῶν Καλενδῶν τοῦ Φεβρουαρίου (21 Ἰανουαρίου), εἶπεν ὁ Φούλβιος.

— Λοιπόν, εἶνε διὰ σὲ ἡμέρα κρίσιμος, εἶπεν ὁ Εὐρώτας. Ἐκείνην τὴν ἡμέραν διὰ νὰ ἐπιτύχῃς περιουσίαν τινὰ διέπραξας....

— Ἀρκετά, ἀρκετά, διέκοψεν ὁ Φούλβιος, ὅστις ὑπέφερε φοβερά. Διατί μοῦ ἐνθυμίζεις διαρκῶς ὅ,τι ἐπιθυμῶ νὰ λησμονήσω ἐντελῶς;

— Διότι λησμονεῖς τὸν ἑαυτόν σου, παρετήρησεν ὁ Εὐρώτας. Θέλω νὰ σοῦ ἀφαιρέσω πᾶσαν κλίσιν τοῦ πνεύματός σου, ἡ ὁποία σὲ παρακινεῖ νὰ διευθύνεσαι ἀπὸ τὴν συνείδησιν, τὴν ἀρετήν, τὴν τιμήν. Αὐτὰ εἶνε τρέλλα. Οὔτε πρέπει νὰ λογαριάζῃς κἀνὲν πρόσωπον καὶ οὐδεμίαν ὕπαρξιν, ἐφ' ὅσον σοῦ εἶνε ἐμπόδιον εἰς τὸν δρόμον σου.

Ὁ Φούλβιος ἐδάγκωσε τὰ χείλη ἐν σιωπῇ καὶ ἐκάλυψε τὸ πρόσωπόν του κατέρυθρον μὲ τὰς χεῖράς του.

— Αἴ! καλά, εἶπεν ὁ Εὐρώτας, αὔριον θὰ ὑπάγῃς νὰ εὕρῃς τὸν αὐτοκράτορα καὶ θὰ τοῦ ζητήσῃς τὸ μερίδιον, τὸ ὁποῖον σοῦ ἀνήκει ἐκ τῆς δημευθεί-

σης περιουσίας. Ἐὰν σοῦ τὸ δώσῃ, τί θὰ κάμῃς;

— Θὰ πωλήσω τὰ ἀκίνητα τὸ ταχύτερον, θὰ πληρώσω τὰ χρέη μου καὶ θὰ ἀποσυρθῶ εἰς ἄγνωστόν τινα χώραν, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν εἶνε γνωστὸν τὸ ὄνομά μου, εἶπεν ὁ Φούλβιος.

— Ἐὰν ὅμως σοῦ τὸ ἀρνηθῇ;

— Ἀδύνατον. Ἐκοπίασα πολὺ διὰ νὰ ἀποκτήσω τὸ δικαίωμα αὐτό. Δὲν δύνανται νὰ μοῦ τὸ ἀρνηθοῦν.

— Σιγά, σιγά, ἄπειρέ μου φίλε, παρετήρησεν ὁ Εὐρώτας. Ἂς συζητήσωμεν καὶ τοῦτο ψυχραίμως. Ἂς ὑποθέσωμεν, ὅτι τὸ δικαίωμά σου αὐτὸ δὲν ἀναγνωρίζεται.

— Τότε αὐτὸ θὰ εἶνε ἡ καταστροφή μου. Δὲν ἔχω οὐδεμίαν πλέον ἐλπίδα διὰ νὰ προοδεύσω. Πρέπει ἐν τούτοις νὰ φύγω μακρὰν ἀπὸ τὴν Ρώμην.

— Πολὺ καλά, παρετήρησεν ὁ γέρων. Ὀφείλεις πολλὰ εἰς τοὺς ἐνεχυροδανειστάς;

— 240.000 δραχμὰς εἰς τὸν ἀσυνείδητον ἐκεῖνον Ἑβραῖον Ἐφραΐμ, ἐντόκως πρὸς 50 τοῖς ἑκατόν!

— Ἐπὶ ποίᾳ ἐγγυήσει;

— Μὲ ἐγγύησιν τὰς ἐλπίδας μου ἐπὶ τῆς περιουσίας τῆς κυρίας Ἀγνῆς, εἶπεν ὁ Φούλβιος.

— Καὶ ἐὰν δὲν ἐπιτύχῃς τὸ μερίδιον αὐτό, θὰ σὲ ἀφήσῃ νὰ φύγῃς ὁ Ἐφραΐμ;

— Ὄχι βέβαια, ἐὰν τὸ μάθῃ. Ἀλλὰ πρέπει νὰ προετοιμάσωμεν ἐν πάσῃ μυστικότητι τὰ τῆς ἀναχωρήσεώς μας.

— Ἄφησε εἰς ἐμὲ τὴν φροντίδα αὐτήν, Φούλβιε, εἶπεν ὁ Εὐρώτας. Βλέπεις πόσην σπουδαιότητα ἔχει διὰ σὲ ἡ αὐριανὴ ἡμέρα. Ἡ ζωή σου ἢ ὁ θάνατός σου ἐξαρτῶνται ἐξ αὐτῆς. Εἶνε δι' ἡμᾶς ἡ μεγάλη ἡμέρα. Θάρρος καὶ θέλησις ἄκαμπτος θὰ σοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ ἀντιμετωπίσῃς τὴν ἡμέραν αὐτήν.

---

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ'.

### *Συνέχεια τῆς αὐτῆς ἡμέρας.*

Ὁ Φούλβιος ἐξῆλθεν ἀπὸ τὰ διαμερίσματά του διὰ νὰ τὸν κτυπήσῃ ὁ ἀὴρ τῆς νυκτός, ὅστις ἦτο ζωηρὸς καὶ δροσερός, καὶ νὰ κατασιγάσῃ τὸ ἀνήσυχον αἷμα καὶ τὰ τεταραγμένα νεῦρά του. Ἐτλανᾶτο μόνος, ἄνευ σκοποῦ τινος, ἐπὶ τῶν ὁδῶν καὶ χωρὶς νὰ ἐννοήσῃ καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐπλησίασε πρὸς τὴν Τουλιανὴν φυλακήν. Τί τὸν ἐτράβα πρὸς τὰ ἐκεῖ; Αἴσθημά τι ἀλλόκοτον καὶ συγκεχυμένον, τὸ ὁποῖον ἐδημιουργεῖτο εἰς τὴν ψυχήν του ἀπὸ τὰς τύψεις τῆς συνειδήσεώς του, ἀπὸ τὴν πληγεῖσαν ἀλαζονείαν του, ἀπὸ τὴν τυφλὴν φιλαργυρίαν του, τέλος δὲ καὶ ἀπὸ τὴν ἐντροπήν, τὴν ὁποίαν ᾐσθάνετο συλλογιζόμενος ὅτι ἡ προστυχιά του εἶχε φθάσει εἰς τὸ κατακόρυφον.

Εὑρίσκετο ἤδη εἰς τὴν θύραν τῆς φυλακῆς. Ἀφοῦ δὲ ἐγνώριζε τὸ σύνθημα, ἀπήγγειλε τοῦτο εἰς τὸν σκοπὸν καὶ εἰσήχθη ἄνευ ἀντιρρήσεως. Ἔπειτα κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν του εἰσήχθη εἰς τὸ δωμάτιον τῆς

Ἀγνῆς, ἡ ὁποία ὅταν τὸν εἶδε δὲν ἐταράχθη ποσῶς, ἀλλ᾽ ἐστάθη ἔμπροσθεν αὐτοῦ εἰρηνικὴ καὶ ἀτρόμητος.

— Φούλβιε, τοὐλάχιστον ἐδῶ ὀφείλεις νὰ μὲ σεβασθῇς, εἶπε μετὰ γλυκύτητος ἡ Ἀγνή. Δὲν μοῦ ἀπομένουν παρὰ ἐλάχισται μόνον ὧραι ζωῆς Ἄφες με νὰ τὰς διέλθω ἡσύχως.

— Ἀγνή, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος, ἔρχομαι ἀκριβῶς διὰ νὰ καταστήσω τὰς ὥρας ταύτας μακροτέρας, νὰ τὰς μεταβάλω εἰς ἔτη καὶ νὰ μὴ σοῦ δώσω ἁπλῶς τὴν εἰρήνην ἀλλ᾽, ἔτι περισσότερον, τὴν εὐτυχίαν. Ἔρχομαι νὰ ἀνανεώσω τὰς προτάσεις μου καὶ σοῦ προσφέρω καὶ κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας στιγμὰς τὴν σανίδα τῆς σωτηρίας.

— Δὲν σοῦ εἶπα, ἀπεκρίθη ἡ Ἀγνή, ὅτι εἶμαι χριστιανὴ καὶ ὅτι θὰ προετίμων μυριάκις νὰ θυσιάσω τὴν ζωήν μου ἢ νὰ προδώσω τὴν πίστιν μου;

— Ἀλλὰ δὲν σοῦ ζητῶ πλέον αὐτό, παρετήρησεν ὁ Φούλβιος. Αἱ θύραι τῆς φυλακῆς μοὶ εἶνε ἀκόμη ἀνοικταί. Φύγε μαζύ μου καὶ παρὰ πάντα τὰ αὐτοκρατορικὰ διατάγματα θὰ μείνῃς χριστιανὴ καὶ θὰ ζήσῃς.

— Δὲν σοῦ εἶπα, προσέθεσεν ἡ Ἀγνή, ὅτι εἶμαι νύμφη τοῦ Κυρίου μου καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ὅτι μόνον δι᾽ αὐτὸν θὰ τηρήσω αἰωνίως τὴν πίστιν μου;

— Τρελλὴ καὶ ἀνόητος! Ἐπιμένεις λοιπὸν εἰς τὰς ἰδέας σου αὐτάς; Ἀλλ᾽ ἰδοὺ ἐπέρχεται ταχὺς ὁ θάνατος. Καὶ πρὸ αὐτοῦ ἴσως σοῦ συμβῇ ἄλλο τι χει-

ρώτερον, τὸ ὁποῖον θὰ ἀποδιώξῃ ἀπὸ τὸ ἀδειανὸ κεφάλι σου τὰς φαντασιοπληξίας αὐτάς.

— Δὲν φοβοῦμαι τίποτε, εἶπεν ἡ Ἁγνή. Μάθε ὅτι ἄγγελος μὲ φρουρεῖ ἀγρύπνως, δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ δὲ αὐτός, ἵνα ταπεινωθῇ καὶ ἀτιμασθῇ ἡ δούλη τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ Φούλβιος εἶχε χάσει πλέον τὴν ὑπομονήν. Γεμᾶτος μῖσος τῆς ἀπευθύνει·

— Ἄθλία γυνή. Σοῦ προσφέρω ἀκόμη τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴν διὰ νὰ διαφύγῃς τὴν καταστροφήν. Τί ἐκλέγεις; νὰ ζήσῃς μαζύ μου ἢ νὰ ἀποθάνῃς;

— Τὸν θάνατον θὰ ἐξέλεγον ἐγὼ δι' ἐμαυτὴν μᾶλλον παρὰ τὴν ζωὴν μὲ ἕν τέρας, ὅπως σύ, εἶπε μία φωνὴ εὑρισκομένη πλησίον τῆς θύρας. Ἦτο ἡ Φαβιόλα, ἥτις ἤρχετο διὰ νὰ ἐπισκεφθῇ διὰ τελευταίαν φορὰν τὴν ἐξαδέλφην της.

— Θὰ ἀποθάνῃ λοιπόν, εἶπεν ἐκεῖνος συσφίγγων τοὺς δακτύλους του εἰς πυγμὴν καὶ ρίπτων μανιῶδες βλέμμα πρὸς τὸ νέον πρόσωπον, ὅπερ εἰσήρχετο. Καὶ σὺ ἀκόμη θὰ ἀποθάνῃς, ἐὰν τολμήσῃς νὰ μοῦ παρεμβάλῃς πρόσκομμά τι εἰς τὸν δρόμον μου.

Εἰς τὴν Φαβιόλαν ὅσον κακὴν ἐντύπωσιν ἔκαμεν ὁ Φούλβιος, τόσον ἐξαίρετον θέαμα παρουσίασεν ἡ Ἁγνή. Τῆς ἐφάνη ὡς ἄγγελος φωτός, καθ' ὃν χρόνον ὁ Φούλβιος ὡμοίαζε πρὸς μαῦρον δαίμονα. Οὐδὲν ἴχνος ὀργῆς ἢ φόβου ἢ θορύβου ἢ ταραχῆς παρουσίαζε τὸ ὡραῖον πρόσωπόν της. Ἡ ἔκφρασίς της ἦτο

αἰθερία· τὸ μειδίαμά της ὡσαύτως γλυκὺ καὶ περιχαρὲς ὡς καὶ πρότερον. Εἶχε τὸ αὐτὸ εὐγενὲς ὕφος καὶ τὸ σύνολόν της ἐν γένει ἐπέβαλλε τὸν σεβασμόν. Ἡ Φαβιόλα ὄχι ἁπλῶς τὴν ἠγάπησεν ἀλλὰ καὶ τὴν ἐσεβάσθη.

Ἡ Ἁγνή, μόλις ἀνεχώρησεν ὁ Φούλβιος καὶ ἔμεινε μόνη μετὰ τῆς Φαβιόλας, ἐκράτησε τὰς χεῖρας ταύτης διὰ τῶν ἰδικῶν της καὶ σταυρώνουσα αὐτὰς ἐπὶ τοῦ ἡσύχου στήθους της τῆς εἶπε:

—Φαβιόλα, ἔχω μίαν παράκλησιν νὰ σοῦ ἀπευθύνω. Δὲν μοῦ ἠρνήθης τίποτε οὐδέποτε. Εἶμαι βεβαία, ὅτι καὶ τώρα δὲν θὰ μοῦ ἀρνηθῇς ὅ,τι σοῦ ζητήσω.

— Μὴ ὁμιλῇς ἔτσι, ἀγαπημένη μου Ἁγνή, εἶπεν ἡ Φαβιόλα. Σήμερον δὲν πρέπει νὰ παρακαλῇς, πρέπει νὰ διατάσσῃς.

— Τότε σοῦ ζητῶ νὰ μοῦ ὑποσχεθῇς, ὅτι ἀπὸ τώρα θὰ προσέξῃς εἰς τὰς διδασκαλίας τοῦ Χριστιανισμοῦ. Μελέτησέ τας μετὰ προσοχῆς καὶ ἔχω τὴν πεποίθησιν, ὅτι θὰ τὰς ἐγκολπωθῇς. Καὶ τότε δὲν θὰ σὲ ἴδω, ὅπως σὲ βλέπω κατ᾽ αὐτὴν τὴν στιγμήν.

— Πῶς μὲ βλέπεις τώρα, Ἁγνή μου; ἠρώτησεν ἡ Φαβιόλα.

— Μέσα εἰς τὰ σκότη, ἀγαπητή μοι Φαβιόλα. Βλέπω ἐν σοὶ ἓν εὐγενὲς πνεῦμα, μὲ γενναίας διαθέσεις, μὲ καρδίαν εὐαίσθητον, μὲ αἰσθήματα ἐξιδανικευμένα, μὲ ζωὴν ἐνάρετον. Τί θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἐπιθυμήσῃ περισσότερον διὰ μίαν γυναῖκα; Καὶ ὅμως

ἐπὶ ὅλων αὐτῶν τῶν λαμπρῶν χαρισμάτων ἐπικάθηται νεφέλη τις πυκνή, σκοτεινή, ἡ σκιὰ τοῦ θανάτου. Εἴθε νὰ διαλυθῇ καὶ αὕτη διὰ νὰ εἶνε τὸ πᾶν ἐν σοὶ φῶς καὶ λαμπρότης.

— Τὸ αἰσθάνομαι, ἀγαπητή μου Ἀγνή, τὸ αἰσθάνομαι. Ἐνώπιόν σου δὲν εἶμαι παρὰ σημεῖον σκοτεινὸν συγκρινόμενον πρὸς τὴν ἀκτινοβόλον λάμψιν σου. Ἀλλὰ πῶς θὰ εἰμπορέσω νὰ ἐναγκαλισθῶ τὸν Χριστιανισμόν;

—Πρέπει νὰ διαπεράσῃς τὸν χείμαρρον, ὅστις μᾶς διαχωρίζει. Ὕδατα διαυγῆ καὶ καθαίροντα θὰ κατακλύσωσι τὸ σῶμά σου, ἔλαιον ἅγιον θὰ χρίσῃ τὴν σάρκα σου καὶ ἡ ψυχή σου θὰ λευκανθῇ τότε ὅπως ἡ χιών, ἡ καρδία σου θὰ πραϋνθῇ ὅπως ἡ τοῦ παιδός. Ἐκ τοῦ βαπτίσματος αὐτοῦ θὰ ἐξέλθῃς νέον κτίσμα, γεννηθὲν ἐκ νέου πρὸς ζωὴν νέαν καὶ ἀθάνατον.

— Καὶ θὰ χάσω ὅλα αὐτὰ τὰ προτερήματα, τὰ ὁποῖα εὗρες ἐν ἐμοί; ἠρώτησεν ἡ Φαβιόλα.

— Καθὼς ὁ κηπουρός, ἀπεκρίθη ἡ Ἀγνή, ἐκλέγει ἄγριόν τι καὶ ἄχρηστον δένδρον καὶ ἐγκεντρίζει εἰς τὸν κορμὸν αὐτοῦ νέον τινὰ καὶ ἥμερον ὀφθαλμόν, τοῦ ὁποίου τὰ ἄνθη καὶ οἱ καρποὶ καθίστανται οὕτω κτῆμα τοῦ ἀγρίου δένδρου, οὕτω καὶ ἡ ζωὴ ἡ νέα τὴν ὁποίαν θὰ λάβῃς θὰ ἐξευγενίσῃ, θὰ ἐξυψώσῃ, θὰ ἐξαγιάσῃ τὰ χαρίσματα, τὰ ὁποῖα ἤδη κατέχεις καὶ τὰ ὁποῖα ἀπέκτησες εἴτε ἐξ ἀνατροφῆς καὶ παιδείας, εἴτε

ἐκ φύσεως. Ὦ! ποῖον ἔνδοξον δημιούργημα θὰ πλάσῃ ἐκ σοῦ ὁ Χριστιανισμός, ἀγαπητή μοι Φαβιόλα.

— Μοῦ ἀποκαλύπτεις νέον τινὰ κόσμον, προσφιλεστάτη μου Ἁγνή! Ὦ! πόσον λυποῦμαι, διότι μὲ ἀφήνεις εἰς τὸ κατώφλιον τῆς θύρας τοῦ κόσμου αὐτοῦ!

— Ἄκουσε! ἀνέκραξεν ἡ Ἁγνὴ ἐν ἐκστάσει. Ἔρχονται! Ἀκούεις τὸ ρυθμικὸν βῆμα τῶν στρατιωτῶν ἐν τῇ γαλαρίᾳ; Εἶνε οἱ ὑπηρέται τοῦ Νυμφίου μου, οἵτινες ἔρχονται νὰ μὲ ζητήσουν. Καλὴν ἀντάμωσιν, Φαβιόλα, μὴ κλαίῃς πλέον δι' ἐμέ. Ὦ! ἐὰν ἠδυνάμην νὰ σὲ κάμω νὰ αἰσθανθῇς τὴν εὐτυχίαν τοῦ ἀποθνήσκειν διὰ τὸν Χριστόν! Καὶ τώρα θὰ σοὶ εἴπω ἕνα λόγον, τὸν ὁποῖον δὲν σοῦ εἶπά ποτε μέχρι σήμερον: Ὁ Θεὸς νὰ σὲ εὐλογήσῃ.

Καὶ ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς Φαβιόλας, καθ' ἣν στιγμὴν εἰσήρχοντο οἱ στρατιῶται. Ἡ Ἁγνὴ παρεδόθη εἰς αὐτούς, ἐνῷ ἡ Φαβιόλα ἐπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκόν της ἔχουσα κατὰ νοῦν γενναῖόν τι σχέδιον.

Τὴν νεαρὰν μάρτυρα ἠὐλαβήθησαν πάντες οἱ στρατιῶται καὶ οὐδεὶς ἔθιξεν αὐτήν. Ἡ ἀπειλὴ τοῦ Φουλβίου δὲν ἐπραγματοποιήθη. Ἄγγελος φύλαξ ἠγρύπνει ἐπ' αὐτῆς καὶ διεφύλαξεν αὐτὴν ἄσπιλον ἐν μέσῳ τῶν θηρίων ἐκείνων.

Ἦτο πολὺ πρωΐ ἀκόμη, ὅταν προσήχθη διὰ δευτέραν ἤδη φορὰν ἐνώπιον τοῦ κριτηρίου. Ὁ κριτὴς

ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ θρόνου του καὶ ἱκανὸν πλῆθος ἐσχημάτιζεν ἡμικύκλιον ἀρκετὰ πυκνόν. Μεταξὺ τῶν θεατῶν εὑρίσκοντο δύο, οἱ ὁποῖοι προσείλκυον τὴν προσοχὴν ὅλων. Ἵσταντο ἀκριβῶς ὁ εἷς ἀπέναντι τοῦ ἄλλου εἰς τὰ δύο ἄκρα τοῦ ἡμικυκλίου, τὸ ὁποῖον ἐσχημάτιζε τὸ πλῆθος. Ὁ εἷς ἦτο νέος τυλιγμένος μέσα εἰς τὴν τήβενόν του, τῆς ὁποίας τὸ ἓν ἄκρον ἐκάλυπτε μέρος τοῦ προσώπου του, εἰς τρόπον ὥστε δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διακρίνῃ τις τὰ χαρακτηριστικά του. Ὁ ἄλλος θεατὴς ἦτο μία κυρία, ἀριστοκρατικοῦ ἐξωτερικοῦ, ἀναστήματος ὑψηλοῦ καὶ εὐθυτενοῦς, τοιαύτη τὴν ὁποίαν κανεὶς δὲν θὰ περιέμενε νὰ συναντήσῃ ἐκεῖ συνωθουμένην μετὰ τοῦ πλήθους. Εἷς λαμπρὸς μανδύας, ἐργασίας ἰνδικῆς, χρυσοΰφαντος καὶ πορφυροῦς τὴν ἐσκέπαζεν ἀπὸ κορυφῆς μέχρι ποδῶν, ὑπενθυμίζων τὸ ὡραῖον ἀρχαῖον ἄγαλμα τῆς Αἰδοῦς. Μία δούλη τὴν συνώδευεν, ἥτις ἦτο, ὅπως καὶ ἡ κυρία της, ἐπιμελῶς σκεπασμένη.

Ἡ Ἀγνὴ εἰσήχθη ὑπὸ τῶν φυλάκων αὐτῆς ἐντὸς τοῦ ἡμικυκλίου καὶ ἐστάθη ἐνώπιον τοῦ κριτηρίου μὲ ὕφος ἀτάραχον. Αἱ σκέψεις της ἐπέτων ἀλλαχοῦ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, δι' αὐτὸ δὲ καὶ δὲν ἀντελήφθη ποσῶς τὰ δύο πρόσωπα, τὰ ὁποῖα μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης προσείλκυον τὴν προσοχὴν ὅλων.

— Διατί δὲν τὴν ἁλυσοδέσατε; ἠρώτησε μετ' ὀργῆς ὁ δήμαρχος.

— Δὲν εἶνε ἀνάγκη, ἀπεκρίθη ὁ Κάτουλλος. Ὑπα-

κούει ἄνευ ἀντιρρήσεως, εἶνε δὲ ἄλλως τε καὶ τόσον μικρά.

— Ἀλλὰ εἶνε καὶ πείσμων περισσότερον ἀπὸ τοὺς γέροντας. Βάλε της γρήγορα ἁλυσίδες εἰς τὰ χέρια.

Ὁ δήμιος ἐζήτησε νὰ εὕρῃ εἰς ἕνα σωρὸν τὰς καταλλήλους καὶ ἐπέτυχεν ἓν ζεῦγος, τὸ μικρότερον καὶ ἐλαφρότερον ἀπὸ ὅλας, μὲ τὸ ὁποῖον ἔδεσε τὰς χεῖρας τῆς Ἁγνῆς. Ἀλλ' ἐκείνη, οἱονεὶ παίζουσα, ἐτίναξε τὰς χεῖρας καὶ τὰ δεσμὰ κατέπεσαν εἰς τοὺς πόδας της, ὅπως ἄλλοτε ἡ ἔχιδνα ἡ κρεμασθεῖσα εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Παύλου.

— Εἶνε αἱ πλέον μικραὶ ἀπὸ ὅσας ἔχομεν, εἶπεν ὁ Κάτουλλος. Ἀλλ' αὐτὴ εἶνε τόσον μικρὰ καὶ τόσον λεπτὰ τὰ χέρια της, ὥστε θὰ ἔπρεπε νὰ φορέσῃ ἄλλα βραχιόλια.

— Σιωπή, Κάτουλλε! ἀπεκρίθη ὁ κριτὴς ἐξοργισμένος. Στραφεὶς δὲ πρὸς τὴν δεσμῶτιν προσέθεσε μὲ τόνον γλυκύτατον.

— Ἁγνή, λυποῦμαι τὴν νεότητά σου, τὴν κοινωνικὴν θέσιν σου, τὴν καλὴν ἀνατροφήν, τὴν ὁποίαν ἔλαβες. Ἐπιθυμῶ νὰ σὲ σώσω, ἐὰν τοῦτο εἶνε δυνατόν. Σκέφθητι, ἐφ' ὅσον εἶνε καιρὸς ἀκόμη. Ἀπαρνήθητι τὰς ψευδεῖς καὶ ὀλεθρίας τοῦ Χριστιανισμοῦ διδασκαλίας, ὑπάκουσον εἰς τὰ αὐτοκρατορικὰ διατάγματα καὶ θυσίασον εἰς τοὺς θεούς.

— Εἶνε ἀνωφελὲς νὰ μὲ πειράζετε περισσότερον, προσέθεσεν ἐκείνη. Ἡ ἀπόφασίς μου εἶνε ἀδιάσει-

στος. Περιφρονῶ τοὺς ψευδεῖς θεούς σου καὶ δὲν δύναμαι νὰ ἀγαπήσω παρὰ τὸν μόνον ζῶντα Θεόν. Θεὲ αἰώνιε, ἄνοιξόν μοι τὰς οὐρανίους πύλας σου, τὰς ἄλλοτε συγκεκλεισμένας διὰ τοὺς ἀνθρώπους. Ἰησοῦ προσκυνητέ, δέχθητι τὴν ψυχήν, ἥτις εἶνε προσκεκολλημένη εἰς Ἐσέ! Σοὶ ἔχω ἤδη ἀφιερώσει τὴν παρθενίαν μου. Ἀφιερώνω ἤδη πρὸς τὸν Πατέρα Σου τὸ μαρτύριόν μου καὶ τὴν θυσίαν μου.

— Βλέπω, ὅτι χάνω τὸν καιρόν μου, εἶπεν ὁ δικαστὴς ἀνυπόμονος, ὅστις ἔβλεπε τὸ πλῆθος νὰ ἐκδηλώνῃ σημεῖα συμπαθείας. Γραμματεῦ, γράψον τὴν ἀπόφασιν. Καταδικάζομεν τὴν Ἀγνὴν νὰ ἀποθάνῃ διὰ τοῦ ξίφους, διότι περιεφρόνησε τὰ αὐτοκρατορικὰ διατάγματα. Ἡ ἀπόφασις ἂς ἐκτελεσθῇ αὐτοστιγμεί.

Ἡ Ἀγνὴ ἐσήκωσε πρὸς στιγμὴν τοὺς ὀφθαλμούς της καὶ τὰς χεῖράς της πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ ἀκολούθως ἐγονυπέτησεν ἡσύχως. Διὰ τῶν ἰδίων της χειρῶν ἀνεσήκωσε τὴν κόμην καὶ ἀπεγύμνωσε τὸν τράχηλον αὐτῆς εἰς τὸ ξῖφος τοῦ δημίου. Τὸ ὅπλον ἔρριψε μίαν λάμψιν καὶ μετὰ μίαν στιγμὴν τὸ μαρτύριον εἶχε συντελεσθῇ.

Ὁ ἄνθρωπος, ὅστις ἵστατο πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ δικαστοῦ (ὁ Φούλβιος), παρηκολούθησε τὸ πλῆγμα τῆς σπάθης χωρὶς νὰ ἀποστρέψῃ τὰ βλέμματά του, τὸ χεῖλός του δὲ ἐσημείωσεν ἀγρίαν σύσπασιν, ἥτις ἐξεδήλωνε τὸν θρίαμβόν του. Ἡ κυρία, ἥτις ἵστατο ὀρθία ἀπέναντι αὐτοῦ (ἡ Φαβιόλα), ἀπέστρεψε τὴν κε-

φαλὴν μέχρις ὅτου ὁ ψίθυρος τοῦ ὄχλου τῆς ἀνήγγειλεν, ὅτι τὸ πᾶν εἶχε τελειώσει. Ἐπροχώρησε τότε θαρραλέως, ἐξεδύθη τὸν λαμπρὸν μανδύαν μὲ τὸν ὁποῖον ἦτο ἐνδεδυμένη καὶ τὸν ἐξήπλωσεν ὡς σινδόνα ἐπὶ τοῦ ἠκρωτηριασμένου σώματος.

Ἐπιδοκιμασίαι ἐπηκολούθησαν εἰς τὴν χαριτωμένην αὐτὴν ἐνέργειαν τῆς γυναικείας αἰσθηματικότητος. Ἡ κυρία ἐστάθη τώρα ἔμπροσθεν τοῦ κριτηρίου ἐνδεδυμένη πενθιμωτάτην περιβολήν.

— Κύριε, εἶπεν αὕτη μὲ φωνὴν εὔηχον καὶ καθαράν, ἀλλὰ βαθέως συγκεκινημένην, ἀπόδος δικαιοσύνην εἰς τὸ αἴτημά μου. Αἱ τραχεῖαι χεῖρες τῶν δούλων σου ἂς μὴ θίξωσι καὶ ἂς μὴ βεβηλώσωσι τὰ λείψανα ἐκείνης, τὴν ὁποίαν ἠγάπησα ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐπίτρεψον ἵνα μεταφέρω αὐτὰ εἰς τοὺς τάφους τῶν πατέρων της, διότι ἦτο αὕτη εὐγενὴς τόσον ὅσον καὶ καλή.

Ὁ Τέρτυλλος ἦτο προφανῶς ἐξοργισμένος, ὅταν ἀπεκρίθη·

— Γύναι, οἱαδήποτε καὶ ἂν εἶσαι, δὲν δύναμαι νὰ σοὶ παράσχω τὴν αἴτησιν ταύτην. Κάτουλλε, πρόσεχε, τὸ σῶμα αὐτὸ πρέπει νὰ ριφθῇ κατὰ τὴν συνήθειαν εἰς τὸν ποταμὸν ἢ νὰ καῇ.

— Σὲ παρακαλῶ, κύριε, ἐπέμεινεν ἡ κυρία μετὰ σοβαρότητος. Ἐὰν ἡ ἀρετὴ τῆς γυναικὸς συνεκίνησέ ποτε τὴν καρδίαν σου διὰ τῶν δακρύων τῆς μητρός σου ἢ διὰ τῶν γλυκέων λόγων τῶν ἀδελφῶν σου ἐν

ἡμέραις θλίψεως ἢ ἀσθενείας, σὲ παρακαλῶ νὰ εἰσακούσῃς τὴν ταπεινήν μου δέησιν. Ἐὰν κατὰ τὴν σημερινὴν ἑσπέραν κατὰ τὴν ἐπάνοδόν σου εἰς τὸν οἰκόν σου σὲ ὑποδεχθῶσιν αἱ θυγατέρες σου ἐπὶ τοῦ κατωφλίου καὶ συῦ ἀσπασθῶσι τὰς χεῖρας μολυσμένας ἀπὸ ἀνθρώπινον αἷμα, φρόντισε νὰ εἴπῃς εἰς αὐτὰς τοὐλάχιστον ὅτι ἀπέδωκας τὸν ἀσθενῆ αὐτὸν σεβασμὸν εἰς τὴν παρθενικὴν λεπτότητα, ἣν ὁποίαν αὐταὶ τόσον πολὺ κατέχουσι.

Τὸ πλῆθος ἐξεδήλωνε τὴν συμπάθειάν του τόσον ζωηρὰν διὰ τὴν Φαβιόλαν, ὥστε ὁ Τέρτυλλος διὰ νὰ θέσῃ τέλος εἰς τὰς ἐκδηλώσεις αὐτὰς τὴν ἠρώτησεν ἀποτόμως.

— Μήπως εἶσαι καὶ σὺ χριστιανή;

Ἡ Φαβιόλα ἐδίστασε πρὸς στιγμήν, ἀλλ' ἀκολούθως ἀπεκρίθη:

— Ὄχι, κύριε, δὲν εἶμαι. Ὁμολογῶ ὅμως, ὅτι ἐὰν ὑπῆρχέ τι, ὅπερ θὰ ἠδύνατο νὰ μὲ κάμῃ χριστιανήν, τοῦτο εἶνε ὅ,τι εἶδον σήμερον.

— Τί θέλεις νὰ εἴπῃς;

— Τί! Διὰ νὰ προστατεύσετε τὴν θρησκείαν τοῦ κράτους, πρέπει νὰ θυσιάζωνται τοιαῦτα ὄντα, ὁποῖον εἶνε τὸ πρὸ ὀλίγων στιγμῶν σφαγιασθέν, καθ' ὃν χρόνον τέρατα, τὰ ὁποῖα προσδίδουσι καταισχύνην εἰς ὁλόκληρον τὸ ἀνθρώπινον γένος, θὰ ζῶσι ζωὴν εὐδαίμονα! Ὦ! κύριε! δὲν γνωρίζεις τί ἀφηρπάγη σήμερον ἀπὸ τὸν κόσμον! Ὑπῆρξε τὸ πλέον

ἄγνόν, τὸ πλέον γλυκύ, τὸ περισσότερον ἅγιον πλάσμα ἐξ ὅσων ἐγνώρισά ποτε. Ἡ τιμὴ καὶ ὁ κόσμος τοῦ φύλου μας, μὲ ὅλον ὅπου ἦτο ἀκόμη παιδίον. Καὶ θὰ ἠδύνατο τὸ πλάσμα αὐτὸ νὰ ζήσῃ, ἐὰν δὲν ἀπηξίου νὰ δεχθῇ τὴν χεῖρα, τὴν ὁποίαν τοῦ προσέφερεν εἷς πρόστυχος τυχοδιώκτης, ὁ ὁποῖος τὴν κατεδίωκε μὲ τὰς ἐλεεινὰς προτάσεις του μέχρις αὐτοῦ τοῦ ἀσύλου τῆς ἐξοχῆς της καὶ τῆς ἑστίας της, μέχρι καὶ αὐτῆς ἀκόμη τῆς φυλακῆς της. Δι' αὐτὸ ἀπέθανε, διότι δὲν ἤθελε νὰ πλουτίσῃ μὲ τὴν περιουσίαν της καὶ νὰ καταστήσῃ εὐγενῆ μὲ τὸν γάμον της αὐτὸν τὸν Ἀσιάτην κατάσκοπον.

Καὶ ἔδειξε τότε διὰ τοῦ δακτύλου της τὸν Φούλβιον, ὅστις ἐπήδησε πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ ἀνέκραξε μανιωδῶς.

— Ψεύδεται ἀναιδῶς. Συκοφαντεῖ. Ἡ Ἀγνὴ ἀπεριφράστως διεκήρυξεν, ὅτι ἦτο χριστιανή.

— Ἐπίτρεψον, κύριε, ἵνα σταθῶ κατήγορός του, ἐπανέλαβεν ἡ κυρία μετ' ἀξιοπρεποῦς ἠρεμίας, καὶ παρατήρησον ἐπὶ τῆς ὄψεώς του τὴν ἀπόδειξιν ἐκείνου, τὸ ὁποῖον εἶπον. Φούλβιε, δὲν ἦλθες πολὺ πρωΐ σήμερον διὰ νὰ εὕρῃς τὸ εἰρηνικὸν αὐτὸ παιδίον ἐντὸς τῆς φυλακῆς, καὶ δὲν τοῦ εἶπες (διότι τὸ ἤκουσα ἐγὼ ἡ ἰδία), ὅτι ἐὰν ἐδέχετο τὴν χεῖρά σου, ὄχι μόνον θὰ τῆς ἔσωζες τὴν ζωήν, ἀλλὰ καὶ ὅτι παρ' ὅλα τὰ αὐτοκρατορικὰ διατάγματα θὰ τὴν ἐξησφάλιζες καὶ ἐὰν ἀκόμη ἔμενε χριστιανή;

Ὁ Φούλβιος ἀπελιθώθη. Ἦτο ὠχρὸς ὡς ὁ θάνατος καὶ ἀκίνητος ὡς κεραυνόπληκτος. Ὡμοίαζε πρὸς τὸν κατάδικον, ὅστις ἀκούει, ἂν μὴ τὴν εἰς θάνατον καταδίκην του, τοὐλάχιστον ὅμως τὴν καταδίκην του εἰς διαρκῆ καταισχύνην. Ὁπότε ὁ δικαστὴς ἀπηυθύνθη πρὸς αὐτὸν μὲ τοὺς ἑξῆς λόγους.

— Φούλβιε, αὐτὴ ἡ στάσις σου βεβαιώνει τὴν βαρεῖαν κατηγορίαν. Θὰ ἠδυνάμην νὰ σὲ κηρύξω ἔνοχον καὶ νὰ ζητήσω τὴν κεφαλήν σου. Ἄκουσε λοιπὸν τὰς συμβουλάς μου καὶ γκρεμίσου διὰ παντός. Σώθητι καὶ κρύφθητι μετὰ τὴν προστυχιάν σου αὐτὴν ἐκεῖ ὅπου ἡ ἀγανάκτησις παντὸς δικαίου ἀνθρώπου καὶ ἡ ἐκδίκησις τῶν θεῶν δὲν δύνανται νὰ σὲ εὕρουν. Μὴ δείξῃς πλέον τὸ πρόσωπόν σου οὔτε ἐδῶ, οὔτε εἰς τὴν ἀγοράν, οὔτε εἰς κανὲν ἄλλο μέρος δημόσιον τῆς Ρώμης. Ἐὰν ἡ κυρία συγκατατίθεται εἰς τοῦτο, θὰ καταγράψω τὴν ἐναντίον σου κατάθεσίν της.— Δύναμαι νὰ ἔχω τὴν τιμὴν νὰ μάθω τὸ ὄνομά σου; προσέθεσεν ἁβροφρόνως ὁ Τέρτυλλος.

— Φαβιόλα, ἀπεκρίθη ἐκείνη.

Ὁ κριτὴς ἦτο ἤδη πλήρης φιλοφροσύνης, διότι ἔβλεπεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ, καθὼς ἤλπιζε τοὐλάχιστον, τὴν μέλλουσαν νύμφην του.

— Ἤκουσα πολλάκις νὰ ὁμιλῶσι περὶ σοῦ, περὶ τῶν ὑπερόχων προτερημάτων σου καὶ τῆς μεγάλης σου ἀρετῆς. Ἐπὶ πλέον ἀφοῦ εἶσαι στενὴ συγγενὴς τοῦ θύματος τούτου, δικαιοῦσαι νὰ ζητήσῃς τὸ σῶμά του.

Ἓν σφύριγμα παρατεταμένον, τὸ ὁποῖον συνώδευσε τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Φουλβίου, διέκοψε τὴν συνδιάλεξιν αὐτήν. Ἀπεμακρύνθη ἐκεῖνος ὠχρὸς ἐκ καταισχύνης, τρόμου καὶ μανίας.

Ἡ Φαβιόλα ηὐχαρίστησε τὸν δήμαρχον καὶ ἐκάλεσε τὴν Σύραν, ἡ ὁποία τὴν συνώδευεν. Ἡ δούλη ἔνευσεν εἰς κἄποιον καὶ τέσσαρες δοῦλοι ἐνεφανίσθησαν ἀμέσως κομίζοντες φορεῖον. Ἡ Φαβιόλα δὲν ἐπέτρεψε παρὰ μόνον εἰς τὴν Σύραν νὰ τὴν βοηθήσῃ διὰ νὰ ἀνασηκώσῃ τὰ λείψανα τῆς Ἁγνῆς ἐκ τοῦ ἐδάφους καὶ τοποθετήσῃ αὐτὰ ἐντὸς τοῦ φορείου, ὅπου τὰ ἐκάλυψε πάλιν μὲ τὸ πολύτιμον κάλυμμα.

— Ὁδηγήσατε τὸν θησαυρὸν τοῦτον εἰς τὴν τελευταίαν του κατοικίαν, εἶπεν ἡ Φαβιόλα.

Καὶ ἠκολούθησεν αὐτὴ ὀπίσω μετὰ τῆς δούλης της. Μικρά τις κόρη γεμάτη δάκρυα ἐζήτησε δειλὰ νὰ παρακολουθήσῃ, ἐὰν ἦτο δυνατόν.

— Ποία εἶσαι σύ; ἠρώτησεν ἡ Φαβιόλα.

— Εἶμαι ἡ πτωχὴ Ἐμερεντιάνα, ἡ ἐκ γάλακτος ἀδελφή της, ἀπεκρίθη τὸ παιδίον. Ἡ Φαβιόλα τὴν ἐπῆρεν ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τὴν ὡδήγησε σιγὰ σιγά.

Ὅμα τὸ σῶμα τῆς Ἁγνῆς ἐσηκώθη, πλῆθος χριστιανῶν εἰσώρμησε μὲ σπόγγους καὶ σινδόνας εἰς πὰς χεῖρας διὰ νὰ περισυλλέξουν εὐλαβῶς τὸ μαρτυρικὸν αἷμα. Ματαίως οἱ φύλακες ἀνθίσταντο καὶ ἐκτύπων τὰ ἐσκυμμένα πλήθη. Ἀδάμαντες ἐὰν ἦσαν ἐκεῖ ἐσκορπισμένοι, δὲν θὰ ἐπέπιπτον μετὰ τόσης ὁρμῆς

οἱ πτωχοὶ διὰ νὰ τοὺς περισυλλέξουν. Ὅλοι ἐν τούτοις παρεμέρισαν ἔμπροσθεν ἑνὸς μόνου, τοῦ διακόνου Ρεπαράτου, ὅστις, μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς του, προϋχώρει κρατῶν εἰς χεῖρας φιαλίδιον, διὰ νὰ περισυλλέξῃ ἐντὸς αὐτοῦ αἷμα, τὸ ὁποῖον ἐπρόκειτο νὰ μένῃ κρεμάμενον ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς Ἁγνῆς πρὸς διαρκῆ βεβαίωσιν τοῦ μαρτυρίου της.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ'.

### *Τὸ τέλος τῆς αὐτῆς ἡμέρας.*

Ὁ Τέρτυλλος ἔσπευσε νὰ μεταβῇ εἰς τὰ ἀνάκτορα. Συνήντησεν ἐκεῖ τὸν υἱόν του Κορβῖνον κρατοῦντα τὸ διάταγμα ἐξόχως καλλιγραφημένον μὲ γράμματα κεφαλαῖα.

Ἔχων ὁ Τέρτυλλος τὸ προνόμιον νὰ παρουσιάζεται ἀμέσως εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ἀνέφερεν εἰς αὐτὸν τὸν θάνατον τῆς Ἁγνῆς, ἐξώγκωσε τὴν ἐξέγερσιν τοῦ πλήθους καὶ ἀπέδωκε τὸ πᾶν εἰς τὴν ἀνοησίαν καὶ ἀφροσύνην τοῦ Φουλβίου, χωρὶς νὰ κάμῃ λόγον περὶ τοῦ οὐσιώδους σφάλματος τοῦ τελευταίου τούτου. Ἀκολούθως ὑπελόγισε τὴν περιουσίαν τῆς Ἁγνῆς καὶ κατέληξε συνιστῶν, ἵνα ὁ αὐτοκράτωρ δωρήσῃ ταύτην εἰς τὴν πλέον στενὴν συγγενῆ τῆς Ἁγνῆς. Περιέγραψε συγχρόνως τὴν Φαβιόλαν ὡς γυναῖκα ἐκτάκτου εὐφυΐας καὶ ὑπερόχου παιδεύσεως, λατρεύουσαν μετὰ ζήλου τοὺς θεοὺς καὶ προσφέρουσαν καθ' ἑκάστην θυσίαν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν αὐτοκρατόρων.

— Τὴν γνωρίζω, εἶπεν ὁ Μαξιμιανὸς γελῶν. Ἡ πτωχὴ γυνή! Μοὶ ἔστειλεν ἕνα λαμπρὸ δακτυλίδι καὶ μοὶ ἐζήτησε τὴν ζωὴν τοῦ ἀθλίου ἐκείνου Σεβαστιανοῦ χθές, ἀκριβῶς καθ' ἣν στιγμὴν οἱ φύλακες τὸν ἀπετελείωναν μὲ τὰ ρόπαλα.

Καὶ ἤρχισε νὰ γελᾷ ἀκρατήτως.

— Ναί, ὡρισμένως, ἐξηκολούθησεν ὁ αὐτοκράτωρ, μικρά τις κληρονομία θὰ τὴν παρηγορήσῃ διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ. Ἂς ἑτοιμασθῇ τὸ διάταγμα, νὰ τὸ ὑπογράψω.

Ὁ Τέρτυλλος ἐπέδειξε τότε ἐκεῖνο, ὅπερ εἶχε προετοιμάσει λέγων, ὅτι εἶχε προΐδει τὴν περὶ τούτου ἀπόφασιν τοῦ αὐτοκράτορος, διότι ὑπελόγισεν ἐπὶ τῆς γενναιότητος καὶ ἀξιοπρεπείας τῆς μεγαλειότητός του. Ὁ βάρβαρος αὐτοκράτωρ ἔθεσε μίαν ὑπογραφήν, διὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἐντρέπετο καὶ δημοτικοῦ σχολείου μαθητής, καὶ ὁ δήμαρχος παρέδωκε τὸ ὑπογραφὲν διάταγμα εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Τέρτυλλος ἀνεχώρει ἐκ τῶν ἀνακτόρων, εἰσήρχετο εἰς αὐτὰ ὁ Φούλβιος. Εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ ἀλλάξει τὰ ἐνδύματα, χάρις δὲ εἰς ἓν λουτρὸν τὸ ὁποῖον εἶχε κάμει, τὰ ἴχνη τῆς πρωϊνῆς ὀργῆς εἶχον ἐξαλειφθῆ. Ἐσυλλογίζετο ἐν τούτοις τὴν διαπόμπευσιν, τὴν ὁποίαν τοῦ εἶχε κάμει ἡ Φαβιόλα, ἀλλὰ τοῦ ἔμενε πάντοτε ἡ ἐλπὶς τοῦ πλούτου τῆς Ἀγνῆς.

— Μὲ ἐξηυτέλισεν, ἔλεγεν, ἡ γυνὴ αὐτή, δὲν τῆς

περνᾷ ὅμως νὰ μὲ καταστήσῃ καὶ ἐπανῆλθεν.

Ἀφοῦ περιέμεινεν ἐπί τινα χρόνον, εἰσῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν ἀκροάσεων καὶ ἐπροχώρησε μὲ μειδίαμα εἰς τὰ χείλη, πρὸς τὰς βαθμίδας τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θρόνου.

— Τί θέλεις ἐδῶ; ἠρώτησεν ὁ αὐτοκράτωρ.

— Μεγαλειότατε, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος, ἔρχομαι νὰ παρακαλέσω ταπεινῶς τὴν βασιλικὴν δικαιοσύνην νὰ θέσῃ εἰς τὴν κατοχήν μου τὸ μερίδιον, τὸ ὁποῖον μοὶ ἀνήκει ἐκ τῆς περιουσίας τῆς κυρίας Ἁγνῆς. Ἀνεκάλυψα ὅτι ἦτο χριστιανὴ καὶ ἀπέθανε πρὸ ὀλίγου τιμωρηθεῖσα διὰ τῆς τιμωρίας, ἥτις ἀνήκει εἰς ὅλους ὅσοι ἀπειθοῦσιν εἰς τὰ διατάγματά σου.

— Πολὺ καλά. Ἐπληροφορήθην ὅμως, ὅτι ἐνήργησες ἀνοήτως καὶ ἐξήγειρες δι' αὐτὸ τὸν θόρυβον καὶ τὰ παράπονα τοῦ λαοῦ ἐναντίον σου. Δι' αὐτὸ πρέπει γρήγορα νὰ φύγῃς ὄχι μόνον ἀπὸ ἐμπρός μου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ ἀνάκτορά μου καὶ ἀπὸ τὴν πόλιν μου αὐτήν. Ἤκουσες; Δύο φορὰς τοιαύτας διαταγὰς καὶ εἰδοποιήσεις δὲν δίδω.

— Θὰ ὑπακούσω παρευθύς, ἀπεκρίθη ὁ Φούλβιος. Διατάξατε μόνον νὰ μοῦ δοθῇ ὅ,τι μοὶ ἀνήκει ἐκ τῆς περιουσίας τῆς Ἁγνῆς καὶ θὰ φύγω ἀμέσως.

— Ἀρκετὰ εἶπες, ἀπεκρίθη ὁ τύραννος. Γκρεμίσου ἀμέσως. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν περιουσίαν, περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλεῖς, τὴν ἐδωρήσαμεν διὰ διατάγματος μὴ ὑποκειμένου εἰς ἀνάκλησιν πρὸς τὴν κυρίαν Φαβιόλαν,

Ὁ Φούλβιος δὲν προσέθεσεν οὐδὲ λέξιν. Ἥπλωσε τὴν χεῖρα τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἀπεσύρθη βραδέως. Ἦτο ἄνθρωπος συντετριμμένος καὶ κατεστραμμένος. Ὅταν ἐξῆλθεν, ἠκούσθη ψιθυρίζων:

— Λοιπὸν ἡ κακοῦργα ἐκείνη μὲ ἔκαμε καὶ ἐπαίτην.

Ὅταν ἔφθασεν εἰς τὴν οἰκίαν του, ὁ Εὐρώτας ἀντελήφθη εὐθὺς ἀπὸ τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ ἀνεψιοῦ του τὸ ἀποτέλεσμα. Ἔμεινεν ὅμως κατάπληκτος ἐκ τῆς ἠρεμίας, τὴν ὁποίαν ὁ Φούλβιος ἐδείκνυε.

— Βλέπω, εἶπε ξηρῶς, ὅτι τὸ πᾶν ἐτελείωσε.

—Ναί, ἑτοιμάσθης, Εὐρώτα; ἠρώτησεν ὁ Φούλβιος.

— Σχεδόν. Ἐπώλησα τὰ κοσμήματα, τὰ ἔπιπλα, τοὺς δούλους ὅσο ὅσο· ἀλλὰ τὸ ὀλίγον χρῆμα, τὸ ὁποῖον εἰσέπραξα, δὲν θὰ ἐξαρκέσῃ παρὰ μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἐφύλαξα μόνον τὸν Σταβίωνα ὡς δοῦλον τῆς ἐμπιστοσύνης μας. Θὰ μεταφέρῃ αὐτὸς ἐπὶ τοῦ ἵππου του τὰς ἀποσκευάς μας, δύο δὲ ἄλλοι ἵπποι εἶνε ἕτοιμοι διὰ σὲ καὶ δι' ἐμέ. Δὲν μοῦ μένει παρὰ ἓν μόνον διὰ νὰ εἶνε ἡ ἑτοιμασία μου πλήρης.

— Τί;

— Τὸ δηλητήριον. Τὸ παρήγγειλα χθὲς τὸ βράδυ, ἀλλὰ δὲν θὰ εἶνε ἕτοιμον παρὰ τὸ μεσημέρι.

— Καὶ τί τὸ θέλεις τὸ δηλητήριον;

— Τὸ ξέρεις, ἀπήντησεν ἄνευ συγκινήσεως ὁ Εὐρώτας. Ἡ οἰκογένεια τοῦ πατρός μου δὲν πρέπει νὰ σβύσῃ ἐν τῇ ἀθλιότητι. Πρέπει νὰ ἀποθάνῃ ἐν τιμῇ.

Ὁ Φούλβιος ἐδάγκωσε τὰ χείλη του καὶ εἶπε:

— Θὰ γείνῃ, ὅπως εἶπες. Ἐβαρύνθην τὴν ζωήν. Φύγε ἀπὸ τὸ σπίτι αὐτὸ ὅσον γρηγορώτερα δυνηθῇς, πρὶν ἢ ὁ Ἐφραΐμ μᾶς ἐννοήσῃ. Πήγαινε δὲ μὲ τοὺς ἵππους σου εἰς τὸ τρίτον μίλιον μετὰ τὴν λατινικὴν πύλην, ὀλίγον μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου θὰ σὲ συναντήσω. Διότι ἔχω καὶ ἐγὼ μίαν σπουδαίαν ὑπόθεσιν νὰ τελειώσω.

— Τί ὑπόθεσιν; ἠρώτησε μετὰ περιεργείας ὁ Εὐρώτας.

— Δὲν δύναμαι νὰ τὴν εἴπω καὶ εἰς σέ. Ἀλλ' ἐὰν δύο ὥρας μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου δὲν εὑρίσκωμαι πλησίον σου, ἄφησέ με καὶ σώθητι μόνος.

Ὁ Εὐρώτας ἐκάρφωσε τὸ μαῦρον καὶ ψυχρὸν βλέμμα του ἐπὶ τοῦ Φουλβίου διὰ νὰ μαντεύσῃ ἐκ τῆς φυσιογνωμίας περὶ τίνος ἐπρόκειτο. Ἀλλ' ὁ Φούλβιος εἶχε τὴν ὄψιν ψύχραιμον καὶ ἀτάραχον, ὡς συνήθως, καὶ δι' αὐτὸ ὁ γέρων δὲν ἐπέμεινε περισσότερον.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Φούλβιος εἶχεν ἐκδυθῇ, καὶ περιεβλήθη ἐνδυμασίαν ταξειδιωτικήν.

Παρεσκευάζετο προφανῶς πρὸς ἀναχώρησιν, δι' αὐτὸ δὲ ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὰ ὅπλα του. Ἐκτὸς τοῦ ξίφους του τὸ ὁποῖον ἐζώσθη, ἔκρυψεν ὑπὸ τὸν μανδύαν του ἓν ἀπὸ τὰ ἀνακυρτωμένα ἐκεῖνα μαχαίρια, τὰ κοπτερὰ καὶ ἀπαίσια κατὰ τὸ σχῆμα, τὰ ὁποῖα δὲν ἦσαν ἐν χρήσει παρὰ μόνον εἰς τὴν Ἀνατολήν.

Ὁ Εὐρώτας μετέβη παρευθὺς εἰς τὸ διαμέρισμα τῶν Νουμηδῶν καὶ ἐζήτησε τὴν Ἄφραν, τὴν σύζυγον τοῦ Ὕμφακος, ἡ ὁποία καὶ παρουσιάσθη κομίζουσα δύο φιαλίδια διαφόρων μεγεθῶν. Ἤρχιζε νὰ δίδῃ ἐξηγήσεις εἰς τὸν Εὐρώταν περὶ τοῦ περιεχομένου τῶν φιαλιδίων ἐκείνων, ὁπότε ἐπλησίασεν ὁ σύζυγός της σχεδὸν μεθυσμένος καὶ μανιώδης. Μόλις ἐπρόφθασεν ὁ Εὐρώτας νὰ κρύψῃ τὰ δύο ἐκεῖνα φιαλίδια καὶ νὰ θέσῃ νόμισμά τι εἰς τὰς χεῖρας τῆς Ἄφρας. Ὁ Ὕμφαξ, γνωρίζων τί ὑποκείμενον εἶνε ὁ Εὐρώτας, πλήρης ἀντιζηλίας ὤθησε τὴν σύζυγόν του ἐξαναγκάζων αὐτὴν νὰ φύγῃ ἐκεῖθεν τὸ ταχύτερον, καὶ ἀφοῦ ὕβρισε σκαιότατα τὸν Εὐρώταν, συγκατετέθη νὰ τὸν ἀφήσῃ ἐλεύθερον μόνον ἀφοῦ ἔλαβε τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι δὲν θὰ τὸν ἐπανέβλεπε πλέον.

Εἶνε καιρὸς νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν Φαβιόλαν. Ὁ ἀναγνώστης περιμένει ἴσως νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἡ Φαβιόλα ἐπιστρέφουσα εἰς τὴν οἰκίαν της εἶχε γίνει καὶ χριστιανή. Καὶ ὅμως δὲν εἶχε γίνει. Διότι ἀκόμη δὲν εἶχεν ἀκούσει νὰ γίνεται λόγος περὶ τῶν διδασκαλιῶν τοῦ χριστιανισμοῦ, περὶ τῶν μυστηρίων αὐτοῦ, περὶ τῆς πίστεως, τὴν ὁποίαν ἡ θρησκεία αὕτη ἐζητεῖ, περὶ τοῦ ἑνὸς ἐν Τριάδι Θεοῦ, περὶ τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Λόγου. Δὲν τῆς εἶχεν ἀκόμη κανεὶς ὁμιλήσει περὶ τῆς θαυμασίας ἀπολυτρώσεως διὰ μέσου τῶν παθημάτων καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Θεανθρώπου. Δὲν ἐγνώριζεν οὔτε τὴν Ναζαρέτ, οὔτε τὴν Βηθλεέμ,

οὔτε τὸν Γολγοθᾶν. Πῶς λοιπὸν θὰ ἠδύνατο νὰ ὀνομασθῇ χριστιανή;

Ὅταν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν της, ἐξηντλημένη καθὼς ἦτο ἀπὸ τοὺς κόπους τῆς ἡμέρας καὶ τῆς παρελθούσης νυκτός, ἀπεσύρθη εἰς τὰ ἰδιαίτερά της διαμερίσματα καὶ παρήγγειλεν εἰς τὰς ὑπηρετρίας καὶ τοὺς δούλους της νὰ ἀπομακρυνθῶσι πάντες καὶ νὰ ἀπαγορεύσωσιν εἰς οἱονδήποτε νὰ πλησιάσῃ πρὸς τὰ ἐκεῖ. Δὲν ἀντεῖχεν οὐδὲ τὸν παραμικρὸν κρότον ἢ θόρυβον ν' ἀκούσῃ. Ἐκάθησε μόνη καὶ σιωπηλὴ ἐπ' ἀρκετὰς ὥρας βασανιζομένη ἀπὸ μεγάλην νευρικὴν ἔντασιν, ἕνεκα τῆς ὁποίας δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπνώσῃ. Ἔκλαυσεν ἐπ' ἀρκετὸν τὸν θάνατον τῆς Ἁγνῆς, ἀκριβῶς ὅπως καὶ μία μήτηρ θρηνεῖ τὴν ἀπώλειαν τοῦ τέκνου της. Ἐν τούτοις ἀκτίς τις φωτεινὴ κατηύγαζε τὴν ψυχήν της. Ἡ λύπη της δὲν ὡμοίαζε διόλου πρὸς ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἐδοκίμασε διὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός της. Ἦτο βεβαία, ὅτι ἡ Ἁγνὴ δὲν εἶχε χαθῇ, ἀλλ' ἔζη εὐτυχὴς ἀλλαχοῦ, διότι ἄλλως ἐσκέπτετο, ὅτι ἡ δικαιοσύνη θὰ ἀπέβαινε κενή τις λέξις.

— Πόσον εἶνε παράδοξον, ἐσκέπτετο, τὸ ὅτι ὅλοι ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους ἐγνώρισα στολιζομένους ἀπὸ προσόντα ἔκτακτα, ἄνδρες ὅπως ὁ Σεβαστιανός, καὶ γυναῖκες ὅπως ἡ Ἁγνή, ἀπεδείχθη ὅτι ἀνῆκον εἰς τὰς τόσον περιφρονημένας τάξεις τῶν Χριστιανῶν. Δὲν μένει παρὰ μόνη ἡ δούλη μου. Αὔριον θὰ τὴν ἐρωτήσω.

Καθ' ὃν χρόνον ἡ Φαβιόλα εὑρίσκετο εἰς τὴν θλιβερὰν ταύτην μόνωσιν, ἀπησχολήθη ὑπὸ ἑνὸς ξένου, ὅστις εἰσήχθη ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦ «αὐτοκρατορικοῦ ἀπεσταλμένου». Ὁ θυρωρὸς ἠρνήθη κατ' ἀρχὰς νὰ τὸν εἰσαγάγῃ. Ἐπὶ τῇ διαβεβαιώσει του ὅμως ὅτι ἤρχετο ἐκ μέρους τοῦ αὐτοκράτορος, ἠρώτησε τὸν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν δούλων περὶ τοῦ τί ἔπρεπε νὰ κάμῃ. Αὐτὸς ἀπεκρίθη ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ ἀρνηθῶσι τὴν εἴσοδον εἰς ἕνα τοιοῦτον ἀπεσταλμένον.

Ἡ Φαβιόλα ἔμεινε κατάπληκτος, ὅταν τῆς ἀπήγγειλαν περὶ τούτου, ἡ ἀπαρέσκειά της ὅμως ὑπῆρξε μικροτέρα, ὅταν ἐσημειώθη ἡ γελοία ἐμφάνισις τοῦ μοναδικοῦ αὐτοῦ ἀπεσταλμένου. Ἦτο ὁ Κορβῖνος, ὅστις τὴν ἐπλησίασε μετὰ χάριτος παληάτσου καὶ ὁ ὁποῖος δι' ἑνὸς λόγου, τὸν ὁποῖον εἶχε προμελετήσει, ἀλλὰ πολὺ κακῶς ἀπομνημονεύσει, κατέθεσεν εἰς τοὺς πόδας αὐτῆς αὐτοκρατορικὸν διάταγμα καὶ τὴν ἔκφρασιν τῆς θερμῆς πρὸς αὐτὴν ἀφοσιώσεώς του. Τῇ προσέφερε μὲ ἄλλους λόγους μαζὺ μὲ τὴν περιουσίαν τῆς Ἀγνῆς καὶ τὴν χονδροκαμωμένην χεῖρά του.

Ἡ Φαβιόλα δὲν ἐνόησε, ποία ἦτο ἡ σχέσις μεταξὺ τῶν δύο τούτων δώρων. Δὲν ἐκατάλαβεν ὅτι ὁ Κορβῖνος τῆς προσέφερε τὴν περιουσίαν τῆς Ἀγνῆς διὰ νὰ τῆς ἐξαγοράσῃ τὴν χεῖρα. Μὲ ὅλην διὰ τοῦτο τὴν ἀφέλειαν παρεκάλεσε τὸν Κορβῖνον νὰ διαβιβάσῃ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τὰς ταπεινάς της εὐχαριστίας διὰ τὴν γενναίαν του ταύτην πρᾶξιν, προσθέσασα: τ

— Εἰπέ, ὅτι ὑποφέρω πολὺ σήμερον καὶ δὲν δύναμαι αὐτοπροσώπως νὰ ὑποβάλω εἰς τὴν Μεγαλειότητά του τὰ σεβάσματά μου.

— Ἀλλ' ἡ περιουσία αὐτή, προσέθεσεν ἐκεῖνος, εἶχε δημευθῇ καὶ ὁ πατήρ μου ἐπέτυχε τὴν ἀπελευθέρωσίν της.

— Δὲν ἦτο ἀνάγκη, εἶπεν ἡ Φαβιόλα· ἡ περιουσία αὐτὴ μοῦ ἀνήκει κατὰ νόμον ἀπὸ μακροῦ· ἀφ' ἧς στιγμῆς ἔπαυσε νὰ ἀνήκῃ εἰς ἄλλον τινά, εἶνε ἰδική μου. Δὲν ἦτο λοιπὸν δυνατὸν νὰ δημευθῇ.

Ὁ Κορβῖνος περιέπεσεν εἰς σύγχυσιν. Ἐψιθύρισε τέλος κάτι, τὸ ὁποῖον ὡμοίαζε πρὸς παράκλησιν, ὅπως γίνῃ δεκτὸς ὡς σύζυγος τῆς Φαβιόλας. Ἀλλ' ἡ εὐγενὴς Ρωμαία καὶ πάλιν δὲν ἐνόησε περὶ τίνος ἐπρόκειτο. Νομίσασα, ὅτι ὁ Κορβῖνος ἐζήτει ἀμοιβήν τινα, τὸν ἐβεβαίωσεν ὅτι ἡ παράκλησίς του θὰ ἐξετασθῇ σοβαρῶς ἐν ἄλλῃ τινὶ ὥρᾳ, διότι ἤδη ἦτο πολὺ κουρασμένη καὶ ἄθυμος. Οὕτω πως ὁ Κορβῖνος ἀπεσύρθη περιχαρής, διότι ἐνόμισεν ὅτι ἐπέτυχε πᾶν ὅ,τι ἐζήτει.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του ἔρριψεν ἓν βλέμμα ἐπὶ τῆς μεμβράνης τοῦ διατάγματος, ἥτις ἦτο ἐντετυλιγμένη ἐπὶ τῆς μικρᾶς τραπέζης, ἡ ὁποία εὑρίσκετο παρὰ τὴν κλίνην της, ἀλλὰ καὶ πάλιν ὁ νοῦς της ἐβυθίσθη εἰς τὰς θλιβερὰς ἀναμνήσεις τῶν σκηνῶν τῆς ἡμέρας. Ἄλλοτε τῆς ἤρχετο εἰς τὸν νοῦν ἡ μία καὶ ἄλλοτε ἡ ἄλλη σκηνή. Τέλος ἡ σκέψις της ἐσταμά-

τησεν ἐπὶ τῆς εἰκόνος τοῦ Φουλβίου, ὅταν συνήντη σεν αὐτὸν ἐν τῷ κριτηρίῳ. Ἡ μνήμη της τῆς ἐζωγράφισε ζωηρὰ τὴν σκηνὴν αὐτήν, ὥστε τῆς προεκλήθη μεγάλη ταραχή. Διὰ νὰ ἡσυχάσῃ κἄπως, ἀνέκραξε:

— Χάρις εἰς τὸν Οὐρανόν! Δὲν θὰ ἴδω πλέον ποτὲ τὸν ἄθλιον αὐτὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον.

— Πρὸς ποῖον ἀπευθύνεις τὸν χαριτωμένον αὐτὸν λόγον; ἠκούσθη μία φωνὴ ἀπὸ τὴν θύραν.

— Πρὸς σέ, Φούλβιε, ἀπεκρίθη αὕτη ἐγειρομένη ἀξιοπρεπέστατα. Ἐτόλμησες λοιπὸν νὰ εἰσέλθῃς καὶ ἐδῶ, εἰς τὸν οἶκόν μου, εἰς τὸ ἰδιαίτερον διαμέρισμά μου καὶ τὸ ἀκόμη χειρότερον ἐν τῇ οἰκίᾳ μιᾶς πενθούσης διὰ τὸν θάνατον προσώπου προσφιλεστάτου; Ἔξελθε αὐτοστιγμεί, διότι ἄλλως θὰ διατάξω νὰ σὲ πετάξουν ἔξω.

— Κάθησε καὶ ἡσύχασε, εἶπεν ὁ Φούλβιος. Αὐτὴ εἶνε ἡ τελευταία ἐπίσκεψίς μου, ἔχομεν ὅμως λογαριασμούς τινας σπουδαίους νὰ κανονίσωμεν. Ὅσον διὰ νὰ καλέσῃς εἰς βοήθειάν σου τοὺς δούλους σου, δὲν πρέπει οὔτε νὰ τὸ σκεφθῇς. Διέταξες τοὺς δούλους σου νὰ ἀπομακρυνθῶσιν ἀπὸ τὰ διαμερίσματά σου· σὲ ὑπήκουσαν δὲ οὗτοι ἐξ ὁλοκλήρου, εὑρίσκονται τόσον μακράν, ὥστε δὲν θὰ τοὺς φθάσῃ ἡ φωνή σου.

Καὶ ἦτο ἀληθές. Ὁ Φούλβιος εἶχεν εὕρει τὸν δρόμον ἀνοικτὸν διὰ τοῦ Κορβίνου. Ὅταν παρουσιά-

σθη εἰς τὴν θύραν, ὁ θυρωρός, ὅστις τὸν εἶχεν ἴδει δὶς νὰ γευματίζῃ ἐν τῇ οἰκίᾳ, τῷ εἶπεν ὅτι εἶχε λάβει εἰδικὰς διαταγὰς νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ εἰς κανένα τὴν εἴσοδον παρὰ μόνον εἰς ἕνα ἀπεσταλμένον τοῦ αὐτοκράτορος. Ὁ Φούλβιος ἀπεκρίθη, ὅτι καὶ αὐτὸς ἦτο αὐτοκρατορικὸς ἀπεσταλμένος καὶ οὕτω ἡ εἴσοδος τῷ ἀφέθη ἐλευθέρα. Προσεφέρθη ὁ θυρωρὸς νὰ τὸν συνοδεύσῃ μέχρι τῶν διαμερισμάτων τῆς κυρίας, ἀλλ' ὁ Φούλβιος στηριχθεὶς εἰς τὸ ὅτι ἐγνώριζε τὸ ἐσωτερικὸν τῆς οἰκίας, τὸν παρεκάλεσε νὰ μὴ παραμελήσῃ χάριν αὐτοῦ τὴν θέσιν του.

Ὁ Φούλβιος καθήσας ἀπέναντι τῆς Φαβιόλας ἐξηκολούθησεν ὡς ἑξῆς:

— Ἡ ἀπότομος εἴσοδός μου ἀποτελεῖ ἀναμφιβόλως ἔκπληξιν διὰ σέ. Ἀλλὰ καὶ σὺ μὲ ἐξέπληξες διὰ τῆς ἐπισκέψεώς σου ἐν τῇ Τουλιανῇ φυλακῇ. Πρέπει νὰ σοῦ ὑπενθυμίσω παλαιόν τι ἐπεισόδιον. Ὅταν διὰ πρώτην φορὰν ὁ εὐγενὴς πατήρ σου μὲ προσεκάλεσεν εἰς τὴν τράπεζάν του, συνήντησα ἐδῶ ἓν πρόσωπον, τοῦ ὁποίου ἡ θέα καὶ οἱ λόγοι κατέκτησαν τὴν καρδίαν μου. Εἶνε ἀνωφελὲς τώρα νὰ εἴπω τὸ ὄνομά του. Προσθέτω μόνον, ὅτι καὶ ἡ ἰδική του καρδία μοῦ ἀνταπέδωκεν αἰσθήματα συμπαθείας.

— Αὐθαδέστατε! ἀνέκραξεν ἡ Φαβιόλα. Ψεύδεσαι. Οὐδέποτε τοιοῦτόν τι αἴσθημα ἀνεπτύχθη διὰ σὲ εἰς τὴν καρδίαν ἐκείνης.

— Ὅσον διὰ τὴν κυρίαν Ἁγνήν, περὶ τῆς ὁποίας

πρόκειται, εἶπεν ὁ Φούλβιος, ὁμιλῶ κατὰ τὰς διαβεβαιώσεις τοῦ ἀειμνήστου πατρός σου, ὅστις ἐπανειλημμένως μὲ ἐνεθάρρυνε βεβαιῶν με ὅτι ἡ ἀνεψιά του τοῦ εἶχεν ὁμολογήσει, ὅτι μὲ ἠγάπα.

Ἡ Φαβιόλα ἐπλήγη θανασίμως, διότι ἐνεθυμεῖτο, ὅτι καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἰδίαν ὁ πατήρ της εἶχε κάμει τὴν διαβεβαίωσιν αὐτὴν στηριζόμενος προφανῶς εἰς ἐσφαλμένην του ἀντίληψιν.

— Γνωρίζω καλά, ὅτι ὁ προσφιλής μου πατὴρ ἐπλανήθη εἰς τὸ σημεῖον αὐτό. Ἐγώ, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ προσφιλέστατόν μοι τοῦτο κοράσιον οὐδὲν ἀπέκρυπτε, γνωρίζω καλά, ὅτι δὲν ἠσθάνετο διὰ σὲ παρὰ μόνον περιφρόνησιν καὶ ἀηδίαν.

— Βέβαια, ἀφοῦ τὴν ἐξηρέθισες σὺ ἐναντίον μου. Ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς συναντήσεώς μας ἐμάντευσα, ὅτι σὺ ἦσο ὁ ἀδιάλλακτος ἐχθρός μου ἐκ συμφώνου πρὸς τὸν προδότην ἐκεῖνον ἀξιωματικόν, ὅστις ἔλαβε τὰ ἐπίχειρα τῆς κακίας του. Μὲ ἐσυκοφάντησες, τὴν διέθεσες κακῶς ἐναντίον μου, μετέβαλες δὲ ἐξ ἀνάγκης καὶ τὴν ἰδικήν μου ἀγάπην εἰς μῖσος.

— Τὴν ἰδικήν σου ἀγάπην! διέκοψε μετ' ἀγανακτήσεως ἡ Φαβιόλα. Ποίαν ἀγάπην ἠδύνασο σὺ νὰ δοκιμάσῃς δι' ἐκείνην; Δὲν ἠδύνασο νὰ ἐκτιμήσῃς τὴν ἄκακον ἁπλότητά της, τὴν ἀθῴαν της εἰλικρίνειαν, τὴν φυσικήν της ἐντιμότητα, παρὰ μόνον ὅσον ὁ λύκος δύναται νὰ ἐκτιμήσῃ τὴν ἀθωότητα τοῦ ἀρνίου

ἢ ὁ κόραξ τὴν τρυφερότητα τῆς τρυγόνος. Ὄχι. Ἠθέλησες νὰ ἀποκτήσῃς τὴν περιουσίαν της, τὰς οἰκογενειακὰς σχέσεις της, τὴν εὐγένειάν της καὶ τίποτε περισσότερον. Τὸ εἶδον εἰς τὴν πονηρὰν λάμψιν τοῦ βλέμματός σου, ὅταν διὰ πρώτην φορὰν τὸ προσήλωσες ἐπάνω της, σᾶν φεῖδι, τὸ ὁποῖον μαγεύει τὴν λείαν του.

— Εἶνε ψεῦδος, ἀνέκραξεν ὁ Φούλβιος. Ἐὰν ἐπετύγχανον ὅ,τι ἐπόθουν, θὰ ἐδεικνυόμην ἀντάξιος ἐκείνης...

— Εἰς διάστημα τριῶν ὡρῶν, παρετήρησεν ἡ Φαβιόλα, ἦσθ ἕτοιμος ἢ νὰ συζευχθῇς ἢ νὰ δολοφονήσῃς τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀγάπης σου. Τί ἀγάπη εἰλικρινής! Πήγαινε ἔξω ἀπ' ἐδῶ· μολύνεις ἀκόμη καὶ τὴν ἀτμόσφαιραν, τὴν ὁποίαν ἀναπνέεις.

— Θὰ ἐξέλθω, ὅταν τελειώσω τὸ ἔργον μου, παρετήρησεν ἀπειλητικῶς ὁ Φούλβιος. Λοιπὸν κατέστρεψες ὅλους τοὺς ἐντίμους σκοπούς μου, διέψευσες ὅλας τὰς ἐλπίδας μου, μὲ κατεκρήμνισες ἐκ τῆς κοινωνικῆς θέσεώς μου, καὶ πάντα ταῦτα χωρὶς ἐγὼ νὰ σοῦ δώσω τὴν παραμικρὰν ἀφορμήν. Ἀφοῦ ἐνήργησες ὡς κατάσκοπος καὶ ἤκουσες εἰς τὸ δεσμωτήριον συνδιάλεξίν μου, ἐλησμόνησες πᾶσαν γυναικείαν συστολήν, καὶ ἐν πλήρει ἀγορᾷ συνετέλεσες δημοσίᾳ ὅ,τι εἶχες ἀρχίσει ἰδιαιτέρως, ἐξεγείρασα ἐναντίον μου τὸ ἀνώτερον δικαστήριον καὶ αὐτὸν ἀκόμη τὸν αὐτοκράτορα. ὑποκινήσασα τὴν λαϊκὴν ἀγανάκτησιν,

εἰς τρόπον ὥστε θὰ ἔφευγον ἀπὸ τὴν Ρώμην ὡς λύκος τις ἐκδιωκόμενος ἀπὸ κἄποιον ποίμνιον, ἐὰν μὴ αἴσθημά τι ἰσχυρότερον τοῦ φόβου μὲ ὡδήγει ἐδῶ μέσα.

— Φούλβιε, παρετήρησεν αὐστηρῶς ἡ Φαβιόλα, τὴν στιγμὴν καθ' ἣν θὰ ἐξέλθῃς ἐκ τῆς πόλεως σὲ βεβαιῶ, ὅτι τὸ βαρόμετρον τῆς ἀρετῆς θ' ἀνυψωθῇ ἐν αὐτῇ. Σὲ διατάσσω νὰ ἀφήσῃς τὴν οἰκίαν μου, διότι ἄλλως εἶμαι ὑποχρεωμένη ν' ἀποσυρθῶ ἐγώ.

— Δὲν εἶνε καιρὸς νὰ χωρισθῶμεν ἀκόμη, κυρία, εἶπεν ὁ Φούλβιος, τοῦ ὁποίου τὸ πρόσωπον ἐκοκκίνιζεν ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν, καθ' ὃν χρόνον τὰ χείλη του κατελαμβάνοντο ὑπὸ μείζονος ὠχρότητος.

Τὴν ἥρπασε τραχέως ἐκ τοῦ βραχίονος καὶ τὴν ἀπώθησεν ἐπὶ τῆς καθέκλας της.

— Πρόσεξε, προσέθεσεν ὁ Φούλβιος, ἐὰν ἀποπειραθῇς νὰ διαφύγῃς ἢ νὰ καλέσῃς εἰς βοήθειαν τοὺς δούλους σου, ἡ πρώτη σου φωνὴ θὰ εἶνε καὶ ἡ τελευταία, ὅτι δήποτε καὶ ἂν πρόκειται νὰ μοῦ συμβῇ μετὰ ταῦτα. Ἀφοῦ μὲ ἐξηυτέλισες, δὲν ἠρκέσθης εἰς τὴν ἐκδίκησιν αὐτήν. Θέλεις ἀκόμη νὰ μοῦ ἁρπάσῃς τὸ χρῆμά μου, τὸν πλοῦτον, τὸν ὁποῖον μὲ κόπον πολὺν ἀπέκτησα· καὶ μοῦ ἐπῆρες οὕτω τὸ πᾶν, τὴν ἡσυχίαν μου, τὴν φήμην μου, τὰ μέσα τῆς ὑπάρξεώς μου.

Ἡ Φαβιόλα ἀντελήφθη ἤδη ὅτι εὑρίσκετο ἔμπροσθεν παράφρονός τινος, ὁ ὁποῖος παραφερόμενος

ἀπὸ τὴν ἔμμονον ἰδέαν του ἐξηρεθίζετο μέχρι τοιούτου βαθμοῦ παραφροσύνης, ὥστε ὁ φόνος νὰ τῷ παρίσταται ὡς δικαία ἐκδίκησις.

— Φούλβιε, τῷ εἶπε μετ' ἐπιτετηδευμένης ἠρεμίας, σὲ ἐξορκίζω νὰ ἀπέλθῃς. Ἐὰν σοῦ χρειάζεται χρῆμα, εὐχαρίστως σοῦ τὸ παραχωρῶ· φύγε ὅμως πρὶν ἢ ἡ ὀργή σοῦ ἀφαιρέσῃ τὸ λογικόν. Ἤδη ἤρχισες νὰ παραλογίζεσαι.

— Παραλογίζομαι; Διατί; ἠρώτησεν ὁ Φούλβιος.

— Πῶς ἄλλως θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ φαντασθῇς, προσέθεσεν ἡ Φαβιόλα, ὅτι κατὰ τὴν σκληρὰν ἡμέραν τοῦ θανάτου τῆς Ἀγνῆς ἐσυλλογιζόμην τὴν περιουσίαν της καὶ ἐσκεπτόμην νὰ κερδίσω ἓν οἱονδήποτε ὠφέλημα ἐκ τοῦ θανάτου αὐτῆς;

— Εἶνε ἐν τούτοις ἀληθές, παρετήρησεν ὁ Φούλβιος. Ἡ ἀπόδειξις μοὶ παρεσχέθη ἀπὸ αὐτὸ τοῦτο τὸ στόμα τοῦ αὐτοκράτορος, ὁ ὁποῖος σοῦ ἔδωκε τὴν περιουσίαν αὐτὴν ὡς κληροδότημα. Ἢ μήπως μὲ θεωρεῖς ἀφελῆ διὰ νὰ πιστεύσω, ὅτι ὁ ἡγεμὼν αὐτὸς ἔδωκέ ποτε ἔστω καὶ ἕνα ὀβολὸν χωρὶς νὰ παρακληθῇ ἢ χωρὶς νὰ πάρῃ πρῶτον αὐτὸς τὸ μερίδιόν του;

— Ὄχι, Φούλβιε· παρετήρησεν ἡ Φαβιόλα. Θὰ προετίμων νὰ ἀποθάνω μᾶλλον ἐν τῇ ἀθλιότητι, παρὰ νὰ ζητήσω ὀβολόν τινα ἐκ τῆς περιουσίας ταύτης.

— Θὰ ἤθελες λοιπὸν νὰ πιστεύσω, εἶπεν ὁ Φούλβιος, ὅτι ὑπάρχει ἐν τῇ πόλει τῆς Ρώμης πρόσωπόν

τι, τόσον ἀφιλοκερδὲς καὶ ἀνιδιοτελές, ὥστε νὰ παρακαλέσῃ πρὸς χάριν σου καὶ ἐν ἀγνοίᾳ σου τὸν αὐτοκράτορα; Ὄχι, ὄχι, εἶνε ἀπίστευτον. Ἀλλὰ τί εἶνε αὐτὸ ἐδῶ;

Καὶ ἔσπευσε πρὸς τὸ αὐτοκρατορικὸν διάταγμα, τὸ ὁποῖον οὐδεὶς εἶχε παρατηρήσει, ἀφ' ἧς στιγμῆς ὁ Κορβῖνος τὸ ἀπέθεσεν ἐπὶ τῆς τραπέζης. Ἡ ματιά του ἤναψεν ἐκ νέου ἐπὶ τῇ θέᾳ τῆς μεμβράνης ἐκείνης. Τὴν παρετήρησεν ἐπί τινας στιγμὰς καὶ ἔπειτα τρίζων τοὺς ὀδόντας μετὰ λύσσης εἶπε τὰ ἑξῆς.

— Τώρα, Φαβιόλα, ἰδοὺ ὅτι συλλαμβάνεσαι ἀπ' αὐτὰ τὰ γεγονότα. Παρατήρησε τὸ διάταγμα αὐτό, τὸ ἐξόχως καλλιγραφημένον. Πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ παρασκευασθῇ τοῦτο κατὰ τὸ διάστημα μιᾶς ὥρας, ἡ ὁποία ἐπέρασεν ἀπὸ τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἐθανατώθη ἡ ἐξαδέλφη σου, μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν μὲ ἐβεβαίωσεν ὁ αὐτοκράτωρ ὅτι τὸ εἶχεν ὑπογράψει; Ἐμπρὸς λοιπόν! Καθ' ὃν χρόνον ἡ Ἀγνὴ ἦτο εἰς τὴν φυλακὴν καὶ ἐστέναζες σὺ καὶ ἔκλαιες δι' αὐτήν, καθ' ὃν χρόνον μὲ ἐμέμφεσο διὰ τὴν σκληρότητά μου καὶ τὴν προδοσίαν μου, ἐμὲ τὸν ξένον, σύ, εὐγενεστάτη κυρία, ἐναρετωτάτη φιλόσοφε, προσφιλεστάτη συγγενής, σύ, ἥτις μὲ ἔκρινες τόσον αὐστηρῶς, εἶχες στήσει συνωμοσίαν διὰ νὰ ἐπωφεληθῇς τὸ ἔγκλημά μου, ἁρπάζουσα τὴν περιουσίαν της!

— Ἀρκετά· εἶσαι τρελλός, ἀνέκραξεν ἡ Φαβιόλα ζητοῦσα ματαίως νὰ τὸν ὑποτάξῃ διὰ τοῦ βλέμματός της.

Ἀλλ' ἐκεῖνος ἐξηκολούθησε μὲ τόνον ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον βίαιον.

— Καὶ τώρα, ἀφοῦ τόσον πρόστυγα μὲ ἔκλεψες, μοῦ χορηγεῖς χρήματα. Ἀφοῦ μὲ ἐκλιμες ἐπαίτην, μοῦ δίδεις ἐλεημοσύνην ἀπὸ τὸν ἴδιόν μου τὸν μισθόν, ἀπὸ τὸν μισθὸν αὐτόν, τὸν ὁποῖον καὶ αὐτὸς ὁ ᾅδης παρέχει εἰς τοὺς καταδίκους του κατὰ τὴν ἐπίγειόν των ζωήν.

Ἡ Φαβιόλα ἐσηκώθη ἐκ νέου, ἀλλ' ἐκεῖνος τῆς ἥρπασε βιαίως τὸν βραχίονα καὶ τὸν ἔσφιξε χωρὶς νὰ τὸν ἀφήνῃ. Ἐξηκολούθησεν ὡς ἑξῆς :

— Τώρα, ἄκουσε τοὺς λόγους μου, διότι ἄλλως θὰ εἶνε οἱ τελευταῖοι ἀπὸ ὅσους ἀκούεις. Δός μου τὴν περιουσίαν αὐτήν, τὴν ὁποίαν κακῶς ἀπέκτησες. Μεταβίβασόν μοι τὸ χρῆμα αὐτὸ διὰ τῆς ὑπογραφῆς σου καὶ ἀναχωρῶ. Ἄλλως ὑπογράφεις τὸν θάνατόν σου.

Ἡ ὑπερήφανος ψυχὴ τῆς Φαβιόλας ἐξηγέρθη ἀκούσασα τοὺς λόγους τούτους. Ἡ ἀδούλωτος Ρωμαϊκὴ καρδία της ἔμεινεν ἀκλόνητος εἰς τὸ στῆθός της. Ὁ κίνδυνος τὴν εὗρεν ἄνευ φόβου.

— Φούλβιε, ἄκουσόν με, εἶπεν ἀξιοπρεπῶς ἡ Ρωμαία. Οἱ λόγοι μου, καὶ ἐὰν δὲν εἶνε οἱ τελευταῖοι λόγοι, οἵτινες ἀκούονται ἀπὸ τὸ στόμα μου, πάντως διὰ σὲ θὰ εἶνε οἱ τελευταῖοι καὶ δὲν θὰ ἔχω τίποτε νὰ προσθέσω εἰς αὐτούς. Νὰ σοῦ μεταβιβάσω τὴν περιουσίαν τῆς Ἁγνῆς; Εἶνε ἀδύνατον. Θὰ τὴν ἔδι-

δον εὐχαρίστως εἰς τὸν πρῶτον λεπρόν, τὸν ὁποῖον θὰ συνήντων τυχαίως καθ' ὁδόν, οὐδέποτε ὅμως εἰς σέ. Θὰ ἦτο βεβήλωσις, ἐὰν ἔθιγες σὺ ἔστω καὶ ἕν ἄχυρον ἀκόμη ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα τῇ ἀνῆκον. Πάρε τὴν ἰδικήν μου περιουσίαν, οὐδέποτε ὅμως θὰ θίξῃς τὴν περιουσίαν τῆς Ἁγνῆς. Μοῦ ἔθεσες τὸ δίλημα: ἢ τὴν περιουσίαν της ἢ τὸν θάνατόν μου. Ἡ Ἁγνὴ μοῦ ἔχει ἤδη δείξει, τί πρέπει νὰ ἐκλέξω. Σὲ διατάσσω λοιπὸν ἀκόμη μίαν φορὰν νὰ ἀπέλθῃς.

— Καὶ νὰ σὲ ἀφήσω ἥσυχον νὰ κατέχῃς ὅ,τι μοῦ ἀνήκει; Ὄχι, ποτέ! Δὲν δύναμαι νὰ ἀποσπάσω τὸν ἑαυτόν μου ἀπὸ τὴν τύχην, εἰς τὴν ὁποίαν μὲ κατεδίκασες. Δύναμαι ὅμως νὰ σὲ ἐμποδίσω, ἀπὸ τοῦ νὰ ἀπολαύσῃς ὅ,τι δὲν εἶνε ἰδικόν σου. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἦλθον. Ἡ ἡμέρα αὐτὴ εἶνε ἡ ἡμέρα τῆς ἐκδικήσεώς μου. Πρέπει νὰ ἀποθάνῃς!

Λέγων τοὺς λόγους τούτους τὴν ὤθει βραδέως μὲ τὴν ἀριστεράν του χεῖρα πρὸς τὴν κλίνην της, καθ' ὃν χρόνον μὲ τὴν δεξιάν του χεῖρα ἐζήτει νὰ ἀνεύρῃ ὅπλον τι κεκρυμμένον εἰς τὰς πτυχὰς τῆς τηβέννου του.

Ὅταν ἐτελείωσε τοὺς λόγους αὐτούς, τὴν ἔρριψε κτηνωδῶς ἐπὶ τοῦ στρώματός της ἁρπάζων αὐτὴν ἀπὸ τοὺς βοστρύχους της. Δὲν ἀντέταξεν ἐκείνη οὐδεμίαν ἀντίστασιν, δὲν ἐξέβαλεν οὐδεμίαν κραυγήν. Ἐντὸς ἐλαχίστων στιγμῶν κατελήφθη ὑπὸ λιποθυμίας καὶ ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλμούς. Καθ' ἣν δὲ στι-

γμὴν ἔκλειε τὰ βλέφαρά της, κάτι ἀπήστραψεν ὑπεράνω αὐτῆς· δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ εἴπῃ, ἐὰν ἦτο τοῦτο τὸ μανιῶδες βλέμμα τοῦ Φουλβίου ἢ ἡ ἀναλαμπὴ τοῦ χάλυβδος.

Στιγμάς τινας κατόπιν ἐπνίγετο πιεζομένη, ὡς ἐὰν βάρος τι μέγα εἶχε πέσει ἐπ᾽ αὐτῆς. Κῦμά τι καταθερμον ἔλουε τὸν κόλπον της. Φωνή τις γλυκεῖα ἀντήχησεν εἰς τὰ ὦτά της:

— Στάσου, Ὀρόντιε, εἶμαι ἡ ἀδελφή σου Μαριάμ!

Ὁ Φούλβιος ἀπήντησε μὲ φωνὴν πνιγομένην ἐξ ὀργῆς.

— Λέγεις ψεύματα· δός μοι τὸ θῦμά μου!

Λόγοι τινὲς ἀκόμη ἠκούσθησαν εἰς γλῶσσαν ἄγνωστον πρὸς τὴν Φαβιόλαν. Ἔπειτα ἠσθάνθη ὅτι τῆς ἀφῆκαν τοὺς βοστρύχους καὶ ἤκουσε τὸ ἐγχειρίδιον νὰ πίπτῃ κατὰ γῆς. Ὁ Φούλβιος ἐξέβαλεν αὐτὴν τὴν πικρὰν κραυγὴν ἐξερχόμενος δρομαίως:

— Ὦ Χριστέ: Ἰδοὺ ἡ ἐκδίκησίς σου!

Αἱ δυνάμεις τῆς Φαβιόλας ἐπανήρχοντο, ἀλλὰ τὸ βάρος τὸ ὁποῖον τὴν ἐπίεζεν ηὔξανε πάντοτε. Προσεπάθει διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ἐξ αὐτοῦ. Ἄλλο τι σῶμα εὑρίσκετο ἐξηπλωμένον πλησίον της, τὸ ὁποῖον προηγουμένως ἦτο πεσμένον ἐπάνω της. Ἐφαίνετο νεκρὸν καὶ ἔπλεεν εἰς τὸ αἷμα.

Διὰ νὰ τῆς σώσῃ τὴν ζωήν, ἡ πιστὴ Σύρα εἶχε ριφθῇ μεταξὺ τῆς κυρίας της καὶ τοῦ ἐγχειριδίου τοῦ ἀδελφοῦ της Φουλβίου.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΘ'.

### *Ὁ ἱερεὺς καὶ ὁ ἰατρός.*

Ἡ πρώτη φροντὶς τῆς Φαβιόλας ὑπῆρξε τὸ νὰ σταματήσῃ τὸ ρέον αἷμα τῆς Σύρας. Καθ' ὃν χρόνον δὲ ἀπησχολεῖτο εἰς τοῦτο, αἱ δοῦλαί της ἔσπευσαν πρὸς τὸ διαμέρισμά της. Ὁ ἀνόητος θυρωρὸς εἶχεν ἤδη ἀρχίσει νὰ ἀνησυχῇ, διότι ὁ Φούλβιος ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐβράδυνεν, ἀφ' ἑτέρου δέ, ὅταν ἐξήρχετο, ἐφάνη τεταραγμένος καὶ μὲ αἷμα εἰς τὰ ἐνδύματά του. Μετέδωκε διὰ τοῦτο ὁ θυρωρὸς τὸν πανικὸν εἰς ὁλόκληρον τὴν οἰκίαν.

Ἡ Φαβιόλα διὰ μιᾶς χειρονομίας ἐσταμάτησε τὸ πλῆθος τῶν δούλων ἐπὶ τοῦ κατωφλίου τοῦ διαμερίσματός της καὶ ἀφῆκε μόνον τὴν Εὐφροσύνην καὶ τὴν Ἑλληνίδα δούλην της νὰ εἰσέλθωσιν.

Ἡ τελευταία αὕτη, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἔπαυσε νὰ διατελῇ ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς Ἄφρας, συνεδέθη στενώτατα μετὰ τῆς Σύρας καὶ μετ' εὐπειθείας ἠκροᾶτο τῶν διδασκαλιῶν της.

Μία δούλη ἀπεστάλη διὰ νὰ ζητήσῃ τὸν ἰατρόν ὅστις ἐπεσκέπτετο συνήθως τὴν Σύραν, ὁσάκις αὕτη ἠσθένει· ἦτο δὲ οὗτος ὁ Διονύσιος, ὅστις ἔμενε, καθὼς εἴχομεν εἴπει, εἰς τὴν οἰκίαν τῆς Ἁγνῆς.

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἡ Φαβιόλα παρετήρει μετὰ χαρᾶς, ὅτι ἡ ἔκροὴ τοῦ αἵματος κατέπαυε καὶ ἔβλεπεν, ὅτι ἡ δούλη της ἐσήκωνε τὸ βλέμμα της πρὸς

αὐτὴν συνοδευόμενον ἀπὸ χαριτωμένον μειδίαμα.

Ὁ καλὸς ἰατρὸς κατέφθασε μετά τινας στιγμὰς καὶ ἐξετάσας ἐπιμελῶς τὸ τραῦμα τῆς Σύρας ἀπεφάνθη εὐμενέστατα περὶ τῆς θεραπείας του.

Ὅταν ὁ Φούλβιος εἰσῆλθεν εἰς τὸ διαμέρισμα τῆς Φαβιόλας, ἡ Σύρα εὑρίσκετο εἰς παρακείμενόν τι δωμάτιον. Κατ' ἀρχάς, ἐφ' ὅσον ἡ συζήτησις διεξήγετο ἡσύχως, δὲν εἶχεν ἀκούσει οὔτε εἶχεν ἀντιληφθῆ τίποτε. Ὅταν ὅμως ἔπειτα ὁ Φούλβιος ἤρχιζε νὰ φωνάζῃ, ἡ Σύρα ἤκουσε φωνὴν παράφορον, ἡ ὁποία τῆς ἦτο πολὺ γνωστή. Ἐπλησίασε λοιπὸν ἀφανῶς καὶ ἐστάθη ὀπίσω μιᾶς πορτιέρας, ἀκριβῶς ὅταν ἤρχιζεν ὁ τελικὸς ἀγὼν μεταξὺ τοῦ Φουλβίου καὶ τῆς κυρίας της. Ὅταν δὲ εἶδε τὸν Φούλβιον νὰ ὠθῇ τὴν Φαβιόλαν καὶ νὰ ἑτοιμάζεται ὅπως κατασφάξῃ αὐτήν, ἔσπευσεν ἀμέσως καὶ ἐστάθη ἔμπροσθεν αὐτοῦ σκεπάζουσα τὸ σῶμα τῆς κυρίας της μὲ τὸ ἰδικόν της σῶμα. Τὸ κτύπημα ἐδόθη διευθυνόμενον κατὰ τῆς καρδίας τῆς Φαβιόλας. Ἐπειδὴ ὅμως ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Σύρα εἶχεν ὠθήσει τὸν ἀγκῶνα τοῦ Φουλβίου καὶ εἶχε προφθάσει νὰ παρεντεθῇ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς κυρίας της, ἡ μάχαιρα ἔπληξε τὸν τράχηλον τῆς δούλης προξενήσασα βαθὺ τραῦμα εἰς αὐτόν, ἀλλὰ προσκόψασα εὐτυχῶς ἐπὶ τοῦ ὀστοῦ τοῦ ὤμου ἐσταμάτησε.

Ἀλλὰ πῶς θὰ ἠμπόδιζε τώρα τὸν ἀδελφόν της ἀπὸ τοῦ νὰ συνεχίσῃ καὶ φέρῃ εἰς πέρας τὸ ἀπαίσιον

ργον τοῦ; Ἀναγκάζεται νὰ ἀποκαλύψῃ τὸ ἀληθὲς ὅ νοεῖμά της καὶ νὰ δηλώσῃ ὅτι ἦτο ἡ ἀδελφή του Μαριάμ.

Ἐν τῇ τυφλῇ μανίᾳ του ἠρνήθη ἐκεῖνος νὰ τὴν πιστεύσῃ. Ἀλλ' εὐθὺς ἡ Σύρα τῷ ὡμίλησεν εἰς τὴν μητρικήν των γλῶσσαν τὰς ἑξῆς ὀλίγας λέξεις:

— Ἐνθυμήθητι τὴν ἐσάρπαν μου, τὴν ὁποίαν σὺ ὁ ἴδιος περισυνέλεξες ἐδῶ μέσα.

Οἱ λόγοι αὐτοὶ τοῦ ἐνεθύμισαν ἀπόκρυφόν τινα ἀπορίαν τόσον πολὺ τρομεράν, ὥστε ἐὰν ἡ γῆ ἦτο διανοιγμένη ὑπὸ τοὺς πόδας του, θὰ προετίμα νὰ καταποθῇ ὑπ' αὐτῆς διὰ νὰ κρύψῃ εἰς τὰ σπλάγχνα της τὰς τύψεις του καὶ τὴν καταισχύνην του.

Τὴν ἐσάρπαν αὐτὴν ὁ Φούλβιος δὲν εἶχεν ἐπιτρέψει πρὸς τὸν Εὐρώταν νὰ τὴν οἰκειοποιηθῇ, ἀλλὰ τὴν διεφύλαττε πάντοτε ὡς πρᾶγμα ἱερόν. Ὅταν δὲ ἡτοιμάσθησαν τὰ πάντα πρὸς ἀναχώρησιν, ὁ Φούλβιος ἐπῆρε τὴν ἐσάρπαν καὶ ἀφοῦ τὴν ἐδίπλωσε, τὴν ἔθεσεν εἰς τὸν κόλπον του. Ὅταν ὅμως ἀνέσυρε τὸ ἐγχειρίδιόν του διὰ νὰ πλήξῃ τὴν Φαβιόλαν, μαζὺ μὲ αὐτὸ ἔπεσε καὶ ἡ ἐσάρπα ἐπὶ τοῦ δαπέδου. Ἀκριβῶς δὲ δι' αὐτὸ ἐσάρπα καὶ ἐγχειρίδιον εὑρέθησαν ἔπειτα ὁμοῦ ἐπὶ τοῦ πατώματος.

Ὁ Διονύσιος, ἀφοῦ ἐπεμελήθη τὸ τραῦμα, διέταξεν ἵνα ἡ ἀσθενὴς ἀφεθῇ ἐντελῶς ἥσυχος καὶ ἵνα ἐξακολουθήσωσι νὰ τῆς παρέχωσι τὰς ὁρισθείσας περιποιήσεις καὶ ἰατρικὰς περιθάλψεις μέχρι τοῦ μεσονυκτίου.

— Θὰ ἐπανέλθω, προσέθεσεν, αὔριον τὸ πρωΐ, πολὺ ἐνωρίς, καὶ θὰ ἴδω τὴν ἀσθενῆ μόνος μόνην.

Ἐψιθύρισε δὲ συγχρόνως λέξεις τινὰς εἰς τὸ οὖς τῆς Σύρας, αἵτινες ἐφάνησαν, ὅτι τὴν ἀνεκούφισαν περισσότερον ἀπὸ ὅλα τὰ φάρμακα, διότι ἀγγελικόν τι μειδίαμα ἔλαμψεν ἐπὶ τῆς φυσιογνωμίας της.

Ἡ Φαβιόλα εἶχεν ἐγκαταστήσει τὴν δούλην της ἐπὶ τῆς ἰδικῆς της κλίνης καὶ ἀπέμεινε μόνη μετ' αὐτῆς διὰ νὰ τὴν περιποιῆται, αὐτὴν διὰ τὴν ὁποίαν πρὸ ὀλίγων μηνῶν δὲν ἠσθάνετο οὐδεμίαν εὐγνωμοσύνην, ὅταν τὴν ἔβλεπε νὰ ἵσταται ὑπεράνω τῆς κλίνης της κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ μιασματικοῦ πυρετοῦ της. Μέχρι τοῦ μεσονυκτίου ἡ Φαβιόλα, καίτοι ἦτο ἐξηντλημένη καὶ πυρέσσουσα, δὲν ἠθέλησε νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὴν ἀσθενῆ της, τὴν ὁποίαν μόνη περιεποιεῖτο. Καὶ ὅταν πλέον περὶ τὸ μεσονύκτιον δὲν ὑπῆρχον ἄλλαι ἰατρικαὶ περιθάλψεις διὰ νὰ τῆς παράσχῃ, ἐξηπλώθη ἐπὶ ἑνὸς στρώματος, τὸ ὁποῖον ἐρρίφθη παρὰ τοὺς πόδας τῆς κλίνης της.

Εἰς ποίας σκέψεις ἐπεδόθη τὸ πνεῦμά της κατὰ τὰς ὥρας ἐκείνας εἰς τὸ δωμάτιον αὐτὸ τὸ ἀσθενῶς φωτιζόμενον; Ἔβλεπεν ἤδη τὴν εἰλικρίνειαν καὶ τὴν ἀλήθειαν παντὸς ὅ,τι ἡ δούλη της τῆς εἶχεν εἴπει. Κατὰ τὴν τελευταίαν των συνδιάλεξιν πᾶν ὅ,τι τῆς εἶχεν εἴπει ἡ Σύρα, τῆς ἐφάνη λαμπρὸν ὡς θεωρία, ἀδύνατον ὅμως ἐν τῇ πράξει. Ἤδη ὅμως ἡ Σύρα τῆς ἀπεδείκνυεν ἐμπράκτως, ὅτι ἡ ἀρετή, ὅπως τὴν περιέ-

γραφε τότε διὰ λόγων ἡ χριστιανὴ δούλη, ἦτο καὶ δυνατὴ καὶ κατορθωτή. Παρουσιάσθη εἰς τὸ ὀξὺ καὶ παρατηρητικὸν πνεῦμά της ὅλη ἡ ἀνιδιοτέλεια καὶ ὅλος ὁ ἡρωϊσμὸς καὶ ὅλον τὸ μεγαλεῖον τῆς αὐταπαρνήσεως τῆς δούλης ἐκείνης. Ὠφείλετο ἆρά γε τοῦτο εἰς τὴν φιλοσοφίαν; Ὤ! ὄχι· ὠφείλετο εἰς τὴν θρησκείαν! Εἰς τὴν θρησκείαν τῆς Ἁγνῆς καὶ τοῦ Σεβαστιανοῦ, τῶν δύο αὐτῶν ὑπερόχων φυσιογνωμιῶν, πρὸς τὰς ὁποίας παρουσιάζετο ἤδη ἐφάμιλλος καὶ ἴση ἡ φυσιογνωμία τῆς Σύρας-Μαριάμ. Ἡ Φαβιόλα ἐπεθύμει ἤδη διαπύρως νὰ συνδιαλεχθῇ ἐκ νέου πρὸς τὴν δούλην της.

Τὴν ἑπομένην, λίαν πρωΐ, ὁ ἰατρὸς ἐπανῆλθε καὶ εὗρε τὴν ἀσθενῆ του πολὺ καλλίτερα. Παρεκάλεσεν ἵνα τὸν ἀφήσωσι μόνον μετ' αὐτῆς καὶ ἀφοῦ ἐγένετο τοῦτο, ἐξήπλωσε σινδόνην λευκὴν ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἥναψε λαμπάδα τινὰ καὶ ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ κόλπου του μίαν ἐσάρπαν χρυσοκέντητον, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἦτο τυλιγμένον χρυσοῦν τι κυτίον.

Ἡ Σύρα-Μαριὰμ ἐγνώρισε τὸ ἅγιον περιεχόμενόν του. Ὁ Διονύσιος ἐπλησίασε πρὸς αὐτὴν καὶ τῆς εἶπε:

— Τέκνον μου, ὅπως σοῦ ὑπεσχέθην, σοῦ φέρω ἤδη ὄχι μόνον τὸ ἀληθὲς φάρμακον ὅλων τῶν σωματικῶν καὶ πνευματικῶν ἀσθενειῶν, ἀλλ' αὐτὸν τοῦτον τὸν ἀληθῆ ἰατρόν, ὁ Ὁποῖος διὰ μόνου τοῦ λόγου Του δύναται πᾶσαν ἀσθένειαν νὰ θεραπεύσῃ. Εἶσαι ἕτοιμος νὰ Τὸν δεχθῇς;

— Μὲ ὅλην μου τὴν καρδίαν, ἀπήντησεν ἐκείνη.

— Μήπως αἰσθάνεσαι μῖσος ἢ ἀγανάκτησιν ἐναντίον ἐκείνου, ὅστις σὲ ἐπλήγωσε; Μήπως ἠλαζονεύθης ἀπὸ τὴν σκέψιν ἐκείνου, τὸ ὁποῖον χάριν τῆς κυρίας σου ἔπραξες; Μήπως ἐν τῷ μεταξὺ διέπραξες σφάλμα τι, διὰ τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἐξομολογηθῇς καὶ συγχωρηθῇς, πρὶν ἢ λάβῃς τὸ μυστήριον;

— Ἀναγνωρίζω, πάτερ μου, τὴν ἀτέλειάν μου καὶ τὴν ἀθλιότητά μου, δὲν ἔχω ὅμως συνείδησιν, ὅτι ὑπέπεσα εἰς θεληματικόν τι παράπτωμα. Ἐκεῖνον, περὶ τοῦ ὁποίου μοὶ ὁμιλεῖς, τὸν ἀγαπῶ ἐξ ὅλης μου τῆς καρδίας καὶ εἶμαι ἕτοιμος νὰ θυσιασθῶ πρὸς σωτηρίαν μου. Διατί νὰ ἀλαζονευθῶ; Δὲν εἶμαι παρὰ πτωχή τις δούλη, ἀχρεία δούλη τοῦ Χριστοῦ ἐπιτελέσασα ὅ,τι ὤφειλον νὰ πράξω.

— Παρακάλεσε λοιπόν, τέκνον μου, τὸν Κύριον νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν οἶκον τῆς ψυχῆς σου διὰ νὰ σὲ θεραπεύσῃ καὶ διὰ νὰ σὲ ἐμπλήσῃ τῆς χάριτος Αὐτοῦ.

Πλησιάσας τότε πρὸς τὴν τράπεζαν ὁ ἱερεὺς ἔλαβεν ἕνα μαργαρίτην, τὸν ὁποῖον ἔθηκεν ἐπὶ τῶν χειλέων τῆς ἀσθενοῦς. Αὕτη τὸν κατέπιεν εὐλαβῶς καὶ παρεδόθη ἐπί τινας στιγμὰς εἰς νοερὰν εὐχαριστίαν καὶ δέησιν.

Οὕτω ὁ Διονύσιος ἐξεπλήρωσε τὸ διπλοῦν αὐτοῦ ἔργον, τὸ τοῦ ἰατροῦ καὶ τὸ τοῦ πρεσβυτέρου.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Λ'.

### *Ἡ εὐπρόσδεκτος θυσία.*

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ἡ πάσχουσα ἐφάνη παραδεδομένη εἰς σκέψεις βαθείας ἀλλ' εὐχαρίστους· Ἡ Φαβιόλα παρηκολούθει τὴν φυσιογνωμίαν της μετὰ φόβου ὅστις ἦτο ἀναμεμιγμένος μὲ θαυμασμόν.

Ἐφαίνετο ὅτι τὸ πνεῦμα τῆς δούλης της, ἀπεσπασμένον ἐκ τῶν περιστοιχούντων αὐτὴν πραγμάτων, ἐκινεῖτο εἰς σφαίραν τελείως διάφορον. Ἄλλοτε ὑπομειδίαμά τι ἐλάμπρυνε τὰ χαρακτηριστικά της ὡς ἀκτὶς ἡλιακή, ἄλλοτε δάκρυόν τι ἔλαμπεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς της ἢ ἔρρεεν ἐπὶ τῆς παρειᾶς της. Ἐνίοτε αἱ κόραι της ἀνυψοῦντο πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ ἔμενον ἐκεῖ προσηλωμέναι ἐπί τινα χρόνον, ἐνῷ ἔκφρασίς τις μακαριότητος, ἠρεμίας καὶ χαρᾶς ἐπλανᾶτο ἐπὶ τῆς φυσιογνωμίας της. Ἐστρέφετο τότε μὲ βλέμμα ἀπείρου τρυφερότητος πρὸς τὴν κυρίαν αὐτῆς καὶ τῆς ἔτεινε τὴν χεῖρα διὰ νὰ τὴν σφίξῃ. Ἡ Φαβιόλα ἐκάθητο εὐχαρίστως ἐπὶ ὥρας ὁλοκλήρους ἐν σιγῇ, θεωροῦσα ὡς τιμὴν νὰ εὑρίσκεται ἐν ἐπαφῇ μὲ ἀρετὴν τόσον ὑπέροχον καὶ σπανίαν.

Τέλος διαρκούσης τῆς ἡμέρας, ἀφοῦ ἔδωκεν εἰς τὴν ἀσθενῆ της τροφήν τινα, τῆς εἶπε γελῶσα:

— Πιστεύω ὅτι πηγαίνεις στὸ καλλίτερο, Μαριάμ. Ὁ ἰατρὸς σοῦ ἔδωκε κάποιο θαυμάσιο ἰατρικόν.

— Ναί, ἀληθῶς, προσφιλεστάτη κυρία μου.

—Ὦ! σὲ παρακαλῶ, παρετήρησε μετὰ γλυκύτητος ἡ Φαβιόλα, μὴ μοῦ ἀποδίδῃς πλέον τὸν τίτλον αὐτόν. Εἰς ἐμὲ ἁρμόζει νὰ εἶμαι δούλη σου. Ἐπὶ πλέον δὲ ἐξετέλεσα καὶ ὅ,τι προετιθέμην. Τὸ διάταγμα τῆς ἀπελευθερώσεώς σου προητοιμάσθη καὶ σοῦ ἀποδίδεται μετ' ὀλίγον ἡ ἐλευθερία, ὄχι διὰ χειραφεσίας, ἀλλὰ δι' ἐπαναφορᾶς εἰς τὴν προτέραν εὐγενῆ σου θέσιν, διότι γνωρίζω ὅτι ὑπῆρξες εὐγενής.

Ἡ Μαριὰμ τῆς ἔρριψε βλέμμα εὐγνωμοσύνης, χωρὶς νὰ τῆς εἴπῃ οὐδὲ λέξιν τινά, ἐκ φόβου μήπως δυσαρεστήσῃ αὐτήν.

Πρὸς τὴν ἑσπέραν ὁ Διονύσιος ἐπανῆλθε καὶ εὗρε τόσον μεγάλην βελτίωσιν ἐν τῇ καταστάσει τῆς ἀσθενοῦς, ὥστε τῆς ἐπέτρεψε νὰ ὁμιλήσῃ ὀλίγον.

— Εἶνε ἀνάγκη, εἶπεν ἡ Φαβιόλα τὴν στιγμήν, καθ' ἣν ἔμειναν μόναι, νὰ ἐκτελέσω τὸ πρῶτον καθῆκον, τὸ ὁποῖον ἡ καρδία μου διαπύρως ποθεῖ νὰ πληρώσῃ, τὸ καθῆκον τοῦ νὰ σὲ εὐχαριστήσω, ὄχι διότι ἔσωσες τὴν ζωήν μου, ἀλλὰ διότι ἐθυσίασες τὴν ἰδικήν σου ζωήν, καὶ νὰ σοῦ ἐκφράσω τὸν θαυμασμόν μου διὰ τὴν ἡρωϊκήν σου ἀρετήν.

— Μεθ' ὅλα ταῦτα, ἀπήντησεν ἡ Σύρα, δὲν ἐπετέλεσα παρὰ μόνον τὸ καθῆκόν μου. Εἶχες δικαιώματα ἐπὶ τῆς ζωῆς μου, διότι ἤμην δούλη σου.

— Ἀναμφιβόλως, παρετήρησεν ἡ Φαβιόλα, αὐτὸ σοὶ φαίνεται φυσικόν, εἰς σὲ ἥτις ἠκολούθησες τὴν διδασκαλίαν ταύτην, τῆς ὁποίας ἡ ὑπεροχὴ μὲ κατα-

πλήττει· εἶνε φυσικὸν διὰ σὲ νὰ θεωρῇς τὰς πλέον ἡρωϊκὰς πράξεις ὡς συνήθη καθήκοντα.

— Καὶ οὕτω παύουσι νὰ εἶνε ἡρωϊκαί, ὅπως ἡ ἰδία τὸ εἶπες, προσέθεσεν ἡ Σύρα.

— Ὄχι, ὄχι, ἀνέκραξε μὲ πολὺν ἐνθουσιασμὸν ἡ Φαβιόλα. Μὴ προσπαθῇς νὰ ἐξευτελίσῃς εἰς τοὺς ἰδίους μου ὀφθαλμοὺς ὅ,τι θεωρῶ ὡς πρᾶξιν ὑψίστης ἀρετῆς. Ἐσκέφθην ἐπὶ τῆς πράξεως αὐτῆς νύκτα καὶ ἡμέραν, ἀφ' ἧς στιγμῆς ὑπῆρξα μάρτυς ταύτης. Ἔπραξες κάτι εὐγενές, μέγα, ὑπερβαῖνον πᾶν ἐγκώμιον. Διατί νὰ μὴ θέλῃς νὰ τὸ παραδεχθῇς; Δὲν βλέπω πῶς ἡ πρᾶξις αὐτὴ θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ καταστῇ ὑπεροχωτέρα, οὔτε πῶς ἡ ἀνθρωπίνη ἀρετὴ θὰ ἠδύνατο νὰ φθάσῃ ὑψηλότερον.

Ἡ Σύρα, ἥτις ἐκάθητο ἤδη ἐπὶ τῆς κλίνης της, ἔλαβε τὴν χεῖρα τῆς Φαβιόλας εἰς τὰς ἰδικάς της καὶ στραφεῖσα πρὸς αὐτὴν τῆς εἶπε μὲ φωνὴν γλυκεῖαν καὶ τρυφερόν, ἀλλ' ἐν ταὐτῷ καὶ πολὺ φοβερόν.

— Εὐγενὴς καὶ συμπαθὴς κυρία, ἄκουσέ με ἐπ' ὀλίγον. Δὲν θέλω νὰ ἐξευτελίσω ἐκεῖνο, ὅπερ ἔχεις τὴν καλωσύνην νὰ ἐκτιμᾷς τόσον πολύ, ἀλλ' ἄφησέ με νὰ σοὶ δείξω πόσον εἴμεθα μακρὰν ἀκόμη ἀπὸ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον θὰ ἠδυνάμεθα νὰ πράξωμεν. Ἂς ὑποθέσωμεν ἕνα δοῦλον κτηνώδη, ἀποστάτην, ἀχάριστον πρὸς τὸν πλέον συμπαθῆ καὶ γενναιόφρονα κύριον. Ἂς ὑποθέσωμεν ἀκόμη, ὅτι ὁ πέλεκυς τῆς δικαιοσύνης ἐπικρέμαται ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ δούλου

τούτου ἕτοιμος νὰ ἐπιπέσῃ κατ' αὐτῆς. Πῶς θὰ ὠνόμαζες καὶ πόσον θὰ ἐξετίμας τὴν ἀρετὴν τοῦ κυρίου τούτου, ἐάν, μόνον καὶ μόνον ἐξ ἀγάπης καὶ ἐξ ἐνδιαφέροντος νὰ σώσῃ τὸν ἄθλιον τοῦτον, ἔσπευδεν ὑπὸ τὸν πέλεκυν τῆς δικαιοσύνης, ἀφοῦ προηγουμένως ὑπεβάλλετο εἰς ἄτιμον φραγγέλωσιν καὶ ἄφηνε διαθήκην ἐγκαθιστῶσαν τὸν δοῦλόν του κληρονόμον ἐπὶ ὅλων τῶν ἰδικῶν του τίτλων καὶ τῆς ἰδικῆς του περιουσίας;

—Ὦ Μαριάμ! μοὶ περιέγραψες εἰκόνα πολὺ ὑπέροχον, τὴν ὁποίαν ἄνθρωπος δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ πραγματοποιήσῃ. Ἀλλ' ἐγὼ σοὶ ὡμίλησα περὶ ἀρετῆς ἀνθρωπίνης, ἐνῷ ἡ πρᾶξις, περὶ τῆς ὁποίας σὺ ὁμιλεῖς, εἶνε πρᾶξις ὄχι ἀνθρώπου, ἀλλὰ Θεοῦ.

Ἡ Μαριὰμ ἔσφιξε τὴν χεῖρα τῆς κυρίας της, προσήλωσεν ἐπ' αὐτῆς τοὺς ὀφθαλμούς της καὶ εἶπε:

— Καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς λοιτόν, ὅστις ἦλθε τοῦτο πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἦτο ἀληθὴς Θεός.

Ἡ Φαβιόλα ἐκάλυψε τὸ πρόσωπον διὰ τῶν χειρῶν της καὶ παρέμεινε σιωπηλὴ ἐπὶ μακρόν. Ἡ Μαριὰμ προσηύχετο θερμῶς ἀπὸ τοῦ βάθους τῆς εἰρηνικῆς καρδίας της.

— Μαριάμ, σὲ εὐχαριστῶ ἐξ ὅλης μου τῆς ψυχῆς, εἶπεν ἐπὶ τέλους ἡ Φαβιόλα. Ἐξεπλήρωσες τὴν ὑπόσχεσίν σου νὰ μὲ ὁδηγήσῃς. Ἀπό τινος χρόνου ἀμφέβαλλον, ἐὰν εἶσαι χριστιανή. Ἀλλ' αὐτὸ ἦτο ἀδύ-

νατον. Εἰπέ μοι τώρα, οἱ λόγοι τοὺς ὁποίους μοὶ εἶπες καὶ οἱ ὁποῖοι εἰσέδυσαν εἰς τὴν καρδίαν μου τόσον βαθειά, ὅσον καὶ νόμισμα χρυσοῦν εἰς τὸ βάθος τοῦ ὠκεανοῦ, οἱ λόγοι αὐτοὶ ἀποτελοῦσι μόνον μέρος τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ἢ εἶνε ταύτης ἡ οὐσιώδης ἀρχή;

— Μία ἁπλῆ ἀλληγορία, εἶπεν ἡ Μαριάμ, ἀπεκάλυψεν εἰς τὸ ἰσχυρόν σου πνεῦμα τὴν κλεῖδα τῆς διδασκαλίας μας. Ἡ ὀξεῖα διάνοιά σου ἐγνώρισε νὰ συστείλῃ εἰς μίαν μόνην σκέψιν τὰς οὐσιώδεις καὶ ζωτικὰς τοῦ χριστιανισμοῦ διδασκαλίας. Ὁ ἄνθρωπος, πλάσμα καὶ δοῦλος τοῦ Θεοῦ, ἀπεστάτησεν ἀπὸ τοῦ Κυρίου του. Ἡ ὑπερτάτη δικαιοσύνη τὸν κατεδίκασε καὶ τὸν ἀπεκήρυξεν. Αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἔλαβε τὴν μορφὴν τοῦ δούλου καὶ ἐγένετο ὅμοιος πρὸς ἡμᾶς ἄνθρωπος. Ὑπὸ τὴν μορφὴν ταύτην ἐφραγγελώθη, ἐρραπίσθη, ἐνεπαίχθη καὶ κατεδικάσθη εἰς ἄτιμον θάνατον· ἐγένετο ὁ «Ἐσταυρωμένος», ὅπως τὸν ἀποκαλοῦσιν ὅλοι ἐδῶ εἰς τὴν Ρώμην. Ἐλύτρωσεν οὕτω τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὴν καταδίκην αὐτοῦ καὶ τοῦ μετέδωκε τὸν ἰδικόν του πλοῦτον καὶ τὴν ἰδικήν του βασιλείαν. Αἱ λέξεις, τὰς ὁποίας σοὶ εἶπον προηγουμένως, περιλαμβάνουν ὅλα αὐτά. Καὶ σὺ ἠδυνήθης νὰ τὰ συμπεράνῃς. Μόνος ὁ Θεὸς ἠδυνήθη νὰ συντελέσῃ τὴν θείαν αὐτὴν πρᾶξιν καὶ νὰ προσφέρῃ τὴν ὑψηλὴν ταύτην καὶ ἐξιλαστήριον θυσίαν.

Ἡ Φαβιόλα ἐτήρησεν ἐκ νέου σιγὴν καὶ ἔπειτα προσέθεσε.

— Παρατηρῶ, ὅτι ὅλα ὅσα μοῦ εἶπες συμφωνοῦσι καὶ συνδέονται πρὸς ἄλληλα ὡς κλάδοι δένδρου τινός, οἵτινες τηροῦνται προσκεκολλημένοι πρὸς ἀλλήλους. Ἐνόμιζον, ὅτι τὸ δένδρον αὐτὸ δὲν ἔφερε παρὰ μόνον ἄνθη συμβολικά. Μοῦ ἀπέδειξες διὰ τῆς διαγωγῆς σου, ὅτι τὰ ἄνθη ταῦτα καθίστανται καρποὶ πραγματικοὶ καὶ γλυκεῖς. Ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, τὴν ὁποίαν μοὶ ἐξέθεσες, εὑρίσκω τὸν εὐγενῆ κορμόν, ἐκ τοῦ ὁποίου κατάγονται οἱ κλάδοι καὶ οἱ καρποί. Διότι ποῖος θὰ ἠρνεῖτο νὰ κάμῃ διὰ τοὺς ἄλλους πολὺ ὀλιγώτερον ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ὁ Θεὸς ἔκαμε δι' αὐτόν; Ἀλλά, ἀγαπητή μου Μαριάμ, δὲν δύναμαι νὰ κατανοήσω ἐξ ὁλοκλήρου τὴν θαυμασίαν αὐτὴν διδασκαλίαν τῆς ἐξαγορᾶς τοῦ ἀνθρώπου.

— Φαβιόλα, ἀπεκρίθη ἡ Μαριάμ, διδάσκαλοι σαφέστεροι ἐμοῦ θὰ διδάξωσι τὴν φλεγομένην ψυχήν σου, ἥτις τόσον πλουσίως ἔχει προικισθῇ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Θὰ μὲ πιστεύσῃς, ἐὰν ἀποπειραθῶ καὶ ἐγὼ νὰ σοῦ δώσω μερικὰς ἐξηγήσεις;

— Μαριάμ, εἶπεν ἡ Φαβιόλα, ἐκεῖνος, ὅστις εἶνε ἕτοιμος νὰ ἀποθάνῃ δι' ἄλλον τινά, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ τὸν ἐξαπατήσῃ.

— Ἐνόησες πρὸ ὀλίγου μεγάλην τινὰ ἀρχήν. Ἔρχομαι τώρα νὰ σοὶ ἐκθέσω τί ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὅστις ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν, μᾶς ἐδίδαξε· θὰ πιστεύ-

ωσῃς εἰς τὸν λόγον μου ὡς πιστοῦ μάρτυρος· θὰ δεχθῇς δὲ τὸν λόγον Ἐκείνου ὡς λόγον Θεοῦ ...

Ἡ Φαβιόλα προσέκλινε τὴν κεφαλὴν καὶ ἤκουσε μετὰ σεβασμοῦ ἐκείνην, τὴν ὁποίαν πρὸ πολλοῦ ἐτίμα ὡς φιλόσοφον κατέχουσαν θαυμασίαν τινὰ σοφίαν προερχομένην ἐκ σχολῆς ἀγνώστου καὶ ἐν τῇ ὁποίᾳ ὥρα ἐλάτρευε τὸν ἄγγελον τὸν ἱκανὸν νὰ ἀνοίξῃ τὰ ὑδροφράγματα τοῦ ποταμοῦ τῆς Σοφίας καὶ τῆς Ζωῆς διὰ νὰ καταπλημμυρήσῃ ἡ γῆ.

Ἡ Μαριὰμ ἐξέθεσεν εἰς λόγους ἁπλοῦς ἐκ τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας τὴν περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος ἀλήθειαν, ἀφοῦ δὲ συνεσχέτισε τὴν πτῶσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἀπεκάλυψε τὸ μυστήριον τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας, ἐπαναλαβοῦσα τοὺς λόγους τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, καθ' οὓς ὁ ἀΐδιος Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο σὰρξ διὰ νὰ σκηνώσῃ μεταξὺ ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων. Αἱ θαυμαστικαὶ ἀναφωνήσεις τῆς μαθητρίας της τὴν διέκοψαν ἐπανειλημμένως· ἀλλ' οὔτε μία λέξις ἀμφιβολίας ἢ διαμαρτυρία; ἠκούσθη. Ἡ φιλοσοφία εἶχεν ὑποχωρήσει εἰς τὴν θρησκείαν, τὰ σοφίσματα εἰς τὴν εὐπείθειαν, ἡ ἀπιστία εἰς τὴν πίστιν.

Ἀλλ' ἡ λύπη ἐφαίνετο καταπλημμυροῦσα τὴν ψυχὴν τῆς Φαβιόλας. Ἡ Μαριὰμ διέκρινε τοῦτο εἰς τὰ χαρακτηριστικά της καὶ τὴν ἠρώτησε περὶ τῆς αἰτίας.

— Μόλις τολμῶ νὰ σοῦ τὴν εἴπω, ἀπεκρίθη ἡ

Φαβιόλα. Ὅλα ὅσα μοῦ εἶπες εἶνε ὁμολογουμένως θεῖα καὶ ὑψηλά. Ὁ λόγος ἐγένετο σάρξ. Ἀλλὰ ποῖος ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν σάρκα; Ποῖος ἐπὶ τῆς γῆς εὑρέθη τόσον μέγας καὶ τόσον ἀμόλυντος, ὥστε νὰ χρηματίσῃ πατήρ του; Ἰδοὺ τὸ μέγα πρόβλημα, ὅπερ μὲ στενοχωρεῖ.

— Ὄχι, ἐψιθύρισεν ἠρέμως ἡ Μαριάμ. Πατέρα σαρκικὸν δὲν εἶχεν ὁ Κύριός μας. Μία γυνὴ ταπεινοτάτη καὶ ἁγιωτάτη, μόνη αὐτὴ εὑρέθη ἀξία νὰ χρηματίσῃ μήτηρ Του! Σχεδὸν 800 ἔτη πρὶν ἢ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔλθῃ εἰς τὸν κόσμον, εἷς προφήτης ἐλάλησε καὶ αἱ προφητεῖαί του διετηρήθησαν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς ἀδιαλλάκτους ἐχθροὺς τοῦ Χριστοῦ. Λόγοι τοῦ προφήτου ὑπῆρξαν μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ οἱ ἑξῆς: «Ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει καὶ τέξεται υἱὸν καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός». Ἡ προφητεία αὕτη ἐπληρώθη, ὅταν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐγεννήθη ἐπὶ τῆς γῆς.

— Καὶ ποία ἦτο ἡ γυνὴ αὕτη;

— Μία γυνή, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα εὐλογεῖται ἀπὸ ὅλους ἐκείνους, οἵτινες ἀγαπῶσι τὸν Υἱόν της. Θὰ τὴν γνωρίσῃς ὑπὸ τὸ ὄνομα Μαρία. Ὑπῆρξεν αὕτη τὸ μέγα προνόμιον καὶ τὸ ἀτίμητον κόσμημα τοῦ φύλου μας. Δὲν θὰ ἐκπλαγῇς δι' αὐτό, ἐὰν πληροφορηθῇς, ὅτι πολλαὶ γυναῖκες, ὅπως καὶ ἡ ἐξαδέλφη σου Ἁγνή, ἐξέλεξαν αὐτὴν ὡς τύπον καὶ κανόνα τῆς

ζωῆς των καὶ χωρισθεῖσαι ἀπὸ τὴν τύρβην καὶ τὴν ματαιότητα τοῦ κόσμου προέκριναν τὸν βίον τῆς παρθενίας, ἐν τῷ ὁποίῳ μόνον Νυμφίον καὶ προστάτην αὐτῶν γνωρίζουσι τὸν ἐν Οὐρανοῖς Ἰησοῦν.

Ἀκολούθως ἡ Μαριὰμ ἐξέθεσε δι' ὀλίγων τὴν ἱστορίαν τῆς γεννήσεως τοῦ Κυρίου μας, τὰ μετὰ τὴν γέννησιν Αὐτοῦ συμβάντα, τὰ τῆς δημοσίας δράσεως Αὐτοῦ γεγονότα, τὰ κατὰ τὸ ὀδυνηρὸν Πάθος Του. Τὰ δάκρυα καὶ οἱ στεναγμοὶ τῆς ἀκροωμένης διέκοψαν πολλάκις τὴν διήγησιν αὐτήν.

Ἡ ὥρα τῆς ἀναπαύσεως εἶχε φθάσει, ὅταν ἡ Φαβιόλα ἠρώτησε ταπεινῶς:

— Εἶσαι πολὺ κοπιασμένη διὰ νὰ μοὶ ἀπαντήσῃς εἰς μίαν ἀκόμη ἐρώτησιν;

— Ὄχι, ἀπεκρίθη περιχαρῶς ἡ Μαριάμ.

— Ποία ἐλπὶς ὑπάρχει δι' ἐκείνην, ἡ ὁποία δὲν δύναται νὰ ὀνομασθῇ ἀγνοοῦσα, διότι εἶχε τὴν ἀξίωσιν, ὅτι ἐγνώριζεν ὅλα· οὔτε ἀμελὴς εἰς τὴν μάθησιν, διότι μετὰ σφοδροῦ πάθους ἐπεδίδετο εἰς τὸ νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς γνώσεως· ἀλλ' ἡ ὁποία δύναται μόνον νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι περιεφρόνησε τὴν ἀληθῆ σοφίαν καὶ ἐβλασφήμησε τὸν χορηγοῦντα αὐτήν; Ποία ἐλπὶς ἀπομένει δι' ἐκείνην, ἡ ὁποία περιεγέλασε καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ Πάθος Του καὶ περιεφρόνησε τὸν ἐξιλαστικὸν θάνατόν Του, ἀφοῦ ἐχλεύασε τὸν «Ἐσταυρωμένον»;

Χείμαρρος δακρύων ἔθεσε τέλος εἰς τοὺς λό-

γους αὐτούς. Ἡ Μαριὰμ ἀπήντησε τότε ὡς ἑξῆς:

—Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Κυρίου μας, ἔζη γυνή τις, ἥτις ἡμάρτανε δημοσίᾳ, ἐξευτελιζομένη καθ' ἕνα τρόπον, ὅστις προκαλεῖ τὸν ἀποτροπιασμόν. Ἐγνώρισεν αὕτη τὸν Λυτρωτήν της, Τὸν ἠγάπησεν ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς της διὰ τὴν προσήνειάν του καὶ τὴν συγκατάβασίν του πρὸς τοὺς ἁμαρτωλούς, διὰ τὴν εὐσπλαγχνίαν Του πρὸς ὅλους τοὺς πεπτωκότας καὶ συντετριμμένους. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ ἀγάπη της αὕτη πρὸς τὸν Λυτρωτὴν ηὔξανεν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον, ἡ γυνὴ αὐτὴ παρεκινήθη νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀφοσίωσίν της ταπεινουμένη ἔμπροσθεν αὐτοῦ. Εἰσῆλθε λοιπὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ πλουσίου τινός, ὅπου ὁ Χριστὸς ἐφιλοξενεῖτο, ἐγονυπέτησε πρὸ αὐτοῦ καὶ ἐγγίσασα τοὺς πόδας Του μετ' εὐλαβείας χύνει ἐπ' αὐτῶν μύρον πολύτιμον ἀναμεμιγμένον μὲ τὰ πολυτιμότερα δάκρυά της. Ἀκολούθως δὲ ἐκτυλίξασα τὴν πλουσίαν καὶ ἄφθονον κόμωσιν τῆς κεφαλῆς της ἀπέμαξε τοὺς πόδας τοῦ Κυρίου δι' αὐτῆς.

— Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ποῖον ὑπῆρξεν; ἠρώτησεν ἡ Φαβιόλα.

— Ὁ Χριστὸς ὑπερήσπισεν αὐτὴν κατὰ τῶν σαρκασμῶν καὶ τῶν περιφρονητικῶν λόγων, τοὺς ὁποίους ἀπηύθυναν εἰς βάρος αὐτῆς οἱ παριστάμενοι, τὴν ἐπαρηγόρησε, τὴν ἐβεβαίωσεν ὅτι αἱ ἁμαρτίαι της ἦσαν συγκεχωρημέναι καὶ τὴν προέπεμψε μετὰ πολλῆς ἀγαθότητος.

Οὐδὲν ἄλλο ἐλέχθη κατὰ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην. Ἡ Μαριάμ, κατακοπιασμένη ἀπὸ τὴν διανοητικὴν ὑπερκόπωσιν, παρεδόθη ἀμέσως εἰς ὕπνον ἥσυχον. Ἡ Φαβιόλα παρέμεινεν ἄγρυπνος, μὲ τὴν καρδίαν ὅμως πλήρη ἀπὸ τὸ θεῖον ἔλεος. Ἀνεμιμνήσκετο καὶ ἐσκέπτετο διαρκῶς τὴν ὑπέροχον διδασκαλίαν, τὴν ὁποίαν ἡ Μαριὰμ τῆς εἶχε κάμει.

Ἕκαστος χριστιανός, ἐσκέπτετο, ὀφείλει νὰ εἶνε εἰκὼν καὶ ἀντιγραφὴ τοῦ Κυρίου καὶ διδασκάλου αὐτοῦ. Ἀσφαλῶς δὲ ἐκείνη ἥτις ἐκοιμᾶτο ἀναπαρίστα τὸν Ἰησοῦν πιστῶς καὶ κατώρθωσε νὰ ἐξομοιωθῇ πρὸς Αὐτόν.

Ὅταν μετὰ πάροδον χρόνου τινὸς ἡ Μαριὰμ ἀφυπνίσθη, εὗρε τὴν κυρίαν της (διότι ἦτο ἀκόμη δούλη) κατακεκλιμένην ἐπὶ τῶν ποδῶν αὐτῆς, ὅπου εἶχεν ἀποκοιμηθῇ κλαίουσα. Ἡ Μαριὰμ ἐνόησεν ἀμέσως τὴν ἔννοιαν καὶ τὴν ἀξίαν τῆς αὐθορμήτου ταύτης ταπεινώσεως. Δὲν ἐσείσθη διόλου, ἀλλ' ηὐχαρίστησε τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης της τῆς ψυχῆς.

Ἡ Φαβιόλα ἀφυπνισθεῖσα διωλίσθησε λαθραίως εἰς τὸ στρῶμα αὐτῆς, χωρὶς νὰ τὴν ἴδῃ ἡ δούλη της, ὅπως ἐνόμιζε. Θὰ ὑπῆρξεν ἀναμφιβόλως πολὺ βαρὺ δι' αὐτὴν νὰ συντελέσῃ τὴν πρᾶξιν αὐτὴν τῆς ταπεινώσεως. Ἐν τούτοις ἡ ἀλαζονεία της εἶχεν ἤδη ποδοπατηθῇ. Διὰ πρώτην φορὰν ᾐσθάνθη, ὅτι ἡ καρδία της ἦτο χριστιανική.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΑ'.

### *Ἡ ἱστορία τῆς Μαριάμ.*

Τὴν πρωΐαν τῆς ἑπομένης, ὅταν ὁ Διονύσιος ἐπανῆλθεν, εὗρε τὴν ἀσθενῆ καὶ τὴν νοσοκόμον αὐτῆς τόσον ἀπαστραπτούσας ἐκ τῆς χαρᾶς, ὥστε τὰς ἐμακάρισε διὰ τὸν ὡραῖον ὕπνον, τὸν ὁποῖον ἔκαμαν κατὰ τὴν παρελθοῦσαν νύκτα. Ἀμφότεραι ὑπεμειδίασαν διὰ τὴν ἰδέαν αὐτὴν τοῦ Διονυσίου, συνεφώνησαν ὅμως εἰς τὸ ὅτι ἡ παρελθοῦσα νὺξ ὑπῆρξεν ἡ εὐτυχεστέρα τῆς ζωῆς των. Ὁ Διονύσιος ἐξεπλάγη διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ τὸ ἐξηγήσῃ μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ἡ Μαριὰμ λαμβάνουσα ἐκ τῆς χειρὸς τὴν Φαβιόλαν τῷ εἶπε:

— Αἰδεσιμώτατε ἱερεῦ τοῦ Θεοῦ, ἐμπιστεύομαι εἰς τὰς πατρικάς σου φροντίδας τὴν κατηχουμένην ταύτην, ἥτις ἐπιθυμεῖ νὰ διδαχθῇ λεπτομερῶς τὰ μυστήρια τῆς ἁγίας μας θρησκείας καὶ νὰ ἀναγεννηθῇ εἰς τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν τοῦ βαπτίσματος τῆς σωτηρίας.

— Τί! ἀνέκραξεν ἔκπληκτος ἡ Φαβιόλα, εἶσαι περισσότερον παρὰ ἰατρός;

— Τέκνον μου, εἶπεν ὁ Διονύσιος, καίτοι εἶμαι ἀνάξιος, ὅμως ἡ εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ μὲ ἠξίωσε νὰ λάβω τὸ ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης.

Ἄνευ δισταγμοῦ τινος ἡ Φαβιόλα ἐγονυπέτησεν ἐνώπιόν του. Ὁ ἱερεὺς θέτων τὴν δεξιὰν χεῖρά του ἐπὶ τῆς κεφαλῆς της, τῇ εἶπε: θάρρει, τέκνον. Δὲν

εἶσαι ἡ πρώτη ἐκ τῆς οἰκογενείας σου, τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἁγίαν του Ἐκκλησίαν. Πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐγὼ ὁ ἴδιος ἐκλήθην ἐδῶ ἐν τῇ ἰδιότητί μου ὡς ἰατροῦ, ὑπό τινος ἀρχαίου δούλου, ὅστις δὲν ζῇ τώρα· ὁ πραγματικὸς λόγος τῆς προσκλήσεώς μου ἦτο νὰ βαπτίσω ὥρας τινὰς πρὸ τοῦ θανάτου της τὴν σύζυγον τοῦ Φαβίου.

— Τὴν μητέρα μου! ἀνέκραξεν ἡ Φαβιόλα. Ἀπέθανεν εὐθὺς μετὰ τὴν γέννησίν μου. Ἀπέθανε λοιπὸν χριστιανή;

— Ναί· ἀπεκρίθη ὁ Διονύσιος. Δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι τὸ πνεῦμά της πλανᾶται ἐπὶ σοῦ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς σου, παραπλεύρως τοῦ φύλακός σου ἀγγέλου, διὰ νὰ σὲ ὁδηγήσῃ πρὸς τὴν εὐλογημένην αὐτὴν ὥραν. Δὲν ἔπαυσεν ἡ ψυχή της νὰ παρακαλῇ τὸν Θεὸν διὰ σέ.

Χαρὰ ἀπερίγραπτος ἐπλήρωσε τὰς καρδίας καὶ τῶν δύο φίλων γυναικῶν. Ἀφοῦ δὲ ἐγένοντο αἱ προετοιμασίαι μετὰ τοῦ Διονυσίου διὰ τὴν κατήχησιν καὶ προπαρασκευὴν τῆς Φαβιόλας εἰς τὸ βάπτισμα, ἡ τελευταία αὕτη ἐπλησίασε τὴν Μαριὰμ καὶ τῆς εἶπε προσηνῶς ἐν φωνῇ ταπεινῇ:

— Μαριάμ, θὰ δύναμαι εἰς τὸ ἑξῆς νὰ σὲ ἀποκαλῶ ἀδελφήν μου;

— Ἐκείνη δὲν τῆς ἀπεκρίθη παρὰ μόνον σφίγξασα τὴν χεῖρα αὐτῆς.

Συγχρόνως μὲ τὴν κυρίαν αὐτῶν ἡ γηραιὰ τροφὸς

Εὐφροσύνη καὶ ἡ Ἑλληνὶς δούλη ἤρχισαν τὴν κατήχησίν των διὰ νὰ δεχθῶσι τὸ βάπτισμα τὴν παραμονὴν τοῦ Πάσχα. Δὲν πρέπει δὲ νὰ λησμονῶμεν, ὅτι εἰς τὸν κατάλογον τῶν κατηχουμένων εἶχεν ἤδη συμπεριληφθῆ καὶ ἡ Ἐμερεντιάνα ἡ θυγάτηρ τῆς τροφοῦ, ἥτις εἶχε θηλάσει τὴν Ἀγνήν.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀσθενείας της, ἐφ' ὅσον ἐπανήρχοντο αἱ δυνάμεις αὐτῆς, ἡ Μαριὰμ ἐνεπιστεύθη πολλὰς λεπτομερείας τῆς ζωῆς της εἰς τὴν Φαβιόλαν, τὰς ὁποίας ἐρχόμεθα νὰ ἀφηγηθῶμεν, διότι ρίπτουσιν ἀρκετὸν φῶς εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς διηγήσεώς μας.

Ἔτη τινὰ πρὸ τῆς ἱστορίας, τὴν ὁποίαν ἀφηγούμεθα, ἔζη ἐν Ἀντιοχείᾳ ἄνθρωπός τις πλούσιος καὶ μὲ πολλὴν ἐπιρροὴν ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ τάξει τῆς πλουσίας ἐκείνης πόλεως, καίτοι ἡ οἰκογένειά του δὲν εἶλκεν ἀρχαίαν καταγωγήν.

Διὰ νὰ στηριχθῇ ἐν τῇ διακεκριμένῃ ταύτῃ θέσει ἦτο ὑποχρεωμένος εἰς μεγάλας δαπάνας καὶ ἐπειδὴ δὲν ἦτο οἰκονόμος, ἐβυθίσθη ἐντὸς ὀλίγου εἰς τὰ χρέη.

Εἶχε συζευχθῆ κυρίαν τινὰ ἐναρετωτάτην, ἥτις ἐγένετο χριστιανή, μυστικὰ τὸ κατ' ἀρχάς, ἔπειτα δὲ καὶ μὲ τὴν διστακτικὴν συγκατάθεσιν τοῦ συζύγου της. Τὰ δύο των παιδία, ἓν ἄρρεν καὶ ἓν θῆλυ, ἀνετράφησαν ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς μητρός των. Ὁ πρῶτος, ὁ Ὀρόντιος, ὀνομασθεὶς οὕτω ἀπὸ τὸν πο-

ταμόν, ὅστις περιέβρεχε τὴν πόλιν, ἦτο 15 ἐτῶν, ὅταν ὁ πατήρ του ἀνεκάλυψε, ποίαν θρησκείαν ἐπρέσβευεν ἡ σύζυγός του. Ἡ μήτηρ του εἶχε διδάξει αὐτὸν τὸ πλεῖστον τῶν διδασκαλιῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ὁ Ὁρόντιος εἶχεν ἀκολουθήσει μετ' αὐτῆς τὴν λατρείαν τῶν χριστιανῶν· κατεῖχε λοιπὸν γνώσεις χριστιανικάς, τῶν ὁποίων ὅμως ἔπειτα ἔκαμεν ὀλεθρίαν χρῆσιν. Δὲν ἠσθάνετο ἐν τούτοις οὐδεμίαν κλίσιν νὰ ἐγκολπωθῇ τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν ἢ νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν κανόνα τῆς χριστιανικῆς ζωῆς. Οὔτε ἤθελε νὰ προπαρασκευασθῇ διὰ νὰ δεχθῇ τὸ βάπτισμα. Μὴ ὑποφέρων οὐδένα χαλινὸν διὰ τὰ πάθη αὐτοῦ καὶ μὴ θέλων νὰ ὑποβληθῇ εἰς οὐδένα περιορισμόν, ἐπεζήτει μᾶλλον νὰ διακριθῇ ἐν τῷ κόσμῳ καὶ νὰ μετέχῃ ὅλων τῶν ἀτολαύσεων αὐτοῦ. Εἶχε τύχει εὐρείας παιδείας· ἐκτὸς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἥτις ἦτο γενικῶς ἐν χρήσει εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ἐγνώριζε τὴν Λατινικήν, ἣν ὡμίλει τελείως.

Ὁ Ὁρόντιος δὲν δυσηρεστήθη, ὅταν ὁ πατήρ του ἠθέλησε νὰ τὸν ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῆς μητρός του καὶ ἐπέμεινε νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν ἐπίσημον θρησκείαν τοῦ κράτους.

Ὅσον διὰ τὴν θυγατέρα του, ἥτις ἦτο κατὰ τρία ἔτη νεωτέρα τοῦ Ὁροντίου, δὲν ἐπρόσεξε διόλου. Ἐθεώρει ὡς ἀνοησίαν ἀναξίαν ἑνὸς ἀνδρὸς τὸ νὰ ἐνασχολῆται πολὺ εἰς τὴν θρησκείαν. Ἀλλὰ διὰ τὰς γυναῖκας, αἵτινες ἔχουσι περισσοτέραν φαντασίαν καὶ

αἴτινες κυριεύονται περισσότερον ἀπὸ τὰ αἰσθήματά των, θὰ ἠδύνατό τις νὰ ταῖς ἐπιτρέψῃ τὰς φαντασιοπληξίας αὐτάς. Συνεπῶς ἐπετρεψεν εἰς τὴν κόρην του Μαριὰμ νὰ ἀκολουθῇ ἐλευθέρως τὴν νέαν πίστιν. Ἐκτὸς τῆς ὑπερόχου διανοητικῆς ἀναπτύξεώς της κατέστη ἡ Μαριὰμ τύπος ἀρετῆς καὶ ταπεινοφροσύνης.

Ἔτη τινὰ ἀργότερον, ὅταν ὁ υἱὸς φθάσας εἰς ἀνδρικὴν ἡλικίαν ἐξεδήλωσεν ὅλα τὰ ἐλαττώματα τοῦ χαρακτῆρός του, ἡ μήτηρ ἀπέθανε. Πρὸ τοῦ τέλους της εἶχε προϊδει τὴν προσεγγίζουσαν οἰκονομικὴν πτῶσιν τοῦ συζύγου της καὶ προνοοῦσα ἵνα μήποτε ἡ κόρη αὐτῆς ὑποφέρῃ ἀπὸ τὴν ἀμεριμνησίαν του ἢ ἀπὸ τὸν ἐγωϊσμὸν καὶ τὴν φιλοδοξίαν τοῦ Ὀροντίου, ἐξησφαλισεν ἀπὸ τὴν ἀπληστίαν καὶ τῶν δύο τούτων τὴν προῖκά της, ἥτις ἦτο γενναιοτάτη, καὶ ἐκληροδότησεν αὐτὴν εἰς τὴν Μαριάμ. Ἐπὶ δὲ τῆς ἐπιθανατίου κλίνης της, μεταξὺ τῶν ἄλλων παραγγελιῶν της, ἠξίωσεν ἀπὸ τὴν κόρην της νὰ τῆς ὑποσχεθῇ, ὅτι οὐδέποτε θὰ συγκατετίθετο, ἔστω καὶ ὅταν ἐγήρασκε, νὰ μεταβληθῇ ὁπωσδήποτε ἡ διαθήκη της αὕτη.

Τὰ οἰκονομικὰ τῆς οἰκογενείας κατήντησαν ἐπὶ πλέον δύσκολα. Οἱ δανεισταὶ ἀπέβα νον ἀπαιτητικοί. Εἶχον πωλήσει διὰ τοῦτο κτήματα ἀπερισκέπτως, ὅταν πρόσωπόν τι μυστηριῶδες ὀνομαζόμενον Εὐρώτας ἔκαμε τὴν ἐμφάνισίν του ἐν τῇ οἰκίᾳ. Κανείς,

πλὴν τοῦ οἰκοδεσπότου, δὲν ἐφαίνετο νὰ γνωρίζῃ τὸ πρόσωπον αὐτό.

Ὁ ἀναγνώστης γνωρίζει τὰς ἀποκαλύψεις τοῦ Εὐρώτα. Ἄρχει τώρα νὰ προσθέσωμεν, ὅτι ὁ Εὐρώτας ἦτο ὁ πρεσβύτερος ἀδελφός. Αἰσθανόμενος ὅμως ὅτι ὁ τραχὺς καὶ δύστροπος χαρακτήρ του δὲν τοῦ παρεῖχε τὰ προσόντα διὰ νὰ καταστῇ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας καὶ διευθύνῃ ἀκίνητον περιουσίαν, ἔχων δὲ ἐξ ἄλλου τὴν φιλοδοξίαν ν' ἀνυψώσῃ τὴν οἰκογένειάν του εἰς ἀνωτέραν τάξιν καὶ νὰ αὐξήσῃ τὰ πλούτη της, ἔλαβε μέτριόν τι ποσὸν ὡς κεφάλαιον, ἐξηφανίσθη ἐπ' ἀρκετὰ ἔτη, ἐμπορεύθη εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας, εἰσέδυσε μέχρις αὐτῆς τῆς Κίνας καὶ τῶν Ἰνδιῶν καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν μὲ μεγάλην περιουσίαν καὶ μὲ συλλογήν τινα σπανίων λίθων, οἱ ὁποῖοι ὑπῆρξαν μεγάλη βοήθεια εἰς τὸν ἀνεψιόν του κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ βραχέος σταδίου του, ἀλλ' ἐπὶ τέλους συνετέλεσαν τὴν καταστροφὴν αὐτοῦ ἐν Ρώμῃ.

—Ὁ Εὐρώτας, ἀντὶ νὰ εὕρῃ πλουσίαν τινὰ οἰκογένειαν, εἰς τὴν ὁποίαν νὰ δώσῃ τὰ περισσεύοντα, δὲν εὗρε παρὰ ἕνα οἶκον ἐγγίζοντα πρὸς τὴν χρεωκοπίαν, τὸν ὁποῖον ἔπρεπε νὰ σώσῃ ἐκ τῆς καταστροφῆς. Ἀλλ' ἡ οἰκογενειακὴ ἀλαζονεία τὸν παρέφερεν· ἀφοῦ ἐμέμφθη ἐπανειλημμένως τὸν ἀδελφόν του καὶ ἀφοῦ συνεκρούσθη σοβαρῶς πρὸς αὐτόν, ἐλήρωσε τὰ χρέη του θυσιάσας ὁλόκληρον τὸ κεφά-

λαιόν του καὶ καταστὰς οὕτω κύριος ἀπόλυτος πάντων τῶν λειψάνων τῆς περιουσίας καὶ ἀρχηγὸς τοῦ οἴκου.

Μετά τινα ἔτη ὁ πατὴρ ἀσθενήσας ἀπέθανε. Κατὰ τὰς τελευταίας του στιγμὰς εἶπεν εἰς τὸν Ὀρόντιον, ὅτι δὲν εἶχε τίποτε νὰ τῷ ἀφήσῃ ὡς κληρονομίαν, ὅτι ὅλα ὅσα τοῦ ἀπέμενον, μηδὲ τοῦ οἴκου αὐτοῦ ἐξαιρουμένου, ἀνῆκον εἰς τὸν φίλον του Εὐρώταν, τοῦ ὁποίου δὲν ἀπεκάλυψε τὴν μετ' αὐτοῦ συγγένειαν, καὶ παρήγγειλεν εἰς τὸν υἱόν του νὰ ἐμπιστευθῇ τὸν ἑαυτόν του εἰς τὸν φίλον αὐτόν. Ὁ νεαρὸς ἀνὴρ λοιπόν, φιλόδοξος καὶ ἀλαζὼν καθὼς ἦτο, εὑρέθη εἰς τὴν διάκρισιν ἑνὸς γέροντος ἀσυνειδήτου, μὲ καρδίαν ψυχράν, καὶ ὄχι ὀλιγώτερον δοξομανοῦς.

Νὰ μείνωσιν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, δὲν ἦτο δυνατὸν ἐξ αἰτίας τῆς καταπτώσεως, εἰς τὴν ὁποίαν κατήντησεν ἡ οἰκογένεια. Μὲ ἓν καλὸν κεφάλαιον ἠδύναντο νὰ ζητήσωσιν ἀλλαχοῦ τύχην. Ἀλλ' ἡ πώλησις ὅλης τῆς περιουσίας, ἥτις τοῖς ἀπέμενε, μόλις θὰ ἐπήρκει διὰ νὰ πληρωθῶσι τὰ χρέη τὰ ἀνακαλυφθέντα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός. Ἡ περιουσία τῆς ἀδελφῆς ἔμενεν ἀνέπαφος. Ἀμφότεροι δὲ συνεφώνησαν, ὅτι ἔπρεπε νὰ τῆς τὴν ἁρπάσουν. Ὅλαι αἱ πονηρίαι ἐτέθησαν εἰς ἐνέργειαν, ἀλλ' ἐκείνη ἔμενεν ἀμετάπειστος, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι ἐσέβετο τὴν ἐντολὴν τῆς μητρός της, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι ἐσκέπτετο νὰ συγκροτήσῃ ἀδελφότητά τινα διὰ τὰς παρθένους

τὰς ἀφωσιωμένας εἰς τὸν Κύριον καὶ νὰ διέλθῃ ἐκεῖ τὴν ζωήν της. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ Μαριὰμ ἐπέμενεν, ὁ Εὐρώτας προέτεινεν, ὅτι ἔπρεπεν ἀντὶ πάσης θυσίας νὰ ἐξοντωθῇ, διότι παρεῖχεν εἰς αὐτοὺς σπουδαῖον ἐμπόδιον εἰς τὸν δρόμον των.

Ὁ Ὀρόντιος ἀνεστέναξεν ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τῆς τρομερᾶς αὐτῆς προτάσεως. Ἀλλ' ὁ Εὐρώτας κατ' ὀλίγον τὸν ἐσυνείθισεν εἰς αὐτήν, μέχρις ὅτου ὁ Ὀρόντιος διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἀδελφοκτονίαν ἐπενόησεν ἄλλο τι πονηρὸν καὶ ἀσφαλὲς στρατήγημα.

Μεταξὺ τῶν προνομίων, τὰ ὁποῖα οἱ χριστιανοὶ τῶν πρώτων αἰώνων εἶχον, ἦτο καὶ τὸ νὰ φυλάττωσι τὴν θείαν Εὐχαριστίαν εἰς τὰς οἰκίας των διὰ νὰ κοινωνῶσιν ἐξ αὐτῆς ὁσάκις ἤθελον. Περιετύλισσον αὐτὴν ἐντὸς μικρᾶς ὀθόνης, ἥτις πάλιν ἐπεκαλύπτετο ἀπὸ κάλυμμά τι πολύτιμον. Ἐφυλάσσετο δὲ ὁ θησαυρὸς οὗτος ἐντὸς ἀρτοφορίου μικροῦ, καθὼς περὶ τούτου μᾶς ἀναφέρει ὁ ἅγιος Κυπριανός. Ὁ Ὀρόντιος ἤξευρε τοῦτο καὶ ἐπὶ πλέον ἐγνώριζεν, ὅτι τὸ περιεχόμενον τοῦ μικροῦ τούτου ἀρτοφορίου ἦτο πολυτιμότερον τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου καὶ ὅτι τὸ νὰ ἀφήσῃ τις νὰ πέσῃ ἐπὶ τῆς γῆς ψιχίον τι ἐκ τοῦ καθηγιασμένου ἄρτου ἐθεωρεῖτο ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς φοβερὸν ἁμάρτημα, ἀκόμη δὲ ὅτι τὸ ὄνομα «μαργαρίτης» τὸ διδόμενον καὶ εἰς τὸ ἐλάχιστον ψιχίον ἐδείκνυε τὴν ἀτίμητον ἀξίαν, τὴν ὁποίαν εἶχε παρὰ τοῖς χριστιανοῖς, οἱ ὁποῖοι ἀσφαλῶς θὰ προε-

τίμων νὰ δώσωσι πᾶν ὅ,τι εἶχον διὰ νὰ ἀποφευχθῇ βεβήλωσίς τις τοῦ ἁγίου ἄρτου.

Ἡ ἐσάρπα μὲ τὰ πολύτιμα καὶ ἀδαμαντοκόλλητα κεντήματά της, περὶ τῆς ὁποίας πολλάκις ὡμιλήσαμεν, ἦτο τὸ ἐξωτερικὸν περιτύλιγμα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἡ μήτηρ τῆς Μαριὰμ ἐνετύλισσε τὸ ἀρτοφόριον· καὶ ἡ κόρη της διὰ τοῦτο τὴν ἐθεώρει πολύτιμον, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι ἦτο ἐνθύμιον τῆς μητρός της, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὡς ἀντικείμενον ἱερόν, διότι τὴν ἐχρησιμοποίει πάντοτε.

Μίαν πρωΐαν, πολὺ ἐνωρίς, ἐγονυπέτησεν ἡ Μαριὰμ ἔμπροσθεν τοῦ ἀρτοφορίου της καὶ μετὰ ἔνθερμον προσευχὴν ἐπροχώρησε διὰ νὰ τὸ ἀνοίξῃ. Πρὸς μεγάλην της ἔκπληξιν τὸ εὗρεν ἀνοικτὸν μὲ τὸν θησαυρόν της ἐξηφανισμένον. Ἔκλαυσε πικρῶς, ὅπως καὶ ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ παρὰ τὸν τάφον, διότι «ἦραν τὸν Κύριον αὐτῆς ἐκ τοῦ τάφου, καὶ δὲν ἐγνώριζε ποῦ ἔθηκαν αὐτόν». Ὅπως ἐκείνη, οὕτω καὶ αὐτὴ θρηνοῦσα ἔκλινε καὶ παρετήρησεν ἐντὸς τοῦ ἀρτοφορίου· διέκρινε τεμάχιον χάρτου, τὸ ὁποῖον δὲν εἶχεν ἴδει ἐξ ἀρχῆς.

Τὴν εἰδοποίουν ὅτι ἐκεῖνο ὅπερ ἐζήτει εὑρίσκετο ἐν ἀσφαλείᾳ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἀδελφοῦ καὶ ἠδύνατο νὰ τὸ ἐξαγοράσῃ. Ἔτρεξεν εὐθὺς νὰ εὕρῃ τὸν Ὀρόντιον· ἦτο κλεισμένος μαζὺ μὲ τὸν Εὐρώταν εἰς τὸ δωμάτιον. Ἐρρίφθη εἰς τὰ γόνατα παρακαλοῦσα αὐτὸν νὰ τῆς ἀποδώσῃ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δι' αὐτὴν

ἦτο πολυτιμότερον ἀπὸ ὅλην τὴν περιουσίαν της.

Ὀλίγον ἔλειψε νὰ καμφθῇ ὁ Ὀρόντιος εἰς τοὺς κλαυθμοὺς τῆς ἀδελφῆς του, ὁπότε ὁ Εὐρώτας προσηλώσας ἐπ' αὐτοῦ τὸ αὐστηρόν του βλέμμα τὸν κατεπτόησεν· ἔπειτα δὲ ἀπηυθύνθη ὁ ἴδιος πρὸς τὴν Μαριὰμ με τοὺς ἑξῆς λόγους:

— Μαριάμ, ἀκριβῶς αὐτὸ ἠθέλομεν νὰ μᾶς εἴπῃς. Ἐπιθυμοῦμεν νὰ θέσωμεν εἰς δοκιμασίαν τὴν εἰλικρίνειαν καὶ τὴν σταθερότητα τῆς πίστεώς σου.... Εἰλικρινῶς προσφέρεις ἀντὶ τοῦ ἄρτου τούτου τὴν περιουσίαν σου;

— Θὰ δώσω πᾶν ὅ,τι ἔχω, ἀπεκρίθη ἐκείνη, διὰ νὰ ἀποσπάσω τὸν Ἅγιον τῶν ἁγίων ἀπὸ τὴν βεβήλωσιν.

— Τότε ὑπόγραψε τοῦτο, εἶπε μὲ σαρκασμὸν ὁ Εὐρώτας.

Ἡ Μαριὰμ ἔλαβε τὴν γραφῖδα καὶ ἀφοῦ ἔρριψεν ἓν βλέμμα ἐπὶ τοῦ ἐγγράφου ἐκείνου, τὸ ὑπέγραψε. Ἡ ὑπογραφή της ἐκείνη τὴν ἀπεξένωνεν ἐντελῶς τῆς περιουσίας της, ἀπὸ τῆς ὁποίας παρητεῖτο χάριν τοῦ Εὐρώτα.

Ἐπί τινα χρόνον τὴν μετεχειρίσθησαν μετὰ προσηνείας. Ἔπειτα τῆς ἔδωκαν νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι ἔπρεπε νὰ φύγῃ, διότι ὁ Ὀρόντιος καὶ ὁ φίλος του ἐσκόπουν νὰ ἀποκατασταθῶσιν εἰς τὴν Νικομήδειαν. Ἐκείνη ἐζήτησε τότε νὰ τὴν ἀποστείλωσιν εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅπου ἤλπιζε νὰ γίνῃ δεκτὴ εἰς κοινότητά τινα

παρθένων γυναικῶν. Τὴν ἐπεβίβασαν λοιπὸν ἐπ πλοίου, τοῦ ὁποίου ὁ κυβερνήτης εἶχε πολὺ κακὴ φήμην, καὶ τῆς ἔδωκαν ποσόν τι χρημάτων πολὺ εὐ τελές. Ἔφερεν ὅμως κρεμασμένον ἐπὶ τοῦ τραχήλοι της ὅ,τι ἠγάπησε περισσότερον ἀπὸ ὁλόκληρον τὴ περιουσίαν αὐτῆς. Διότι, καθὼς ὁ ἅγιος Ἀμβρόσιος μᾶς βεβαιώνει, οἱ ἀρχαῖοι χριστιανοὶ ἔφερον ἐντὸ τῶν κόλπων αὐτῶν τὴν θεί'αν Εὐχαριστίαν, ὁσάκι ἐπεβιβάζοντο διὰ θαλάσσιόν τι ταξείδιον, ὅπως κοι νωνῶσιν ἐξ αὐτῆς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ταξειδίου καὶ ὅπως ἔχωσι ταύτην ἀσφαλὲς φυλακτήριον ἐ αὐτῷ. Δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ Μαριὰμ ἔφερε τὴν θείαν Εὐχαριστίαν ἐντετυλιγμένην εἰ τὴν πολύτιμον ἐσάρπαν.

Ὅταν τὸ πλοῖον ἔφθασεν ἐν τῷ μέσῳ τῆς θαλάσ σης, ἀντὶ νὰ στραφῇ πρὸς τὴν Ἰόππην, ὁ πλοίαρχος ἔπλεεν εἰς τὰ ἀνοικτά, ὡς ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ ταξει δεύσῃ πρὸς μακρυνὴν χώραν. Ποῖος ἦτο ὁ σκοπός του; Εἶνε δύσκολον νὰ εἴπῃ τις. Οἱ ἐπιβάται ὅμως ἐταράχθησαν ἕνεκα τούτου καὶ φιλονεικία σοβαρὰ προεκλήθη. Αἰφνιδία ὅμως θύελλα ἔθεσε τέρμα εἰς τὴν ἔριδα. Τὸ πλοῖον ἔμεινεν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἀνέμων ἐπί τινας ἡμέρας, τέλος δὲ ἐβυθίσθη ἐπί τι νος νήσου βραχώδους, γειτονικῆς πρὸς τὴν Κύπρον.

Ἡ Μαριὰμ ἀπέδωκε τὴν σωτηρίαν αὐτῆς εἰς τὸ πολύτιμον φορτίον, τὸ ὁποῖον ἔφερεν εἰς τοὺς κόλ πους της, διότι ἔφθασε πρὸς τὴν ἀκτὴν σῴα καὶ

ὑγιής. Ἐνόμισεν, ὅτι ἦτο ἡ μόνη ἐπιζήσασα ἐκ τοῦ ναυαγίου· τοὐλάχιστον αὐτὴ δὲν εἶδεν ἄλλον τινὰ διασωθέντα. Ἐν τούτοις εἶχον διασωθῆ καὶ ἄλλοι τινές, διότι ἐν τῇ ἐπανόδῳ των εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ἀνήγγειλαν τὸν θάνατον τῆς Μαριὰμ καὶ τῶν ἄλλων ἐπιβατῶν.

Ἄνθρωποι, οἵ ὁποῖοι ἔζων ἐκ τῶν συντριμμάτων τὰ ὁποῖα ἐξεβράζοντο εἰς τὴν ἀκτήν, παρέλαβον τὴν Μαριάμ. Ἐγκαταλελειμμένην καὶ ἄνευ ὑποστηρίξεώς τινος τὴν ἐπώλησαν εἰς ἔμπορόν τινα δούλων, ὁ ὁποῖος τὴν μετέφερεν εἰς Ταρσὸν καὶ τὴν μετεπώλησεν εἰς πρόσωπόν τι ὑψηλῆς κοινωνικῆς θέσεως, τὸ ὁποῖον τὴν μετεχειρίσθη μετὰ πολλῆς καλωσύνης.

Μετά τινα χρόνον ὁ Φάβιος ἐπεφόρτισεν ἕνα ἐκ τῶν ἐν Ἀσίᾳ πρακτόρων του νὰ τοῦ προμηθεύσῃ δούλην τινὰ ἐνάρετον καὶ μὲ καλοὺς τρόπους, ἀδιάφορον εἰς ποίαν τιμήν, διότι ἤθελε νὰ τὴν χρησιμοποιήσῃ εἰς τὴν ἰδιαιτέραν ὑπηρεσίαν τῆς κόρης του. Οὕτω ἡ Μαριὰμ ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Σύρας ἦλθε διὰ νὰ φέρῃ τὴν σωτηρίαν εἰς τὸν οἶκον τῆς Φαβιόλας.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΒ'.

### *Θάνατος ἔνδοξος.*

Ἡμέρας τινὰς μετὰ τὰ ἀνωτέρω συμβάντα, ἀνηγγέλθη εἰς τὴν Φαβιόλαν, ὅτι γερόντιόν τι πλῆρες ἀγωνίας ἐπεθύμει νὰ τῆς ὁμιλήσῃ.

Ἐπῆγε νὰ τὸ εὕρῃ καὶ ἐπὶ τῇ ἐρωτήσει πῶς; ὠνο-

μάζετο καὶ ποῖον σκοπὸν εἶχεν ἡ ἐπίσκεψίς του, ἀπεκρίθη οὗτος·

— Τὸ ὄνομά μου, εὐγενεστάτη κυρία, εἶνε Ἐφραΐμ. Ἐδάνεισα ὀγκῶδες ποσὸν ἀπέναντι τῆς περιουσίας τῆς μακαρίτιδος Ἁγνῆς. Ἡ περιουσία αὐτὴ εὑρίσκεται τώρα εἰς χεῖράς σου καὶ ἔρχομαι νὰ ζητήσω τὸ ποσὸν τοῦτο, διότι ἄλλως καταστρέφομαι!

— Πῶς εἶνε δυνατόν; ἠρώτησεν ἔκπληκτος ἡ Φαβιόλα. Δὲν δύναμαι νὰ πιστεύσω, ὅτι ἡ ἐξαδέλφη μου συνωμολόγησε δάνειόν τι.

— Ὄχι αὐτή, ἀπεκρίθη ὁ Ἐφραΐμ, ἀλλὰ νέος τις ὀνόματι Φούλβιος, πρὸς τὸν ὁποῖον ἡ περιουσία αὐτὴ θὰ περιήρχετο διὰ δημεύσεως. Τοῦ προεπλήρωσα ὀγκώδη ποσά.

Ἡ πρώτη σκέψις τῆς Φαβιόλας ὑπῆρξε νὰ δείξῃ εἰς τὸν ἐπισκέπτην της τοῦτον τὴν θύραν. Ἀλλ' ἡ σκέψις τῆς ἀδελφῆς τοῦ Φουλβίου τὴν συνεκράτησε καὶ εἶπεν εὐγενῶς:

— Θὰ πληρώσω τὰ χρέη τοῦ Φουλβίου, ἐννοεῖται ὅμως ὅτι θὰ λογαριασθῇ τόκος νόμιμος καὶ χωρὶς κερδοσκοπικὰς προσθήκας.

— Ἀλλὰ σκέφθητι, εἶπε, τοὺς κινδύνους τοὺς ὁποίους διέτρεξα. Ἐδάνεισα μὲ τόκον πολὺ μέτριον, σὲ διαβεβαιῶ.

— Αἴ! καλά, ἀπεκρίθη ἡ Φαβιόλα. Ἔλα νὰ εὕρῃς τὸν θησαυροφύλακά μου. Ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν διατρέχεις πλέον κανένα κίνδυνον.

Ἡ Φαβιόλα ἔδωκε τὰς δεούσας ὁδηγίας εἰς τὸν ταμίαν της καὶ ἐπληρώθη τὸ χρέος αὐτὸ τοῦ Φουλβίου, ἀφοῦ ἐννοεῖται ἠλαττώθη κατὰ πολὺ ἀπὸ τοὺς ὀγκώδεις τόκους καὶ κατήντησεν οὕτω εἰς τὸ ἥμισυ. Ὡσαύτως ὁ ταμίας οὗτος ἔλαβε τὴν ἐντολὴν νὰ ἀναθεωρήσῃ τοὺς λογαριασμοὺς ὅλων τῶν δανείων, τὰ ὁποῖα εἶχε δώσει ὁ πατὴρ τῆς Φαβιόλας, καὶ εἰς ὅσους ἐξ αὐτῶν ἤθελε φανῇ, ὅτι ἐλήφθησαν ἄδικοι τόκοι, νὰ ἐπιστραφῶσιν εἰς τοὺς ὀφειλέτας. Ἐπὶ πλέον ὅταν ἐπληροφορήθη, ὅτι ὁ Κορβῖνος εἶχε συντελέσει εἰς τὸ νὰ ἐπιδικασθῇ εἰς αὐτὴν ἡ περιουσία τῆς Ἀγνῆς, παρεχώρησε καὶ εἰς αὐτὸν ἀρκετὰ σημαντικὸν ποσόν, ὅτον θὰ ἐπήρκει διὰ νὰ διέλθῃ οὗτος τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς του ἐν σχετικῇ εὐμαρείᾳ.

Διευθετήσασα τὰς ὑποθέσεις της αὐτὰς ἡ Φαβιόλα, κατένειμε τὸν χρόνον αὐτῆς, ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὰς φροντίδας καὶ περιποιήσεις διὰ τὴν θεραπείαν τῆς Μαριάμ, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς προπαρασκευήν της, ὅπως δεχθῇ τὸ βάπτισμα. Διὰ νὰ ἐπισπεύσῃ δὲ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ὑγείας τῆς Μαριάμ, μετέφερεν αὐτὴν εἰς ἕν μέρος, ὅπερ ἦτο καὶ εἰς τὰς δύο προσφιλές: εἰς τὴν ἔπαυλιν Νομεντίνην.

Τὸ ἔαρ ἤρχισε καὶ προσεκόμιζον τὴν κλίνην τῆς Μαριὰμ εἰς τὸ παράθυρον, ἢ κατὰ τὰς μεσημβρινὰς ὥρας κατεβίβαζον αὐτὴν μετὰ τῆς ἀσθενοῦς εἰς τὸν κῆπον, ἀλλ' ὅλοι, πλὴν τῆς Φαβιόλας, παρετήρησαν

ὅτι ἡ ἀσθενὴς δὲν ἀνελάμβανε τὰς δυνάμεις της, καίτοι τὸ τραῦμα εἶχεν ἐπουλωθῆ. Συχνάκις ἡ μήτηρ ἢ ἡ ἀδελφὴ τελευταῖαι διακρίνουσι τὰς προόδους τῆς ἀσθενείας ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ τέκνου ἢ τῆς ἀδελφῆς. Ἡ ἀγάπη εἶνε τόσον μεγάλη ἀπὸ ἐλπίδα καὶ τόσον τυφλή. Ἡ παρειὰ τῆς Μαριὰμ εἶχε μίαν ἐρυθρότητα καίουσαν. Τὸ σῶμά της εἶχεν ἀδυνατήσει πολὺ καὶ βῆξ ξηρὸς τὴν συνεκλόνιζεν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν. Ὑπέφερεν ἀπὸ παρατεταμένας ἀϋπνίας καὶ ἐζήτησεν ἵνα ἡ κλίνη της τοποθετηθῇ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ δύναται νὰ παρατηρῇ ἀπὸ πρωΐας σημεῖόν τι τοῦ ἐδάφους, τὸ ὁποῖον οἱ ὀφθαλμοί της θὰ προετίμων ἀπὸ τὰς περισσότερον πλουσίας πρασιάς.

Ὑπῆρχε πρὸ πολλοῦ εἴσοδος κοιμητηρίου εἰς τοὺς κήπους τῆς ἐπαύλεως. Τὸ κοιμητήριον τοῦτο ἔφερεν ἤδη τὸ ὄνομα τῆς Ἁγνῆς, διότι ἡ μάρτυς αὕτη εἶχε ταφῆ πλησίον τῆς εἰσόδου. Ἡ Μαριὰμ ἠγάπα πολὺ νὰ παρατηρῇ τὸ μέρος τοῦτο, καὶ τῆς ἐφαίνετο ὅτι οὕτω πως ἐπλησίαζε παρὰ τὴν ἀδυναμίαν της τὸν τάφον ἐκείνης, τὴν ὁποίαν ἠγάπα καὶ ἐσέβετο τόσον πολύ.

Τὴν χαραυγὴν ὡραίας τινὸς πρωΐας, ἑβδομάδας τινὰς πρὸ τοῦ Πάσχα, παρετήρει εἰς τὴν διεύθυνσιν αὐτήν, ὅταν διέκρινεν ἓξ νέους, οἵτινες ἐπανερχόμενοι ἐκ τῆς ἁλιείας εἰς τὸν Ἄννιον, ρεῦμα ὕδατος γειτονικόν, διέσχισαν χωρὶς νὰ ἔχωσι δικαίωμα τοὺς

κήπους τῆς ἐπαύλεως. Ἐπέρασαν πλησίον τῆς εἰσόδου τοῦ κοιμητηρίου καὶ εἷς ἐξ αὐτῶν παρατηρήσας εἰς τὸ βάθος προσεκάλεσε τοὺς ἄλλους.

— Ἰδοὺ μία ἀπὸ τὰς ὑπογείους κρύπτας τῶν χριστιανῶν.

— Ἂς εἰσέλθωμεν, εἶπεν ἄλλος τις.

— Ναί, ἀλλὰ πῶς θὰ ἐξέλθωμεν; ἠρώτησεν ἕτερος.

Ἡ Μαριὰμ δὲν ἤκουε βέβαια τὸν διάλογον αὐτόν. Εἶδεν ὅμως τί ἐπηκολούθησεν. Ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν, ὅστις παρετήρησεν εἰς τὸ βάθος, ἐκάλεσε διὰ χειρονομιῶν, αἵτινες ἐπέβαλλον σιγήν, καὶ τοὺς ἄλλους, οἵτινες ὡσαύτως ἠρεύνησαν διὰ τοῦ βλέμματος τὸ βάθος τῆς εἰσόδου. Ἐν μιᾷ στιγμῇ ἐπῆραν λίθους μεγάλους ἐκ μιᾶς πηγῆς γειτονικῆς καὶ τοὺς ἔρριψαν εἰς κάτι, τὸ ὁποῖον εὑρίσκετο κάτω. Ἀνεχώρησιν ἐκσπάσαντες εἰς θορυβώδη γέλωτα, καὶ ἕνεκα τούτου ἡ Μαριὰμ ὑπέθεσεν, ὅτι θὰ εἶδον ἐκεῖ ὄφιν τινὰ ἢ ἄλλο βλαβερὸν ἀγρίμιον καὶ διεσκέδασαν λιθοβολήσαντες αὐτό.

Ὅταν οἱ ἐν τῇ ἐπαύλει ἐσηκώθησαν, διηγήθη εἰς αὐτοὺς τὸ γεγονὸς τοῦτο, διὰ νὰ ὑπάγωσι νὰ σηκώσωσιν ἐκεῖθεν τοὺς λίθους. Ἡ Φαβιόλα μετέβη ἐκεῖ αὐτοπροσώπως συνοδευομένη ἀπὸ μερικὰς ἐκ τῶν δούλων της, διότι δὲν ἤθελέ ποτε νὰ τὴν προλαμβάνῃ ἄλλος προκειμένου περὶ τοῦ τάφου τῆς ἀγαπημένης της Ἀγνῆς. Ποία ὅμως ὑπῆρξεν ἡ συντριβὴ τῆς καρδίας της, ὅταν εὗρε τὴν πτωχὴν Ἐμερεντιάναν, ἥτις εἶχεν ὑπάγει ἐκεῖ διὰ νὰ προσευχηθῇ παρὰ

τὸν τάφον τῆς Ἁγνῆς, πλέουσαν εἰς τὸ αἷμα καὶ τελείως νεκράν. Ἔμαθον ἔπειτα, ὅτι κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς προτεραίας, ἡ νεαρὰ κόρη διελθοῦσα πλησίον τῶν εἰδωλολατρῶν, οἵτινες ὠργίαζον παρὰ τὸν ποταμόν, προσεκλήθη ἀπὸ αὐτοὺς ἵνα συνδιασκεδάσῃ. Ἐκείνη ὅμως ἠρνήθη μεμφθεῖσα ἐπὶ πλέον αὐτοὺς διὰ τὴν μοχθηρίαν καὶ τὴν σκληρότητα, τὴν ὁποίαν ἐδείκνυον πρὸς τοὺς χριστιανούς. Τότε ἐκεῖνοι τῆς ἔρριψαν λίθους καὶ τὴν ἐτραυμάτισαν βαρέως. Κατώρθωσεν ὅμως νὰ διαφύγῃ τὴν μανίαν των καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἔπαυλιν. Αἰσθανομένη ἑαυτὴν ἀδύνατον καὶ ἐξηντλημένην ἐσύρθη, χωρὶς νὰ τὴν ἴδῃ τις, μέχρι τοῦ τάφου τῆς Ἁγνῆς διὰ νὰ προσευχηθῇ.

Ἦτο ἀκόμη ἡμιλυπόθυμος, ὅταν μερικοὶ ἀπὸ ἐκείνους, οἵτινες τῆς εἶχον ἐπιτεθῆ παρὰ τὸν ποταμόν, τὴν ἀνεκάλυψαν. Οἱ θηριώδεις αὐτοὶ εἰδωλολάτραι προέλαβον τὸ βάπτισμα, τὸ ὁποῖον δίδει ἡ Ἐκκλησία καὶ ἐχορήγησαν εἰς τὴν Ἐμερεντιάναν τὸ βάπτισμα τοῦ αἵματος.

Τὴν ἔθαψαν πλησίον τῆς Ἁγνῆς καὶ ἡ ταπεινὴ αὕτη χωριατοπούλα ἔτυχε τῆς τιμῆς νὰ ἑορτάζεται κατ᾽ ἔτος μεταξὺ τῶν ἁγίων.

Ἡ Φαβιόλα καὶ αἱ σύντροφοί της ἐξηκολούθησαν τὴν προπαρασκευὴν αὐτῶν διὰ τὸ βάπτισμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἐγένοντο δεκταὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα.

Πολὺ ἀργὰ κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἐπανέκαμψεν ἡ Φαβιόλα εἰς τὴν ἔπαυλιν καὶ ἀντήλλαξεν ὡς πρῶ-

τον χαιρετισμὸν μετὰ τῆς Μαριὰμ σιωπηλὸν καὶ παρατεταμένον ἀσπασμόν. Ἦσαν καὶ αἱ δύο τόσον πολὺ εὐτυχεῖς, ὥστε οὐδεὶς λόγος θὰ ἠδύνατο νὰ διερμηνεύσῃ τὰ αἰσθήματά των.

Ἀλλ' ὁ οἰκτίρμων Πατήρ μας γνωρίζει νὰ ἀναμιγνύῃ τὰς χαράς μας πρὸς τὰς λύπας μας καὶ νὰ μᾶς ἀποστέλλῃ τὰς τελευταίας ταύτας, ἀφοῦ μᾶς παρασκευάσῃ νὰ τὰς ὑπομείνωμεν. Εἰς τὸν ἀσπασμὸν αὐτὸν ἡ Φαβιόλα διέκρινε διὰ πρώτην φορὰν τὴν βραχεῖαν ἀναπνοὴν καὶ τὸ ἀσθμαῖνον στῆθος τῆς Μαριάμ. Ἀνησύχησε διὰ τοῦτο καὶ ἔστειλε νὰ καλέσῃ τὸν Διονύσιον, ὅπως ἔλθῃ τὴν ἑπομένην. Τὴν ἑσπέραν ἐκείνην συνέφαγον μαζὺ τὸ Πασχαλινὸν συμπόσιον καὶ ἡ Φαβιόλα ἠσθάνθη μεγάλην χαρὰν καὶ εὐτυχίαν, διότι παρέ τη πλησίον τῆς Μαριὰμ ἐν τῇ τραπέζῃ, πέριξ τῆς ὁποίας εἶχον παρακαθήσει αἱ ἐπιστραφεῖσαι εἰς Χριστὸν δοῦλαί της καὶ ὅσαι ἄλλαι εἶχον ἀπομείνει ἀπὸ τὰς δούλας τῆς Ἁγνῆς. Δὲν ἐνθυμεῖτο νὰ παρεκάθησεν ἄλλοτε εἰς δεῖπνον ἐγκαρδιότερον καὶ εὐχαριστώτερον.

Πολὺ πρωΐ τὴν ἑπομένην ἡ Μαριὰμ προσεκάλεσε τὴν Φαβιόλαν πλησίον της καὶ τῆς εἶπε μὲ τόνον περιπαθῆ καὶ προσηνῆ:

— Προσφιλεστάτη μου ἀδελφή, τί θὰ κάμῃς, ὅταν σὲ ἐγκαταλείπω;

Ἡ πτωχὴ Φαβιόλα κατελήφθη ἀμέσως ἀπὸ σφοδρὰν ἀθυμίαν.

— Θὰ μὲ ἐγκαταλείπῃς λοιπόν; Ἤλπισα ὅτι θὰ ἔζῶμεν μαζὺ ὡς ἀδελφαί. Ἀλλ' ἐὰν ἐπιθυμῇς νὰ ἐγκαταλείπῃς τὴν Ρώμην, δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ σὲ ἀκολουθήσω καὶ ἐγὼ διὰ νὰ σὲ ὑπηρετῶ καὶ σὲ περιποιοῦμαι; Ἡ Μαριὰμ ὑπεμειδίασεν, ἀλλὰ δάκρυον ἔρρευσεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς της, ὁπότε λαμβάνουσα τὴν χεῖρα τῆς ἀδελφῆς της ἔδειξε μὲ τὴν ἄλλην τὸν οὐρανόν.

Ἡ Φαβιόλα ἐνόησε περὶ τίνος ἐπρόκειτο καὶ εἶπε:

— Ὦ! ὄχι, ἀγαπημένη μου ἀδελφή. Παρακάλεσε τὸν Θεὸν νὰ μὴ σὲ πάρῃ ἀπὸ πλησίον μου. Εἶνε ἐγωϊστικὸν αὐτὸ ποῦ ζητῶ, τὸ ξεύρω· ἀλλὰ τί μπορῶ νὰ κάμω χωρὶς σέ; Αἱ πρεσβεῖαι τοῦ Σεβαστιανοῦ καὶ τῆς Ἁγνῆς θὰ μὲ λυτρώσουν ἀπὸ τὴν μεγάλην αὐτὴν συμφοράν, τὴν ὁποίαν μοῦ προλέγεις. Θὰ παρακαλέσω τὰς ἁγίας αὐτὰς ψυχὰς νὰ μεσιτεύσωσιν εἰς τὸν Θεὸν ὑπὲρ ἐμοῦ. Ἡσύχασε, ἀδελφή μου. Ξεύρω, ὅτι ἡ ὑγεία σου εὑρίσκεται εἰς κρίσιμον κατάστασιν. Ὁ ὡραῖος ὅμως καιρὸς καὶ τὸ γλυκὺ κλῖμα τῆς Καμπανίας θὰ σοῦ ἀποδώσουν τὴν ὑγείαν.

Ἡ Μαριὰμ ἔσεισε τὴν κεφαλήν, ὄχι θλιβερῶς ἀλλὰ περιχαρῶς, καὶ ἀποκρινομένη εἶπε:

—Μὴ λέγῃς ματαίους λόγους, προσφιλεστάτη μου· ὁ Θεὸς μὲ ἐφύλαξεν ἕως τώρα, διὰ νὰ δυνηθῶ νὰ ἴδω τὴν εὐτυχῆ ἡμέραν τῆς βαπτίσεώς σου. Ἡ χείρ Του ὅμως εἶνε ἐπ' ἐμοῦ διὰ νὰ μοῦ ἀφαιρέσῃ τὴν ζωήν, ὅπως μοῦ τὴν διετήρησεν ἕως τώρα. Χαιρετῶ τὸν θάνατον μετὰ χαρᾶς.

— Ὦ! εἴθε νὰ μὴ γίνῃ αὐτὸ τόσον γρήγορα! εἶπε στενάζουσα ἡ Φαβιόλα.

— Ὄχι πολὺ γρήγορα, ἀπεκρίθη ἡ Μαριάμ. Θὰ ἑορτάσῃς πρῶτον τὴν χαρὰν τοῦ βαπτίσματός σου καὶ ὅταν ἐκδυθῇς τὸν λευκὸν χιτῶνα, μὲ τὸν ὁποῖον σὲ ἐνέδυσαν, ὅταν ἐξῆλθες ἐκ τῆς κολυμβήθρας, τότε θὰ εἶνε καιρὸς νὰ πενθήσῃς τὸν θάνατόν μου.

Ὁ Διονύσιος ἦλθε καὶ εὗρεν ἀπαισίαν τροπὴν ἐν τῇ ὑγείᾳ τῆς ἀσθενοῦς, τὴν ὁποίαν εἶχε πολὺν καιρὸν νὰ ἐπισκεφθῇ. Ἡ θανατηφόρος αἰχμὴ τοῦ ἐγχειριδίου διολισθήσασα ἐπὶ τοῦ ὀστοῦ εἶχε προσβάλει τὸν πλευρικὸν ὑμένα καὶ συνεπείᾳ τούτου ἀνεπτύχθη φθίσις. Ὁ ἰατρός, ὅστις ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς, καθ' ἣν ἐξήτασε τὸ τραῦμα τῆς Μαριάμ, ὑπωπτεύθη τοῦτο, ἐπεβεβαίωσεν ἤδη τὰς θλιβερὰς προβλέψεις τῆς ἀσθενοῦς.

Ἡ Φαβιόλα διηυθύνθη πρὸς τὸν τάφον τῆς Ἁγνῆς διὰ νὰ ζητήσῃ ἐκεῖ τὴν παρηγορίαν. Προσηυχήθη ἐπὶ μακρὸν μετὰ ζέσεως χύνουσα ἄφθονα δάκρυα. Ὅταν ἐπανῆλθε καὶ ἐπανεῦρε τὴν Μαριάμ,

— Ἀδελφή μου, εἶπε μετὰ σταθερότητος, ἂς γίνῃ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Εἶμαι ἕτοιμος νὰ σὲ παραθέσω εἰς χεῖράς Του. Ἤδη εἰπέ μου, τί θέλεις νὰ κάμω, ὅταν μοῦ ἁφαρπαγῇς;

Ἡ Μαριὰμ ὑψώσασα τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἀπεκρίθη:

— Νὰ ἀποθέσῃς τὸ σῶμά μου παρὰ τοὺς πόδας

τῆς Ἁγνῆς καὶ νὰ παρακαλῇς τὸν Θεὸν μέχρις ὅτου κάποιος ξένος θὰ ἔλθῃ ἐξ ἀνατολῆς διὰ νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν τάφον τῆς Ἁγνῆς καὶ τὸν ἰδικόν μου.

Τὴν ἑπομένην Κυριακήν, ἥτις ἐκαλεῖτο «Κυριακὴ ἐν λευκοῖς», διότι κατ' αὐτὴν ἐφόρουν διὰ τελευταίαν φορὰν τὰ λευκά των ἐνδύματα οἱ νεωστὶ βαπτισθέντες, ὁ Διονύσιος εἰς τὴν οἰκίαν τῆς Φαβιόλας ἐκοινώνησε τὴν Μαριάμ, ἥτις ἦτο ἐπιθανάτιος.

Ἡ Φαβιόλα καὶ ἡ συνοδεία της εἶχον καταβῇ εἰς τὴν κρύπτην, ὅπου ἐτελέσθη ἡ θεία λειτουργία. Ἀφοῦ δὲ ἀπέθεσαν ἐκεῖ τοὺς λευκοὺς τοῦ βαπτίσματος χιτῶνας, ἐπανῆλθον πλησίον τῆς Μαριὰμ περιβεβλημέναι τὴν συνήθη πένθιμον περιβολήν των.

— Ἡ ὥρα μου ἦλθεν, εἶπεν αὕτη λαμβάνουσα τὴν χεῖρα τῆς Φαβιόλας. Συγχώρησόν με, ἐὰν παρέλειψα καθῆκόν τι πρὸς σὲ ἢ ἐὰν δὲν σοῦ ἔδειξα τὸ καλὸν παράδειγμα.

Ἡ Φαβιόλα δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ συγκρατηθῇ καὶ ἀνελύθη εἰς λυγμούς. Ἡ Μαριὰμ τὴν παρηγόρησε καὶ εἶπε:

— Ὅταν τὰ χείλη μου παύσωσι πλέον νὰ κινῶνται, σημείωσε ἐπ' αὐτῶν τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ· σὺ δέ, σεβαστέ μοι Διονύσιε, ἐνθυμοῦ διαρκῶς ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ τοῦ Κυρίου καὶ τὴν ἀθλίαν μου ψυχήν.

Ἔπειτα προσηυχήθη μαζὺ μὲ τοὺς ἱσταμένους πλησίον καὶ ἔδιδεν εἰς αὐτοὺς τὰς ζητουμένας ἀποκρίσεις μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ἡ φωνή της ἐσβ-

σθη. Τὰ χείλη της ὅμως ἐκινοῦντο ἀκόμη. Ἦτο ἤρεμος καὶ περιχαρής. Τέλος ὕψωσε τὴν χεῖρα πρὸς τὸ μέτωπόν της, ἔπειτα μετετόπισεν αὐτὴν πρὸς τὸ στῆθός της, ὅπου κατέπεσεν ἀκίνητος πλέον ἕνεκα τοῦ θανάτου, ὅστις τὴν εὗρεν ἐν τῇ προσπαθείᾳ νὰ κάμῃ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ. Ὑπομειδίαμα ἔλαμπεν ἐπὶ τοῦ ἠρέμου προσώπου της.

Ἡ Φαβιόλα τὴν ἔκλαυσεν ἐπὶ μακρόν. Τὴν φορὰν ὅμως αὐτὴν ἔκλαυσε, καθὼς ἐκεῖνοι οἵτινες ἔχουσιν ἐλπίδα.

# ΜΕΡΟΣ Γ'.

# Η ΝΙΚΗ

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

### *Ὁ ἐξ Ἀνατολῆς ξένος.*

Παρῆλθον ἀρκετὰ ἔτη. Ἔφθασε τὸ 318 ἔτος, ἤτοι 15 ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τῆς Μαριάμ. Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος εἶχεν ἤδη ἀναβῆ εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον καὶ οἱ νόμοι τοῦ κράτους εἶχον ἀποδώσει τὴν ἀσφάλειαν εἰς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν.

Ἐὰν ὁ εὐμενὴς ἀναγνώστης μας συγκατατίθεται νὰ μᾶς παρακολουθήσῃ πέραν τῆς Νομεντίνης πύλης, θὰ εὕρῃ τὰ ὡραῖα δένδρα καὶ τὰς πρασιὰς τῶν ἀνθέων τῆς Φαβιόλας τελείως κατεστραμμένα. Ἰκριώματα (σκαλωσιαῖς) ἀντικατέστησαν τὰ πρῶτα· κέραμοι, ὄγκοι μαρμάρου, στύλοι κατεπλάκωσαν τὰς δευτέρας. Ἡ Κωνσταντία, θυγάτηρ τοῦ Κωνσταντίνου, δεηθεῖσα ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς Ἁγνῆς, πρὸ τῆς εἰς Χριστὸν ἐπιστροφῆς της, διὰ τὴν θεραπείαν ἑνὸς κακοήθους ἕλκους, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἔπασχεν, εἶ-

δεν ἐκεῖ παραμυθητικήν τινα ὀπτασίαν, μετὰ τὴν ὁποίαν τῆς ἀπεδόθη πλήρης ἀνακούφισις. Βαπτισθεῖσα ἤδη, πληρώνει τὸν φόρον τῆς εὐγνωμοσύνης της ἀνοικοδομοῦσα ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς Ἁγνῆς μεγαλοπρεπῆ ναὸν ῥυθμοῦ βασιλικοῦ. Οἱ πιστοὶ καθημερινῶς ἐπεσκέπτοντο τὴν κρύπτην, ὅπου ἀνεπαύετο τὸ σῶμα τῆς ἁγίας, μέγας δὲ ἀριθμὸς προσκυνητῶν συνέρρεεν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου.

Ἓν ἀπόγευμα, καθὼς ἡ Φαβιόλα ἐπέστρεφεν ἐκ τῆς πόλεως, ὅπου διῆλθεν ὁλόκληρον τὴν ἡμέραν της ἐπιμελουμένη τοὺς ἀσθενεῖς τοῦ νοσοκομείου, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐγκαθιδρύσει ἡ ἰδία ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτῆς, ὁ νεκροθάπτης, ὅστις ἐπεστάτει ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τῆς ἁγίας Ἁγνῆς, ἔσπευσεν εἰς συνάντησιν αὐτῆς καὶ μὲ ὕφος σοβαρὸν καὶ ἀνήσυχον τῆς εἶπε:

— Κυρία, πιστεύω ἀληθῶς, ὅτι ὁ ξένος, τὸν ὁποῖον περιμένεις ἀπὸ πολλοῦ νὰ ἔλθῃ ἐξ Ἀνατολῆς, ἦλθεν.

Ἡ Φαβιόλα, ἡ ὁποία εἶχε διατηρήσει ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς τοὺς τελευταίους λόγους τῆς Μαριάμ, ἠρώτησεν ἀγωνιωδῶς:

— Ποῦ εἶνε;

— Ἀνεχώρησεν, ἀπεκρίθη ὁ νεκροθάπτης.

Τὸ πρόσωπον τῆς Φαβιόλας ἐσκυθρώπασεν.

— Ἀλλὰ πῶς γνωρίζει;, ὅτι ἦτο αὐτός;

Ὁ νεκροθάπτης ἀπήντησε:

— Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πρωΐας παρετήρησα

μεταξὺ τοῦ πλήθους ἕνα ἄνθρωπον πεντήκοντα ἐτῶν περίπου, καταβεβλημένον ὅμως ὑπὸ τῶν περιπετειῶν καὶ τῆς λύπης. Ἡ κόμη του εἶχε χρῶμα φαιόν, ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ μακρὰ γενειάς του. Ἐφόρει ἀσιατικὰ ἐνδύματα καὶ τὸν μανδύαν τῶν χωρῶν ἐκείνων. Ὅταν ἐπλησίασε τὸν τάφον τῆς Ἀγνῆς, ἐρρίφθη ἐπὶ τῶν πλακῶν ἐν παραφορᾷ δακρύων, λυγμῶν καὶ ἀναστεναγμῶν, ἕνεκα τῶν ὁποίων διήγειρε τὴν συμπάθειαν ὅλων τῶν παρισταμένων. Πολλοὶ τὸν ἐπλησίασαν ψιθυρίζοντες εἰς αὐτόν: «Ἀδελφέ μου, ὁ συντριμμός σου εἶνε μέγας· μὴ κλαίῃς οὕτω πως· ἡ ἁγία εἶνε οἰκτίρμων καὶ φιλεύσπλαγχνος». Ἄλλοι τοῦ εἶπον· «θὰ παρακαλέσωμεν ὅλοι μας διὰ σέ· μὴ ἀνησυχῇς». Ἀλλ' ἐφαίνετο ἀδύνατον νὰ παρηγορηθῇ. Ἐσκέφθην, ὅτι ἀπέναντι μιᾶς ἁγίας τόσον πραείας καὶ ἀγαθῆς, εἷς μόνος ἄνθρωπος ἠδύνατο νὰ ἔχῃ τὴν καρδίαν τόσον συντετριμμένην καὶ νὰ εἶνε τόσον πολὺ ἀπηλπισμένος.

— Ἐξακολούθησε, ἐξακολούθησε, διέκοψεν ἡ Φαβιόλα· τί ἔκαμεν ἀκολούθως;

— Μετὰ πάροδον ἀρκετοῦ χρόνου, ἐξηκολούθησεν ὁ νεκροθάπτης, ἐσηκώθη καὶ ἀνασύρας ἐκ τοῦ κόλπου του ἕνα δακτυλίδιον ἀπαστράπτον τὸ ἀπέθεσεν ἐπὶ τοῦ τάφου. Μοὶ φαίνεται ὅτι πρὸ πολλῶν ἐτῶν εἶχον ἴδει τὸ δακτυλίδιον αὐτό.

— Καὶ ἔπειτα;

— Στρέψας μὲ εἶδε καὶ ἀνεγνώρισε τὰ ἐνδύματά

μου. Ἐπλησίασε καὶ εἶδον, ὅτι ἔτρεμε ἐρωτῶν με δειλὰ δειλὰ μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὰ κάτω· «ἀδελφέ μου, μήπως γνωρίζεις ἂν εὑρίσκεται ἐδῶ θαμμένη μία κόρη ἐκ Συρίας ὀνομαζομένη Μαριάμ;» τοῦ ἔδειξα τὸν τάφον ἐν σιγῇ. Μετὰ πάροδον στιγμῶν τινων πολὺ θλιβερῶν δι' αὐτὸν μὲ ἠρώτησε· «Μήπως ξεύρεις ἀπὸ τί ἀπέθανεν;» Ἀπὸ νόσον τοῦ στήθους, τῷ ἀπεκρίθην. Εὔχαριστῶ σοι, Θεέ μου, ἀνέκραξε μὲ στεναγμὸν ἀνακουφίσεως. Καὶ ἔπεσε πρηνὴς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ἐξηκολούθησε νὰ στενάζῃ καὶ νὰ κλαίῃ περισσότερον τῆς ὥρας, ἔπειτα δὲ πλησιάσας πρὸς τὸν τάφον τὸν ἠσπάσθη εὐλαβῶς καὶ ἀπεσύρθη.

— Αὐτὸς εἶνε, Τορκουάτε, ἀνέκραξε μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἡ Φαβιόλα. Διατί δὲν τὸν ἐκράτεις;

— Δὲν ἐτόλμησα, κυρία· ὅταν εἶδον τὸ πρόσωπόν του, δὲν εἶχον πλέον τὸ θάρρος νὰ τὸν ξανακυττάξω. Εἶμαι βέβαιος ὅμως ὅτι θὰ ἐπανέλθῃ, διότι ἐβάδισε πρὸς τὴν πόλιν.

— Πρέπει νὰ τὸν ἀνεύρωμεν, προσέθεσεν ἡ Φαβιόλα. Προσφιλεστάτη μου Μαριάμ, ἔσχες λοιπὸν τὴν παρηγορίαν νὰ προΐδῃς τοῦτο πρὸ τοῦ θανάτου σου!

---

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

### *Ὁ ξένος εἰς τὴν Ρώμην.*

Τὴν ἑπομένην πολὺ πρωῒ ὁ ξένος διέσχιζε τὴν ἀγο-

ράν, ὅταν εἶδεν ὄμιλον ἀνθρώπων συνωθουμένων πέριξ ἑνὸς ἀτόμου, προφανῶς διὰ νὰ τὸ πειράξωσι. Δὲν θὰ ἔβλεπε καμμίαν προσοχὴν εἰς τὴν σκηνὴν αὐτήν, ἥτις ἐξετυλίσσετο ἐπὶ τόσον δημοσίου μέρους, ἐὰν ὅμως τὸ πολὺ γνωστὸν εἰς αὐτὸν δὲν ἐκτύπα εἰς τὰ ὦτά του. Εἰς τὸ κέντρον τοῦ κύκλου ἦτο ἄνθρωπός τις νεώτερος ἀπὸ αὐτόν. Ἦτο φαλακρὸς καὶ φουσκωμένος, μὲ τὴν ὄψιν πρισμένην καὶ κοκκινωπήν, κεκαλυμμένην ἀπὸ φουσκαλίδες καὶ ἐξανθήματα. Τὸ βάδισμά του καὶ ἡ φωνή του ἐμαρτύρουν ἄνθρωπον ἀλκοολικόν, τὰ ἐνδύματά του δὲ ἦσαν ρυπαρὰ καὶ ὅλον του τὸ πρόσωπον παρημελημένον.

— Νἱ, ναί, Κορβῖνε, τῷ ἔλεγεν εἷς νέος, θὰ λάβῃς ὅ,τι σοῦ ἀξίζει. Ξεύρεις, ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος πρόκειται ἐφέτος νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ρώμην; Ἦλθε τώρα καὶ ἡ σειρὰ τῶν Χριστιανῶν.

— Ὄχι, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος· οἱ χριστιανοὶ δὲν ἔχουν θάρρος ἀρκετὸν δι' αὐτό. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἐφοβήθην, ὅταν ὁ Κωνσταντῖνος διὰ τοῦ πρώτου του διατάγματος, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μαξεντίου, παρέσχε τὴν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς Χριστιανούς· ἀλλὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος μᾶς καθησύχασε, διακηρύξας ὅτι ὅλαι αἱ θρησκεῖαι θὰ ἐπροστατεύοντο ἐξ ἴσου.

— Αὐτὸ εἶνε ἀληθὲς γενικῶς μόνον, προσέθεσεν ἕτερός τις ἀποφασισμένος νὰ πειράξῃ τὸν Κορβῖνον· ἀλλά, καθὼς φαίνεται, ὁ Κωνσταντῖνος πρόκειται νὰ ζητήσῃ καὶ ἀνεύρῃ ἐκείνους, οἵτινες ἔλαβον

ἐνεργητικὸν μέρος εἰς τὸν τελευταῖον διωγμόν, διὰ νὰ ἐφαρμόσῃ ἐπ' αὐτῶν τὸν νόμον τοῦ ἀντιποίνου: κτύπημα ἀντὶ κτυπήματος, πυρὰν ἀντὶ πυρᾶς καὶ θηρίον ἄγριον ἀντὶ θηρίου ἀγρίου.

— Ποῖος τὸ εἶπεν, ἠρώτησεν ὠχριάσας ὁ Κορβῖνος.

— Αὐτὸ θὰ ἦτο πολὺ φυσικόν, προσέθεσεν ἄλλος τις.

— Καὶ πολὺ δίκαιον, παρετήρησεν ἕτερος.

— Ὤ! δὲν ἐνδιαφέρει, εἶπεν ὁ Κορβῖνος· θὰ ἀμνηστεύσουν πάντοτε πάντα ὅστις θὰ γίνῃ χριστιανός. Καὶ ἐγὼ θὰ γίνω χριστιανὸς μᾶλλον παρὰ νὰ ὑποβληθῶ εἰς .....

— Εἰς τὴν ποινήν, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ὁ Παγκράτιος, συνεπλήρωσε κάποιος πειρακτικά.

— Σκάσε, διέκοψεν ὁ μέθυσος μὲ τόνον ἐξ ὁλοκλήρου μανιώδη. Ἐπανάλαβε ἄλλην μίαν φορὰν τὸ ὄνομα αὐτό, σᾶν σοῦ βαστᾷ.

Καὶ προτείνας τὸν γρόνθον του ἠτένισε μετ' ὀργῆς τὸν συνομιλητήν του.

— Ναί, διότι ὁ Παγκράτιος σοῦ τὸ εἶπε, πῶς θὰ ἀπέθνησκες, ἐφώναξεν ὁ νέος, καθ' ὃν χρόνον ἔτρεξε μακρὰν τοῦ Κορβίνου. Γρήγορα, ἐξηκολούθησεν, γρήγορα εἷς πάνθηρ διὰ νὰ ξεσχίσῃ τὸν Κορβῖνον.

Ὅλοι διεσκορπίσθησαν ἔμπροσθεν τοῦ ἀνθρωπομόρφου αὐτοῦ θηρίου, τὸ ὁποῖον ἤδη ἐμαίνετο. Τοὺς ἐβλασφήμησε χυδαίως καὶ ἔρριψε κατ' αὐτῶν λίθους.

Ὁ ξένος παρηκολούθησε τὸ τέλος τῆς σκηνῆς ἀπὸ μικρᾶς ἀποστάσεως καὶ ἔπειτα ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον του. Καὶ ὁ Κορβῖνος ἠκολούθησε τὴν αὐτὴν ὁδόν. Αἴφνης γρυλλισμός τις ἠκούσθη, μετὰ τὸν ὁποῖον κραυγή τις διαπεραστική. Καθὼς ὁ Κορβῖνος διήρχετο πλησίον τοῦ Κολοσσαίου, οὐχὶ μακρὰν ἀπὸ τὸ ἄντρον τῶν ἀγρίων θηρίων, ὠθούμενος ὑπὸ τῆς θανατηφόρου ἐκείνης περιεργείας, ἥτις καταλαμβάνει φυσικῶς τὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα θεωροῦσιν ἑαυτὰ θύματα κακῆς τινος μοίρας, ἐπλησίασε πρὸς τὸν κλωβόν, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐφυλάττετο λαμπρός τις πάνθηρ.

Ἐστάθη πολὺ πλησίον εἰς τὰς κιγκλίδας καὶ ἠρέθιζε τὸ θηρίον μὲ τὴν φωνὴν καὶ μὲ τὰς χειρονομίας του λέγων:

— Ὄχι, ὄχι· δὲν θὰ μοῦ προξενήσῃς τὸν θάνατον· εἶσαι πολὺ καλὰ εἰς τὸ κλουβίον.

Ἀκριβῶς κατὰ τὴν στιγμὴν αὐτήν, τὸ μανιῶδες ζῶον ἔκαμεν ἓν πήδημα πρὸς αὐτὸν καὶ διὰ μέσου τῶν κιγκλίδων, αἵτινες ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ θηρίου ἐστράβωσαν, ἥρπασε τὸν λαιμὸν καὶ τὸν τράχηλον τοῦ Κορβίνου εἰς τοὺς ὄνυχάς του, μὲ τοὺς ὁποίους τοῦ διήνοιξε σκληρὸν τραῦμα.

Ἐσήκωσαν τὸν δυστυχῆ ἀπ' ἐκεῖ καὶ τὸν ὡδήγησαν εἰς τὴν κατοικίαν του, ἡ ὁποία εὑρίσκετο πλησίον. Ὁ ξένος τὸν ἠκολούθησεν, εὗρε δὲ πολὺ ρυπαράν, ἀθλίαν καὶ εἰς μέγιστον βαθμὸν ἀκατάλληλον

# ΕΚΔΟΣΕΙΣ "ΖΩΗΣ"

1. Ἀρχιμ. ***Εὐσεβ. Ματθοπούλου,*** Ὁ Προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔκδοσις τρίτη.
2. Τοῦ αὐτοῦ, Ἑρμηνεία τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου πρὸς Γαλάτας, Ἐφεσίους, Φιλιππησίους, Κολοσσαεῖς, 2 πρὸς Θεσσαλονικεῖς.
3. † Ἀρχιμ. ***Διον. Φαραζουλῆ,*** Ἡ Χριστιανικὴ οἰκογένια, ἔκδοσις δευτέρα.
4. Τοῦ αὐτοῦ, Λόγοι Παρηγορίας.
5. » Ἑρμηνεία τῆς Κυριακῆς Προσευχῆς.
6. » Ἡ Μεγάλη Παρασκευή.
7. » Ὁμιλίαι περὶ ἠθικῆς καὶ σωφροσύνης.
8. ***Π. Τρεμπέλα,*** Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ.
9. » Ὁ Χρυσόστομος ὡς ἱεροκήρυξ.
10. » Ὑποδείγματα Ἐκκλησ. Ρητορικῆς.
11. » Ὁ Πνευματισμός.
12. » Ὁ ἱστορικὸς ὑλισμός.
13. » Ἡ τελεσιουργία τοῦ βαπτίσματος.
14. » Ἡ γυνὴ ἐν τῇ ψαλμῳδίᾳ.
15. ***Δ. Παναγιωτοπούλου,*** Ἑρμηνεία τ[illegible]
16. Ἐκλεκτὰ Διηγήματα, τεῦχος Α', Β', καὶ
17. Τόμοι «Ζωῆς» τῶν ἐτῶν, 1921, 1923—

Ζητήσατε τιμοκατάλογον, γράφοντες πρὸς τὸν κ. Δ. Παναγεωργόπουλον, Βιβλιοπωλεῖον ἡ «Ζωή», Ἱπποκράτους 3, Ἀθήνας.